Rps 8533.

St. Koźmian:
„Podczas wojny"

T. 7: rozdz. 140–165.

1

Vom Präsidium

CXL

An Seine

Schriftstellers, Mitgl

Stanis

2666-2094 7 Kopien 1915

In Reichsratsangelegenheit

2566 ~~2477~~ ~~CXXX~~ ~~CIV~~ CXC 2

Niemieckie biuletyn z 30 Czerwca opiewał „Pod wzmożonym

naciskiem innych mocarstw przerwania, ~~wszystka wzajemna~~

działalność przeciwna ~~ujawniać~~ utwarzać wrażenie zamierzonej ofensywy

we Wschodniej Galicji. ~~Od wczoraj silny bijący ogień~~ ~~Rosjan~~

~~naszych stanowisk~~ Od wczoraj silny ogień Rosjan bijący nasze

stanowiska istnieje północny od Kolei Lwów - Brody

~~aż~~ do wzgórzy na południe Brzeżan. Pod Koniuchami

uderzyły co nowy wszystkie wojska, odparte ze stratami

naszym niszczącym ogniem. Także na północ i

i zachodnie północ Sarka. znacznie zwiększył się

wszystki ogień"

Dowiedzieliśmy się ~~Wiązy~~ tu że dziś liczne wojsko niemieckie przeszło

na galicyjski front –

Wieczorny biuletyn mówi „Na Wschodzie po silnem

ogniowem przygotowania, uderzenia wszystkiej piechoty od górnej Styry
aż do zachodniego brzegu złotej Lipy zapoczątkowane zostały. Uderzenie
~~rozbite~~ rozbił nasz niszczący ogień"
Zatem wszystka ofensywa czy też jej próba. Odpowiedź na
pokojowe kroki kr. Czernina i berlińskiego gabinetu —
Armia Ks. Następcy tronu stoczyła ciężkie walki z Francuzami:
Na wschodniej części wzgórza N. 304 pomorskie pułki
zdobyły pięćset metrów w nieprzyjacielskich stanowiskach
a brandeburgskie i ~~berl~~ berlińskie, strzeleckie wraz
~~Koło Ausam~~ Awocourt —
z Paryża ~~donie~~ doniesiono przybycie pierwszego amerykańskiego
kontyngentu, do jednego z atlantyckich portów Francji —
Bailetyny z 1° Lipca zaznaczyły, odporną w Galicji walkę armii
jenerała Böhm-Ermolli — Liczna wszystka ~~wojska~~
piechota przedsięwzięła silne uderzenia koło

~~2568~~ ~~2499~~ 4

Brzeżani i Koniuch, nastąpiła koło ~~Z~~ Złoczowa. Odparta została
ze znacznemi stratami. Niemiecki biuletyn opiewał
„Rosyjski rząd nie mógł się oprzeć naciskom żądających niezwłocznie
porozumienia i spowodował ofensywę cząstkową armii" Na 30 kilometrowym
froncie od górnej Strypy do Narajówki nastąpiły silne uderzenia
wszystkiej piechoty. Która straszna odparty została. Tak samo co
nocy pod Brzeżanami i Zwyżynem. Walka ogniowa rozciągnęła
się aż do Stochodu ~~i Stanisł~~ na południu do Stanisławowa
tam nie było uderzenia piechoty. Wieczorny biuletyn mówił:
„Na Wschodzie uderzenia Rosjan pod Koniuchami i
między Złotą Lipą i Narajówką, wywołały w ciągu dnia
nowe walki"

Rosyjska ofensywa wystąpiła w całej pełni i nie sprawdziły się ~~[illegible]~~ na razie
przypuszczenia o jej ubezwładnieniu rewolucją. — ~~Właś~~ Rozpoczęła się ~~wedle~~ w
dawny Brusiłowa sposób, wielkiemi zastępami, bez względu na ofiary. —
Poparta jest angielskiemi i francuskiemi bateriami. Austrjacko-węgierski
biuletyn z 2go lipca mówi o wszystkich uderzeniach dwudziestu dywizji prowadzonemi
między Narajówką i Strypą, z wielką siłą i zawziętością

2569 5

Niemal wszędzie ~~odparte~~ wyparte zostały. Główne masowe uderzenia
zwróciły się na południe Brzeżan i pod Koniuchami. Bitwa trwała
dalej. Niemiecki biuletyn przyznaje, że wieś Koniuchy zdobył nieprzyjaciel —
Dalszy nacisk Rosjan został powstrzymany. Straty wojska przewyższają
wszelką dotąd miarę. — Gdzie udało się Rosjanom opanować przednie nasze
linie, ~~wyparte~~ tam austryjacko-węgierskie ~~i ottom~~ niemieckie i
ottomańskie wojska wyparły ich przeważające siły. Znaczne ofiary
Rosjan opłaciło jedynie zajęcie ~~Koniuchy~~ Koniuch. — Wieczorny
niemiecki biuletyn z 2go mówił „Na Wschodzie spełzły na
niczem rosyjskie uderzenia koło Koniuch i zawrzały nowe
walki na północy"
Pod Hanistawowem i Zborowem pomimo silnego ognia
artylerii nie przyszło z 2/7 na do walk piechoty. — 2/7 w
Rosyjski minister wojny Kiereński wystosował ks. Lwowa którym
telegram do prezesa gabinetu
zawiadamia go że rewolucyjna, rosyjska armia
rozpoczęła ofensywę 1. lipca, i prosi aby pułkom które
w niej udział wzięły dano rewolucyjne, czerwone
chorągwie i nadano im nazwę
Pułków 1. lipca. Na co ks.
Lwow dał zezwolenie —

~~2~~ 270 6

Kerenski wydał rozkaz dzienny do armii w którym zaznacza, że rosyjska demokracja gorąco żałuje wszystkich, którzy toczą wojnę ~~ześ~~ i jej zakończenie zaszczytnym pokojem, który zadowoliłby wszystkich. Austro-Węgry i Niemcy jako odpowiedź ofiarowały nam zdradę, zawarcie osobnego pokoju, i zwracają wszystkie swoje siły przeciw naszym sprzymierzeńcom w nadziei ~~ich~~ pokonania ich najprzód, a potem nas. Wolnica Żołnierze! Ojczyzna jest w niebezpieczeństwie. Wolności i rewolucji grozi katastrofa. Rozkazuję wam: Naprzód!

Austryjacko-węgierski biuletyn z 9 lipca „Nad Stochodem odparte zostały słabsze uderzenia. Na zachodnim południu Zborowa powiodło się nieprzyjacielowi za pomocą masowych wielce przeważnych sił, ~~złamać~~ tylnych wojska wyprzeć ograniczoną część naszego frontu, aż do przygotowanych austryjacko-węgierskich stanowisk. Wojskach, pełnych strat walkach, austryjacko-węgierskie wojska umożliwiły, ~~umożliwiły~~ przed nawałem przemocy, i stoczywszy miejscami tylko ustępując ~~stanowisk~~ potoczne uderzenia. Dały wystąpienie rezerw, dla przywrócenia położenia zostały sił" Zatem porażka. Nadeszły także niemieckie rezerwy. Odpartem zostały biuletyn mówi, „Pod Koniuchami krwawo odparte – Koniuchami uderzenia. Pod Brzeżanami zostały przerwać z innymi zostali walki" Żal

niemiecki urzędowy biuletyn donosi „Nowe silne uderzenia Rosjan pod Brzeżanami, ~~krwa~~ stratnie spełzły na niczem".—

Tel. Ag. Petr. donosi, „Naczelny ~~wódz~~ Dowódca na zachodnim froncie ~~Brussiłow~~ wydał 2ᵍⁱ rozkaz dzienny". Armie na południowo zachodnim froncie zwyciężyła nieprzyjaciela i ~~rozparły~~ przełamały jego ~~ich~~ linię. Nacierania na południowo zachodnim froncie postępują zwycięsko naprzód i oczekują od nas spiesznego poparcia. Nie będziemy całej swej siły — z wrogami. Wzywam wojsko do wzmożenia całej swej siły —"

Biuletyn z 4ᵗᵉᵍᵒ tm donosi „Pod Brzeżanami odpartemi zostały krwawo gwałtowne nieprzyjaciela uderzenia. Pod Zborowem Rosjanie nie zaczepiali. Zresztą na wszystkich polach walki ograniczona działalność."

Niemiecki urzędowy biuletyn „Na Zachodzie i Wschodzie ~~i~~ nie było zgoła ~~Żadne większe znaczniejsze działania~~ żo znaczniejszych działań!"—

Rosyjskie sprawozdanie przyznaje znaczne straty zwłaszcza oficerów.—

25~~71~~72 8.

Biuletyny z 5ᵒ zaznaczyły, że po odebraniu pod Brzeżanami ostatnich stanowisk przed tem przez Rosjan ~~prze~~ [illegible] zdobytych, nastąpiła ~~by~~ przerwa w wojsku ofensywie –

Nie znaczy to to ~~Nie~~ [illegible] to aby była zakończoną. Oczekiwano nowych walk. – Przypuszczano że Rosjanie ~~kto 47~~ ~~Lwowa~~ ~~[illegible]~~ pod Zborowem opierając się o zdobyte ~~przed~~ od strony ~~[illegible]~~ Lwowa niegdysiejsze, zwrócą swoje usiłowania w stronę Lwowa.

Czesko-słowacka brygada walczy po stronie Rosjan; o czem Volkszeitung ~~[illegible]~~ wspomina wojskowy biuletyn. –

Na nowo uporządkowane rumuńskie wojsko poczęło ukazywać się pola walki.

Niemieckie biuletyny z wczoraj 6ᵒ // Dziś we wschodniej Galicji zawrzała ponownie bitwa. Masowe uderzenia Rosjan między Zborowem i Koniuchami i pod Brzeżanami, rozbite nam zostały przy najcięższych ~~[illegible]~~ stratach nieprzyjaciela!! –

2589

Hindenburg i Ludendorf bawili we Wiedniu przez poniedziałek 2 i 4 m. Udali się do głównej kwatery w Baden, poczem uczestniczyli w Laxenburgu, ~~[illegible]~~ w cesarskiem śniadaniu; wieczorem odjechali.

Komunikat podał zdanie ~~uważane przez~~ feldmarszałka Hindenburga o ~~[illegible]~~ położeniu. Jak zwykle miało ~~zamiar~~ na celu podniesienie ducha i wzmocnienie ufności ~~wiary~~ w zwycięstwo. Wielki wódz ~~użył~~ postarał się po temu, ~~używanych i nadużywanych formułki haseł nie użył nowych i~~ ~~używanemi i nadużywanemi~~ używanemi i nadużywanemi formułkami, rozumowaniami, nastawaniami nowych nie użył. Przy chłodnem zastanowieniu się ~~[illegible]~~ nie odniosło się ~~zamierz wrażenia które miało być używane~~ zamierzonego wrażenia —

„Wojna będzie dla nas wygrana — rzekł Hindenburg — jeżeli stawiany opór nieprzyjacielskim uderzeniom, aż do chwili, w której ~~[illegible]~~ wojna podwodnemi łodziami spełni swoje zadanie. Pracują one dobrze. W niedalekim czasie nieprzyjaciele nasi ~~[illegible]~~ będą musieli zawrzeć pokój."

~~254~~ 25

10

Jeśli naczelny wódz zbrojnej siły lądowej pokłada pewność zwycięstwa i rychłego pokoju w podwodnej wojnie, nie może to wzmocnić wiary w zwycięstwo i rychły pokój, tem mniej, iż opiera ją tylko na oporze, nie zaś na pogromie nieprzyjaciela.—

Gdyby przyszło Anglii dać posłuch słowom jej pierwszego ministra Lloyd-George'a w tej samej mierze co środkowym mocarstwom, zapewnieniom naczelnego wodza Hindenburga, zabezpieczoną by się poczuła przed wojną podwodnemi łodziami, albowiem naczelnik angielskiego rządu ~~oświadczył jedno~~ ~~czesnie~~ wyraził, jednocześnie, przekonanie, że „Wojna podwodnemi łodziami ~~nie~~ nie zdoła nas wygłodzić, ani przeszkodzić armiom do przybycia na plac boju, nie może i okaże się takim samym nieudatnym środkiem, jak Zeppeliny".

W logicznym związku feldmarszałek Hindenburg lekceważy sobie udział we wojnie Ameryki. ~~Jej~~ Mocarstwa sprzymierzone — rzekł — „nie mogą już czekać na pomoc Amerykanów. Niech przyjdą! Godnie sprzymierzone nasze wojska nie mogą być pobite!"— Zdanie wodza, ale nie polityka!—

2976

11

W piątek 6 cesarz Wilhelm i cesarzowa Wiktoria Augusta przybyli z rana do Laxenburga dla wywzajemnienia się za ich odwiedzenie w Homburgu, przez habsburgską parę cesarską.--

~~2016~~ 2076 12

Cesarz Karol wydał polityczną ~~amnestię~~. Odnośne, adresowane pismo jest,
podniosłem, jest ozdobionem wzniosłemi uczuciami i powodami. Obok co
niem wybujałości młodości, która potrzebuje dać upust szlachetnym
popędom. Jest drogoskazem na ~~po~~ drodze, początków panowania.– Cesarz
słusznie połączył amnestię z religijną chwilą, że się tem patrona, młodziutkiego
następcy tronu Arcyksięcia Otona.–
Cesarz Karol ma skłonność szybkiego objawiania się na zewnątrz. W pierwszem znaczeniu
Amnestia ocenioną być może jako dowód siły, lub słabości. wiarą w żywotność
zamierzała by pokryć zawód, chybionej sesji parlamentarnej. W drugiem znaczeniu
Austryi, „przywiązalność" i patryjotyzm krajów i ludów. naciskiem,
poczytaną by być mogła, jako ustępstwo przed parlamentarnym ~~od~~ złączonych z nią
i zarzegnanie trudności ~~.~~ i walk w obrębie posłów na tle Rady-Państwa–
spraw. I byłaby jeszcze jednem z licznych następstw zwołania ~~nad~~ ~~polityczna~~ wartość +
Moralna wartość wznosi się ponad jej powody, ale nie niemal artyzmie do Czechów
Amnestia ~~jest~~ jednostronną, odnosi się przeważnie,

~~2508~~ ~~2577~~ 13

i tem, jak wszystko nawet ~~jak nawet~~ najlepsze w Austryi ~~w Austryi~~ wywołuje przeciwieństwo. Cesarz tak dalece o tem wiedział, że dla zażegnania takowego umieścił, w odzwiernem piśmie następujący ustęp.

„Oczekuję z ufnością, że wszystkie moje ludy, idąc za przykładem który z własnego Niemcy i ich przedstawiciele, ku mojemu szczególnemu zadowolenia dali, umiarkowanem zachowaniem się i popieraniem interesów państwa także podczas ostatnich parlamentarnych rozprawach – zespolą się, we wspólnej pracy około rozwiązania tych, wszystkich wielkich żądań, które przypadną nam, dla zagojenia ran zadanych wojną i uporządkowania nowego stanu rzeczy, na progu nowych czasów."

Na takie wezwanie nie zastosowało Koło Polskie.–

Pogłaskanie Niemców nie pomogło. Wzmienia Niemieckiego Narodowego Związku przez Dobering wystąpił, w izbie przeciw amnestii i wyraził nieufność do rządu. Niemcy za nią uważali; ~~[illegible]~~ wojskowości" uważali się dotknięte.–

Niemcy za zbrodnie uważanie, ślepione.–

Polityczny skutek i polityczne uważenie, mierz zmuszonym się jest Polityczny skutek i polityczne zbytnią łagodnością,

Kiedy się zaczyna zbytnią łagodnością,– zakończy się zbytnią surowością.–

Rozzuchwalenie stronnictw wostaniei Rady-Państwa
do tego doszło stopnia, iż w Komisji ~~budżetowej~~ Konstytu=
=cyjnej czeski poseł Stransky uzasadnił, wstrzymanie
się posłów czeskich od udziału w rozprawach, ~~tem, że~~
nad reformą Konstytucyjną, tem, że będzie ona
załatwioną na Węgrzech. Warto było zwatyzować
Rady-Państwa, aby w niej zaklnił ta polityka
~~Lloyd George~~ Lloyd Georga, Wilsona i gabinetów
Porozumienia!

2579 15

Lloyd George wygłosił w Glasgow mowę w której odbija się jego niepospolita, mocna osobistość. — Przyznał że rosyjska rewolucja, ale niewątpliwie błogosławiona, opóźniła zupełnie zwycięstwo ale zarazem uczyniła je tem pewniejszem. —

Po ścisłym obrachunku angielski rząd nabrał przekonania że wojna podwodnemi łodziami ani nas w domu wygłodzić nie może, ani przeszkodzić naszym armiom do przybycia morzem na plac boju. — Skoro wszystko co potrzebne zarządziemy, niemieckie podwodne łodzie okażą się takiem samem niedołężnem środkiem jak Zeppeliny. — Wojna wtedy zakończy się. Kiedy sprzymierzeńcy osiągną wytknięty cel; ale gdyby o godzinę pierwej zakończyła się, byłoby to najwiekszem nieszczęściem jakiego kiedykolwiek doznała ludzkość. —

Co się tyczy niemieckich kolonii, rozstrzygnąć winny życzenia ich mieszkańców. Zapewne potrzebować będą łagodniejszych rąk niż niemieckie

Najznamienniejszy
~~2511~~ 2586 16

~~Najważniejszy~~ Ustęp pojęty jest w duchu Wilsona, rozróżnienia ~~w~~ niemieckiego narodu od jego władców i zwrócenia go przeciw nim.—

" Rękojmią trwałego pokoju jest zniweczenie wojskowej potęgi Prus. Najlepszą rękojmią byłoby zdemokratyzowanie niemieckiego rządu. Wilt nie chce przepisywać Niemcom ~~ustroju~~ kształtu ich rządu; ale z demokratyzo=
=wanemi Niemcami układalibyśmy się, w zupełnie innym duchu w innej postawie i usposobieniu, jak z Niemcami rządzonemi "
~~Duchem~~ zaczepnym, zaślepionym duchem, pruskiego militaryzmu
Tę samą myśl wyraził w Stokholmie belgijski minister i socjalista Vandervelde, kiedy powiedział, że jest dla niego moralnem niepodobieństwem, zetknąć się ~~ze~~ z niemieckiemi socjalistami, dopóki połączeni są z cesarzem we wspólnej większości, w sprawie.—

Nordd. Allg. Zeit. oświadczyła urzędowie że nie istnieje dla Niemiec sprawa Ukrainy i Litwy i że nie myślą o żadnym w niej handlu.—

~~2581~~ 2582 17

Lloyd George w drugiej mowie dla podziękowania za honorowe obywatelstwo Dundee między innemi powiedział: ~~że fałszy naiwne z niezbłaganą nieustępliwością Prusaków, cnoty pokory~~

„Jeżeli z niezbłaganą nieustępliwością, nauczymy się Prusaków, cnoty pokory będzie to dobrem na czas wojny, ale jeszcze lepszem na czas po zawarciu pokoju" „Polityczne zasady Niemiec z 1870 r. i dzisiaj ich zasadami zwalczamy je. Odnosi się to do Włochów, których żąda połączenia ~~z~~ z rodakami; odnosi się do ~~Polski, kt. D.~~ Polaków, który chce znowu wstąpić na drogę wiodącą do narodowej. ~~wiejąd niezależności~~ „Jest naszą wolą aby tak się stało. I odnosi się to także do Mezopotamii i Palestyny. Zwyciężymy. Ale wiem że będzie to długa walka, a tem zawsze wiedziano... ~~Ale~~ wielkie złe ~~nie można~~ ~~ewal~~ Niemcami wielkiem jest złe ... pokonać bez potężnych walk. Wytrwałością i niezbłaganą wolą zwycięstwa"

~~2573~~ ~~2982~~ 18

Po objęciu rządu przez Venizelosa Grecja zerwała
stosunki dyplomatyczne z mocarstwami i państwami
czteroprzymierza i prawdopodobnie będzie z niemi toczyć
wojnę. Wedle wersji, że strony ~~[illegible]~~ czteroprzymierza
lekceważą sobie ten nowy zwrot i zapewniają, że ~~[illegible]~~ ten
nie wpłynie na ostateczne zwycięstwo. Jest to komunikat. który
nie może zmienić tego, że wciąż przybywają nieprzyjaciele
i zwiększają się trudności i że w tym wypadku, położenie
na Bałkanach zostanie w Macedonii pogorszyło się –
Venizelos człowiek silny, postawił na swojem i
przełamał ~~[illegible]~~ męski opór króla Konstantego

2583 19

i przyprowadził ewolucję ~~za pom~~ polityczną ~~za pom przez~~ przy obcej pomocy co ~~zawsze~~ jest niebezpiecznem i zawsze wstrętnem. – Czy działa w przekonaniu iż zgodnie z dobrem ojczyzny, czy też z osobistych pobudek; ~~tak~~ jak sprowadzenie wieszenie się Włoch tak dopiero prowadzenie ~~mogło by go uspr~~ ostatecznie uwieńczone korzyścią dla Grecji mogło by go usprawiedliwić. – Grecja może większy odnieść w razie zwycięstwa mocarstw porozumienia i pognębienia Turcji, niż spodziewać się jej od wygranej ~~cent~~ rozprzymierza; wystawia się z aż Venizelos na tejże niebezpieczeństwa, przed którymi zastonić miała polityka króla Konstantego. – Przyczem współzawodnictwo z Włochami ~~i Serbią~~ nowe wytworzy.

Mocarstwa porozumienia popełniły gwałt uskarany ~~uskarany jest~~ potrzeby politycznej i wojskowej i ~~ujemnym~~ dla nich jest tylko jego moralne znaczenie – może.– zbyt długo przeprowadzały go w sposób zarówno niedołężny jak ~~bez~~ obrzydliwy zanim dokonać go potrafiły. – ~~Zmniejszyły to~~ Zmniejszyło to korzyść, zwiększyło ochydę. –

~~Cal~~ Mocarstwa środkowe były w początku w tej sprawie bezsilnemi i stąd porażka. –

258~~4~~

20

Do potworności tej wojny przybyła ~~wojna~~ moralna zbrodnia.
Angielscy lotnicy rzucali bomby na Jerozolimę i obsypali niemi
górę Oliwną.- Pamiętna w dziejach ludzkich występków 26 czerwca.-
Data 26 czerwca 1917. r.-

2585 ~~2576~~ 21

Biuro Reutera doniosło z Pekina 2. t.m., że jenerał Tchangksun przywódca wojskowego stronnictwa, udał się 1. t.m. do Prezydenta Rzeczypospolitej i zażądał jego ustąpienia. Zawiadomił go że mandżurski cesarz Hsuantung wstąpił ponownie na tron. Ten też ogłosił swoje na tron wstąpienie.—

To samo stać się może w Petersburgu.—

Zdaje się że przyjdzie w Chinach do domowej wojny.

Otrzymałem ~~#~~ dokładniejsze szczegóły o postanowieniu biskupa przemyskiego Pelczara u Cesarza. Biskup przedstawił życzenie aby ~~ce~~ cesarz. ~~został~~ Królem Polski, by ~~wstępnie~~ Królestwo, połączone z Galicją ~~Kiedy mógł księdz~~ utworzyło może secundogenitury dla drugiego syna monarchy; ~~w ogóle~~ biskup stawiał w ogóle program zjednoczenia w ten lub owy sposób Polski z habsburgską monarchią. Cesarz ~~che tu~~ chętnie i życzliwie słuchał. Rzekł że daj Boże aby ~~to~~ ~~tak~~ ~~się~~ to. Dodał nawet może być załatwiona dopiero przy zawarciu pokoju. Należałoby przygotować oświadczenie się polskiego narodu za takiem rozwiązaniem, gdyż z tem liczono były i wszystkie by te mogło na ostateczne postanowienia

Już tak stało.

Biskup Pelczar prosił cesarza ~~aby~~ o starania ~~aby~~ Papież miał na Kongresie przedstawiciel=
=stwo.-

Byłem w poniedziałek u Arcyksięcia Karola Stefana.- Znalazłem u niego zawsze tę samą gorliwość dla polskiej sprawy i Polaków, przy dobrej znajomości ich charakteru i usposobienia, ~~Ubolewał nad~~ przymiotów i wad.- Ubolewał nad ostatniemi wykolejeniem, ale tłomaczył je psychologicznie i powiedział mi że w ten sposób przedstawił je ~~je~~ cesarzowi; ~~iż gest~~ który okazał takie same zrozumienie i dobre, niezmienne chęci. Omawialiśmy położenie i stwierdziliśmy, znane o niem sądy i prawdy.-

~~Nieprzyjście~~ d. Nie wykonane przyłączenie Królestwa Polskiego do Monarchii i połączenie z Galicją jest, przyczyną wszelkiego złego i błędów.- Arcyksiążę przypisuje ten nader szkodliwy obrót rzeczy nieudolności bar. Buriana, głównie jednak hr. Tiszy. ~~Polak~~ Była chwila w której mieliśmy się zgadzać ~~z~~ Królestwo Polskie zamierzone aktem 5 listopada 1916 r. byłoby ~~to~~ w takim tworem - rzekł - nie mającym istotnych warunków bytu i trwałości i potwierdził ~~ał~~ rzecz Krakowską powiedziałem „zwiększona rzeczpospolita Krakowska"

~~2511~~ ~~2548~~ 24

Arcyksiążę ciągnął dalej, że Polska musi być oparta o jedno z
mocarstw i to o habsburską monarchię, że teraz jedynem rozwiązaniem
byłoby, zespolenie Królestwa Polskiego połączonego z Galicją, z monarchią
w ten sam sposób, jak Bawaria jest związaną z niemieckiem cesarstwem.–
Istotnie jest to wyjście politycznie rozumne i pożądane załatwienie
i nie pozostaje jak życzyć go sobie. Takie jest moje zdanie zgodne z Arcyksięcia–
Nadmieniłem o widokach i nadziejach połączonych z jego dostojną osobą,
o wdzięczności jaką każdy Polak odczuwa dla niego.– Fakt, że nie mówię
~~o nim~~ z nim wogóle o tym przedmiocie, nie wiedząc zaś też ~~...~~ z niemieckiej
strony. I tu pokazuje się, jak nieuzgodnieni ~~są~~, wszelkie, nie
świadków opowiadania.– Kiedy bowiem wtrąciłem, że przecież Cesarz
Wilhelm mówił z Arcyksięciem o Polsce i jej przyszłości
zapewnił, mnie Arcyksiążę, że nigdy, że on parę razy
próbował zwrócić rozmowę na polskie sprawy, lecz że
Cesarz zawsze wyminął ją i raz tylko nadmienił,
że trzeba będzie coś z Polską zrobić i to na zasadzie
autonomii, ~~...~~ czemu Arcyksiążę stanowczo się

spowodował i rzekł, że nie byłoby to zgoła rozwiązaniem zadania. – Próby autonomii w Austryi zauważył poprzednio, są niewdzięczne. –
Wszystko zatem co zapisanem jest poprzednio o rozmowach cesarza Wilhelma z Arcyksięciem Karolem Stefanem, w sprawie polskiej, wymaga sprostowania. –
Arcyksiążę ma zdrowe niedowierzanie do niemieckiej polityki w sprawie polskiej i to go do Niemiec zniechęca, podczas gdy, stłumiony był jak poprzednio uzasadniony żal z 1866r. –
Arcyksiążę zapewnił, mnie że wciąż oddziaływa w rzeczach polskich na Cesarza, ale zadanie jego jest nieraz niewdzięcznem i zawsze niełatwem, przy czem kilkakrotnie mówił że najlepsze zrozumienie znajduje u cesarza. –
Zawiadomił, mnie że Hindenburg i Ludendorf rano przybyli do Wiednia jakby wyrazić „Dla podzięcenia sprzymierzeńczego zapału" ~~zaniesie~~. Cesarz Wilhelm ma przybyć w piątek. –
Arcyksiążę dodał że chciał się usunąć do Żywca ale cesarz zażądał, aby pozostał. Na co

Oddałem, że jako Polak wielce zadowolony jestem że pozostał, albowiem
~~z pan może z jego~~ jego słowa i zdanie mogą korzystnie oddziałać na
monarchów narady. Wyraził ~~w tej mierze~~ wątpliwość. —
Jeszcze dłużej ciągnęła się rozmowa o polskich sprawach ważnie w tym
samym duchu i kierunku, mianowicie, że każde załatwienie się
połączające Królestwa z Galicją i nowego polskiego tworu z monarchią
musi być szkodliwe dla niej, niekorzystne dla polskiego narodu
Austryjackie ~~i...~~ i dodał, że nic nie zdołałoby ostatecznie zażegnać galicyjskiej
irredenty ~~a je~~ a niewłaściwa niepolityczna rezolucja
Krakowska ma tę jedną, ~~dobrą~~ między stronę, że ~~z~~ stwierdziła w tej rezolucji.
Można on Polaków. Przed uchwałą krakowskiej dyrekt. Pewny jestem
mierze prawdę głośno że konserwatyści, nie będą za niagłosować, że głosować będą "za nią"
~~Zakomunikowano stany iż jakikolwiek obrót~~ kiedy twierdzą
Austryjacki jest zdania, że środkowe mocarstwa wojskowo
nie zostaną pokonane, lecz że pomimo tego znajdą się w
takiem ~~...~~ potrzebie, iż nie przystąpią na Kongresie pokoju, i stąd
może jeszcze sprawa polska naszej w kierunku austro-polskim
nie niemieckim być załatwioną. — Poufnie zwierzył się, iż
~~ogólna jest~~ godna zastanowienia jest nienawiść. To znów niechęć
do Niemców w całym sercu "Miałem
rekt-powody ~~...~~ i ja do niej. Musiałem
w 1866 r. z urzędu uchodzić
przed pruskiemi
wojskami które

opanowały nasz zamek. Przemyśliłem się i byłem ~~im~~ Niemcom życzliwym, uznałem ich wielkie zalety. Ale zraziło mnie ich zachowanie się i postępowanie w sprawie polskiej.— 2597 27

Zakomunikowałem, iż jakikolwiek będzie przebieg wypadków, my Polacy tacy będziemy nasze pragnienia i dążenia do osoby Arcyksięcia.— „Jestem już za stary" odrzekł a ja ~~od~~powiedziałem, że nie mogę tego uznać a Arcyksiążę do tego ma syna, który używa najlepszej sławy „Istotnie – odrzekł – dzielny ~~~~ niewątpliwie i mogę być z niego zadowolony"

Arcyksiążę wspominał był o republikańskich dążnościach które objawiają się w ~~~~ części polskiego społeczeństwa. Zgodnie uznaliśmy że nie należy ~~ich~~ nie zwracać na nie uwagi, bo choć zbyt wielkiego znaczenia nie mają, ~~cały~~ włościaństwo ~~stanowi~~ ma ~~~~ monarchiczne poczucie. Republikańskie objawy ujawniły ~~okazały~~ się dopiero pod wpływem rosyjskiej rewolucji. Arcyksiążę mówił że jeden członek warszawskiej Rady Stanu opowiadał mu, ~~jak~~ że kiedy podczas ~~po~~ jej posiedzenia nadeszła wiadomość o rosyjskiej rewolucji, Piłsudskiego twarz raptem się rozpromieniła, wpadł w zachwyt i ~~sam~~ ~~~~

wyszły ~~wyjęty~~ z ust jego słowa „czemuż tam nie jestem!”

Arcyksiążę zwrócił moją uwagę na znowu szkodliwą działalność polskiej emigracji, zwłaszcza w Szwajcarii. – ~~Jest to dobrowolna emigracja, rażącej polityki~~ Na Paderewskiego, który z ~~(w Ameryce~~ zastępionej szuka zbawienia Polski w Ameryce ~~w zastępstwie~~ „z nienawiści do Niemiec. –” ~~z rosyjskim Kwiatkiem,~~

Jest to dobrowolna emigracja, ~~rażącej intrygi i spiski~~ ~~powodowana~~ pod płaszczem zachodnich mocarstw. ~~z ambicją w duchu mocarstw~~ ~~a prawie środkowym~~. – Jest to działanie wszechpolaków pod kierownictwem Dmowskiego, który ~~wydaje~~ i wydaje instrukcje wszechpolakom w Królestwie Polskiem co wpływa także na realistów i znacznie przeszkodziło zużytkowaniu aktu 5 listo=pada 1916 zwłaszcza powstania polskiej armii. Nawzdziem ~~te~~ jest w Galicji były austryjacki minister Głąbiński i usiłowaniom wszechpolaków przypisać należy, w znacznej mierze, raptowny zwrot i bezmyślne, ~~które mogą~~ co ma szkodliwe zachowanie się Koła Polskiego we Wiedniu. ~~z mocarstwami środkowemi~~ Wielu którzy przygotować ewolucji ~~od polityki w związku ze środkowemi mocarstwami~~. ~~do potwierdzenia z mocarstwami~~

biorą udział w tem postępowaniu nie wiedząc tego i bezwiednie idzie na lep

i bądź co bądź ~~rosyjskiej~~ orientacji —

wszechpolaków. — ~~W tem jest główna trudność~~ i to może ~~sprawdzać~~

~~sprawić największą szkodę~~. — ~~Między dawnemi stotkami wpadł by przyjęto~~ z

Dmowskiego

Polska emigracja, ~~głównie~~ w której wszechpolacy przeważą, pod kierunkiem ~~Dmowskiego~~

nie ustaje w ~~swej~~ swem ~~zgubnem działaniu~~ stronniczem działania. ~~Dosyć~~

~~do tego że~~ Podsunięto francuskiemu rządowi myśl utworzenia polskiej ~~środkowej~~

armii, która przy francuskiej walczyć ma ~~przeciw armii środkowej~~

~~wojskowości~~, aby raz jeszcze Polacy strzelali ~~przeciw~~ do Polakom i wzajemnie

zabijali się. — Rząd francuski, zdaje się, przyjął chętnie ten zamiar. Prezydent

Poincaré ~~miał~~ 6 czerwca wydał dekret utworzenia armii polskiej samorządnej,

pod dowództwem naczelnem francuskiem, walczącej pod polskim sztandarem

Środki dostarczy francuski rząd. Utworzono w Paryżu „Misję francusko-

polską" dla organizowania armii polskiej. Równocześnie ~~uznaniu polskiej~~

(wedle ~~emigracyjnego~~ dawnego

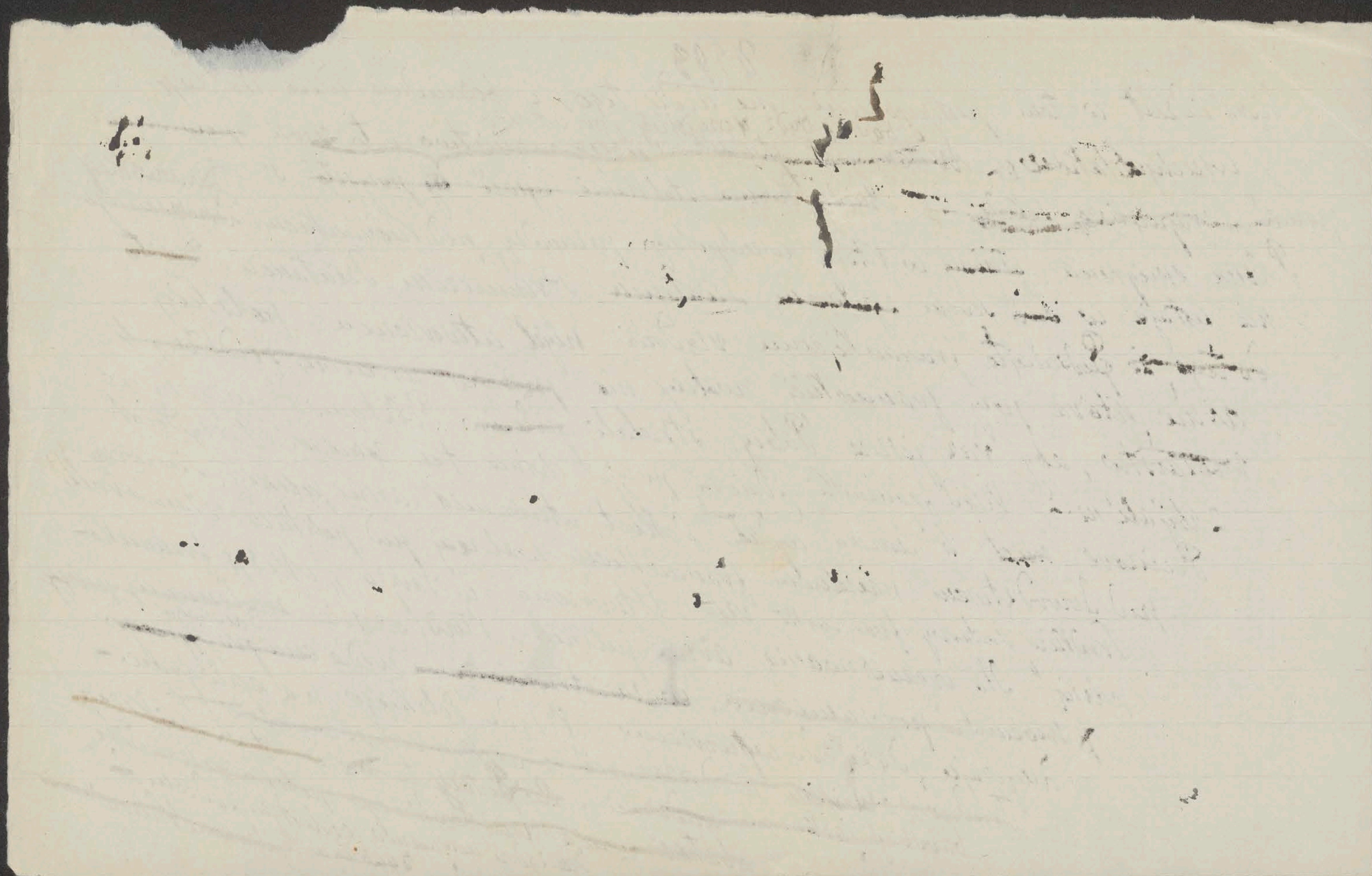
~~wojskowego porozumienia~~, ~~[illegible]~~

dyrekcji, dążą do utworzenia Rządu Polskiego na emigracji — o

~~Trudno o większą niedorzeczność, o większe szaleństwo~~; ~~Ale~~ Bardziej to ~~nic~~ ~~do tego~~ ~~polskiego narodu~~

bardziej jaskrawemu ~~szaleństwu~~, ~~zaślepienia~~ ~~największego polskiego narodu~~

do ~~tego~~ żądzi uwzględnia osobistym żądzom — zgubnym ~~zgubnemu kierownikom~~

Im dłużej trwać będzie wojna, tem większy będzie zamęt w polskich głowach,
~~[illegible] Polska nie będzie się wydawała być [illegible]~~. –
Powierzenie sprawy polskiej mocarstwom Porozumienia jest oddaniem
jej w ręce Rosji carskiej czy republikańskiej. – Trzeba krótce zapowiedzieć
to te mocarstwa, w dyplomatycznych dokumentach – Cesarska czy republikańska
Rosja obejdzie się z Polską z pewnemi swoimi życzeniami, w ten sam,
doświadczeniem, stwierdzony sposób, wrogi w ostatnim wyniku dla
polskiego narodu i jego przyszłości i znajdzie się on w położeniu
wprost przeciwnem jego istocie i dziejowemu powołaniu. –

J. Lipca

FEINST GELBLICH
VELINPOST

K.

14 Lipca 1917 r.

2695-2716.

31

CXCI

32

Walki we wschodniej Galicji. ~~Do~~ Pod Zborowem
i ~~Stanisławowem~~
i Stanisławowem. — Hr. Clam
gubernatorem w Czarnogórze — ~~amnestia~~
amnestia i Kramarz. — Wilson i azwoz. —
Przesilenie kanclerskie i konstytucyjne
w Berlinie. — Reskrypt cesarza
o równem prawie wyborczem do
pruskiego Sejmu. Przesilenie kie
Zakończone
Tymczasowy Rząd rosyjski wobec Grecji. —
Abdykacja chińskiego cesarza
Wystąpienie Ćwicy z warszawskiej Rady Stanu.
Dymisja ~~wo~~ wójtka polskiego. Rozmowa
z Komisarzem baronem Konopką. —
Zarys tymczasowego państwa polskiego
uchwalony przez Radę Stanu. —

Legiony i przysięga — Zaprzysiężenie —
Dawnych pomyłek owoce
14 Lipca

~~2596~~ 2595 G X 47 33

W piątek 6go lipca Rosjanie ponieśli znaczną porażkę we wschodniej Galicji. Z kilku stron uderzyli z zamiarem dostania się do Lwowa. – Główna walka stoczona została pod Zborowem! Dzielne dywizje czeskie i korpus gwardii wziąły w niej udział. Rosjanie ze ~~str~~ nie małemi stratami odparte zostały i zmuszeni do ucieczki. Ich ~~Kom~~ konnica, ~~wyst.~~ która czekała na przełamanie nieprzyjacielskiego frontu aby go ścigać, zniszczoną została! – ~~Hmm Je~~ W innych miejscach przedsięwzięta przez Rosjan ofensywa, w tym samym celu, otworzenia sobie drogi do Lwowa, spełzła na niczem. Straty sprzymierzonych wojsk były w względnie do rozmiarów bitwy ~~nie~~ niewielkie. Wieczorny biuletyn z 7o mówił „Dziś także przed i po południu, silne zastępy Rosjan pod Stanisławowem całkowicie odpartemi zostały. Pod Brzeżanami nie było żadnej większej walki. ~~Ale~~ W Galicji ciężkie straty

2048

~~2576~~

34

Rosjan sprowadzały przewagę we walce. Wczorajsza bitwa #
we Wschodniej Galicji, sprawiła Rosjanom krwawą przegranę
Zakończyła się spełznięciem wszystkich ich uderzeń!"–
Francuscy, angielscy, japońscy oficerowie kierowali i prowadzili te
wojska ~~rosyjskie~~ rosyjskie, których liczne zastępy, z ciągłym przyrostem
rezerw ~~walczyły~~ występowały.–
W drugim i następnych dniach Rosjanie silnemi, przeważającemi
siłami przedsięwzięli stanowcze uderzenie pod Stanisławowem po obu
stronach drogi do Kałusza zostali odparci. Jednak niemiecki biuletyn z 28ᵒ
mówił „Rosjanie odnowili dziś pod Stanisławowem uderzenia
i zyskali nieco na terenie" austrjacko-węgierski biuletyn zaś z 29ᵒ brzmiał „Na północno-
zachodnią Stanisławowa, po trzydniowych zaciętych walkach, musieliśmy
oddać nieprzyjacielowi pierwsze nasze obronne stanowiska. Wystąpieniem
rezerw przeszkodziliśmy rozszerzeniu ~~[illegible] z Dobczy terenu które~~ przez
Rosjan z Dobczy terenu." Między Lisowcem a Zagwoździem, ka
wrogiem Czarnegolasu, wyparte zostały sprzymierzone wojska
przez silne wojska uderzenia. Wczoraj niemiecki biuletyn
#29ᵒ t.m." „Rosjanie uderzyli ponownie na drodze
Kałusz-Stanisławów. Zatrzymani zostali
odporną walką"

35

~~1917~~ ~~2/18~~

Na Zachodzie cotna Nastąpy trona stoczyła z Francuzami zmienne walki, zdobyła nieco terenu, podczas gdy na zachodnim brzegu Mozy Francuzi zajęli ~~nieco~~ nieznaczną część rowów strzeleckich – Niemieccy lotnicy większą urządzili wyprawę nad Londyn i znaczną ilość bomb rzucili –

Biuletyn z 10. „Pod Stanisławowem zawrzały wczoraj z rana ponownie gorące walki. Sprzymierzone wojska odparły Wilka ... jednak wieczorem cofnęłemi dostały pod naciskiem nieprzyjacielskich zastępów poza dolinę Łukowicę". Walczyła armia Böhm-Ermollego. Wnocy nieprzyjaciel nie naciskał – ~~Ermollego~~

Pod Stanisławowem sprzymierzone wojska porzuciły wschodnie poważne i nieprzyjaciel postąpił ~~...~~ na. Zwalczane po- wodzący ostatecznie do Lwowa. – Zmowa w biuletynach zaznaczona jest jak w pierwszej galicyjskiej kampanii – 1914. Przewaga liczebna Rosjan i rewolucja zmieniła się, wieczorny niemiecki biuletyn z 10. „Na Zachodzie i Wschodzie nic znacznego"

~~215~~ ~~2521~~ ~~25~~ ~~29~~ 2598 36

Biuletyny z 11go nie całkiem były jasne, mimo iż „Na południe Dniestru, znowu niemieckie i austriacko-węgierskie wojska ~~[illegible]~~ nad Łomnicą walczą z Rosjanami". W okolicy Stanisławowa Rosjanie wahająco tylko ~~zbliżali się~~ stykali się z ~~do twierdzy~~ ~~[illegible]~~ nowemi stanowiskami spozymierzeńców. „Zajęli opuszczone zwaliska Halicza". Na rumuńskiej granicy wzmógł się nieco żywszy armatni ogień.

Ks. Fürstenberg mówi mi, iż nadeszły wiadomości, że pod Stanisławowem cięższe są walki, ale że nie ma powodu do obawy. Niemieckie rezerwy wciąż pospiesznie posyłane zdążają na plac boju. Niemcy bronią usilnie dla Bolesławia, który dostarcza im nafty dla podwodnych łodzi. — Biuletyny z 12go:

~~Republikańskie wojska ruszyły na Pekin i pobiły wojska cesarskie.~~
~~Biuro Reutera donosi 7go że cesarz abdykował. Rzucono z aeroplanów bomby na cesarski pałac.~~
~~To samo stać by się mogło co Rosji, że po chwilowem przyzwoleniu~~
~~Cara i musiałby abdykować.—~~
~~W Chinach cztery stronnictwa występują na raz i stwarzają~~
~~zamieszanie.—~~

~~2599~~ ~~24~~ : ~~2.510~~ 37

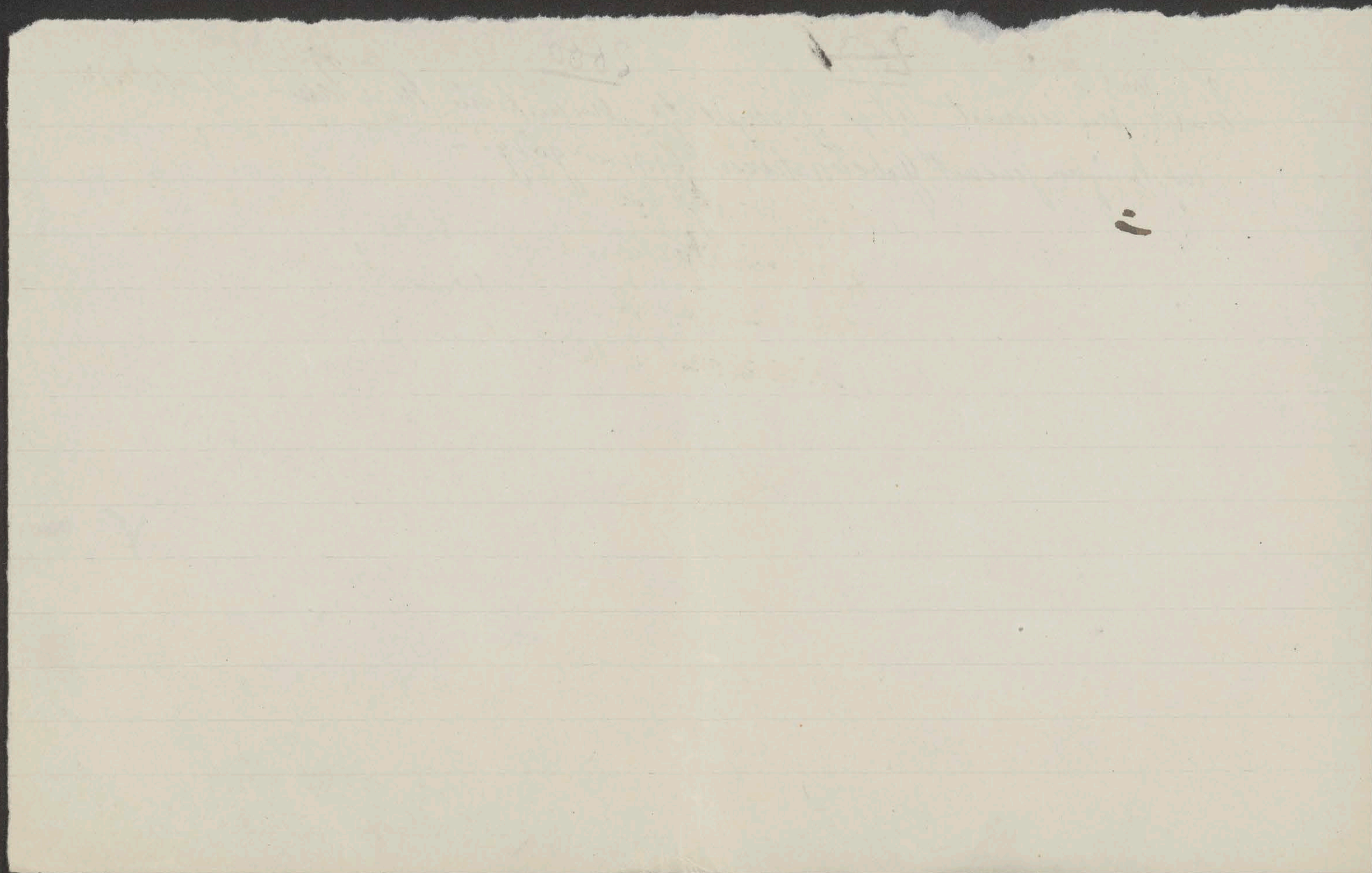
" Między Dniestrem a Karpatami; ~~wszyscy~~ zatknęli się Rosjanie ~~powodu~~ ze stanowiskami nad Łomnicą. Pod Kałuszem ~~[illegible]~~ wojska dosięgły zachodni brzeg rzeki. Na południe Dniestru ~~walki~~, miejscowe walki.–

Rosyjskie sprawozdanie oficera się 8.9.10. tm ~~[illegible] się [illegible]~~ armia rosyjska weszła do niewoli 150 oficerów, 10,000 ludzi i zdobyła około 80 dział.–

Niemiecki biuletyn z 13 " Na Wschodzie ogniowa działalność wzmogła się między Złotą Lipą i Narajówką. Na południu Dniestru przy małych walkach na południe Kałusza, położenie nie zmienione "

~~2531~~ 2600 38

Cesarz Karol mianował byłego prezydenta ministrów hr. Clam-Martinica wojskowym-generał gubernatorem Czarnogóry –

~~2001~~ ~~2602~~ 2132 39

Polityczna amnestia odnosić się miała przeważnie do Kramarza, otóż tak była zredagowana że go nie obejmowała i pozostał on był we więzieniu, w następstwie biurokratycznej interpretacji. Dopiero osobnym aktem cesarza został amnestionowanym wraz ze skazanemi z nim towarzyszami...

~~2002~~ ~~7533~~

Prezydent Wilson wydał proklamacyę która ustanawia nadzór nad wywozem ze Stanów-Zjednoczonych i ogranicza takowy dla neutralnych wyłącznie do ich potrzeby, tak aby nic dostawić nie mogli swoim mocarstwom.

46

~~2734~~ ~~2603~~ 41

W Berlinie zanosiło się na przesilenie. – Socjaliści ~~postawili~~ zażądali mieli
przedstawić Kanclerzowi ~~ultimatum~~ żądanie aby ~~zażądali~~ oświadczył ~~że~~ ~~rząd~~
że zawsze gotów jest ~~zawrzeć pokój~~ zawrzeć pokój celem ~~traktowy~~
na podstawie statusquo; dalej zaprowadzenia parlamentarnego
systematu i natychmiastowego usunięcia jako ministrów
urzędników wszystkich stronnictw parlamentu oraz
natychmiastowej reformy prawa wyborczego w Prusach. –
Komisja budżetowa parlamentu odbyła ~~poufne~~ tajne posiedzenie
na niem członek centrum Erzberger wystąpił. Za
pokojem bez aneksji i odszkodowań i stwierdził, że
wojna podwodna – takżeami nie ma oczekiwanego
powodzenia. – Kanclerz wypowiedział wielka
mowę w której nie stanął na stanowisku
socjalistów i ~~Erz~~ Erzbergera w zagranicznej
polityce a ~~ale~~ ~~we~~ we wytworzył się nie powiedział,
coby mogło porwać komisji wniosek
o zamiarach rządu. Odroczyła się do
poniedziałku. Przesilenie

2535 2804 42

rozstrzygnąć się miało w pełnej izbie, przy kredycie wojennym kredytu 15 miliardów.–
Hindenburg i Ludendorf przybyli do Berlina dla zdania sprawy cesarzowi o wojennem położeniu.– I zaraz potem powrócili do głównej kwatery w Kreuznach
Centrum, socjaliści, postępowi ludowcy i narodowo liberalni mieli zgodzić się na wniesie rezolucję która opiewa że parlament ma oświadczyć iż Niemcy stoją wciąż na stanowisku z sierpnia 1914 r. iż wojna jest obronną a zgoła nie zdobywczą.–
Komisja budżetowa odbyła w poniedziałek dalsze tajne obrady. Kanclerz zabrał znowu głos i mówił o stojących na porządku dziennym sprawach. Komunikat doniosł o zapatrywaniach że nie istnieją w parlamencie wahające się w Komisji na położenie i że nie wyjawiło się w Komisji pewności ~~wojny~~. Przesilenie, wśród osobistości pozostałych była wojny. Komisja nie ustaliła kandydata kanclerza rządu.– które obejmie kanclerz. Który przemówił do parlamentu. Przesilenie Przesilenie miało do Rady Stanu zagranicznych spraw do obywateli obywatelstwa i wewnętrznych spraw, do obywateli ~~...~~

~~25/16~~ ~~2605~~ 43

miał Kanclerz zająć stanowisko w parlamencie. –

Po południu 9ª odbyło się pod przewodnictwem cesarza w kanclerskim pałacu, posiedzenie koronnej rady w którym udział wzięło pruscy ministrowie i sekretarze stanu cesarstwa. –

Nazajutrz zebrała się budżetowa komisja parlamentu na zapytanie socjalistycznego posła Eberta o przebiegu rady koronnej Kanclerz Bethmann odrzekł, iż obecnie nie może ~~żadnych~~ żadnej wśród wielkiego ~~udziału~~ o tem udzielić wiadomości. Potem wśród rozprawy nad uzupełnieniem odroczyła się komisja uznając iż dalsze zapytaniem Eberta byłyby bezcelowe.

Oczekiwano rychłego ukazania się manifestu cesarza. Pokazało się że narodowi liberali nie zgadzają się na ten ustęp rezolucji z jednorocznych stronnictw który opiewa iż Niemcy prowadzą obronną wojnę a zgoła nie zdobywczą, co sprzecznem jest z ich dotychczasowem ~~poprzedniem~~ stanowiskiem. Stamtąd zaś zgoda co do wewnętrznej polityki, mianowicie co do parlamentarnego rządu. Dalsze zjawienia odnoszą się do reformy pruskiej ustawy wyborczej i zmiany niektórych pruskich ministerstw. Cesarski manifest ~~miał~~ objął te sprawy. –

~~2537~~ ~~2606~~ 44

Cesarz Wilhelm przyjął 10 po południu sprawozdania Kanclerza, ministra spraw wewnętrznych i naczelnika cywilnego gabinetu. – Kanclerz zabawił parę godzin u cesarza. – Po czem cesarz nakazał Następcy tronu przybyć do Berlina, z powodu mających być powziętych postanowień. –

Nie przyszło do ~~[illegible]~~ ostatecznego porozumienia w stronnictwach większości albowiem narodowi liberalni oświadczyli się chcą wiedzieć przed tem z jakim rządem będą mieli do czynienia. –

Po naradzie Następcy tronu z ojcem i z Kanclerzem, cesarz Wilhelm wydał reskrypt do prezydenta ministrów państwa Bethmanna którym powołując się na orędzie wielkanocne ze 7 kwietnia r.b., zawiadamia aby wnieść ~~zawiadamia aby wniesiono~~ ustawę zmieniającą ~~do~~ ~~na podstawie wszechnego~~ prawa wyborczego ~~zostałą do pruskiego sejmu~~ ustawę wyborcze ~~na~~ ~~nowego~~ pruskie prawo wyborcze ~~dopiero~~ najbliższy ~~na~~ tak do sejmu, na podstawie ~~wyborcy~~ sejmu odbyły się i to tak wcześnie, aby wybory do sejmu odbyły się wedle nowego prawa wyborczego

~~Zza~~

~~2538~~ 2607 45

Tem żeby wymienieniem dawnemu żądania i jednemu z głównych punktów programu z jednoczonych stronnictw, ~~miały być~~ ~~żale~~ mogło być zażegnane przesilenie i umożliwione pozostanie kanclerza Bethmanna. ~~Pozostały~~ Są były jeszcze jednak dwa punkty, ~~niezałatwione~~ niezałatwiane i parlamentarne zrządzania rządu Rzeszy oraz formuła pokojowa według życzenia Erzbergera.

O zmianie ustawy wyborczej pruskiej pisze konserwatywny organ „Nie poczytujemy ~~tak~~ wprowadzenia nowego prawa wyborczego ~~za~~ potrzebne, lecz dziwimy się wielce, że nietylko stare Prusy ale także część i przystosuje ~~tam~~ pogrzebanie niemieckiej siły"

tem Zostaną Tymczasem dalsze doniesienia mówią że przesilenie nie zażegnane i że prawdopodobnie kanclerz Bethmann ustąpi ~~że~~ cesarz wskutek nie zażądanej dymisji. Ma to być spowodowanem, stanowiskiem zajętem przeciw kanclerzowi

2931 2608 46

przez centrum i narodowo-liberalne stronnictwo

Cesarz powołał ponownie do Berlina, w związku z przesileniem, Hindenburga i Ludendorffa. Odbyła się między nimi a Następcą tronu narada. Następca tronu nie był od dawna dobrze usposobiony dla Kanclerza Bethmanna.—

Germania organ centrum twierdzi że cesarz zgadza się na pokojową formułę zjednoczonych stronnictw ~~partii~~ i większości parlamentu.—

Komisja budżetowa odroczyła się na nieograniczony czas

Parlament zawiesił posiedzenia licząc się z niewyjaśnionem położeniem i nie ma się zebrać przed czwartkiem 19. t.m.—

~~2540~~ 2609

Tymczasowy Rząd rosyjski zapowiada Konferencji sprzymierzonych w Paryżu dla narady nad sprawami Bałkanów, politycznemi ~~i~~ i wojskowemi. Rosyjscy pełnomocnicy otrzymali polecenie ~~stanowczo~~ ~~za granicą~~ trzymać się zasad ustanowionych przez demokrację w polityce zagranicznej; odnośnie się zmiany co do Grecji w związku z ostatniemi wypadkami. Musiał rząd rosyjski zganić środki któremi dokonano ~~zastąpienia króla~~ ~~innym królem~~ gwałtownego zastąpienia króla innym królem. Nie chciał nierozważnie rząd poprzeć króla Konstantego, którego osobistą politykę potępia lecz zaznaczył niestosowność wtrącania w wewnętrzne sprawy helleńskiego narodu. To ~~s~~ spowodowało rząd do wyrażenia sprzeciwu i zaniechania układu rosyjskiego wojska w działaniu przedsięwziętem w południowej ~~w Paryżu~~ Grecji. — Konferencja bałkańska w ~~Paryżu~~, z ogólna ~~tam~~ twierdzi komunikat, otrzyma, nie zważnie dzisiejszej, sprzymierzeńców a ~~tam~~ tej i konferencji sprzymierzeńców tam ofensywa nasza, wzmocni powagę ~~nas~~ Rosji. — Tymczasowy Rząd wystosował do sprzymierzonych notę w pewnym duchu, co zaniku tych że nie zadowoliło

~~2511~~ ~~2510~~ 48

Republikanckie wojska ruszyły na Pekin i zadać miały w pobliżu klęskę cesarskim. __Biuro Reutera__ doniosło że cesarz abdykował. Rzucono bomby na pałac cesarski. ~~[illegible]~~ To samo zdarzyć by się mogło w Rosji, że jego chińskiem przyrodzeniem cara, musiałby abdykować. Cztery w Chinach występujące stronnictwa wywołały wielkie zamieszanie. Japonia popiera republikanów.—

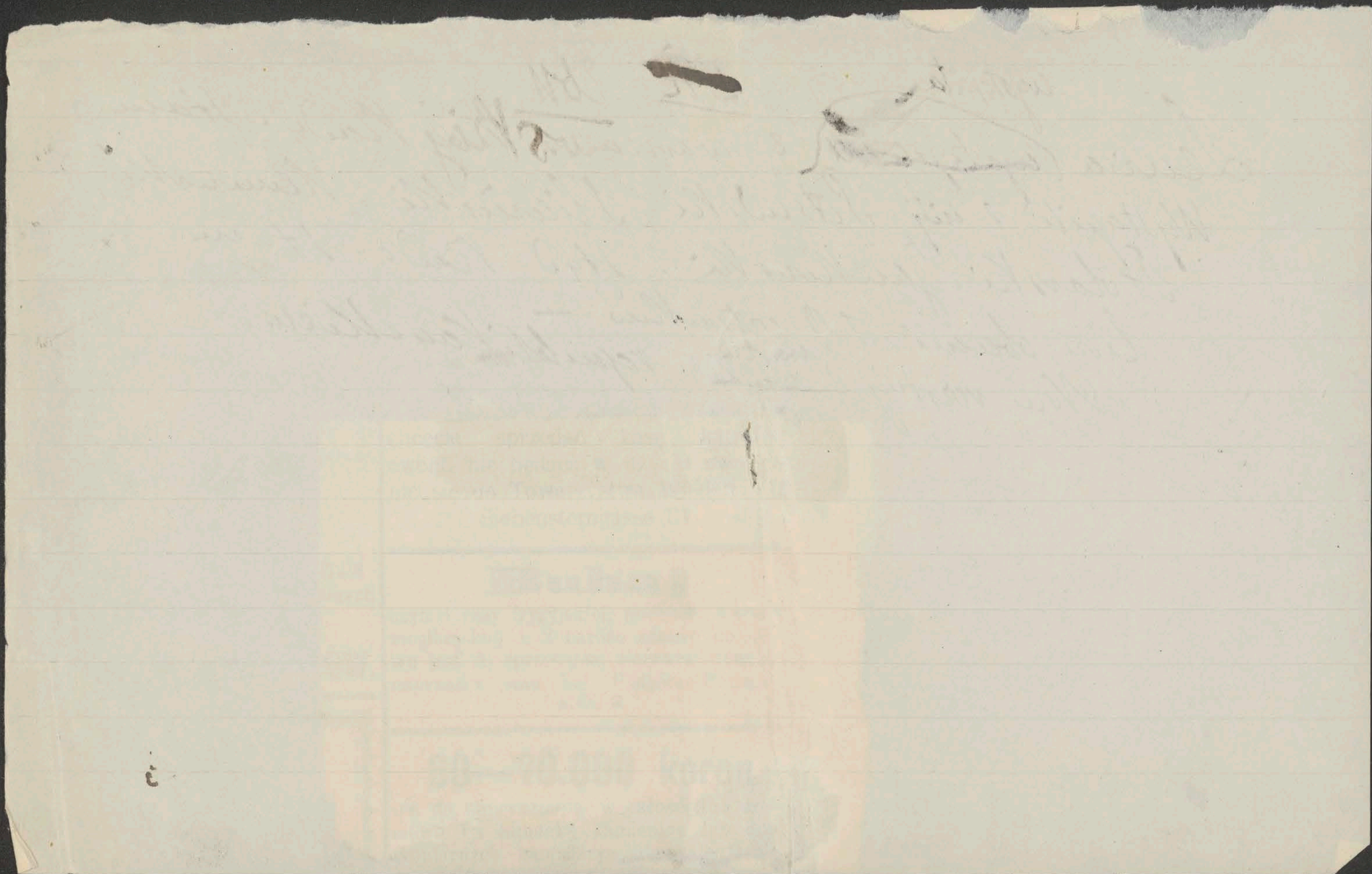
~~2742~~ 2611 ~~48~~ 49

Lewica ~~(wystąpiła~~ wystąpiła z warszawskiej Rady-Stanu
Wystąpili z niej Piłsudski, Śliwiński, Kamieński
Stolarski, Jankowski. Stąd Rada-Stanu
liczy obecnie 19 członków. —
Nowy [illegible] ~~i ogłam~~ [illegible] republikańskiem

Ostatecznie zatwierdzona rota przysięgi wojska polskiego brzmi, jak następuje:

Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, że Ojczyźnie mojej Polskiemu Królestwu i memu przyszłemu królowi na lądzie i wodzie i na każdem miejscu wiernie i uczciwie służyć będę; że w wojnie obecnej dotrzymam wiernie braterstwa broni wojskom Niemiec i Austro-Węgier, oraz państw z nimi sprzymierzonych; że będę przełożonych swych i dowódców słuchał, dawane mi rozkazy i przepisy wykonywał i wogóle tak się zachował, abym mógł żyć i umierać jako mężny i prawy żołnierz polski. Tak mi Boże dopomóż.

Formuła ta przysięgi ~~zaakceptowana~~ przyjęta została przez jen. gub. Besselera. Zaprzysiężenie poddanych Królestwa Polskiego legionistów odbędzie się w ~~poniedziałek 9 b.m.~~ na stokach cytadeli. ~~Pr-~~

~~2542~~ ~~2612~~

50

Mówiłem z austryjacko-węgierskim Komisarzem przy Radzie Stanu bar. Konopką. Potwierdził, co tu niemal zapisałem, że smutkiem poznał ~~wszystkie~~ niepocieszający ~~str~~ stan społeczeństwa w Królestwie Polskiem, nieumiejętność wyzyskania okoliczności. Zauważył, że są tam objawy nie z 1830 r lub 1863 ale z osiemnastego stulecia. ~~Brak~~ ~~[illegible]~~ Ubolewa nad niepolitycznem, niewyrozumiałym ciągłem okazywaniem niechęci do Niemców którzy są panami położenia i mają w rękach Warszawę. Ta niechęć nic i nie pomoże, zaś nie zatarta jest wodą na młyn hakatystów i wzmacnia w Niemczech obóz przeciwny utworzeniu Polski i ustępstwom dla Polaków.

Baron Konopka doskonale ocenia stosunki i polityczne zadanie, odpowiednio postępuje i że Przyznać trzeba że jego wybór był trafnym i że na [illegible] jest właściwym człowiekiem na właściwem miejscu. — Zastępca p. Bobrzyńskiego ~~[illegible]~~ uważając go na to stanowisko [illegible] że życzy jej sobie, mianowicie jemu [illegible] z [illegible]-at, że [illegible] Beck[illegible] — odpowiedź [illegible] armii, polskiej

Mówił mi że przeważnie z uwagi społeczeństwa na stanowisko armia polska. Stąd zapytanie, czy niemcy nie chcą? sobie jeszcze polskiej

~~2547~~ ~~2613~~ 51

Tymczasowa Rada Stanu na posiedzeniu 3 lipca uchwaliła zarys tymczasowego państwa polskiego na następujący. —

Polski rząd utworzony ~~ma być z składa~~ będzie: 1° z Rady Stanu, 50 osób obranych przez delegacje z trzech członków Arcybiskupa warszawskiego ~~Marszałka~~ Marszałka Koronnego, jednej osoby wybranej przez Radę Stanu z poza jej grona. 2° z prezesa Rady ministerialnej 3° z Rady ministerialnej złożonej z ministrów sprawiedliwości, oświaty, skarbu, spraw wewnętrznych i duchownych, gospodarstwa społecznego oraz dyrektorów wojskowego, polityki zagranicznej, aprowizacji, ochrony pracy. —

Na tem posiedzeniu Radca dwor. Dr. Rosner oświadczył że rząd austryjacko-węgierski nie żąda i nie myśli żądać wycofania obywateli austryjacko-węgierskich z Legionów polskich. — W następstwie Rada Stanu uchwaliła zwrócić się z wnioskiem do jenerał-gubernatora Beselera o zarządzenie zaprzysiężenia polskich Legionów. —

26/4 ~~27 4~~ 52

Zaprzysiężenie sprawdzało gorzące zajście. Odbyć się miało uroczyście 9 lipca na stokach Cytadeli, na tak zwanym placu Traugutta, w obecności jenerał-gubernatora Beselera. W tem część legionistów z Piłsudzkim na czele odmówiła złożenia przysięgi, pod najdziwaczniejszemi pozorami; istotnie, dla tego, że ta część legionistów dąży do republiki a Piłsudzki do dyktatury w niej. — Zaczęło się od opuszczenia Rady Stanu.. Uroczystość przysięgi musiała być odwołaną; ~~ud~~ ~~lecz~~ przysięga odebraną została w koszarach niemal po cichu a wielu oficerów i żołnierzy nie złożyło jej. Wywołało to surowe zarządzenia wojskowych ~~[illegible]~~ władz i jenerał-gubernatora Beselera. Istnienie Legionów — nie mówiąc już o armii polskiej — zostało zagrożone, w ogólności ~~[illegible]~~ i daną osobistą. Wszystkiemu zawadą z ~~pod przywództwem~~ Piłsudzkiego

~~2615~~ ~~2546~~ 53

politycznemi, polskiemi ~~[illegible]~~ wiadomości

N. N. Komitet może sobie powinszować, iż ~~[illegible]~~ wyśrubował Piłsudskiego

wytworzył się ~~z~~ - Daszyńskiego i doprowadził do sztucznej jedności i naslanej tak

bardzo wychwalanej, zgody ~~z~~ Którzy wydały rozkazy w Królestwie Polskiem, pod

przewodnictwem Piłsudzkiego a w Galicji pod dowództwem

w Kole Polskiem Daszyńskiego. Do tego przypadnie temu socjaliście

Kołu zaszczyt, iż ono wprowadziło, po raz pierwszy,

do Delegacji.—

Podług dalszych wiadomości zmniejszyła się liczba Legionistów

którzy zmienili stracona pozycję i wiedzę jako tako, na razie, Piłsudzkiemu

zatamowana została. Pozostała jednak opozycja z

i pozostało wielkie ~~[illegible]~~ zgorszenie.— ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~2616~~ ~~2549~~ 54

Tymczasowa Rada Stanu uchwaliła nareszcie odezwę werbunkową. Wszystko tam spóźnione; wszystko idzie powolnym krokiem i nie dotrzymuje biegowi wypadków

14 Lipca

CXLVI

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

21 Lipca 1917 r.

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

55

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

2717–2741

ESORDNUNG

n Reichsratsangelegenheiten.

~~Krakau.~~
Wien,
IV., Mayerhofgasse 11.

CXCII

56

Dymisja Kanclerza Bethmanna.
Nowy Kanclerz Michaelis.
Parlament niemiecki uchwalił pokojową rezolucję potężnych stronnictw i 15 miliardowy kredyt. Cesarz Wilhelm przyjął i rozmawiał z przywódcami parlamentarnemi.
Z frontów. Na galicyjskim froncie zwycięska ofensywa sprzymierzeńców. Odzyskali Kałusz. Dalsze ciągłe powodzenia. ~~[illegible]~~ Front rosyjski przełamany. Angielska flotylla zgwałciła neutralność holenderskiego morza.
Tymczasowy Rząd rosyjski poskramia skrajne prądy. Rosyjscy socjaliści co Krwawe
170 kholmie...

walki na ulicach Petersburga.
Przeciwdziałanie Rządu
Dymisja Kadeckich
ministrów. Ukraina. —
Krwawy bunt najskrajniejszych
żywiołów. Ofiary. Kiereński
poskramia bunt. —
Znowu rzeczpospolita w Chinach —
Król Jerzy angielski przyjmuje
rodzinną nazwę Windsor —
Przebudowa Austryi. Przerwa w
parlamentarnej sesii —
Moje przemówienie w Izbie Panów
Warszawska Rada. Hm. Utworzenie
armii i rząda. Anarchiczne
działania i warcholstwo.

~~Lipca~~
21 Lipca

~~7548~~ CXCII 2617 ~~2917~~ 57

Niemiecki piąty Kanclerz Bethmann-Hollweg po ośmioletniem urzędowaniu zwolniony został ze swojego stanowiska odręcznem pismem cesarza Wilhelma w którem monarcha powiedział że czyni zadość żądaniu dymisji „z ciężkiem sercem".

Cesarz mianował w miejsce Bethmann. Kanclerzem, prezydentem państwowego pruskiego ministerstwa i ministrem spraw zagranicznych tajnego radcę, podsekretarza stanu, państwowego Komisarza wyżywienia Dr Michaelis. Dzienniki zapisują że jest on pierwszym mieszczańskim Kanclerzem.—

P. Bethmann był mężem stanu drugiej klasy. Pierwszej obecnie nie ma w Europie; chyba że okaże się że należy do niej Lloyd George.—

P. Bethmann jako mąż stanu drugiej klasy był przedewszystkiem dobrym prawnym i uczciwym, niezmiernie obowiązkowym i ... Nad wypadkami nie górował; stosował się do nich. mocą..—

~~2618~~ ~~2549~~ 58

Osądzał ~~Chciał~~ z równo stosunki i potrzebie ~~ale~~ nie umiał czy nie mógł z tego wyciągnąć następstw.
Ma tę zasługę iż oświadczył, że dobrowolnie nie odda się Rosji Królestwa Polskiego i że
~~Ma tę zasługę iż~~ zrównał, ~~iż~~ Królestwo Polskie nie da się pochłonąć, ale
cofnął się przed jedynem racjonalnem, korzystnem dla środkowych
mocarstw i polskiego narodu rozwiązaniem sprawy polskiej, przed
przyłączeniem Królestwa Polskiego do habsburgskiej monarchii, z czem z
początku się zgadzał i zastąpił chwiejnym, wadliwym aktem
z 5 listopada 1916 r; przy czem jednak uznał skuteczność i prawo
~~do~~ samodzielnego ~~bytu polskiego narod~~ polskiego bytu. - W rozmowie z hr. Gołuchowskim
w 1915, powiedział że nie tylko ważna ale najważniejsza już sprawa polska i przyznał się do rozwiąza=
=nia austryjacko-polskiego. - Nie mniemam aby jego ustąpienie ~~Wiedeń~~ pożądanem było dla Austro-Węgier
i dla polskiej sprawy. -
Wewnątrz zapowiedział, z rozpędem zmiany w demokratycznym
kierunku a zaraz prześcignięty i tu cofnął się przed daleko
idącemi następstwami ~~pod~~ pro przy podpisaniu reskryptu o zmianie
prawa wyborczego w Prusach. - Podobno ustąpił, dla tego, że stronnictwa,
uważał za szkodliwą, żądaną przez zjednoczone stronnictwa
parlamentaryzację rządu Rzeszy i dla tego że nie zgadzał się
bezwarunkowo z formułą pokojową tych stronnictw. -

~~2619~~

59

Pokojowy program zjednoczonych stronnictw większości parlamentu
złożonej z centrum, postępowego ludowego stronnictwa, ze socjalistyczno-demo-
=kratycznego stronnictwa, deputowanych z Alzacji-Lotaryngii, części niemieckiej
frakcji oraz z członków odosobnionych innych frakcji, ostatecznie # [illegible]
od parlamentu aby stwierdził, że Niemcy nie zmierzają do zdobyczy, lecz walczą
dla obrony swej wolności, samodzielności i terytorialnej całości. Parlament
pragnie pokoju porozumienia i trwałej zgody narodów, z takim
pokojem nie zgodną jest wymuszona terytorialna zdobycz, polityczne
gospodarcze, finansowe pogwałcenie. – Wolność mórz musi być
zapewnioną, również gospodarczy pokój. Dopóki jednak
nieprzyjacielskie rządy nie zgodzą się na taki pokój, niemiecki
naród stać będzie jak jeden człowiek dla przetrzymania
i walki aż ~~prawo~~ jego i sprzymierzeńców prawo
do życia i rozwoju ~~nie będzie~~ zapewnionem
będzie –

2620 ~~2??~~ 60

Po mężu stanu drugiej klasy, kanclerzem został, Dr. Michaelis jak dotąd, trzeciej klasy.— Przy pierwszorzędnych wypadkach drugorzędni i trzeciorzędni ludzie...—!

Nowy kanclerz miał powiedzieć iż poczytuje za swoje zadanie, utrzymać wewnętrzną zwartość, o ile, nieco napoczęta została przywrócić. ~~[illegible]~~ Postanowienie jedności musi zarówno stać się głównym czynnikiem wewnętrznej polityki. Oderwać się wreszcie miał „Nie zniosę żadnego oporu na mojej drodze" Gdyby tak było, sprawił by niespodziankę, i przeszedł by do wyższej klasy.—

Mówiono mi — ale nie wierzę za prawdziwość, że ~~była~~ Ks. Bülow miał być powołany na kanclerza i że ambasador austryjacko-węgierski Ks. Hohenlohe otrzymał polecenie ~~to~~ zawiadomienia cesarza Wilhelma iż byłoby nie miłem i nie pożądanem dla Austro-Węgier. Myślę że po przykrem doświ=dczeniu, cesarz Wilhelm nie był zbyt chętnym powołaniu na kanclerza Ks. Bülowa. Dr Michalisa polecić miał cesarzowi ustępujący kanclerz Bethmann.—

Zmiany ~~osób~~ osób już nie wiele znaczą, albowiem wypadki wysunęły się z rąk ludzkich.

2621 ~~2552~~ 61

Kanclerz Michaelis i minister spraw zagranicznych hr. Czernin zamienili telegraficzne powitalne komunaty przyjmie rozowe – przy kredycie 15 miliardów ~~zagranicznego~~

Nowy kanclerz wypowiedział 19 w parlamencie programowe oświadczenie. Podczas posiedzenia odczytał telegram Hindenburga.

XII Wyzwane przez wojska ofensywę w Galicji, nastąpiło tam w dziś silne odwrócenie. Pod osłonięciem doświadczonem Leopolda Bawarskiego, niemieckie wojska poparte przez austryacko-węgierskie. Zwycięży wojska stanowiska pod Złoczowem

Kanclerz mówił zarówno spokojnie jak bezbarwnie odpowiedzialność. Poruszył wszystko znane, nawet wyrazenia o 8 odpowiedzialnego za rozpoczęcie wojny, o wojennem potrzeenia o wojnie pod warunkiem zgodnie o pokoju. Znaczenia było tylko gdy rzekł. Świętą zgodę

~~2622~~ ~~2553~~ 62

z przewodniej myśli poprzedniego kanclerza „Jeżeli zawrzeć mamy pokój, to przedewszystkiem musimy otrzymać zabezpieczenie na wszelkie czasy granic niemieckiego cesarstwa" Oświadczył że cele rządu dadzą się osiągnąć w ramach rewolucji przedtworzonej przez „zjednoczone we wielkość stronnictwa „jak ja ją pojmuję" We wewnętrznej polityce stanął na podstawie reskryptu cesarskiego o zmianie ustawy wyborczej pruskiej; uważał życzenie zaufania między parlamentem a rządem a w tym celu ~~za~~ powołał na porządane, aby mężowie z osobistemi właściwościami wielkich którzy cieszą się zupełnem zaufaniem większości stronnictw parlamentu, powołanemu kierujące stanowiska. ~~Ud~~ To wszystko może rozwinąć pod warunkiem żeby konstytucyjne prawo, rząd cesarstwa ~~cesarstwa~~ w polityce wewnętrznej do kierownictwa

2682 ~~2784~~ 63

nie został uskutecznionym. Zakończył objęciem „stery" „Nie chcę aby mi kierownictwo z rąk ~~wyrwanem~~ odebranem zostało"

Rezolucja o pokoju ~~...~~ centrum, socjalistów i postępowo-ludowego stronnictwa, powyżej przytoczona, uchwaloną została. Przeciw niej głosowali konserwatyści, narodowo-liberalni, niemiecka frakcja niezależna secesja socjalistyczna! Polacy wstrzymali się od głosowania nie aiby byli przeciwnemi rezolucji, ale dla tego że nie była dla nich dostateczną i wyczerpującą.

Kredyt 15 miliardów uchwalonym został w drugiem czytaniu przeciw jedynie głosom niezależnych socjalistów. – Następnie czwartem

Kanclerz Michaelis ma być wytrawnym, spokojnym ~~...~~ urzędnikiem więcej właściwym do wewnętrznej, niż do zewnętrznej polityki. ~~...~~ Silnie przekonanym protestantem.

Cesarz Wilhelm po raz pierwszy przyjął i naradzał się z przywódcami stronnictw parlamentu w obecności Kanclerza. Był tam, byli przywódcy socjalistów także polskiego posłów Seyda.

a

~~Wieczór~~ ~~2624~~ 2555 64

Na zachodzie armia Następcy tronu stoczyła mniej znaczne, ciągłe, pomyślne walki. Wieczorny biuletyn z 15. „Rano uderzenia nieprzyjaciela pod Courtecon spełzły na niczem." W Szampanii małe części rowów pozostały w rękach Francuzów: Na Wschodzie przy deszczach, nic znaczącego. Dalsze doniesienia brzmiały „W Galicji ciągłe deszcze. Drogi znacznie ucierpiały a Dniestr przybrał. Przez to ofensywa nieprzyjaciela z bardzo utrudniona. Bezskutecznie usiłowali Rosjanie wczoraj ~~so~~ powtórnie dopięte zajęciem Kałusza. Rosyjski biuletyn donosi także o zajęciu Kałusza..

Od przybyłego żołnierza z wszystkiego frontu dowiaduję się, że tam tylko niewielka przeciągała się ogniowa walka, siły rosyjskie na Wołyniu nieznaczne. W tej dziwnej wojnie, żołnierze sprzymie= =rzeni stoją ~~m~~ nader blisko rosyjskich; zamieniają ~~m~~ jedni z drugiemi dzienniki a także inne przedmioty, zmieniają niekiedy [illegible] do Francuzji angielscy oficerowie,

~~2556~~

2624

walki wszystkich żołnierzy do strzelania, skoro ukaże się, wszyscy żołnierze

znakami przestrzegają naszych aby się mieli na baczności.— Za austrjacko—

węgierskiemi wojskami stoją niemieckie; nieliczne ~~są~~ tam wszystkie za 65

uzbrojeniem, nadeszły z Petersburga. Po obu stronach jest zmęczenie

wojną, także znaczne w niemieckich szeregach.—

Na front galicyjski idą wciąż nowe posiłki. Zwłaszcza niemieckie

aby zasłonić ~~Bolesław~~ Borysław i Lwów. Pociągi wiozą ich nieustannie, tak dalece

Stąd podróżnym udzielają biletów tylko do Dębicy,

pociągi zajęte są przez wojsko.— Na Zachodzie liczna, żywa ogniowa

Niemiecki biuletyn z 16/11 ~~żadne~~ nie zaszły zgoła ważne

walka. „Na Wschodzie ~~nie było~~ ważnej

walki" Biuletyn ze 17° donosi, o nader pomyślnem odzyskaniu

Kałusza przez sprzymierzone wojska, opuszczonego ~~prze~~ posunęły

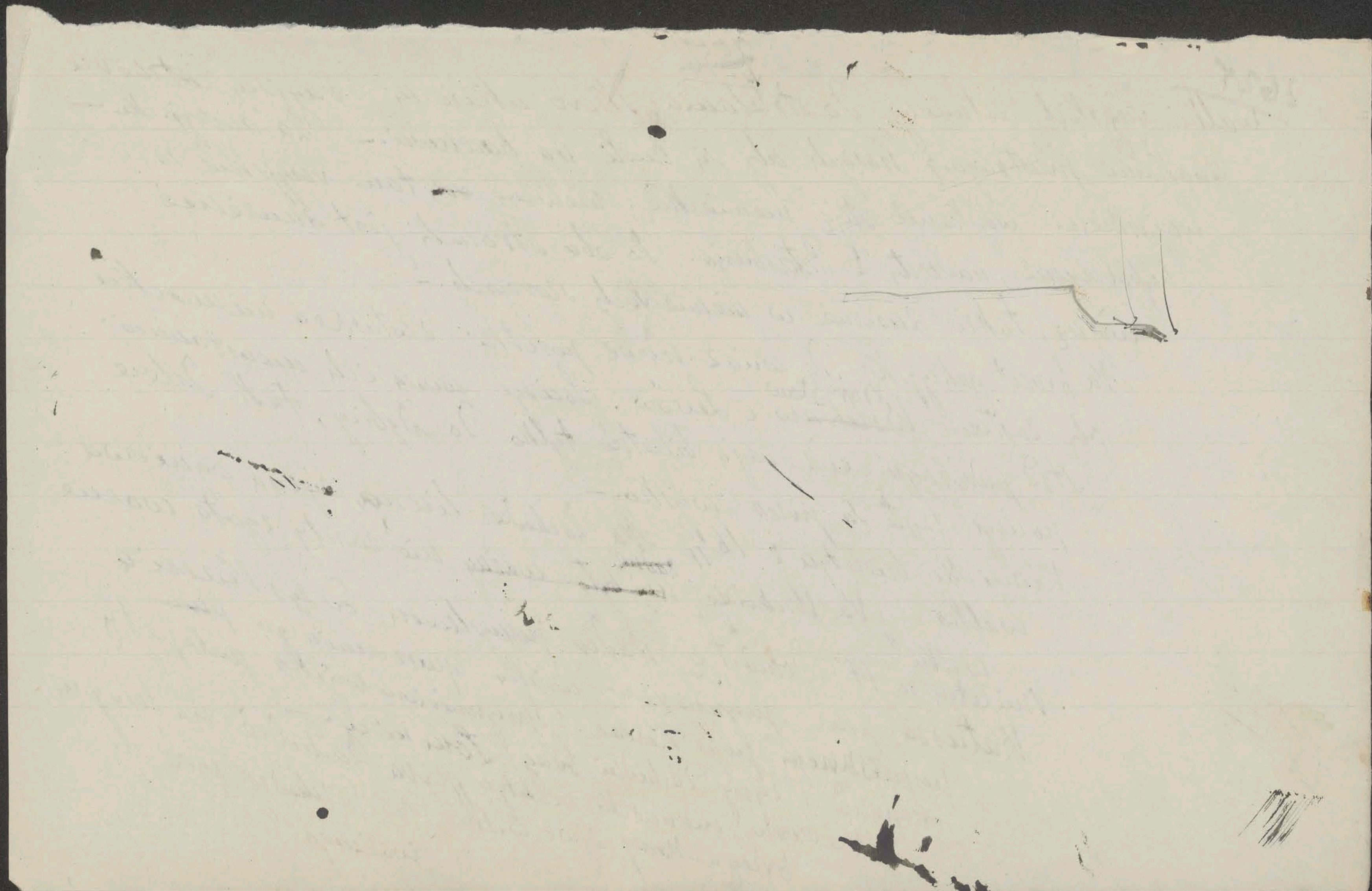
pospiesznie przez Rosjan. Sprzymierzone wojska posunęły

naprzód i zajęły zachodni brzeg Łomnicy. Na Zachodzie na lewym

Wieczorny niemiecki biuletyn „Na Zachodzie na lewym

brzegu Mozy żywe walki. „Na Wschodzie nic

ważnego"

~~2626~~ ~~2577~~ 66

Anglicy którzy walczą na wszystkim froncie ponieśli znaczne straty, zostawia angielski oddział karabinowych maszyn.

Biuletyny z 18 donoszą o rozszerzeniu powodzeń po wszystkim Kałusza i zakończeniu ~~opro~~ oczyszczenia lewego brzegu Łomnicy.

Naczelny niemiecki biuletyn z 19 brzmiał „Wyzwani ofensywą, którą wszczęła armia na rozkaz jej rządu i pomimo jego poważnych oświadczeń, przedsięwziętą na naszym froncie, przeszliśmy we wschodniej Galicji ~~do~~ także do ofensywy. Niemieckie korpusy przełamały w szerokim froncie stanowiska Rosjan na wschód Złoczowa"

Pod Verdun udało się Francuzom po zaciętej walce zająć ~~niemieckie~~ rowy niedawno przez Niemców ~~Hindenburg telegrafował do +~~ zdobyte..

~~2627~~ ~~2558~~ 67

Biuletyny środkowych mocarstw zabarwione są politycznie.
Z 20go brzmią „Wyzwani ~~przez~~ nieprzyjacielską ofensywą wymuszoną przez
zachodnie mocarstwa i Amerykę wbrew woli rosyjskiego narodu
sprzymierzeńcy przystąpili wczoraj z rana we wschodniej Galicji
do przeciw ofensywy. — O 5tej 30 minut z rana rozpoczęły niemieckie
i austryjacko-węgierskie baterie między Zborowem i Seretem
~~do~~ z gwałtowną działalnością. W przedpołudniowych godzinach towarzyszyła
nastąpiło uderzenie c.k. oddziałów, którym [illegible] trzy
niemiecka piechota. Wszystkie nasze wojska przełamały w zupełnej
silnie umocnione linie. Rosjanie cofnęli się w zupełnej
rozsypce, zostawili liczne trupy i rannych. Do wczoraj
wieczorem kilka tysięcy wziętych do niewoli naliczyliśmy. Na
innych polach ~~bitew~~ walki wszędzie mieliśmy powodzenie
mianowicie pod Nowicą. „Rosyjski rząd, wyprowadził 1 lipca
Niemiecki biuletyn opiewa „[illegible] armii do ofensywy. Która
we wschodniej Galicji „[illegible]”

2628 2429 68

~~przy~~ po szczytnych początkowych powodzeniach w skutku niespodzianych strat, wycofano zatrzymało się — Rosyjskie żołnierz, którego życzeniem pokoju znalazło wyraz w próbach zbliżenia się ~~z nieprzyjacielem~~ nieprzyjaźni ale nie miał na całym

naszym ~~froncie~~ frontie, został dawno dawniej pozbawiony dla ~~mocarstw~~ Porozumienia. W odpowiedzi na wojska ofensywę, rozpoczęty wczoraj ~~kr. Leopold~~ nasze wojska przeciw uderzeniu. Pod osobistem dowództwem

Kr. Leopolda Bawarskiego, niemieckie korpusy po skutecznem, ognistem przygotowaniu, ~~wystąpi~~ przez niemieckie i austryjacko-węgierskie artylerii, przystąpiły do ataku na wojska stanowiska między Sereten i Złotą Lipą i ~~powstawały~~ wyrzucały tory siłę nieprzyjacielskiej ~~stanowiska~~ obronne stanowiska. Nieprzyjaciel poniósł ciężkie, krwawe straty i ustąpił w rozsypce.

Dalsze wiadomości mówią o pochodzie naprzód przy uzyskanych powodzeniach — palą wsie i miasta — Rosjanie cofając się ~~wsie~~ jak dawniej — Spowodowano ~~wsie~~ i miasta oni wziętych do niewoli 5000 ludzi —

69

~~2629~~ ~~2580~~

Angielska flotylla zgwałciła holenderskie morze, zestrzeliła bowiem na niem kilka niemieckich, handlowych statków
Wywołało to wielkie wzburzenie w Hollandii
Rada ministrów naradzała się nad tem zdarzeniem

~~2630~~ ~~2561~~ 70

Holenderski minister spraw zagranicznych wyraził niemieckiemu posłowi głębokie ubolewania z powodu angielskiego uderzenia na niemieckie statki ~~na~~ holenderskich morzach i zapewnienie, że holenderski rząd zażąda od Anglii zadośćuczynienia. Rząd niemiecki ~~a takowo~~ ze swej strony zażądał tego od Hollandii. — Jakoż holenderski poseł w Londynie otrzymał polecenie zwrócenia uwagi angielskiego rządu na doniosłość zdarzenia i wyrażenia ~~od~~ żądanie nadziei że ~~wedle zasad międzyn~~ najzupełniej zadośćuczyni, wedle zasad międzynarodowego prawa. —

~~2671~~ ~~2763~~ 71

<u>Tymczasowy Rząd</u> rosyjski pertraktuje z Kozakami dla
utrzymania i utwierdzenia swej władzy. Żądanie to porozumieniem
jest zresztą pułkom Kozaków w Petersburg, które wreszcie
stoją przy rządzie i oświadczają się za wojną –
Nie wszystko zatem zmieniło się – Brussiłow pozostaje [illegible]
~~ludzkości~~ będzie w ofensywie jak za Cara a Kozacy strzegą
nahajką rządu jak za cara. – I ~~demokr~~ rewolucja a może bezwzględniejszą
która się utrzyma taką samą okaże się a może wobec Polaków,
wobec obcych narodowości, zaborcza wobec drugiej
jak carskie rządy; a jeżeli na zewnątrz imperialistyczne apetyty;
takie same będzie miała imperialistyczne względu z zaborczych
co ~~do~~ carycznych, pomimo ~~...~~ względu
zdobyczy. –

2632 ~~1564~~ ~~2563~~ 72

Pójścia wszystkich delegatów w Stokholmie zgodziło się na zwołanie
15 sierpnia międzynarodowej, socjalistycznej Konferencji — Kontrybucji i na podstawie
Ogłoszony program obstaje za pokojem bez aneksji i —
~~i na~~ samodzielnego prawa określenia o sobie narodów —
W Rosji ~~ci~~ zamieszanie i niepokoje. W Petersburgu ~~wystąpiła~~
16-go części żołnierzy w imię najskrajniejszych
żądań wystąpiła na ulice zbrojnie. Strzelano
~~21~~ na Newskim Prospekcie i kilka osób padło zabitych ~~i ran~~
~~Inne~~ wierne rządowi wojska są spokojne, inne są posłuszne kilka pułków, które rząd ~~kaz~~
Radzie Robotników i Żołnierzy
rozwiązał i zakazał zbrojnych ~~manifestacji~~ manifestacji. Prezydent
gabinetu Ks. Lwow wydał odpowiednią instrukcję
dla Komisarzy rządowych. Stolica świadczy
o niebezpiecznym stanie rzeczy —
Z powodu różnicy w zapatrywaniach na autonomię Ukrainy między socjalistycznemi i Kadetami

2633 ~~7564~~ 73

ministrami. ~~od~~ Czterech kadeckich wystąpiło z gabinetu:
Szyngarew finansów, oświaty Manuiłłow, pomocy publicznej ks. Szachowskij
i komunikacji Niekrasow.- kompromisowe
Tymczasowy Rząd zgodził się był na utworzenie jeneralnego
Sekretariatu jako wyższego organu administracyjnego spraw
ukraińskiej dzielnicy, stworzonego ~~wspólnie z Radą~~ przez Centralną
Rząd, we wspólnym porozumieniu z ukraińską
Radę, rozszerzoną przedstawicielami innych narodowości to [?]
Ukrainy. Sekretariat ma wykonywać wszelkie
do uporządkowania ~~narodowych~~ politycznych i agrarnych stosunków
Ukrainy, o czem dopiero Konstytuanta będzie
mogła rozstrzygnąć. Podczas wojny nie zgadza się
Rząd na osobną ukraińską armię, ale
zezwala na ~~jednostki~~ oddziały ze samych Ukraińców
Specjalni ukraińscy delegaci będą się nad tem
naradzać z ministerstwem wojny. Zatem przez [?]

~~26~~34

~~275~~

74

wewnętrznego rozstroju, odgrzewają się odwiedziane dążności

Nietylko Rada Ukrainy, także Sejm Finlandii uchwalił samodzie-

= lność ~~Rosyjska~~ autonomii Finlandii —

Donoszono o dalszej strzelaninie i ofiarach na ulicach Petersburga

Najskrajniejsze ~~Skrajne~~ żywioły (ludzie Lenina) wraz z częścią wojsk podniosły na ulicach

Petersburga krwawy bunt z bronią nastawioną przeciw rządowi ~~...~~. Wielu zabitych i rannych

Rząd użył przeciw niemu ~~wiernych~~ mu wojsk. ~~Za~~ rewolucji najsilniejszym mężem ~~opory~~

Kiereński który okazał się najsilniejszym, jak był dawniej najskuteczniejszym

i rozwinął niepospolite przymioty, tak jest wobec buntów

rekonstrukcji armii i ofensywy, tak jest

obrońcą władzy i względnego ładu. wobec

Dzięki zarządzeniom rządu, został on na razie

krwawo stłumiony. — Rząd ~~utworzył~~ powołał z frontu do Petersburga wojska dla swej obrony. Buntownicy

po dwudniowej walce, poddali się. Rząd utworzył

Szczególną Komisję dla śledzenia nad porządkiem ~~...~~

Należą do niej Skobelew, Lebedew ~~...~~ i jeden przedstawiciel Komitetu robotników i żołnierzy —

2635 ~~2700~~ 75

Ostatni raport burzy „~~Jak~~ Ład zapanował w Petersburgu"

2631 ~~2767~~ 76

Wiadomości z Chin które Biuro Reutera rozsyła są mętne. Donosi że republikańskie wojska ruszyły [?] 12 na Pekin i że wzięły do niewoli 7000 cesarskich żołnierzy. Walka z resztą cesarskiego wojska trwała w zakazanym mieście. Zatem broniono jeszcze cesarstwa, co nie zbyt zgadza się z doniesieniem Biura Reutera o abdykacji przyrzeczonego cesarza. Łudzę się jednak że ostatnio [?] przyrzeczona została rzeczpospolita.

Król angielski Jerzy na posiedzeniu Tajnej Rady przyjął dla siebie i rodziny nazwę Windsor, aby ~~[illegible]~~ uwolnić się od niemieckiej-

~~2627~~ ~~2566~~ 2637 77

Przedewszystkiem stanęła tu na porządku dziennym przebudowa państwa.
Minister prezydent Seidler, w następstwie mowy tronowej, oświadczył
w Komisji Konstytucyjnej, że całe nasze publiczne życie choruje
z powodu błędu w konstytucyjnej budowie. „Musi wyjaśnionem
być rozwiązane żądania, aby takie zostały usunięte". Jest to stanowcze
~~żąd~~ przeświadczeniem parlamentu. „Nie rządowi" przypada dla przygotowania
żądania — przedstawicielstwu ludowemu.
Obydwie izby zajmują się utworzeniem Komisji dziś dla Konstytucyjnych
reformy. —
Sesja parlamentarna przerwana została dla świątecznego i wakacyj
ferii letnich. Nie przyniosła nic
pozostawiła po sobie niesmak. —
Wystąpienia ~~[illegible]~~ się Polaków w obydwóch izbach
nie wzmocniły, z powodów ~~[illegible]~~ ostatnio ich stanowisko.
~~Dla~~ tego treść ich potrzeby naprawy ~~[illegible]~~ oraz
zaostrzenia ~~[illegible]~~ mojego zapatrywania. —

2638 ~~26~~ ~~2568~~ ~~2568 (bis)~~ 78

Zabrałem wczoraj głos w Izbie Panów ~~przy wywodzie~~ o podatku od wojennych zysków. —

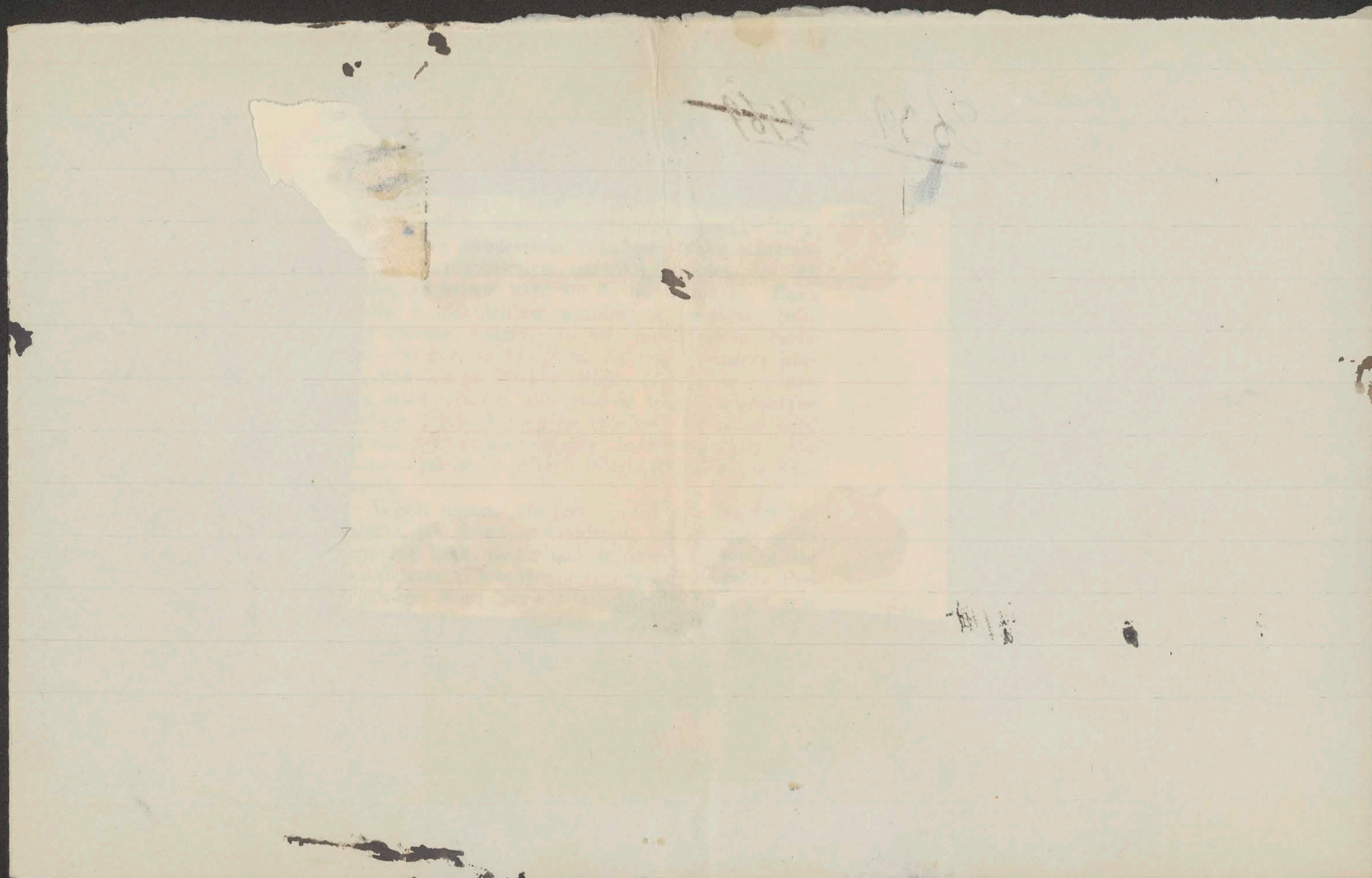
Wysoka Izbo! Pozwólcie, czcigodni panowie, abym przy końcu naszych teraźniejszych obrad powiedział słowo, nie w bezpośrednim wprawdzie związku z porządkiem dziennym, dotyczące przecież wojny i zysku, i tego, co do przyszłego naszego zebrania nie przestanie być doniosłą aktualnością. — Raczcie panowie przez krótką chwilę wysłuchać, niezawodnie dziś najstarszego ze żyjących, zwolennika i obrońcę polsko-austryackiej polityki i austryacko-polskiej światowej myśli. W tych świat poruszających wypadkach, walkach, przeobżeniach, każdy Polak ma nietylko obowiązek, ale i prawo czuwać nad polepszeniem, zapewnieniem, ustaleniem bytu swojego narodu i użyć po temu celowych tylko usiłowań. Głeboko i niezmiennie jestem przekonany, iż ten lepszy byt nierozdzielnym jest od bezpieczeństwa potęgi, przyszłości Habsburgów, monarchii i Austryi. Ale byłoby też niebezpiecznem nie doceniać znaczenia polskiej sprawy dla monarchii. Zrozumiał to znamienity mąż stanu, sprawozdawca w tej Izbie prowizoryum budżetowego, kiedy z doskonałym politycznym sądem oświadczył, iż był za przyłączeniem Królestwa Polskiego do monarchii. — I do tego, podczas gdy przez ostatnie pięćdziesięciolecie polski naród był przez nieprzyjaciół ciemiężony, prześladowany, nieraz okrutnie, przez przyjaciół opuszczony i zapomniany, w tej monarchii znalazł jednie nietylko bezpieczne schronienie, ale także w znacznej mierze byt narodowy i możność rozwoju. Wspaniałomyślny monarcha, którego wdzięczną pamięć każde polskie serce zachowa, [...]
ływał polskich mężów stanu do rządu, [...]
mem do udziału w dziejach Europy. — [...]
wzorowe zjednoczenie Polaków z dynasty[...]
stwem. Kraju. —

dostaje się — bynajmniej nie regular-
o 6 ...ka na osobę tygodniowo, ale
...szym gatunku. Kto ma pieniądze i

2639 ~~2569~~

79

Obustronnie nie może to pozostać tylko historycznem wspomnieniem: to ma polityczną wartość, którą ocenić, z którą liczyć się należy i to — *oblige*. Było to dla mnie zupełnie wystarczającym powodem pochwalenia polskich Legionów w austryacko-węgierskiej armii. Ich waleczność okryła je, dzięki Bogu, sławą; zaskarbiły sobie uznanie dwóch dostojnych, szlachetnych, sprzymierzonych monarchów i dwóch pełnych chwały sprzymierzonych armij, które we wszelkich krajach mężnie i niezachwianie walczą, jak rzymskie legiony, które znowu zwycięsko zasłaniają mój ciężko nawiedziony kraj. Chwała im i dzięki. (Oklaski). Z tego, co powiedziałem, wysnuwam, że dobrze zrozumianym obowiązkiem Polaków jest zadośćuczynić bezwarunkowo państwowym potrzebom, i to podczas walki o byt i bezpie-

~~2570~~ 2640

80

czeństwo monarchii, i to podczas wojny z Rosyą. Wraz ze wszystkimi polskimi członkami tej Izby głosowałem też za prowizoryum budżetowem, na szczęście ostatecznie wraz z Kołem polskiem tamtej Izby. I w przyszłości głosować będę bez wahania i zastrzeżeń za państwowemi potrzebami. Głosowałem i głosować będę za podatkiem od wojennych zysków. Niech dopomoże do zwycięstwa zewnątrz i wewnątrz, zwycięstwa dobrej sprawy.

Tylko od zwycięstwa [i nad Rosią] środkowych mocarstw oczekuję lepszego bytu mojego narodu, zgodnego z jego historycznem i etycznem powołaniem. Także zabezpieczenia granicy środkowych mocarstw. — Wszysko inne poczytuję w tej chwili za podporządkowane. I dalej. Realna polityka winna się opierać na tym fakcie, że wielkie obszary ziem polskich wyzwolone zostały z pod rosyjskiego jarzma przez armie środkowych mocarstw i znajdują się w posiadaniu tych dwóch mocarstw i z niemi tylko Polacy zdążać mogą ku swej przyszłości. Politykę, któraby opierała się na innej podstawie, [1 Dla nas jak pokonania Rosi] poczytałbym za fantazyę. ~~Wierzę~~ [2 Chcę wierzyć] w gwiazdę Austryi. Jako katolik, Polak, Austryak, ufam wielkodusznemu naszemu cesarzowi. Czuję się szczęśliwym, iż danem mi jest żyć pod jego berłem.

To krótkie słowo jest wyznaniem wiary Polaka, całą duszą i sercem przywiązanego do swojego narodu, odczuwa on troskę o jego przyszłość; zarazem dbałym jest o dobro i potęgę monarchii. Jest to program, który, mam nadzieję, Wszechmocny Bóg uzna za dobry. (Przeciągłe oklaski. Członkowie trzech grup wraz z polskimi winszują mowcy).

~~Lipca~~

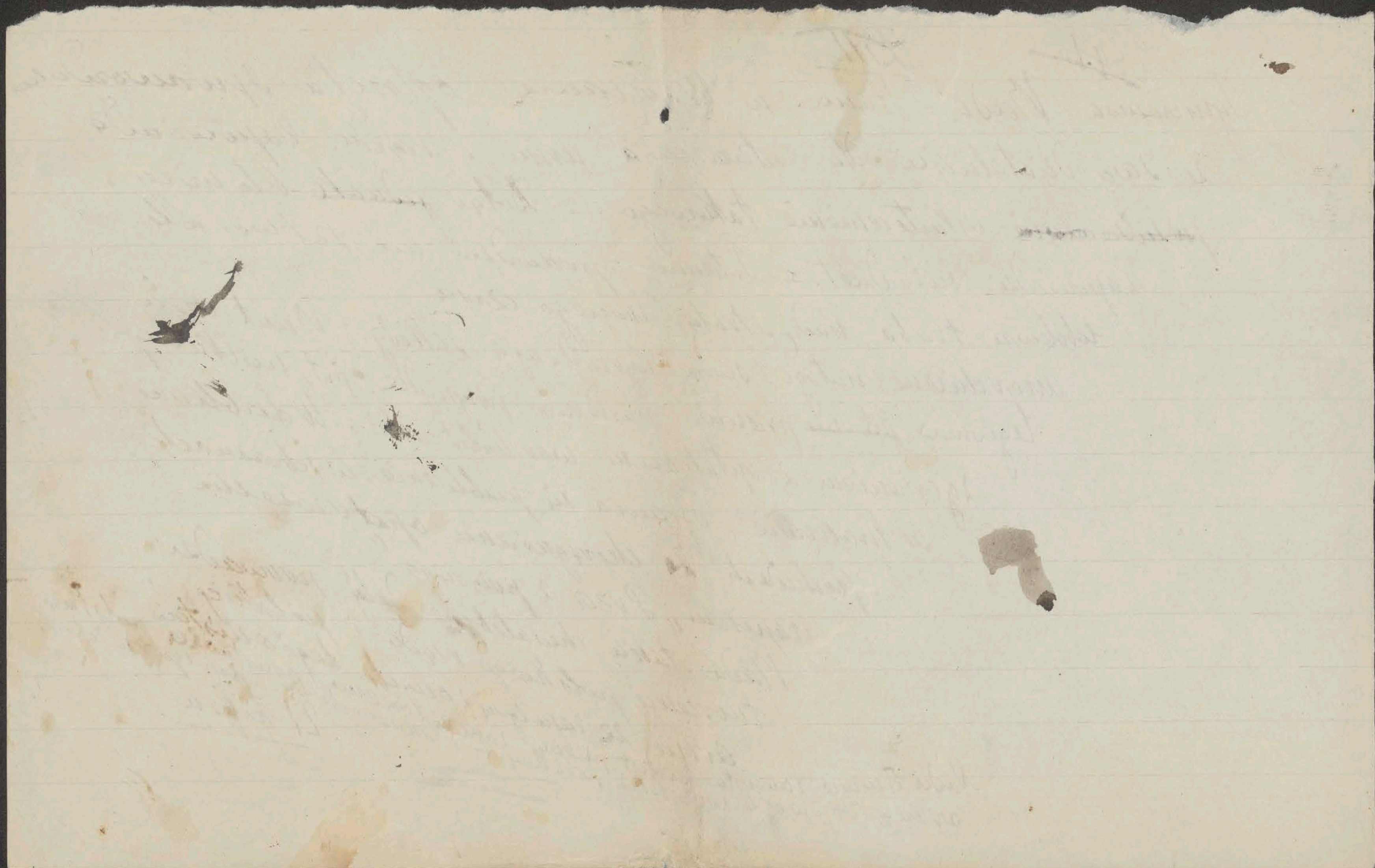
to mo- | d

~~2641~~ ~~2571~~ 81

Tymczasowa Rada-Stanu w Warszawie ogłosiła sprawozdanie ze swej działalności dla utworzenia armii i rządu. Zapowiada ~~przedwcześnie~~ urzeczywistnienie takowego.- Dotąd ~~jednak~~ było więcej zapowiedzi niż dzieł.- Potocznie wprawdzie nie łatwo ale ubolewać trzeba nad stratą drogiego czasu. Anarchiczne nałogi swoje wyrządzają szkody. Bunt części Legionów ~~jest nie~~ przeciw narodowej przysiędze jest, wielkiem zgorszeniem i opłakanem warcholstwem. W Lublinie w Krakowie, objawia się publicznie, w zebraniach i pochodach ~~za~~ z chorągwiami opatrzonemi napisem „Precz z przysięgą" Rada stanu chwalebnie dalej prowadzi tworzenie polskiego rządu i polskiej armii - ~~że~~ zapobiegły z innych legionistów polskich [illegible] powstaniu polskiego rządu -

Nader stosownie zamieściła protest przeciw zamierzonemu [illegible] armii w Rosji i w ogóle armii takiej poza krajem i bez zezwolenia polskiego rządu

21 Lipca

CXLVIII

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

82

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates &c. &c.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

28 Lipca 1917 r.

2742-2767

TAGESORDNUNG

Krakau.

Wien,

IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CXCIII

83

Wypierane dalej Rosjan ze wschodniej
Galicji. Cesarz Karol i cesarz Wilhelm
na galicyjskim froncie. Biuletyny
wszystkie przyznają odmowę Halicz odzyskany —
jest krwi walki. i Tarnopola —
Zdobycie Stanisławowa i Czortkowa —
Kołomyi, Tyśmienicy, także i Karpat
Rosjanie uciekają. Zajęcie Horodenki
Wszystkie biuletyny: Czerniowiec — ~~Kerenski~~
Zbliżenie się do Czerniowiec ~~Kerenski~~ Kerenski
Dymisja ks. Lwowa. i bez nazwy
prezesem gabinetu, zgniótł rewolucję
dyktatorem — zaprowadził, ofensywę
w Petersburgu i
„krwią i żelazem"

Metropolita Szeptycki w Szwajcarii.
Udaje się do Wiednia –
Konferencja ~~porozumienia~~ w Paryżu –
Morzki i g. Carson, Lloyd George lorda R. Cecil
~~i lorda R. Cecil~~
oraz Bonar Law. –
Irlandzki Konwent. – ~~przez~~
~~Z~~ Otwarcie posiedzeń, cięży Venizelosa
Aresztowanie ~~[illegible]~~ Piłsudskiego rozstrzyga –
~~Z~~ [illegible]owskiego

28 Lipca

2642 ~~2516~~ CXLIII 84

Ważny biuletyn z 21ᵍᵒ był pocieszający i donośny „Wydarzenia w Galicji wschodniej mają przebieg korzystny. Rosyjskie przyczółki mostowe koło Tarnopola leżą w obrębie ognia dział polowych sprzymierzeńców. Nasze wojska stoją przed Tarnopolem. Do

Biuletyn z 22ᵍᵒ „Walki we wschodniej Galicji dojrzewają do potężnej klęski rosyjskiej armii. Wczoraj po południu niemieckie wojska dotarły do przyczółka mostowego Tarnopola. Zdobyły koleją idąc od Kozowa do Tarnopola. Także rosyjskie wojska na południowy wschód Brzeżan rozpoczęły się. Idą ku je. Miasto Tarnopol i liczne miejscowości na wschód Seretu stoją w płomieniach. Zdobyte wiele wojennych zapasów. Na froncie ks. Leopolda bawarskiego, grupa pod dowództwem Böhm-Ermolli kontrofensywą dotarła

2642

26/45 ~~2571~~

85

Do wielkiego powodzenia niemieckiej i sprzymierzonej broni. Główna ~~[illegible]~~ część rosyjskiej jedenastej armii została pobita.

Cały rosyjski front ~~[illegible]~~ pod naszem zaczepnem uderzeniem, ugina się, od Złotej Lipy aż do Dniestru.

Cesarz Karol udał się 21 na wschodnio-galicyjski front. Towarzyszyli mu naczelnik głównego sztabu Arz i minister spraw zagranicznych hr. Czernin. Dnia 22 cesarz stanął w głównej kwaterze jenerała Böhm-Ermolli, udał się następnie do głównej kwatery ks. Leopolda Bawarskiego. Zwiedził cały front. Zabawił w zamku Podhorce i po 24 godzinnym pobycie udał się w powrotną podróż ~~powrócił do Wiednia~~.

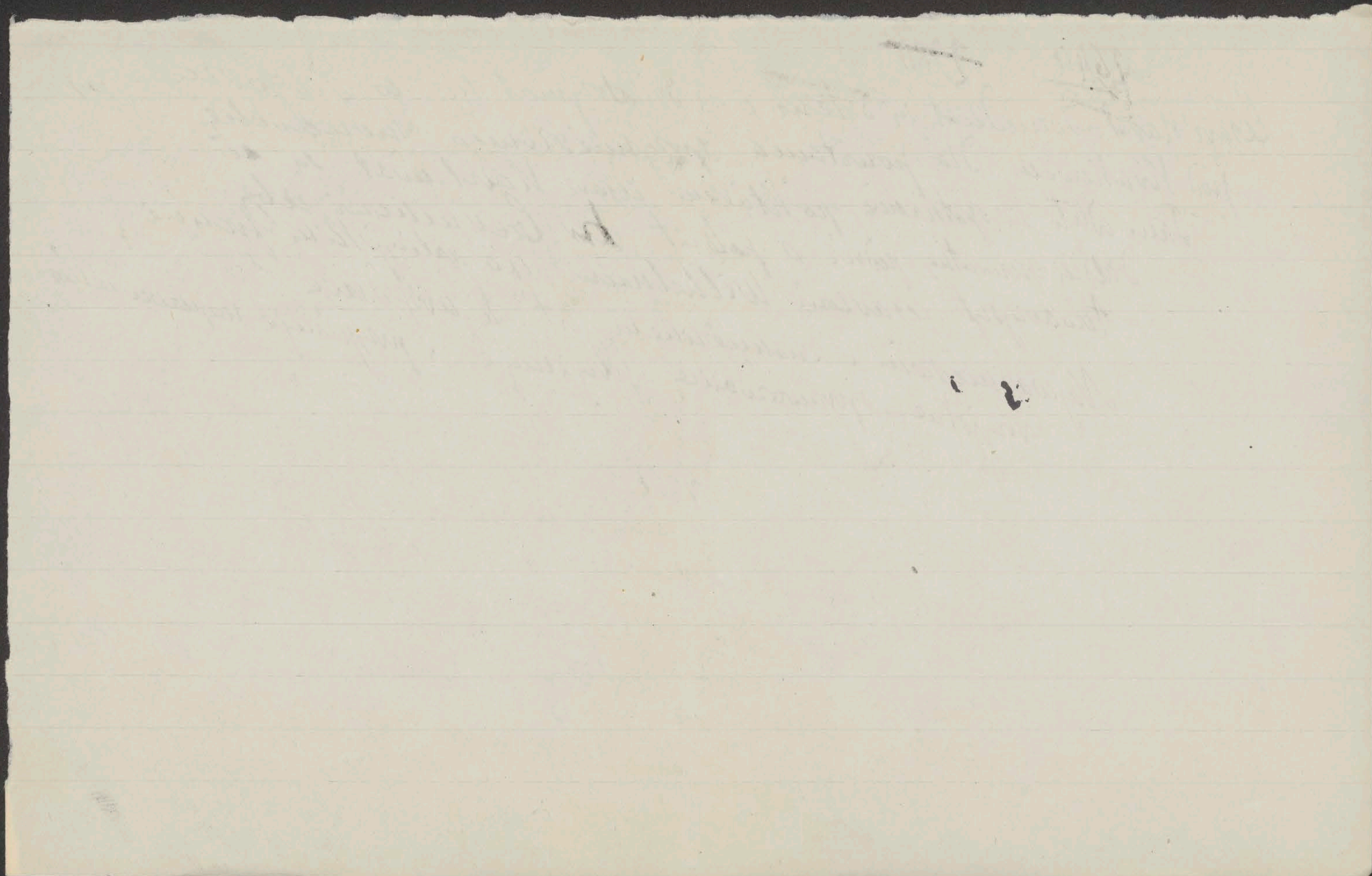
Cesarz Wilhelm wieczorem 21 przybył na wschodni front.

~~[illegible]~~

2644 ~~2780~~ 86

Cesarz Karol dowiedział się o tem i 23 zatrzymał się w Podgórzu pod Krakowem dla powitania spoczniętonego monarchę. Tam odbyło się spotkanie, po którem cesarz Karol udał się w dalszą powrotną podróż a polecił ~~[illegible]~~ Czerninowi aby towarzyszył cesarzowi Wilhelmowi na galicyjskim froncie.

Najważniejszem i znamiennem jest że wszystkie sprawozdanie przyznaje i przypisuje wprowadzenie …

264/5 ~~2101~~ 87

odmowie wielu pułków brania udziału we walce i samowolnemu opuszczeniu rowów strzeleckich i stanowisk. Sprawozdanie stwierdza że jest to skutkiem ultra radykalnej, pacyfistycznej propagandy we wojsku, która sprawiła że liczne oddziały zamiast wykonywać rozkazy urządziły zebrania na których rozprawiano nad tem, czy należy spełniać rozkazy a wiele pułków nie spełniły ich i bez nacisku nieprzyjaciela porzuciło swoje stanowiska. Nic nie pomogły usiłowania dowódcy oraz komitetów. Jenerał Kornitow były wojskowy gubernator miasta Petersburga, mianowany został w miejsce Gutora naczelnym dowódcą południowo-wschodniego frontu. W Paryżu cenzura zakazała ogłaszania wyjątków biuletynu i wzmianek o posiedzeniu Senatu. Okazało się że we Francji Clemenceau wzmaga się ruch pokojowy, rząd obawia się aby go nie wzmocniły wyjątki biuletynu o rewolucji w armii.

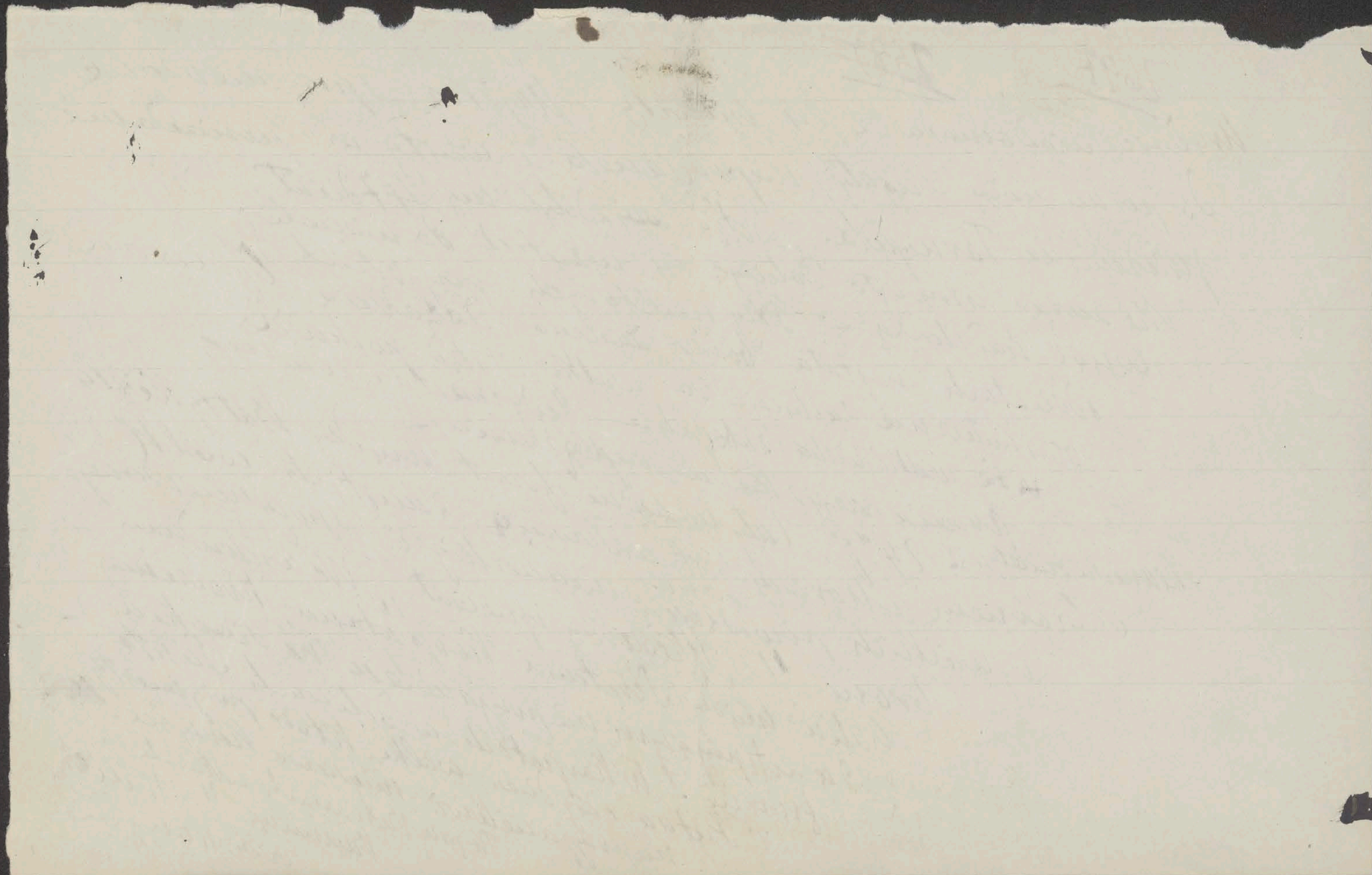
Biuletyn 2646/2 23/... ~~2592~~ „Sprzymierzone wojska w dzisiejszym pochodzie dotarły do Serwetu pod Tarnopolem i przekroczyły kolej Korowa-Ostrow. Rosjanie-ustępują także nad Narajówką ~~W.~~ Zwycięstwo oddziaływa na południowy brzeg Dniestru aż do Karpat. Wszędzie nieprzyjaciel opuszcza swoje stanowiska i Armia Böhm. Ermolli współdziała w ~~[illegible]~~ powodzeniach. Stoimy na wzgórzach zachodnich pod Tarnopolem i rozpoczęliśmy pochód po obu brzegach Dniestru. We wschodniej Galicji idzie szybko powodzenie za powodzeniem

Rosyjski-raport opiewa„ W kierunku Złoczowa ~~20 w~~ 20 w następstwie ~~w~~ nieprzyjaciel prowadził ofensywę porzucania naszego frontu ku Tarnopolowi ogółem Nasze wojska ustąpiły bez ~~[illegible]~~ okazania ~~[illegible]~~ nie potrzebnej stałości oraz, ~~nawet~~ częściowo ~~[illegible]~~ nawet słuchając ~~rozkazów~~ rozkazów dowódców porzucili [illegible]"

2647 ~~2583~~ 89

Urzędowe wiadomości z 24 między i: Wojska sprzymierzone do późnej nocy ścigały nieprzyjaciela i wzięły w posiadanie przedmieście Tarnopola. Dotąd ~~wi~~ zdobyliśmy 47 dział. Nie można jeszcze było doliczyć się wziętych do niewoli i wciąż nadchodzą.— Przy niektórych rosyjskich oddziałach nastała bardzo znaczna dezercja. Oficerowie bezskutecznie zachęcają do walki i stąd pochodzi ~~u~~ że wielka liczba zabitych.— Jedynasta i siódma armia rosyjskie w rozprzężeniu.—

Niemiecki biuletyn z 24ᵍᵒ ‖ Cały wschodni front między Bałtykiem i Czarnem Morzem jest widownią zaciętych walk sprzymierzonej i wielkich powodzeń niemieckiej broni. ‖ Wieczorny opiewał ‖ We wschodniej Galicji między Seretem i Karpatami, kroczemy za ustępującym nieprzyjacielem na szerokim froncie. W Karpatach w dolinach Suczawy i Putna, cały dzień walki, które przyniosły nieprzyjacielowi nieznaczne korzyści. Tu przy Kozianach ukarali w [illegible] ‖ Halicz odzyskały.—

~~2648~~ ~~2501~~ 90

Wszystkie urzędowe biuletyny donoszą w dalszym ciągu o nieposłuszeństwie wojska i poddawaniu się nieprzyjacielowi —

Naczelnik sztabu dywizji Dolé który usiłował przywrócić ład we wojsku, zabitym został

Urzędowe doniesienie z 25" Austryjacko-węgierskiej wojska zdobyty ~~zajęty~~ Stanisławów, niemieckie Tarnopol i Nadworna —

Również zdobytą została

Wielkie pomyślne zdarzenie. Wyparcie barbarzyńców z Galicji; odzyskanie Tarnopola który tyz lata jeszcze w ich 12 ponad..

Niemiecki biuletyn z 25" donosi z armii Böhm-Ermolli, Nasz pościg naprzód pod okiem jego idzie ~~nie~~ wstrzymany

2649 2585 91

Cesarskiej Armii Wilhelma, której dzwięcze, odparty silnie
wszystkie uderzenia przy pochodzie z doliny Sereta między
Tarnopolem i Trembowlą, i szturmem opanowały wzgórza
zostały
jego wschodniego brzegu. Na znów odpartowi !
głębokie zastępy wszystkie. Tarnopol zdobyty i Nadworna
Zbliżamy się do Buczacza. Hamitanów się przednie
się w naszych rękach. Wszędzie wyparte powodzenia
straże nieprzyjaciela. Nasze szybkie powodzenia
we wschodniej Galicji, zmusiły Rosjan, również
ustąpić w Karpatach," także na południu
przesmyku Tatarów

Biuletyny z 26 [illegible]. Armia Kövessa
zdobyta na Rosjanach
[illegible] Ludowy. Nieprzyjaciel

~~2650~~ Karpackie ~~1110~~ 92

Opuścił swoje stanowisko i szefa ~~i szefa~~ się W. Ks. Wschodni. Armia Böhm-Ermolli zdobyła Delatyn, Otynię, Stanisławów [illegible]. Niemieckie wojska stoją pod Trembowlą. ~~Powodzenie Tar~~ zajęcie Tarnopola pociągnęło za sobą zdobycie wielkich wzgórz. Dalsze powodzenia we wschodniej Galicji zmusiły Rosjan do opróżnienia Karpackich stanowisk aż po Kirlibabę.

Biuletyn z 27 [illegible] Austro-węgierskie i niemieckie wojska, w zwycięskim [illegible] na południe Dniestru znacznie przebiegając, zajęły wczoraj wieczór [illegible] atakiem na północ rzeki, Krotomyję postąpiły. Czortków i Trembowla dostały się w ręce niemieckich wojsk. Armia arc. Józefa zmusiła nieprzyjaciela, który opatrzył się W. Ks. Prutowi [illegible] ~~Postanowiła [illegible] do nad doliną Sawei aż do górnego [illegible] Patery~~

~~2657~~ ~~2587~~ 93

W dniu 26 lipca cesarz Wilhelm, obecnym był na wschód Tarnopola
walce dywizji która ~~dała w posiadanie~~ ~~wojska niemieckie~~
niemieckie wojska zdobyły okolicę na zachód Gniezny
Cesarz przebywał na stanowisku dwóch pułków piechoty i ciężkiej
polowej artylerii i przypatrywał się ~~og~~ nieprzyjacielski uderzenia
ogniowi, wzmagającego piechoty i postępowi
Z zapałem ludność witała monarchę..
Rosyjskie biuletyny potwierdzają zwycięstwa i porażenia że przeważny ~~...~~ Korpus
sprzymierzonych armii bez ogródek. Zapisują opuścił stanowisko
gwardii która miał bronić Tarnopola, nieprzyjaciela swoje stanowisko opuściły
samowolnie bez nacisku Pułki 113. 153. 174 opuściły samowolnie
i cofnął się ku Wschodowi. swoje stanowiska i ~~wtasnowolnie~~ ~~W~~ Ruski Duwali
pod Romanowską cofnęły się poza linię bojową i ~~...~~ żołnierzy musiał
zapisuje że niemiecka wojny

2652 ~~2580~~ 94

władz i szesnastu jenerałów i degradować, albowiem wobec rozpoczętej Kawarisi odmówili dalszego ~~pr~~ wykonywania dowództwa.

Rosyjski biuletyn zaznacza uliczną walkę na ulicach Stanisławowa, podczas której mieszkańcy rzucali z okien i balkonów ręczne granaty na cofające się rosyjskie wojsko. — Biuletyn przypomina wiadomości nadużycie zapisując tendencyjnie, że polscy ułani, którzy popierali przejście rosyjskie. Polskich ułanów ~~nie ma~~ nie ma w rosyjskiej armii; są ułańskie pułki w których musieli służyć także Polacy — w rosyjskiej

Przywrócono tymczasowo karę śmierci w rosyjskiej armii. —

~~2653~~ ~~2782~~ 95

Wiedeński biuletyn 28" Działania sprzymierzonych
wojsk postępują szczęśliwie naprzód. – Horodenka
została przez nię zajęta
Sprzymierzone armie z dwóch stron zbliżają się
Do Czerniowic

2654 ~~2770~~ 96 Kerenski

Ks. Lwow złożył prezesostwo rosyjskiego gabinetu. ~~Kerenski~~
został ~~prezydent~~ ministrem prezydentem i zachował tekę
wojny.
Ks. Lwow jest zacnym, zrównoważonym politykiem, który potępiał
dawny, carski system i przystąpił z przekonania do rewolucji.
Uznał potrzebę usunięcia się po ostatnich doświadczeniach.
Kereński jest niezaprzeczenie najwybitniejszym w tej chwili
przywódcą i przedstawicielem nowego porządku rzeczy.
Zdolny, utalentowany, silnej woli, prawdziwy patryjota
chce na zewnątrz i wewnątrz zapewnić przyszłość ojczyzny.—
Z niezłomną energią (usiłował) uporządkować rozprzężoną armię
o tyle że mogła ku ogólnemu zdziwieniu rozpocząć
ofensywę i zasłonić honor Rosji, choćby bez
ostatecznego powodzenia. Stąd nazwano go
wszystkim Gambettą. Wewnątrz utrzymuje
silną ręką względny ład i władzę rządu

~~2741~~ ~~2651~~ 97

Zgniótł bezwzględnie ostatni bunt na ulicach Petersburga i przystąpił do ukarania go. – Przejęty jest zasadami pierwszej, wielkiej rewolucji francuskiej, ~~także~~ chce iść za przykładem jej energii raczej niż jej krwawych gwałtów i niecnych nadużyć. Mienić nie

Za wzór wziął sobie Dantona w myśli ratowania ojczyzny. – Rewolucjonista, zarazem mężny i dzielny. –

Jaki ostatecznie czeka go los wśród nieustającego zamętu i gwałtownych, wciąż niezrozumiałych prądów – trudno przewidzieć. Może los Dantona. –

Na razie zdaje się być dyktatorem bez dyktatury. –

Po wystąpieniu Kadetów z gabinetu i ustąpieniu Ks. Lwowa Kiereński objął prezydenturę i zachował wojnę. Głównym jego współpracownikiem jest liczący trzydzieści pięć lat Lebedew minister marynarki. Służył we francuskiej Legii Zagranicznej, we francuskiej armii. Ranny został porucznikiem we francuskiej wojskowej, w Macedonii; otrzymał krzyż wojskowy. Dotąd

~~2656~~ ~~2741~~ 98

rosi francuski mundur i był najbardziej stanowczym zwolennikiem ofensywy. Ministrem spraw wewnętrznych został Tseretelli, sprawiedliwości Nekrassow –

Kerenski ~~Kerenski~~ idzie o lepsze z Lloyd Georgem i ze swym na najdobitniejszemi wrogami środkowych mocarstw –

Jak niepewne są doniesienia z Rosji mamy na to dowód, iż wiadomości o zmianie Rządu – Państwa okazały się mylne –

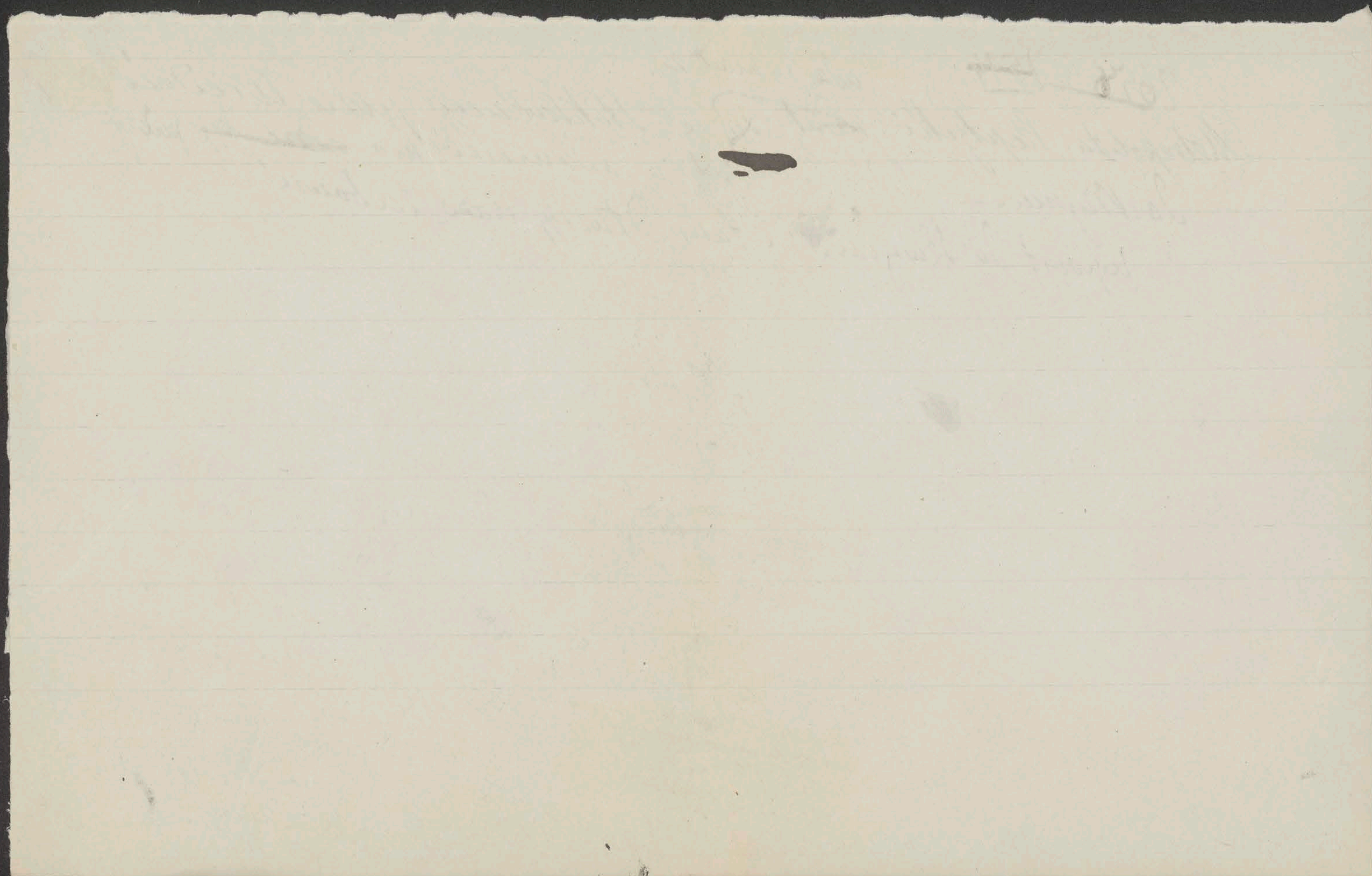
Kerenski wszechwładny w tej chwili pan w Rosji oświadczył do ~~przedstawicielstwa~~ ~~dzien~~ przedstawicieli dzienników „Jeżeliby względy i powody ich sumienia nie miały wystarczyć, to Rząd oparty na zaufaniu ludu i armii zbawi Rosję i wytworzy jej jednolitość". Krucja zawahał się użyć stów Bismarcka – Jak zapowiedział, żelazem i żelazem" Rosyjski socjalista – dyktator nie

rzeką tamie oporu. W Petersburgu ogłoszono stan wojenny, aresztowania i egzekucje idą jedne po drugich, szpiegostwo i denuncjacje Krwią i zdradą są środki rządzenia caryzmu, Kiereńskiego

Dobry jest każdy, który może uratować Rosję —

~~2658~~ ~~2511~~ 100

Metropolita Szeptycki ~~udał się~~ udać się miał ze Sztokholmu przez Wiedeń do Krynicy.— Podług dalszych wiadomości, ma ~~udać się~~ podobno wprost do Szwajcarii i tam dłuższy czas zabawić.

2659 ~~2595~~ 101

Prezydent ministrów Ribot zagaił 25 lipca w Paryżu zapowiedzianą Konferencję porozumienia. Wzięli w niej udział Lloyd-George i baron Sonnino. Postanowiono zachować tajemnicę o jej obradach. Przybył także Balfour. Rosję przedstawiają chargé d'affaires Sewastopulos i jenerał Zankiewicz.

Konferencja miała pozornie zająć się bałkańskiemi sprawami, ale zdaje się że wypadki rosyjskie rozszerzyły jej zakres. Konferencja odmówiła Królowi Czarnogórskiemu udziału w niej. ~~W bałkańskich kołach~~ Bałkańskie koła są wielce niezadowolone i zaniepokojone tem że ~~bał~~ bałkańskie sprawy na Konferencji rozstrzygane będą bałkańskich państw jedynie przy doradczych głosach ~~Kongresu~~ ~~Ten sam los całą Polskę na pokojowym~~ ~~To samo stanie się z Polską na pokojowym~~ ~~Kongresie~~. Konferencja zakończyła obrady i ogłosiła że sprzymierzeni postanowili wtedy dopiero złożyć broń kiedy osiągną wiadome cele —

26. Jm

~~2660~~ ~~1516~~ 102

Sir Edward Carson który zaliczony został do wojennego gabinetu ~~utworzonego z całego~~ powstałego z ustąpieniem ministerium Lloyd Georgea wypowiedział w Belfaście mowę w odpowiedzi na program nowego kanclerza Michaelisa. — Między innemi rzekł mniej więcej co do zagadnienia „Jeżeli Niemcy pokoju potrzebują, to bezwzględnie [?] układać się o takowy nie z Brazylią [?], lecz z ~~jakoś~~ najlepszym wśród narodu niemieckiego by ~~nie~~ ~~[illegible]~~ wyjaśnienia [?] Niemcom postawionych [?] ~~[illegible]~~ warunków i nie prosząc wojska swoje wycofali i dowód szczerości ~~[illegible]~~ z swoich obszarów, najpierw ~~[illegible]~~ i Alzacji i Lotaryngii po za Ren"

Więc już nie tylko Alzacja i Lotaryngia ale także ~~przecież na~~ nadreńskie niemieckie prowincje ~~[illegible]~~, terytorium [?] strzec! I to wtedy nie jest dziejową zagadką i przeszkodą polityczno-państwową. Utrata Alzacji-Lotaryngii ~~[illegible]~~ byłaby dla Niemiec wcześniej czy później utratą lewego brzegu Renu—

~~2661~~ ~~77-11~~ 103

Lloyd George wypowiedział wyzywającą mowę na Londyn na okoliczność rocznicy ogłoszenia niepodległości Belgii, a w odpowiedzi na program kanclerza Michaelisa. — W programie tym wielkie są ustępy dla tych którzy naprawdę pragną pokoju, ale są i takie, które wojskowe koła w Niemczech zrozumieją.

„Są to te ustępy które mówią o zapewnieniu granic niemieckich. ~~Zas~~ ~~Wielka Rzesza~~ w tym celu zaanektowane zostały Alzacja i Lotaryngia, co w 1914 zalało krwią Europę i ~~na~~ w tym celu ~~ciemny~~ ~~pogląd~~ Belgia i Kurlandia zaanektowane ~~zmienią~~ by były!" ~~W~~ W przeciwnym wojna ubytki zapełni(?) ~~i statki~~ i dziesiątkująca się budowa statków. Daleko do tego abyśmy dostali ogłodzeni, przeciwnie nasze środki wyżywienia zapewnione są na 1917 i 1918 r.

„Moglibyśmy zawrzeć pokój z wolnemi Niemcami ale ~~nie~~ ~~że~~ rządzonemi przez Autokratię pod żadnym warunkiem nie możemy zawrzeć pokoju. Dopóki

~~2662~~ ~~2548~~ Kwitkowidząca autokratię na Wschodzie ~~[illegible]~~

Niemcy walczyły z miały pozór. Nie mają go zgoła potem co się Stało: Rosja ~~stała~~ jest dziś ~~[illegible]~~ wielką demokracją, która nie walczy dla rozszerzenia swojego terytorium, i ~~ale~~ własne oświadczyła, że gotową jest, wszystkie wolności narodowi, który przed tem znajdował się pod rosyjską flagą. „Zwiększające się uświadomienie, że walczymy za wolność i niezależność językową, za międzynarodowe prawo i sprawiedliwość", więcej jeszcze nie przekonanie o naszych wielkich, niespożytych środkach daje ~~odwagę~~ wszystkim odwagę, odwagę walki aż do końca". Robert ~~Cecil~~ Cecil trześ

Przedstawiciel rządu w izbie gmin lord którego ~~[illegible]~~ w tych wypadkach złożył wcale nie obfitne oświadczenie. Zwłaszcza kwiecznych nieprzyjacielem" zawarcie może w Galicji, zwłaszcza głównym nieprzyjacielem Niemcy, Ps. Rakt „Że Austro-Węgry nie są głównym nieprzyjacielem Niemcy, głównym wrogiem ~~jest~~ są nieporozumienie wojny, którą przy- Widocznem to było od początku wojny, który był wielki wzrost niemieckiej =czyna ~~jest~~ był zbyt potęgi pod przewodnictwem Prus, ~~z~~ szkoda wszystkich innych także Austro-Węgier-

~~2599~~ 2663 105

Lord R. Cecil posunął jeszcze dalej w uwzględnieniu habsburskiej monarchii, „co się tyczy – ujął – południowo-słowiańskiego ruchu, to rząd już oświadczył w odpowiedzi Wilsonowi, że wyzwolić życzy sobie z pomiędzy uciśnionych narodowości, wyzwolić także serbski naród, ale nie idzie dalej i nie bezpieczeństwa byłoby się dalej rząd nie zobowiązuje, się ~~co~~ ten do oznaczenia formy ~~tego~~ wyzwolenia.”

Fremdenblatt pospieszył zastrzec się przeciw rozbrojenia Niemiec i Austro-Węgier ~~[illegible]~~ jako nieprzyjaciół Anglii, ale zarazem dał do zrozumienia, że można by się zwrócić do Wiednia w celu ułatwienia zaszczytnego pokoju i że nie napotkano by tam ostrego nie-~~[illegible]~~

~~Zapowiedziany irlandzki Konwent zebrał się w Dublinie pod przewodnictwem Sir Horace Plunkett~~

~~106~~ ~~1511~~

106

W izbie gmin kanclerz skarbu Bonar Law odrzucił
pokojową rezolucję niemieckiego parlamentu
i nie zawahał się powiedzieć, wbrew rzeczywistości
że Niemcy nie stawiali pokojowych warunków
dopóki przebieg wojny zdawał się być dla nich
korzystnym. „Stało się to dopiero wtedy kiedy
okazało się że Niemcy pobite będą i
słowa pokoju usłyszano od Niemiec
dopiero kiedy okazało się że
przegrały"

Zapowiedziany irlandzki konwent zwołany przez Lloyd-George'a
zebrał się w Dublinie 25. t.m. pod przewodnictwem Sir Horace
Plunkett

2065 107

Izba wybrana za dawnego ministerstwa Venizelosa zwołaną została do Aten i otwarta przez niego.

2866

108

Brygadier Piłsudski i szef sztabu pierwszej brygady Legionów zostali aresztowani w Warszawie 22 lipca przez wojskowe władze niemieckie

Urzędowe uzasadnienie ~~oddaje~~ przyznaje wojskowe zasługi Piłsudskiego, potępia polityczne ~~działanie~~ postępowanie, przypisuje je w części wpływowi rosyjskiej rewolucji; zaznacza zgubność tajnych działań i to wtedy kiedy idzie o jawne budowanie polskiego państwa –

~~Zasadniczo jest Dowódcą dobrej wiary i chciał wytworzenia~~ Stworzenie polskiej armii ~~[illegible] i listopada~~, ~~niewczesne~~ w danych warunkach Piłsudski przeszkadzał i stwierdzał i osoby postawił ponad polskiego państwa, ~~[illegible]~~ swoją socjalistyczno-republikańską doktrynę że podobno za wzorem ne [illegible] ka mylnie oceniał trudności ~~[illegible] polskie~~ – Piłsudskiego ~~polskiej~~ —

zwyrtkowaniem chwili – Ktoby chciał pozytać ~~wyprzedził by układ sprawie polskiej~~

by istotne, dzisiejsze położenie

Robyją już tego socjaliści z Koła Polskiego we Wiedniu

Rada Stanu w odpowiedzi na zawiadomienie jenerał-gubernatora Beselera aresztowania, ~~odpowiedź działał~~ odpowiedź działa

~~266~~ 267

109

Nagrodą tego zawodzenia, ~~jak wszystko w Polsce, bez braku~~
~~odwagi cywilnej~~:–
~~Jenerał-gubernator Beseler dał zaakcentować wyraźnie i~~
~~[illegible] wszystkim, którzy przebrali [illegible]~~
~~władców nie wszystkich, którzy [illegible] podobno [illegible]~~
~~[illegible] ptaszek rachowanie na [illegible]~~
~~przez P. Piłsudskiego i spółkę [illegible]~~
~~na jałowe [illegible] [illegible]~~
~~odwagi polskiej patryoty~~

Do ~~[illegible]~~ obrazu Królestwa Polskiego i Warszawy, przybyła to
~~[illegible]~~ odezwa takzwanego ~~[illegible]~~ międzypartyjnego stronnictwa
jest demokracji narodowej i prawicy za nas prowadzonego Stanu
stronnictwa realistów, która protestuje przeciw Radzie Stanu i
zwalcza ją – narodowa działalność i uczy ~~podkopania jej~~ ~~[illegible]~~ ~~zamiast~~ ~~[illegible]~~ nawet zamiast ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~grób~~

Trudno powiedzieć ~~[illegible]~~ skąd nawet ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
= wstania, ~~[illegible]~~ obiera Strusia obyczaj :–

28° Lipca

CXCIV

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

110

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

4 Sierpnia 1917r

2768 - 2795

[redacted]

Wien,

IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CXCIV

111

Odzyskanie wschodniej Galicji i Bukowiny. Odezwa cesarza Wilhelma z powodu czwartego roku wojny - że wschodniego i ze zachodniego frontu. Arcyksiążę Józef wkracza do Czerniowiec 3 i Kimpolung. Odparcie wszystkich ofensyw. Powodzenia przeciw Francuzom. Życzliwy telegram Hindenburga. Okólny telegram Tereszczenki. Zapewnienie z dalszej walki. Siam i Dawid wypowiadają wojnę sprzymierzonym mocarstwom. Wywiady ministra hr. Czernina i Kanclerza Michaelisa

Zdanie ambasadora Hohenlohe o kanclerze Michaelisie.

Kanclerz Michaelis we Wiedniu

Odpowiedź Ribota na oskarżenia kanclerza.

Mowa Balfoura.

Próby ~~n~~ nowego, stałego gabinetu we Wiedniu

Cesarz Karol o zachowaniu się Polaków

Rokowania w Warszawie o polski rząd

w Paryżu

~~268~~ CXCIV 112

Biuletyny z 28° pomniaty. ~~Z frontu ks. Leopolda Bawarskiego i armii Böhm-Ermolli~~ Na wschód i południowy wschód Tarnopola dywizje nasze zajęły dalszą okolicę. Po obu stronach Dniestru pobite ~~rosyjskie~~ armie cofają się przy licznem niszczenia dróg i kolei żelaznych. Wśród ścigania nasze korpusy przekroczyły linię Jagielnica-Horodenka-Zabłotów. Na froncie arcy Józefa sprzymierzone wojska wyrwały Rosjanom w Karpatach kilka wzgórz. Na górnej Putna wojska południowego skrzydła, pod przeważnym naciskiem nieprzyjaciela cofnęło się na wschodnią pochyłość góry Sevecker.

Wieczorny biuletyn 28° „We Flandrii dalsza walka artylerii. We wschodniej Galicji nasze korpusy zbliżają się do granicznej rzeki Zbrucz" Lotnicy niemieccy rzucili bomby na Paryż.

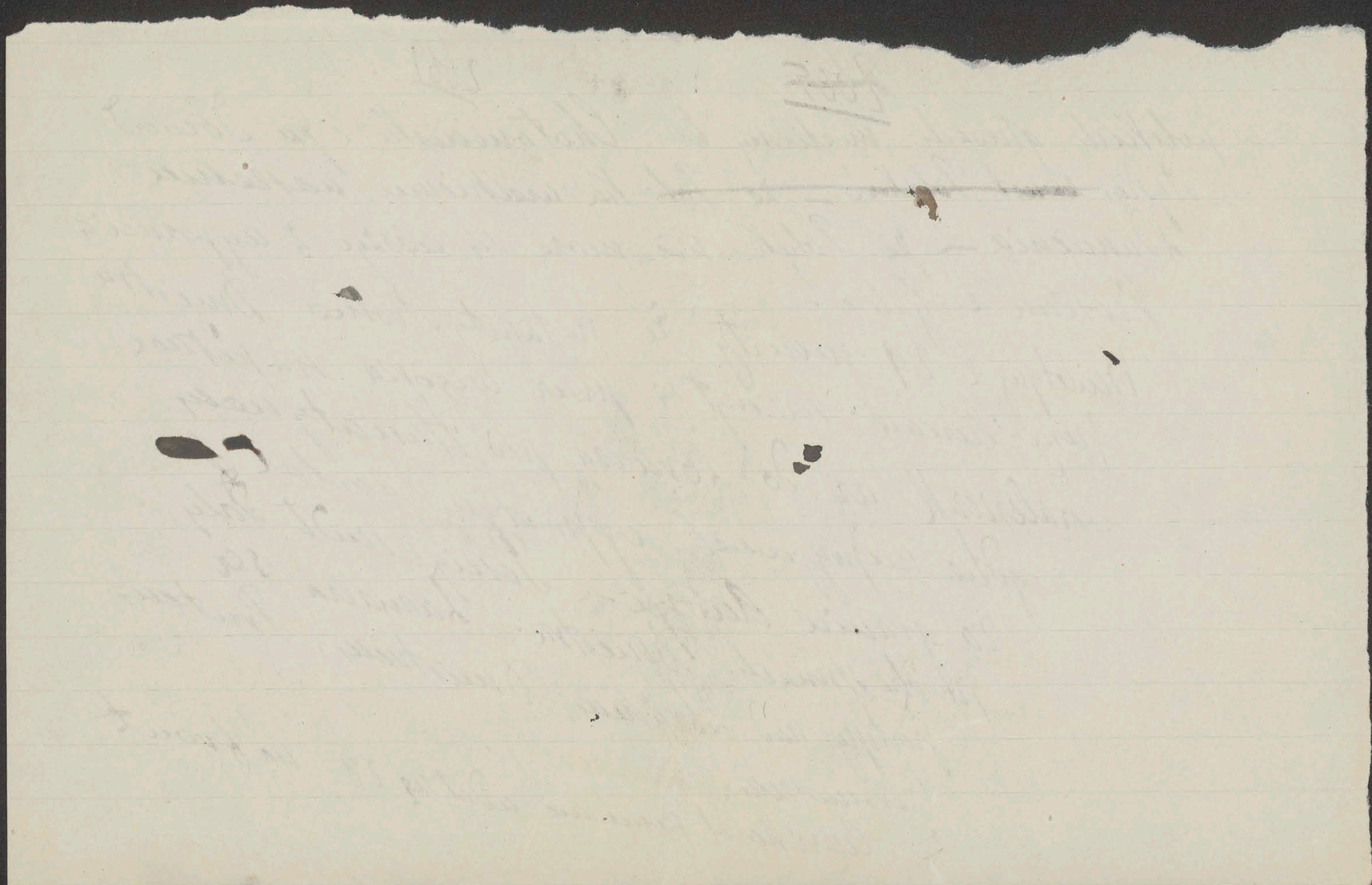
Do jakiego stopnia ~~[illegible]~~ zwichrzyło się

~~2605~~ 2669 113

w polskich głowach mieliśmy hr. Chołoniewski i ja dowód słyszę ~~z ust Polaków~~ – ~~że Pol~~ kim wielkiemu nastrenia zdumienia – że Polak nie może się cieszyć z wyparcia Rosjan z Galicji!

Biuletyny z 29 mówiły że po tamtej stronie Dniestra pościg Rosjan rozszerzył się poza wzgórza na północ Zaleszczyk aż do Zbrucza pod Husiatynem gdzie nieprzyjaciel wyparty został ~~[illegible]~~ za granice Austrji – Pościg rwał dalej po obu stronach Dniestra. Zamarcza się Prutem portyczy nad Zbruczem, Dniestrem, Czeremoszem.

Cesarz Karol ponownie udał się 28 na front

~~2~~ 70 114

galicyjski. Zwiedził Kalusz, Stanisławów, Kołomyę. Wszędzie stwierdził że wschodnia Galicia opuszczona przez Rosjan jest wielkiem pogorzeliskiem i nie do opisania rumowiskiem, zburzona, ~~spal~~ spalona, ~~wymordowana~~ przez barbarzyńców co wywiesili czerwone chorągwie ~~swiatecznie~~ zbratania się ludów. Cesarz ~~następnie~~ udał się na linię bojową i obecnym był zdobyciu Kosowa, wzgórzy pod Horodenką oraz pościgowi nieprzyjaciela. Biuletyny z 30 lipca donosiły, że między Prutem i Dniestrem nieprzyjaciel dalej wyparty został. Przekroczyliśmy zaleszczyki. Honwedy zajęli zalesz=zachodnią granicę Bukowiny. Honwedy zajęli galicyjską =czyki. Pomiędzy Skałą a Husiatynem, miejscami brzeg Zbrucza został oczyszczony. Miejscami przekroczyliśmy ~~przekroczenie~~ rosyjskiej granicy. Wieczorny biuletyn". ~~Znaczne~~ części naszych

~~2677~~ ~~2671~~ 115

wojsk stoją, po wsze, na wschód Zbrucza ~~[illegible]~~ na rosyjskiej ziemi. Po obu stronach Dniestru i Prutu, po między ~~tylko~~ i twarze nieprzyjaciela wyparte zostały ku wschodowi. Rosjanie cofają się ku północy.

Cesarz Karol przy zwiedzaniu oswobodzonej Galicji zawitał 30/9 do Tarnopola, powitany ~~x~~ owacyjnie i serdecznie przez uszczęśliwioną ludność. Towarzyszyli mu dowódcy grupy Böhm-Ermollego, jego ~~naczelnik~~ naczelnik sztabu Bardolffa i namiestnik Galicji jen. Huyn. Cesarz wysłuchał opowiadań o trzechletniem zajęciu Tarnopola przez Rosjan. Wreszcie wojsko defilowało przed cesarzem a na czele oddziału pruskiej gwardji syn niemieckiego cesarza ks. Eitel-Fryderyk który od początku wojny bierze w niej nieprzerwanie udział i odznaczył się w ostatniej, galicyjskiej kampanii.

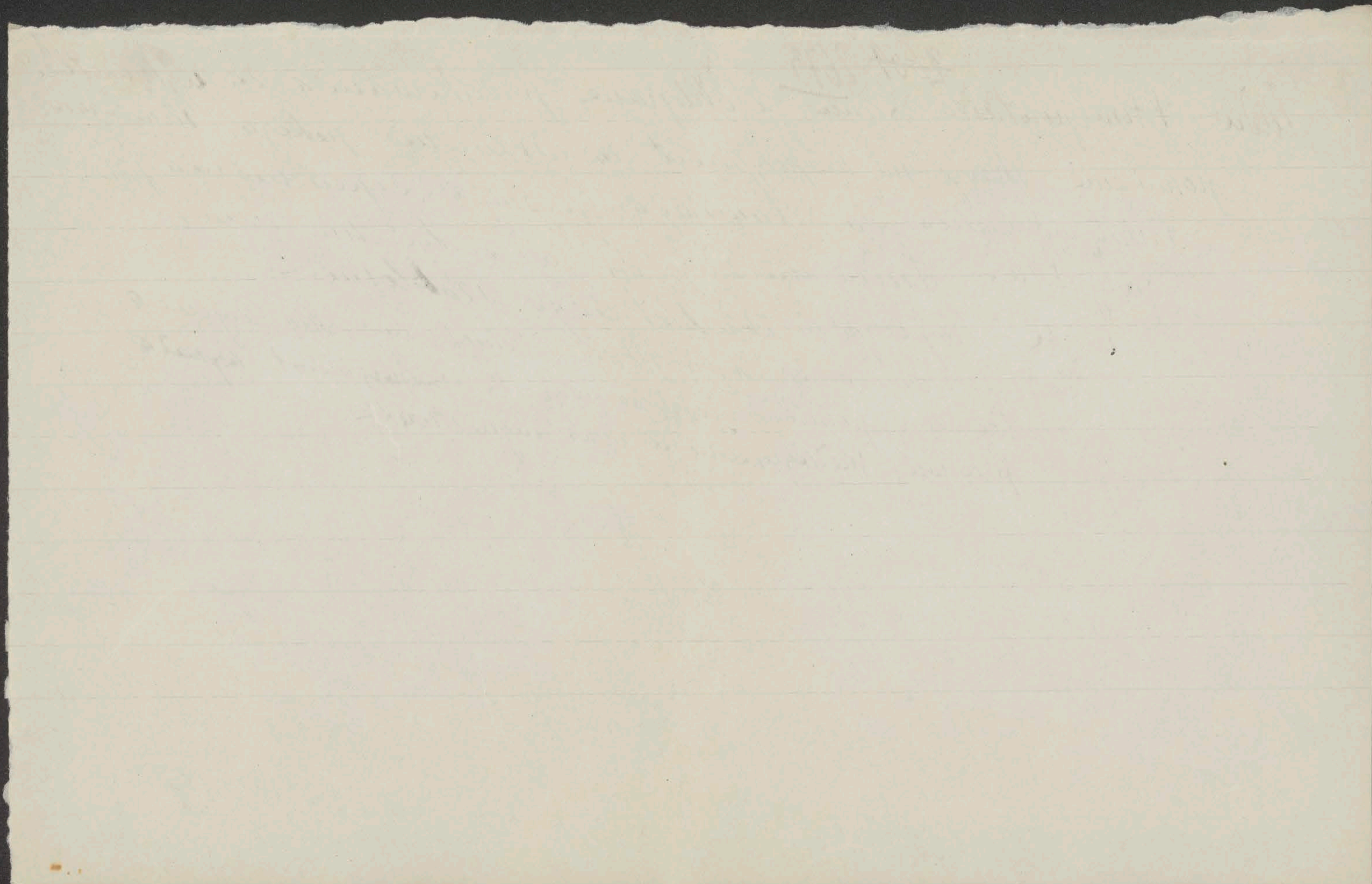

2672 ~~2608~~ 116

Cesarz Karol odznaczył oswobodziciela, ~~po~~ po stronie austryjackiej, wschodniej
Galicji jenerała Böhm-Ermollego, dobrze zasłużonym, Komandor-
-skim Krzyżem Marii-Teresy, a wielce zdolnego jego
naczelnika sztabu Bardolffa wielkim Krzyżem
Franciszka-Józefa. Po czem odjechał do Złoczowa
~~a~~ stamtąd do Wiednia.
Cesarz Wilhelm odznaczył Böhm-Ermollego dębowym liściem
do posiadanego już orderu Pour le mérite a Bardolffa
tymże orderem. Z galicyjskiego frontu udał się na
litewski. Powitał stojące tam wojska, dziękował
za odpartą bitwę Smorgon-Krewo, odznaczył dowódców.
We Wilnie obecnym był na nabożeństwie. Był w Mitawie
i Libawie. Z powodu rozpoczęcia czwartego roku wojny
~~Wiadomości z 1go sierpnia mówiły że w Dolinie [illegible]~~
Cesarz Wilhelm wydał orędzie do niemieckiego

~~2601~~ 2673 117

ludu, która porostawia znane i oklepane podsłuchiwania za wytwarzaniu i poświęcenie, skargi na nieprzyjaciół za odrzucenie pokoju, komiczne i zachętę wytrwania dla zbawienia ojczyzny i zapewnienia jej przyszłości. Ludzie nie mogą się już zdobyć na nowe myśli. Trzymają się trzechletniego szablonu. –
Nastąpiła odezwa do siły zbrojnej, która rzekoma zwycięstwa wojenne potwierdzi i powinno ciągłego przyrostu nieprzyjaciół wyrażać pewność niezłomności oraz zwycięstwa –

~~2610~~ 6014 Wiadomości z 1° sierpnia mówiły że w dolinie Cusina

Nieprzyjaciel na północy został odparty, ~~zaś~~ na południowych wzgórzach ~~Wilkatowskie~~

opanowali pozycje rowy nasze. W Bukowinie Wilkatowskie

stawił zacięty opór, ale sprzymierzone dywizje parły go,

szły naprzód i dotarły do górnego Seretu. Pod Krzywcami

ottomańskie wojska zdobyły dzielnie nieprzyjacielskie

linie. ~~Pod~~ Nad Zbruczem sprzymierzeńcy zdobyli

przejścia na wschodni jego brzeg. –

Silnem uderzeniem niemieccy strzelcy przełamali

przednie stanowiska Rosjan pod Wiśniczem, czem

zmusili nieprzyjaciela do opuszczenia linii

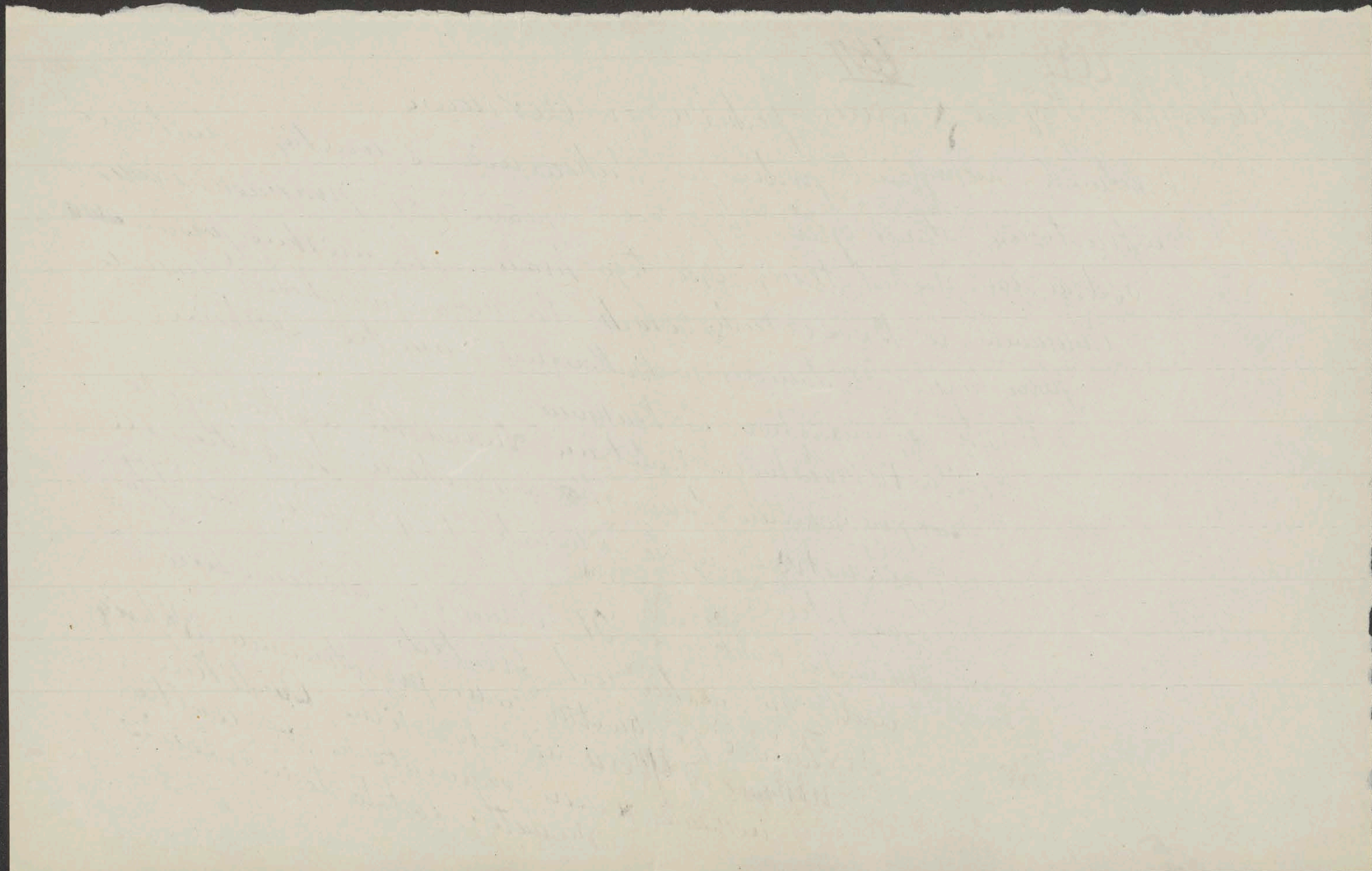
Czeremoszy i cofnięcia się ku wschodowi nie mal

Poza Skałą między Zbruczem i Dniestrem niemal

cały kraj jest w rękach sprzymierzeńców –

~~2675~~ ~~2611~~ 1119

Ich wojska stoją o ~~8~~ dzień pochodu od Czerniowic.
Chociaż nieprzyjaciel przebije się w Bukowinie z wielkimi zawistościami
i wytrwałością stawi opór, to przecież powiodło się sprzymierzeńcom
odebrać im niemal trzecią część tego kraju. Niewielkie powodzenia
Rumunów w Bereckich górach nie mogą przeszkodzić naszym
pomyślnym działaniom w Bukowinie, ani też zaszkodzić
naszym stanowiskom w Rumunii.
Podług rumuńskiego biuletynu, rumuńskie wojsko zajęło
~~[illegible]~~ przeciwników stanowiska w Kevokesie 30 a długości
15 kilometrów; wzięto do niewoli 1243 ludzi i zdobyto
dwie baterie..
Niemieckie biuletyny z 31 donoszą o wznowieniu
walk na zachodnich frontach.
We Flandrii po gwałtownem przygotowaniu artylerii
nastąpiło od Yseru aż do Lys silne Anglików ~~bi~~ walka
uderzenie * [illegible] rozpoczęła się uderzenie
piechoty. Zostało to uderzenie

2676 ~~2612~~ 120

odpartem. Angielskie wojsko zadowolnić się musiało ~~wielce~~ zajęciem wielce przeważnemi siłami, ~~nasz~~ niemieckich rowów, w pierwszych stanowiskach.– Na Chemin-des-Dames niemieckie wojska zdobyły na Francuzach ważne górzyste stanowiska pod Cerny i wzięły do niewoli 1500 ludzi

Nie bez stosowności zaznacza *Fremdenblatt*, że nie było jeszcze nigdy tak ścisłej spójności jak dziś, między wojennem potrzebem a politycznemi zachciankami mocarstw *porozumienia*.–

Po rozpadnięciu się rosyjskiego frontu we wschodniej Galicji, Rosjanie w ostatnich dniach wszystko czynili aby utrzymać górne stanowiska na wschód granicznej rzeki Zbrucz i od Skały nad Zbruczem do Kitłibaby utworzyć zapory ~~w~~ południowo zachodnim kierunku. Teraz, ten opór, który zdawał się opóźnić, ~~raz~~ pewien, pochód

~~2677~~ ~~2073~~ 121

sprzymierzeńców, został w gorącej swej części, przełamany. —
Około Czerniowic nieprzyjacielski opór złamany został w gwałtownych
walkach. Rosjanie ustępowali —
Niemiecki biuletyn z 1 sierpnia stwierdził, rozpoczęcie wielkiej
bitwy na zachodnim froncie. — Anglicy i z nimi Francuzi
~~31 lipca~~ uderzyli 31 lipca na
nastychmiaste zastępami ~~zadali~~
front szerokości 25 kilometrów. Celem ich było
cios ~~wojnie~~ wojnie podwazniemi todzianni, która prowadzona jest
z flandryjskiego wybrzeża. — Wkroczyli w ~~ruin~~ niemieckie odporne
stanowiska i zyskali chwilowo w niektórych ich miejscach
~~nieprzyjaciele na nowe~~
znaczny teren. — ~~Wieczorem, stanęły nieprzyjaciela~~ przeciwuderzenia
~~niemieckie linie bojowe opatrzy na wieczór~~ do ~~kontrnatarcia~~
Niemieckie wojska przystąpiły do zdobytych stanowisk. Jednak
i wyparły nieprzyjaciela ze zdobytych ~~~~ i stale zatrzymał na nowe niemie-
Bixschote nie mogły dzie wię stanowisk na nowe niemieckie
Wieczorem = kie linie bojowe opatrzy na wieczór

122

Niemieckie sprawozdanie zaznacza pomyślne zakończenie dnia bitwy. Cesarz Wilhelm przesłał dowódcy Następcy tronu Bawarskiemu Rupprechtowi dziękczynny telegram za stawienie czoła pierwszemu, wielkiemu angielsko-francuskiemu uderzeniu, Wtórne zamierzało zdobycie flandryjskiego wybrzeża.

Biuletyn zaznacza liczne powodzenia armii ks. Następcy tronu niemieckiego na Chemin des Dames i na zachodnim brzegu Maasy.

Dnia 3go Sierpnia z rana austryjacko-węgierskie wojska wkroczyły do Czerniowic.— Na ich czele Arcyksiążę Józef—

Na całym froncie od Karpat do Prutu i Dniestru wszystkie sprzymierzone wojska posunęły się ku wschodniej granicy postępując, za cofającemi się Rosjanami. Trzechkrotne uderzenie Rumunów odpartem zostało ze znacznemi stratami nieprzyjaciela.

Na zachodnim froncie, odparcie ponowionej angielsko-francuskiej ofensywy i powodzenia miejscowe Niemców—

Wczorajszy brytyjski [illegible] z 3 sierpnia „Na Wschodzie wskutek zwycięskiego przebiegu walki sprzymierzonych wojsk, Galicja niemal zupełnie, Bukowina w największej części wyzwolone są z nieprzyjaciela”

„Na Zachodzie, ~~tam~~ ~~dalej~~ we Flandrii przerwa walki” Lloyd-George rzekł w izbie gmin „Nie wątpię o sprawie sprzymierzeńców. Przekonany jestem że Rosja wydobrzeje. Ludzie obecnego rosyjskiego rządu chcą uporządkować siły Rosji, aby przeciw Niemcom walczyć; ale mają do czynienia niemal z nieprzezwyciężonemi trudnościami. Należy mieć wzgląd na Rosję, aby nie wzmocnić ~~ztego~~ złowrogie wpływy, które działają tam ~~w Rosji~~ przeciw sprawie sprzymierzeńców. Należy dać Rosji sposobność podniesienia się z ruin”. —

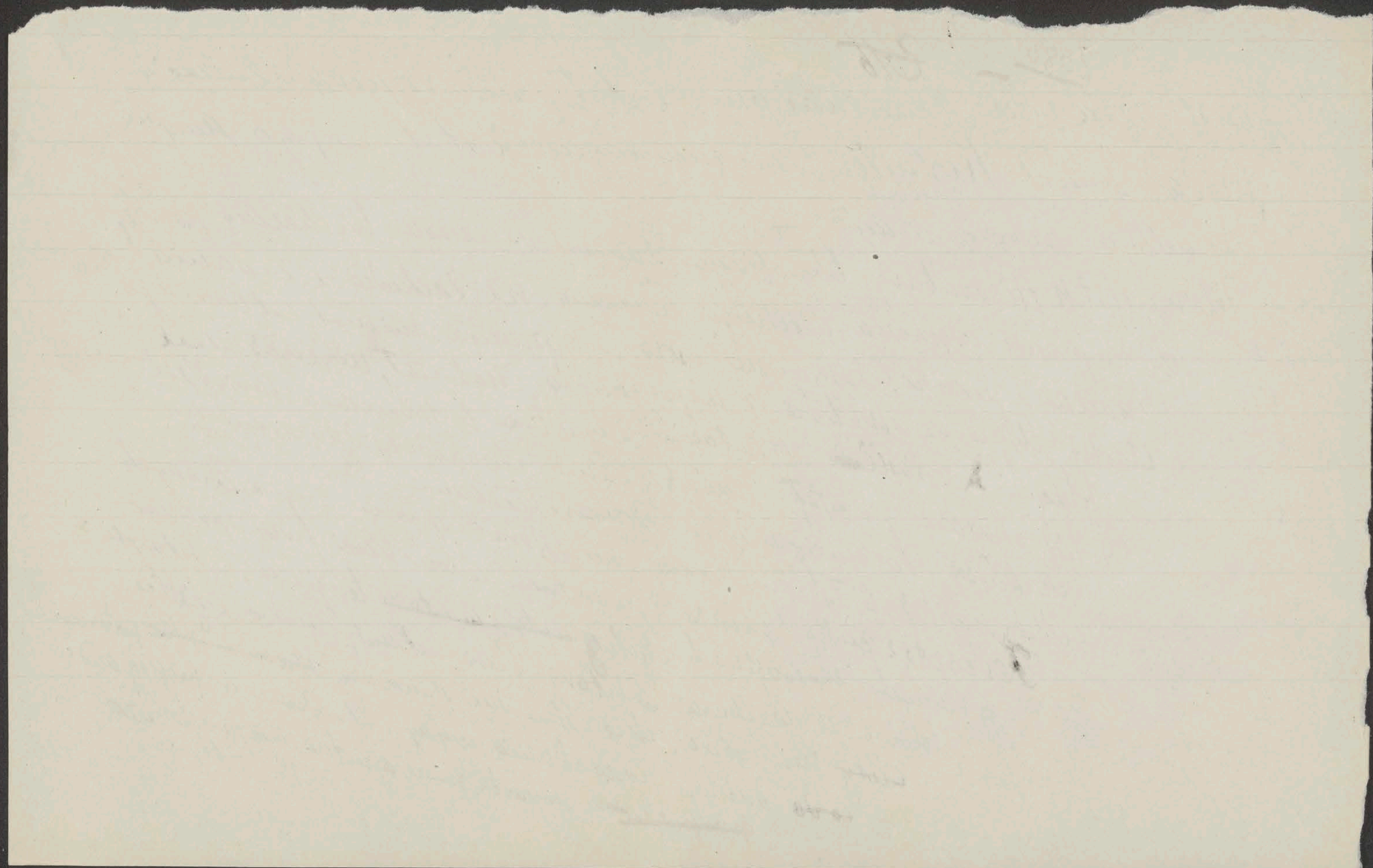
~~2680~~ ~~2616~~ 124

Jenerał Brussiłow przestawiony został do rozporządzenia rządu. Jenerał Korniłow mianowanym został w jego miejsce naczelnym dowódcą armii. —

Feldmarszałek Hindenburg telegraficznie zaniósł do cesarza Wilhelma prośbę, aby z powodu odparcia wielkiego uderzenia na Zachodzie i zadania znacznej porażki Francuzom oraz oczyszczenia niemal całkowitego Austro-Węgier na Wschodzie z nieprzyjaciela rozkazał, wywieszenie flag i ogłoszenie strzałami zwycięstwa. Co też cesarz zarządził. —

Jednocześnie przesłał pozdrowienie głównodowodzącemu na Wschodzie ks. Leopoldowi Bawarskiemu. —

Nie przeszkodziło to rosyjskiemu ministrowi spraw zagranicznych Tereszczenko przesłać przedstawicielom Rosji przy sprzymie=rzonych mocarstwach okólny ~~w której~~ telegram, w którym mówi, iż w chwili w której Rosję dotknęły nowe ciężkie ~~ciosy~~ niepowodzenia, chce stwierdzić stanowcze ~~stanowisko~~ postanowienie ~~co do~~ dalszego prowadzenia wojny. Zdradziecka propaganda ~~propaganda~~ poparta przez agentów nieprzyjaciela

~~2681~~ ~~2017~~ 125

wywołała powstanie w Petersburgu i sprawiła że część wojska na froncie przemienia się obowiązkowi względem ojczyzny. Powstanie stłumione, na froncie wszystko zarządzone aby przywrócić bojową gotowość.

„Rosja żadnemi trudnościami nie da się odwieść od niezachwianego postanowienia, prowadzenia dalej wojny aż do zwycięstwa" ostatecznego, zasad ogłoszonych przez wojska rewolucji

„Cofnijcie się naszej armii jest tylko chwilowe i nie przeszkodzi, iż po jej odbudowie, wybije znowu jej godzina i że wielkie dzieło dla którego chwyciliście za broń wszystko zakończone zostanie"

~~2682~~ ~~2118~~ 126

Jeszcze jeden nieprzyjaciel, daleki i raczej śmieszny
niż szkodliwy, ale do kolekcji potrzebny. Siam wydał
wojnę Niemcom i Austro-Węgrom.
I jeszcze jeden twór. Angielski urząd wojny zawiadamia
że niebawem utworzony zostanie żydowski pułk piechoty
Oficerowie mają posiadać żydowski i angielski język
Chorągwią pułku będzie herb Króla Dawida.

~~2683~~ ~~2617~~ 127

Jednocześnie hr. Czernin – w braku Debegan – i Kanclerz Michaelis wypowiedzieli się przed przedstawicielami dziennikarstwa, złożywszy im na wstępie głęboki ukłon.–

Hr. Czernin rozpoczął od wejścia w obronę Kanclerza Michaelisa przed zarzutem Lloyd-Georgea, że jego oświadczenie w parlamencie było dwuznacznem.– Przyjacielska, sąsiedzka uwaga.

W dalszym ciągu sypał utartemi frazesami i komunałami o korzystnem położeniu wojennem, o rzewnej chęci pokoju i takiem ukształtowania stosunków aby podobna do dzisiejszej katastrofa na zawsze zażegnaną została. O odpowiedzialności za przedłużenie wojny nieprzyjaciół. O gotowości dopomożenia do pokoju. Lecz zarazem o postanowieniu w razie upierania się strony przeciwnej walczenia do upadłego.– Hr. Czernin mówił wciąż tylko o zaszczytnym pokoju, ale

~~84~~ 26

128

nie powiedział jak i co rozumie pod zaszczytnym pokojem.
Możnaby go zapytać czy pokój przy oddaniu Królestwa Polskiego
Rosji po akcie 5 listopada 1916, pozostałby za zaszczytny,
oraz czy wobec wyjaśnienia Michaelisa zabezpieczyłoby, by granice wschodnich mocarstw?
Stwierdził, że niemiecki naród nie pragnie gwałtownych zdobyczy
i znowu nie powiedział jaka jest różnica między gwałtownemi
a nie gwałtownemi zdobyczami; tak że zaszczytny pokój i
gwałtowne zdobycze przypuszczają ~~[illegible]~~ dość szerokie tłomaczenie.
Powtórzył ~~zapewnienia~~ tysiączne zapewnienia o wierności, jedno-
=myślności, zgodności z niemieckim sprzymierzeńcem. Jednak
konserwatywna Deutsche Tageszeitung zauważa, że ~~nie~~ jedno-
=myślność nie jest zupełną, bo podczas gdy kanclerz Michaelis
oświadczył, „że skoro raz ~~Rzesza~~ w przyszłości odwoła, to
dalsze ofiarowanie pokoju już nie nastąpi", to Czernin zaś
nie zmienione z niem występuje i nawet powiada iż jest
gotów."

~~2685~~

129

Hr. Czernin ma jeden tylko program — pokój i za daleko
Ks. Ludwik Liechtenstein zauważył, że jego wywiad ~~[illegible]~~
posuwa tę jednostronność." ~~Nie zbył potrzebnie~~ ~~[illegible]~~
twierdził: mimo baronowej Suttner. Nie zbył potrzebnie zarzut hrabia Czernin
Lloyd-Georgea: Czego właściwie po stronie ~~porozumienia~~
Porozumienia chcą? Lloyd-George już dawno i twardo dał na to
odpowiedź — iż chcą pogromu i pognębienia nieprzyjaciela —
zapowiedzią:
Hr. Czernin zakończył swój długi wywiad
„że demokratyzacja konstytucji jest potrzebą czasu.
Może ważniejszem by było i potrzebniejszem niż
jeszcze większa demokratyzacja Austryi załatwienie
w niej sprawy narodowości, ale też i mniej takowego
łatwem. — Demokratyzacja nie posunęła
naprzód, tylko jeszcze więcej zawikłała, jak
świadczy przerwana parlamentarna sesja. —
Większą treść miał wywiad kanclerza Michaelisa. — „Ostatnia
mowa Lloyd-Georgea i rozprawy w izbie gmin

~~2680~~ 2686

130

ponownie dowiodły dosadnie, że W. Brytania nie chce pokoju porozumienia i wyrównania, lecz takiego tylko zakończenia wojny, któreby ~~zupełne~~ znaczyło zupełne poddanie się Niemiec pod samowolę nieprzyjaciela. Potwierdza to ~~że~~ minister Carson który rzekł w Dublinie, że rokowania z Niemcami mogłyby się wtedy dopiero rozpocząć, gdyby niemieckie wojska odrzucone zostały za Ren. Wprawdzie że Bonar Law o tyle złagodził, to oświadczenie że zapatrywanie angielskiego rządu określił w ten sposób, że Niemcy, jeśli żądają pokoju, przedewszystkiem gotowemi być muszą opuścić zajęte terytoria. Tymczasem mamy dowody że rządy naszych nieprzyjaciół trzymają się, niebacznie jeszcze dalej żądań przez Carsona ~~[illegible]~~ wypowiedzianych, zamiarów

26~~8~~7

131

wyjawił Kanclerz przebieg obrad tajnych posiedzeń francuskiej izby z 1° i 2° czerwca który dostał się do rąk niemieckiego rządu. Dowodzi ~~ona~~ on o daleko idących zaborczych planach francuskiej rzeczypospolitej, dawniej uznanych przez Anglię i Rosję. Obejmują ~~one~~ Alzację i Lotaryngię, Kotlinę Saar i znaczne zmiany posiadłości na lewym brzegu Renu. W Azji Mniejszej Syrię. ~~[illegible] [illegible] oświadczył~~ Rewolucyjna Rosja oświadczyła się teraz przeciw tym układom zawartym z caratem i jej przedstawiciele zapewnili ~~oświadczyli~~ że nie przywiązują większej wartości do Konstantynopola, który nie jest rosyjskim miastem. Także przedstawiciele rosyjskiej armii potwierdzili to. A przecież prezydent gabinetu francuskiego Ribot, odrzucił, na ~~po~~ tajnem posiedzeniu francuskiej izby, rewizję zaborczych celów wojny. a aby zakryć je, postawił tezę konieczność stworzenia [illegible] państwa [illegible] rosyjscy

268 132

jenerałowie zapewnili, że ich armie nigdy w tak dobrym nie były stanie jak teraz i tak dobrze uzbrojone. Dla zaborczych Tu okazało się życzenie aby Rosja krwawiła się, celów Francji. Życzenie spełnionem zostało ale nie tak jak wyobrażał sobie p. Ribot. Konflikt nie przypomina żeby z góry przewidział bezskuteczność rosyjskiej wymuszonej ofensywy i pomimo tego, żądał jej, na wszelki obrót rzeczy, dlatego, iż obiecywał sobie przez to wyczekiwać udziału Północnej Ameryki we wojnie. – ciągnął Vandervelde

Muszę odeprzeć podejrzenie jakobym zgadzał się na pokojową rezolucję większości parlamentu "tylko z ukrytem zastrzeżeniem zaborczych życzeń. Ale z drugiej strony jak się samo przez się rozumie, zgadzam się zależną jest zamiarów od tego że także nieprzyjaciel, zamiecha z dobrowolnych zamiarów fakta które dziś przedłożyłem wam, przekonywują zatem że nasi przeciwnicy zgoła nie myślą o takiem zaniechaniu."

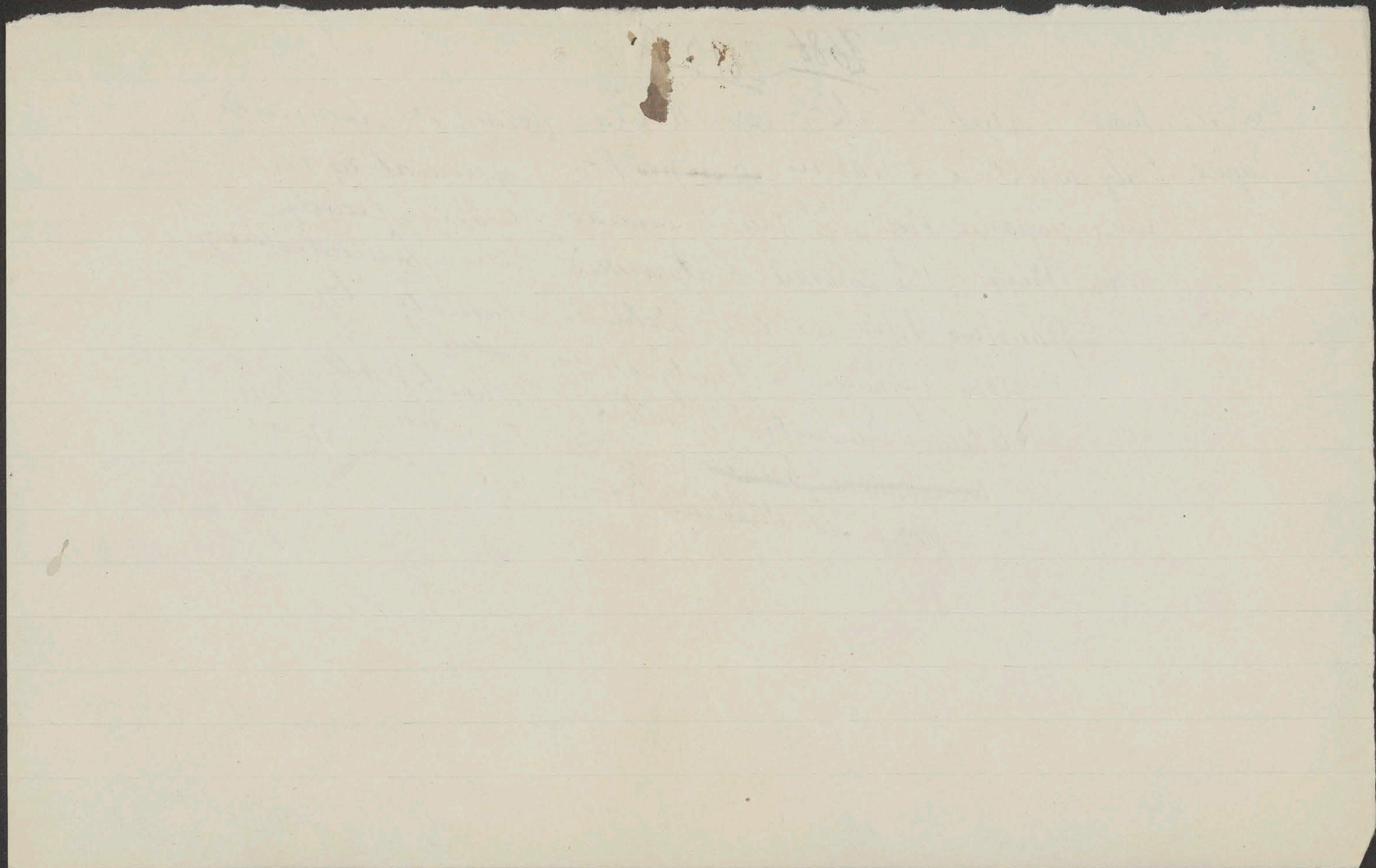
Zapytałem naszego w Berlinie ambasadora ks. Gotfryda Hohenlohe co sądzi o Kanclerzu Michaelisie i o jego zachowaniu się względem Austro-Węgier. Odpowiedział, że jest zadowolony i że mniema iż nie będzie zawiedzionym. Nadmieniłem, iż myślę, że przecież korzystniejszem byłoby pozostanie Bethmanna. ~~[illegible]~~ a także dla polskich spraw. Odrzekł, iż osobiście żałuje jego ustąpienia albowiem przywykł do długiego, przyjemnego z Bethmanem stosunku i politycznie nie przypuszcza aby objęcie Kanclerstwa przez Michaelisa pogorszyło położenie i pojęcie. Zapytałem co mniema o zapatrywaniu Michaelisa na sprawę polską „Jeszcze – odrzekł – nie mówił z nim o niej."

Kanclerz Michaelis przybył w towarzystwie podsekretarza stanu Stumma do Wiednia 1-go Sierpnia, dla przedstawienia się cesarzowi i odwiedzenia ministra spraw zagranicznych hr. Czernina. We francuskiej izbie prezydent gabinetu Ribot odpowiedział na oskarżenia Kanclerza. Stwierdził że Francja

Nie poszukuje aneksji ale odzyskania Alzacji i Lotaryngji

Zaprzeczył aby w układzie z carem ~~[illegible]~~ który zapewniał w tej mierze poparcie Rosji, był zawarty zamiar nabycia lewego brzegu Renu, szło właśnie o utworzenie tam samodzielnego państwa które na wzór Belgji, zasłaniało by przed napadem z tamtej strony Renu. —

O tem nadmienił był Kanclerz Michaelis ale ~~we właściwem świetle~~ przedstawił, jako pozór dla ~~utworzenia~~ ustanowienia zależnego od Francji twora —

~~7681~~ : ~~7691~~

135

Angielski minister spraw zagranicznych Balfour wielki
teolog i uczony filozof wypowiedział w izbie gmin, nieco transandentalną ~~niebo transandentalną~~
nie mało zawiłą mowę, w której mieścił świeże ~~stare~~ myśli
wielkakrotnie się powtarzają. Głównem jest, że musi się
stworzyć taki stan rzeczy, któryby nie dopuścił
powtórzenia się takiej jak obecna wojny. Dla
dopięcia tego celu — rzekł mówca — nie należy
~~od~~ teraz mówić o pokoju, lecz trzeba dążyć i chcieć
pokonać nieprzyjaciela. Dla tego nie przedłożył
~~i nie wy tego~~ przedłożyć i nie przedłożył szczegółowych warunków pokoju i jedynie
nadmienił o zwrocie Francji Alzacji i Lo-
-taryngii. Następnie nieco osłabił to oświadczenie po=
co się tyczy [illegible] Austro-Węgier ciągnął, życzymy
sobie aby narody z których składa się to
państwo, były w położeniu rozwijania

~~2688~~ ~~2692~~ 136

własnemi siłami
~~na własnych nogach~~, własnych cywilizacji i oznaczeniu drogi "
na której ma nastąpić ich rozwój. To jest ogólna zasada. —
I dalej " Jakże chcemy ~~postępować~~ z zachować się wobec z
wielkich, starożytnych monarchii jak Austro-Węgry
Jak Austro-Węgry także z Niemcy rozwiążą swoje wewnętrzne z
zadania, z ~~które~~ One same a nikt inny rozwiązać mogą
Nikt nie może w tej sprawie i w obecnym okresie wojny, nad
tem skutecznie rozpraw "
Pomimo częstych pobytów w Gastein Balfour nie zdaje
się znać ~~dokładnie~~ Austro-Węgier zbyt dobrze. — Ale
o tyle okazał się wytrawnym iż wbrew innym głosom
~~porozumienia~~, uznał iż same winny rozwiązać
wewnętrzne zadania. — Ta zachodzi różnica między
demagogicznem a zachowawczem poglądem —

~~2689~~ ~~2693~~ 137

~~Wi~~ Stoi tu, we Wiedniu, na porządku dziennym, przekształcenie gabinetu austryjackiego. – Najpierw bar. Beck próbował rozwiązać żądanie, lecz nie powiodło mu się i odjechał do Gasteinu. Cesarz polecił prezesowi obecnego gabinetu Seidlerowi utworzenie nowego, mniej tymczasowego! p. Seidler rozpoczął w tym celu narady z przywódcami stronnictw. –

Fremdenblatt zapowiada nie koalicyjny ale koncentracyjny gabinet z programem: przebudowy Konstytucji. – Narodowa autonomia z podziałem powiatów i zachowaniem dotychczasowych granic krajów koronnych. – Cień rzuca zamiar powołania do gabinetu przedstawicieli wszystkich narodowości, nie tylko narodów ale i plemion, zatem prawdopodobnie i Rusinów. – ~~Ob~~ ~~To nieco podob[...] ... teka Koncentracja byłaby podobna do irlandzkiego Homerule ... Lloyd George~~ –

Dowiedz w niektórych ... zaślepienia i upadku Koło Polskie ~~...~~ podczas rokowań z hr Clamem oświadczyło, iż chętnie powita ~~...~~ ~~gabinecie~~ utworzenie Rusk[...]ego ministra w gabinecie!!

1694

138

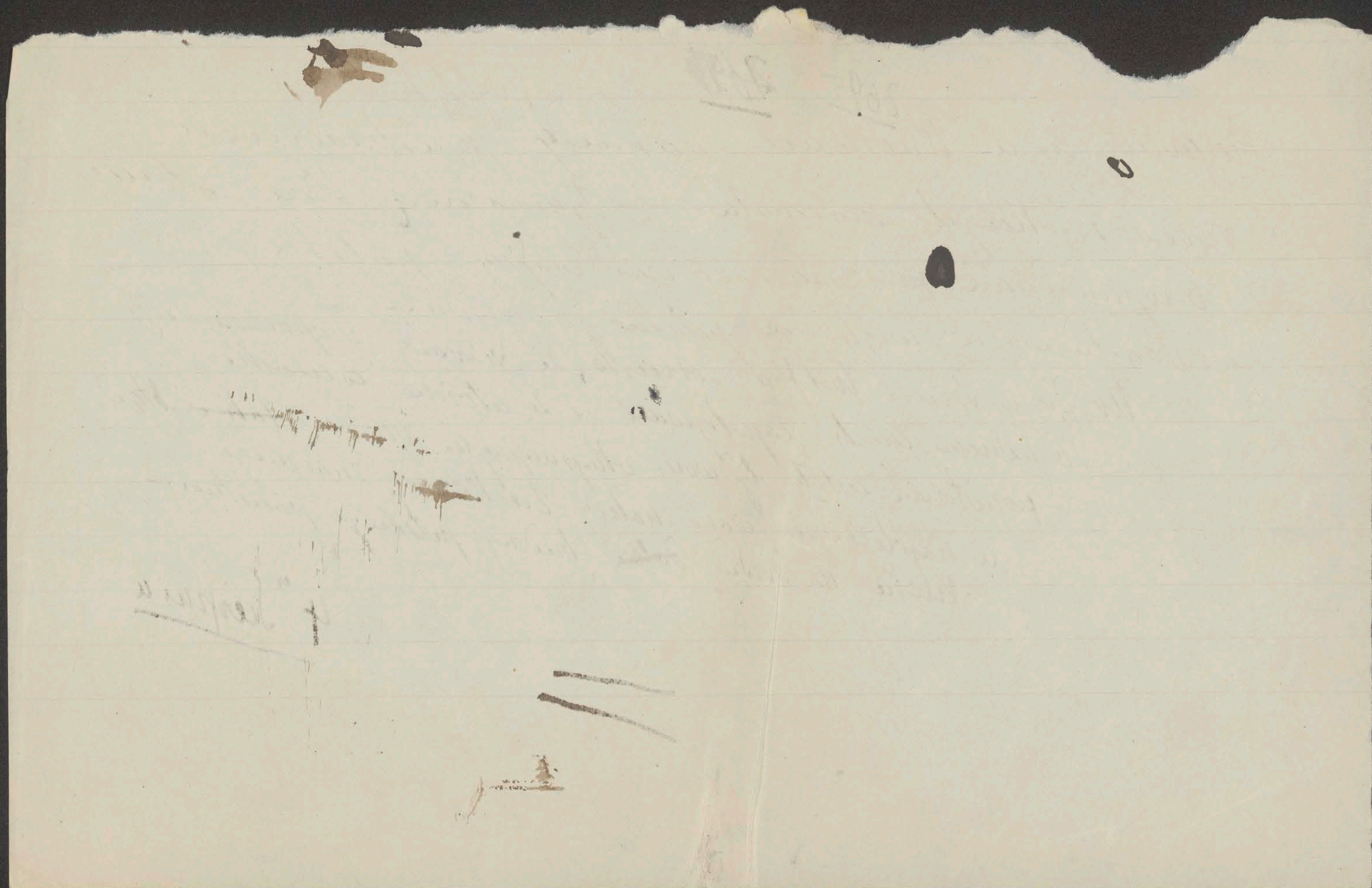
W rozmowie z jenerał. gubernatorem Lublina hr. Szeptyckim cesarz Karol wyraził ~~znacz~~ niezadowolnienie ze zachowania się galicyjskich Polaków, okazał się wyrozumialszym nieco dla Polaków w Królestwie Polskiem.—

2695 2691

139

Rozpoczęły się w Warszawie narady wszystkich przedstawicieli rządów sprzymierzonych mocarstw, z Tymczasową Radą Stanu o wprowadzeniu przyznanej na czas wojny polskiej państwowości, względnie polskiego rządu. – Urzędowe Biuro Wolffa doniosło, że narady doprowadziły do jednomyślnych zapatrywań i że utworzone wnioski przedłożone zostały obydwom okupacyjnym rządom i ~~tak o~~ stąd w najbliższym czasie należy oczekiwać znacznego kroku na drodze ~~dalszej~~ budowy polskiego państwa. –

4. Sierpnia

CXCV

140

11 Sierpnia 1917 r.

2796-2816

CXCV

141

Zwycięskie wyparcie Rosjan ze wschodniej Galicji i z Bukowiny. –
Dalszy pochód i walki. Przekroczenie rosyjskiej granicy. Wkroczenie do Mołdawii.
Cesarz Karol w Czerniowcach.
Biuletyny z frontów. – Mackensen zdobył Focsany na rosyjsko-rumuńskich wojskach. – Anglicy w Artois, ze stratami w parcie. –
Mowa Lloyd-Georgea usprawiedliwiająca wojnę, zachęca do wytrwania. – Jednoczesne twierdzenie kanclerza Michaelisa.
Socjaliści francuscy przeszli do opozycji przeciw gabinetowi Ribota. –
Dymisja Kerenskiego nie przyjęta.
Jego dyktatorska władza. Utworzył
Nowy gabinet. Program jego rząd wewnątrz, wojna zewnątrz. –

Zniesienie oberprokuratora Ś. Synodu –

Tymczasowy Rząd rosyjski nie uznaje uchwały niepodległościowej finlandzkiego Sejmu i rozwiązał go –

Polityka zapobiegliwości i organizacja w zabranych zachodnich prowincjach –

Rząd austryacko-węgierski przyjął wnioski warszawskiej Rady Stanu.

Niemieckiego zwolnienie oczekiwane –

Ambasador Tarnowski zostaje posłem w Stokholmie

Zmiany osób w rządzie cesarstwa Niemieckiego i Prus –

Nowy tymczasowy prezydent chińskiej Rzeczypospolitej Feng-Kuo-chang i

Rada ministrów oświadcza się za wojną ze środkowemi mocarstwami

Obrady i uchwały Koła Polskiego w Krakowie 5 i 6te Sierpnia

11 Sierpnia

~~2696~~ CXCV 142

Zupełnie wyparcie Rosjan ze wschodniej Galicji i Bukowiny ma wielką mięszą wartość; zarazem usuwa niebezpieczeństwo przy zawarciu pokoju wymiany ich za inne polskie ziemie. Podwójnie zatem jest pożytkiem i korzystnem dla sprawy polskiej i monarchii –

Jak wiąż w tej wojnie nie jest rozstrzygającem.– Nie wyzwala środkowych mocarstw ze straży znacznemi siłami wschodniej granicy. Rosja ~~nie~~ po tej klęsce nie myśli zawierać pokoju, lecz zamierza uporządkowanie swojej siły zbrojnej do dalszej wojny. ~~Jej wojsko~~ To jej wojsko które nie zdradziło wyżnie walczyło.– Że tymczasowy rząd rosyjski nie chce odrębnego pokoju, postępuje patryjotycznie z poczuciem dobrej sławy i interesów Rosji. Odrębny pokój byłby upokorzeniem niesłychanem Rosji i pomimo najlepszych warunków, oddaniem jej wcześniej czy później na łasce i niełasce Niemiec. Tylko wytrwaniem mogłaby ~~…~~ Rosja podnieść się z opłakanego upadku. Czy zdoła? To co …

Środkowe mocarstwa zaś stoją znowu przed jeograficzną zagadką: Co dalej począć? Czy iść naprzód i dokąd?

~~2699~~
2698

144

~~Sprzymierzone wojska przekroczyły 4.tej wojskę granicę. Wkroczyły do Mołdawii~~

~~Nieprzyjacielscy lotnicy rzucili osiemdziesiąt bomb na Pola~~

Sprzymierzone wojska przekroczyły 4.tej wojskę granicę. Wkroczyły do Mołdawii. Wiadomości która potrzebowała potwierdzenia mówiła że ~~minister prezydent Kerenski udał się do Danii, lecz z tymczasowy rząd nie przyjęty~~ ~~Także~~ i rumuński rząd przeniósł się z Jass do Kiszeniewa. ~~Nieprzyjacielscy lotnicy rzucili osiemdziesiąt bomb na Pola~~

Cesarz Karol 4ty udał się do Czernowic w towarzystwie naczelnika głównego sztabu Arza i ministra prezydenta Seidlera. Po zwiedzeniu odzyskanej stolicy która zgotowała monarsze pełne zapału przyjęcie, cesarz po przybyciu do Wiednia — ~~Nieprzyjacielscy lotnicy dwukrotnie rzucili bomby na Pola~~ — Wystosował pełne pochwał i uznania własnoręczne pismo do Arcyks. Józefa i mianował dowódcę jego armii Kövessa feldmarszałkiem. ✱ Naczelnie zasłużone odznaczenie marszałkowska laska. Kövess szczególne zdobył Iwangród, Belgrad, Lovcen, Durazzo, Asiago i Czerniowce.

~~2635~~ Nieprzyjacielscy lotnicy rzucili dwukrotnie bomby na Pola 2699 145

Biuletyny z 6ᵗᵘ zaznaczają opór Rosjan i dalsze pomyślne
z niemi sprzymierzonych walki. Postępy w Bukowinie. Dotarcie
do miasta Sereth. Przytem rumuńsko-rosyjskie wojska nieco chwilowo
zdobyły się z zyskiem nad armią Arcy. Józefa, które nie danem
im było rozwinąć, podczas gdy znaczne poniosły straty. –
Na włoskim froncie, na całym Isonzo froncie, znacznie
zwiększony ogień włoskiej artylerii. Od osoby przybyłej
z Triestu dowiaduję się, że tam oczekiwano
nowej, wszelkiej niebawem włoskiej ofensywy. –
Armia Mackensena 7. t.m. zdobyła na północ ~~Fou~~ Focsani rosyjskie
stanowiska, wzięła do niewoli 1300 ludzi i zabrała trzynaście dział
oraz liczne narzędzia wojenne.
Biuletyn z 10ᵗᵒ. Po zaciętych walkach sprzymierzone wojska zdobyły północny
brzeg Susity; austryjacko-węgierskie i niemieckie pułki jenerał v. Rohr
wyparły wzdłuż ~~w Susity~~ walce nieprzyjaciela, że wzgórzy na południowo
Heerestvan; stracił on 1400 wziętych do niewoli oraz 30 karabinów
maszynowych – W austryi Anglicy którzy sztarem przepuścili
–cili, zostali na całym froncie ze znacznemi stratami ~~ode~~
odparci. "Biuletyn niemiecki" silne uderzenia angielskie
"We Flandrii" ... dostały na niczem. Wielkiemi
pomyślne posuwanie się
sprzymierzonych wojsk "
Opór nie był jeszcze całkowicie przełamany

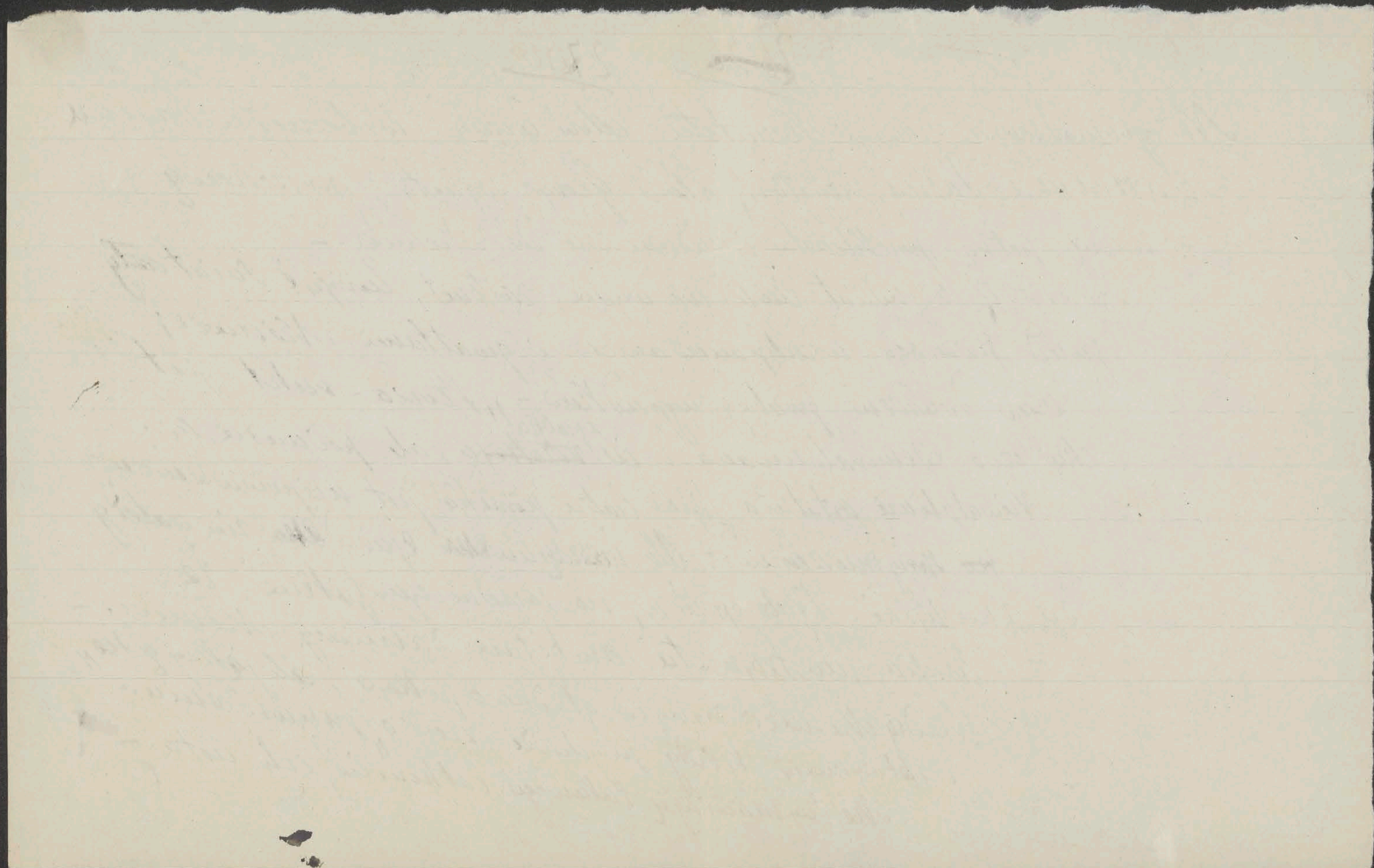
~~2636~~ 2~~7~~00 146

Na zgromadzeniu nowego Komitetu celów wojny, w obecności barona Sonnino i Pasica, wygłosił Lloyd George ognistą, gwałtowną mowę, pełną przekleństw i nienawiści do Niemiec.-

Twierdził, iż udział Anglii we wojnie zasłonił Europę i świat cały przed przewagą, wszechpanowaniem i gwałtami Niemiec; czego dowodem szereg wypadków.- „Rosja - rzekł - jest chwilowo zdemoralizowaną i w ~~rozstroju~~ upadku", ale podniesie się.

Niewątpliwie ostatnia jej w Galicyi porażka jest niepowodzeniem ~~tez~~ sprzymierzeńców.- Ale nieszczęśliwemi epizodami nie należy się zniechęcać. Trzeba oprzeć się na zasadniczym fakcie, że Anglia powstrzymała ambitne zamiary Niemiec.-

Władcy Niemiec mówią gładko o pokoju, ale jąkają się i zatrzymują, kiedy przychodzi rzecz o „przywróceniu" nie wymawiają takowego całkowicie, ich usta.-

Wezwaliśmy ich do tego, ale nie mogą tego ~~wypowiedzieć~~ przełknąć —

Pierwszą literą jest — „przywrócenie" — wtedy będziemy mówić

Wojna jest „ziemi" okrutnem, ale nie jest tak straszną, jak zły pokój —

Podczas gdy Lloyd-George przedstawiał wojnę jako konieczną dla zastosowania Europy i świata przed rozbojem i gwałtem ze strony Niemiec, jednocześnie kanclerz Michaelis, na uroczystem zebraniu w gmachu parlamentu, w rocznicę powiedzenia 4° sierpnia ~~1914~~ 1914, na którem ogłoszoną została wojna — rzekł — „W dziejach wszech czasów, Niemieckiego Narodu, winna ~~[illegible]~~ ~~rocznica dnia~~ być zachowaną ~~[illegible]~~ rocznica dnia, najwyższego patryjotycznego, męskiego aż do śmierci ~~i~~ i zdecydowanego ~~[illegible]~~ postanowienia, wobec najsroższego ~~[illegible]~~ niebezpieczeństwa, jakie ~~które~~ kiedykolwiek, na [illegible] naród spadło"

Lloyd George, z gryzącem ~~[illegible]~~ szyderstwem odpowiedział na ostatnie ~~[illegible]~~ uroczyste ~~[illegible]~~ twierdzenie Hindenburga i cesarza Wilhelma o zwycięstwie nad angielską armią na zachodniem froncie.

~~2702~~ ~~2638~~ 148

„Oni – rzekł – zadowoleni są wynikiem bitwy i my także, zadowoleni nim jesteśmy... Posunęliśmy się o dwie mile naprzód. – Nam podoba się iść naprzód, im cofać się; niech tak dalej idzie, ku wspólnemu zadowoleniu. –"

Zakończył odpowiednio jego silnej i niezwykłej osobistości słowy:

„Ostatnie szczyty ~~co~~ do których się zmierza są zawsze najważniejsze i najtrudniejsze ~~dl dla~~ wytrwałości dla nerwów i serca. Ale prawdziwa próba ~~dwa dziwne~~ karności i ~~[illegible]~~ odwagi turysty, są ostatnie, wtedy, kiedy już niemal wspinania się. Turysta który cofa się wtedy, kiedy już u szczytu, nigdy nie będzie dobrym turystą a nawet nigdy nie dopnie celu, ~~nigdy~~ który ~~cofa~~ się i chwieje się, zanim wzmacniają wielkim wysiłkiem niebezpieczeństwo, nie będzie wielkim narodem. – ~~Niebo~~ zmęczenie, niebezpieczeństwo, wysiłek ~~[illegible]~~ ~~jedyna~~ tylko najsilniejsze serce."

~~2679~~ 2703 149

W Paryżu zaszło przesilenie ~~gabinetowe~~ o tyle że socialiści przeszli do opozycji i wypowiedzieli się przeciw p. Ribotowi. Dotąd zdaje się że przesilenie zakończy się na jego korzyść. przynajmniej na razie —

~~2040~~ 2704 150

Minister prezydent Kerenski podał się do demisji. Tymczasowy Rząd nie przyjął jej. Na naradzie ministrów 4. tm w Zimowym Pałacu Kerenski wycofał demisję.

Władza Kerenskiego znacznie się zwiększyła, a nie znać aby się ustaliła. Zbliża się chwilowo dyktaturze. Utworzył nowy gabinet. Nie chciał zerwać z mieszczańskimi żywiołami. Kadeci postanowili wstąpić do gabinetu i współdziałać w powstaniu narodowego gabinetu. Cztery inne stronnictwa to samo uchwaliły. Wtedy Kerenski przystąpił do ostatecznego rozwiązania. Pozostał ministrem prezydentem oraz ministrem wojny i marynarki. Mianował pomocnikami, jako zarządcę wojny Sawinkowa znanego rewolucjonistę, jako zarządcę marynarki Lebedewa osobistego przyjaciela i pomocnika, francuskiego oficera. Nekrasow został ministrem finansów i w potrzebie zastępować będzie Kerenskiego; wziął do pomocy jako zarządcę finansów radykalno-demokratycznego profesora Bernackiego –

~~2044~~ 2705 151

Tereszczenko został ministrem spraw zagranicznych. Aksentiew ~~jest~~ został
ministrem spraw wewnętrznych; jest on prezydentem wykonawczego wydziału przedsta-
=wicieli chłopów i członkiem centralnego komitetu rewolucyjnych socjalistów.-
Socjalista Prokopowicz mianowany ministrem handlu i przemysłu, ministrem
sprawiedliwości socjalista Zarudny, kontrolerem państwa Kokoszkin kadet,
ministrem robót publicznych Jurenew kadet; ministrem oświaty Oldenburg
kadet; ministrem poczty i telegrafów Nikitin socjalista.
Jest to kompromisowy i koalicyjny gabinet choć nie całkiem, gabinet.. Brak w
nim październikowców pomimo usiłowań Kerenskiego pozyskania ich oraz
skrajnych demagogów leninistów którzy są największem dla rządu niebezpie-
=czeństwem i przedstawiają rewolucję w rewolucji.- ~~Ke~~ Kerenski
Miał rozciągnąć na całą Rosję stan wyjątkowy.- ~~[illegible]~~ i ład w rewolucji.
Przedstawia on prawdziwy rosyjski patriotyzm i ... na zewnątrz
~~to siłą~~ ~~siłą~~ Próbę, popartą siłą woli, uratowania Rosji
i wewnątrz, jej dobrej sławy i bezpieczeństwa.-

~~2642~~ ~~2706~~ 152

Na pierwszem posiedzeniu nowego gabinetu F. tu powzięto niemały Donośności postanowienie, zniesienia oberprokuratora Świętego Synodu i utworzenia ministerstwa wyznań, które obejmie Dotychczasowy oberprokurator Karatczew. – ~~Za~~ Zapowiada to daleko sięgającą w ustroju starej Rosji zmianę. Może usunięcie państwowej religji której przedstawicielem był oberprokurator Ś. Synodu jako zastępca Cara-papieża. –

Nowy rząd zamierza powołać do życia Urząd narodowej obrony. –

Kanclerz skarbu Bonar Law rzekł w izbie gmin, „Znajdujemy się Dziś w niebezpiecznem przesileniu. Wszystkie wypadki ~~odwrócone~~ sprowadzały wielką zmianę położenia. Wszystkie walczące narody Dzygnęły pod tym ~~odwrócone są~~ ciosem"

Rządy Kierenskiego znajdują się między dwoma niebezpieczeństwami: między monarchiczną reakcją która pragnie się budzić i skrajną rewolucją Lenina. Która ~~[illegible]~~ nie zasypia. –

~~[illegible]~~

2707 ~~2643~~

153

Na pierws...
Domnista...
i ata...
...

Rząd tymczasowy wydał w Helsingforsie dnia 31 lipca manifest, podpisany przez prezydenta ministrów Kiereńskiego i wszystkich członków Rady ministrów i kontrasygnowany przez sekretarza ministerstwa dla Finlandyi, w którym rząd tymczasowy oświadcza, że otrzymał adres sejmu finlandzkiego, datowany dnia 25 lipca. Nie przyznaje jednakowoż sejmowi upoważnienia, by anulował zwierzchnicze prawo rosyjskiego rządu w sprawach ustawodawstwa co do zarządu Finlandyą. Ażeby lud fiński mógł sam decydować o swoim losie, co jest tylko możliwem przy porozumieniu z narodem rosyjskim, rząd postanawia rozwiązać sejm fiński, rozpisać nowe wybory na 1 i 2 października i zwołać nowy sejm na 1 listopada. Nowy sejm zajmie się ustawodawstwem dla spraw finlandzkich.

Rząd rosyjski, tak samo postąpiłby, gdyby Rosja odzyskała Królestwo Polskie a sejm we Warszawie ogłosił jak finlandzki jego niezależność.–

~~2644~~ ~~2708~~ 154

Polacy ~~są~~ w zabranych prowincjach dzielnie wzięli się do zabezpieczenia tam polskości, nieporównanie dzielniej i zgodniej niż w Królestwie Polskiem. Utworzyli w Kijowie Polski Komitet Wykonawczy który objął całość spraw polskich w tych prowincjach pod naczelnem hasłem: Zabezpieczenia już teraz, wobec wszelkich możliwości, swobodny byt i rozwój Społeczeństwa polskiego na Wołyniu, Podolu i Ukrainie. Chcą wystąpić ze swoim faktem dokonanym, kiedy gdy nadejdzie chwila uporządkowania rzeczy z chaosu —

~~2647~~ ~~2~~709

Ambasador hr Adam Tarnowski mianowany ~~został~~ mabyć pełnomocnym w Sztokholmie gdzie podejmie próbę zawiązania rokowań pokojowych.–

Urząd Austro-Węgier przyjął i potwierdził wnioski Tymczasowej Rady Stanu co do utworzenia polskiego rządu. Pełnomocnicy niemieccy nie mieli po temu upoważnienia i przesłali te wnioski do Berlina dla ich potwierdzenia.–

~~2716~~ ~~2646~~
~~2040~~

156

W miejsce dotychczasowych żywnościowych urzędów w Berlinie powstała ~~Urząd Pań~~ Cesarski Urząd niemiecki wyżywienia z Dr Waldow jako sekretarzem stanu na czele.– P. Batocki zwolniony został z naczelnictwa żywnościowego Urzędu–

Zapowiedziane zmiany w urzędach Rzeszy Niemieckiej i w Prusach dokonanemi zostały.– Najważniejsze są następujące. Helfferich uwolniony został ze zarządu wewnętrznego cesarstwa, ale pozostał ogólnym zastępcą Kanclerza i ostatkiem państwowego ministerstwa.– wydzielonym został nowy z ministerstwa wewnętrznego ~~gospodarczym~~ Urząd gospodarczy cesarstwa.– Ministerstwo wewnętrzne w ten sposób uszczuplone objąć ma nadburmistrz Kolonii Wallraf.– Sekretarzem stanu spraw zagranicznych w miejsce niezbyt szczęśliwego dotychczasowego Zimmermanna ~~obj~~ został ambasador w Konstantynopolu

~~2647~~ ~~2711~~ 157

Kühlmann.

Inni cesarstwa i Prus ustępujący ministrowie zastąpieni zostało mniej znanemi ludźmi, przeważnie wyższemi urzędnikami państwowemi lub municypalnemi. – Wyjątkiem jest oddanie teki sprawiedliwości jednemu z przywódców centrum, Dr Spahn.

Nie jest to już sparlamentaryzowaniem rządu ani zdemokratyzowaniem

2712 ~~2646~~ 158

~~Nowy~~ tymczasowy Prezydent chińskiej rzeczypospolitej – jak zapewnia Biuro Reutera – przewodniczył radzie ministrów który jednogłośnie oświadczył się za wypowiedzeniem wojny Niemcom i Austro-Węgrom..

Zatem rzeczpospolita przywódcę dostała –

Tymczasowym ~~Nowym~~ prezydentem jest Feng Kuochang –

2713 ~~2641~~ 159

Koło Polskie odbyło w Krakowie dwa posiedzenia 5 i 6 sierpnia —

Zdawać by się mogło że nastąpiło w niem wszystkie otrzeźwienie —

Na wniosek prezesa Łazarskiego umiarkowanego w poglądach i trzeźwiejszego od wielu innych, lecz nie dość silnego stanowczego i górującego — Koło uchwaliło do Cesarzowi za oswobodzenie wschodniej Galicji wyraz hołdu z rosyjskiego najazdu.

Odrzuciło ale też i uchwaliło wiele rezolucji, bez politycznej i etycznej wartości, nauki stanu, którym nie należy nadawać żadnego znaczenia, albowiem są następstwem chwilowego nastroju zbałamucenia, nieszczęśliwego narodu, pięknie brzmiącemi obietnicami, poczynszy od Wilsona a skończywszy na wszystkich innych przez tymczasowego Rządu rosyjskiego, narodu który w oszołomieniu, nie umie rozróżnić rzeczywistości od złudzeń.

Do tego współdziała intryga narodowych — Demokratów którzy za[illegible] już także przemoc wszelką ceną chcą się ratować a których tutaj ajentem

27/14 ~~7650~~ 160

Koła Polskiego Głąbiński — Koła pozbawionego należytego i odpowiedniego wypadkom kierownictwa.

Uchwalono ono dalej kilka nieuzasadnionych żądań z dziedziny gospo-darczej.—

Najważniejszem było przyjęcie rezolucji Zieleniewskiego o stosunku Koła Polskiego do rządu, z politycznych, jedynie dotyczącej rzeczywistości i jedynie na czasie ~~aktualnej~~.— Opiewa ona, że Koło nie oświadcza się za parlamentarnym gabinetem, jako na razie nie ~~realnym~~ i nie chce więc w nim udziału; co jest słusznem, gdyż taki gabinet zwiększyłby tylko rozstrój i zamieszanie a dla Polaków ~~[illegible]~~ pociągnąłby zapewne za sobą ukraińskiego ministra, ~~[illegible]~~ złe ~~[illegible]~~ następstwo błędów poprzednich Koła.— Urzędniczy gabinet wskazany jest podczas wojny ~~[illegible]~~ w Austryi, a najwłaściwszem będzie, jeśli za przykładem danym dopiero co przez kanclerza Michaelisa

2715 ~~2691~~ 161

ustalonym on będzie we Wiedniu. – Rezolucja Koła oświadcza, iż ono ~~[illegible]~~ urzeczywistnienia swych żądań domagać się będzie od wszelkiego gabinetu, że zajmie stanowisko wyczekujące, a poparcie takiego rządu uczyni zawisłem od spełnienia przedstawionych swych żądań. – Jest to umiarkowane stanowisko i trudno by ~~żądań po~~ żądać, po poprzednich postanowieniach, aby Koło zajęło na razie inne. Ma tę zaletę że nie wyklucza głosowania Koła za państwowemi potrzebami. –

Rezolucja ta przyjętą została 24 głosami konserwatystów, demokratów polskich i socjalnych demokratów, przeciw ~~[illegible]~~ 19 ludowcom i narodowym demokratom, którzy połączyli się w ostrej i ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ opozycji ~~[illegible]~~ zostali pozostając związek. Jak rezolucja skrajnej ~~[illegible]~~ ~~punkt~~ i skrajne ~~antyrządowe~~ antyświątkowe [illegible] z owej.

Socjaliści tym razem przeważyli szalę na korzyść konserwatystów, przez usta przeciw i narodowej polityki. – Konserwatyści, przez usta przeciw Ks. Andrzeja Lubomirskiego i posła Jaworskiego, z chwalebną bo większą niż dotąd stanowczością. zaznaczyli się –

~~2716~~ ~~2652~~ 162

Czas bardzo rozumnie i dzielnie poparł ich. Stańczyk na jedynie

Dziś ważnym dla Polaków gruncie 5 Listopada 1916 r. ~~Koło~~

Koło Polskie oświadczyło się też za natychmiastowem tworzeniem rządu

i organów państwowych w Królestwie Polskiem, w porozumieniu

ze środkowemi mocarstwami, poważo głosem demokratów ~~ale~~ przynajmniej

narodowych. Koło Polskie jeszcze nie nawróciło z wyższej drogi, obałamucone

Zatrzymało się na niej.

Ale dzisiejsze Koło Polskie tak jest rozdzielone na stronnictwa, tak obałamucone,

= wne wewnątrz i zewnątrz, podkopane osobistemi żądzami, wreszcie wystygłe,

ie jest dotknięte jakby epidemią i jest nieobliczalnem. Obawiać się też przychodzi

aby w najbliższym czasie, znowu nie wyrządziło ~~ciężkiej~~ szkody polskiej sprawie

i Krajowi.

11 Września

CXLVI

163

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

18 Sierpnia 1917 r.

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

2817-2826

TAGESORDNUNG

Krakau.
Wien,
IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CXCVI

164

Pokojowa nota Ojca Świętego —
Wieści o dymisji Prezydenta Poincaré —
Dymisja robotniczego ministra Hendersona —
P. Poincaré w głównej, wstosiej kwaterze
i w Gorycji — Zaproszenie stokholmskiej
Konferencji socjalistycznej —
Zamknięcie zachodnich granic — Odmowa
paszportów na stokholmską Konferencję, za-
chodnich mocarstw — Pierwszy australski
minister Hughes za wojną — ~~Wydanie~~
Wypowiedzenie przez Chiny wojny środkowym mocarstwom —
Obecna wojna i potop — Kara śmierci
przywrócona w rosyjskiem wojsku —
Carska para wywieziona z Carskiego —
Sioła — Bomby rzucone na Polę. W odpowiedzi
na morski arsenał Wenecji —
Bomby rzucone na Frankfurt nad
Menem —

Z frontów. – Opór wojsko-rumuńskie – Portugalczycy wzięci do niewoli. – Nowa wielka bitwa we Flandrii. Nowe odparcie. – Zupełne niemieckie odparcie zwycięstwo. –

18 Sierpnia

~~2717~~ ~~2653~~ CXCVI 165

2477

Stolica Święta wystosowała do stron wojujących także do włoskiego rządu oraz neutralnych państw notę Vatira pod ~~[illegible]~~ ogólnemi warunkami stanowczo wzywa do zawarcia pokoju. — Nota miała być wręczona za pośrednictwem poselstwa angielskiego ~~[illegible]~~ przy Watykanie. — Treść ~~noty~~ ma być ogłoszona — i należało ~~czekać~~ na to czekać aby módz ocenić jej znaczenie i przyszłość. —

Stolica Święta nie pozostawiła socialistom przywileju zapoczątkowania usiłowań za pokojem, podczas gdy ~~wielkie mocarstwa~~ środkowe mocarstwa nie bacznie przyznawać się zdają socializmowi stanowczo porozumienia międzynarodowej potęgi. — Mocarstwa zaś porozumienia przeciw temu występują, z obawy przedwczesnego dla nich, obecnie wojennym potwierdzeniem korzystnego dla przeciwników pokoju, bo Mocarz tak bardzo spóźnionego pokoju, ~~pokoju~~ i dla tego jedynie opierają się stockholmskiej socialistycznej konferencji. —

Socialistyczny Vorwärts pisze „wyciągniętej pokojowej ręce” odpowiedziało porozumienie bokserską pięścią. —

~~2654~~ 2718 166

Nota Papieża jest głównym w tej chwili przedmiotem zajęcia i rozpraw.—
Przychylnie aż wstrzemięźliwie oceniana ze strony ententy, napotyka
nagany i opór Porozumienia.— Doszła już do niemieckiego
Jej tekst do dzisiaj ogłoszonym nie został.— Papież powołuje się na dawne i
rządu a wedle domieszki z Berlina, Wzywa ~~po~~ do zakończenia
poprzednie swoje pokojowe usiłowania. ograniczenie ~~zmniejszenie~~ zbrojeń
rozlewu krwi. Jako podstawy pokoju, zaznacza ~~i wolności morz.~~
i wszystkich; ustanowienie rozjemczego sądu się odszkodowań
oraz zapewnienie wolności morza. Wzajemne zrzeczenie Zwrot wszystkich zajętych
wojennych, z pewnemi wyjątkami.— terytorialnych sporów, między Austro-Węgrami
terytoriów. Co się tyczy między Niemcami i Francją, Ojciec Święty wyraża
i Włochami, w pojednawczym duchu rozważą je i życzeniom
nadzieję, że strony, o tyle zadość uczynią, o ile, sprawiedliwe to
odnoszących narodów interesom oraz ludzkiemu społeczeństwu.
będzie ich własnym polityczne i terytorialne sprawy. Armenia
Wszystkie inne Polska ma zostać winny być zbadane w
Bałkany, duchu słuszności i sprawiedliwości.—

~~2719~~ ~~7655~~ 167

Pojawiła się wieść, że prezydent Poincaré zawiadomił prezydenta ministrów Ribot że zamyśla ustąpić ze swojego stanowiska. P. Ribot poprosił go aby wrócił raczej do zebrania się izb..

Stanowisko prezydenta Poincaré zachwianem zostało, tem że wbrew zdaniu ministra wojny nakazał wiosenną, bieżącego roku, ofensywę, która bezskuteczna, kosztująca wiele kosztowała ofiar; i w następstwie ~~następnie~~ zmusiła Prezydenta do oddalenia generała Nivelle; ~~dalej~~ Dalej odkryciem na tajnem posiedzeniu izby, że ~~samowolnie~~ na własną odpowiedzialność, bez wiadomości rządu i parlamentu zawarł był z carem umowę, która nietylko zapewniała Francji ~~nietylko~~ Alzację i Lotaryngię ale także lewego brzegu Renu pozbawiała Niemcy..

* Jeżeli istotnie nastąpi dymisja p. Poincaré to stąd, że on był jednym z głównych twórców położenia które uczyniło wojnę zbliżenie się względne klęsk niemieckiej przyszłoby ją poczytać za * do pokoju. P. Poincaré nie jest nawet stanu pierwszej klasy niemniej w wszystkich kierownikiem polityki nie różni się od współczesnych mocarstw i narodów. Ze przyznać jest zaledwie drugiej, cem Alzacji i Lotaryngii i przyznawać i zamierzał odzyskać Alzacji i Lotaryngii i przyznać Francji należne jej w świecie stanowisko

miał zupełną, patryjotyczną i polityczną stanowczość. ~~Mniemanie~~ Wiadomem jest że posiadanie
Alzacji i Lotaryngii pociąga za sobą dla obydwóch stron, lewy brzeg Renu i to stanowi doniosłość sprawy. —

277

~~Miał zupełną stanowczość~~, by środki których po temu użył i chciała której

Powiem: ~~Obrot~~ obrót okażą się właściwemi i skutecznemi, dopiero pokój po ukończeniu

168

obecnej wojny okaże i albo go ~~rozgrzeszy albo~~ polityczne rozgrzeszy albo
potępi; albowiem ~~poniesione~~ wyniki jej ~~ofiarą [illegible] skutek~~ winien odpowie=
=dzieć poniesionym jej wielkim ofiarom, które ~~[illegible]~~ sięgają głęboko i niebezpiecznie ~~[illegible]~~
w ~~Za~~ przyszłość Francji. —

Jednocześnie z pierwszą wiadomością z którego się wystąpienie z angielskiego
gabinetu wojennego i przedstawiciela robotników ministra ~~[illegible]~~ Hendersona.
Nastąpiło ono po uchwaleniu przez Lebrance stronnictwa robotniczego ~~[illegible]~~ socjalistycznego
rezolucji, na którą Henderson się zgodził, dotyczącej zaproszenia na międzynarodową ~~obradującą~~
Konferencję w Stockholmie, rezolucji która brzmi: „Zaproszenie na międzynarodową konferencję w Stockholmie
Konferencję, winno być przyjęte", pod warunkiem, iż będzie ona wyłącznie doradczą a nie obowiązującą". Rząd zaś angielski oświadczył był, iż co do udzielenia paszportów na Konferencję w Stockholmie postąpi tak samo jak francuski; ten zaś zapowiedział był, iż paszportów nie wyda; ~~Lloyd George~~ zarówniez wedle stanowiska jednoczesnego była odmowa ~~z tem~~ pewna. —

~~2657~~ ~~2721~~ 169

Lloyd-George chciał, za wszelką cenę, ~~pomimo tego~~, zatrzymać Hendersona w gabinecie aby nie pozbawić się poparcia robotniczego stronnictwa. Pod naciskiem unionistów i izby lordów, nastąpiła dymisja Hendersona. ~~Jest~~ Niewątpliwie do zrzeszenia o ustąpieniu Henderson'a, zbliżyć by ona mogła do pokoju i może utorować drogę. Niemcy, które dotąd opierały się konferencji pokojowej im. Jaworowskiego w Sztokholmie.

Tymczasem prezydent Poincaré odwiedził w głównej kwaterze Króla włoskiego, gdzie przybyli włoscy ministrowie Boselli i Sonnino oraz francuski ambasador Barrère. — Poincaré udał się do Gorycji z balkonu wygłosił mowę. —

Rząd francuski zamknął granicę, tak że nie nadchodziły z Francji wiadomości bezpośrednie. — Wkrótce otworzył ją. —

Rząd rosyjski miał także zamknąć granicę —

Granica włosko-szwajcarska zamknięta również została —

~~2658~~ ~~2722~~ 170

Kanclerz skarbu Bonar Law zawiadomił w Izbie gmin
że rządy Anglii, Stanów Zjednoczonych, Francji i Włoch
postanowiły nie udzielić pozwolenia na udział w
socjalistycznej Konferencji w Stokholmie.—

Pierwszy minister Australii Hughes głośny i namiętny
od początku zwolennik wojny oświadczył się gwałtownie przeciw
tych którzy chcą wziąć w niej udział, oświadczył się przeciw pokojowym rokowaniom
Konferencji Stokholmskiej senat australijski oświadczył,
nazwał obstania „warjatami pokoju". Związkowy Zjednoczonych z Austrją a Stanami Zjednoczonemi a Włoch
oraz oddania Niemcom Kolonii.— Sekretarz stanu Stanów
Senacie, że nie istnieje między ~~pisanego~~ pisemny traktat o wzajemnem
sprzymierzeniu
pokoju.—

Biuro Reutera donosi, że proklamacja podpisana przez prezydenta chińskiej
rzeczypospolitej i wszystkich ministrów, ogłosiła wojnę z Niemcami i
Austro-Węgrami, uzasadniła jej wydanie zwiększoną walką
podwodnemi łodziami.— Stan wojenny rozpoczął się w
Pekinie 14. r. m.—

~~2651~~ ~~2723~~ 171

2252a

Niedawno temu Lloyd-George powiedział, że ta wojna jest najwię[kszą]
Katastrofą od potopu.-
Po klęsce we wschodniej Galicji i Bukowinie. Kara śmierci przywrócona
została w zrewoltowanej, rosyjskiej armii.
W ciągu nocy na 14ta sierpnia zgodnie ze zarządzeniem ~~Tymczasowego~~ Rządu
przeniesiono byłego cesarza wraz z rodziną z Carskiego-Sioła ~~do nowego~~
~~miejsca pobytu wraz z rodziną~~ do nowego miejsca pobytu o czem rząd
ogłosi dodatkowe uwiadomienie.- Przeniesienia dokonano w
największej tajemnicy-
Wybuchem dla rewolucji niebezpieczeństwem nie car jest-wtedy.-

Lotnicy ~~nieprzyjaciół~~ nieprzyjaciół rzucili 12 i 13 bomby ~~nad~~ na
Frankfurt nad Menem. Nieznaczne uszkodzili
rzędy i zostali odparci. — W odpowiedzi na bomby rzucone na Pola
austryjacko-węgierscy lotnicy rzucili ~~takowe~~ na włoski arsenał w Wenecji. Na miejsto ~~m~~ cesarz Karol chwo=
=lebnie nakazał zastosowania tego barbarzyńskiego sposobu walki. —
Niemiecki biuletyn z 14 kwietnia "Zaciekłe, pomyślne niemieckie
walki z Anglikami i ~~francu~~ Francuzami, przy czem
wzięto do niewoli kilka oddziałów portugalskich wojsk.
We Flandrji nad Mozą artylerji
Wiedeński biuletyn"
walka ze zmienną siłą. W Rumunji nieprzyjaciel
pomyka w górnej dolinie między Trotusal, Putna i
Seretem, ~~ustępu~~ chroniąc się pod naciskiem
naszych uderzeń"
Dzielnie rosyjsko-rumuńskie wojska silny stawiły opór
dla zasłonięcia odwrotu; opór który nie został ~~został~~ mówił
przełamany do 15 t.m. — Rosyjski biuletyn
o zdobyciu przez Rosjan ponownie Husiatyna —

~~2725~~ / ~~2661~~ 173

Biuletyny z 16 zawiadomiły o nowej wielkiej bitwie we Flandrii:
Angielskie i francuskie wojska na całym froncie wystąpiły
z ofensywą i po zaciętych, zmiennych walkach 15 i 16
ze stratami odparte zostały

Niemiecki wieczorny biuletyn opiewał: „Nieprzyjacielskie uderzenie
we Flandrii ze stratami rozpadło się. Nieprzyjaciel
tylko w kilku miejscowościach nad kanałem Yser
miał powodzenie i tam trwała jeszcze walka
Gdzieindziej został bezwzględnie i całkowicie
odparty. — Głównym celem tej ofensywy jest prowadzonej jest
flandryjskie ~~[illegible]~~ wybrzeże z którego prowadzona
wojna podwodnemi łodziami. —

Niemieckie Biuletyny z 17 głoszą: Nowy, drugi dzień ~~walki~~, flandryjskiej bitwy, ~~na~~ zakończył
się na naszą korzyść. Prawie stanowiska nieprzyjaciela przełamane

~~272~~6. ~~2662~~ 174

zostały a tylne siły odpartemi. Wreszcie, po zaciętych zapasach odzyskaliśmy Langemarck i nasze przed tem utracone stanowiska. We wszystkich innych odcinkach obszernego planu boju, angielska ofensywa rozbiła się o nasze umocnione stanowiska. Przy ciężkich stratach, Anglicy nic osiągnąć nie zdołali. W odporze odnieśliśmy ~~osiągnęliśmy~~ zupełne zwycięstwo.— Po czem walka ograniczyła się do ~~artylerii~~ ognia artylerii.—

18 Sierpnia

CXCVII

175

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

25 Sierpnia 1917 r.

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

2827-2860

GESORDNUNG

Krakau.
Wien,
IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CXCVII

176

Jedynasta bitwa nad Isonzo. Bitwa pod Verdun. – Telegram Hindenburga o ogólnem wojennem położeniu. –
Nowi nieprzyjaciele. –
Cesarz Karol na włoskim froncie. –
Naczelnik sztabu Cerzo bitwie nad Isonzo. –
Pokojowa nota Papieża. – Mowa kanclerza Michaelisa o nocie. – Pierwszy występ sekretarza stanu Kühlmanna. –
Wice-Kanclerz Helfferich o powodach wojny. Hr. Bernstorff ambasadorem w Konstantynopolu. Kanclerz o przyszłym ustroju Alzacji i Lotaryngii. Kalfowa i Michaelis o Armenijczykach. –
Carska rodzina przeniesiona z Carskiego Sioła do Tobolska. – Tymczasowy Rząd i Jenerałowy Sekretariat ukraiński. – Metropolita Szeptycki. – Robotnicza konferencja angielska i sztokholmska konferencja. –

Rewolucja w Hiszpanii i Zachodnie mocarstwa.-

Gabinet Wekerlego we Węgrzech.-

Prośba o dymisję Marszałka Koronnego Niemojowskiego. O przymiotach i wadach polskiego charakteru.-

Rozmowa z prezydentem miasta Warszawy, Księciem Zdzisławem Lubomirskim.-

25 Września

~~2727~~ ~~2663~~ CXLVIII ~~177~~

Niemiecki biuletyn z 18 mówi że po działowym ogniu
nieprzyjaciel niespodziewanie silnie uderzył a po zaciętej walce
Niemcy stracili znowu Langemarck.– zapowiadał ~~28~~ .. strony Włochów
Austrjacko-węgierski biuletyn Triestu
jedenastą bitwę nad Isonzo - w celu zdobycia flandryjskie
jak Anglicy ~~w celu opanowania~~ mają na celu podwodnych łodzi.– Nie
wybrzeża dla opanowania podstawy probują na lądzie
mogą na morzu zwyciężyć podwodne łodzie była przeważająca.–
wbrew przewadze w której ich potęga morska z włoskiej
Biuletyn z 19. zwiastował rozpoczęcie, po wielkich przygotowaniach Krwakowa szerdziesięciu
strony jedenastej bitwy nad Isonzo na froncie Wiedeński
kilometrów, dotąd dla austrjacko-węgierskich wojsk pomyślnej. Korzystnie.–
biuletyn mówi, że bitwa trwała ze niezmniejszoną siłą całkowicie
Biuletyn z 20go ogłaszał że nieprzyjaciel wyparty został ~~Wł..~~ Włosi
za pierwsze linie. Włoskie monitory ostrzeliwały Triest. na pa[illegible]e Asiago–
opuścili na własnem terytorium 15 kilometrów

~~Ze Sztokholmu nadeszła wiadomość która wymaga potwierdzenia że car i carowa wysiedleni zostali do Tobolska w Syberii z rozkazu Tymczasowego Rządu – Większem dla rewolucji niebezpieczeństwem jest, niż car, nieład – Kara Niemcy do Niemiec wschodniej Galicji i Bukowiny przyłączona została w rozstrojonej przed tem armii rosyjskiej – 129~~

~~Lloyd George powiedział niedawno, że ta wojna jest największą katastrofą od potopu –~~

~~2664~~

2728 Jednocześnie zawrzała pod Verdun bitwa między Francuzami
i Niemcami. Francuzi zdobyli w krwawych walkach wzgórze
Homme Mort oraz część Forêt des Corbeaux i zyskali teren
na wzgórzu ~~344~~ 344. i w bliskim lesie.– Niemieckie biuletyny
z 21 marca „Bitwa pod Verdun jeszcze nie zakończona.
Nowo rozpoczęła się zacięta walka!!" Wczorajszy zaś biuletyn donosi:
„We Flandrii wzmocniona walka artylerii. Miejscowe starcia.–
Pod Verdun walczymy jeszcze na niektórych stanowiskach. Na
wzgórzu 304 odparliśmy silne francuskie uderzenia.
Widocznie nic znaczącego!!–

178

~~2729~~ 2795 179

Wieczorny biuletyn „Jedynasta bitwa nad Isonzo trwa z niezmniejszoną gwałtownością. Dotąd przebieg dobry" Włosi wprowadzają przeważnie siłami – Włoski biuletyn zaznacza przekroczenie Isonzo w kilku miejscach, powodzenie itp. –

We Flandrii na wybrzeżu zastoje, walka była bardzo silna. Po początkowem wtargnięciu w niemieckie stanowiska nieprzyjaciel wszędzie wyparty został. –

Bitwa nad Isonzo coraz większe przybierała rozmiary. Widocznie Włosi odnieśli a..kolwiek tylko chwilowe korzyści. Które austro-węgierskie biuletyny przyznawały. Udało się im przejść na lewy brzeg Isonzo i po zmiennych walkach zdobyć wieś Selo. Mimo tego austro-węgierski biuletyn z 21 miał nagłówek „Rzecz dobrze stoi" „Bitwa nad Isonzo trwa z wielką gwałtownością". – Angielska i francuska artyleria wspiera włoskie szturmy. – Urzędowo zaznaczono że ~~[illegible]~~ małe korzyści niezbędne przy każdej ~~pierwszej~~ z początku ofensywie * są dla Włochów szczuplejsze jeszcze niż w poprzedniej dziesiątej bitwie. Nasza piechota wedle rozkazu cofnęła się za całkiem zburzone Selo. –

Kanclerz Michaelis wystąpił w Głównym Wydziale

2730 ~~2666~~ 180

parlamentu telegram Hindenburga o ogólnem, wojennem położeniu. –

Feldmarszałek stwierdza, że "Niezłomność ~~podwładnych~~ podwładnych tedzi sprowadzała nieprzyjacielską ofensywę na ~~wschodzie~~ zachodzie Zwycięstwa twarz wzmocnioną. Ile razy zdobycia na flandryjskiem wybrzeżu podjętymi podwładnych Tedzi. Wydarzenie spełzła na niczem przy ciężkich stratach. – Z tych samych powodów nie wpoiła ~~bitwa~~ bitwa pod Verdun Francuzi i tutaj także powiodło się im tylko zająć ~~części bez z rozwoju~~ bez znaczenia części lików. Możemy pełni zaufania oczekiwać rozwoju walk na ~~wschodnim~~ zachodnim froncie, które zdolne przynieść nieprzyjacielskiej przewadze, małe, miejscowe powodzenia, ~~ale~~ nie zaś oddziałać na nasze zapewne pomyślne wojenne położenie. – Na wschodzie odnieśliśmy nowe zwycięstwa – Porozbiliśmy znaczną część rosyjskiej armii i wzięliśmy nieprzyjacielskiej ~~[illegible]~~ zostały obszerne ziemie naszych ~~[illegible]~~ spraw wszystkich frontów ~~[illegible]~~ lokalizacje, wojskowo

~~Pogląd na wojny~~ Rozpoznanie wszystkich ~~i~~ wojskowo że na początku czwartego roku wojny, jak nigdy przed tem, jesteśmy w pomyślnem położeniu. – "

Dwać przychodzi że ~~jak zawsze tajemnie~~ tajemnica jest, niewzstrzymaniem, jak i przed tem –

2731 ~~2667~~ 181

Kanclerz zaznaczył w Głównym Wydziale że od otwarcia parlamentu
liczba nieprzyjaciół zwiększyła się przez Siam Liberię i Chiny z przyjęciem
to, naturalnie mocarstw porozumienia zwłaszcza zaś Stanów Zjednoczonych
które znaczny wywierają wpływ na te państwa. Chiny wydały także
Austro-Węgrom wojnę.

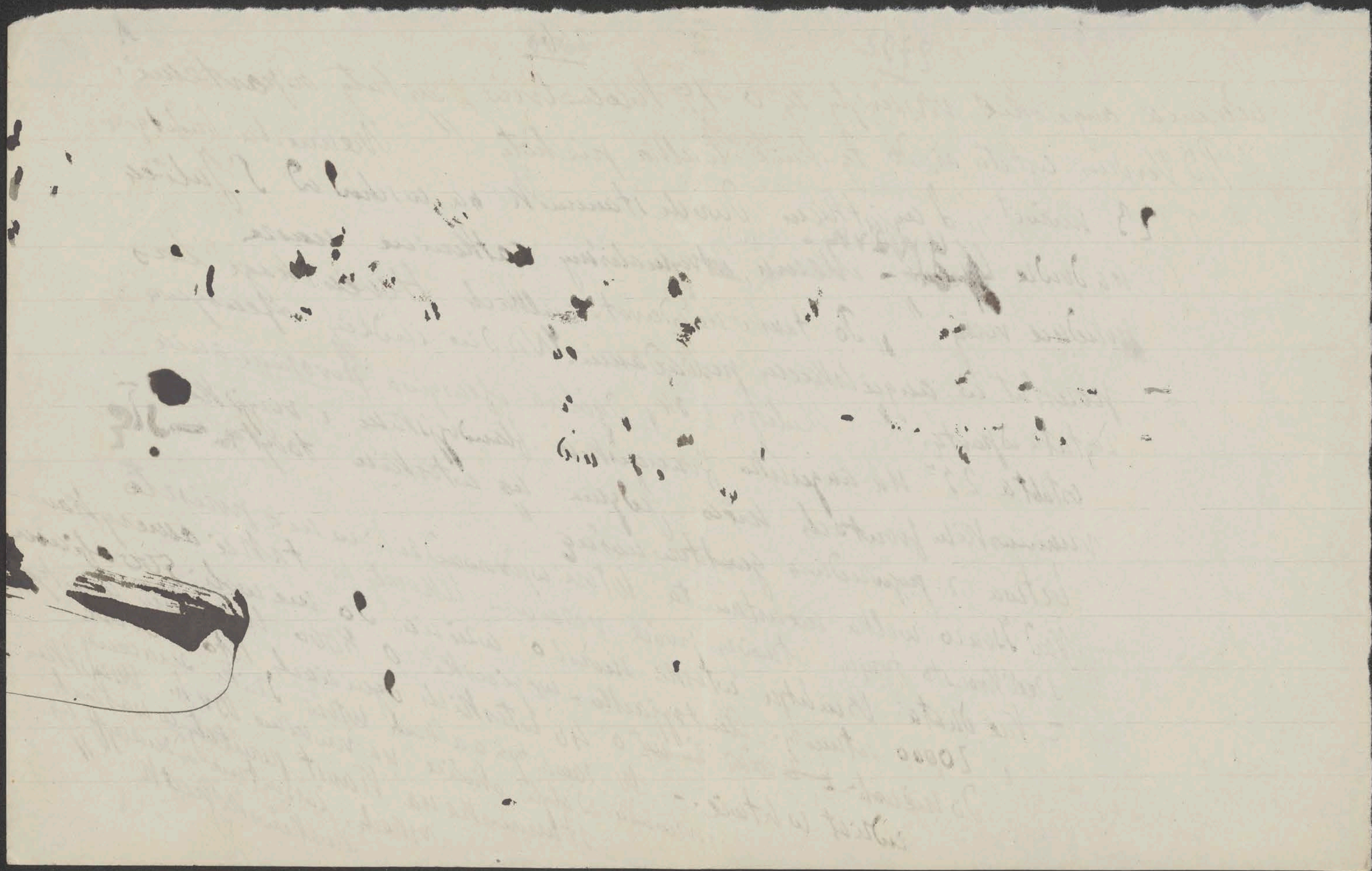
Cesarz Karol przybywszy z Peszt podążył 21go nad Isonzo a Był obecnym podczas bitwy 22go i
23 po południu powrócił do Wartholz. była ~~jest~~ jedną z największych co
Biuletyn z 22go opiewał że walka 21go Przyjęto pozostawić nieprzyjacielowi
dziejach armii nad Isonzo. Przyjęto przewadze dnia ~~pozostało~~ było po stronie
wieś Vrh. Mimo tego przewadze dnia nieprzyjaciela spętały na
austro-węgierskiej. Inne bronie usiłowania nieprzyjaciela działalności Włochów,
wojennej
mieszczą-

Także w Tyrolu przyjęto do ~~ejasii~~ feldmarszałka ~~Leona~~ Conrada-
przeciw armii

W bitwie pod Verdun Francuzi po kilku krwawych walkach zajęli
natarcie części lasu ~~[illegible]~~ Avocourt oraz wschodnie wzgórze-
Gdzieindziej w partenci zatele. Na ~~zachodnim~~ zachodnim brzegu Moazy
Francuzi odwrócili do południowej części Samogneux
Niemcki według biuletynu, ~~[illegible]~~ Flandrii

~~2668~~ 2732 189

uderzenia angielskie wszczęły się o 15 kilometrów, zostały odparte."
Pod Verdun ustała aż do tej chwili walka piechoty" Niemiecki biuletyn
z 23 mówi: „Z wyjątkiem dwóch stanowisk na wschód od St Julien
i na drodze ~~Ypern~~ – ~~Menin~~ Menin, ~~u~~trzymaliśmy całkowicie nasze
przednie rowy." „Po, tam i nawet walkach Herenthage las
pozostał w angielskiem posiadaniu. Wszędzie indziej ofensywa
została odparta." Biuletyn z 24: „Ogólna ofensywa ~~Porozumienia~~ ustała się
ustała 23go na angielsko francuskim. flandryjskim i wszystkich toczy się
rumuńskim frontach nowo. Jedynie na włoskim"
bitwa z poprzednią gwałtownością
Nad Isonzo walka nie ustawała. Włosi wprowadzili w nią przeszło Ukazały się także amerykań-
szedł krocz sto tysięcy żołnierzy swoich rezerw.- mówią o wzięciu 90 niewoli 500 oficerów
= Nie dbała. Biuletyn włoski mówi o wzięciu o 8000 włoskich wziętych
i 20,000 żołnierzy. Austryjacko-węgierski o 8000 ... których bierze
Do niewoli ~~i~~ ~~z~~ ~~ze~~ o 40 włoskich dywizjach, które dziś znaczny. Wszystkie
udział w bitwie.- W zażartych walkach które na równinie Bruk. w naszych
prowadzą od obu okolice na Krast pozostały w naszych Wzgórzach
stanowiska na wykach. Zarzątnie odznaczył się
krakowski pułk"

2777 ~~7669~~ 183

Wieczorny biuletyn „ Bitwa nad Isonzo nie o dziś ostabła.—

Przed tem nieprzyjaciel odwrót był bezskutecznie na Karst" Włosi

Biuletyn z 24° „ Jedynasta bitwa nad Isonzo trwa dalej. Dziś do południa

nie zdołali dalszych prowadzenia. " Wieczorny biuletyn „ Biuletyn z 25go Nie było

ofensywa nieprzyjaciela była względnie mała" Walczoną zaciętą

walkę na wyżynach Karst ważniejszych walk. ~~Do~~

z naszem powodzeniem o Monte Gabriele" Włosi z dobytymi ~~Monte Gabriele~~, nie sprawdziła się.

We Wiedniu ukazała się wieść że Monte Santo; do wieczora nie ~~walkowa nie sprawdzatam~~.

Naczelnik głównego sztabu Arz mówił dziś o ciężkiej

~~ujęt~~ szeregu ciężkich walk o Triest, oraz na północ

Gorizi. Okazał jednak ufność w ich powodzenie.—

~~27~~34 ~~26..~~ 184

Pokojową notą Papież, choćby nie miała bezpośredniego skutku, zajął należne w sprawie Stolicy Świętej stanowisko i chciał zapewne zastrzec sobie udział w pokojowych układach, przeciw czemu rząd włoski ~~..~~ zażądał i otrzymał był Londyńskim protokółem rękojmię, przy przystąpieniu do wojny;

27 ~~38~~ ~~26 II~~ 185

Monachium Valfrè di Bonzo wręczył wczoraj Karolowi

pokojową notę Papieża. W tym celu udał się automobilem do willi Wartholz w Reichenau

gdzie obecnie Dwór przebywa.— Podniosła zawiera Ojca Świętego

Agencja Stefani ogłosiła ją.— przemawiania za zakończeniem

Swój obowiązek i powołanie przemawiania za zakończeniem

wojny której okrucieństwa i zniszczenia trzechletnie

przejmująco i dokładnie przedstawia.— W dalszym ciągu

nota we wszystkich punktach zgodna jest z treścią

której pod dniem 18. t.m. podatem. Bardzo serdeczny za

jest ustęp o wymienieniu z nazwy Polski.— terytoriów

opróżnienie przez Niemcy zajętych obcych terytoriów

nota żąda zwrócenia im ich kolonii.—

Zamyka ~~Zakończa~~ ją Ojciec Święty wzniosłem wezwaniem

do zakończenia bezowocnej wojny.— ziem wymienionych ~~ziem ...~~

Zaznaczyć należy że Papież przy zwróceniu zajętych ~~...~~

tylko Belgii i francuskie departamenta; nie wspomina o zajętych

wojennych i bałkańskich terytoriach - które zapewne obejmuje wyrazem „wszystkie"

2736 ~~2672~~ 186

Kommunikat wiedeńskiego ministerstwa spraw zagranicznych mówi że nota Ojca Świętego tak tutaj jak i u niemieckiego rządu znalazła sympatyczne przyjęcie. Po porozumieniu się obydwóch sprzymierzonych Mocarstw, nastąpi i to w najbliższym czasie, odpowiedź. –

Mowa Kanclerza Michaelisa wypowiedziana 21. t.m. ~~złożona~~ w Głównym Wydziale parlamentu odnosiła się głównie do noty Papieża. Zaznaczył, iż jest ona wynikiem dobrowolnego postanowienia Papieża. Co do szczegółów Kanclerz zastrzegł sobie swoje stanowisko, ale już dziś powiedzieć może iż odpowiada polityce Niemiec. Każde uczciwe usiłowanie za pokojem i takowe ze życzliwością ~~sympatią~~ przyjmujemy i że zwłaszcza witamy krok Papieża który ożywiony jest ~~wi~~ poważnem usiłowaniem sprawiedliwości i bezstronności:

Nota wzkt

1º Nie była przez nas spowodowaną; ~~ale~~ jest wynikiem postanowienia Papieża

2º Witamy sympatycznie usiłowania Papieża zakończenia wojny, trwałym pokojem. – ~~Z~~ przeprowadzimy rokowania ze sprzymierzeńcami, ~~ale~~ te nie są jeszcze ukończone. –

3º Co się tyczy odpowiedzi

~~2737~~ ~~2671~~ 187

Więcej nie może obecnie Kanclerz powiedzieć o rzeczowych punktach noty.

Rządu i parlamentu celem jest zbliżyć zaszczytny dla ojczyzny pokój —

~~Pos~~ Jednak po odczytaniu telegramu Hindenburga i przedstawieniu niezmienności=
=nych wrogich zamiarów mocarstw porozumienia Kanclerz powiedział był "
" W tej chwili jest tylko jedna możliwość: strzeżenie naszej skóry "

A nie zapowiada to powodzenia rychłego ojczystego przedsięwzięcia
Ojca Świętego.— Że stronnictwa we Wydziale przyklasnęli zwłaszcza
~~Wszyscy~~ Przedstawiciele oświadczeniom Kanclerza ~~oświadczeniom~~ ~~Kanclerza~~ i uważali — zadowolenie; ~~innych~~ z innych
centrum; nie mniej socjaliści, którzy wystąpieniem Papieża
~~uznania~~ o nie odmawiają uznania

Za pokojem — ~~tylko~~ był to pierwszy występ ~~wystąpił po raz pierwszy~~ we Wydziale ~~nowy~~ nowego sekretarza
Na zajutrz stanu spraw zagranicznych Kühlmann i treściwem
poglądem na potrzebne ~~a~~ oraz zadania sprawił wrażenie
wytrawnego i myślącego polityka.— Nie zataił
istotnej przyczyny wojny, którą czym-bezpośrednio=
=ściwem poszukiwanie, kto się na
rozpoczął i kto za nią
dźwiga odpowiedzialność.—

~~2438~~ ~~2674~~ 188

Stanowisko – co od początku było widocznem – że cesarstwo niemieckie
otoczone nieprzyjaciółmi, że wystawionem było od pierwszego dnia jego
powstania, na stawkę „Jest to – rzekł – historycznie zrozumiałem, że
powstanie tak potężnego, silnego tworu w środku Europy, naciskającego na
zewnątrz, wywołało u dawnych mocarstw życzenie przywrócenia wygodnego
stanu rzeczy, kiedy w środku Europy istniała ~~[illegible]~~
jedynie ~~rozluźniona nijaka~~ wolna Rzesza, bez politycznych dążeń".
Najważniejszym zadaniem, które już podczas pokoju było, jest teraz
także wypracowanie stosunków z naszemi sprzymierzeńcami.
Wypracowanie ich z austrjacko-węgierską monarchią, która
Bułgarją – i z Turcją innemi niezmiernie ułatwionem wzrastaniem
potrzebna jest. (z Niemcami) Wypracowanie ich z innemi sprzymierzeńcami
oraz stosunki z neutralnemi. W polityce ważną siłą, ale
także prawo. Jedynie jeżeli oprzemy naszą politykę
na dwóch filarach: sile i prawie, stworzymy ~~[illegible]~~ coś
trwałego. Polityka oparta jedynie na sile, skazana
jest z góry na upadek. – Jest to mało zgodnem
z dawnem zdaniem i czynami
Bismarcka.

~~2739~~ ~~2877~~ wygnał sekretarz stanu 189

Wtedy kiedy wszystko jest twardem, silnem i mięsistem nie należy wyciągać
ręki i mniemać że podziała się miękkiemi słowy a znowu kiedy stan
pękną lody i nastanie pojednawcze usposobienie, ~~a~~ nie trzeba odzywać się
z twardem słowem na ustach –

Obecnie kiedy – mogę to powiedzieć po dojrzałem rozważaniu – tej ~~w~~ rzeczy =
weszliśmy ~~zdążający~~ ~~się~~ prawdopodobnie w ostatni~~ej~~ roku ~~wojny~~ że stałą wolę przetrzymania
= chany walki naszów, chcemy wstąpiwszy ~~będąc~~ zapewni przyszłość odwracają
do końca i wtedy wyniknie z tego pokój który

Niemiec – Demokrata rzekł „Dopóki przeciwnicy ... wojskowym
zawarcie pokoju, winni być postawieni pod silnym,
naciskiem: ale pozytywne za wyłączne żądanie, iż wojna wymusiemy pokój"
Na to, socjalistyczny ... podwładnemi takiemi automatycznie
Powstały pewne różnice między zjednoczonemi stronnictwami
większości parlamentu a Kanclerzem, co do ~~i~~ interpretacji ...
pokojowej rezolucji tych stronnictw, lecz zdaje się bez
poważnych następstw –

Na zjeździe zabrał głos zastępca Kanclerza
Helfferich i między innemi rzekł „Wojna jest
wywołana napięciami stąd powstałego, że Anglia
odwieczna ... postępującą ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ ~~przewagą~~
i dysproporcji między jej ~~...~~ światową potęgą a ~~...~~ gospo=
=darczym wzrostem ~~...~~ Niemiec – ~~...~~

~~20/6~~ ~~Celem~~ Celem Anglii jest gospodarcze zgnębienie ~~Niemiec~~! ~~2740~~

Hr. Bernstorff były niemiecki ambasador we Waszyngtonie
został ~~ambo~~ mianowany ambasadorem w Konstantynopolu
jako następca p. Kühlmann. ~~który objął sekretarstwo państwowe
spraw zagranicznych~~

Kanclerz Michaelis poruszył w rozmowie z przywódcami stronnictw
nowe ukształtowanie Alzacji i Lotaryngii, jednakowo przemianę ich
~~z~~ w związkowe państwo, o czem nadmienił, toczą się
rokowania między państwami Rzeszy.–

2677

~~2741~~

191

W izbie gmin Balfour rzekł, iż wielce ważnem jest, przeszkodzić zamiarom Niemiec, drogą przez Austro Węgry, rozszerzenia ~~rozszerzyć~~ się na Bałkanach, w Małej Azji aż do Perskiej zatoki –

Naprzeciw temu Kanclerz Michaelis wyjawił, w Głównym Wydziale parlamentu układ zawarty w 1915r. między Francją, Rosją i Anglią o podział Turcji; mocą którego Konstantynopol, południowa Tracja, liczne prowincje Azji Mniejszej przyznane zostały Rosji, Syria Francji, Mezopotamia Anglii a Palestyna miała być umiędzynarodowioną – Gdy Włochy przystąpiły do wojny zamierzano rokowania o ~~pr~~ wyznaczenie im Azji". –

~~27/12~~ ~~2678~~ 192

Tymczasowy Urząd ogłasza się z uwagi na utrzymanie ładu w państwie postanowił, przewieźć cesarza pary wraz z rodziną i otoczeniem do Tobolska, co też się stało

Tymczasowy Urząd zatwierdził statut Jeneralnego Sekretariatu Ukrainy Uchwały do zebrania Konstytuanty, stanowić ~~ma~~ o samorządzie Ukrainy ~~i~~ i ~~&~~ mabyć najwyższą władzą administracyjną Matorosi. Obejmuje prowincje: Kiew. Wołyń. Podole. ~~P~~ Połtawę Czernihów i inne o ile ziemstwa zgodzi sobie będą. Członkowie ~~mianowani będą~~ przedstawieni będą przez Urząd ukraiński a mianowani przez Tymczasowy Urząd wszystkie.— Jeneralny Sekretariat ~~przez~~ rozważa i wymaga wszelkie zarządzenia i przekaże Tymczasowemu Urzędowi do zatwierdzenia oraz zasięgnie u niego wskazówek co do wykonania.—

2743 ~~2679~~ 193

Metropolita Szeptycki który przebywa w Szwajcarii, zaniechał podróży do Rzymu. –

~~2744~~ ~~2680~~ 194

Robotnicza Konferencja angielska ponownie ~~ale~~ ~~nie~~ znaczną ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ większością postanowiła, wysłać delegatów na socjalistyczną stokholmską Konferencję. — Tymczasowy Rząd rosyjski, w ostatnich ~~...~~, ze względu na zachodnie mocarstwa ~~...~~ bez zapału, ~~...~~ przeciw ~~...~~ poczytuje się za prywatne zebranie. Zwiach zaznaczył, iż oświadczył się, za przyjściem jej do skutku. —

~~2745~~ ~~2681~~ 195

Mocarstwa zachodnie przeciwne są socjalistycznej konferencji w Stokholmie; środkowe sprzyjają jej, ale dlatego jedynie, że pierwsze obawiają się, aby nie posunęła naprzód sprawy pokoju, obecnie dla nich niekorzystnego; a drugie dlatego, że ~~był~~ jest dla nich pożądany i byłby pomyślny [illegible]

~~2746~~ ~~2682~~ 196

W Hiszpanii wybuchła niemal rewolucja, która w krwawych starciach pokonaną za wczasu została dzięki stanowczości i energji konserwatywnego prezesa gabinetu Dato. –

Rewolucji podniecały i zasilały Anglja i Francja w zamiarze przeciągnięcia Hiszpanii na stronę Porozumienia i wciągnięcia ją we wojnę przeciw środkowym mocarstwom. Zamierzały zgotować jej los Grecji a Królowi Alfonsowi los Króla Konstantego. ~~Przez stron~~

Użyły po temu rozstrojonych wewnętrznych stosunków, różnic i ~~stron~~ prowincjonalnych, stronniczych i społecznych stojących współzawodnictwo w kraju oraz w znacznej mierze srebrnych kul Lloyd Georgea. –

Prezydent ministrów Dato który stanął zawsze na wysokości zadania i zażegnał niebezpieczeństwo, miał z goryczą powiedzieć że mocarstwa Porozumienia, zwłaszcza Francja, jest ~~była~~ w związku z rewolucyjnym Komitetem hiszpańskim, którego działaczy ~~wspólnem~~ wspierają znacznie pieniężne zasiłki

Podziwienia godnemi są zapobiegliwość i ~~zręczność~~ wytrwałość z jakiemi rządy i dyplomacja mocarstw __Porozumienia__ usiłuje wciąż zwiększać szeregi nieprzyjaciół ~~w~~ przeciwnika i pomnażać przeciw niemu zbrojną siłę; czego powiedzieć nie można o ~~dy~~ rządach i dyplomacji środkowych mocarstw —

~~2748~~ ~~2584~~ ~~200~~ 198

Cesarz Karol przybył do Peszta 19. t.m. i ~~[illegible]~~ na radzie koronnej
zawiadomił, że z powodu zdrowia uwolnił hr. Esterhazego z prezesostwa
gabinetu a mianował ministrem prezydentem Aleksandra Wekerlego.
Dodał, iż kierunek w którym szedł hr. Esterhazy pozostaje niezmieniony
i dla tego wzywa dotychczasowych ministrów aby pozostali. Na co ci też
zgodzili, z wyjątkiem ministra oświaty hr. Alberta Apponyi, który z
powodu choroby był nieobecnym. — Następnie oświadczył iż pozostanie w gabinecie.
Oczekiwane ministerstwo hr. Juliusza Andrassego nie przyszło do skutku.
P. Wekerle jest po raz ~~[illegible]~~ trzeci prezydentem ministrów. Obdarzony
niepospolitemi zdolnościami fachowemi i politycznemi, od lat
kilku nie brał udziału w politycznych zapasach i nie należy do
żadnego stronnictwa. — Wybór ~~[illegible]~~ monarchy, zdaje się być na razie
trafnym i szczęśliwym, już dla tego, iż prawdopodobnie narodowej pracy,
części dotychczasowej większości, to jest stronnictwa

~~2749~~ ~~2695~~ ~~201~~ 199

stanie przy Wekerlem, co umożebni parlamentarne rządy, podczas gdy gabinet hr. Esterhazyego nie rozporządzał większością. – Prezydent Wekerle mimo przyjąć ~~ustawy~~ do swój program, najważniejszą sprawę, reformę wyborczą i jednak z ograniczeniami które ~~zabezpieczy~~ mają na celu zabezpieczenie madziaryzmu. –

P. Wekerle liczy lat siedemdziesiąt. –

~~2750~~ ~~2686~~ ~~202~~ 200

Marszałek Koronny ~~Mniszech~~ Mięsiąjowski podał się do dymisji także jako członek Tymczasowej Rady Stanu. Tą dymisji ~~...~~ dziwnym jest nie przyjęta i sprawa jest w zawieszeniu a w zamierzaniu: Marszałek powziął to postanowienie w ~~...~~ następstwie ~~...~~ żądania międzypartyjnego stronnictwa aby nikt z Tymczasowej Rady Stanu nie był powołany do elektoralnego ciała i do nowej Rady Stanu. Jest to robota narodowej Demokracji: ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ które wyrządziła ~~...~~ ~~spustoszenia~~ a ~~...~~ trudno obliczyć ~~...~~ spustoszenia.

Pomimo tego probuje w Galicji utworzyć międzypartyjne stronnictwo na wzór ~~...~~ powstałego w Królestwie Polskiem.

Polski naród ma wiele zalet nawet cnót ma wiele porywających i sympatycznych stron. Jest wytrwałym i upornym w nieszczęściach i męskim, niezwyciężonym swej narodowości, ale skoro przychodzi mu dotknąć się lub zetknąć z czynną, istotną polityką, ~~...~~ wnosi ~~...~~ bredzi albo ~~...~~

~~277~~ ~~208~~ ~~203~~ 201

Terroryzm polityczny wyprawia [zmora] orgie w całej Polsce. – ~~Z niebawem przyjdzie powiedzieć z węgierskim mężem stanu~~ I oby nie przyszło niebawem powiedzieć z węgierskim mężem stanu Eötvösem, „Narodu który sam się gubi Bóg nawet ratować nie może"

~~2752~~ ~~2088~~ 202 ~~204~~

Rozmawiałem z Ks. Zdzisławem Lubomirskim Prezydentem miasta Warszawy —
Jest jednym ~~ze rzadkich dziś~~ z nielicznych dziś, którzy wybitne zyskali
stanowisko zbiegiem okoliczności i niezawodnie pewnemi zaletami
oraz społecznemi warunkami. Należy zatem liczyć się z nimi i liczyć
na niego. Wydał mi się człowiekiem dobrych chęci i nieco wylęknionym
z obłędów które opanowały znaczną część ~~pol~~ społeczeństwa
Królestwa Polskiego.— Głównym jest ciągłe oglądanie się na zawsze nieświadoma ~~mocarstwa~~
~~porozumienia~~ a stąd nie zużytkowanie narodowo-politycznych
warunków danych na razie przez środkowe mocarstwa.— Utworzono sobie
obyczaj przyszłości z Kongresu i ~~na~~ od niego oczekuje się ~~oczekuje~~ wszystkiego
nie ceniąc sobie, przez to, tego co już otrzymano. Podczas gdy
na Kongresie czy bez Kongresu, polska sprawa ostatecznie
nie może być inaczej załatwiona jak za ostateczną ~~zgodą~~, przy
zawarciu pokoju, trzech rozbiorczych mocarstw, liczyć się

2753 ~~2689~~

203 ~~205~~

wyżej ze zachodniemi nie z ościennemi mocarstwami a ~~z dziwnym~~

także bardzo z prezydentem Wilsonem, tak że ktoś powiedział mi, że ci

co ~~mogli~~ mieli pierwej rosyjską orientację, mają teraz amerykańską.–

~~To wielka polityczna~~ sada, ~~tendencja wytłumaczyć zbyt czasy jak~~

Chorobliwym jest ~~stanem~~ społeczeństwa skołatanego i co prawda, ze wszystkich

stron ~~wszystkich~~ obałamuconego złudnemi obietnicami i przykremi zawodami.–

Nadzieją kongresem chce ~~się~~ uzasadnić ~~wygodną~~ bezczynność.– Tak jest w Królestwie

Polskiem zgubną, jak szkodliwym jest ~~nawet~~ nie uzasadniony nawrót

opozycyjny zwrot Koła Polskiego w Galicji. To jest znaczniej części

~~Dzieło~~ ~~nie~~ dalszą krzywdą wyrządzoną polskiemu bytowi ~~polskiej sprawie~~

przez narodową demokracji, na lep której idą niektóre

zachowawcze stronnictwa, czem stają ~~się~~ ~~dostatecznymi~~ w sprzeczności z ich naturą.

Usiłowałem przekonać o tem wszystkiem Ks. Lubomirskiego,

o potrzebie aby stanął Księciu przy urzędowaniu

aktu 5 listopada 1916r. i nie obawiał się utraci popularności, której

się cieszy. Przytoczyłem słowa Andrassego, „Iż nie należy popularności

zakopać jako skarbu, lecz w potrzebie, wydać ją" Zatem nalegałem,

aby jeśli okażą się przeszkody w powierzeniu ks. Adamowi Tarnowskiemu

zamierzonego prezesostwa ministrów, by Książę objął je; przedewszystkiem

aby nie ociągano się z utworzeniem owego także zamierzonego

elektoralnego ~~elektorowego~~ ciała ~~elektorstwa~~ którego on ma być jednym z członków. –

Zdawało mi się że natrafiłem na podatny, acz ~~już~~ niecałkiem

uprawiony grunt. – Ks. Lubomirski przyznał mi słuszność. Zapewnił

że nie troszczy się o popularność, że raczej narazić się woli na niepopularność.

Porwał się jednak na wielkie trudności, pochodzące z podwójnej okupacji

także z niewłaściwego postępowania niemieckich władz, zwłaszcza

z ociągania się ze zaprowadzeniem możliwych, nawet podczas

~~2755~~ ~~2491~~ ~~207~~ 205

wojny, polskich, państwowych urzędów, co ostatnio znacznie tymczasowej
Rady Stanu. Główną ~~[illegible]~~ przeszkodą jest obałamucenie społeczeństwa
które ogląda się ~~na mocarstwa porozumienia~~, na Kongres i Nieciostrzymanie
~~Z~~ zbył daleko idzie w nienawiści do Niemców. – Książę może nieco
podziałać, względy ~~dotyczące~~ odnoszące się do mocarstw porozumienia, ale uznaje teraz
potrzebę zużytkowania aktu 5 listopada. Jednak musi się liczyć z
~~[illegible]~~ przeważającem usposobieniem „Bo przecież pozostać sam ~~za~~ jeden
nie mogę ~~Sam nie mogę~~ i muszę mieć kogoś ~~któ~~ koło siebie ~~[illegible]~~ i przy mnie.” –
Ma zamiar wstąpić do zamierzonego elektoralnego ciała wraz z
Arcybiskupem Kakowskim i pozostaje trzecią osobą, której
dotąd nie zdołano wynaleźć. Wskazałem ks. Juliusza Tarnowskiego,
Książę zauważył, że byłoby dwóch szwagrów, na co odrzekłem, że to
nie jest przeszkodą. Książę powiedział, iż chciałby wciągnąć kogoś
z lewicy. Później ~~miał~~ powiedział Zdzisławowi ~~[illegible]~~ Morawskiemu
że można by ograniczyć się do dwóch osobistości ~~[illegible]~~ Księcia jest,
Ksiądz Arcybiskup Kakowski – mówił nie + Książę

~~2756~~ ~~2672~~ ~~208~~ 206

zacnym Kapitanem, dobrym Polakiem, ma zdrowy sąd ale zbyt przystępnym jest wpływom. Kiedy coś rozumnego powie a ktoś zauważy że mogłoby to zaszkodzić wobec mocarstw porozumienia, waha się i cofa się.—

Niczego może bardziej nie pragnę — rzekłem — jak żeby ~~Kwestie~~ polskie społeczeństwo wyleczonem zostało z wyczekiwania a przystąpiło do umożebnionego czynu ~~z chwiały poza mocarstw porozumienia i Kongresu~~.— Przed tem z ojcem Księcia w 1863 kiedy on zawiadowiał sprawami zagranicznemi Rządu Narodowego a ja byłem tego rządu dyplomatycznym agentem w Krakowie, owe zawodne nadzieje obcej pomocy ~~zachodnich mocarstw~~, a przecież były lepiej uzasadnione, kiedy zachodnie mocarstwa ~~[illegible]~~ w polskiej sprawie występowały przeciw Rosji a teraz się z nią związały.—

Dotknęliśmy najbliższej przeszłości. Książę zaznaczył, że z początku działała obawa powrotu Rosjan, teraz przypuszczenie że Niemcy zwyciężone zostaną, nawet że Berlin zajętym będzie przez ~~[illegible]~~ nieprzyjaciela. Teraz znów przeważa oglądanie się na zachodnie mocarstwa i Kongres.—

Mówiono mi że Książę ~~ogląda się~~ oba zagadnienia popularności, nieświadomie może, raz jeszcze naciskałem jak się bezwiednie niwar jest szkodem. Więc aby nie obawiał się zbyteczne utracić jej.—

2757 ~~2699~~ ~~209~~ 207

Ubolewałem wielce że zachowanie się młodzieży doprowadziło do zamknięcia Uniwersytetu i Politechniki najistotniejszych dotąd korzyści. Książę mówił, że nie należy całej winy zrzucać na młodzież, lecz szukać trzeba przyczyny w podziemnej robocie spiskowej Piłsudzkiego oraz w usposobieniu społeczeństwa, w ogólnej atmosferze. Książę oddziaływał na młodzież i zalecał jej zaniechania oporu. Wezwał Piłsudzkiego, aby wraz z nim przemówił do niej. Piłsudzki odmówił osobiście wystąpić, ale upoważnił Księcia, aby ~~w~~ oświadczył w jego imieniu ~~i zale~~ młodzieży że zaleca jej zaniechanie oporu. To ~~już~~ nie wystarczyło i już nie skutkowało.–

2777 Skoro tylko ~~nad~~ nadejdzie przychylenie się obydwóch okupacyjnych rządów do
2778 ostatnich żądań Rady-Stanu, wówczas przyjdzie do utworzenia polskiego rządu 208
~~z owym Regentem, obergun Polskim; ma zdrowy sąd, ale efekt przystępny~~
~~jest wątpliwym. Kiedy coś ważnego powierzono a który zauważył przed~~
~~nim, że mogło być to szkodzić wobec mocarstw porozumienia~~ ~~widzieć~~ ~~wobec~~
~~i cofa się~~ Które, ze strony Niemiec, opór nie ~~się~~. Książę wcale nie
w Opadowice organizowaniu i ma ~~Książę się~~ zamiar nader stanowczy utrzymania elektoralnego ciała po spełnieniu
wyborów, jako nadzorującej instytucji i objęcia przytem osobiście prezesostwa
nowej Rady-Stanu, którą elektoralne ciało ma ustanowić.
Znamiennem jest żądanie międzypartyjnego stronnictwa ~~[illegible]~~, aby nikt z Tymczasowej Rady-Stanu
nie był powołany na elektora. –
Ks. Lubomirski ma tę korzyść, że nie należy do żadnego ~~za~~ ~~ze~~ z
licznych stronnictw w Królestwie Polskiem. –
W pierwszej rozmowie zauważyłem u księcia pewne zniechęcenie.
Mówił ~~[illegible]~~ że już dla tego także pragnie aby hr. Adam Tarnowski objął
prezesostwo ministrów, że w przeciwnym razie on musiałby
zostać prezydentem ministrów a tego wcale sobie nie życzy, i w
ogóle w danych obecnie warunkach najchętniej

~~2759~~

~~2697~~

~~214~~ 209

usunął by się od wszystkiego. Dodał, jednak że w ostatniej rozmowie jenerał Beseler oświadczył się przeciw ks. Tarnowskiemu z różnych powodów także dla tego, że nie jest obywatelem Królestwa Polskiego –

~~W punkt~~ Podczas powtórnego spotkania się z ks. Lubomirskim, starałem się przekonać go że zniechęcenie byłoby nieuzasadnione, że skoro wypadki wysunęły go na przód, powinien przedewszystkiem zachować i zużytkować stanowisko i dodałem, iż był znana prawdą[?], że nie w łatwych ale w trudnych warunkach zdobywa się zasługę i daje się miarę osobistej wartości. – Książę w końcu powiedział, że chce przyłożyć ręki do budowy polskiego państwa z dzielnicą rozszerzenia Królestwa Polskiego w północno-wschodnim kierunku, z ~~atem~~ zatem litewskim. Zaznaczyłem, że jedynie zdrowem i ~~politycznem~~ ~~bo~~ bo ono jedynie rozwiązaniem jest zawsze jeszcze austryjacko-polskie. ~~że po akcie z listopada~~ za zespolić może dwie główne polskie dzielnice, która nie ma powodu i oprzeć Polskę o jedyne z rozbiorowych mocarstwo

do antypolskiej polityki, a wiele powodów do polskiej; że po akcie 5 listopada ~~po~~ austryjacko - polskie rozwiązanie ~~206~~

~~2766~~ musiało by być prawdopodobnie dokonanem w innym kształcie, niż pierwotnie zamierzonem

mianowicie, w ten sposób, aby nawet nie Arcyksiążę ale cesarz austryjacki został polskim

Królem, połączył Królestwo Polskie z Galicją i stąd utworzone państwo, wciągnięte ~~211~~ 210

zostało w ~~[illegible] austryjacko [illegible] węgierską~~ Austro-Węgry, na tych warunkach co Bawaria ~~2760~~

zespolony jest z niemiecką rzeszą. Książę ~~[illegible]~~ przychylił się do tego zdania

ale rzekł że stanowisko ~~[illegible]~~ takie jak Bawarii, to za mało. Na co

odrzekłem, iż nie podobna żądać więcej od Austro-Węgier, że nie mogę

pod mniejszemi wyjątkami ~~[illegible]~~ zwrócić Galicji, co w końcu zdawał się

Książę uznawać. -

25 Sierpnia

E. Neumann k.k. Min. Sekr. Wien III. Rennweg 1.

CXCVIII

211

~~196~~

Hochwohlgeboren Herrn

1º Września 1917 r

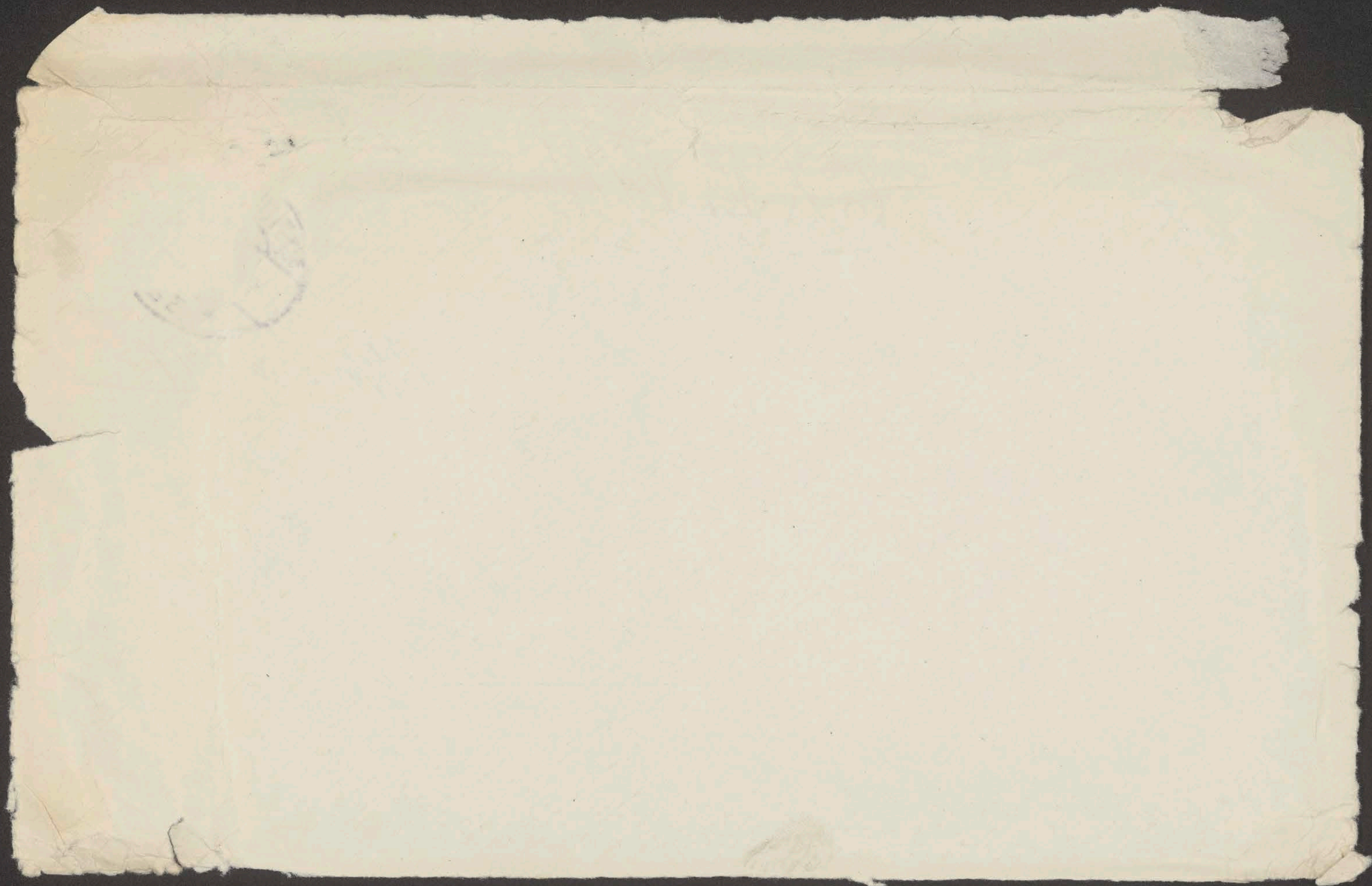
Stanislaus Ritter von K o z m i a n

Herrenhausmitglied etz..

2861-2885

W i e n IV .

Mayerhofgasse 11 .

~~197~~ 262

CXCVIII

Jedenasta bitwa nad Isonzo. Walki na zachodzie i wschodzie. Wrzenie w rosyjskiej armii. Nowy, stanowy urzędniczy gabinet Seidlera. Posiedzenie Taranowskiego w Stokholmie opóźnione. Telegram Rady Stanu do cesarza Karola. Metropolita Szeptycki we Wiedniu. Nowa mowa kanclerza Michaelisa. Sekretarz Przyboczna konferencja. Stan Kühlmann we Wiedniu. O Litwie i Kurlandii w Stuttgarcie. Wydział niemieckiego parlamentu. Kongres w Moskwie. Mowa Kerenskiego. Opłakany stan Rosji. Odpowiedź gabinetu waszyngtońskiego na noty Papieża. P. Twardowski i hr. Gołuchowski u cesarza. Wieści o powrocie do austryjacko-polskiego rozwiązania.

Odesłanie polskich Legionów do Austryi na południowo-wschodni front. Demisja Tymczasowej Rady Stanu. — Likwidacyjna Komisja. — Sądownictwo i Szkolnictwo. — Rada Regencyjna i Elektoralna? —

Oświadczenie złożone Radzie Stanu przez Komisarzy środkowych mocarstw. —

Czy Polak raz przecie będzie mądrym po szkodzie?

1. Września

2601 2761 CXCVIII 213

2861

Biuletyn z 25go „Uderzenia włoskie zwróciły się głównie przeciw Monte San Gabriele. Zostały odparte. Austryjacko-węgierskie wojska opuściły równinę Bainsizza – Duch Święty".

Wieczorny biuletyn „Popołudnia na północ Gorycji nowe włoskie uderzenia".

Sprawdziła się sobotnia pogłoska. Biuletyn austryjacko-węgierski z 26go opiewał „Odnowiły się ciężkie walki w okolicy Monte San Gabriele. Nigdzie nieprzyjaciel nie postąpił naprzód".

Zajęte opanowane przez nas 24go Monte Santo.

Według zdania wojskowych znawców rozchodziło się głównie o Monte San Gabriele.

Wieczorny biuletyn mówił o dalszem trwaniu walki bez powodzenia dla Włochów. Włoskie wojenne statki współdziałały w bitwie. Także francuscy lotnicy. Bitwa przybrała niebywałe, na tym froncie, rozmiary. Włoski biuletyn mówi o zdobyciu 75 dział.

2762 ~~2616~~ 214

Biuletyn z 27/8 „Jedynasta bitwa nad Isonzo trwa dalej"
Walka toczy się na północ Gorycji, głównie o Monte San Gabriele
Obrona austryjacko-węgierska stawiła czoło piętnastu ~~wszystkim~~ uderzeniom.
~~w liczbie piętnastu~~
Wieczorny biuletyn „Wszystkie uderzenia trwały równie gwałtownie. Przeciw
nieprzyjaciel został odparty. Wszystkie jego działania przeciw
Monte-San-Gabriele były bezskuteczne"
„Na północ [illegible] polepszyliśmy nasze stanowiska"

Widocznem i wiadomem jest że austryjacko-węgierska armia opróżniwszy z nie wiadomej ważnej
Monte-Santo-Vodice dostało się Włochom — zmieniła
cofnęła swój front. Co znaczy opuszczenie frontowej linii Isonzo pod
Plawa. A jeśli przedstawia się, to jako dobrowolne działanie, to zastosowanie
te przyjdzie, niedawne słowa Lloyd-Georgea „My jesteśmy zadowoleni
że my zdobyli okolicę. Niemcy że ją opuścili!"

~~2763~~ ~~2599~~ 215

Przecież biuletyn z 28° sierpnia zawiadomił, że Włosi ponowili
zawziętą, gwałtowną ofensywę na całym froncie a w dziesiątym dniu
w której austro-węgierska armia zmierzyła się z przeważnym
nieprzyjacielem i stoczyła dowód swojego silnego oporu; na całej
linii zwyciężyła; nieprzyjaciel wszędzie odparty został i
~~[illegible]~~ uciekł ciężko rozbity. – Na wschód ~~[illegible]~~ Gorycji
Spotkało go na [illegible] poprzednio
nie powiodło się również włoskie uderzenie. – w poprzedni dzień
Monte Gabriele. –
Na wschodnim froncie wzgórze zdobyte na Rumunach w poprzednich sił nieprzyjaciela.
musiało być opuszczone, wobec przeważnych sił nieprzyjaciela oraz
W zamian sprzymierzone armie zdobyły wieś Bojan oraz tysiące
stanowisko na na Dolzoku; wzięły do niewoli
ludzi oraz tiem Nawalnemu wiadzy na
Wieczorny biuletyn zaznaczył na włoskim froncie nader
gwałtowną walkę; przy nie zmienionem położeniu –
Na zachodnim froncie Anglicy kilkakrotnie uderzyli
Na północ Frezenberg zyskali teren, wszędzie
indziej krwawie Pod Verdun, Niemcy odzyskali pozaikie
Beaumont i walka
tam ostabła

216

~~2700~~

~~2764~~

Dalsze doniesienie z Isonzo ~~mówi~~ mówi ito " Od Selo na górnym Isonzo do Wippach, stronie znowu, wczoraj ~~zostały silne walki~~. Nieprzyjaciel został wszędzie odparty.

Biuletyn z 29o " Jedenasta bitwa nad Isonzo wzmogła się wczoraj do niezwykłej wysokości. Prowadzi ~~ł~~ ją wspólna nieprzerwanie austryjacko-węgierska armia. Gwałtowna walka toczyła się o Monte Gabriele. Włochom zwycięsko ... ją zajęli, wyrzucono zatknięcie, przyczem wyrąbał działał Nowosandecki pułk. " ~~Nieprzyjaciele~~!

Wieczorny biuletyn " Walki około Gorici trwały dalej. Nigdzie nieprzyjaciel nie miał powodzenia

Wszystkie aeroplany rzuciły skutecznie bomby na Triest.

x Armia Mackensena zdobyła po zaciętej walce wzgórze Muncelul. Wrzucia wojsko - rumuńskie odpartem zostały. Wzięto do niewoli ~~po~~ przeszło tysiąc ludzi. -

~~Wstręt Polaków do Niemców stąd także pochodzi że Niemcy są ładem a Polacy nieładem~~

~~2701~~ 2765 217

Wielka jedynasta bitwa nad Isonzo toczyła się 29 z ogromną gwałtownością. Wszystkie włoskie uderzenia rozbiły się o austryjacko-węgierską armię. Nowem zjawiskiem był udział włoskiej kawalerji we walce; uległa zniszczeniu od karabinowych maszyn. Po raz trzeci i czwarty włoscy lotnicy rzucili bomby na Triest. Wieczorny biuletyn 30, po południu "bezskutecznie" Włosi uderzyli ponownie na Monte-San Gabriele.
Biuletyn z 30 sierpnia donosi o dalszych walkach przeciw Monte Gabriele, i zwycięskiem utrzymaniu się na wszystkich stanowiskach Austro-Węgrów.
Kończy się słowy „A tak osiemnasty dzień jedynastej bitwy nad Isonzo był dla naszych wojsk zwycięskim!"
Rosyjski biuletyn ~~7. 30 p.m.~~ 29. p.m. z rumuńskiego frontu donosi zaznacza, że wojska dywizia nie stawiła potrzebnego nieprzyjacielowi oporu, lecz opuściła swoje stanowisko i w nieładzie uciekła. Nieprzyjaciel przełamał rosyjskie stanowiska w okolicy Warnica i zwiększył swoje powodzenia.

2706 ~~2702~~ 218

Z małemi zmianami [dymisjonowany] urzędniczy gabinet Seidlera przemieniony został w stały i zastępcy ministrów zostali ministrami. – Hr Silva-Tarouca przyjaciel Arcyksięcia Franciszka Ferdynanda, wiceprezes izby panów i prezydent konserwatywnej grupy tej izby wszedł do gabinetu jako minister rolnictwa. Polscy ~~jej~~ ostatkowie poprzedniego, mianowani zostali ministrami, Ćwikliński oświaty, Twardowski dla Galicji; co ~~jest pomyśln~~ ze zadowoleniem powitać należy. – To załatwienie jest, na razie, najważniejszem. Program stałego gabinetu Seidlera obejmuje, w pierwszym rzędzie, gospodarcze sprawy; wyżywienie i zaopatrzenie ludności; ~~oraz~~ zobowiązuje, wobec żołnierzy, stronnictwa; dalej zadania finansowe i wszelkie złączone z wojną; i wreszcie ma poczynić przygotowania do przekształcenia konstytucyjnych urządzeń, ale jego załatwienie pozostawia przyszłości i następnemu gabinetowi. – Jest to roztropny i praktyczny program. Czekać trzeba czy sprosta mu parlament. –

~~2767~~ ~~2765~~ 219

Jest punkt niejasny mimo ciemny— Celowem iżby Panu Dr Horbaczewski
mianowany został ministrem w nowym gabinecie.— Możnaby przypisać
jako przedstawiciel, po raz pierwszy interesów Rusinów. Zawzięty nieprzyjaciel Polaków i
namiętny przedstawiciel Rusinów poseł Mikołaj Wassilko oświadczył,
że spodziewa się, aby Dr Horbaczewskiemu okazać pełne zaufanie, ~~zaufanie~~,
jako temu który posiada nieograniczoną cześć ukraińskiego narodu
i powitać powołanie go do gabinetu jako ~~oznakę~~ w Krajini zmiany
dotychczasowego systematu „austryjackiego rządu wobec Ukraińców,
„co zawdzięczamy nadewszystko jest uznaniu Monarchy"
Powołanie Dr Horbaczewskiego w tem oświetleniu, nie jest stworzeniem
ukraińskiego ministra, ale przecież znacznem ~~[illegible]~~ uwzględnieniem
Ukraińców i będąc czy nie przeważnie krokiem ku utworzeniu [illegible],
ukraińskiego ministerstwa. Zawdzięczać byłoby to
zręcznemu zachowaniu się Koła Polskiego.—

2768 ~~2704~~ 220

Poselstwo hr. Tarnowskiego w Stokholmie opróżniło się – a nawet
może zaniechaniem zostanie. Były prezes węgierskiego gabinetu hr. Esterhazy
życzył sobie aby w Berlinie przesiadywał przedstawiciel ministerstwa
spraw zagranicznych. Miał nim zostać hr. Hadik przedtem w Stokholmie
a jego zastępcą miał tam hr. Tarnowski we widokach ustatecznienia
polityki. Powstały jednak wątpliwości. We Węgrzech pojmowano by to
za nadzór węgierskiego rządu przez ministerstwo spraw zagrani=
=cznych, w Austryi za rodzaj podziału ministerstwa spraw zagra=
=nicznych. – Zmiana gabinetu węgierskiego spowodowała zamierzenie
Hr. Tarnowski w myśl hr. Czernina, miał w związku z Konferencji
spraw – socjalistów działać w kierunku pokoju. [illegible] wcześnie na czasie, [illegible] [illegible]
Z powodu rocznicy [illegible] cesarza Karola z tego, wiec- manifestacja Pomorski w tym samym w Izbie Panów-
warszawskiej Rady Stanu życzenia, co później przytoczona moja mowa
politycznym ~~[illegible]~~ Duchem[illegible]

2769 ~~2705~~ 220

Metropolita Szeptycki przybył ze Szwajcarii do Wiednia 26. Sierpnia, witany na Dworcu przez naszych prostow[?] i naszą Kolonię.— Wielkiej wagi [illegible] wypadki w Ukrainie dają nam pewną nadzieję lepszego losu.

Metropolita przyjęty został na osobnem posłuchaniu przez ~~[illegible]~~ Cesarza.—

Pełnem uznania dla Metropolity wręczonem pismem cesarz nadał mu wstęgę Leopolda z wojenną dekoracją.—

W nowej mowie Kanclerza Michaelisa w Głównym Wydziale, po którym usunitem zostało nieporozumienie między nim i większością parlamentu oświadczył on że nie ma mowy o zabagnieniu reformy wyborczej do sejmu pruskiego. P. Nad ustawą odbyła się usilna praca i po jej ukończeniu reforma przedłożona zostanie.—

Michaelis ~~Kanclerz~~ zapowiedział, utworzenie ~~[illegible]~~ Komisji przy Kanclerzu złożonej ze siedmiu członków większych stronnictw parlamentu siedmiu ~~ze~~ z Rady Związkowej. Przewodniczyć będzie Kanclerz

Pierwszym przedmiotem ~~będzie~~ odpowiedź na notę Papieża.—

~~Ma na celu~~ Celem Komisji osiągnięcie porozumienia.—

Pozostają przerwane za ukończone, przynajmniej
Do posiedzenia parlamentu. przy końcu września.—

Niemiecki sekretarz stanu spraw zagranicznych [illegible] baron Kühlmann, przybył do Wiednia.—

2791 ~~2707~~

Główny Wydział parlamentu niemieckiego zakończył rozprawy nad
administracją w zajętych krajach i uchwalił jednogłośnie wniosek
centrum, narodowo-liberalnych i postępowców i socjalistów
wzywający kanclerza aby rychło powołał przedstawicieli
ludności ~~ze ziem~~ zajętych ziem Litwy i Kurlandii i o ile
wojna pozwoli zaprowadził tam cywilną administrację.
Nowo stworzony osobny Wydział przy kanclerzu zebrał się u niego
28. t.m. dla omówienia odpowiedzi na notę Papieża.

223

~~2772~~ ~~2706~~

224

Kiereński zagaił 28 sierpnia państwowy
Kongres zwołany do Moskwy przez Tymczasowy
Rząd. Skład i celem Kongresu jest zapoznanie
obywateli z stanem rzeczy i położeniem w
którem ojczyzna wreszcie się znajduje. Gdyby
kto próbował uczynić Kongresu przeciw Tymczasowemu
Rządowi, ~~zostanie bez~~ zostałby bezlitośnie
zgubionym ogniem i mieczem albowiem ~~zaufania~~ zaufania
władza tego rządu opierali na którzy zostanęją
ludu i milionów żołnierzy, którzy zalewem —
nas przed niemieckim zostać,
Kiereński ciągnął iż Kongres zwołanym przed zaprawdę
aby rząd wypowiedział przed nim cały prawdę
o położeniu Rosji. Obywatele! Państwo

2773 ~~2709~~ 225

przeżywa godzinę śmiertelnego niebezpieczeństwa !! „Pour vous [illegible]
wzmógł się, tem, że niektóre narodowości widzą zbawienie nie w ~~[illegible]~~
ścisłem połączeniu z Rosją, ale w odrębnych dzielnicach"
„ci którzy drżeli przed despotyzmem, zwykną podnosić rękę przeciw
władzy, ale niech wiedzą, że nasza cierpliwość ma granicę, którą
i że ci ~~[illegible]~~ którzy ją przekroczą, spotkają się z władzą, która
przypomni im czasy carizmu !!!
„Niedawno temu z oburzeniem odrzuciliśmy osobny pokój [illegible]
Temu dni kilka taką samą niegodną prośbę odrzucili [illegible] ludu wierząc im, że
i przymierzeni[illegible]. W imieniu wielkiego rosyjskiego [illegible] od nich"
jedynie odpowiedzi oczekiwaliśmy od nich zachowania się względem
„Powinno ~~[illegible]~~ nie zbyt przyjaznego które się [illegible] wojska wszystko to
[illegible] niektórych narodowości demokracja więcej im i co im jeszcze ~~[illegible]~~ gdzie
matki ojczyzny państwa, wojska Tymczasowy Rząd objecał im Konstytuanta; ~~Ale tam~~ do pomszczal=
co wojny zechce walka przekroczyła by granice =ności i zwyciężenia pró-bować ~~ograniczyć~~
nasze ograniczyć którzy aby ~~[illegible]~~

~~2774~~ ~~2710~~ 226

wolną wolę Rosji tam zawartemy: Precz z rękami!

Zapowiedź pośrednia czasem czyniona ~~wobec~~ dla obojga narodowości

przy ~~[illegible]~~ utrudnych, na razie, obietnicach — spowodowanych obecnemi — i otwarcie wobec Polski.

Ustępstwami, nie zmianą wobec nich systematu odwiecznego —

Kiereński ~~[illegible]~~ zapowiedział, że ustąpi przed Rzeszą powołaniem

zebrania się finlandzkiego sejmu —

Inni ministrowie przedstawili opłakany stan wewnętrzny Rosji — ładu

Wezwali wraz z Kiereńskim na czele, do pracy dla ojczyzny i rewolucji;

dla odbudowy i zapewnienia

karności, do ~~odbudowy~~ jedności

dla obrony przed zewnętrznym wrogiem —

<u>Nad Den Alyski</u> stanowczo zaprzecza aby przedstawiała zatarg jaka kolwiek nazwa

próba odrębnego pokoju ze sprzymierzeńcami Rosji i

mowę Kiereńskiego „wojenną!!" — na Kongresie przedstawił opłakany

Naczelny wódz Korniłow przybył zawiadomienia które zapowiadził dla

stan armii i zawarcia przyzwolenia karności. Wyraził nadzieję, że

bida z materiałami i przyczynia stanie ze względu armii. Wszyscy

mniej prócz lewicowych przemawiali za

Dalszem

~~2775~~ ~~2775~~ ~~2711~~ 297

prowadzeniem wojny, przywróceniem ładu w Rosji, karności we wojsku. Sprawców osiągnięcia tego nie znaleziono dotąd. Kongres nie miał rzeczowego skutku. Skrajne stronnictwo, Leninci, urządzili podczas niego wielkie ludowe zebranie, które wystąpiło przeciw Kongresowi i rządowi a za pokojem.

Naród rozpętany nie umie chodzić.—

228

2712 ~~prowadzeniem wojny oraz przy[illegible] t[illegible] w Kijo, Kerenski ze wojska~~—

~~2716~~ Biuro Reutera podaje urzędowo, która wymaga potwierdzenia, z powodu różnic wojskowych i politycznych z Kerenskim zastępca ministra wojny Sawinkow, podał się do dymisji. Sawinkow brał udział w zamachu którego ofiarą w Moskwie padł przed laty W. Ks. Sergiusz.—

Gabinet waschingtoński pierwszy odpowiedział, na pokojową notę Papieża.— Odpowiedź podpisana przez sekretarza stanu Roberta Lansing jest nacechowana poważaniem dla Ojca Świętego i uznaje szlachetność jego zamiarów. Nie poczytuje wniosku Papieża za możliwą podstawę pokoju, ani za prowadzący do niego; albowiem jego niezbędnym warunkiem który jest pokonanie ‡ władców Niemiec. ‡ jedynie zaręczą w przyszłości podobną do dzisiejszej wojnę ‡ Nota Lansinga z ~~w ro~~ wszystkim przejętym już dawniej rozróżnia niemiecki naród od ich dzisiejszych władców sposobem, ~~z~~ mógłby Stany Zjednoczone ‡ i jedynie z tym narodem zawrzeć pokój, nigdy z jego władcami. Jest to dalsze liczenie na rozłam między niemieckim społeczeństwem a cesarzem i jego rządem.— Nota przepełniona jest znanemi frazesami i hasłami o wolności i o przewadze dla ich narodów o groźnym dla nich niemieckim imperializmie.—

~~[777~~

Rosyjski ambasador we Waszingtonie miał oświadczyć, iż odpowiedź Stanów-Zjednoczonych zgodną jest ze zdaniem rosyjskiego rządu.—

~~2778~~ ~~2714~~ Dziś minister 230

Zastępca galicyjskiego ministra Twardowski - był na posłuchaniu
u cesarza w Wartholz.. Cesarz mówił wiele o sprawie
polskiej i to w kierunku austryjacko-polskim. Nie wiem czy
powiedział mu „Dostać pod swoje berło Królestwo Polskie," [illegible]
pragnie tego." P. Twardowski nie dostrzegł żadnej urazy
co do Polaków, cesarz ubolewał jedynie nad obłędem
Koła Polskiego i rzekł że dotkniętem jest jakąś chorobą. P. Twardowski
zapytał: „jakby można go z niej wyleczyć?"
rzekł „Wyłączeniem z niego socjalistów
Ja zaś powtarzam — nie trzeba było ich do Koła wpuszczać
Hr. Czernin nadmienił cesarzowi że hr. Gołuchowski powrócił
ze Szwajcarii gdzie odwiedził żonę. Cesarz powiedział „Chciałbym
się z nim widzieć" ~~Przyjechał z żoną automobilem~~ ~~Hr~~ Gołu- Zaraz u cesarza
-chowski udał się na posłuchanie.

2779 ~~2715~~ 231

to samo usposobienie i żywe zajęcie się sprawą polską, które stwierdził p. Twardowski.-
Ambasador niemiecki Wedel zażądał rozmowy z p. Twardowskim. Między innemi przyznał, że Niemcy popełnili błędy w Królestwie Polskiem.- Członkowie zaś ambasady powiedzieli mu, że warto znowu pod uwagę dawne austryjacko-polskie rozwiązanie sprawy polskiej. Nie znajdą innego rozsądnego i pomyślnego dla stron wszystkich.
Tymczasem zaszły we Warszawie ważne wypadki. W skutku zajść w Legionach i ich wypolitykowania się jenerał-gubernator Beseler po porozumieniu się z naczelnemi Dowództwami armii niemieckiej i austro-węgierskiej wydał rozkaz odstawienia na austryjacki teren wszystkich pod[illegible] Legionów, jako polskiego Korpusu politycznego, celem [illegible] sztaty Legiony od tworzenia polskiej armii. Następstwo destrukcyjnej

232

roboty, która wprowadziła ~~1780~~ 2716 rozstrój w Legiony. Nie ma Rady poważnego

któryby mógł zniweść szczerze spiski i afronty.— Do zamknięcia z woli

Społeczeństwa Uniwersytetu przybywa cios żadnej polskiej szkole wyższej.—

Do tego doprowadziła ~~b~~ nierozważna wciąż okazywana nienawiść do Niemców,

~~który~~ co na wszelki wypadek przyszło w pomoc złym niemieckim

zamiarom jeżeli istotnie istniały.— Wstręt Polaków do Niemców

Stąd także pochodzi, że Niemcy są ładem a Polacy nieładem.—

Zarządzenie jenerała Beselera miało dalsze poważne następstwa. Tymczasowa

Rada-Stanu ~~...~~ zawiadomiona o niem na posiedzeniu 25. sierpnia

powzięła jednomyślną uchwałę złożenia mandatów przez wszystkich

jej członków do rozporządzenia Arcybiskupa warszawskiego, Ks. Zdzi=

=sława Lubomirskiego i marszałka Ostrowskiego wybranych

w myśl „Organizacji polskich naczelnych władz państwowych" czyli Rady regencyjnej

uchwalonej przez Radę-Stanu 7. lipca r.b.— zamieszania i postawiono

Doprowadzono do największego

~~2781~~ ~~2717~~ 233

Same znaki zapytania. – otwarte pole dla złej woli i zamachów przeciw polskiemu narodowi oraz aktowi 5 listopada. – niepodległości

Od jego ogłoszenia polskie społeczeństwo nie zdało egzaminu ~~[illegible]~~ z państwowości i coraz wyraźniej okazuje się, że sprawa polska winna być rozwiązana w połączeniu i oparciu się na jednem z rozbiorowych państw, zatem, że jedynem jej rozwiązaniem jest austryjacko-polskie.–

Tymczasem za zgodą mocarstw okupacyjnych polskie sądownictwo przyszło[?] ma wejść w życie 1° Września a w sprawie szkolnictwa przyszło do porozumienia między politycznemi polskiemi czynniki i niemieckiemi władzami.–

jak ogłosił gubernator Lubliński

~~Jaki obrót wezmą rzeczy po dojściu Rady Stanu z obu mocarstw od tego czy jej wyrobionej władzy. Wiele zależy od tego czy [illegible] i pozwolą jej. Okupacyjne uwagi Rady, Regencyjnej i [illegible] Rady Stanu i jak utworzy polski rząd oraz [illegible] Rady Stanu [illegible] utworzonej polskie [illegible] Zadatu [illegible] a w utworzeniu [illegible] szczytu [illegible] rząd. – Obywatelstwo i [illegible] wojska~~

~~Do tego dochodzi [illegible] o [illegible] szkolnictwo sądownictwo~~

~~2782~~ ~~2711~~ 238

Rada Stanu ustanowiła przed demisią likwidacyjną komisję, która może w biedy dozwoli, bez odwłoki, załatwić dojrzałą już sprawę polskiego sądownictwa i dojrzewającą szkolnictwa.

W Moskwie odbył się polski kongres narodowych demokratów i realistów

Między innemi przemawiał w duchu polsko-czeskim hr. Wielopolski. Kongres uchwalił rusofilską polską politykę i utworzenie polskiej armii po stronie Rosji. Każde oderwanie się Polaków do tego tylko stręczy aby wykazać rozbieżności w narodzie.

Do tego obrazu dotąd przychodzi wiadomość, iż w Lausanne utworzono Polski Urząd — na emigracji.

2719

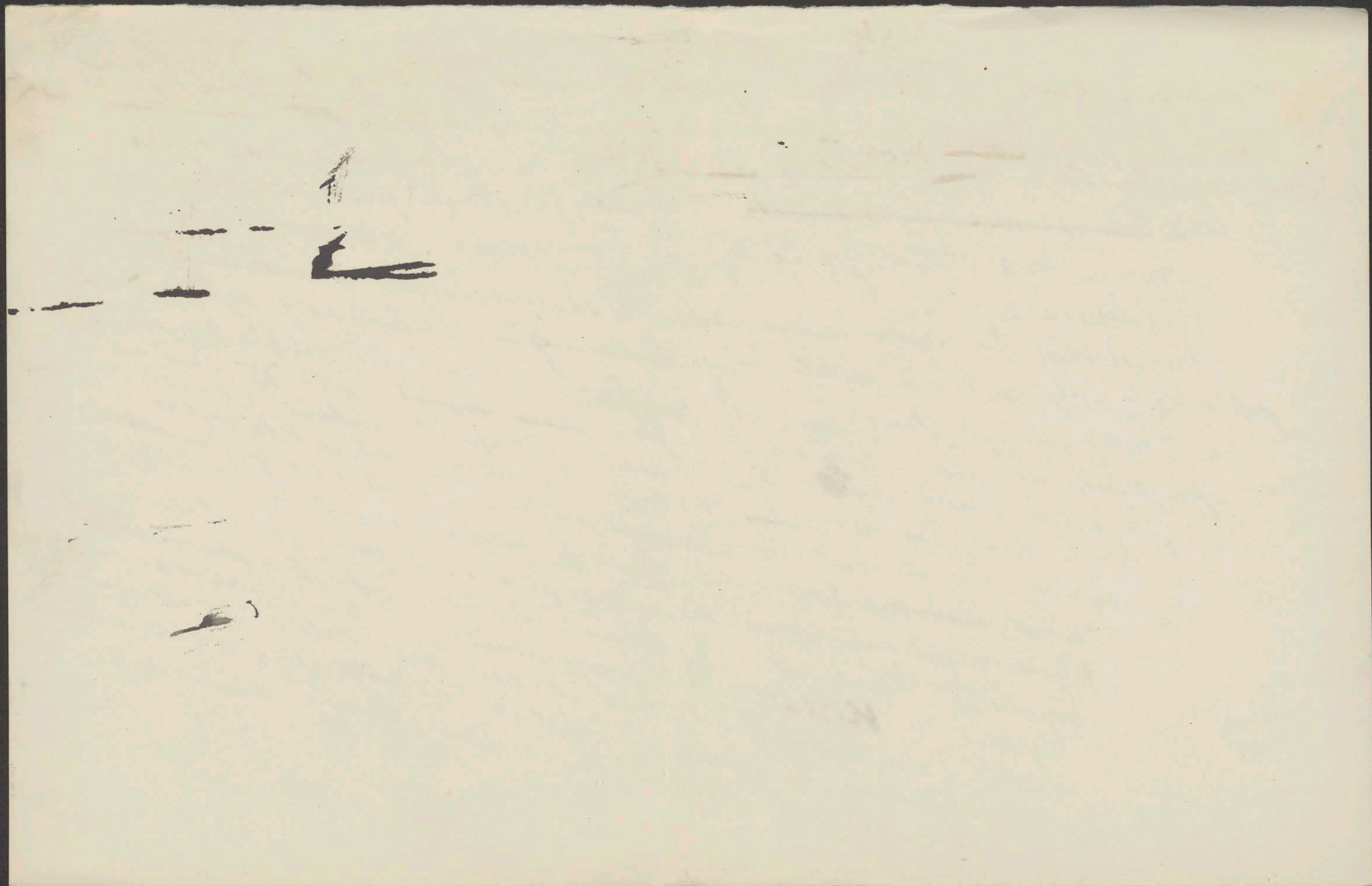
2883 Rada-Stanu przed dymisją ustanowiła Komisję likwidacyjną, która [illegible] od biedy [illegible] zatarła i dzierżyła jej sprawy [illegible] i dymisyjnego oświetlenia. — [illegible] Do tego zwrotu. Dotąd [illegible] wiadomości [illegible]

Polski Rząd. — Ostatecznie i zamęt dosięgają szczytu i dosięgną go w polskiem społeczeństwie, jeżeli potrwa wojna. — Jaki obrót wezmą rzeczy po dymisji Rady-Stanu i obawa przyszło oczekiwać. Wiele zależy od tego, czy okupacyjne mocarstwa uznają Radę-Regencyjną, względnie Elektoralną i pozwolą jej utworzyć polski rząd i nową Radę-Stanu, jak dawna żądała. — Zdaje się, że zamierzają roztropniej postępować, niż polskie społeczeństwo. — Podług urzędowego komunikatu we Fremdenblatt i zgodnie z oświadczeniami udzielonemi przez komisarzy swoich mocarstw Tymczasowej Radzie Stanu, wyrażają one ubolewanie ze złożenia przez nią mandatów, tem więcej że ich rokowania co do ustanowienia polskiego rządu dobiegają do końca. Istotnie trudno zrozumieć i uzasadnić, dlaczego Rada-Stanu ustąpiła z powodu przeniesienia Legionów do Austrii, skoro przez długi czas ich pobytu w Królestwie Polskiem, nie zdobyła się na żaden

~~278~~

stanowczy krok w utworzeniu polskiej armii i nawet ~~wtedy~~ tak się
przed wydaniem jakiejkolwiek werbunkowej odezwy. ~~Dla wojny z Rosją~~ ~~Rada Stanu~~
Rada Stanu [Dla wojny przeciwko ~~Rosji~~ Rosji] przeciwstawiała się ~~nie~~ polityce ~~stało~~ [nie] temu co wskazywała polityka,
lecz ~~temu samemu przeszkadzała~~ temu, ~~co~~ że temu przeciwnemi byłyby
stronnictwa stojące po za nią. – Tym sposobem nie mogła być
~~[illegible]~~ [Kwintesencją] rządem –
Oświadczenie Komisarzy mówi dalej, że z wojennych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ względów, podczas
wschodni front, ~~[illegible]~~ – polskie Legiony, wysłane zostały na południowo-wschodni front,
pod austryjacko-węgierskiem dowództwem –
[że] Legiony ich tam użycia pozostaną ~~ani nawet~~ zgoła, wszystkie
sprzymierzone mocarstwa nie wątpię spełnia chwalebnie w którym
pamiętne swoich dni i tym razem dokładnie oznaczy czas, w którym zadania
~~dni~~ Nie dały ~~dni~~ obowiązek. – dla spełnienia ich własnego – Przecież
Legiony oddane zostaną dla spełnienia polskiej armii. – przez odwołanie
to jest, ~~kadrów~~ utworzenia kadrów polskiej przerwane, przez potrzeby ~~personalne~~ ~~że~~ że.
utworzenie polskiej armii nie będzie przerwane, przez potrzeby Z tego ~~użycia~~ ~~[illegible]~~. Dalsze zaprowadzenie
Legionów. Pozostanie w Królestwie Polskiem ~~[illegible]~~ – ani dalsze werbunku. –
aparat do kształcenia i werbunku. – ani dalsze Z tego, nie są zaniechane
ani dalsze tworzenie polskiej armii ani. Dalsze zaprowadzenie
politycznych urządzeń w Królestwie Polskiem, nie są zaniechane
Przeciwnie. Okupacyjne mocarstwa trzyją nadzieję

~~2785~~ 237

że niebawem powołane zostaną do życia instytucje, przez
których posiadanie, Polska wejdzie w szeregi samoistnych państw
Europy. — Tyle Komisarze powiedzieli. —
Zatem znowu od narodu zależeć będzie skrzętne ich zachowanie
i postanowień swych potężnych mocarstw lub ich zmarnowanie. —
Odwołanie Legionów nie jest z ~~sił~~ ich strony. w świetle
oświadczeń Komisarzy, nieprzyjaznym zarządzeniem. — Chciały by
~~Tu~~ musiały, ochronić resztę Legionów, przed zarazą spisków Ochronić
które już ~~opanowała ich~~ je przepotrzebowała ~~i~~ i obojętnie
i politykowaniu, nie mógł na to mocarstwa
takie przyjętej polskiej armii — Żaden ~~rząd~~ prawdziwy i poważny rząd sprawy
patrzeć i jest to naszym dowód, że sprzymierzone mocarstwa
nie chcą dopuścić do zaprzepaszczenia polskiej
~~przez~~ anarchią i warcholstwem. — 1º Września
Polak może jeszcze okazać się mądrym
— po szkodzie

2788

Express

CXCIX

238

Herrn St. von Koźmian

Mitglied des Herrenhauses

etc. etc.

8 Września 1917 r.

2886-2908

IV/. Mayerhofgasse 11

Wien

St. Wenda [illegible]

CXCIX

2.39

Jedynasta bitwa nad Isonzo i zdobycie Rygi. — Cesarz Wilhelm w Rydze. — Zarzuciła uchwałę odparte, Samsikow o potrzebie Rosji. — Proces Suchomlinowa. — Demisja gabinetu Ribot. — Komisja porejsiowa w Warszawie. Mowa jenerał-gubernatora Beselera. — Zmarnowane dwa lata. — Otwarcie polskich sądów. — Sprawa polska w głównym wydziale niemieckiego parlamentu. — Rada Regencyjna. — Józef Ostrowski Hr. Adam Tarnowski. Komunikat i urzędowych mocarstw zapowiada wprowadzenie polskiej państwowości. — List Władysława Mickiewicza. Skutki wojskich z Lublina. — Zdolność obchodów rządów. — i niemocy czynów. — Zebranie Koła Sejmowego w Krakowie. Deklaracja konserwatystów

Lazarski

Przez Koła Polskiego złożył pwirzę[illegible]stwo—

Chorobliwy stan polskiego społeczeństwa

8 Września

~~2780~~ CXCIX 240

Aus.-Węg. Biuletyn z 1° Września „Tak jak w poprzednich dniach Monte San Gabriele było znowu miejscem zaciętych walk. Z północy i z zachodu uderzył liczebnie przeważny nieprzyjaciel na nasze wojska. Punkt ciężkości zapasów był w południowej części góry. Nasza piechota przyjęła ~~nieprzyjaciela~~ kilkakrotnie ~~do~~ przeciwuderzenia i odparła wszystkie uderzenia nieprzyjaciela. Znowu rzucono bomby na Triest; uszkodziły biskupi pałac!!

2896

Aus.-Węg. biuletyn z 2. Września „Nad Isonzo nie przyszło wczoraj do znaczniejszych walk" Ofensywa włoska chwilowo przynajmniej ustała czy zwalniać poczęła —

Około Jutland przyszło do starcia z niemieckimi ~~wojennemi~~ torpedowcami oraz statkami z angielskimi krążownikami. Niemieckie uszkodzone zostały i schroniły się [illegible] ~~[illegible]~~ na [illegible] wybrzeżu — ostrzeliwane z [illegible] Na froncie Aisne Francuzi opanowali ~~[illegible]~~

Na Zachodzie nie zaszło nic ważnego. Na froncie Aisne Francuzi opanowali krawędź na tyłach Chemin des Dames „znaczniejszą część" przednich niemieckich linii —

Francuska ofensywa pod Verdun ustała; angielska we Flandrii ustała, ograniczając się do ognia artylerii —

2

~~2787~~ ~~2877~~ ~~2727~~ 241

Z północno-wschodniego frontu ważne nadeszły 2 września wiadomości. — Na południu Rygi niemieckie korpusy przekroczyły po walce Dźwinę — ~~po [illegible] Dźwinę~~ [illegible] nieprzyjaciela i pod ich naciskiem Rosjanie musieli opuszczać pospiesznie przyczółek mostowy na zachodzie rzeki. Już 3 września biuro Wolffa doniosło o zajęciu Rygi ~~przez~~ stolicy Inflant przez niemiecką armię. Pomyślne i niemałego znaczenia powodzenie. — Petersburg mógłby być zagrożonym. — Nowy dowód rozstroju i ~~ostatecz~~ omdlenia Rosji. Jednak, jak wszystko dotąd, nie zapewnia to już rychłego pokoju. ~~Pomimo~~ Podczas gdy nie ma widoków aby środkowym mocarstwom przybyli nowi sprzymierzeńcy, zwiększyć ~~mog~~ się może jeszcze liczba ich przeciwników z neutralnego obozu. Ameryka do tego [illegible] ukaże się na polach walki a acz mniej to jest prawdopodobnem, nawet ~~do~~ [illegible] przybyć japońskie wojska z którem [illegible] niż z więcej i poważniej liczyć by się przyszło niż z amerykańskiemi. —

8ma września 242

Niemieckie sprawozdanie mówi że po dwudniowej bitwie
pod dowództwem jenerała von Hutier zdobyta 3 września od zachodu
i południowego wschodu w wielu miejscach płonącą Rigę. Nasze dywizje
stanęły pod Dunamunde. Wzięliśmy do niewoli kilka tysięcy Rosjan
Zdobyliśmy więcej niż 150 dział. Rosjanie wyparci zostali
poza Aa. Opróżnili Dunamunde –

Austryjacko-węgierski biuletyn z 4.9.u opowiada, iż wczorajszy dzień
przeszedł bez znaczniejszych walk piechoty. Dziś od rana wojska
nasze staczają ponownie ~~silne~~ gwałtowne walki na północnej pochyłości
Monte San Gabriele. Triest znowu nawiedzili lotnicy –
Walka o Monte San Gabriele nadzwyczaj zawzięta nie ustaje. –
Pomimo walecznej obrony przyszło żywić obawę o Monte
San Gabriele, która niepokoiła Wiedeń –

Biuletyn z 5.ii Dziewiętnasty dzień, jedenastej bitwy nad
Isonzo przepełniony ciężkiemi krwawemi walkami
Toczyły się główne około Monte San Gabriele, którego
Szczyt opanowali Włosi. Kilkakrotnie
zawsze wyparci zostali. Walka trwała
Daly z wielką zawziętością. Włosi pod
Selo o Madeana ponieśli. Kilka wzięto
im do niewoli

~~2789~~ ~~2715~~ 243

Sto oficerów i prawie osiem tysięcy żołnierzy. – Wczoraj 5a ostatnia
walka pod Monte San Gabriele. Góra pozostała w austrjacko-węgierskich
rękach. – Szczyt kilkakrotnie zdobywany był przez ~~ob~~ obydwa wojska, ostatecznie
pozostał w rękach Austro-Węgierskich wojsk. – Którzy dzielnie ~~odparci~~
wyparci, odparci i przeważa pozostała przy cesarskiej armii. –
Także na południu Gorycji którzy ponieśli porażkę. –
Wielkie we Wiedniu zadowolenie. –
Niemiecka armia zdobyła Dünamünde. ~~Na~~ Na północy wschodniej
Dźwiny, dotarła do Bałtyku. Nieprzyjaciel cofał się ku północy
wschodniej. W bitwie ~~po Rydze~~ u pod Rygą toczyła się na
ziemi, morzu i w powietrzu. Niemieckie statki i podwodne
Lotnicy współdziałały z ~~ar~~ armią a lotnicy rzucali
bomby na wojska odwrót i pociągi 12 wojskowe
armii... Wzięto do niewoli 7200 żołnierzy. – Stosunkowo
Nieprzyjaciel opuścił drogę nad Dźwiną
aż po Friedrichstadt. – Niemieckie wojska
Kawaleria ~~opan~~ opanowała tylko [illegible]
koło Mitawy. –
z 7 „tu" – Wczoraj
„Na zachodzie silny
ogień artylerji tylko pod
Verdun. W Inflantach
nasza kawalerja w
zetknięciu z
nieprzyjacielem.

Cesarz Wilhelm 2790 zwiedził 7. t.m. Rygę dokąd przybył z Mitawy.. 244

Z włoskiego frontu biuletyn 7. t.m. „Na południu Krasu (Karsta?) Włosi odparci. Wciąż jeszcze toczą się nader gwałtowne walki o Monte San Gabriele. W ciągu(?) dzieli(?) ostatnich udarem.(?) spełzło na niczem. – Ogółem wzięliśmy do niewoli 500 oficerów i 18000 żoł=nierzy. W odwet za bombardowanie Triestu" rzucano bomby na morski arsenał i wojskowe zakłady Wenecji..

~~2791~~ 2727

245

Sarrail próbował 1 września przyczynić się na macedońskim froncie do ogólnej ofensywy Porozumienia; ale tak słabo to uczynił — mógł ii z łatwością odparcie dostali Serbowie i Francuzi —

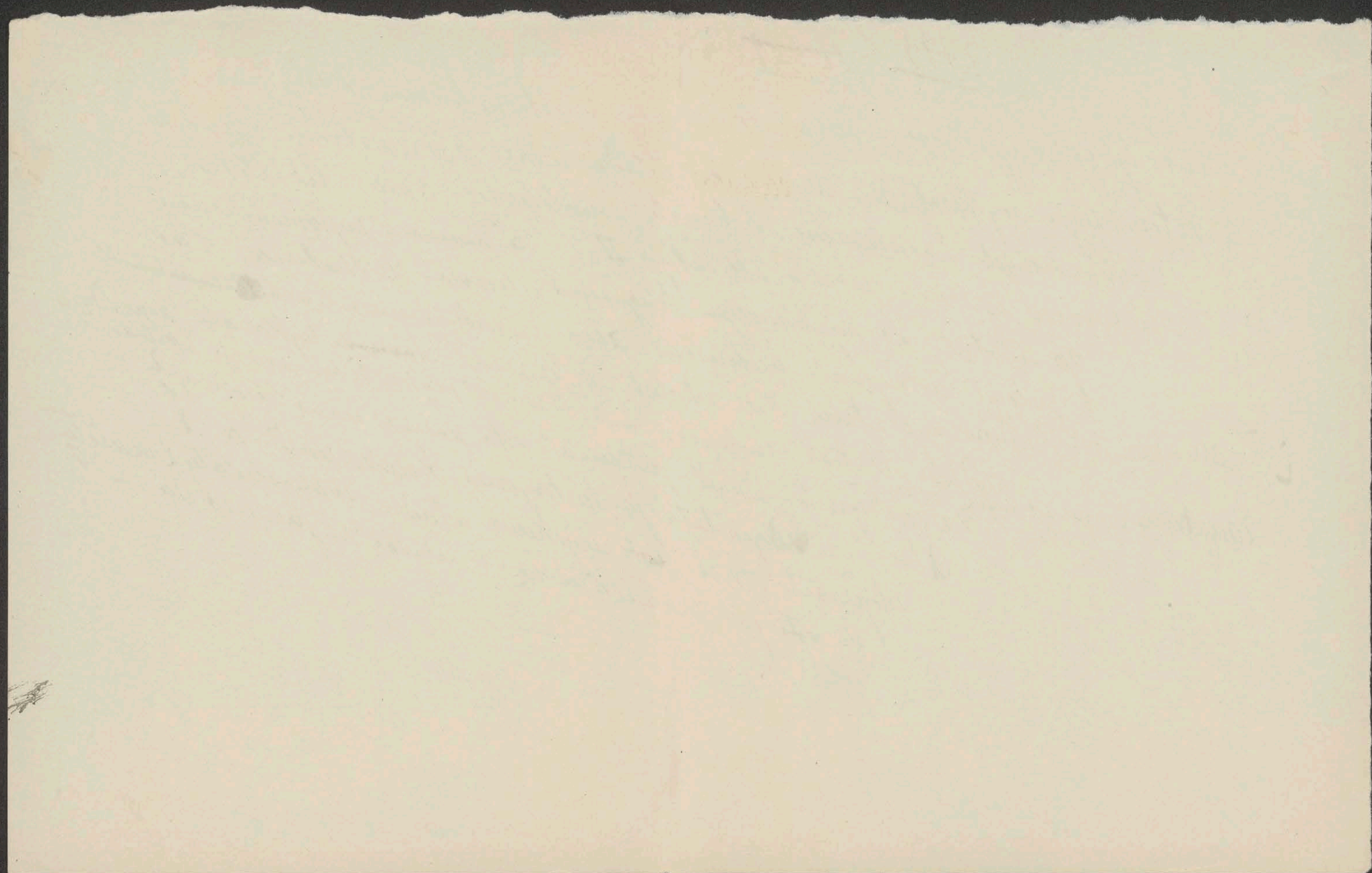
~~2792~~ ~~2728~~ 246

Znowu pokazuje się, że nie można zawierzyć Biurowi-Reutera
Jego wiadomość o dymisji zastępcy ministra wojny Sawinkowa
musiały mylnie jako wystosowany do wszystkiego Biura Prasowego
w Paryżu telegram w którym mówi, że położenie jest niezmiernie
krytyczne, jeśli nie rozpaczliwe. Mam jednak nadzieję że po upływie
kilku miesięcy wojska armia silniejszą będzie niż kiedykolwiek
za caratu.

~~2793~~ ~~2729~~

247

Proces byłego rosyjskiego ministra wojny Suchomlinowa który odbywa się w Petersburgu wykazał, że wojskowe władze wraz z ministrem spraw zagranicznych Sasanowem dokonały mobilizacji armii we 1814 wbrew życzeniu cesarza Mikołaja II i ~~za pomocą~~ przez wprowadzenie go w błąd. Po pojednawczym telegramie cesarza Wilhelma. car polecił wstrzymać mobilizację. czego jednak Suchomlinow ~~i naczelnik~~ i Januschkewitsch naczelnik (Głównego sztabu nie usłuchali i spiesznie ~~zawczasu~~ wykonali poprzednio wydany rozkaz mobilizacji.— Proces wykazał przytem że armia nie była dostatecznie zaopatrzoną i przygotowaną do wojny.— Nie rozstrzyga to jednak pytania: "Kto ponosi winę wojny?" Albowiem wywołała ją historyczna konieczność" a z ~~ich~~ wojskowe władze obydwóch stron zrozumiały i oceniły że ~~była~~ jest nieuniknioną i dalej się już nie da.—

2764

Francuski minister spraw wewnętrznych Malvy podał się do dymisji. Jest to w związku z pacyfistycznym ruchem i zarzutami z jego powodu ~~[illegible]~~ zdo vzeniami. —

~~Pr~~ Ribot wręczył Prezydentowi Poincaré dymisję gabinetu. —

~~2796~~ 249

Komisja „przejściowa" tak nazwana, likwidacyjna Rady Stanu
w Warszawie, otrzymała posłuchanie u jenerał-gubernatora Beselera.
Poruszył on sprawy usunięcia Legionów z Królestwa które, jak ~~wiemy~~
było koniecznem z powodu wewnętrznego ich stanu. — Co ~~je~~ może da
się zaprzeczyć. — Oświadczył, że dymisję Rady Stanu przyjmuje i zgadza
się na Komisję „przejściową". Uważa za wskazane, by departamenty
prowadziły nadal rozpoczęte prace. Oznajmił, że w tych dniach
nadejdą z Berlina ostateczne wiadomości co do stworzenia
rządu polskiego.
~~[illegible] i [illegible] odpowiedź~~

Z powodu drugiej rocznicy ustanowienia jenerał-gubernatorstwa
warszawskiego jenerał Beseler wygłosił był na Zamku
polityczną mowę, zrównoważoną, nacechowaną rozsądnym
sądem i ostatecznie dla Kraju życzliwą. Wyliczył przedmiotowo
wszystkie przeszkody które napotkał w polskiem społeczeństwie
w ~~wszystkich~~ przeprowadzeniu aktu 5 listopada. Nadmienił
o przeszkodach, krytyce, ujemnych głosach, które może

słuchać ~~musimy~~ nam przychodzi i w ojczyźnie naszej!" Mimo tego sprawy znowu ruszą z miejsca i głęboko przekonanym jest, że wielkie zadanie które tu mamy przed sobą da się rozwiązać. "Powtarzam przy swojem: jestem przekonany, że z wielkim trudem, z wielką trwogą, z wielkiemi względami, z niezliczonemi przeszkodami a przedewszystkiem z wielką goryczą, nakoniec ~~[illegible]~~ przyjdzie do tego co chcieliśmy osiągnąć w rzeczywistości, ~~[illegible]~~"

Tak zamknął jenerał Beseler dwa lata jenerał-gubernatorstwa Warszawskiego, zmarnowane przez polskie społeczeństwo ~~[illegible]~~ wiecami, ~~na~~ naradami, projektami, niezliczonemi mowami, nieuzgodnionemi żądaniami, ~~[illegible]~~ chorobliwemi orientacjami, stronniczemi sprawami.–

I przychodzi znowu przytoczyć słowa Wielopolskiego "Można czasem coś dla Polaków zrobić, ale bez nich"

W sobotę 1go września odbyło się w Warszawie otwarcie polskich przyznanych przez środkowe mocarstwa sądów, także w Lublinie.–

~~2779~~ ~~2797~~ 251

Z Berlina przyszła wiadomość iż wskutek Głównego Wydziału parlamentu
niemieckiego domaga się utworzenia rzeczywistego polskiego przedstawi=
=cielstwa narodowego, odpowiedzialnego polskiego ministerstwa i zniesienia
podziału gospodarczego Królestwa Polskiego. zachowaniem tajemnicy, wiadomość
Obrady Wydziału były poufne, że ~~zatrzymaniem~~ były ~~jest~~ jest [illegible]
~~naleg~~ i należało przyjąć że zatrzymali; jednak oraz jenerała-gubernatora
do wiadomości Komisarzy wszystkich mocarstw
Beselera.—

2778 ~~2774~~ 252

Były Marszałek Koronny Niemojowski nie cofnął swej rezygnacji i pomimo życzenia Rady-Stanu nie przyjął godności członka przyszłej Rady Regencyjnej. Wobec tego Rada-Stanu wyznaczyła na trzeciego członka tej Rady p. Józefa Ostrowskiego z Maluszyna, jednego z najzacniejszych obywateli Królestwa Polskiego, byłego członka Rady-Państwa w Petersburgu, syna ministra spraw wewnętrznych za Wielopolskiego. P. Ostrowski jest od początku wypadków zwolennikiem polsko-austryjackiej polityki. — Choroba wstrzymała go była od udziału w sprawach publicznych przez dłuższy czas. —

~~Rada Stanu która jak wojewoda w Konfederatach powinna dzisiaj jeszcze wydać postanowienie~~ ~~Mianowania~~

Rada-Stanu wyznaczyła była jako trzeciego członka Rady-Regencyjnej po odmowie p. Niemojowskiego, hr. Adama Tarnowskiego z tym dodatkiem, że gdyby nie mógł przyjąć tego urzędu, zastąpić go ma p. Józef Ostrowski. — Komisja przejściowa Rady-Stanu zawiadomiła o tem hr. Tarnowskiego. — Ale zaraz stronnictwo ~~międzypartyjne~~ międzypartyjne wysunęło zamiast hr. Tarnowskiego ~~na~~ ~~trzeciego członka Rady Regencyjnej~~

lub Ostrowskiego na trzeciego członka Rady-Regencyjnej narodowego-demokratę Święcickiego. – Rząd niemiecki sprzeciwia się powołaniu hr. Tarnowskiego na Regenta lub na prezesa ministrów, ~~aby~~ dlatego że nadało by to polskiemu rządowi austryjackie znamię

Poselstwo zamierzone hr Tarnowskiego w Stokholmie zaniechane zostało, bo nowy prezydent węgierskiego gabinetu Wekierle nie zgodził się, ~~który~~ na przedstawicielstwo w Peszcie ministerstwa spraw zagranicznych. ~~Zd~~ – w Stokholmie. Który tam ~~pozostaje~~ – w Objąć dziś miał hr. Hadik poseł w Stokholmie skutkiem tego pozostaje.. –

~~2800~~ ~~2735~~ 254

~~narodowego. Demokraty Świeżyńskiego —~~

~~lub Ostrowskiego na czele go ustawiła Rady Regencyjnej narodowego demokraty~~

~~Świeżyńskiego. Prezydent [illegible] [illegible]~~

~~[illegible] [illegible]~~

Dziś ukazał się urzędowy komunikat Biura Wolffa „Narady między Kanclerzem Rzeszy Niemieckiej a hr. Czerninem" podczas niedawnego pobytu hr. Czernina w Berlinie objęły także sprawę dalszej budowy ~~państwa polskiego~~ państwowości polskiej w ślad aktu 5 listopada 1916 r. Między obu mężami stanu przyszło do zupełnego porozumienia co do wszystkich punktów wchodzących w rachubę. Dlatego należy się spodziewać, że już za kilka dni nastąpi ważne oświadczenie obu sprzymierzonych monarchów w sprawie Konstytucji polskiej"

Władysław Michałowski oficer legionowy przydzielony do jenerał-gubernatora Lublina Szeptyckiego, radca namiestnictwa, były starosta Jasła, który pisze mi „Wystanie Legionów na front było koniecznością. Kto znał dokładnie prawdziwy stan rzeczy [illegible] nie mógł się inaczej na to zapatrywać i choć mam dwóch synów w Legionach

~~2801~~ ~~2775~~ 255

to byłem i umiałem być tego zdania. Legiony w tem społeczeństwie i w tych warunkach w jakich były, byłyby straciły dobrą sławę a co najgorsza byłyby się stały karykaturą. Pierwszym obowiązkiem było je od tego ochronić a lekarstwem jedynem był front.- Nad polityczną stroną rzeczy nie zastanawiam się nawet bo praktyczna i etyczna musiała wystąpić na pierwszy odwyż. Poznaję tu coraz lepiej i społeczeństwo i stan rzeczy i dochodzę do bolesnych ale stanowczych wniosków. Społeczeństwo które po lewej stronie spiskuje a po prawej zajęte jest ~~tylko~~ przemycaniem zboża i spirytusu nie może o sobie stanowić. Pozostaje mała garstka rozsądnych i uczciwych która nic zdziałać nie potrafi bo korzeni w społeczeństwie nie ma. Był tu Beseler z oficjalną wizytą. Na objeździe wytwornie wojskowym i arcyoficjalnym odpowiadając na toast Szeptyckiego przypomniał mu jak na czele „dzielnych Legionów" wszedł do Warszawy i ile pięknych nadziei łączyło się z tem przybyciem, dodał „Nadzieje te

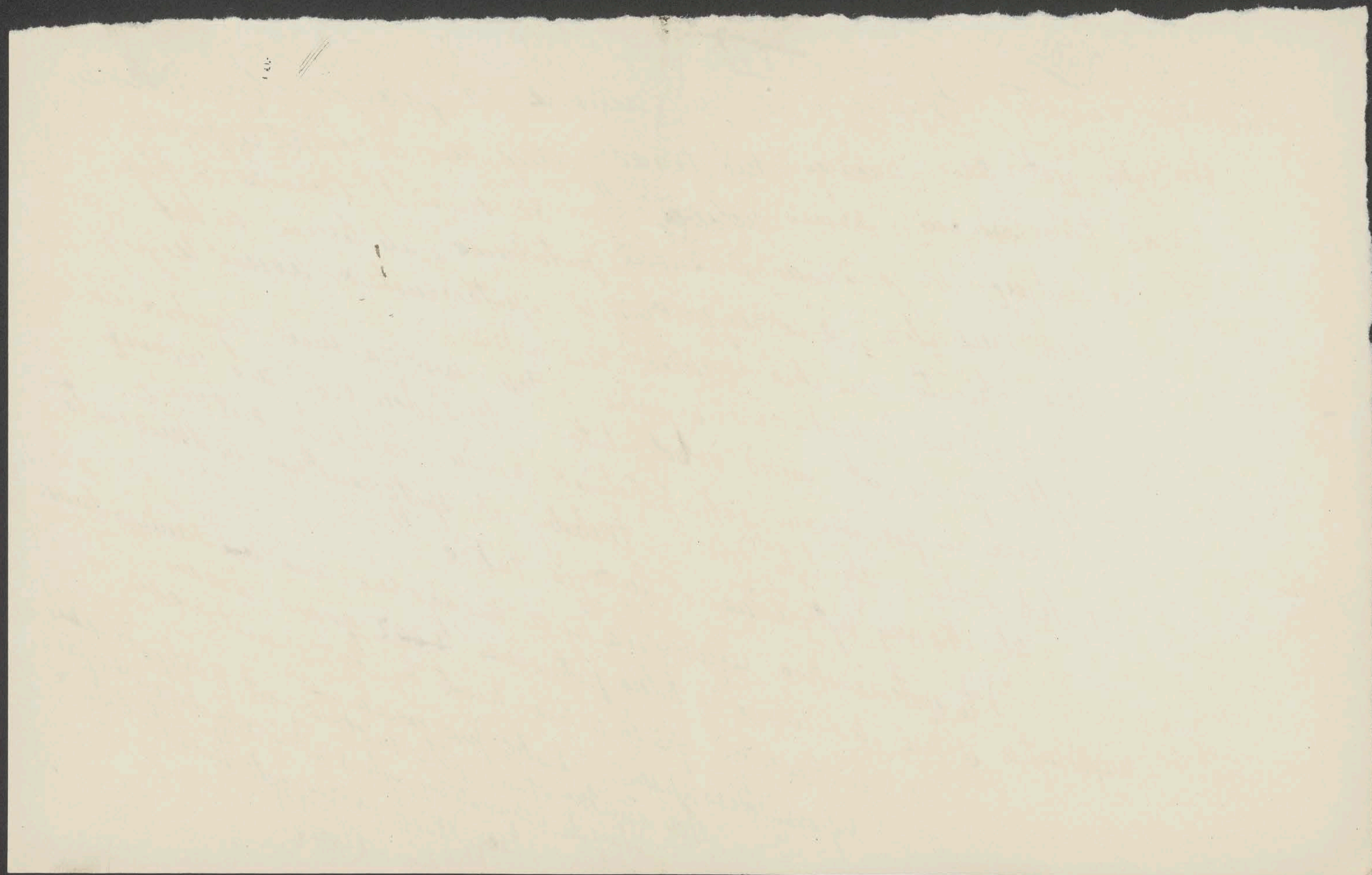
2802

~~2719~~

256

wszystky zawody, trudności są niezmierne a przecież obowiązkiem naszym jest ani nadziei nie tracić ani nie ustawać w pracy nad tworzeniem armii polskiej" Że mówił szczerze o tem nie wątpię bo go znam i znam położenie, ale tem nikt tworzyć nie chce, a co najważniejsze społeczeństwo armii nigdy nie chciało, nie chce i chcieć nie będzie. — Można mieć wyobrażenie co narodowa demokracja wygadała o tem tylko gdy się jest wśród roboty tutaj. W żaden rząd nie wierzy wiary w powodzenie jakiegokolwiek rządu, bo każdy zatrzyje [?] lub obalą. Aby było dobrze trzebaby aby społeczeństwo się zmieniło, aby Niemcy były inne i Austrya także"

I to społeczeństwo wspomina się o nieograniczonej ~~ni~~ samoistności i niepodległości a nie chce uznać iż tylko połączone ~~z~~ granicznem mocarstwem i oparte o nie mogłoby być państwem uporządkowanem i zabezpieczonem. — Ten smutny stan społeczeństwa jest następstwem długich, demoralizujących rządów wszystkich a Ta jesz[?] tacy, którzy pragną połączenia Polski z Rosją.

~~2803~~ 1739 257

W całej Polsce przygotowuje się uroczysty obchód rocznicy zgonu Kościuszki. Niewątpliwie wypadnie świetnie ~~[illegible]~~ i starannie że nawet uczci jego pamięć. Przerażającym jednak objawem jest ~~zdol~~ skłonność i zdolność święcenia przeszłości, poniekąd nałogowo, przy nieporadności i nieumiejętności wyzyskania teraźniejszości i zabezpieczenia przyszłości. „Niech umarli grzebią umarłych” powiedział Jezus Chrystus.—

2804 ~~2719~~ ~~2710~~ 258

Koło Sejmowe galicyjskie zwołanem, zostało w Krakowie 2go września dla rozwiązania Naczelnego Narodowego Komitetu na które, sam się przed niedawnym czasem, zdawał zgadzać. ~~Zaszły odtąd wypadki~~. Obrót jaki odtąd wzięła sprawa Legionów zmienił zapatrywania i okazało się że na razie dalsze istnienie N.N. Komitetu potrzebnem być może dla pożądanego, nawet koniecznego utrzymania Legionów w austryjacko-węgierskiej armii.—

Kierownicy N.N. Komitetu ~~nie mógł~~ nie właściwie skorzystali, z tego, aby uwydatnić, zwołanie w czasie, gwałtowną ~~[illegible]~~ chwałby dla N.N. Komitetu i przyznać mu polityczne, kierujące stanowisko, którego dorobił się był na rzecz Koła Polskiego. Zakrawało to na utworzenie w Krakowie Rządu Narodowego ~~jak w Lozannie~~ na wzór Rządu Narodowego w Lozannie, jak ~~czas~~, gdy ~~ja~~ dziś jedynie w Warszawie może i powinien powstać ~~ja~~ polski rząd, albo nigdzie.—

W tych warunkach zebrało się Koło Sejmowe.— Konserwatyści, a na ich czele stronnictwo Krakowskie – do którego powróciłem po powołaniu mnie do Izby Panów, – oświadczyli się zrazu za utrzymaniem N.N. Komitetu a jednocześnie

~~2808~~ ~~2741~~ ~~2740~~ 259

hr. Zdzisław Tarnowski złożył, w ich imieniu deklarację nacechowaną politycznym
patryjotyzmem. Konserwatyści którzy niebacznie głosowali za ~~[illegible]~~
krakowską rezolucją 28 maja, uznawszy popełniony błąd, musieli
tamaną sztuką, wyzwolić się z niej i uczynili to ~~w~~ deklaracją hr. Tarnowskiego
znakomicie i ~~oj~~ umiejętnie zbudowaną, ~~która w~~ która zaznaczyli, iż
nie mogą dopuścić, aby owa rezolucja użytą była, do zburzenia polityki
aktu 5 listopada 1916 oraz [illegible] polskiej polityki
w Austryi i" uważają też za obowiązek patryjotyczny popierać
urzeczywistnienia aktu 5 listopada, tworzącego Polskę ~~niepodległą~~
a więc popierać powstanie rządu polskiego i wojska. W Austryi zaś, jest dziś
utrzymać politykę, która wspierając państwo szczerze, posiadania
rękojmią jedności politycznej Galicyi, polskiego stanu
na jej obszarze i wpływu polskiego w monarchii!"
Wobec tego, inne stronnictwa – z wyjątkiem polskiej demokracyi –
pod przewodnictwem narodowo-demokraty i zwołały
przystąpiła posła Głąbińskiego

~~2806~~ ~~2742~~ 260

Ucisztychane zamieszanie, zgorszenie przypominające warcholstwa
przedrozbiorowych sejmików, opuścił izbę porządek, zdekompletowały
zebranie i uniemożliwiły wszelką uchwałę, przyczem ociągających ~~zaw~~ się
~~z zaw~~ zawzietości
uznano
Podczas tych zajść stawiono stronnictwa
iż pozostaje N. K. Komitet za nieistniejący.
wnioski i głoszono zdania najniedorzeczniejsze z ucisztychanego stronnictwa zapuszczały się
i poza Krakowskiego stronnictwa ~~i~~ inne zapuszczały się Przez Koła Polskiego
przyosobistych napaści ~~zawzietości~~ i poza Krakowskiego stronnictwa z nich. Przez Koło Polskie go
lub nie dość stanowczo nawracały z nich do wykazania chorobli-
na bezdroża
Zarawski z Kozyt przerzedztwo Koła. Wszelkie polskie zebrania, w tej chwili, stała tylko do wykazania chorobli=
=wego stanu ~~w jakim zmarna~~ ~~ów~~ jaki znarna ooże narodu
popadła a który cesarz Karol tak starannie zauważył w Kole Polskiem,
wzorowane z ~~rozumiejąc~~ z p. Twardowskim. Wyleczył ją ~~go~~ dopiero Komisja okupacyjnych
wojny ~~ści~~ –
Obecnie Polacy ~~Obecnie~~ potrzebują być rządzonymi i kierowanymi pod opieką okupacyjnych
rządów jako sanitariuszowie ~~rządów~~ w sposób ~~jaki~~ wskazany przez ~~wskazał~~ jenerała Beselera, silną
ale sprawiedliwą ręką, przy uznaniu narodowych ich ~~jego~~ praw
poskromieniu rewolucyjnych, warcholskich, destrukcyjnych
dziatań i dążności, ~~utw~~ ~~budowania~~ i utrzymania ładu i ~~dadzą~~
z uwzględnieniem warunków w jakich się
z należy, tem samem nie zbyt biorąc w rachubę
przyszłości, ~~zboczenia~~ tkwarniejsze zbo-
=czenia. – Wszystkie te
zajścia przykre i

~~2807~~ ~~2742~~ 261

upakarzające nie mają żyć wielkiego znaczenia dla przyszłości o której rozstrzygnie ponad niemi koniec wojny i pokój. Nie ma go zgoła dla N. K. Komitet który zresztą ani żyć ani umrzeć nie może, a który jedynie spełnieniem żądania legionowego ~~mógłby~~ ~~by~~ może uzasadnić swoją przeszłość i teraźniejszość".

8 Września

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

CL

262

IV

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates
etc. etc.

2908-2927

Stanislaus von KOŹMIAN,

15 Wrzesień 1917. Hochwohlgeboren.

In Reishsratsangelegenheiten.

Krakau.

263

G Ł

Bunt Kornitowa.— Gabinet
Painlevé w Paryżu.— Niemiecka
przesyłka z Buenos Aires za
pośrednictwem szwedzkiego posła
Program Wekerlego.—
Legiony w Przemyślu.—
Zapowiedź manifestów nadko-
=nych monarchów. Prezydent
Warszawy Ks. Z. Lubomirski
wystąpił z międzypartyjnego
Stronnictwa.—
Powrót Metropolity Szeptyckiego
do Lwowa.—
Jedynasta bitwa nad Isonzo.
Monte San Gabriele.— Zwolnienie
walki: na Kalkowicie i w Rydze.
Przerwa

15 Września

[illegible]

~~2808~~ ~~2744~~ ~~CXLV~~ CL 264

Od którego czasu trwająca walka między głównodowodzącym Korniłowem
i prezesem gabinetu Kiereńskim zakończyła się przegraną pierwszego.—
Korniłow zażądał, aby Kiereński oddał mu całą cywilną i wojskową
władzę. Dla utworzenia nowego rządu.— Z upoważnienia tymczasowego
Rządu który upatrzył w tem kontrrewolucyjny zamiar, Kiereński
natychmiast rozkazał Korniłowowi złożyć naczelne dowództwo
i oddać je jenerałowi Klembowskiemu. Jednocześnie
zaprowadził stan wojenny w Petersburgu i w petersburskim ~~[illegible]~~ [illegible].
Wydał odpowiednią proklamację ~~[illegible]~~. — Klembowskyj dowodził północną armią. pobitą pod Rygą.—
Korniłow zapragnął był dyktatury. Jednocześnie odkryty
został ~~monarchiczny~~ spisek na korzyść upadłej dynastii.
Któremu Kiereński zapobiegł, licznemi aresztowaniami.
Także, jak donoszą dzienniki, ~~także~~ aresztowano W. Ks. Michała Aleksandrowicza oraz
W. Ks. Pawła.—
Z dwóch stron zagraża tymczasowemu Rządowi oraz zdobyczom
rewolucji niebezpieczeństwo, od skrajnych żywiołów
tak narwanych maximalistów oraz Lenina i od monarchistów ~~[illegible]~~.
Kiereński stawił był dotąd czoło ~~obydwom~~ obydwom.—
W tem nadeszły wiadomości niedokładne
i które potrzebowały potwierdzenia
że Korniłow nie poddał się
rozkazom Kiereńskiego

~~2801~~ ~~2745~~ 265

i wyruszył na czele wojska do Petersburga dla objęcia dyktatury,
czy jedynie było ~~udawanem~~ celowem. albowiem jak już dawno powiedziano
nie żąda się jej lecz bierze się ją. Dalsza ~~wieść~~ wieść także najimpetniej
niepewna mówiła, że Kiereński zamordowanym został
przez Kozaków. Tak co bądź zamieszanie się spotęgowało i prawdopodobnie sprawdziło się
była wojna domowa. Zamordowanie Kiereńskiego nie sprawdzone. Tak
się. Najrozmaitsze nadchodziły wiadomości nie sprawdzone i co zaszło
iż niepodobna było zwiedzieć co się istotnie dzieje w petersburskiej
Tyle pewnem było, że gen. Kiereński wydał odezwę do wodza
zatoki, donosząca o buncie Korniłowa. „Były naczelny wódz okazał się zdrajcą
floty obłudnie wierności” objeżdżał narodowi i ostatnio
albowiem wysłał wojsko przeciw Petersburgowi zawiadomił Komisarzy o pochodzie Korniłowa na Petersburg
front” z Wiel. Tymczasowy zwróciły same nie pewne doniesienia, ~~[illegible]~~
że wojsko Korniłowa już zajęło Gatczynę, że Kozacy i tak

~~2810~~ ~~2741~~ 266

przyczyną Kaledin oświadczyli się za Korniłowem; i że za nim
stoją rządy i dyplomacja mocarstw porozumienia. [illegible] że za nim
~~[illegible] na rozwój dramatu~~ ~~Duma,~~
oświadczyła się Duma, kilka wielkich miast, gwardia, i
mieszczańskie stronnictwa, że rozeszło wydał,
odezwę w której mówi się zbawcą rewolucji i
rozwiązuje Tymczasowy Rząd. Przyszło czekać na
rozwój ciemnego dramatu. w którym podczas zewnętrznej wojny
wojskowy bunt wywołuje ~~[illegible]~~ domową, co znamionuje obecny stan Rosji. —
Wszelkie wiadomości ~~[illegible]~~ przysyłane za granicę są nadzorowane przez
Kiereńskiego, zatem prawdopodobnie jednostronne, stąd całkowicie zaufać
im nie można, ale jeszcze mniej tym które z pod tego nadzoru Tymczasowy Rząd
wyzwalających się. Według domysłów dorywczych przez Kiereńskiego. Pod oskarżeniem buntu zarządził
stanowisko stawiał groźno wypadkom.
sądowe dochodzenie przeciw Korniłowowi, jenerałowi;

2811 ~~2744~~ 267

Denikinowi Dowództwo południowo zachodniej armii, jenerałowi ~~Łukomskiego~~ Łukomskiemu naczelnikowi głównego sztabu, ~~i~~ dalszy banda dwu jenerałom, Markowowi i Kisłakowi. —

Tymczasowy Rząd zaprowadził stan wojenny w Moskwie i okręgu. —

Wreszcie Tymczasowy Rząd mianował jenerałissimusem Kerenskiego, co przypomniało pamiętne zdanie w Rabagasie Sardou „Adwokat jest do wszystkiego zdolny". Tymczasowy Rząd powołał na naczelnika głównego sztabu byłego generalissimusa Alexiejewa. —

W Polsce, po tym precedensie, mógłby zostać generalissimusem profesor Władysław Leopold Jaworski, który tyle zadaje sobie trudu aby utrzymać niepotrzebny N. K. Komitet. ~~[illegible]~~ — Byli już i są niewojskowi ministrami wojny, ale Rosja pierwsza dała przykład adwokata powołanego na głównego dowódcę armii..

~~Urzędowy komunikat Tymczasowego Rządu [illegible]~~

~~= Kiedy ministr~~

~~2748~~ 2812 268

Urzędowy Komunikat Tymczasowego Rządu z 11. tm. przedstawiał, bunt jako już poskromiony, zapewniał że większość jenerałów oświadczyła się przeciw Korniłowowi, że oddziały wojska opuszczają [go] i że jest nadzieja że nie przyjdzie do rozlewu krwi a że na wszelki wypadek rząd przedsięwziął wszystko co potrzebne dla obrony Petersburga. — Naczelny wódz Kiereński wydał ~~rozkaz do wojska~~ rozkaz dzienny Do ~~wojska~~ sił zbrojnych w którym stwierdza że bunt Korniłowa i kilku jenerałów spełzł na niczem! Winni ~~Winni~~ ~~[illegible]~~ stawieni zostaną przed rewolucyjnym, wojskowym sądem. Zakończenie buntu bez rozlewu krwi okazało że naród ożywiony jest dobrym duchem. W obecnej chwili wszystkie jego siły winny być przedewszystkiem wziąte w obronę ojczyzny przeciw zewnętrznemu wrogowi —

~~2813~~ ~~2749~~

Telegraficzna Agencja Petersburska zaleca od Tymczasowego Rządu wbrew innym szybkim wieściom zarządzenia ~~dowodzą~~ ta 18-tu z organu Rady żołnierzy i robotników Izwestia donosi: Korniłow i naczelnik sztabu Łukomskij – oświadczyli iż gotowi są stanąć przed rewolucyjnym sądem aby osądzono działalność z powodu urządzenia buntu i Komisy Tymczasowy Rząd wysłał do głównej kwatery ~~Mery~~ Dla zbadania sprzysiężenia Korniłowa. – naczelnik głównego sztabu Alexejew udał się do głównej kwatery. Minister finansów i wice-prezydent rady ministrów Niekrassow ustąpił. Minister spraw = trów

~~2814~~ ~~2770~~ 270

Zagranicznych Tereszczenko zostanie wice-prezesem rady ministrów. – Jenerał Ruski mianowany dowódcą północnego frontu w miejsce Klembowskiego, ~~Jenerał~~ Dragomirow mianowany dowódcą na południowo-zachodnim froncie w miejsce Denikina ~~na~~ postawionego przed sądem. –

Skiorne porudzewięta aresztowania. W Kijowie osadzono we więzieniu Szulgina i zamknięto jego dziennik "Kiewljanin". W Rostowie nad Donem aresztowano hetmana kozaków Kaledina. –

Zupełne ~~niepoczę~~ niedopisanie bunta Korniłowa " wywołało w całej Rosji niezliczone objawy na rzecz Tymczasowego Rządu, i ~~także~~ ze strony miast, ziemstw, ludności i wojska "

Tyle Telegraficzna Agencja Petersburska

Podług tego ~~żyjąc~~ żyłby Kereński bez wodza Korn.

Przyszło czekać na potwierdzenie. Nawet zwycięstwo nie byłoby ostatecznym utwierdzeniem jego władzy i wyjściem z chaosu.– Z dwóch stron grozić będzie i nadal niebezpieczeństwo, dla Tymczasowego Rządu; od skrajnych żywiołów i od ~~tw~~ monarchistów reakcyjnych.– ~~Od~~ gnilizny ~~zepsucia~~ nawet rewolucja nie może korzeni zapuścić.–

~~2876~~ ~~2792~~ 272

Prezydent Poincaré polecił p. Ribot utworzenie nowego gabinetu; ~~Ribot podjął się~~ czego się ten podjął.–

Wobec odmowy socjalistów poparcia nowego gabinetu Ribota, oraz w skutku tego odmowy ~~min~~ b. ministrów Thomasa i Painleve Ribot złożył w ręce prezydenta Poincaré polecenie utworzenia gabinetu.–

Socjaliści uzasadniają odmowę tem, iż zamierzony gabinet nie dawał rękojmi silnego podjęcia narodowej obrony oraz demokratycznego działania.–

Prezydent Poincaré poruczył ministrowi wojny Painlevé utworzenie gabinetu.– Tego usiłowania nie odniósł skutku i złożył on w ręce Prezydenta dane mu polecenie. Prezydent jednak powtórnie powierzył mu utworzenie gabinetu.–

Painlevé utworzył gabinet bez udziału socjalistów. Ribot objął w nim tekę zagraniczną. Dekretem utworzony został nawzór angielskiego wojenny Komitet. W skład jego weszli Painlevé, ministrowie spraw zagranicznych, finansów, marynarki, uzbrojenia oraz zaopatrzenia stanu

~~2817~~ ~~2757~~ 273

Barthou, Bourgeois, Doumer i Dupuy—

~~2878~~ ~~2759~~ 279

A Poseł szwedzki ~~szwedzki~~ w Buenos-Aires przesłał trzy telegramy posła niemieckiego hr. Luxburga odnoszące się do stosunków Argentyny z Niemcami. Waszyngtoński rząd pochwycił te przesyłki i ogłosił owe telegramy. Stąd wielkie zamieszanie i oskarżenie Szwecji iż nie stosuje się do neutralności, żądanie zadość uczynienia groźby i cała kampania dziennikarstwa Porozumienia przeciw sztokholskiemu rządowi, z odwróceniem go od narodu, a to w przededniu wyborów w Szwecji, aby zapewnić przewagę stronnictwu sprzyjającemu Porozumieniu.–

A Niemiecka dyplomacja nie ma szczęścia ze swojemi przesyłkami.–

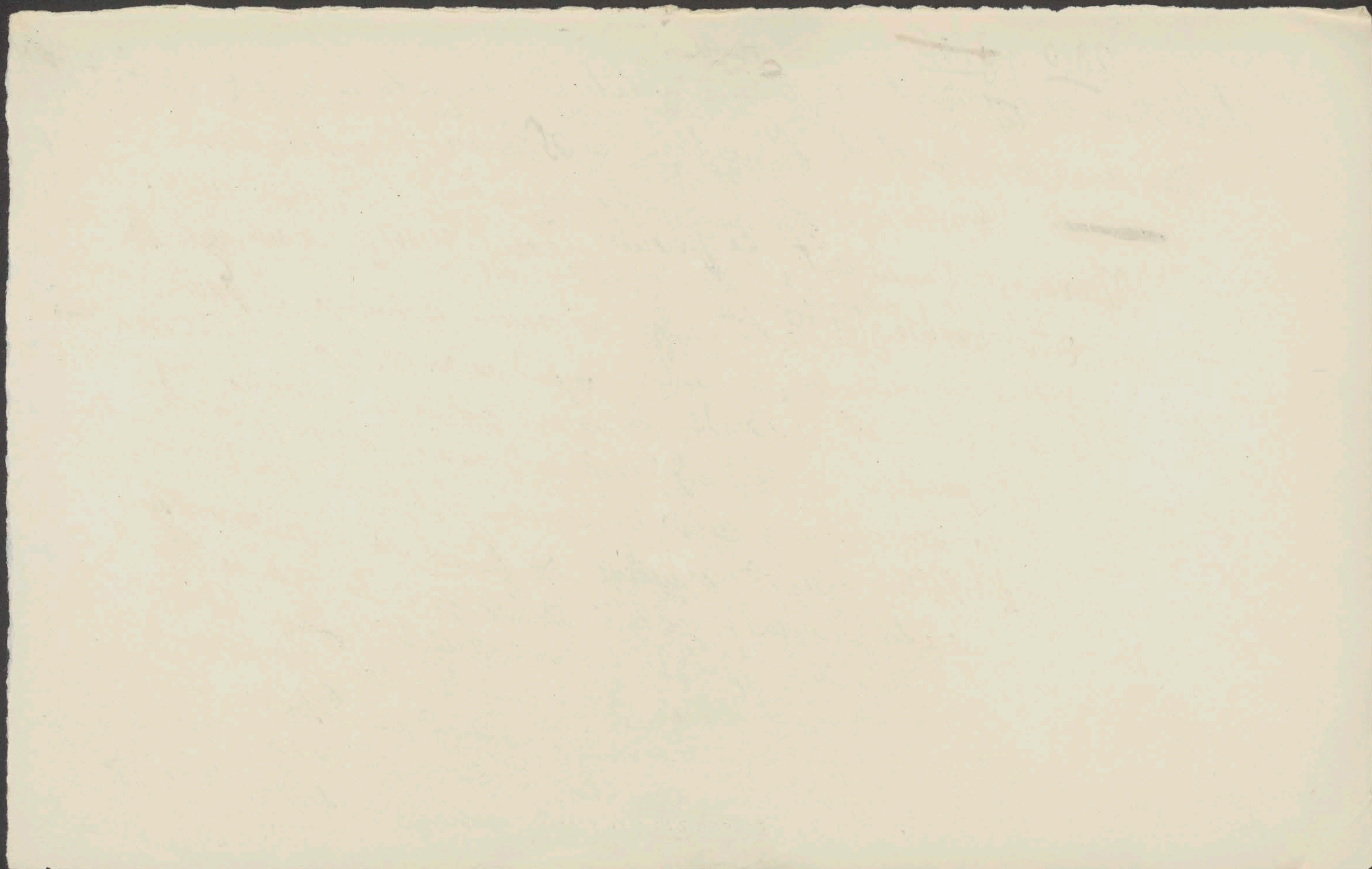
~~2819~~ ~~2777~~ 275

Nowy prezydent węgierskiego gabinetu Wekerle przedstawił
sejmowi swój program. Jest on rzeczowy, wolny od szumnych
frazesów. Program jest ten sam co poprzedniego prezydenta
ministrów hr. Esterhazego; z wyjątkiem prezydenta ministrów
pozostali poprzedni ministrowie. Podstawą bytu nowego
gabinetu jest reforma wyborcza. Po za nią głównemi
są ~~za~~ gospodarcze i finansowe zadania. Narodowościowa
polityka wewnętrz pozostaje niezmieniona. Program okazuje
życzliwość dla Kroacji i obiecuje poprawić jej ~~żądania~~ żądania stosunki dla
~~przyłącz~~ wcielenia ~~z~~ Dalmacji. — ~~Program~~ Program monarchy
życzenie pokoju już kilkakrotnie przez monarchę na
objawione i zwraca się z wdzięcznością
pokojową notę Ojca Świętego. Dopóki strona przeciwna
nie okaże się skłonną do zaszczytnego i zabezpieczającego
pokoju, Austro-Węgry wytrwają w obronnej
walce, świeżo uwieńczonej powodzeniami...

2820 ~~2786~~

276

S. Wekerle nazwał [illegible] Czechów zespolenia z niemi węgierskich Słowaków w osobnem państwie ~~nazwał~~ marzeniem, na co wódz magnatów [illegible] Vavady zauważył, że przecież Czesi marzą czuwając i to bardzo głośno

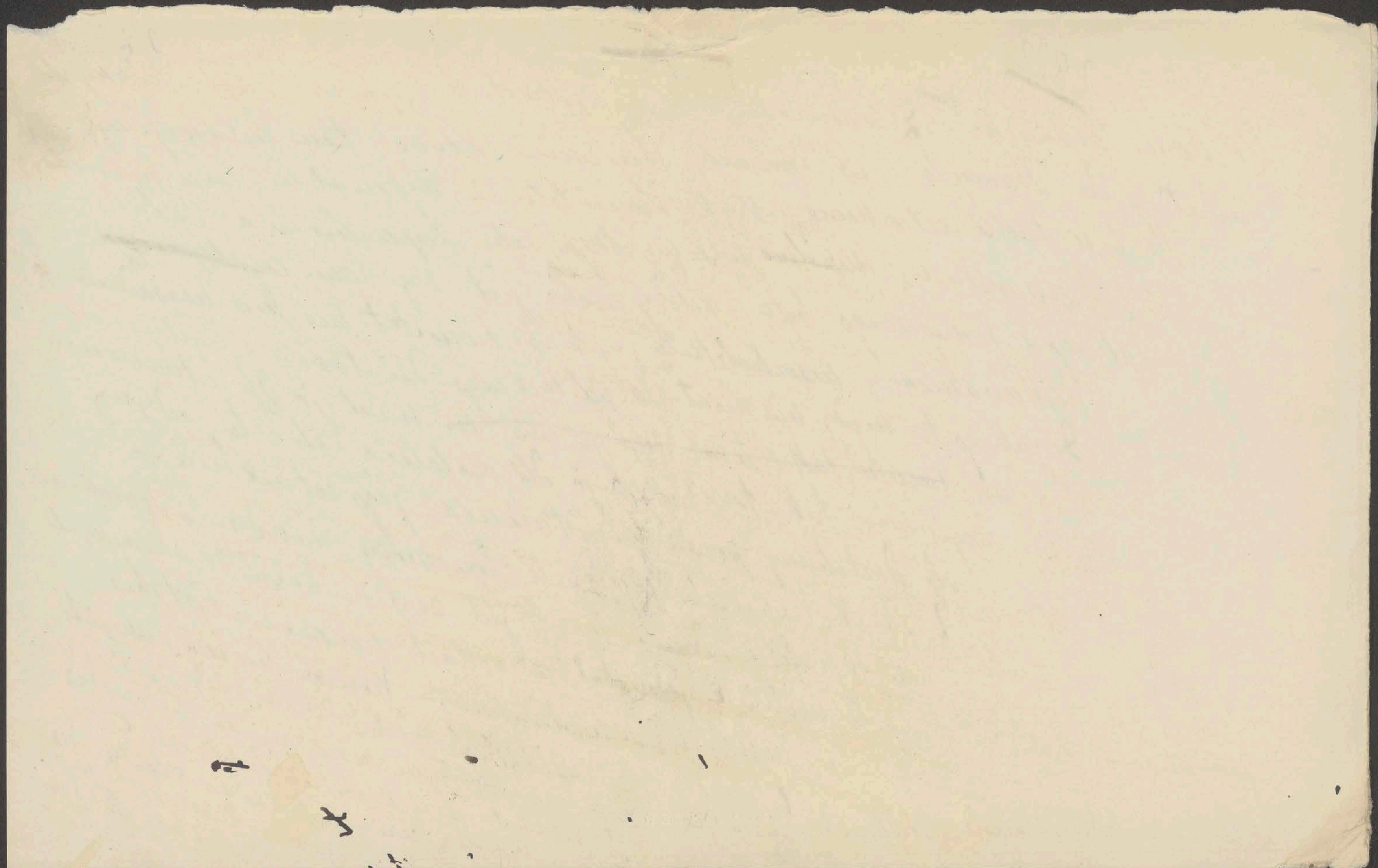

Wszystkie stronnictwa prócz narodowej pracy oświadczyły gotowość
popierania gabinetu Wekerlego oraz uznanie dla jego programu
i osoby. W imieniu stronnictwa narodowej pracy, to jest większości
sejmu, były prezydent gabinetu hr. Tisza który przybył z frontu,
przedewszystkiem całkowicie pochwalił ustęp programu Wekerlego o pokojowej
gotowości monarchii, z dodatkiem pod adresem hr. Czernina —
" Iż należałoby się strzedz aby nasza gotowość pokoju nie nieprzyjaciele "
była poczytana za tęsknotę pokoju, z czego pokoju za każdą cenę
wyzyskiwać by mogli, iż chcemy pokoju za każdą cenę
Hr. Tisza wyraził zupełne zaufanie do gospodarczej
i ~~polit~~ finansowej polityki Wekerlego i do jego w tej
dziedzinie zdolności i wielokrotnych zasług. Skoro
prezydent Wekerle obstaje przy tej samej reformie
wyborczej którą zapowiedział hr. Esterhazy, mówca
i jego stronnictwo, to samo co dawniej zajmuje
przeciw niej opozycyjne stanowisko —

~~2822~~ ~~2716~~ 278

Hr. Adam Tarnowski ~~…~~ z ramienia ministerstwa spraw zagranicznych udał się do Przemyśla w sprawie Legionu, które tam się znajdują. Przybyli także członkowie N. N. Komitetu z wytrwałym nie-przeciwnikiem Jaworskim, ~~wspólnie~~ we wspólnym celu zapewnienia ich dalszego a koniecznego bytu który wciąż jest zagrożony ~~…~~ spiskowaniem i warcholstwem. N. N. Komitet nie ma ~~…~~ racji istnienia i występowania & jak go też nigdy nie miał do politycznego działania i występowania Jak ~~…~~ ma je dla ~~…~~ miał je dla utworzenia Legionów tak teraz ma je dla ocalenia ich i to jedyny ale dostateczny powód przedłużenia jego istnienia. –

Z N. N. Komitetu wystąpili ludowcy, narodowi-demokraci i socialiści, oczyszczony jest ze szkodliwych i skrajnych żywiołów i pozostał w rękach konserwatystów i polskich demokratów. – Koniec mieszczańskich i międzywojennych działaczy. – Tak zakończony został „maślana zgoda" Monarchowie świętych sojuszów mocarstwa mieli w najbliższym czasie wydać orędzie do Królestwa Polskiego i pisma do jenerał-gubernatorów o wprowadzeniu polskiego rządu. Kz. Wistaw Lubomirski wyszedł z koła międzypartyjnego. –

~~2823~~ ~~2759~~ 279

Metropolita Szeptycki powrócił do Lwowa uroczyście
powitany przez Niemców, oraz Arcyksięcia Wilhelma młodszego
Syna Arc. Karola Stefana Ukraińskiego cesarz wysłał w tym celu i Ukrainy w imieniu
monarchy przemówił do Metropolity i uczcił go.
Odryzowuje się ukraińska polityka równoległe, do
bezwzględnej Koła Polskiego.
Metropolita zajęty ~~wytworzeniem~~ przyjściem Jasz dla
Katolickiego Kościoła. Widział się z Kerenskim
który mu powiedział że rewolucyjna Rosja ~~może~~ nie może wziąć Kapitana i pastwić się nad nim. ~~Kapitana~~
~~mógłby~~ ~~wystawić~~ ~~i pastwić się nad nim.~~
~~Metropolita~~ ~~z Kerenskim już~~ ~~odwiedziłem~~ ~~z~~ ~~z polityków~~ najwyższym.
Metropolita wniósł wrażenie, że Kerenski
jest nie zwykłym człowiekiem.

~~2824~~ ~~27~~ 280

Aus-Ung Biuletyn z 8a „Monte-San Gabriele wystawione na cięższy ogień artylerii. Nocne uderzenia włoskie // Zresztą nie przyszło nad Isonzo do znaczniejszych walk

Odparte zostało. Włosi umacniają swoje stanowiska pod Monte San Gabriele — zostało się w ręce

Przy zdobyciu Rygi ~~za~~ 316 dział zdobyczy niemieckich wojsk.—

W przemowie do armii w Rydze cesarz Wilhelm zaznaczył z dzisiejszymi Niemcami z tą ziemią, która zawsze hanzeatycko-niemieckie pochodzenie Rygi, i cięższe usiłowała zachować swoją dawną niemieckość i ucisku przeżyła czasy. Wyzwoloną została z długiego przez niemiecką armię w ~~tem~~ której znajdują się wszystkie niemieckie plemiona.—

Armia Sarraila wzmocniona Rosjanami odparta sprzymierzone wojska na ich główne stanowiska.—

~~Nad Isonzo nie przyszło do znaczniejszych walk~~ Nad Isonzo Biuletyn z 10a nie przyniósł nic ważnego. Nie zaszły żadna znaczne walki. tak że ~~chw~~ chwilowo przyjęto je za ustałe ~~chw~~ ~~—lnoo—~~ ~~Zamiast by wyzwolony Triest zostało mu włoskie Sardenamegr~~

~~2825~~ ~~274~~ 281

Biuletyny z W.e dwunasty dalsze postępy w jedenastej nad Isonzo bitwie, która po trzech tygodniach ~~ciąg~~ nie zamknięta za ogólnego położenia, tem samem poczytana być musi za niepowodzenie włoskiej armii, wspartej wszelkiemi możliwemi technicznemi środkami dostarczonemi przez Anglii, Francji i Ameryki, ~~z~~ i która rozporządzała siedmioma tysiącami dział. Czy wtórą rozpoczną na nowo ~~wk~~ dnia 11-tu niebawem efensywę, czy też na razie zaniechają jej, któréj wyższość okazała armia jenerała Borojevica złożył nowe dowody umiejętnego prowadzenia wojny i niezłomności. Włosi wprowadzili byli 48 dywizje we walkę i jedynem ich powodzeniem jest zdobycie wsi Selo, podczas gdy usiłowania ich o zdobycie Monte San ~~Mary~~ Gabriele rozbiły się o dzielną obronę austryjacko-węgierskich wojsk. Triestu nie ~~zdy~~ zdołali lecz zbombardowali –

~~2826~~ ~~2762~~ 282

Jedynasta bitwa nad Isonzo jest jedną z najcięższych walk tej wojny. I do 11. t. m. zapisana być mogła jako zaszczytny dla obronny oręża Austro-Węgier, nie małego znaczenia dla sprzymierzonych mocarstw, podczas gdy równoległe zdobycie Rygi znacznie z korzyścią wzmocniło ich stanowisko we wojnie i wobec pokoju.—

Dnia 11. t. m. walczono jeszcze około Monte San Gabriele które oczyszczały pomyślnie dla austryjacko-węgierskich wojsk tam roty strzeleckie.—

Z 2. włoskich zajęte przez nich

Zaszła chwilowo przerwa w ogólnej ofensywie

Sprawozdania.—

[illegible] [illegible]

~~2827~~ ~~2763~~ 283

Na Bukowinie przeciw Len Józefowi Rosjanie przeszli do ofensywy. Pod Salką odnieśli nieznaczne powodzenie
W odwet za rzucenie przez Rosjan bomb na
Podkowce, uczyniono to samo na dworzec
w Radziwiłłowie
W Albanii austro-węgierskie wojska
pomyślne stoczyły walki ze sprzymierzeńcami
Znaczny jest łup zdobyty w Rydze wszelkiego gatunku
oraz 325 dział.—

15 Września

CZI

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

22go Września 1917 r.

2.84

An Seine des Herrn

Schriftstell... Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates ꝛc. ꝛc.

Stanislaus von Koźmian,

1917

Hochwohlgeboren.

157

2820-2861

Krakau.
Wien,

C [3] I

285

~~Ad~~

Odręczne pisma cesarza Karola i cesarza Wilhelma z 12 września oraz patent o budowie polskiego państwa —

Skład Rady Regencyjnej —

Odpowiedź 3 środkowych mocarstw na pokojową notę Papieża — ~~[illegible]~~

Przebieg buntu Korniłowa — Tymczasowy Rząd ogłosił Rosję rzecząpospolitą —

Podzielił władzę ~~[illegible]~~ pięciu ministrom z Kiereńskim na czele —

Zapowiedziana Demokratyczna Konferencja —

Hetman Kaledin i Dońscy Kozacy —

Zarządzenia Kiereńskiego —

Rada robotników i żołnierzy —

Wrzekome dyktatorstwo Kiereńskiego. Chwiejność, niepewność, zamęt —

Oskarżenie Kaledina.

Co się stało z Korniłowem?

Wiadomość o ustąpieniu Alexiejewa.—
Ukraińskich pułków, Konflikt—
Galicyjskich Ukraińców żądania—
Program gabinetu Painlevé—
Rozruchy żywnościowe—pokojowe we
Włoszech.— Argentyna, Szwecja, Nie=
=cy i hr. Luxburg.—
Częściowe polepszenie austro-węgierskich
stanowisk nad Isonzo.— Cesarz Karol
na tyrolskim froncie.— Zakończenie
jedenastej bitwy nad Isonzo.— Trzecia
Flandryjska bitwa.— Przełamanie
rosyjskich stanowisk pod Jakobstadtem.—

22 Września

~~2828~~ ~~2764~~ C.E.I. 286

W sobotę 15go września w gmachu jenerał-gubernatorstwa Lublina odbyło się, uroczyste ogłoszenie odręcznego pisma cesarza Karola z 12.tm do jenerała-gubernatora hr. Szeptyckiego oraz patentu, o zaprowadzeniu państwowych urzędów w <u>Królestwie Polskiem</u>, w wykonaniu dalszem ~~oraz lub~~ manifestu z 5 listopada 1916r. z uwzględnieniem stanu wojennego.

To samo ogłoszenie ~~..~~ odbyło się na warszawskim Królewskim zamku, przez jenerał-gubernatora Beselera który uroczyst. i b. Tymczasowej Rady Stanu „przejściowej Komisji" odręczne pismo cesarza Wilhelma i odnośny patent. — ~~Jako~~ Obecnym był jako delegat ~~Delegat …austryjacko-węg~~ austryjacko-węgierskiego ministerium spraw zagranicznych minister pełnomocny Ugron.

Jenerał-gubernator Lublina hr. Szeptycki i jenerał-gubernator Warszawy Beseler wręczyli „przejściowej Komisji" wspólny reskrypt objaśniający patent. —

2829 2765 287

... Cesarz wydał następujące pismo odręczne datowane 12 września b. r.

Kochany hr. Szeptycki!

W pełnem porozumieniu z moim wzniosłym sprzymierzeńcem, Jego Cesarską Mością cesarzem niemieckim, pragnę kontynuować budowę państwa polskiego zgodnie z manifestem z 5 listopada 1916, aby kraj, wyswobodzony z pod ciężkiego jarzma, już dziś, o ile tylko na to pozwoli położenie wojenne, mógł użyć swoich bogatych sił państwowo-twórczych, kulturalnych i gospodarczych dla błogosławionego rozwoju.

Ponieważ przechodzimy teraz ciężkie czasy wojenne, **nie jest jeszcze możliwem**, by **król polski** z prastarą, okrytą sławą, koroną Piastów i Jagiellonów zjawił się w stolicy kraju i by **reprezentacya ludu**, oparta na zasadach demokratycznych, podjęła dla dobra kraju prace w Warszawie. Ale już dziś zgodnie z życzeniami narodu w miejsce dotychczasowych instytucyi wejść mają w życie organy Królestwa Polskiego, wyposażone we władzę ustawodawczą i wykonawczą, tak że odtąd władza państwowa w zasadzie spoczywać będzie w ręku **rządu narodowego**.

Zgodnie z wnioskami mężów zaufania kraju, mocarstwom okupacyjnym zastrzeżone będą tylko te kompetencye, których domaga się stan wojenny.

em
am
dy

nów kierowano się radą dyrektora Muzeum Na-
rdowego, p. Gembarzewskiego i wybrano orła
stanisławowskiego, zrywającego się do lotu, ja-
...bol odradzającego się państwa polskiego.
mogła

~~2830~~ ~~1766~~ 288

Oby temu nowemu ważnemu krokowi, pociętemu dla ukończenia budowy państwa polskiego towarzyszyło błogosławieństwo Wszechmocnego i oby ten krok przyczynił się ku temu, by przyszłość wolnej Polski w dobrowolnem przyłączeniu się do mocarstw centralnych, które wyswobodziły kraj z pod jarzma rosyjskiego, była szczęśliwą i godną wielkiej przeszłości narodu polskiego.

W tej myśli upoważniam Pana wydać razem z cesarskim niemieckim generał-gubernatorem w Warszawie dołączony patent o władzy państwowej w Królestwie Polskiem.

Karol m. p.

Równobrzmiące pismo odręczne wystosował cesarz niemiecki do cesarskiego generał-gubernatora w Warszawie.

2431

2767

289

PATENT CESARSKI.

Patent z 12 września 1917 r. w sprawie władzy państwowej w Królestwie Polskiem:

Art. I.

1. Najwyższą władzę państwową w Królestwie Polskiem aż do jej objęcia przez króla lub regenta, oddaje się **Radzie regencyjnej, z zastrzeżeniem stanowiska mocarstw okupacyjnych** według prawa międzynarodowego (unter Wahrung der völkerrechtlichen Stellung der Okupationsmaechte).

2. Rada regencyjna składa się z trzech członków, których w urzędowanie wprowadzą m o n a r c h o w i e mocarstw okupacyjnych.

3. Akty rządowe Rady regencyjnej wymagają kontrasygnatury odpowiedzialnego p r e z y d e n t a m i n i s t r ó w.

2832

2768

290

Art. II.

1. Władzę ustawodawczą w ramach (nach Maassgabe) tego patentu i według ustaw, które na jego podstawie będą wydane, wykonywa **Rada regencyjna** przy współdziałaniu **Rady Stanu** Królestwa Polskiego.

2. We wszystkich sprawach, których zarząd **nie jest jeszcze oddany** polskiej władzy państwowej, wnioski ustawodawcze mogą być traktowane w Radzie Stanu **tylko za zgodą mocarstw okupacyjnych.** W sprawach tych aż do dalszego zarządzenia **może** obok organów Królestwa Polskiego powołanych według lit. 1 także **generał-gubernator wydawać rozporządzenia z mocą ustawową,** jednakże tylko po wysłuchaniu Rady Stanu. — Prócz tego generał-gubernator **dla strzeżenia ważnych** interesów wojennych **wydawać może nieodzowne** zarządzenia **z siłą ustawową i** zarządzać ich obowiązujące obwieszczenie i przeprowadzenie **także** przez organy polskiej władzy państwowej. **Rozporządzenia generał-gubernatora mogą być zniesione lub zmienione tylko w tej drodze, w której zostały wydane.**

3. **Ustawy i rozporządzenia polskiej władzy państwowej,** które mają być podstawą praw i obowiązków ludności, **muszą być przed ich wydaniem podane do wiadomości generał gubernatorowi mocarstwa okupacyjnego,** w którego obszarze administracyjnym wejść mają w życie, i mogą osiągnąć moc obowiązującą tylko wtedy, **jeżeli tenże w ciągu dni 14 nie założy sprzeciwu.**

mi o opróżnienie budynków namiestnictwa
krajowej dyrekcyi skarbu ze szpitali, ewentu
nie postarać się o odstąpienie przez gminę
Lwowa wolnych budynków lub ubikacyj biu
wych na biura rządowe. Sprawa powrotu wła
do Lwowa, którego od tak dawna oczeku
miasto nasze, zaczyna więc przybierać for
żące jego unicestwieniem.

2833 2769 291

Art. III.

Rada Stanu utworzona będzie według postanowień specyalnej ustawy, którą wyda Rada regencyjna za zgodą mocarstw okupacyjnych.

Art. IV.

1. Zadania wymiaru sprawiedliwości i administracyi, o ile oddane są polskiej władzy państwowej, spełniane będą przez **polskie sądy i władze, zresztą zaś** póki trwa okupacya, **przez organy mocarstw okupacyjnych.**

2. W sprawach, które odnoszą się do **praw lub interesów mocarstw okupacyjnych,** może generał-gubernator **zarządzić rewizyę** (Ueberprüfung) zgodności z ustawą i prawomocności **rozstrzygnięć i zarządzeń polskich sądów lub władz,** w drodze ustawowego toku instancyi, zaś o ile chodzi o wyroki lub rozstrzygnięcia najwyższej instancyi, może u niej samej przez swego przedstawiciela **zawarować owe prawa lub interesy.**

Art. V.

Międzynarodowa reprezentacya Królestwa Polskiego i prawo zawierania umów międzynarodowych może przysługiwać polskiej władzy państwowej **dopiero po ukończeniu okupacyi.**

Art. VI.

Patent niniejszy wchodzi w życie z chwilą ustanowienia Rady regencyjnej.

Podpisani: Hr. Szeptycki; von Beseler.

właśnie obecnie z powodu braku węgla g-
wstrzymanie ruchu. Równocześnie prezydy
wręczyło memoryał ministrowi Drowi Twardo
skiemu, w którym podniesiono wszystkie
tkliwe braki i niedomagania w dziedzinie ap
wizacyi. Ministrowie przyjęli postulaty pre
dyum bardzo życzliwie. W dalszym ciągu b
na posłuchaniu: szefowie oddziału handlowe
kraj. Urzędu gospodarczego Dr Lang i
Bajda, reprezentanci Izby handlowej pp. E
ein, Wachtel i Dr Beres, dyrektro f

2834 ~~2770~~ 292

Na razie powstaną ministerstwa: sprawiedliwości, oświaty, robót publicznych rolnictwa, pracy społecznej, wyznań, sztuk pięknych,

Reskrypt gubernatorów wydany do „Przejściowej Komisji"

~~RESKRYPT GEN. GUBERNATORÓW~~

~~[illegible]~~

Rządy Austro-Węgier i państwa niemieckiego przedłożyły swoim panującym propozycyę tymczasowej rady stanu z 3 lipca 1917 r. w sprawie tymczasowej organizacyi polskich najwyższych władz państwowych. Na to ich cesarskie Moście, cesarz Austryi i apostolski król Węgier i cesarz niemiecki polecili nam wydać załączony patent, który ustala zasady tymczasowego konstytucyjnego urządzenia państwa polskiego.

Sprzymierzone rządy widzą w radzie regencyjnej środek stosowny, by nietylko polskiej państwowości dać ogólnie uznaną reprezentacyę, lecz by także przygotować przyszłą monarchię, gdyż rada regencyjna uchodzi za naczelną przedstawicielkę państwa polskiego aż do powołania głowy państwa i wykonywa prawa głowy państwa, przyczem mocarstwa okupacyjne zastrzegają sobie swoje stanowisko według prawa międzynarodowego.

Pierwszem zadaniem rady regencyjnej będzie powołanie prezydenta ministrów. — Mocarstwa sprzymierzone zastrzegają sobie zatwierdzenie go. Prezydent ministrów bezwłocznie podejmie wszystkie niezbędne kroki by w dziedzinach administracyi, oddanych polskiej władzy państwowej, urzeczywistnić organizacyę ministerstw i by tak

jakby uszczknąć rzadkie w tym czasie okaz
Widać, że hasła przetrwania, głoszone prz
ludzkość wyczerpaną, udzielają się naturze,
rozbudzona energia broni się przed bezczynn
ścią i przymusowym snem.

... NIEZAMOŻNEJ LUDNOŚC

We wszystkich biurach legitymacyjnych i zap
mogowych panuje w dalszym ciągu silny natło
zgłaszających się osób. Akcya pomocy zatocz
szerokie kręgi, ponieważ istotnie potrzebującyc
pomocy jest wielka liczba.

Magistrat ogłasza: Obok sklepów, które ob

2875
2771
293

pod innymi względami dokończyć organizacyi polskiej władzy państwowej przez rokowania z władzami okupacyjnemi.

By życzeniom i interesom wszystkich kół narodu polskiego zapewnić reprezentacyę, ma odżyć rada stanu w nowej formie i z powiększonemi prawami. Jest ona poprzedniczką sejmu. Jej zadania leżą na polu ustawodawstwa. Podczas gdy rozporządzenie z 26 listopada, 1 grudnia 1916 przyznaje tymczasowej radzie stanu tylko głos doradczy, teraz przysługiwać ma radzie stanu na polu ustawodawczem głos decydujący. Rada regencyjna zwołuje radę stanu na sesyę. Prawa rady stanu i prerogatywy mocarstw okupacyjnych są w patencie ściślej określone.

Sprzymierzone mocarstwa wierzą, że w rozpoczętej teraz dalszej budowie państwa polskiego, urzeczywistniającej akt z 5 listopada 1916 wezmą czynny udział najszersze warstwy polskiego ogółu. Mocarstwa żywią nadzieję, że rokowania, które się jeszcze będzie prowadzić co do szczegółów organizacyi, szybko się potoczą i że dalszy pomyślny rozwój stosunków doprowadzi do tego, że władza rządowa stopniowo przejdzie w ręce polskie.

centracya wi[illegible]
kich, zwłaszcza zaś artyleryi

Rewolta w garnizonie [illegible]

~~2826~~ ~~2772~~ ~~2772~~ ~~2792~~ 294

Fremdenblatt i Kancelarska Nordd[eutsche] Allg[emeine] Zeit[ung] z daty

urzędowy Komentarz do odręcznych pism i patentu, ~~wszamnie~~ przedstawiający potrzebę

zdecentralizowany i zamiary środkowych mocarstw względem Polski

Komentarz zaznacza ~~[illegible]~~ co z uwzględnieniem wojennego stanu ~~[illegible]~~ może być zaprowadzone, dla urzeczywistnienia

manifestu 5go listopada i zapoczątkowania państwowości polskiej i zapowiada jej dopełnienie po zakończeniu

wojny. Nie zataja ~~[illegible]~~ ukarał się w Królestwie Pol– mocarstwom

= Kierunek spryjający Niem[com] w Polsce

~~[illegible]~~ nawet Rosji, w Watykanie, zawałem

oświadczenia Rosji ludności, iż nie ma on przyjęcia

wyraża przekonanie, iż jej tradycja religijna

i że Polska zgodnie z jej środkowemi traktatem

istotą pozostanie, w związku ze ~~zostały~~ zostały

mocarstwami –

Nord. Allg. Zei[tung] zaznacza iż pewne zastrzeżenia sprowadzane wyszkolonych polskich sądowych i administracyjnych urzędników. –

2877 ~~2773~~ 295

Wyrocznie pisma i patent nie mogły usunąć wadliwości niemieckiego rozwiązania ~~[illegible]~~ sprawy polskiej manifestem 5 listopada, oraz [illegible] podwójnej okupacji. Na ~~jego~~ podstawie i w ~~jego~~ tego manifestu ramach dają ~~[illegible]~~ możności polepszenia, wzmocnienia i zabezpieczenia narodowego, polskiego bytu i winny być bezzwłocznie zużytkowane. – ~~Zakreślają władz~~ ~~polskiego rządu~~ Wojenne konieczności zakreślają i ograniczają władzę polskiego rządu, co jest zrozumiałem i nieuniknionem. Mocarstwa okupacyjne zastrzegają sobie veto i pewnych nadziei, co ~~tylko~~ wyjść" może tylko na dobro, społeczeństwa ~~[illegible]~~ podobnie i żadania. Zresztą patent otwiera ~~[illegible]~~ pole dla możliwej obecnie narodowej, twórczej działalności. Brak dotkliwy w niej, wojskowej" sprawy, ten przypisać sobie musi społeczeństwo. Być może iż dali uwagi, iż wyrażenia Machiavella, byłby to, wielkie wyrażenie ~~[illegible]~~ rządowy Dom bez dachu. – Brak ministerstwa ~~[illegible]~~ takiż dotąd ważnego

~~2828~~ ~~2771~~ 296

spraw wewnętrznych, najpraktyczniejszego ~~urządzenia~~ administracji państwowości

wewnątrz. – Nieźle pomyślanem jest odłożenie Sejmu do końca wojny. –

Patent zaznacza monarchiczny ~~formę rządu~~ ustrój jedynie dla Polski

wykazuje zbawczy a przez to, że wykazuje iż po wojnie władza

państwowa oddaną będzie Królowi albo „Regentowi", pozwala

przypuszczać austryjacko-polskie ostateczne rozwiązanie

w ~~jed~~ tym lub ~~owym~~ kształcie, jedynie rozumne i trwałe,

jedyne które usunąć może wadliwości zatarasowania

~~za~~ manifestem 5go listopada – i odzwierciedlić istotnie

a nie formalnie ~~jed~~ tylko, zapowiedzianego i patentem,

zaradzenie odrzuconemu pismami i ~~[illegible]~~ postanowienie

związku Polski ze środkowemi

~~Najwyższej polskiej władzy ... rządu Regencyjnej~~

~~autonomicznej ... środkowych mocarstw ... Stolica wojenna ...~~

~~do wojska ... Kakowskiego ... jednaka~~

~~jej ... Ks. Józef Ostrowski ... jednako tylko jest potrzebnem~~

~~Lubomirskiego ... Komitetowi do czasu~~

~~2829~~ ~~2775~~ 297

z kierunkowemi różnicami tej samej treści

Odręczne pisma cesarzy ~~[illegible]~~ zapowiadają, że po wojnie ustanowione
przedstawicielstwo to jest sejm powstały na demokratycznej zasadzie -
dla której polskie społeczeństwo nie jest dojrzałem. Ale jest to !
dziś komunat który do wszystkiego stosuje nie tylko adwokaci
także monarchowie -
wprowadza ~~do~~ ~~ustanowię~~ urzędowanie ~~rządy~~
Najwyższą polską władzę Radę Regencyjną do wniosku byłej Tymczasowej Rady Stanu
monarchowie środkowych mocarstw. Stosownie do wniosku byłej Tymczasowej Rady Stanu wejdą w jej skład: Arcybiskup Kakowski, ks. Zdzisław Lubomirski, Józef Ostrowski.
A teraz jest tylko jedno jest potrzebnem i koniecznem
wziąć się raźno do dzieła -
Jest to druga próba przedsięwzięta przez środkowe mocarstwa, której niepowodzenie mogłoby mieć niepożądane, przykre następstwa dla sprawy polskiej -
W przemowie do swej Zimowej Komisji jenerał-gubernator Beseler ~~rzekł~~ wypowiedział

298

~~28~~ ~~2776~~

~~to mądre~~ zdanie: Polska w przyłączeniu się do mocarstw środkowych i przy ich przyjaznej pomocy i kierownictwie — powinna sama ze siebie rozwinąć siłę. —

Urzędowa <u>Deutsche Warsch. Zeit</u> zapowiada oddanie polskiemu rządowi całej oświaty i szkolnictwa od najniższego do najwyższego. —

~~2877~~ ~~2777~~ 299

Tymczasowa Rada Stanu wyznaczyła była jako trzeciego członka Rady Regencyjnej, austryjacko-węgierskiego ambasadora hr. Adama Tarnowskiego; ten w liście do Marszałka Koronnego, poprosił aby Rada-Stanu ~~[illegible]~~ zaniechała tego; jednocześnie oświadczył gotowość zajęcia urzędu na którym mógłby czynnie i praktycznie przyłożyć ręki do budowy państwowości polskiej. Uprzedził tym sposobem wiadome bo zapowiedziane veto niemieckiego rządu, który nie chce aby hr. Tarnowski nadał wyraźne (austryjacko-węgierskie) znamię Radzie Regencyjnej.- O ile wiem to veto rozciągnąć się ma także do stanowiska prezydenta ministrów, które oświadczenie hr. Tarnowskiego zdawało się wskazywać.-

Niemiecki rząd nie chce zrozumieć że jedynym łącznikiem między Polską i ~~[illegible]~~ środkowemi mocarstwami mogła by być Habsburgska monarchia.- Jak w przyrodzie trzeba nieraz trzeciego ciała aby połączyć dwa inne, tak samo tutaj tylko przez habsburgską monarchię można zbliżyć i ~~[illegible]~~ zespolić Polskę z Niemcami, usunąć to co ją od nich odtrąca.- ale Veto niemieckiego rządu co do hr. Adama Tarnowskiego ma ~~[illegible]~~ być także sprowadzonem

2832 2778 300

i to znacznie ~~zbyt nie~~ ~~zbytnie~~ zbytecznemi w danych okolicznościach, ~~i~~ jak na dyplomatę, objawami jego ~~?~~, nieprzyjaźni do Niemiec i Niemców; któremi jedna sobie więcej i tak miłą każdemu Polakowi popularności w społeczeństwie Królestwa Polskiego a ~~może~~ nie ~~wskazane~~. Można żywić ~~a może nie~~ w cesarskiej willi Warholz ~~?~~ Osobisty stosunek jenerała Szeptyckiego do Niemiec ~~?~~ głęboki żal do Niemców ~~?~~ z tamtego do nich ~~?~~ ~~ministerstwa~~ ~~?~~ Krzysztofa [?] swojemu stanowisku ~~?~~ zastępcą ministra Rozwadowskiego a nie otrzymawszy ~~?~~ dom Tarnowskiego nie pozwala powołania, go na pierwszego ministra, i ciągłość ~~tej~~ nieprzyjaźni P. Ugron mówił mi, że ~~to~~ jawność Tarnowskiemu wyższego żądania okazywanej Niemcom wielmożebnie ~~to~~ porządane ~~?~~ uwolnienie hr. Tarnowskiego ~~?~~ i wszędzie i że na każdego innego Polaka poddanego austryjackiego, nie nienawistnego Niemcom, zgodzić by się mógł Berlin.- Wymieniłem na prezydenta ministrów hr. Gołuchowskiego i Exc. Bobrzyńskiego. Nadmieniłem, że należałoby pozyskać na to stanowisko p. Eustachego Dobieckiego który przebywa w Stokholmie ~~?~~ Otrzymałem odpowiedź, że najzapełniej ulega ~~?~~ ~~który~~ ~~?~~ ~~sprzyja~~ wpływowi i idzie w kierunku tych, którzy sprzyjają mocarstwom porozumienia. ~~Choroba ta nie osiadła nawet~~ ~~zwykle trzeźwych~~ ~~Ten ... zwykle~~ ~~nie osiadła nawet~~ ~~trzeźwych~~

~~2847~~ ~~2779~~

301

Cesarz Karol odpowiedział 20.t.m. osobiście i ~~wprost~~ ~~na~~ zwracając się ~~z~~ wprost
do Ojca Świętego na Jego pokojową notę.
Cesarskie pismo pełne czci i wdzięczności dla Papieża, powołuje się na
liczne dowody chęci pokoju habsburgskiej monarchii. Stwierdza
jednomyślność Cesarza i Ojca Świętego ~~co do~~ w celu dojścia do niego
i co do ~~podstaw~~ jego przyszłych ~~zas~~ podstaw i zasad. – Opiera się
na etycznych i ogólno ludzkich, teoretycznych warunkach
postawionych przez Papieża, zatem na moralnej powadze prawa
~~nad~~ prawami sprawiedliwości i międzynarodowej legalności; stąd zgadza
się na rokowania o ograniczenie uzbrojeń i zapewnienie wolności ~~zas~~
mórz, oraz ustanowienie rozjemczych sądów. Cesarskie pismo bezpośrednio
pomija zaś milczeniem, praktyczne warunki pokoju, w papieskiej nocie. –
odnoszące się do obecnej wojny, wymienione w wnioskach Jego Świątobliwości
W których cesarz upatruje w podstawy na których przygotowawcze rokowania stałego
i trwałego pokoju mogłyby być rozpoczęte. –

28/VIII ~~27.8.~~ 302

Cesarz Wilhelm nie odpowiedział osobiście na papieską notę i polecił to Kanclerzowi. – Ten oddał hołd pokojowym od początku usiłowaniom Ojca Świętego i odwołał się na historię polityki cesarza od wstąpienia na tron oraz na pragnienie ~~niemieckiego~~ pokojowego podczas obecnej wojny, ~~przy którem stała wola~~ wspólne niemieckiemu narodowi. Wezwania Dostojności papieskiego zapoczątkowania i sumienia cesarski rząd nie omieszkał zbadać je poważnie i sumiennie. Zarządzenia w ścisłej łączności z przedstawicielstwem niemieckiego narodu, które podjął, dla narady i odpowiedzi na postawione zadanie, świadczą, jak dalece leży mu na sercu znaleźć możliwe podstawy dla sprawiedliwego i trwałego pokoju zgodnie z życzeniami Jego Świątobliwości i pokojową rezolucją parlamentu z 19° lipca r.b. Cesarski rząd uznaje etyczne zasady postawione przez Ojca Świętego i on także przekonany jest, że schorowane ciało ludzkiego społeczeństwa może być ~~uzdrowionem~~ uleczonem jedynie wzmocnieniem obyczajowej siły prawa; że w przyszłości zamiast materialnej

303

siły bronni wystąpić winna niewalna siła prawa. – Pod temi warunkami cesarski rząd przychyla się do myśli ograniczenia uzbrojeń, wolności mórz i rozjemczych sądów. „Między jeograficznemi potrzebami i gospodarczemi Komiwojażeriami, potrzebują pokojowego współżycia ze sąsiadami oraz z daleką zagranicą, nie ma więcej ani niemiecki prowadzić do walki. Żaden stąd naród, nie znajdzie ogólnej nienawiści i braterskiej do zyskania, aby między narodami, pojednawczy zapanować. – Trzeba przyznać że żaden naród nie zdołał w tym stopniu co niemiecki powszechnej niemal nienawiści na siebie zasłużyć. Duch – Odpowiedzi sprawdzonych mocarstw na papieską notę po obecnej wojnie i zgodę na ogólne w niej zawarte zasady pokoju po wojnie wznoszą się w górne sfery nie zatraciły warunków tego pokoju. – Wznoszą się w górne sfery i w dziedzinę uczuć, ale dzisiejszym widokom i urzeczywistnienia ludzkości, nie zapobiegają dzisiejszym praktycznie nie jest. Teoretycznie pokój byłby ustalony, praktycznie wymagałby przeistoczenia ludzkiego osiągniętym. – Teoretyczny pokój wymagałby przychodzi się łączyć, z ludzkością jaką jest i obyczajów, praktycznie przychodzi z ludzkością jaką jest i z jej obyczajami. –

~~2746~~ ~~2782~~ 304

Podług „Petersburgskij” ~~wykaz~~ telegraficznej z 14. t. m., zarzucanie ruchu uprawianego przez Korniłowa postępowało dalej. Kiereński i Aleksiejew przyjęli deputację tak nazwanej „Dzikiej Dywizji”. Który dowódca złożył postanowienie uległości dla tymczasowego Rządu wszystkich pułków dywizji który była jądrem zbunto=wanych wojsk Korniłowa. ~~...~~ Rząd stanął przed sądem hetmana dońskich Kozaków Kaledina który chciał się ogłosić dyktatorem ~~...~~ Rosji. –

Były minister wojny Guczkow oraz współpracownicy „Nowoje Wremja” aresztowani pod oskarżeniem buntu zostali wypuszczeni na wolność. –

Do 2-ej w nocy, nowy gabinet nie był utworzony. –

Centralny Komitet bałtyckiej floty przesłał Kiereńskiemu telegram zapewniający poparcie rządu z żądaniem surowego ukarania Korniłowa i jego zwolenników. Tak samo oświadczyła się Rada oficerów w Moskwie: To samo donosi wojskowy Komisarz w Ukrainie o bałtyckim ukraińskiem wojsku i wszystkiej armii.

~~2817~~ ~~2783~~ 305

Tymczasowy Rząd wydał zawiadomienie iż bunt Korniłowa jest stłumiony ale wielkiem jest zamięszanie które wywołał w armii i kraju. Tymczasowy Rząd uznał za potrzebne oświadczyć że politycznym ustrojem Rosji jest rzeczpospolita i ogłasza Rosji jako republikańskie państwo. Powierza całą władzę pięciu ministrom z prezesem Rady ministrów na czele. Głównem zadaniem jest przywrócenie ładu w państwie i wzmocnienie zdolności bojowej w armii. Na razie Tymczasowy Rząd powierza wszystkie państwowe sprawy ~~Kerenskiemu~~ ministrowi prezydentowi Kerenskiemu, ministrowi spraw zagranicznych Tereszczenkowi, ~~ministrowi~~ ministrowi wojny jenerałowi ~~Werderewskiemu~~, ministrowi marynarki ~~marynarki~~ Werchowskiemu, ministrowi poczty i jenerałowi Werderewskiemu i ministrowi ~~[illegible]~~ listu telegrafów Nikitinowi. Lista nowego ministerium ustanowiona, miała być 17. tm ogłoszona. Następnie uprzedzić tem zaczęcie iż rząd otrzymał wiadomość że Korniłow

5

~~2878~~ ~~2784~~ 306

Został aresztowany wraz ze Spiridonowemi; co jednak potrzebowało potwierdzenia.

Rada robotników i żołnierzy powzięła była daleko idącą rezolucję w agrarnej sprawie, z żądaniem postanowienia stronom walczącym wniosku ogólnego, demokratycznego pokoju; rozwiązania Dumy i Rady Państwa, natychmiastowego zwołania Konstytuanty.

Następnie Rada zmieniła tę rezolucję i postanowiła, popierać Tymczasowy Rząd który ma utrzymać ścisły stosunek z rewolucyjną demokracją i działać w ścisłym związku z rewolucyjnym Komitetem bezpieczeństwa.

Ludności ma uspokoić czekać postanowienia Demokratycznej ~~Konferencja~~ która zbierze się 25 września.—

Jeneralissimus Kerenski wydał ~~proklamację~~ rozkaz dzienny do armii i floty co który stwierdza, że bunt Korniłowa rozprzęgł prawidłowy porządek na froncie i zarządza środki naprawy oraz przywrócenia karności.

Przerwany proces ~~Sukli~~ Suchomlinowa buntem Korniłowa, został znowu podjęty.—

~~2879~~ ~~2785~~ 307

W nocy 17. t.m. Kerenski, minister wojny, Wierchowski
marynarki Werderewski udali się do głównej kwatery
Hetman dońskich Kozaków Kaledin złożył ~~[illegible]~~ urząd —
Kerenski w osobnym reskrypcie składa dzięki powstałemu
z powodu buntu Korniłowa, Komitetowi bezpieczeństwa
za oddane usługi i wzywa go aby zakończył swoją
działalności i rozwiązał się albowiem bunt
Korniłowa całkowicie poskromionym jest. Rozporządza się
aby nieupoważnione osoby wstrzymały się
od wszelkiego działania —
Deputacja finlandzkiego senatu zapewniła
Kerenskiego iż Finlandczycy w politycznem
i gospodarczem życiu postępowali będą
wspólnie z rosyjskim narodem. — Kerenskiego
~~Zdaje~~ Jak dotąd duchowa wyższość
zagórowała nad próbą brutalnej siły
Korniłowa. —

308

~~2850~~ 2870 ~~2780~~

Układy między delegatami Rady robotników i żołnierzy a Dońskiemi Kozakami doprowadzić miały do porozumienia. W imię owiinosci Tymczasowy Rząd odebrał był Dońskim Kozakom ich odwieczne przywileje co ich oburzyło. Zapewniają jednak że nigdy nie zamierzali wystąpić przeciw Tymczasowemu Rządowi. Były ich hetman Kaledin nie został - jak mylnie doniesiono - aresztowanym. Na zgromadzeniu Kozaków w Nowoczerkasku zaprzeczył stanowczo aby miał zamiar wystąpić przeciw Tymczasowemu Rządowi, aby chciał oderwać Dońską dzielnicę od Rosji i ponowił zapewnienie że zgoła nic nie wiedział o buncie Korniłowa - "Niechże - zakończył - uwięzi mi za plecami kozackich wojsk. Gotów jestem stanąć przed sądem aby wobec Tymczasowego Rządu przedstawić moje postępowanie." - "Kaledina mianował był hetmanem Tymczasowy Rząd -

~~2846~~ 2851 ~~2786~~

309

W skutku uchwały pełnej rady robotników i żołnierzy
która jest rządcą obok rządu, aby władza, wedle życzenia
skrajnych żywiołów, przeszła całkowicie w ręce rady
całe biuro rady, Tscheidze, Missinow, Skobelew
Tsereteli i Tszewenow, podało się do dymisji
Rząd przyjął dymisję ministrów Aksentiewa i
Skobelewa i Zawiadujący
Dońscy Kozacy zażądali za~~[illegible]~~ odwołania aresztowania hetmana Kaledina ~~[illegible]~~ uzasadniając tem, iż kłamliwą jest denuncjacja o jego zamierzonym przeciw rządowi buncie, oraz tem, że Kozacy dońscy zawsze byli wierni ojczyźnie. – Tym żądaniom Kozaków [illegible] rządowi
Powstrzymano też wszelkie przeciw Kozakom ~~[illegible]~~ nieprzyjazne ~~[illegible]~~ kroki – ~~[illegible]~~ ...

P. Painlevé profesor i matematyk zapowiada obok walki ze wszystkim
nieprzyjacielem poskromienie wewnętrznego, który oświadcza się
za religią, przed odmętami Alzacji i Lotaryngii oraz [illegible] [illegible]
niemieckiego imperializmu, i wreszcie rozwiązaniem [illegible]
narodów!

~~2841~~ ~~2852~~ ~~2707~~ 310

Wbrew rozkazom Kerenskiego rozwiązania Komitetów bezpieczeństwa Rada robotników i żołnierzy ~~[illegible]~~ polecenia im pozostać i wraz z nimi dalej działać.

Tymczasowy Rząd okazuje się nieprzychylnym dla zwołanej przez Radę demokratycznej Konferencji na 25te września i nie chce się zobowiązać wziąć w niej udziału.

Tereszczenko został wice-prezydentem rady ministrów a poprzednik jego Nekrasow jenerał-gubernatorem Finlandii.

~~[illegible]~~ Dyktatorstwo Kerenskiego nie jest jeszcze wcale ani wyjaśnionem ani - jak się zdaje - ustalonem. Rozstrój i niepewność z dnia na dzień ~~nie poruszają~~ nie ustają w olbrzymiem państwie wyczerpanem z ~~[illegible]~~ zaburzeń. - Dotąd nie wiadomem było to gdzie się znajduje Komitetu i co się z nim stało - Tarcia między dawnemi władzami Tymczasowym Rządem i Radą robotników i żołnierzy mnożyły się i zaostrzały się -

Kerenski jednak nie czeka na Konstytuantę aby ratować ojczyznę, nie idzie za przykładem tych Polaków, co nie chcą bez sejmu budować polskiego państwa -

~~2847~~ ~~2789~~ 311

Jak wszystko w Rosji niepewnem i chwiejnem
świadczy że zaledwie Alexejew powołanym został
przez Kerenskiego na naczelnika głównego
sztabu już Petersburska Agencja Telegraficzna
zapisuje że ~~już~~ ustąpił. Dla tego że Kerenski obstaje
przytem aby wszyscy oficerowie podejrzani o udział w
buncie Korniłowa wykluczeni zostali z głównego sztabu
bez względu na trudności zastąpienia ich. Następcą
Alexejewa ma być jenerał Tszeremiszew —

~~2854~~ ~~2906~~ 312

Z dwóch ukraińskich zbójeckich oddziałów powstałych w Kijowie
jeden dopuścił się gwałtów i rabunków i został zniszczony
drugi nazwany Chmielnickiego ~~Skiej~~ po krótkiej walce został rozbrojony. Takie miała
wreszcie ukraińska armia. Co daje pogląd na ukraińskie
państwo —

Parlamentarne przedstawicielstwo Ukrainy w Austrii
uchwaliło rezolucję, w której żąda wyłączenia
z Królestwa Polskiego ni mniej ni więcej jak
Chełmszczyzny, Hrubieszowa, Tomaszewa, Polesia
Podlasia i Wołynia. Wprawdzie ze zadowoleniem
wita powstanie Ukraińca do gabinetu, ale
nie poczytuje tego za dostateczne aby zmienić
dotychczasowe opozycyjne stanowisko, a to
dopóki ukraińskie nawet na swój ziemi
oddanym powstanie polskiemu zarządowi
i dopóki Polak piastować będzie
w radzie korony tak zwane
ministerstwo dla Galicji —

~~2475~~ ~~2711~~ 313

Nowy prezydent francuskiego gabinetu Painlevé przedstawił swój program. Nie różni się od programów poprzednich rządów. ~~i więcej~~

Ani jednej ~~[illegible]~~ nowej w nim myśli a wszystkie są poprzednie hasła. ~~[illegible]~~

Niczem nie zdradza osobistości prezydenta gabinetu który zdaje się być ~~podobnym~~ zupełnie takim samym jak ~~[illegible]~~ rzeszy.

wszyscy ~~[illegible]~~ należący do rządzącej Francją

Program zapowiada i zachęca do dalszej wojny aż do ~~[illegible]~~ naprawy szkód i zburzeń ~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ oraz do odzyskania Alzacji Lotaryngii, ~~[illegible]~~ pokoju sprawiedliwego, któryby nie był uciemiężeniem ~~[illegible]~~ narodom,

żaden naród silny czy słaby i któryby dałby rękojmię wszystkim narodom cywilizowanym przed uderzeniem na nie jednego. — " ~~niemieckiego~~

świat zjednoczył się dziś przeciw niemieckiemu imperializmowi!! —

Godnym uwagi jest, że program kładzie ~~to,~~ główny nacisk na to, że kto współczynny ~~[illegible]~~ staje się nieprzyjacielem i przynosi mu ~~[illegible]~~ pomoc, musi odczuć surowość prawa!! Jest to zwrócone ~~[illegible]~~ przeciw pacyficznemu ~~[illegible]~~

~~2792~~ 2896 314

przędom; stąd okazuje się iż wzmaga się we Francji. Czwarz wygranej tym i silniejszym jest on wszędzie, ale że nie rozporządza rządową maszyną wojna przeciąga się automatycznie. —
P. Painlevé profesor i matematyk, automata wojenny zaprowadza obok walki ze zewnętrznym nieprzyjacielem, poskromienia choroby wewnętrznego, tego który oświadcza się za pokojem niemieckiego bez odaneksji Alzacji i Lotaryngji, zmieszczenia imperializmu, wreszcie bez teorytyczno - szkolnego wyzwolenia narodów silnych czy stałych —

W Turynie wybuchły poważne rozruchy z pokojowym hasłem.- Z powodu rozruchów żywnościowo-pokojowych rząd zaprowadził ~~[illegible]~~ stan wojenny w Genui, Aleksandrii, Turyni.-

~~2848~~ ~~2794~~ 316

Argentyński rząd wręczył paszporty niemieckiemu posłowi hr. Luxburg w ciągu 2 dni który używał w telegramach pochwyconych i ogłoszonych przez rząd Stanów-Zjednoczonych. Zarządzenie dotyczy wydalenia hr. Luxemburga. Nazwał on był w pochwyconym telegramie argentyńskiego ministra spraw zagranicznych – osłem –

Niemiecki sekretarz stanu spraw zagranicznych przywołał do Berlina hr. Luxemburga dla ustnego sprawozdania – Radził w telegramach pochwyconych oszczędzanie argentyńskich statków, ~~lub~~ zatapianie bez śladu –

Niemiecki rząd wyraził szwedzkiemu ubolewanie z powodu nieprzyjemności wynikłych dla niego w sprawie hr. Luxburga i potępił tegoż postępowanie ~~oraz~~ oraz i przesłanie ogłoszonych telegramów za pośrednictwem szwedzkiego posła, który nie znał ich brzmienia –

Szwedzki rząd złożył w Berlinie protest przeciw nadużyciu zaufania ze strony niemieckiego urzędnika –

~~2849~~ ~~2791~~ 317

Aust. Węgi biuletyn z 15 września „Na froncie Isonzo trwa
między nami walka. Na południu Selo Vilka włoskich
uderzeń bezskutecznych.. Monte San Gabriele znajduje się
pod ciężkim ogniem włoskiej artylerii. Odparto częściowe
uderzenia Włochów"
We wilię dnia tego austro-węgierskie wojska przedsięwzięły
na północnem stoku działania dla polepszenia swych
stanowisk. czemu nieprzyjaciel nie zdołał przeszkodzić —
Cesarz Karol udał się 12 na tyrolski front ~~na~~ na którym zabawił
dwa dni, po czem powrócił do Reichenau względnie do willi Warcholz —
Cesarz przesłał węgierskiemu sejmowi uchwalone przez niego
podziękowanie za
powinszowanie z powodu
szczęśliwego zakończenia jedenastej
bitwy nad Isonzo —
Przez dni kilka wojenne biuletyny nic godnego
zapisania nie zawierały. — 20
Niemieckie biuletyny z 20
donoszą o rozpoczęcia przez
Anglików we Flandrii

~~2800.~~ ~~2796~~ 318

nowej bitwy o której wieczorny biuletyn opiewał „Bitwa we
Flandrii na angielskim ofensywnym froncie od Langemarck
do Hollebeke jest jeszcze w pełnym biegu. Od rana
toczy ~~się~~ zawzięta, pełna zmian walka, w pewnych
odcinkach ~~naszej od~~ naszego obronnego stanowiska"
Podwodne łodzie niemieckie mają nie jak dotąd pojedynczo
lecz złączone w eskadry występować do walki — Rozwinęła
Niemiecki biuletyn z 21e nazwał bitwy we Flandrii trzecią. Dywizje
się w szerokości 12 kilometrów w sile dziewięciu angielskich wielkiej ilości
przy użyciu licznych ciężkich dział i spotrzebowania wielkiej ilości
amunicji. Do szturmu szły przeważnie australijskie i szkockie
wojska, ~~angielskie~~ które wtargnęły w obronne niemieckie stanowiska
Dalej niż jeden kilometr głębokości. Na zachodzie odparte zostały
na pewnej części okolicy pozostała w ich posiadaniu. Wszędzie
indziej ze stratami zostały zwalczone i wepchnięte wszystkie
miejscowości pozostały w niemieckich rękach
na polu bitwy —

~~2801~~ ~~2797~~ 319

Narazie Anglicy nie odwrócili byli z rana walki; niekiedy miejscami przystąpili do niej.-
Angielski zaś biuletyn opiewał że ofensywa 20. września przyniosła angielskiej armii wielkie powodzenie. Ważne wojenne stanowiska zdobyta i ciężkie nieprzyjacielowi zadała straty. Biuletyn wymieniał liczne, zajęte miejscowości; ~~[illegible]~~ 2000 wziętych do niewoli oraz zabrane nieprzyjacielowi działa.-
Na lewym brzegu Dźwiny wojska ks. Leopolda Bawarskiego ~~I~~ przełamały rosyjskie stanowiska na północ zachód niż ~~Jakobstadt~~ Jakobstadtu 20.-6.m.-

~~Jakobstadtu~~ ~~Jakobstadtu~~ ~~[illegible]~~

22 Września

320

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

CG II

An Seine des Herrn

29 Września 1917 r

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

2662-2682

TAGESORDNUNG

~~Krakau.~~

Wien,

IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CG II   321

Jesienna sesia Rady-Państwa. Rozstrój
w Kole Polskiem. [illegible]. Polacy
niezadowoleni z noty Papieża - Rusini
z [illegible] polskie błędy. Minister Haus
=bacrenske ~~[illegible]~~ Szkolnictwo w Królestwie Po-
=lskiem oddane polskiej komisji. —
Kurlandia i Litwa. — ~~asquitha warunkach~~
~~pokoju~~ Przemówienia Kanclerza i
sekretarza stanu Kühlmanna w głównym
Wydziale niemieckiego parlamentu. —
~~[illegible]~~ Niemcy i Argentyna. Warunki pokoju
Asquitha — Rozruchy we Włoszech —
Odpowiedź Króla Ferdynanda bułgarskiego na notę
Papieża. Watykan i Król Ferdynand.. Odpowiedź Porty

Z Rosji: Skazanie Suchomlinowa.–
Rosja niegotowa w 1914 r. Otwarcie
Demokratycznej Konferencji. Mowa Kerens=
=kiego – Finlandzki Sejm. Korniłow w Bychowie.
Z frontów: – Jakobstadt w niemieckich
rękach.– Amerykański – wojenny kredyt
jedynaście miliardów przez Kongres
uchwalony.–
Zapowiedź ofensywy we Włoszech.– Bitwa we
Flandrii.– ~~Korniłow uwięziony w~~
~~Bychowie aż do rozpoczęcia procesu.~~

29 Września

~~1862~~ CGII ~~27/64~~ 322

Posiedzenia (jesienne) Rady Państwa austryjackiej rozpoczęły się ~~[illegible]~~ 25. t.m. Prezydent starego gabinetu Seidler przedstawił ~~[illegible]~~ izbie przedłożony program nader obszerny, szczegółami obciążony.

W pierwszym rzędzie stawia socjalną i gospodarczą politykę, co odpowiada zawodowi prezydenta ministrów, byłego nauczyciela krajowego gospodarstwa dzisiejszego cesarza.

Program zajmuje się poważnemi zadaniami w tej dziedzinie po wojnie i na daleką metę.

Politycznie zapowiada przygotowania przebudowy konstytucyjnej Austryi, nie mówi jaką ona ma być. Jest to dalszy ciąg mowy tronowej i oświadczeń poprzedniego tymczasowego gabinetu Seidlera, w rozmaitych krajowych konferencjach określa sprogramowanie, tylko mimochodem o podziale na okręgi wewnętrzne potrzebie i zagraniczną politykę ministra spraw zagranicznych zgodnie ze znanemi wystąpieniami i uchwałą niemieckiego parlamentu z 19 lipca o ~~[illegible]~~ pokoju. Odwołuje się zwłaszcza na odpowiedź cesarza daną ~~[illegible]~~ na notę Papieża, którą z czwórporozumieniem ... na pokojowe oświadczenia. Jest pokojowym pod warunkiem niezmienionej całości ~~[illegible]~~ jednomyślnej strony, w przeciwnym razie wojennym — automatycznie. —

Program nadmienia tylko jest o narodowej autonomii, jednak przy utrzymaniu całości krajów koronnych. Otwiera to pole niebezpiecznym próbom. ~~[illegible]~~ Między innemi ruskiej —

~~2863~~ ~~27/5~~ 323

Koło Polskie rozstrojone, ~~?~~ socjalistami zatrute, którego wykroś spraw uważnie domu obłąkanych, na ostatnich z rządu posiedzeniach się dostało wybrać prezesa, po dymisji p. Łazarskiego. Podczas gdy ~~temu~~ dwa lata zmieniło statut aby stanąć na ~~?~~ swojem czele p. Bilińskiego ~~?~~ polityka znacznego i byłego po kilka razy ministra, teraz tak nisko upadło że najwięcej głosów otrzymał ludowiec Witosz chłop bez wykształcenia, ~~?~~ który wcale ~~?~~ ~~aby~~ ~~?~~ nie mówi po niemiecku, jednak ~~nie~~ ~~?~~ zaradzono nie dostąpił ~~?~~ dostateczną głosów aby zostać prezesem. W następstwie czego, zamiast głosowania nowe głosowanie w którem najwięcej głosów padło na p. Łazarskiego, ale że nie stanowiło to wymaganej większości, i wybór nie przyjęto, ~~?~~ i nastała przerwa ~~?~~ ~~?~~ i działania. Wszystkie i wszelkie polskie ~~?~~ wystąpienia i ~~?~~ tak obniżają dotąd, i sprawę polską, i skoro jest, ~~?~~ mniej szkodliwem byłoby było milczenie.—

~~2864~~ ~~2766~~ 324

W polityce zużytkowanie teraźniejszości ma większą wartość niż przewidywania przyszłości. Tego zrozumieć nie mogą Polacy w <u>Królestwie Polskiem</u>, gdzie zamiast wyzyskać akt 5 listopada oglądają się ~~[illegible]~~ i na Kongres; ani Polacy w Galicji, którzy zarzucili autonomię Galicji zapowiedzianą uroczystem pismem cesarskiem z 4 listopada i oglądają się na Wilsona, Kiereńskiego ~~[illegible]~~, obietnice mocarstw porozumienia i na Kongres; i wszystkie rewolucje.

Jak dalece chorobliwym jest stan polskiego społeczeństwa jest na to nowy dowód. Ku mojemu wielkiemu zdziwieniu dowiaduję się, że tak w <u>Królestwie Polskiem</u> jak w Galicji niezadowolenie wywołała ~~[illegible]~~ ostatnia nota pokojowa Papieża ~~[illegible]~~ [illegible], dla tego, że nie dość silnie oświadczyła się za Polską i wspomniała o niej na ostatniem miejscu. Natychmiast urządzono owacje i zaczęto zbierać ~~[illegible]~~ podpisy z protestem. — Co za zboczenie umysłowe cenić sobie błahe oświadczenia prezydenta Wilsona, a podnosić zarzuty i skargi z powodu pełnej życzliwości dla Polaków noty papieskiej —

2865 2767 325

Inaczej porównał ocenił je członek Koła Polskiego w głównym wydziale niemieckiego parlamentu 28 września. Podniósł niewątpliwe znaczenie noty i wyraził uznanie dwudziesto pięcio milionowego polskiego narodu Papieżowi, iż z tak wielkiem uczuciem wskazał w nocie że sprawiedliwe uporządkowanie przyszłości polskiego narodu, będzie jednem z najważniejszych zadań pokojowego kongresu.

Krzykliwa i niemczeniowa agitacja przeciw nowe oraz jest ściśle dziełem demokracji narodowej i socjalistów skrajnych lewicowych stronnictw i uchwały w niem i opuszczenie mowę

Hołówko w Kole Polskiem Rady Państwa rozprawy rozmiary iż sprawiedliwy Koło tego uznaczyło na przyjęte taki gorące tak oklaskane i niższe przez konserwatystów. Posłów socjalisti Daszyńskiego. Do tego sali obrad przez przy rozprawie budżetowej więc przyszło, co łatwiem było do opuszczenia po Koła socjalistów do Koła wypuszczenia czyli to odpowiada kiedy składali

~~2866~~ ~~27~~ ~~2764~~ 326

polskiego społeczeństwa, przyjaciół polskiej sprawy, aby koło przedstawiało 12
bezwzgl. tak ~~państwowego~~ i społecznego, międzynarodowego i bezwzględnego.
Oto skutek łączenia się wszystkich z wszystkimi z czego w Polsce wynika
że co najskrajniejsze górą.— Po wyjściu konserwatystów koło powzięło opozycyjne uchwały
Cesarz Karol powiedział ks. Janowi Hadnickiemu iż istotnie
lepiej jest wziąć się w przyszłość żyć niż powstawać
pod dowództwem Daszyńskiego.—
Równolegle do bezrozumnego zachowania się większości koła Polskiego
Rusini zyskują gruntu. Że znaną przebiegłością zwyciężają obecność
w gabinecie p. Horbaczewskiego pierwszego ~~mini~~ ukraińskiego
ministra, uznając go jako ich przedstawiciela. Zaprzęgli go na
~~za~~ zebranie ukraińskich posłów i uroczyście powitali jako
pierwszego ukraińskiego członka ~~rady~~ w radzie koronnej.—
Obecne panowanie zdaje się więcej jeszcze niż poprzednie
skłonnem być, do popierania Ukraińców i żywienia
w tej mierze złudzeń, pomimo ruskich zdrad podczas
wojny i ~~zawodu~~ rusińskich zawodów w Kijowie. Wykonanie
Koła Polskiego dopomaga temu kierunkowi i ułatwia
go.— Zachęca do szukania w Rusinach
przewagi polskim opozycyjnym
zapędom.—

2864 ~~2761~~ 327

Minister Horbaczewski jest uczonym medykiem który większą część życia przepędził na uniwersytecie w Pradze. Urodzony w okolicy Tarnopola, podobno nie biegle włada ruskim narzeczem. Minister Twardowski mówił mi, że ile razy przemówił do niego po polsku, odpowiadał po niemiecku.—

Jakąż wartość i przyszłość może mieć rusińskie państwo ~~o tem~~ tego nowy dowód złożyły wybory do rad miejskich w zabranych prowincjach w których Rusini pozostali w znacznej wszędzie mniejszości na podstawie powszechnego głosowania.—

~~2868~~ ~~2770~~ 2727. 328

Gazeta Urzędowa warszawska ogłasza rozporządzenie jenerał-gubernatora Beselera mocą którego y zarząd szkolnictwa w jenerał-gubernatorstwie warszawskiem oddaje się od 1° października r. b. Komisji przejściowej ✱ ustanowionej przez Tymczasową Radę Stanu Królestwa Polskiego II

I W Mitawie odbyło się otwarcie Krajowego zebrania czyli swego sejmu Kurlandii, który złożył hołd cesarzowi Wilhelmowi.

We Wilnie rozpoczęły się 18. t. m. obrady Krajowej Rady Litewskiej po litewsku. Dokonano wyborów do Litewskiego Przedstawicielstwa Kraju. Mniejszości mają wejść w skład ~~prezydium~~ Rady.

2869 ~~2771~~

329

W głównym wydziale parlamentu wypowiedział Kanclerz Michaelis nie zbyt zręczną mowę. ~~Ale~~ Na głównem tem była nota Papieża i odpowiedź na nią i celem stwierdzenia jedności i jednomyślności między cesarzem, rządem, a narodem i parlamentem oraz odparcia usiłowań Wilsona i rządów oraz dzienników Porozumienia, siania niezgody w Niemczech i wtrącania się w ich wewnętrzne sprawy, przy czem Kanclerz nie całkiem logicznie omawiał trudności i powikłania wewnątrz tych mocarstw, co było wkroczeniem w dziedzinę ~~której~~ ~~wz~~ do której przystępu wzbronił był nieprzyjaciołom. — Jedynem trzeźwem i znaczącem oświadczeniem było, że naraz ~~[illegible]~~ odmówić oznaczenia wojennych celów; co też dostatecznie uzasadnił. —

Zabrał także głos sekretarz stanu spraw zagranicznych

2870

330

Kühlemann, tak samo jak kanclerz na tle noty
Papieża i odpowiedzi na nią i w tym samym duchu
i tak samo bez otwarcia nowych w położeniu
widnokręgów. Zaprzeczył aby rząd przesłał był
jakąkolwiek notę w sprawie Belgii i wszedł
w tej mierze w jakiekolwiek układy. — Ma zagetne
przypuszczenie
co do tego wolnej ręki. Nawet fikcję
rozsiewane przez nieprzyjaciół, jakoby w zewnętrznej
polityce, naród niemiecki nie stał zwarty
za cesarzem i kanclerzem. — Zjednoczone
Niemcy — rzekł — nie mogą być zwyciężone. —
na niszczenie się
Wiązga nowy dowód uwagi
Europy. —

2871

Niemiecki rząd wyraził argentyńskiemu posłowi ubolewanie z powodu telegramów hr. Luxburga i zapewnił że były jego osobistych ~~zapatrywaniem~~ zapatrywań wyrazem, a bynajmniej rządu. –

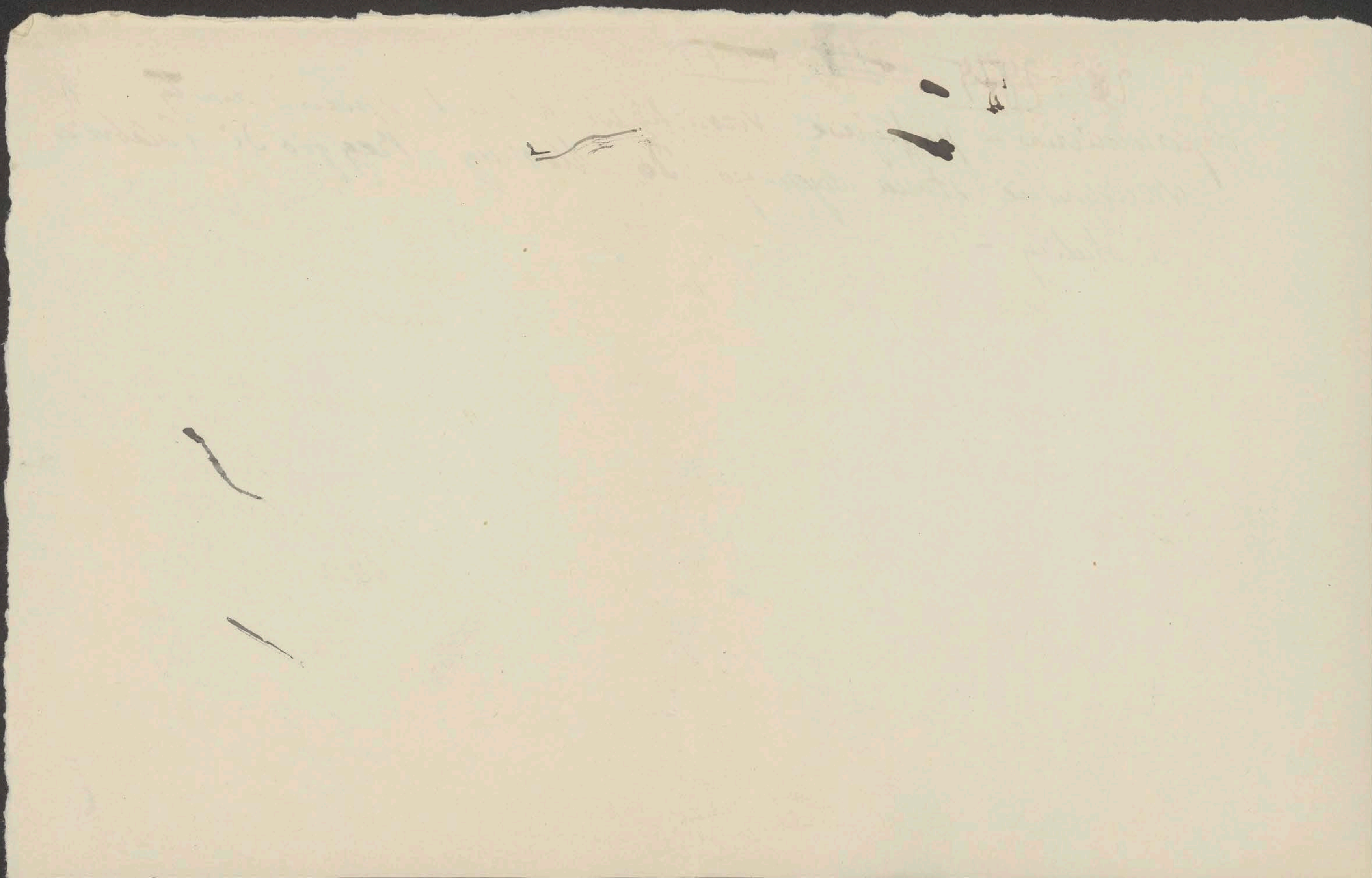
~~2874~~ ~~2779~~

332

Były pierwszy minister, dziś przywódca liberalnej opozycji w izbie gmin
Asquith wygłosił w Leeds mowę która nie zbliża
do pokoju. Stawia jako jego warunki zwrot Alzacji-Lotaryngii,
oddanie Belgji; zadość uczynienie żądaniom Włoch i Rumunji,
utworzenie wielkiej Serbji wreszcie Polski według wzmiankowanych
słów Wilsona. Celem – rzekł – naszego pokoju ma być
przywrócenie status quo według tak zwanej równowagi systematem
mocarstw, ale ~~systemat~~ i zastąpienie go systematem
międzynarodowym w którym znajdzie się miejsce dla
wielkich i małych państw i ich zabezpieczenie.
~~Ale~~ Te jawnie wyrażone zamiary uwydatniają
dla środkowych mocarstw dalszej walki.
Konieczność
Mocarstwa Porozumienia żadnej nie chcą się zrzec korzyści odpowiednich
wysiłkom i wojna przedłuża się automatycznie.

j ~~2873~~ ~~2875~~ ~~277~~ ~~2775~~ 333

Żywnościowe – pokojowe rozruchy we Włoszech spowodowały wprowadzenie stanu wojennego do Messiny, Reggio di Calabria i okolicy. –

~~2874~~ 2874 ~~2774~~

334

Król Ferdynand bułgarski odpowiedział na notę Ojca Świętego
co do treści zgodnie z odpowiedzią środkowych mocarstw, przy
zastrzeżeniu żywotnych interesów Bułgarii tak samo jak to
one uczyniły dla swoich, co odnosi się może do wszelkich
warunków pokoju. — Z największą czcią ~~wyraz~~ zwrócił się
Król do Ojca Świętego. — Niewyjaśnionym jest jego
stosunek do Stolicy Świętej, zwichnięty przeprowadzeniem
potępienia godnem, na schizmę małoletniego następcy tronu ks. Borysa. —
Zdaje się jednak że w tej arcyważnej sprawie zaszło
pewne odprężenie od wstąpienia na tron Benedykta XV, wiadomo,
że wzajemne stosunki poprawiły się, ~~[?]~~ nie wiadomo
czy obietnicami Króla. Ile razy był we Wiedniu
odwiedzał nuncjusza. Ma przy sobie Kapelana, ale
tego ma także Król włoski. —

Sułtan ~~Porta~~ odpowiedział ~~tylko~~ na papieską notę zgodnie ze sprzymierzeń=
=cami. — Uznał jakoby ograniczenie uzbrojeń
i armii. co niezawodnie ~~b~~ byłoby najważniejszem
zadaniem przyszłości i jest zamiarem Ojca Świętego. —

~~2873~~ ~~2777~~ 335

<u>Petersburgska Telegraficzna Agencja</u> donosi że Korniłowa ~~...~~ wraz jenerałowie i oficerowie którzy wzięli udział w buncie w mohilewskiej prowincji przewiezieni zostali do Bychowa w gdzie do rozpoczęcia procesu pozostaną uwięzieni.. Ukończonym został proces byłego ministra wojny Suchomlinowa. Skazanym został na dożywotnie więzienie. Żona uwolnioną została. Ten proces wykazał dawne zepsucie głębokie i zgniliznę. Uwydatnił zarazem że Rosja nie była gotową do europejskiej, wielkiej wojny i sprawdził przypisywane cesarzowi Wilhelmowi słowa „Rosja jest i nigdy gotową nie będzie" Iż pomimo tego zgniły sztab Sazonow i Suchomlinow zarządzili w 1914 mobilizacji, pomimo zatrzymania jej przez cesarza Mikołaja, nie tyle dowodzi iż chcieli wtedy wojny, jak raczej iż widzieli że jest jej nieuniknioną – Oddalenie jej nie byłoby zmieniło położenia Europy. Które czyniło ją ~~konieczną~~ nieuniknioną..

~~2876~~ ~~2778~~ ~~2779~~ 336

Nie gotowa Rosja dała wiele roboty sojuszniczym mocarstwom
i ich sprzymierzeńcom. Zajęła znaczne ich wszystkie siły.
Cóżby było gdyby gotową była?

Nowy minister wojny Werchowski wystosował do donskich
Kozaków telegram z wyrazem wielkiego zadowolenia iż
ich nieporozumienia z Tymczasowym Rządem usunięte
zostały i wezwaniem do Kaledina aby przybył do
Mohilewa dla dania potrzebnych wyjaśnień. —

Biuro Kontrw. Doniosło się że minister spraw zagranicznych Tereszczenko
wystąpił z gabinetu, który składa się teraz wyłącznie ze socjalistów. — Potrzebowało to potwierdzenia.

Zapowiedziana wszechrosyjska demokratyczna konferencja otwarta
27-go w miejskim teatrze. Więcej stronników rządu Kiereński i
byli obecni oraz wielu dyplomatów. Zabrał głos Kiereński oraz
przedstawił przebieg buntu ~~Korn~~ Korniłowa ~~zostało~~ postępowanie
rządu.. „Jeśli rząd i kraj nie ustrzeże się silnego zaprzepaszczenia
i stanowczego głosu Konferencji, zaprzepaszczona sprawa rewolucji"
zostanie niedwołalnie. Zwrócił uwagę na szerzącą się w
całym kraju anarchię — na groźny stan wszystkiej rzeczypospolitej. —

Zostało w Petersburgu ~~zostało~~

~~2477~~ 2814 ~~2479~~ 337

Jako dowód przesyłam telegram który donosi, że w Helsingforsie
miejscowa rewolucyjna władza nie ~~pozw~~ dopuszcza
do przeszkadzania otwarcia, rozwiązanego przez Tymczasowy Rząd
finlandzkiego sejmu.– Zakończył „Mówiłem dotąd jako człowiek-ka-
Teraz przemawiam jako dzierżący najwyższą władzę i po uznaniu Rzeczpospolitą
oświadczam, że każdy który zaczepi „wolną" rosyjską
odczuje całą moc rewolucyjnego rządu
Ten ma pełnię władzy.–

~~2778~~ ~~2857~~ ~~2780~~ ~~2779~~

338

W Macedonii na zachód jeziora Ochrida austryjacko-wę-
=gierskie i niemieckie wojska odparty 21 w ciężkiej walce
Silną francuską ofensywę. — Zdobyły dawniej stracone góry —
Tego dnia we Flandrii nowe uderzenie Anglików
odpartem dostało
Armia ks. Leopolda Bawarskiego podług biuletynu
z 22e wyparta Rosjan z przyczółka mostowego
na zachodnim brzegu Dźwiny. Spiesznie uciekli
Jakobstadt dostał się w niemieckie ręce.
Wzięto do niewoli przeszło 4000 Rosjan. — Ścigano
nad Dźwiną nieprzyjaciela. —
Amerykański Kongres uchwalił i przedłożył do
podpisania prezydentowi Wilsonowi wojenny
Kredyt we wysokości jedenastu miliardów, z
których cztery przeznaczone dla
sprzymierzeńców. —

~~Dwunasta~~ ~~2770~~ ~~2781~~ ~~2879~~ 339

~~Dochodzi~~ mnie wiadomość" zamierzona jest austryjacko-węgierska ofensywa
Mówiono mi 24. tm cz przy pomocy niemieckich wojsk, które
Lc. ~~na~~ na wschodnich frontach - ~~przy~~ znowu od chwili pokonania Rosjan w Galicji
mają być gromadzone na wschodniej granicy.
zdobycia Rygi -
Generalissimus Kereński przebywał w głównej kwaterze która
jest w Mohilewie. - Do chwili przewiezienia do Bychowa, tam
~~tam~~ znajdował się ~~na~~ Korniłow, nie aresztowany lecz
internowany. - Miał on jak teraz wieść ~~mieści~~ niesie, jedyny
zamiar zaprowadzenia w armii i kraju ładu, który
ustalić nie udało się dotąd Kereńskiemu. -
Zarząd dońskich Kozaków uchwalił, przywrócić hetmaństwa
Kaledina. -
Niemiecki biuletyn z 26 zwiastował nową we Flandrii
bitwę i odstrzeliwanie od morza i lądu Ostendy.
Wieczorny biuletyn opiewał "bitwa we Flandrii między Langemarck
i Hollebeke trwa jeszcze. Miejscami nieprzyjaciel
wtargnął w nasze bojowe stanowiska w głębokości jednego
kilometra, gdzie zawrzała tęga walka"

~~Wyt nieprzygotowan w danych okolicznościach na dyplomatę, stanowisko Kwietn~~
~~hr. Tarnowskiego wobec Niemiec – i to to [illegible] 19 Wyzn [illegible] mi, że~~
~~tak stąd (najmniejszego) Polaka poddanego austrjackiego zgodziłby się niemiecki~~
~~rząd, gdyby nie nienawistnego Niemcom, zgodziłby się mógł~~
~~Berlin. Wymienił mi hr. Potockiego i że to odbierał go. – Nadmienił ten~~
~~iż należałoby się pozyskać p. Eustachego Dobieckiego który przebywa~~
~~w Sztokholmie, ale on to otrzymał [illegible] i uległa [illegible]~~
~~orientacji [illegible] porozumienia – [illegible] niewiadoma~~
~~nawet trzeba –~~

2882

340

Niemieckie

~~Niemieckie~~ biuletyn z 27 tm. „Bitwa we Flandrii trwała wczoraj bez przerwy od ranka do nocy. Częściowe walki staczano do ~~rana~~ dzisiejszego rana. Nieprzyjaciel został ogniem artylerii i ręczną bronią odparty. Zyskał nieznaczną część okolicy." —

29. Września

CLIII ~~CLIII~~ ~~CLIX~~

6. Października 1917 r.

341

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

288

2683 – 2907

Krakau.

Wien,

CCXIII

342

Z habsburgskiego dworu i z habsburgskiej monarchii. – Mowa hr. Czernina na uczcie w Buda-Peszcie. Aforyzmy ministra Churchilla i niektórych w nich prawdy. – Społeczna sprawa pojawia się w Kole Polskiem. – P. Daszyński. – Jego mowa przy finansowych przedłożeniach. – Przejściowa komisja " w Warszawie przyjęta warunki objęcia władnictwa. Skład oczekiwanej Rady Regencyjnej. – Oczekiwania. – Obłęd społeczeństwa. – Ks. Zdzisław Lubomirski. – Zmierzenia tererstrzeńskie. – Kurlandia i Litwa. – Minister wojny Werechowski o usiłowaniach osobnego pokoju Niemiec z Francją i Anglią Wszystkim Rosji. Niemieckie zamierzenia. Demokratyczna konferencja w Petersburgu. Wstępny parlament. – Finlandzki sejm. – Dymisja szwedzkiego gabinetu. – Walki około Monte San Gabriele. – Anglicy w Mezopotamii. Bomby rzucone na Londyn i Dover. Dankierka w płomieniach. – Odwet francuski

Rocznica 70 urodzin Hindenburga.—
Nowa bitwa we Flandri

6" Października

2881 ~~2783~~ CCIII 343

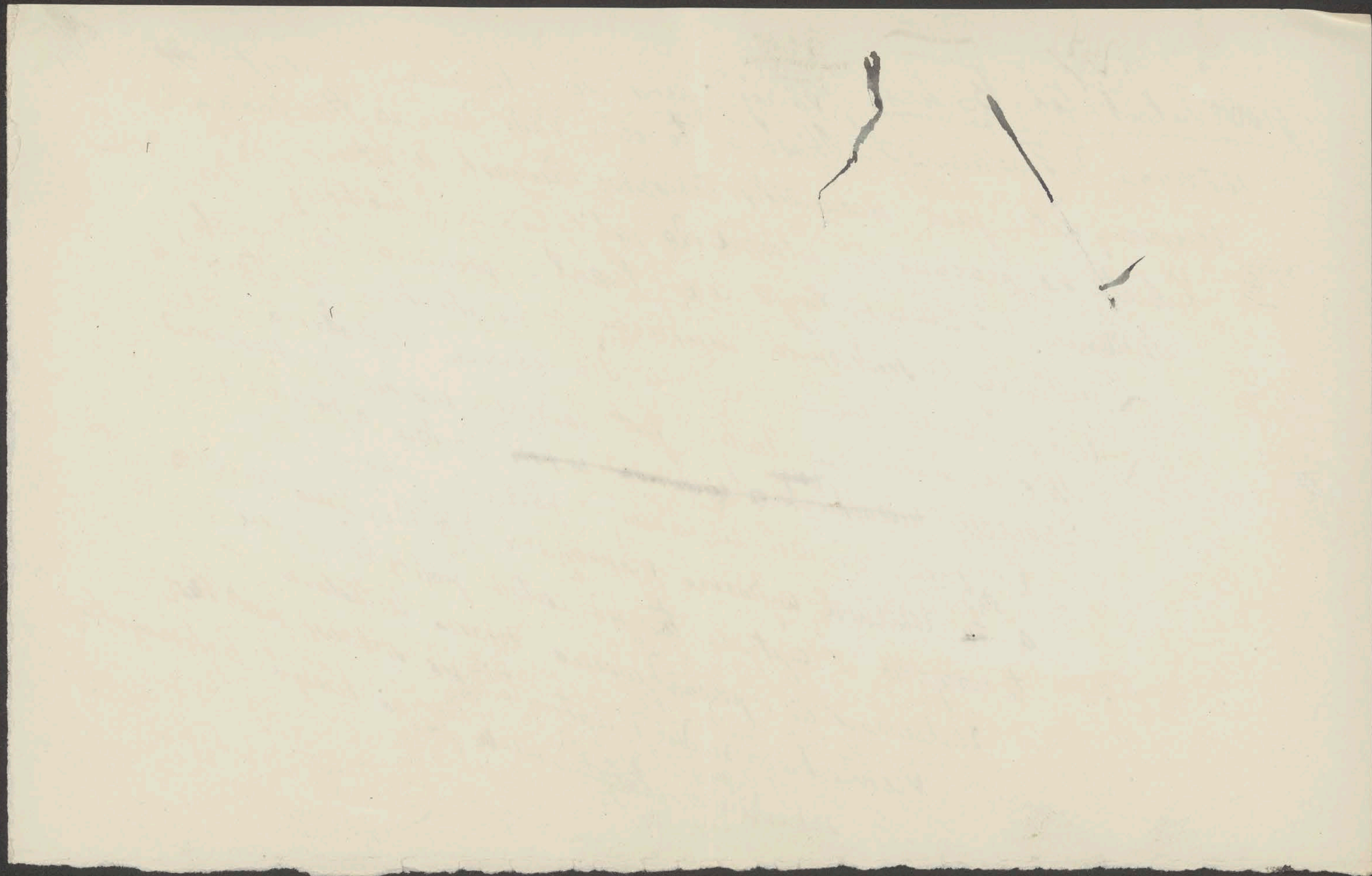
Stosunki w austryjacko-węgierskiej monarchii gmatwają się —
Cesarz Karol pełen dobrej woli, szlachetnych popędów, miłe sprawia
wrażenie; niedoświadczony nie wzbudza dostatecznego zaufania.
Upojony nieco wysokiem i dostojnem stanowiskiem do którego
nie był należycie przygotowany, ma skłonności do wyjawiania ~~[illegible]~~ i objawiania
się, zamierzenia, z pewną uporczywością. Wybitnych i uzdolnionych
doradców nie ma. Zdaje się że jedynym jest naczelnik cesarskiej
Kancelarii Polzer który zamyśla nieco, ideologiczne ma zapatrywania.
W. ochmistrz ks. Konrad Hohenlohe, o którym przepowiadano że
będzie miał wpływy, ~~[illegible]~~ zapewnił mnie że + usunął się zupełnie
od spraw politycznych. na co zauważyłem, iż domyślałem
się tego po pewnych zarządzeniach; miałem na myśli
przedwczesną amnestię. Odrzekł, iż dziękuje mi. Hr Czernin

~~2782~~ ~~2784~~ 344

który próbował oddziałać na wewnętrzną politykę miał ustąpić ~~od~~ życzenie cesarza aby się ograniczył do zagranicznej. – Pozostają wpływy ~~i działają kobiece rady~~ i rady kobiece księżny Parmeńskiej matki cesarzowej, Arcyksiężnej Marii Teresy i wreszcie cesarzowej Zyty. Pani ta pełna wdzięku jest rozumną, uzdolnioną i umysłowo wyższą od małżonka; oddziaływa stąd znacznie na niego. Wychowana na zachodzie zwłaszcza w Anglii, zachodniego pochodzenia, ~~[illegible]~~ Bourbonka ma ~~[illegible]~~ conajmniej życzliwości dla Francji i zachodnie wyobrażenia. Ks. Jayme Bourbon właściciel Frohsdorfu, nie dawno temu, mówił " Cesarzowa jest moją bliską krewną, ja ułożyłem jej małżeństwo" – co nie całkiem jest dokładne albowiem jest ono głównie dziełem Arcy Marii Teresy a do tego za pierwszem spotkaniem się z dzisiejszą cesarzową ówczesny Arcy Karol ~~[illegible]~~ ~~zasłabł~~ ~~[illegible]~~ odezwał się do hr. Cavrianiego – tak chętnie bym zaślubił – ~~[illegible]~~ Ks. Jayme ciągnął dalej " Widuję często cesarzową. elle n'a rien

~~2843~~ ~~2785~~ 345

~~point~~ Dutout les Boches, raczej ma do Niemców wstręt, ~~?~~
„wdzięczność do Francuzów”! Objaśnia to ową radę daną w Homburgu
cesarzowej Lety. przez niemiecką cesarzową Augustę Wiktorię, iż do
Kobieta nie powinna się wtrącać do polityki. – Z niechęcią
Niemców nie zawsze się kryje cesarz Karol i pomimo uciskowych,
~~a~~ „nakazanych, serdecznych uściśnień i pocałunków na dworcach
nie odczuwa wcale przyjaźni dla cesarza Wilhelma.
We Wiedniu i w Austryi jest zazdrość i niechęć do Niemców
zarazem ~~niezachwiana~~ ~~długa~~ ~~wierność~~ ~~w przy~~ dbałość o przymierze
z niemi, wierność w niem, z poczucia jego niezbędności
a ~~ta~~ stąd zależność, wytwarza nieprzyjaźń. W Berlinie wiedzą o tem
wszystkiem ~~to wszystko~~ i wpływa to na całość polityki, na
zachowanie się i przewidywania cesarza Wilhelma i
niemieckiego rządu i wpłynęło to na sprawę polityki ~~?~~
rzekliwie. Zatajenie jej na Koronie habsburgskiej

~~2884~~ ~~2788~~ 346

Monarchii nie chciano i nie chce się wzmocnić jej i utatuić

przewidywane, w razie danem, odstąpiono od przymierza, podczas gdy

każde inne obrócić się musi przeciw niej i zwiększyć jej zależność

od Niemiec. ~~Stąd~~ Stąd także w obecnym okresie trudności wynikające

z cichych tarć ~~mi~~ i oporów, między ~~Chr~~ Niemcami i Austro-Węgrami

a w Królestwie Polskiem.-

Ten stan rzeczy jest drażliwy ale habsburgska monarchia

niewiele skazana w dziejach na podwójną grę, sprostała jej

zawsze. Jest to przywilejem jej istoty i jeograficznego położenia.

Cesarz Karol ma wybujałość młodości i daje się ~~???~~ ona chce

we wewnętrznej polityce.- Zwołanie Rady-Państwa, dostarcza

bez poprzednich rękojmi iż jej obrady i uchwały odpowiednie będą

Dominującej chwili, wytworzyło szkodliwe trudności, przykre zawody

odkryło słabe wewnętrzne strony ~~#~~ ku zadowoleniu

nieprzyjaciół. Przedwczesna amnestia zraziła

wielce Niemców nie pozyskała Czechów

nie powstrzymała ich antypaństwo=

=wych zapędów.-

~~2485~~ ~~2787~~ 347

Ociągano się z uczynieniem zadość ~~istot~~ uzasadnionym żądaniom i istotnym potrzebom Galicji, dostarczyło powodu do wtrącania większości ~~Koła~~ Polskiej na zgubną dla Polaków i państwa drogę, ~~nie~~ ~~do~~ do zajęcia opozycyjnego stanowiska i nadania sobie znamion zwrotu przeciw polityce środkowych mocarstw. –

Powołanie do gabinetu Rusina wbrew dotychczasowej praktyce i zalotność względem ~~Ukraińców~~ nie sprawiły aby opuścili opozycyjne stanowisko co zaleciłem czyniąc od podziału Galicji na polską i ukraińską. –

Po ustąpieniu od władzy hr. Tisza ~~st~~ stosunki we Węgrzech nie mogą dojść do równowagi. Jest rząd bez większości i ~~nie~~ na porządku dziennym stoi trudna reforma wyborcza. – Zamiast zamierzonego ustroju ~~nie~~ przyjść by mogło do unii personalnej – może ukrócenia Węgier, dbałość o los mniejszych szlachetna wrażliwość, piękne porywy, widoczna dobra wola, narodów, szczera dobroczynność, niezmienna czynność żywe zajęcie się sprawą publiczną, wielka pięknych rysów charakteru

348

~~2876~~ 2880 ~~2700~~

wdzięk urodzia, ujmujące obejście zjednały na wstępie ~~p~~ cesarskiej
parze u ogółu, współczucie, życzliwość, nadzieję, w obydwóch częściach
monarchii. – ~~Pozat~~ z powszechną szkodą, to usposobienie zmieniało się
z biegiem ~~[illegible]~~ powyżej nadmienionych działań i wypadków,
poratowania żadne dostrzedz można oziębienie. – Stąd ostatnie
wiary, ~~nieco nieufności~~ niewo nieufności, wolniej jednak
od osobistej nierastwionej zresztą nieżyczliwości. –

~~[illegible]~~
~~Cesarz i cesarzowa w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~twarze [illegible] Wartholz [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~od najmłodszych lat wrosła się w [illegible]~~

~~Aut.~~

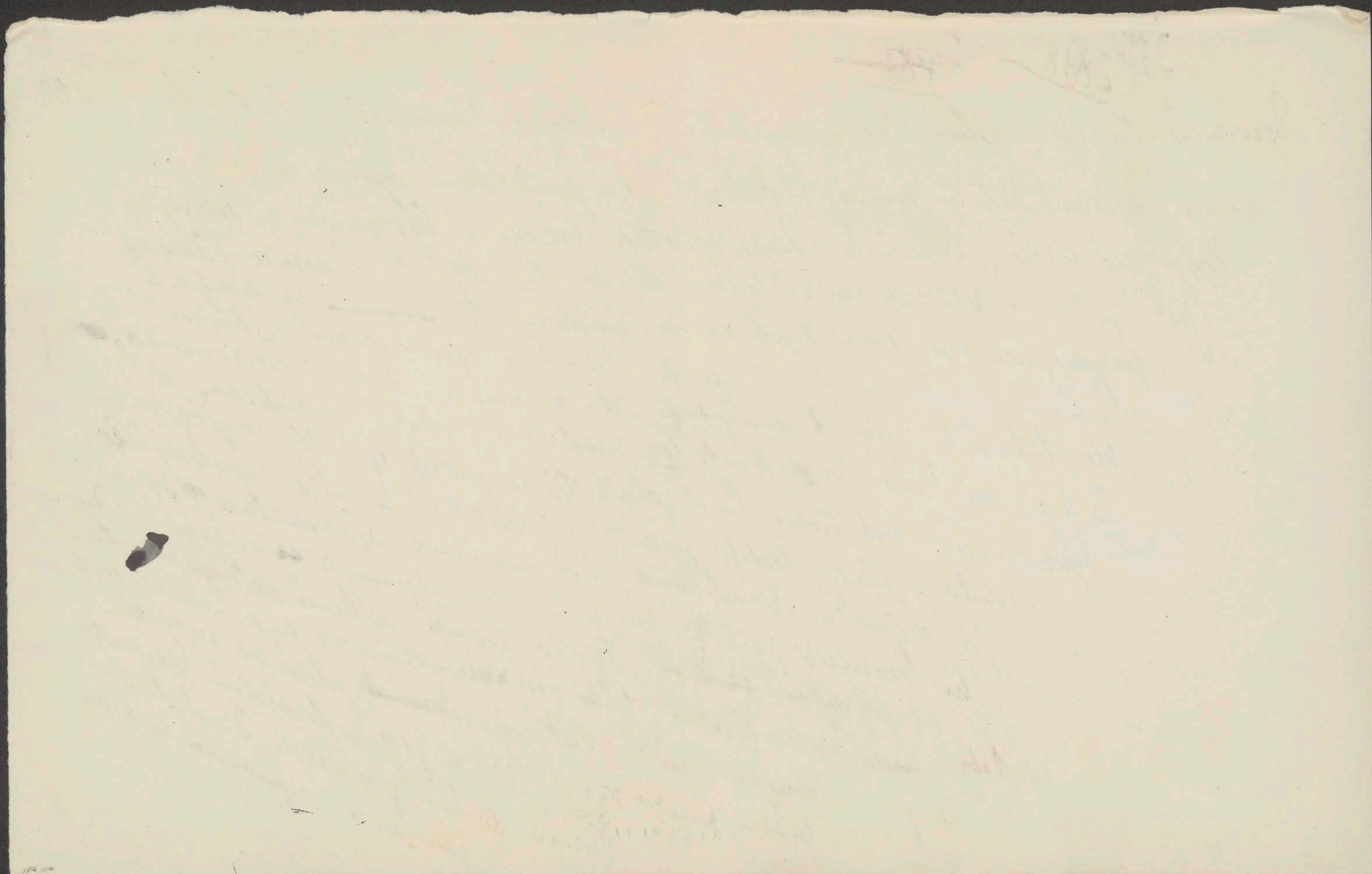
Hr. Czernin nie chciał pozostać w tyle za Kanclerzem Michaelisem oraz
sekretarzem stanu ~~stanu~~ Kühlmannem w braku delegacji a wobec ~~[illegible]~~ wątpliwości Wekerlego
czy się ~~t~~ odbędą obrad ustawą ustnie w Peszcie, dla wypowiedzenia politycznej mowy
~~przy~~ ~~co~~ co zarazem było gorzkiego schlebiać nie
dla Węgrów których ominąłby wspólny minister ~~sekretarz~~ ... poseł
nie zbytnim mity
w Bukareszcie

~~2887~~ ~~2789~~ 349

Mowa ~~ta~~ jest wykładem który nadałby się do wiedeńskiej Uranii —
Jak prezes austryjackiego gabinetu Seidler przetrawił przedwojenny
program wewnętrzny i przebudowę Austryi tak z nowu
minister spraw zagranicznych hr. Czernin zająć się przedwojennemu oddalony
zadaniami i przebudową świata. — W tej mierze jeszcze
dziedzinie zająć stanowisko odpowiednie mocy Papieża, socialistów
odpowiedzi na nią środkowych mocarstw, życzeniom doktrynom Wilsona
i mniej poetycznej ~~pięknym i [illegible]~~ górnolotnym zajmuje we wykładzie
W tym porządku myśli pierwsze miejsce zajmuje stopniowe rozbrojenie, do
hr. Czernina; międzynarodowe, równomierne, ma ci ograniczyć, o
pod międzynarodową kontrolą a siła zbrojna. Jest to istotnie najważniejsze
tego co jest niedorzeczne krokiem. Jest to istotnie rozwiązaniem
zadanie, najzupełniej uzasadnione a należące wszystkie mieli liczniejszych
by było powrotem do stanów, wszystkie stanowiły temu na przeszkodzie
armii. Tylko że stanowiły temu na przeszkodzie
demokratyzacja która

~~2888~~ ~~2810~~ 350

doprowadziła do ogólnej służby wojskowej i która zamiast stałych
armii wprowadziłaby milicji, także na podstawie ogólnej służby
coby nie wiele zmieniło dzisiejszy stan rzeczy. — Ograniczenie uzbrojeń
jest potrzebą rzeczowem zadaniem, kiedy jednak hr. Czernin zdaje się
przypisywać mu moc zapobieżenia wojnom, to ~~[illegible]~~ występuje z
utopią z marzeniem i także się. Bądź czy ograniczenie uzbrojeń
nie ułatwiłoby wojny zmniejszając ich rozmiary, klęski i zniszczenia;
do tego, międzynarodowa kontrola mogłaby się okazać bezskuteczną, że
sprawiedliwości lub komisarzowi obejść by ją potrafiły. Aby wojnę
zapobiegnie
świata wykluczyć trzeba by przeistoczyć ludzkość. — Nie zapobiegnie
jej wzajemne, obowiązkowe, międzynarodowe sądownictwo, druga
hr. Czernina zasada bo nad niem zapanuje ~~[illegible]~~ nieraz mogący
ją wstrzymać samorzutny czyn. — Trzecia zasada wolność pełnego morza
mogłaby ~~[illegible]~~ mieć wartość tylko przy niemożliwem wykluczeniu
wojny, albowiem podczas takowej ~~[illegible]~~ potęga na morzu
będzie zawsze rozstrzygać o jego wolności. — Czwarta
zasada wolnej gospodarczej działalności
i uniknięcia gospodarczej wojny

~~2889~~ ~~2791~~ 351

Którymi ustalenie byłoby oczywiście pożądanem i słusznem, natrafi na wrodzone przeszkody i samolubstwo.—

~~Pow~~ Kiedy hr. Czernin przeszedł z idealnej dziedziny przyszłości i od pia desideria do piekących, twardych, krwawych zadań teraźniejszości zaznaczył, że gdyby osiągniętemi były owe, w tamtej, cztery ~~[illegible]~~ zasady, wtedy Austro-Węgry nie potrzebowały by żadnych ~~[illegible]~~ terytorialnych na=bytków, mogłyby się zrzec powiększenia, pod warunkiem, że także nieprzyjaciel opuści ich terytorium. Przychylił się zatem do zasady bez aneksji i odszkodowań.— Co do odszkodowań, trafnie i szczęśliwie zaznaczył, że podczas gdy mocarstwa porozumienia wciąż stawiają żądanie odszkodowań, dziwnem jest ono wobec spustoszeń dokonanych przez ich armie w Galicji, na Bałkanie, w Tyrolu, nad Isonzo, w Prusach wschodnich, w tureckich dzielnicach, w niemieckich koloniach i zapytał: czy mają zamiar odszkodować je czy też tylko wyłącznie przypuszczają, że tak dalece jednostronne wynagrodzenie?

~~289~~ 352

Hr. Czernin rzekł „Poczytałbym za występek, o jeden dzień przedłużyć tę wojnę, dla jakichkolwiek materialnych lub terytorialnych korzyści, ~~nie potrzebnych nie wymaganych dla~~ [których by nie] „wymagały integralność i przyszłe bezpieczeństwo monarchii" ~~z~~
Tu jest punkt rozstrzygający. albowiem jak mogłoby być osiągniętem przyszłe bezpieczeństwo i integralność monarchii bez nabytków terytorialnych, względnie bez zmiany karty Europy? A
I tu kończy [się] zasada bez aneksji i odszkodowań. — zwrotu umieszczając ją ~~pozostawienia~~ w rzędach mocarstwa żądających aneksji, czy też aneksji, odszkodowań i przekształcenia karty Europy. To też hr. Czernin zmuszonym był rzec „z górnych idealnych sfer i oświadczyć" Ale nikt nie powinien myśleć, że ten nasz pokojowy, umiarkowany program, ma ~~iść~~ być i może być pozostawiony ~~dla~~ na zawsze. Jeżeli nieprzyjaciele zmuszą nas do przedłużenia wojny, wtedy zmusza nas do zmiany naszego programu i do żądania z naszej strony wynagrodzenia"

~~2897~~ 2891

353

„Przy dalszem trwaniu wojny, zastrzegamy sobie wolną rękę"
„Jedynie praktyczny i na czasie wynik mowy hr. Czernina
I nie mógł on tak samo jak niemiecki kanclerz i sekretarz
stanu Kühlemann nic innego powiedzieć i ostatecznie nic
innego nie mieli do powiedzenia. –

W ogniste wojennej mowie minister Churchill rzekł między innemi
„Nie zawcześnie już powiedzieć, że druga, niemiecka wielka kampania
podwodnych łodzi przeciw tej wyspie ~~została~~ zahamowaną i
nawet odpartą została. Nasze zapasy żywnościowe a nasza
wytwórczość niż były na „początku wojny" „Jesteśmy potem
wzmogła się. „Zwiększyły się." wysiłeniem
produkcja wzmogła się" Wszystkie rozpaczliwe wysilenia
ufności, ale Niemcy także; czynią oni rozpaczliwe Brytanii są
nie bez powodu, między bowiem, że nasza potęga
z trzema ogniskami wojny, między że tylko wzmiędz się morie"
złamana być nie może i że tylko wzmiędz się morie"
„Więc nie czas mówić o pokoju"

354

Następstwa niebacznej polityki i niezdrowych kompromisów
oraz sojuszy oraz to nowe pociągają za sobą następstwa
zwłaszcza w Kole Polskiem. Oprócz szkodliwych politycznych
kierunków, ujawnił się destrakcyjny społeczny. – Poseł Witos
przemówił na posiedzeniu Koła uważnie ~~jako~~ jako
przeciwnik, jako wróg własnego porządku społecznego
jako zwolennik przewrotu, który poprzedzić by musiała
rewolucja socjalna. Konserwatyści opuścili salę
obrad. Poseł Ptaś wystąpił z groźbą chłopskiego
ruchu przeciw panom „Przyjdą – może – chwila"
i „Nadzieje wśród których płomień poleci wśród
ludu" Równocześnie tutejszy przywódca
narodowych Demokratów Głąbiński wystąpił
ze zagrożeniem rewolucją chłopską.

Taki jest wynik* szumnych haseł N.N. Komitetu o zjednoczenia ~~się~~
taki zespolenia wszystkich stronnictw, połączenia socjalistów
~~ow~~ich w owym Komitecie, wpuszczenia socjalistów
do Koła Polskiego, i zgody na to wszystko
Konserwatystów. –

~~2…~~ ~~2893~~ 355

P. Daszyński jest niewątpliwie ~~obdarzony~~ uzdolniony; mówca nie pospolity, bezwzględny z natury,
pełen ognia, gryzącego szyderstwa, efektownych uniesień; ~~nie pozbawiony~~
brutalny; nie pozbawiony ~~wcale~~ zmysłu politycznego, mógłby być równie dobrym konserwatystą
jak stał się ~~[illegible]~~ socjalistą. Zapędzony okolicznościami i demokratyczno-so-
nieco zabłąkany w obozie międzynarodowo społeczeństwa aby
=cjalnym. Jest sprzecznem z istotą polskiego, jest następ~~stwem~~ ~~[illegible]~~
socjalista przemawiał w imieniu Koła Polskiego w rozprawie
jego wykolejenia. P. Daszyński jednak przemówił rozumnie i
nad przedłożeniami finansowemi wcale poważnie i rzeczowo z oględnem,
nawet umiarkowaniem. Stanął na gruncie Koła Polskiego żądań,
uwzględnił zachowanie się większości Koła i uzasadnionych nad pewnemi "Co
o spełnienie starszych dawno do rozprawy nad ~~przewidzianem~~ usprawiedliwić
którą oznaczenie jej stanowiska, "Mnie nie jest wolno — mogłoby jednak głosowania Polaków przeciw
budżetowi przy drugiem czytaniu ~~budżetowem~~ nie budżetowi podczas wojny."

~~28~~

P. Daszyński ustrzymał się od [redacted] zarliczenia jakichkolwiek bezmyślnej, wielkiej polityki

weroficznej krakowskiej z 28 Maja r.b., która porbawiona rąk i nóg

musi „przejść" w stan bajecznej legendy –

Przeciwnie, sztucznie interpretował ją i stanął na realnym gruncie

„Nie prowadzimy żadnej polityki przeciw państwu, żadnej polityki przeciw parlamentowi. Nasza zasadnicza uchwała z 28 Maja powzięta w Krakowie opiera się wprost na zaufaniu do dynastii i na interesach państwowych austryjackich!" –

Socjaliści wraz z Większością Koła Polskiego nie mogą przecież przyłożyć ręki do uniemożliwienia parlamentu ze samolubnych powodów, albowiem z jego zamknięciem, zniknie wielka część ich znaczenia. A kiedy idzie o nieodzowne wszystkie oddziaływać i agitatio z jakżeż obalać budżet

Pewne, nie zawadzi, z dzieciętnie wywołać mogło, iż po tylu szkodliwych wichrzeniach większości Koła Polskiego przez posła socjalisty Daszyńskiego stanęła na podstawie tego samego, co konserwatyści...

~~p. Daszyński~~ Mowa p. Daszyńskiego świadczy że także nie jest pozbawiony zmysłu polskiego interesu ~~przy~~ i
5 ~~Te~~ pierwszego stronnictwem wymaganemi, że potrafił wejść w koło Polskie za podwórek dla siebie i
swojego stronnictwa świadczy jego sprzeciw w obronie [illegible] które w chwili jako

Komisya przyjęciowa w Warszawie

przewodniczący wicemarszałek Pomorski. ~~[illegible]~~ Bukowiecki, Natanson, Kaczorowski. Górski. Grzędzieliński przyjęła warunki jenerał-gubernatora Warszawy w sprawie objęcia szkolnictwa uzyskała podziękowanie za oddanie sądownictwa; przyjęła budżet na wrzesień. Podała Komisarzom mocarstw środkowych do wiadomości wyznaczenie na członków Rady Regencyjnej arcybiskupa Kakowskiego. Ks. Zdzisława Lubomirskiego i p. Ostrowskiego którzy wyrazili swoją zgodę. Komisarz bar. Konopka oświadczył iż Komisarze uchwałę tę przedłożą rządom we Wiedniu i Berlinie ~~Berlinie~~ do zatwierdzenia. Na to zatwierdzenie przyjęto czekać. Rząd austryjacko-węgierski przychylił się i zaraz do uchwały pewnie zgodził się ~~na nią~~. ~~Ale nie~~ Oczekiwano odpowiedzi z Berlina. Wobec wieści iż niemiecki rząd postawił warunki: niemieccy zobowiązali się aby członkowie Rady Regencyjnej ze swej strony przyrzekli do zawarcia przymierza z mocarstwami i wypowiedzenia wojny Rosji; jenerał-gubernator [illegible]twa bawi o korespondencyjne

2695

357

7896 2779

358

w Lublinie Zaprzeczyto temu i zaznaczyto że rzecz nie zgodną jest z prawdą — członkowie przysięgi Rady-Regencyjnej, z własnego zapoczątkowania przesłali oświadczenie rządom w Wiedniu i Berlinie, pod skutki za akt 12 września, z życzeniami co do jego zastosowania i wykonania, między którymi także co do polskiej armii a to na żądanie ks. Szeptyckiego; wreszcie wyrazili przekonanie o łączności Królestwa Polskiego ze środkowemi mocarstwami. O przymierzu i stanowisku wobec Rosji, nie mogli mówić; już dlatego że patent z 12 września, nie przyznał Radzie Regencyjnej spraw zagranicznych i międzynarodowych podczas wojny, co dręczy zrozumiałem jest —

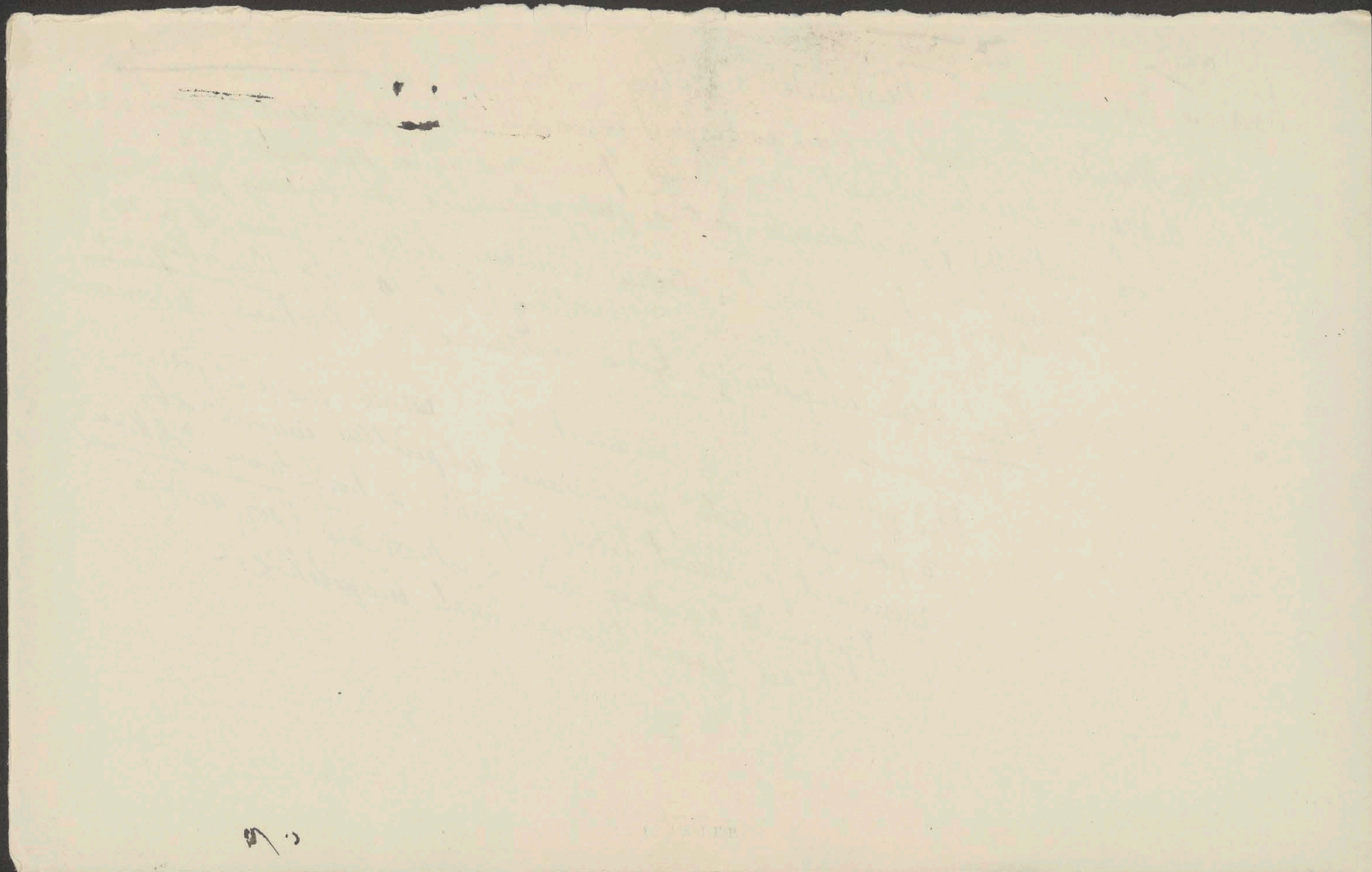
Oświadczenie powyższe jest pióra p. Ostrowskiego — Dla zrozumienia położenia zaznaczyć trzeba że zbałamucone usposobienie Królestwa Polskiego jest także iż oświadczenie i Rady Regencyjnej za przymierzem ze środkowemi mocarstwami oraz przeciw Rosji, ~~[illegible]~~ wywołało by ~~[illegible]~~ bierne potępienie a to z powodu ~~[illegible]~~ oglądanie

się na Kongresie pomoc mocarstw ~~p~~porozumienia. Istotnie
zaś budowa i istnienie niepodległego Królestwa Polskiego
~~nie~~ musza dziś ~~i w przyszłości~~ oprzeć się na sojuszu
ze środkowemi mocarstwami. Inaczej nie miałoby
zapewnionego bytu ani prawa bytu.—
Ks. Zdzisław Lubomirski jeden z przyszłych trzech Regentów
przyznał mi iż ~~za pewnego~~ w pewnej mierze podzielił
zdanie o względach na Kongres i mocarstwa porozumienia.
Po bytności we Wiedniu, posłuchaniu u cesarza Karola i
~~rozm~~ rozmowie z hr. Czerninem utwierdził się w potrzebie
łączności ze środkowemi mocarstwami i zużytkowania
aktu 5 listopada 1916 r. Postanowił odpowiadać postępowi.—
Przytem, pomimo iż utrzymywał był, iż najchętniej
usunąłby się od wszelkiej działalności, widocznie
zżyt sobie nie zrzekał się jej ani stanowiska
które w spółczesności i wypadkach zajął
ani też przyszłego znaczenia. Każda władza
ma urok i siłę przyciągającą do niej—
~~Wyznawanie mi~~ ~~się~~ ~~wypowiedziane~~ ~~jest objawem pożądania~~ ~~[illegible]~~
Usuwanie się jest, objawem ~~gorliwości~~ pragnienia

~~2898~~ 2898 ~~27 2800~~ 360

Krajowe Zgromadzenia Kurlandii i Litwy otrzymały od ~~głównodowodzącego~~ naczelnego wodza na Wschodzie Ks. Leopolda Bawarskiego odpowiedzi na przesłane hołdownicze adresy. – Książę wyraził nadzieję że państwowe dzieje Kurlandii zostaną wskrzeszone i przedsięwzięte zostaną przygotowania do budowy państwowej Kurlandii. – Niemcy gotowe współdziałać w odbudowie Litwy i poczynione będą w tym celu przygotowania. Powołaną będzie Rada Krajowa Litwy, która uzupełniona będzie przedstawicielami Polaków, Niemców, Białorusinów i Żydów.

Stąd pokazuje się, że niemiecki rząd wcale nie wie jeszcze co pocznie z temi prowincjami; nie podobna wnosić aby zamierzał je, nawet Litwę, związać z Królestwem Polskiem. Odpowiedź naczelnego wodza i utworzenie Rady nadaje Litwie znamię litewskie, wcale nie polskie. –

~~2800~~ ~~2898~~ ~~2899~~ 361

Podczas gdy Biuro Reutera doniosło pod datą 28 września, że rosyjski minister spraw zagranicznych Tereszczenko podał się do dymisji, ~~ustąpił ze swojego stanowiska~~ Petersburska Agencja Telegraficzna zawiadomiła iż w dniu tym minister spraw zagranicznych Tereszczenko wypowiedział wobec przedstawicieli dzienników wojownicze przemówienie, odnoszące do odpowiedzi środkowych mocarstw na notę Papieża. Odwołał się na odpowiedź Wilsona. Potem wyraził nadzieję że ogólna polityka Rosji odtąd nie będzie już polityką paradoksów co Rosję tak drogo dotąd kosztowało. „Ostatnie miesiące były opanowane myślą pokoju, lecz w rzeczywistości stworzyliśmy tylko przedłużenie wojny. Występowaliśmy za demokratycznym pokojem a istotnie ogłosiliśmy znów triumf niemieckiego imperializmu. Takie nieporozumienia są niedopuszczalne" ~~Wspom~~ Tereszczenko wspomniał o manifeście cesarzy z 12 września w sprawie polskiej; widzi w nim oszustwa wobec Polaków wynikające ze słabości Niemiec." To jednakże nie może zadowolić Polaków". „Aby ukończyć wojnę — rzekł — zgodnie z zasadami głoszonemi przez rząd, jest rzeczą konieczną

~~2802~~ ~~2801~~ ~~2900~~ 362

aby wszystkie żywotne siły kraju się zjednoczyły i umożliwiły rządowi ~~[illegible]~~ urzeczywistnianie na wskroś narodowej polityki"

Zdawać by się mogło że Tereszczenko nie poczytuje już za wskroś narodową, polityki bez aneksji i odszkodowania, skoro ją nazwał paradoksalną i pomocą triumfów niemieckiego imperializmu.

Przyjdzie czekać na to czy przemówienie Tereszczenki było programem czy też testamentem.

Nowy minister wojny Werechowski w przemowie publicznej twierdził, że Niemcy próbowały zawrzeć z Anglią i Francją osobny pokój dla powiększenia się kosztem Rosji. Ze strony niemieckiej zaprzeczono temu i nazwano wymysłem. Przypominano iż niemiecki rząd wyraźnie oświadczył iż nie chce zgoła aneksji kosztem Rosji —

2901 ~~2807~~ ~~3507~~ 363

Mimo tego Telegraficzna Agencja Petersburgska donosiła że ambasador francuski zawiadomił Tymczasowy Rząd nie dawno temu że osoba zajmująca ważne dyplomatyczne stanowisko w Niemczech, próbowała zawiązać rozmowy z niektóremi francuskiemi politykami, dla omówienia obchodzących Francji spraw; co jednak z oburzeniem odrzuconem ~~odpartem~~ zostało.-

Natomiast sekretarz stanu Kühlmann ogłosił przez Biuro Wolffa na oświadczenie iż twierdzenie ministra wojny Wierchowskiego na demokratycznym kongresie, że kanclerz Michaelis powiedział w Stuttgarcie iż Niemcy gotowe są oddać Francji Alzację i Lotaryngię jest wymysłem. Dały wobec drugiego twierdzenia Wierchowskiego, iż Niemcy miały zamiar zawrzeć z Anglią i Francją osobny pokój kosztem Rosji i że te zapewniły rosyjski rząd iż nie drogę był dla takiego pozyskania, sekretarz Kühlmana stwierdził wyraźnie iż Niemcy ~~nie~~ z gotowe nie usiłowały zawrzeć osobnego pokoju z Anglią i Francją. Jest to ponowne zaprzeczenie niemieckiej noty w sprawie Belgji.-

~~2804~~ 2902 364

Demokratyczna Konferencja w Petersburgu stała się uosobieniem rozgardiaszu i niemocy ~~Ni~~ Rosji. Sprzeczne powzięła dwie uchwały, za i przeciw koalicyjnemu gabinetowi a jednomyślnie postanowiła nie rozwiązać się dopóki rządowa władza nie ukształtuje się w sposób możliwy do przyjęcia dla demokracji. —

W związku z buntem Korniłowa rząd ogłosił oddalenie, [illegible] przeniesienie 31 dowódców korpusów, dywizji i pułków. —

Demokratyczna Konferencja uchwaliła, ustanowienie wstępnego parlamentu ~~aż do zebrania się Konstytuanty~~ powstałego z jej łona, aż do zebrania się Konstytuanty; ~~trzecia~~ ma być dopełnionym mieszczańskimi Kiełmu [?] ~~Zjednoczonemi~~ delegatami. Jeśli żywioł mieszczański wejdzie w skład rządu — jednak mają ~~stać się mniejszością~~ być mniejszością we ~~powinien~~ w skład rządu ~~obym parlamencie~~ oni ~~powstać mają~~ wstępnym parlamencie. —

Rada robotników i żołnierzy oświadczyła się przeciw wstępnemu parlamentowi i uchwaliła natychmiastowe zwołanie kongresu wszystkich rad robotników i żołnierzy. — Koalicyjny gabinet ~~dot~~ natrafił na trudności i dotąd nie mógł powstać. —

~~2903~~ ~~2/i~~ ~~2805~~ 365

Prezydent rozwiązanego, finlandzkiego sejmu zwołał jego zebranie na 28 września. Wobec tego nowy jenerał-gubernator Nekrassow opieczętował drzwi izby sejmowej i umieścił na nich zakaz zebrania. Prezydent sejmu zdjął pieczęć potem 80 socjalnych demokratycznych posłów odbyło posiedzenie; centrum i prawica nie wzięły w niem udziału.

Wybory do nowego sejmu zostały rozpisane.

W następstwie wyborów do szwedzkiego parlamentu gabinet podał się do dymisji. Król zalecił utworzenie rządu któryby zachował dotychczasową neutralność. —

~~2904~~ ~~2806~~ 366

Austryjacko-węgierski biuletyn z 29 „Na północnej stronie Monte San Gabriele znaczna toczyła się walka. Nad Chiese wdarcie Włochów odparte zostało"
We Flandrii nastała przerwa w znaczniejszych walkach –
Biuletyn z 30. września „Wpołudniowej stronie Monte San Gabriele stoczone znowu zostały zacięte walki. Włosi – nigdzie nie postąpili naprzód!! –
Niemieccy lotnicy kilkakrotnie zrzucili bomby na Londyn i Dover
Anglicy odnieśli korzyści w Mezopotamii w okolicy Bagdadu. ~~Zdobyli~~ Zadali klęskę Turkom pod Ramadie i wzięli do niewoli niemal całą załogę wraz z Achmed beyem i sztabem, zdobyli działa. Są w znacznej części panami w Mezopotamii odkąd posiadają Bagdad. –

2905 ~~2887~~ 367

Podczas gdy we Wiedniu ciągle jest mowa o nowej we Włoszech ofensywie biuletyn z 3. t.m. brzmiał: W okolicach Gabriele na nowo zawrzała wczoraj walka piechoty, silne zastępy uderzyły na nasze stanowiska. Zyskanie nieznacznej części rowów na zachodnich pochyłościach góry, było jedynym dla Włochów wynikiem ich stratnych uderzeń. —

Biuro Wolffa donosiło 9. t.m. że w skutku rzucania bomb przez niemieckich lotników cała Dunkierka stanęła w płomieniach i ~~cała~~ padła ofiarą pożaru. Przez to zniszczonym został główny plac zborny angielskiej i belgijskiej armii, największy port ~~Ziem~~ przewozu między Anglią i Francją. —

W odwecie francuscy lotnicy rzucili bomby na Stuttgart, Trier, Koblenzę i Frankfurt nad Menem. —

W całych Niemczech w hołdzie do cesarskiego zamku ~~pałacu~~ obchodzono uroczyście siedemdziesiąte rocznicę urodzin wielkiego, najwiekszego ostatniego wojownika i właściwie jedynego wodza Hindenburga. Skorzystał ze sposobności aby zaznaczyć nierozerwalną łączność z Ludendorffem. —

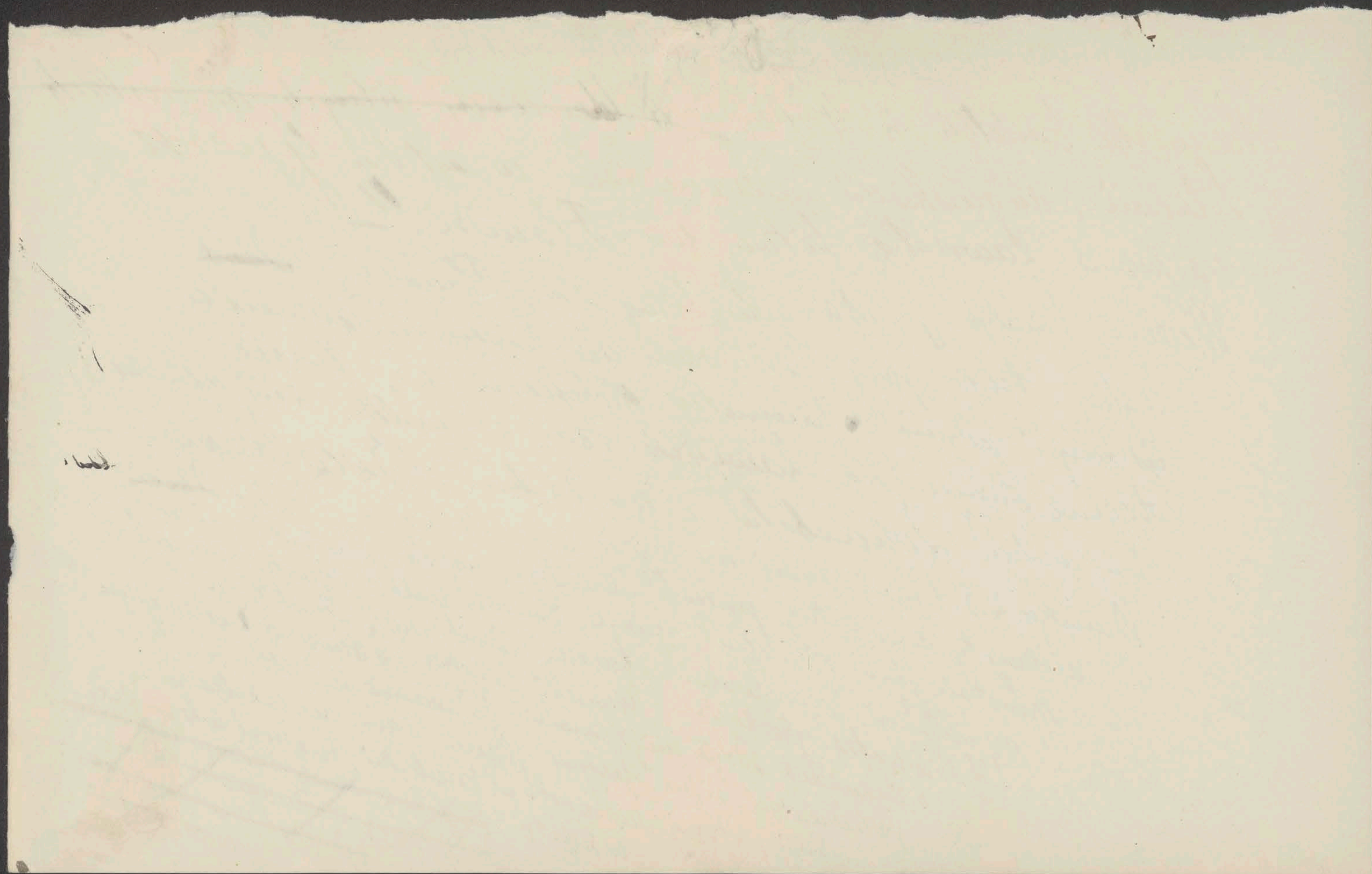
~~2905~~ 290/a

3 68

Niemiecki biuletyn z 4-t-m ~~Z Wojny, sibeyt, angielskich~~ „Silnemi, angielskiemi uderzeniami w zgłębi Ypern na nowo zawrzała bitwa we Flandrii." —

Wieczorny biuletyn „Na polu bitwy we Flandrii ~~Dziś~~ uderzenia Anglików także przy dzisiejszem wielkiem uderzeniu wdarły się jedynie 1 kilometer głęboko w nasze obronne stanowiska. Zawrzała tam się walka zwłaszcza na wschód Zonnebeke i na zachód Becelaere —

Biuletyn z 5-t-m z armii Ks. Następcy tronu Ruprechta bawarskiego. ~~Dziś~~ niezwykły dzień bitwy przeszli dowódcy i wojska Czwartej armii sprostali jej. Biuletyn opisuje zawziętą walkę wspartą licznemi angielskiemi rezerwami, zaznacza jednak zysk Anglików 1½ kilometra głęboko. Angielski biuletyn donosi o znaczniejszym i wymienia zdobyte miejscowości. Jednocześnie nad Maasą Francuzi przedsięwzięli silną ofensywę przeciw armii niemieckiej Następcy tronu. Natarcia od trzech dni niemal wszędzie odparte. ~~Anglików [illegible] niemieckich [illegible] podwójnych [illegible] zdobycie~~

2807 369

Anglików zawsze ten sam cel, dotąd niedopięty, dostania do podstawy niemieckich łodzi podwodnych na belgijskiem wybrzeżu

6. Października 1917 r.

CLIV

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

13 Października 1917 r.

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates ꝛc. ꝛc.

370

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

2908-2928

~~Krakau.~~

Wien,

IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

371

CCLIV

Rozprawy niemieckiego parlamentu o dwóch kierunkach w sprawie wojny oraz polityki i stanowisku do nich rządu.

Przesilenie zażegnane co główniejszym wydziale.

Wyjawienie, w parlamencie przez sekretarza stanu marynarki Capelle wrzenia i spisku w marynarce oraz posądzenie kanclerza iż trzech posłów, należących socjalistów brało w nim udział, bez dostatecznych dowodów, wywołało nowe przesilenie, odłożone do 5 grudnia.

Mowa sekretarza stanu spraw zagranicznych Kühlmanna. Peru i Uruguay zerwały stosunki dyplomatyczne z Niemcami.

Odpowiedzi na mowę Kühlmanna Lloyd George i Asquitha

Wstępny parlament rosyjski i kongres robotników, żołnierzy i chłopów. Rzeczpospolita finlandzka. Koalicyjny gabinet Kerenskiego. Jego program. Rodzina carska przeniesiona z Tobolska do klasztoru w Abolah. Wieść o japońsko-amerykańskim traktacie. Austryjackie ministerstwo społecznej opieki

Koło Polskie po zapewnieniu Rządu iż
zadość uczyni jego żądaniom postanowiło
głosować za trzymiesięcznem prowizorium
budżetowem. — Obrachunek zachowania
się jego większości. —
Pożar Dunikowki. —
Austryjacko-węgierska — niemiecka ofenzywa
na włoskim froncie dotąd nie przedsięwzięta. —
Nowa bitwa we Flandrji nie zakończona.
Cesarz ~~Wilh~~ Karol w Kowlu. Cesarz Wilhelm
w Zofji. Mowy monarchów i dwie miary. —
Co wywołuje obecna wojna. —

13go Października

K

~~2908~~ ~~2816~~ ~~CLVIII~~ ~~CLIII~~ CLIV 372 ~~C~~

W niemieckim parlamencie był widownią burzliwego ~~powodzenia~~
posiedzenia na którem stała się większość ~~[illegible]~~ antyaneksyjno-
pokojowa, ~~z~~ z wschodnimi ko- konserwatywnym obozem
w sejmie i w kraju.- Szło o szerzenie i podtrzymanie aneksyjno-
wojennego apostolstwa w armii ~~oraz~~ i w administracji, przez
~~wyż~~ wojskowe i urzędnicze władze. ~~[illegible]~~ Ze strony większości
żądano zajęcia wobec niej stanowiska przez Kanclerza
i rząd. Żądanie dla rządu było trudnem, gdyż mógł się
narazić jednej albo drugiej stronie. Podjął się odpowiedzi
wice-kanclerz Helfferich. Nie zadowolnił jednak stronnictwa
większości i wobec głosów z lewicy, iż nie ma
zaufania w tej sprawie do ludzi stojących na czele
wojskowej i państwowej administracji, przerwał
dyskusję nawet, w taktyce wynik bezcelowe
już dalsze ~~może~~ przemówienie i opuścił salę
obrad.- Potem zaniechane zostały rokowania
między większością i kanclerzem
o stanowisko z jego strony

~~2901~~ ~~(1900)~~ 373

oświadczenie, co do wszelkich działań, gdyby nie zadowolnioto

większości postawiła by odpowiedni wniosek. Stąd przyszłoby

mogło do przesilenia. Uwydatniła się walka dwóch

kierunków we wojennej i ~~zagranicznej~~ polityce która

już wpłynęła ~~i zaważy~~ na nię i jeszcze zaważy

na nię. także w sprawie polskiej.

W głównym wydziale parlamentu rząd zażegnał przesilenie

Kanclerz i minister wojny Stein przemówili w sposób który

uspokoił ~~zadowolnił~~ większość, i wice-kanclerz Helfferich usprawiedliwił

Kanclerz dał zapewnienia, że tak w administracji jakkolwiek

wykluczonym jest i będzie całkowicie usunięte stworzenie

nawet i propaganda, zatem także na Kongres

~~aneksionistyczno-wojennego stowarzyszenia pod nazwą~~

Stronnictwa niezależnych ~~Po tych oświadczeniach~~

~~Wydział po~~ Oświadczenia te Wydział przyjął ~~przychylnie~~

do wiadomości, odrzucił przeciwny

wniosek niezależnych socjalistów

i uchwalił, Światkowy

374

2916 ~~2317~~

Kredyt dla wice-Kanclerstwa, ~~który~~ co powala wice-Kanclerzowi Helfferich powstać na swojem stanowisku — Zażegnanie przesilenia było państwowo-patryjotyczną potrzebą, co obydwie strony rząd i wiekszość zrozumiały, ale nie jest wcale zakończeniem walki dwóch kierunków, niżej przedwczesnej, skoro ideę o żądania o których rozstrzygnie dopiero ostatecznie, wynik wojny. —

Na piątem posiedzeniu parlamentu następca sekretarz stanu marynarki Capelle odkrył związek i działania niezależnych socjalistycznych deputowanych z propagandą antypaństwową i antypatryjotyczną w marynarce wznieconą wszystko rewolucję a która zmierzała do odmowy posłuszeństwa, ubezwładnienia floty i zmuszenia do pokoju, co spowodowało szybkie, surowe poskromienie, oraz w dwóch wypadkach karę śmierci, dla zażegnania buntu. ~~Wyw~~ To

2911 ~~2819~~ 375

Odkrycie wywołało burzliwe rozprawy. Kanclerz Michaelis
kilkakrotnie zabrał głos. Ponownie zapewnił, że
nie dopuści do działań w armii i administracji na
korzyść jakiegokolwiek stronnictwa, zatem i Miłości ~~Ojczyzny~~.
To stronnictwo — jak wiadomo — pod przewodnictwem w. admirała
Tirpitza działa przeciw pokojowej uchwale parlamentu
~~z 11~~ z 19 lipca r.b. a za aneksjami. Izba
wielką większością, jedynie przeciw głosom
socjalistów i niezależnych socjalistów,
~~idrzucila~~ odmówiła dać wotum nieufności rządowi, i odrzuciła wniosek niezależnych socjalistów, który opiewał „Obejście
się z interpelacją o agitacji w armii i administracji
na rzecz stronnictwa Miłości-Ojczyzny
oraz wszechniemców nie odpowiada zapatrywaniom parlamentu”.
Po czem sekretarz spraw zagranicznych Kühlmann

wypowiedział, znakomitą mowę. Stwierdził że krwawa walka toczy się nie o belgijską sprawę, lecz w pierwszym rzędzie o przyszłość Alzacji i Lotaryngii; Anglia bowiem zobowiązała się co do ich odzyskania, wobec Francji. Na pytanie czy Niemcy mogą w sprawie Alzacji i Lotaryngii jakiekolwiek poczynić ustęp=
=stwa?[2] Mamy — rzekł — jedną tylko odpowiedź:
Nie! Nie!! Nigdy! I ciągnął. Prócz życzenia Francji co do Alzacji i Lotaryngii nie ma sprawy któraby rokowaniami i ugodą nie mogła być w ten sposób załatwioną, aby usprawiedliwić wobec ludzi i historii dalsze jeszcze przelanie ~~tyle~~ krwi i użycie tylu niszczycielskich środków. Zaznaczył przecież że pomimo noty Papieża, odpowiedzi "środkowych mocarstw, mowy hr. Czernina w Buda-Peszcie" nie zbliżyliśmy się do pokoju. W końcu doniósł o ~~...~~ nowem "zwiększeniu się nieprzyjaciół". Zerwanie — rzekł — stosunków dyplomatycznych Peru z Niemcami jest rzeczą krótkiej chwili. Peruwiański rząd zasekwestrował niemieckie statki uzasadniając ten krok wojną podwodną twiami. Rzeczpospolita Uruguay postanowiła zerwać stosunki dyploma=
=tyczne z Niemcami.

~~2815~~ 2919 377

Nazajutrz pełnomocnik poseł zgłosił zerwanie stosunków dyplomatycznych i zażądał paszportów.

Niepospolita mowa Kühlmanna znalazła ogólne w parlamencie uznanie nawet socjalistów, które wypowiedziało się podczas dalszych rozpraw nad zewnętrzną polityką. Hr. ~~[illegible]~~ Westarp politycznie wzasadniczo podniósł w imieniu Konserwatystów zarzuty ~~[illegible]~~ przeciw polityce bez aneksji i odszkodowań, zatem bez rękojmi na przyszłość i przemawiał za stworzeniem ich tak na wschodniej jak na zachodniej granicy, oraz przeciw zwróceniu Rosji Kurlandii i Rygi. —

Jakkolwiek przesilenie zażegnanem zostało na razie przecież pozostało w stanie lotnym i stanowisko kanclerza Michaelisa ustalonem nie zostało. Z [illegible] względów wewnętrznych parlamentu postanowiła atoli ostateczne załatwienie do ponownego jego zebrania 5 grudnia. Parlament uchwalił przeciw głosom socjalistów dodatkowy kredyt na wiele kanclerstwo — odroczył się

~~2914~~ ~~2876~~ 378

Do 5. Grudnia. — Większość — jak mniemają — postąpiła w ten sposób, w oczekiwaniu że Kanclerz dobrowolnym ustąpieniem ze swojego urzędu, ułatwi załatwienie przesilenia. — Zaostrzyło się ono znacznie wystąpieniem Kanclerza ~~W~~ i sekretarza stanu marynarki Capelle w parlamencie, ~~[illegible]~~ z buntem w marynarce, zarzucano im że dla ułatwienia sobie parlamentarnego zadania, lekkomyślnie odkryli wobec zagranicy zajścia w marynarce. ~~D~~ Także że Kanclerz ~~[illegible]~~ posądził posłów z obozu niezależnych socjalistów o zdradę stanu, bez przedłożenia dostatecznych i przekonywających dowodów, ~~[illegible]~~ wy=

=kluczytych z państwa. Kanclerz istotnie nie zbyt zręcznie przemawiał w tej sprawie i całe zajście pozostawiło po sobie wielki niesmak. Przyszło oczekiwać następstw. Pozostało bowiem nierozwikłane położenie z którem łączą się losy Kanclerza. —

~~Dzienniki~~ w Największa część dzienników zaznacza, że przebieg wypadków w jesiennej sesji parlamentu, należy ~~Do~~. Do najsmutniejszych zdarzeń całej wojny.

Kanclerz Michaelis udał się na kilka dni do Kurlandii.

Lloyd George w przemowie do deputacji asekurujących (?) stowarzyszeń rzekł „Nie mogę znaleźć oświadczenia

~~2817~~ 2919

379

bardziej sposobnego. Do przedłużenia tej strasznej wojny, jak to który
złożył sekretarz stanu Kühlemann, iż pod żadnym warunkiem
Niemcy nie poczynią ustępstw w sprawie Alzacji i Lotaryngii
Dopóki trwać będzie wojna Anglia walczyć będzie przy
boku Francji, aż jej uciemiężone dzieci wyzwolone
zostaną z obcego jarzma. To znaczy iż musimy
oszczędnie zużytkowywać nasze zasoby i nie brać
nowych, nie bezwzględnie potrzebnych zobowiązań
Przyznał iż żył trochę z powodu wojny pod wrażeniem
tonnażu, ale że teraz może oświadczyć ostatecznie
iż niebezpieczeństwo szybko zmniejsza się —
Nie obawiamy się zatem aby powiodło się nieprzyjacielowi
ogłodzić tę wyspę, ale troska jest iż zmniejsza się
zasób żywności całego świata. Stąd
potrzeba zwiększania własnej produkcji
Asquith przemówił także w Liverpoolu

~~2818~~ 2916

O celach wojny które są dwojakie: wojna dla pokoju i wojna
przeciw wojnie. — Przeciwnym jest porozumieniem pokojowe
któreby nie dopiął ~~tych~~ istotnie tych dwóch naraz celów.
Stąd potrzeba dalszej walki aż do złamania nie Niemiec
ale pruskiego militaryzmu. Po polemice z Kühlmannem
i jego oświadczeniem o Alzacji i Lotaryngii. Asquith
zakończył „Jeżeli idzie o wytrwanie nie potrzebujemy
twarzy odwagi i nadziei. Nasze wojska wielkich niebezpieczeństw
dokonują rzeczy. Nie ma najmniejszego takiej
aby nas głodem przekonano. W pewnem Stanów Zjednoczonych
niebawem zapanujemy. Przygotowania. Jeżeli wszystko niemoc
z każdym miesiącem zaś każdej. także że nietylko
wciągniemy w rachunek, także wątpliwem, przewagę
który, nie może być
moralna ale i materialna
jest po stronie naszej sprawy. Dalsze prowadzenie
Oto na czem opiera się mocarstwo porozumienia
wojny
Asquith zaznaczył że nie można zawrzeć
pokoju któryby nie usprawiedliwił
poniesione ofiary. To
znowu przyczyna takiej
dalszej wojny

+ R

381

~~2917~~ ~~2819~~ 2917

Ustępny parlament uchwalony przez Demokratyczną Konferencję otwarty został w Petersburgu 6 tm, po czem odbył tajne posiedzenie.
Wydział robotników i żołnierzy zwołał na 2 listopada Drugi Kongres ogólny robotników żołnierzy i chłopów.
Ogłoszone zostały ustawy które przedłożone będą ~~zostaną~~ finlandz=kiemu sejmowi. Pierwsza stanowi iż Finlandia jest samodzielną rzeczpospolitą. Druga ma uporządkować stosunek Finlandii do Rosji. Finlandia pozostaje złączona z Rosją i posiada jednak własne państwowe urzędnie i władze. Sprawy wojny i polityki są wspólnemi. Traktaty z obcemi państwami nie wchodzi będą od Rosji.
~~Ke~~ Kerenski złożył nareszcie gabinet z sześciu socjalistów i jedynastu nie socjalistów z których ~~czterech~~ ~~nie socjaliści~~ kadetów. Kerenski jest ministrem prezydentem i naczelnym wodzem. Tereszczenko

~~ch Kansas rivei, niin, niill, ~~ funuf.
~~art. ca OEffa~~

2918 ~~2820~~

porostał ministrem spraw zagranicznych; Werchowsky wojny, Wederewsky marynarki.-

Wybranym został nowy zarząd Rady robotników i żołnierzy ze ~~z~~ siedmiu członków, czterech skrajnych między nimi ~~Trotzky~~ Trotzky i Kamenew, dwóch socjalistycznych rewolucjonistów z tych Tszernow, oraz umiarkowanego socjalistycznego Demokraty.

Prezydentem został skrajny Trotzky.-

Rosja jest jak olbrzym który runął na ziemię i podnieść się nie może, ~~targa~~ wyrywa się rękami i nogami

Ogłoszony program nowego rosyjskiego rządu w treści opiewa: zwołanie bez opóźnienia Konstytuanty na demokratycznych zasadach które są znane i dawniej już ogłoszone, ~~[illegible]~~ z wykluczeniem [illegible] Aż do jej zebrania rząd będzie [illegible] obrona kraju i przywrócenie ładu; rząd będzie zmierzał do pokoju ale ogólnego na demokratycznych ~~[illegible]~~ zasadach. Wdrapanie? porozumienia ze sprzymierzeńcami co naraźnie sprzyjane wziąć udział w najbliższym czasie rząd wszelkie [illegible] mocarstw a jego przedstawicielowi - [illegible]

~~2919~~ ~~2021~~ ~~20 20~~ 383

towarzyszy będzie osoba posiadająca zaufanie demokratycznych
organizacji. Rosja porozumie się na tej zasadzie ze Sprzymierzeńcami
co do wspólnej wojny na podstawie znanych ogólnie zasadach
i dołoży starań aby poprzeć wspólną sprawę, kraj obronić
zapobiedz energicznie zdobyczom na innych narodach, narzuceniem ~~narzuceniem~~
Rosji cudzej woli i wreszcie ~~ostatecznie~~ postara się wyprzeć z Rosji
nieprzyjacielskie wojska. Przywróci ład w armii za
pomocą demokratycznych zasad. Zmniejszy kontyngent poza
linią bojową zwolnieniem starszych roczników. Sprawa ~~agrarna~~
Wydziały Gospodarcze
między większemi właścicielami i chłopami ~~agrarna~~ winna być rozwiązana przez zajmą się
które bez naruszenia obecnego stanu posiadania, Wszelkim narodowościom
wydatniejszym ~~...~~ zużytkowaniem ziemi które ~~prawo~~ prawo-
przyznane będzie prawo stanowienia o ich przyszłości na zasadach przygotowawcze Rada
Konstytuanta ustanowi. Osobna Rada poczyni przygotowania Tymczasowa Rada
aż do zebrania Konstytuanty ustanowiona będzie rosyjskiej rzeczypospolitej, czyli wstępny parlament-

~~2920~~ ~~2822~~ 384

Z rozkazu ministra wojny ~~[illegible]~~, wojskowy, petersburgski okręg zawiesił zwolnienie żołnierzy z lat 1895 i 1896 —

Na życzenie cara Mikołaja wraz z rodziną, przeniesiony został z Tobolska do klasztoru Abolak, a to z powodu braku ogrodu w tobolskiej rezydencji i ciekawości ludności, która od rana do nocy ~~[illegible]~~ obległa ją —

~~2921~~ ~~2824~~ 385

Czwartym miał być w Waschingtonie traktat między Japonią i Stanami Zjednoczonemi polityczny i handlowo-gospodarczy który zapewniłby Japonii znaczne koncesje, nieomal wolną rękę w Chinach. — Potrzebuje to potwierdzenia i brak dotąd dokładnych oraz urzędowych wiadomości. —

~~2922~~ ~~2824~~

386

Objęciem rządów cesarza Karola utworzonem

— Zostało austryjackie ministerstwo Socjalnej Opieki.— Zależało od Koła Polskiego..

Prowizorium budżetowe jest zapewnionem. Zależało od Koła Polskiego.. doprowadziły

Rokowania między niem a prezesem gabinetu Seidlerem doprowadziły do porozumienia. Prezes gabinetu ~~objęcał~~ zgodził się zasadniczo na żądania Koła Polskiego i objęcał ich spełnienie. Poczem przedstawiciel Koła Polskiego w Komisji ~~bud~~ budżetowej Głąbiński, oświadczył, że głosować ono będzie za prowizorium.— Tym sposobem, na razie, rzecz główna tak z polskiego jak państwowego stanowiska załatwiona.— Sześciomiesięczne prowizorium budżetowe uchwaliła Komisja za pomocą polskich głosów. Żądania Koła Polskiego są zasadnicze i z małemi wyjątkami słuszne..— Wszystkie najważniejsze były przyjęte i ich załatwienie za ~~a Ząd~~ Nasty ~~D. Opu~~ przygotowane, przez gabinet hr. Clama.. staraniem ministra dla Galicji Bobrzyńskiego.— i

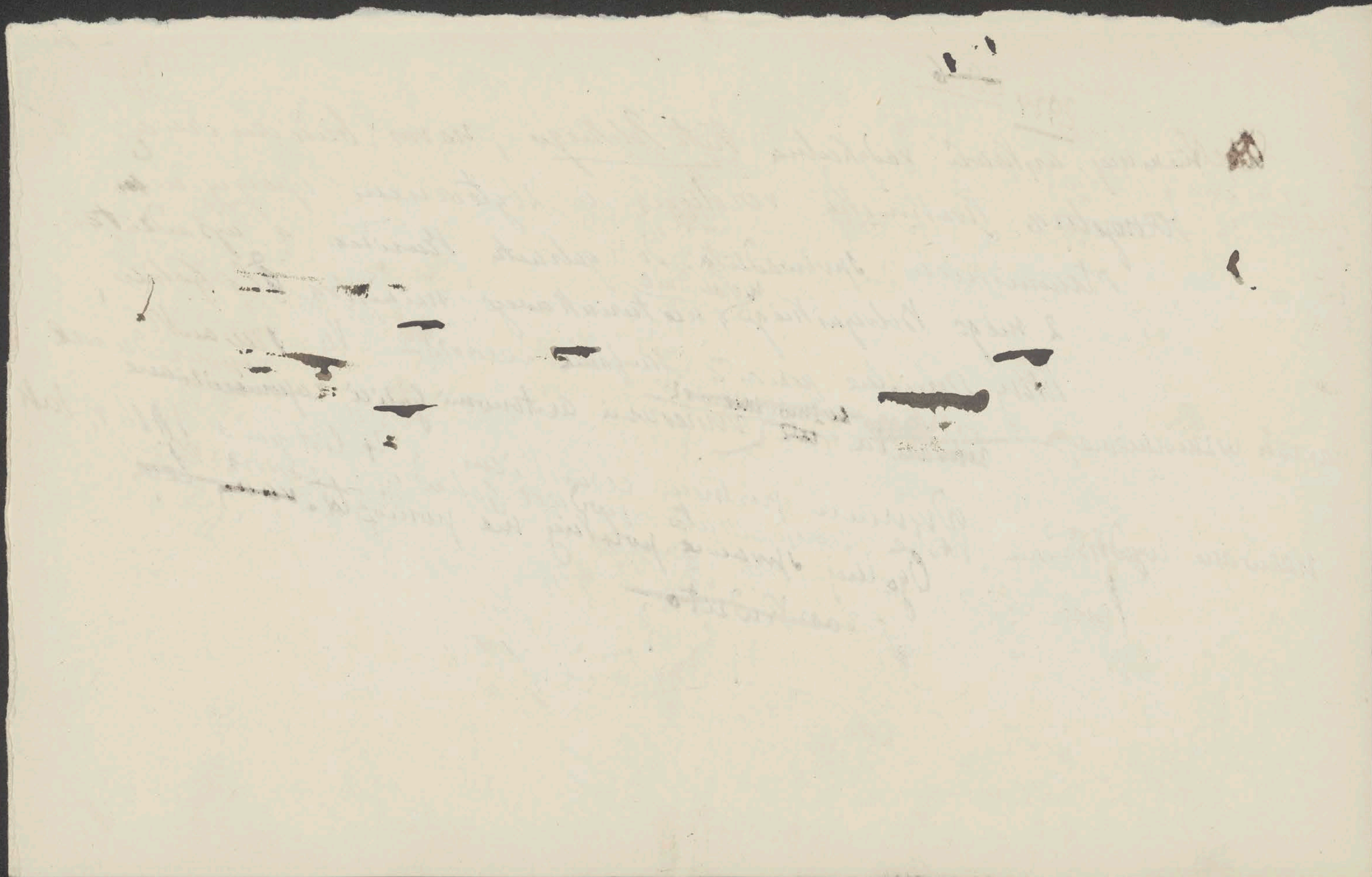
Zarzut ~~ko~~ większości Koła Polskiego bezpodstawne uchwalenie opozycji, były rzeczowo niepotrzebne politycznie szkodliwe i uniemożliwiły

~~2923~~ ~~2835~~ 387

urzeczywistnienie postanowień gabinetu Clama.- Zwykłe w Austryi opóźnianie i nie dość szybkie wykonanie dały pozór i sposobność większości Koła, do opanowania w niem położenia, pod czem kryła się ważniejsza zmiana w ogólnej polityce polskiej. I stało się że ociąganie się rządu z należnem zadość uczynieniem uzasadnionym żądaniom obróciło się na korzyść skrajnych i radykalnych w Kole żywiołów, pod naciskiem których przyszło ~~uczynić~~ ~~to co zadość~~ uczynić to co ~~należało~~ ~~na~~ należało przed tem urzeczywistnić. Stąd porwanie przewodzenie i wzmocnienie tych żywiołów a osłabienie stanowiska Krakowskiej konserwatywnych i państwowych.- Szkodliwa część ~~\[illegible\]~~ Ostatecznie polityczna, ~~\[illegible\]~~, musi być unicestwiona, pozostanie jego verdun-z 28 maja i stracone martwa litera a istotne potrzeby kraju zostaną urzeczywistnione. Na podstawie żądania zatatarcia prawie ogromnego budżetu i państwowych Niemieckich ~~\[illegible\]~~ dla rzec głowną sposobnymi i ustalonym być może, stanowisk Polaków do państwa w Austryi.- Jeżeli nie obliczalne Rzecz z Koło Polskie nie sprawi nowych niespodzianek.- Między żądaniami Koła Polskiego, jest polityczne, zasadniczo ważne, obsadzenie namiestnictwa przez Polaka. A takowe powinno było być zawsze zachowane. Zabezpieczone.

~~2826~~ 2929

~~Ko~~ Niemniej wiksza radykalna Koła Polskiego, a raz bezsiennie niebacznie ~~bezmyślna~~ Krakowska rezolucja i zbytecznem opozycyjnem stanowiskiem sprowadziła do gabinetu Koerbera a wysadziła z niego Bobrzyńskiego nierozważnie nie taktownego ministra dla Galicji, który szczególne posiadał zaufanie cesarza. Na wzmiankę zapowiedziane ~~zapowiedziane~~ rozszerzenia autonomii Galicji zawarła wzmocnienie ~~[illegible]~~ ~~wzmocnienie~~ ~~[illegible]~~ i 4 listopada 1916 r. tak ~~[illegible]~~ nazwane wyodrębnienie, które zabezpieczało podział Galicji. Odręcznem pismem cesarskiem ogólnej sprawie polskiej na pomogła ~~więcej bez~~ ~~rozkładała~~

~~2925~~ ~~2827~~ 389

Pożar i znaczne zniszczenie Dunkierki, bombami rzuconemi przez niemieckich lotników, ~~jest~~ są pierwszem, istotnem wojennem prowadzeniem, tego, ~~dot~~ dotąd tylko barbarzyńskiego a bezwzględnego dla wojny sposobu prowadzenia walki: ~~jest bowiem~~ zniszczenie ~~[illegible]~~ stratą bowiem ~~tego~~ ważnego ~~p~~ portowego miasta jest ~~w~~ etapowej ~~[illegible]~~ dla Anglii ~~[illegible]~~, gdzie rozstaja ~~[illegible]~~ ~~szkodą [illegible]~~ jej ustroju w północnej Francji, którego środowiskiem & jest Dunkierka.-

Zamiast zapowiedzianej austryjacko-węgierskie - niemieckiej ofensywy we Włoszech biuletyn z 9. tm doniost & iż włoskie wojsko uderzyło pod Kal i wpartem zostało, tak że na Monte San Gabriele.- Ofensywa o której mówi się dwa tygodnie naprzód wzbudza wątpliwości.-

Niemiecki wieczorny biuletyn z 9. tm „We Flandrii wytworzyła się z rannych walk nowa bitwa

~~2828~~ ~~2926~~ 390

Która trwa jeszcze. Pomimo kilkakrotnych sztarmów z dobycz okolicy nieprzyjaciela ograniczali do wąskiego pasma między Draaibank i Poelkapelle. Inne uderzenia odpartemi zostały"

Biuletyn z 20ᵗᵍᵒ „Na polu walki we Flandrii wystąpiły znowu wczoraj obok jednostek angielskich dywizje francuskie wojska. Gwałtowne ich wysiłki wyczerpały się we walce z naszemi bojownikami. Nieprzyjaciel zdobył jakie 1900 metrów ~~terenu~~ terenu, w tem dworzec Poelkapelle. Na reszcie całego frontu odpartym został i zachowaliśmy nietknięte nasze stanowiska.

Na włoskim froncie ~~nie~~ opóźniali lub na razie zaniechana została od kilku tygodni zapowiadana nasza ofensywa. Armie włoska francuzy i amerykanie w zaopatrzeniu i wzmocnić mieli angielscy, francuzy, amerykanie mieli angielscy
opróżnienia
Cesarz Karol odwiedził wołgyiska-front i Kowel–
Cesarz Wilhelm przybył do Zofii w odwiedziny
Do Króla Ferdynanda–

~~2927~~ ~~7829~~ ~~[illegible]~~

391

W mowach wygłoszonych podczas dworskiego obiadu ~~monarchowie stwierdzili prawo wszystkich Bułgarów~~ Monarchowie stwierdzili, że wszyscy Bułgarzy ~~mają~~ uprawnieni są do połączenia się, w jednem państwie ~~e~~ narodowem.— „z potężnym współudziałem — rzekł cesarz Wilhelm — śledzimy, z głębi serca narodu, pochodzące poważnie" i dążenie do narodowego zjednoczenia"

Nie mógłby cesarz Wilhelm powiedzieć, to samo do Polaków.— Ani Król Ferdynand dopóki jest jego sprzymierzeńcem.—

Dla Bułgarii idzie o nabycie, dla Prus szłoby o oddanie.—

~~2928~~ ~~2830~~

392

Niemiecki wieczorny biuletyn z 12ª opiewa „Bitwa we Flandrji jeszcze jest w pełnym biegu na zacieśnionym froncie Langemarck – Zonnebeke. Toczy się walka na ~~star~~ utrzymanych stanowiskach angielskich.

Z innych frontów donoszą jedynie o ciągłym artyler. ogniu bez żadnych znacznych skutków."

Ta wciąż krwawa i niszcząca (a bez ostatecznych wyników wojna, budzi obrzydzenie, ~~a~~ a niebawem wywoła oburzenie. –

13 Października

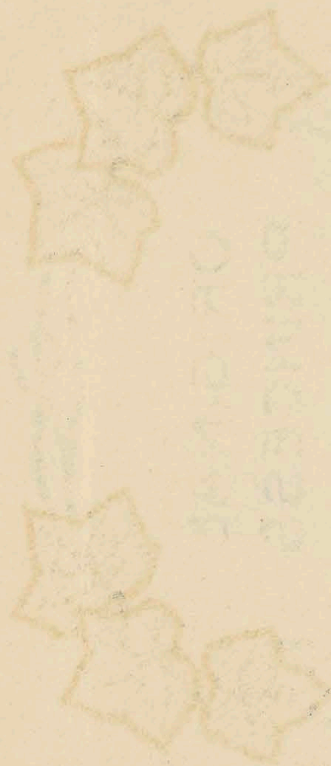
CLU

393

20 Października 1917r

2908 - 2943

Cel

Obchód stuletniej rocznicy zgonu Kościuszki.
Monarchowie środkowych mocarstw
zatwierdzają w tym dniu Regencyjną Radę
Królestwa Polskiego.–
Rozwiązanie zbyt długo pokutującego
N. N. Komitetu.–
Wieści o włoskiej ofensywie
~~Depart~~ Naczelnikiem głównego francu=
=skiego sztabu został jenerał Alby–
Niemiecka kampania w ryskiej
zatoce, zdobycie wyspy Oesel
Cesarz Karol w Tyrolu.– Cesarz Wilhelm
w Konstantynopolu.– Dalsza kampania ~~z macedońskiego frontu~~
w Bałtyku. Działania niemieckiej floty
z macedońskiego frontu. Ostrzeliwanie
Dunkierki.–

Bałtycka rosyjska flota —

Petersburg zagrożony —

Maklakow ambasadorem w Paryżu.

Otwarcie uroczyste wstępnego parlamentu naznaczone na 20. t.m.

Niemieckie zapewnienia co do układu

O Alzacji i Lotaryngii — Mowa Ribota —

Mowy Asquitha i Lloyd Georgea —

Z ostatniej doby — Anglia i Hollandia

Nowy szwedzki gabinet Edena —

Manifest socjalistycznego stokholmskiego Komitetu —

Mowa Scheidemanna na socjalistycznem zebraniu we Warcburgu

Socjalistyczna przyszłość świata

Z Pamiętnika

~~2929~~ ~~2831~~ ~~2992~~ ~~CLIV~~ CLV 395

Obchodzono w całej Polsce 15. t.m. uroczyście, przy umiejętnej dekoracji,
szumnemi słowy i przechwałkami, stuletnią rocznicę zgonu Kościuszki,
który Polski nie uratował ale jej dobrą sławę a wskazał społeczną naprawę —
Wprawa w urządzaniu obchodów, nałogowa ~~[illegible]~~ do nich skłonność nawet do
mniej uzasadnionych niż kościuszkowski, przy jednoczesnej niemocy wytworzenia
siły zbrojnej oraz rozstrojeniu i ztrwonieniu legionów, ociąganiu się ~~[illegible]~~ odbudowy—
z wyłkowaniem sposobności państwowej i społecznej ...i zdolności czyn-
są niepokojącemi
Umiejętność i potrzeba objawu bez poczucia i zdolności

~~2930~~ 2812

Monarchowie środkowych mocarstw nadali obchodowi ~~tak~~ treść, i właściwe, ~~znaczen znakomite~~ znaczenie, jakby przestrogę i radę czynu. Obrali rocznicę zgonu Kościuszki który zapobiegł sromotnej śmierci Polski, dla stwierdzenia i rozpoczęcia jej zmartwychstałego bytu. Naraz uroczystość z objawu przemieniła się w ~~dziejowe~~ polityczno-narodowe zdarzenie:

W Lublinie 15. października jenerał-gubernator hr. Szeptycki w patryjotycznej, pełnej czcistych, zdrowych zdań przemowie, obwieścił na uroczystem zgromadzeniu władz, obywatelstwa, wojskowości, przedstawicieli ludności w wielkiej komnacie jenerał-gubernatorstwa, ~~iż~~ że „Jr. miłujący polski naród cesarz Karol w porozumieniu z niemieckim cesarzem, z dostojnym sprzymierzeńcem, postanowił wprowadzić Regencyjną Radę Królestwa Polskiego złożoną z Arcybiskupa warszawskiego Kakowskiego, Prezydenta Warszawy

396

~~2931~~ ~~2839~~ 397

Ks. Zdzisława Lubomirskiego, Józefa Ostrowskiego. Odezwane będzie ~~zostanie~~ "pismo cesarskie, w najbliższym czasie ogłoszonem w Warszawie" i Wysoka Regencyjna Rada wprowadzoną zostanie w Warszawie następnie. Jenerał-gubernator Warszawy Beseler otrzymał 15-t.m. następujący telegram "W porozumieniu z moim dostojnym sprzymierzeńcem cesarzem Austryi i apostolskim Królem Węgier, uradzę się sprowadzonymi i w duchu art I patentu 12 września 1917 r. wprowadzić w ich urząd jako członków Regencyjnej Rady Królestwa Polskiego warszawskiego Arcybiskupa Kakowskiego, Prezydenta Warszawy Ks. Zdzisława Lubomirskiego, Józefa Ostrowskiego i niniejszem polecam Szeptyckim, akt ten wspólnie z c.k. jenerał-gubernatorem hr. Szeptyckim wykonać. Wilhelm. I. R."

Poratowania żadna strata czasu od 12 września przystojnie i politycznie uznagrodzoną została. Polski naród może

~~2932~~ ~~2922~~ ~~2874~~ 398

— naprawić ~~pu~~ dotychczasowe pomyłki i błędy, opuszczenia (i usterki) a rozwinąć owe zużytkować swoje cnoty i zalety dla zabezpieczenia i wzmocnienia ~~swojego~~ bytu, ~~dla utrzymania~~ (w obronie) Veto'wego Umiał ponieść tyle szlachetnych ofiar, ~~i ciężki~~ stawić wytrwały opór i ~~[illegible]~~ (podjąć) zaszczytną pracę, w ciężkich warunkach. —

Tak nazwany Naczelny Narodowy Komitet rozwiązany został w Krakowie.

~~2933~~ ~~2835~~ 399

Ze strony mocarstw porozumienia zapowiadają wielką ofensywę we Włoszech. ~~Wo~~ W tym celu armia Cadorny miała być wzmocniona francuskiemi i angielskiemi wojskami. Tą zapowiedź przeciwstawiona jest ~~zamierzoną~~ austryjacko-węgiersko-niemieckiej ofensywie o której od kilku tygodni mówiono. —

W miejsce jenerała Dupont, naczelnika głównego sztabu francuskiego został jenerał Alby. —

~~2934~~ ~~2836~~

3400

Meldunek niemiecki biuletyn z 13 „~~Za~~ Dzięki wspólnemu

wylądowaliśmy na wyspie

działaniu części wojska i floty", ~~zajęliśmy wyspę~~

Oesel w zatoce Rygi

wylądowaniu na wyspie

Rosyjskie sprawozdanie mówi o ~~zajęciu wyspy~~

Oesel ~~i Dagö przez Niemców~~, ~~dokonanem~~ „z niezwykłą

niemieckich ~~przez~~ nie spotkała dalszych zwycięstw

szybkością". Dodaje „Porzucenie to" Rosjan

dotychczasowego przeważnego stanowiska

w zatoce Rygi i prawdopodobnie stąd

nieprzyjaciel przedsięweźmie nowe

działania w kierunku Hapsal.

Znaglić to może do zmiany frontu.—

Niemcy przełamali opór rosyjskiej załogi

i są w posiadaniu całej północnej części wyspy. Rosyjskie wojska bronią się jeszcze"

na półwyspie Zwörbe—Zerele.—

~~2935~~ ~~2897~~ 401

Wieczorny niemiecki biuletyn z 15.tm " Arensburg stolica wyspy Oesel, jest w naszych rękach" ~~Koszta~~ ~~Kończony~~ wszelki opór na wyspie przełamanym został i wraz wszystkiej zatoki ufała się sprawnie groblę łączącą Oesel z wyspy Moon—

Cesarz Karol udał się 15.tm na włoski front. w towarzystwie naczelnika głównego sztabu Aust. i niemieckiego, wojskowego pełnomocnika jenerała Cramon.

Cesarz Wilhelm ~~udał~~ przybył się do Konstantynopola 15.tm ~~[illegible]~~ Sułtan zgotował mu uroczyste świetne powitanie— Mianował marszałki=em ottomańskiej armii Cesarz międzyczasem przyjęty ottomańskie ... czerwonego półksiężyca i wyraził zadowolenie

(Dzięki postępowi danej nie było zapomnieć się z ottomańskim niemieckim światem—)

Niemiecki biuletyn z 16 opisywał dalsze zajęcie ~~[illegible]~~ Oesel, Runö i Abo. W ryskiej zatoce Niemcy zajęli wyspy wspólnie działa.— Przyszło do starcia z rosyjs= flota znacznie większą wojennemi statkami—

W Macedonii Bułgarzy w dolinie Strumy oddali Anglikom walkę mniejszości

Niemiecki biuletyn z 17 stwierdził o całkowitem zajęciu wyspy Oesel— Niemiecka flota opanowała zatokę Rygi na wschód aż do Moonsund Rosyjska flota umknęła—

~~2936~~ ~~2874~~ 402

Wojsko niemieckie poparte flotą zdobyło wyspę Moon
między wyspą Oesel i lądem.– Wojenny rosyjski okręt
Slava został zatopiony.– Flota rosyjska oddaliła się
ku północy.–
Dunkierka nie musiała być tak dalece zniszczoną przez
lotników jak temu dni kilka donoszono, skoro w nocy
z 18 na 19-tym niemieckie torpedowce ostrzeliwały ją
i rzuciły 250 pękających granatów
Włoskie baterie ostrzeliwały zamek Miramare
wyrządziły nieznaczne szkody w parku.–

~~2937~~ ~~2830~~

Załoga wojennego okrętu Petropawłowsk ~~[illegible]~~ w Sweaborgu zamordowała wielu oficerów, innych aresztowała

Kiereński wydał ~~odezwę~~ do bałtyckiej floty rozkaz dzielnej, aby broniła zagrożonej ojczyzny i rewolucji. Zajście na Petropawłowsku winno [illegible] być przykładnie ukarane. —

Nowy znakomity czyn Niemców zagrozić może Petersburgowi a jego powodzenie jest dowodem [illegible] wzrastającej bezsilności Rosji —

Maklakow ~~został~~ został mianowany ambasadorem w Paryżu ~~[illegible]~~ uda się na zapowiedzianej konferencji porozumienia. —

Tymczasowy Rząd postanowił ~~[illegible]~~ dokonać uroczystego otwarcia wstępnego parlamentu 20 października zakończy on swoją dyktaturę osiem dni przed zebraniem Konstytuanty. —

~~2938~~ ~~2840~~ 404

Rada robotników i żołnierzy oświadczyła się przeciw koalicyjnemu nowemu gabinetowi Kerenskiego.

~~2939~~ ~~29. 2 III~~

405

Z niemieckiej urzędowej strony stanowczo zaprzeczają
aby rząd kiedykolwiek zamierzał rozmowę z Francją
o Alzacji i Lotaryngii --
Minister spraw zagranicznych Ribot rzekł w izbie
iż nie byłoby pokoju zabezpieczającego przyszłe Francji
pokolenia, bez odzyskania Alzacji i Lotaryngii --
Lloyd George i Asquith odparli podstęp niemiecki
i zapewnili, że Alzacja i Lotaryngia oddane
zostaną Francji. Nie odrzucimy żadnego
~~[illegible]~~ „odwzajemnienia" ale
nie życzymy sobie takiego, któreby
nas rozdzieliło ze sprzymierzeńcami"
Przy rozprawie obrad izby włoskiej przed gabinetu
Borelli rzekł „Żołnierze włoscy wnoszą
zwycięstwa po zwycięstwach. Niedawno temu

2940 ~~2942~~ 406

Król Włoch osobiście ~~złożył~~ przyniósł Francji i Belgji ~~po~~ ~~wczorajsze~~ wczorajsze, dzisiejsze i jutrzejsze pozdrowienie, dla swych [illegible] braterstwa, ~~życzenia~~ Włoch sprzymierzonych włoskich wojsk, ~~wojskami~~ armii – I znowu nieprzyjaciel mocno się dowie że Włochy dysponowane być nie mogą

Na co deputowany socjalistyczny Modigliano odpowiedział „Dziwi mi się że rząd znowu odważył się przed parlamentem taką pustą ~~[illegible]~~ sieczkę!" –

2941 ~~2041~~ 407

Nowe ograniczenia handlowe, przewozowe i komunikacyjne Hollandii ze strony Anglii i Stanów Zjednoczonych przeciwne jej neutralności wywołują wielkie w kraju oburzenie i obawy. Rząd stara się je usunąć i zakłada przeciw.— Tymczasem Anglia przerwała telegraficzny związek z Hollandią aż do zadośćuczynienia jej ~~ograniczenia~~ żądania, dotyczące handlu z Niemcami

~~2942~~ ~~2840~~ 908

Nowy szwecki gabinet utworzony został pod przewodnictwem liberała Eden. Ministrem spraw zagranicznych jest Hellner i finansowym socjalista Branting. W skład gabinetu weszli liberały i socjaliści. —

Przy otwarciu przyjęcia Eden oświadczył, iż gabinet zachowa ścisłą neutralność Szwecji —

~~2943~~ 2943 ~~2945~~ 3409

~~Stokh~~ Stokholmski socialistyczny Komitet wydał pokojowy manifest który przekształca świat cały na zasadzie ~~zasadach~~ żadnych aneksji i kontrybucji ~~a~~ jednak ograniczonej, przypuszczeniem pierwszych do skutków woli narodów, drugich jako odszkodowań. —

Przekształcenie stosunków wewnętrznych ~~państw~~ ma stworzyć związkowe państwa z autonomią narodów. — Komitet stokholmski obstaje przy zebraniu się ~~pos~~ obradowania konferencji, która ma ~~tylko~~ tą idealną teorię. — nad

Na zebraniu niemieckich socialistów we Wurcburgu Scheidemann zapowiadział socialistyczne przekształcenie świata po wojnie. Po wojnie — zakończyć ~~Nie~~ śmierć wojny! Niech żyje walka i ~~Nie~~ Niech żyje praca i walka dla prawa!

20 Października

CLVI

410

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

27. Października 1917 r.

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

2944-2971

TAGESORDNUNG

Krakau.

Wien,

IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CCXVI

Ani zwycięstwo ani pokój.— Ciężary i rekwizycje.
To wojna! — Jej potrzeby. Niemcy
zajęli Dago. O ewakuacji Petersburga..
Skrócenie niemieckiego
frontu nad Dźwiną. Zachodni front.— Bitwa we Flandrii —
Niemcy zajęli półwysep Werder.
Wielka ofensywa austryjacko-węgiersko-
-niemiecka we Włoszech. Pomyślny początek.
Zwycięska dwunasta bitwa nad Isonzo.—
Zdobycie Kołowratu.— Włoski front w
trzech miejscach przełamany. Odzyskanie
Monte Santo. Sprzymierzone wojska na
włoskiej ziemi..—
Siódma niemiecka wojenna pożyczka.—
Gospodarczy układ Holandii z Austro-Węgrami
Posąg Aleksandra II w Częstochowie i cesarza Karola
Jur.— Legionów sprawa.— Zgromadzenie
Polaków w Petersburgu uwagi polskie
Rząd w Warszawie.— Koło Polskie w
Radzie-Państwa austryjackiej głosowało
za budżetem. Rozprawy nad nim.
Odśrodkowe objawy.—

Kanclerskie przesilenie w Berlinie

Pierwsze jawne posiedzenie wstępnego parlamentu w Petersburgu. Mowa Kiereńskiego

Exodus skrajnych maximalistów

Instrukcia rady robotników i żołnierzy dla pełnomocnika na paryskiej konferencji

Mowa wojownicza Lloyd Georgea –

Przemówienie Bonar Lawa. – Dymisia Ribota. Jego następca Barthou Jego

Odpowiedź Pana Kühlmanna –

Mowa Sonnina. Upadek gabinetu Boselliego –

Dario ~~…~~ uczucia, mało chleba. –

27 – Października

~~2816~~ QLVI ~~2944~~ 412

Deputowany Nitti rzekł we włoskiej izbie „Również trudno osiągnąć pokój jak zwycięstwo.” czem określił obecne ogólne położenie.–

~~Depit 2817~~ ~~Defraudowany [illegible] we wszystkich [illegible] trudno osiągnąć~~
~~takiej jak [illegible] tam obecnie [illegible]~~

~~Czyżewy~~ Rekwizycje wojenne wywołują skargi, zwłaszcza w najbardziej w tej 2945
wojnie dotkniętych polskich ziemiach. – Był to zawsze objaw 413
towarzyszący wojnie, także którzy przyjmował także oswobodzone
kraje. –

Kiedy Bonaparte po pierwszych zwycięstwach oswobodził
w 1796 r. Lombardię z austryjackiego panowania i wszedł triumfal-
nie do Medjolanu, zapał i radość ludności nie miał
granic. Niebawem druga strona medalu ochłodziła je. Nastąpiły
bezgraniczne ~~kontrybucje~~ rekwizycje, zabory publicznych instytucji
i funduszów, kontrybucje i Massena odezwał się do
przerażonych Medjolańczyków „Musimanie może, / 11
że walczyłem, aby nie mieć” nagrody za moje trudy. ~~[illegible]~~ ale
Bonaparte ubolewał nad temi nadużyciami, bacząc
nie zapobiegał im. On czynny, niezachwiany, na armię
był nieskazitelny. – Oswobodzone przez armię
napoleońskie polskie ziemie

i stworzone przez wielkiego cesarza <u>Księstwo Warszawskie</u> uginało się pod ciężarami wojny, rekwizycjami i samowolą wojskową. Ta data też ucisk twardą ręką marszałka Davousta. Można się o tem przekonać w pamiętnikach Kajetana Koźmiana. — Anglik mówi: To wojna!

~~2947~~ 3415

Niemieckie wojska wylądowały na wyspie Dago (~~20~~
i przystąpiły do zajęcia tejże. — Niemcy użyli skutecznie wielkich
wojennych okrętów i dreadnoughtów skazanych dotąd w tej wojnie na bezczynność".
Petersburska Telegraficzna Agencja donosi: Utworzoną została
osobna Komisja dla ewakuacji Petersburga niebawem wymaganej
strategicznem położeniem. Rząd uda się dobrowolnie do Moskwy
i urzędować będzie na Kremlinie. odbędzie się pospiesznie,
Konstytuanta ma także tam obradować. — Ewakuacja nie w razie konieczności
lecz stopniowo, od wypadku do wypadku, parlamentu odbędzie się
Pierwsze wszystkie posiedzenie wstępnego przemienionym rosyjskie Bordeaux
w Petersburgu, następnie Na razie znaczenia
zostanie do Moskwy. — walki bez większego z wolna
Na zachodnim froncie Francusko-angielskie wojska na angielskich,
ale zawzięte. i część wzgórz walka 23. t. m.
zdobywają nieco terenu z francuskiemi trwała dalej
Te 24go zyskały znowu nieco terenu opanowanego przez Niemców pod ich naciskiem

2948 ~~2950~~ 416

Na wschód Dźwiny niemiecka armia cofnęła się aby skrócić swój front, oraz zmusiła Rosjan do zwinięcia dwóch stanowisk. —

Niemiecki biuletyn z 26° „Dzisiejsza walka we Flandrii przybrała rozmiary większej ~~bit~~ bitwy.. Silne Kilkakrotne uderzenia Francuzów i Anglików złamały się krwawo o nasze obronne stanowiska"

~~2851~~ ~~2949~~

417

Wojska niemieckie zajęły 21. t. m. zachodnią część półwyspu Wender, naprzeciw wyspy Moon. — Tąd są w posiadaniu obydwóch brzegów morskiej cieśniny. —

Na posiedzeniu izby panów 24. t. m. prezydent ks. Windischgrätz powstał i rzekł: „Mam Wys. Izbie udzielić ~~ważne~~ ~~rzecz~~ ~~cząś~~ ~~wielką~~ doniesienia, które ją wielce ucieszy, skoro zastępie powiem że opatrzonem jest podpisem jenerała barona Waldstätten: — Brzmi ono „Dzielno ~~niemieckie~~ austryjacko-węgierskie i niemieckie wojska, przedsięwzięły ofensywę na górnym Isonzo przeciw Włochom! Działania biorą pomyślny obrót. — Wielka ~~linie~~ część nieprzyjacielskich linii zdobytemi zostały i przeszło 30.000 wszelkiego wojska dostało się do niewoli" —
Rozpoczęła zatem została zapowiadana ofensywa znacznemi

~~2950~~ 418

ustępnem powodzeniem. Powar pierwszy w tej Dwunastej Isonzo bitwie austryjacko-węgierskie wojska walczą razem z niemieckimi przeciw włoskim.—

Urzędowe biuletyny potwierdziły to ważne doniesienie. i zaznaczyły że po należytem przygotowaniu artylerią sprzymierzona piechota wkroczyła we włoskie stanowiska 24. t.m. i wyparła nieprzyjaciela z pierwszych jego stanowisk na froncie trzydziestu kilometrów szerokości. Przez wziętych do niewoli zdobyto liczne działa.— W Tyrolu i w Karyntii ożywiła się także wojenna działalność

Biuletyn z 25. t.m. zapisał dalsze postępy i powodzenia sprzymierzeńców; liczba wziętych do niewoli włoskich wzrosła do dziesięciu tysięcy. Włoski front przestawiony w wielu miejscach. ~~W Tyrolu~~ Przy tyrolskiej armii ~~[illegible]~~ feldmarszałka Conrada walka artylerii.— W Dwunastej bitwie nad Isonzo wzięto do niewoli sztaby włoskich dywizji i brygad.—

[295]

419

Podczas posiedzenia poselskiej izby Rady-Państwa, prezydent Gross zawiadomił o dalszych powodzeniach [illegible] „Że znowu radosną ~~[illegible]~~ donieść mogę Wysokiej Izbie" że nasza świetna armia połączona z naszemi chwały pełnemi sprzymierzeńcami odniosła nowe, wielkie powodzenia na południowem polu walki. Trzydzieści tysięcy żołnierzy, trzysta dział i [illegible] wojenny materiał, dostały się w ręce naszych dzielnych armii."

Jakoż biuletyn z 25go donosi o dalszem przełamaniu włoskiego frontu i zdobyciu najważniejszego jego stanowiska Kolowratu. Nieprzyjaciel wszędzie ustępował pod naciskiem sprzymierzonych armii.

2957 490

Biuletyn z 26ʳᵒ października donosi o dalszem przekroczeniu przez sprzymierzeńców włoskich linii. Aż do Monte San Gabriele opór nieprzyjaciela przełamany został. Opuszczał on cała okolicę Vitovę zajęty był w jednej ostatniej bitwie. — Liczne odcięte oddziały musiały broń złożyć. Drugie i trzecie stanowiska włoskie zdobytemi zostały. — Liczba wziętych do niewoli wynosi 40000 i więcej wzrastała. Włoski front w trzech miejscach przełamany. Sprzymierzone wojska zdobyły szturmem Monte Santo Kuk w jednej ostatniej bitwie stracone Triestu. —

Po zdobyciu Kolowratu sprzymierzone wojska stanęły na włoskiej ziemi i postępowały weneckiej płaszczyzny i ku Cividale

Vin

z

~~2877~~ ~~2953~~ 421

Siódma wojenna niemiecka pożyczka wykazuje znaczne powodzenie. Wynosi ~~już dziś~~ podobno 12½ miliardów marek. Niebawem rozpisane zostaną siódma austrjacka i siódma węgierska wojenne pożyczki. Coraz głębiej tonie się w finansowej niewiadomej przyszłości.

2854

Hollandia nie dała się przez Anglii zastraszyć i zawarła gospodarczo-handlowy [illegible] układ z Austro-Węgrami. ~~[illegible]~~ Co do niektórych artykułów żywności może się to stać dla ludności monarchii pomocnem —

~~2955~~ ~~2857~~

423

Władze okupacyjne zgodziły się na usunięcie w Częstochowie pomnika cara Aleksandra II i zarządzono już także

W. pięknej myśli wraz Naród uznał, Radzie Regencyjnej

zamiar wystawienia w miejscu owego pomnika

posągu Matki Boskiej Częstochowskiej. ~~&~~

Zamiktaną i zatartą ~~awanturką~~ spiskiem sprawę Legionów, pragnie austryjacko-węgierski rząd załatwić a to przez Komendę przyspieszeniem

utrzymanie pomocniczego polskiego korpusu w Przemyślu,

do przyjęcia do niego tych legionistów, którzy opuścili ~~Dos~~ legionowe

szeregi ~~a po zbadaniu~~ ale dopiero po zbadaniu czy się do niego nadają bez szkody

dla przyszłości legionów, wreszcie ponownem oddaniem ~~[illegible]~~ korpusu

polskiemu rządowi jako kadr polskiej Armii. — W obozie w Szczypiornie

Robota bojówki socjalistycznej ożywiła się legionistów którzy nie chcieli złożyć przysięgi

gdzie ścierawani są obrzydliwe nawet krwawe zgorszenia. ~~X~~ Tych bowiem

~~Leg~~ Legionistów, którzy postanowili złożyć ją

zwar i powrócić do legionowej służby

2956

424

towarzysze socjalistycznej bojówki, gwałtami i Świętochowskiemu ciosami ~~przy~~ zmusić usiłowali do odstąpienia od zamiaru

Oto owoce całego zespolenia się konserwatystów ze socjalistami w N. K. Komitecie i w Kole Polskiem; ~~Piłsudskiego~~ bratania się ~~i stwarzania się apostołowania~~ ~~z ta ta~~ ~~z nich~~ członkami socjalistycznej bojówki.–

Ta robota złamała się w rękach konserwatystów i całości polskiej demokracji w szeregach i całości.

Z góry było to do przewidzenia.–

Druga brygada legionów, obecnie polskiego Korpusu, wyruszyła z Przemyśla na ~~..~~ galicyjsko-bukowiński front pod dowództwem Hallera.– Dowódca polskiego Korpusu Zieliński udał się wraz ze sztabem i oddziałem legionistów z polecenia austryjacko-węgierskich władz do Warszawy na inaugurację Rady Regencyjnej która ma się dziś odbyć.–

Byłoby narodowym wstydem gdyby Legiony nie wytrwały do końca wojny, względnie do powstania polskiej armii —

Demokratyczny polski Kongres w Petersburgu uchwalił jednogłośnie uznać warszawską Radę Regencyjną ~~jako~~ państwowym naczelnym rządem oraz ~~jego~~ jej państwową działalność. Przesłał jej zapewnienie posłuszeństwa i oświadczenie, że polska emigracja winna się jej podporządkować. Na posiedzeniu wydziałów polskich stronnictw w Petersburgu uchwalono to podporządkowanie.

~~2958~~ ~~2860~~

426

Koło Polskie w Radzie Państwa głosowało za ośmiomiesięcznem budżetowem prowizorium, od niego zależało jego przyjęcie. — Jednocześnie uprowadzi nowy rząd do życia kredytu we wysokości [illegible] ~~[illegible]~~ milionów. Jest to czyn który ma wartość a której pozbawione są owe elukubracje p. Głąbinskiego i towarzyszy. — Rząd żądał ~~ośmiomiesięcznego~~ sześciomiesięcznego prowizorium. Koło Polskie uchwaliło tylko ośmiomiesięczne. Matuszka nie licząca z powagi i doniosłości wypadków. Drugim czytaniu poseł Löwenstein ze stronnictwa polskiej Demokracji, wielce zdolny i wymowny, przemówił w sposób nacechowany politycznym rozumem którego brakło mowie p. Głąbinskiego, dyletanckiej i szkodliwej. — Zdaje się że stronnictwo polskiej Demokracji navet opamiętało się i odmawia towarzyszenia narodowej Demokracji, ludowcom i socjalistom. — Prezes Konserwatystów w Kole Polskiem ks. Andrzej Lubomirski postawił w Kole uchwalenie sześciomiesięcznego prowizorium większość Koła postanowiła głosować za ośmiomiesięcznem. —

~~2959~~ ~~2871~~ 427

Cesarz za przeprowadzenie prowizorium budżetowego i ~~[illegible]~~ oraz kredytu 9^ciu^ miliardów
nadał prezesowi gabinetu Seidlerowi w. wstęgę St Szczepana.
Cesarz polecił pułkownikowi ~~niemieckim~~ posłom za
ich patryotyczne zachowanie się w budżetowej sprawie
~~Polscy~~ Polacy krzyknęli Koła, małoduszném postępowaniem nie zasłużyli
na to samo.—
Podczas wojny wydatniej się ze strony czeskich i słowiańskich
posłów dziwne dążności, które doprowadzić by musiały do
~~nieuchronnego~~ rozkawałkowania monarchii, zwłaszcza że ~~od~~ zamiarowanie mocarstwa
porozumienia ~~a w której~~ a które zwalczały takie, od zastosowały o
wyraz, w mowie p. Głąbińskiego przedstawiciela narodowej
Demokracji. O tych dążnościach trafnie powiedział Wekerle
w pertraktacjach dzisiejszego gabinetu, że żądania ~~ich~~ ich
„Idą tu o tak daleko skrajne ~~nie~~ bez znaczenia“ Dodał jednak starzec

~~2960~~ ~~2802~~

428

„Musimy dwóch rzeczy żądać: po pierwsze, aby wszelkie

uniknowanie ~~wyczekiwania~~ wyszarpania monarchii

odpartem ~~ustalo~~ i ucikawanem zostało; po drugie,

aby nikt w monarchii, ~~się~~ w jakiś kolwiek sposób,

~~wspierał naszych wrogów~~ ~~ii~~, "

wspierał cele naszych wrogów

~~2863~~ ~~2961~~

429

Polityczny świat w Berlinie ~~przeciągnięty~~ przesiąknięty jest przesileniem i
to kanclerskiem. ~~Nasz~~ Cesarz Wilhelm po powrocie
z Konstantynopola ograniczył się, do oświadczenia
kanclerza Michaelisa, ~~do~~ na zarządzenie, iż społeczne i gospo-
-darcze zadania cesarstwa, ~~odtąd mają być~~
~~uregulowane~~ być mają z cesarskiego, wewnętrznego
urzędu i ~~powierzone~~ oddane nowo utworzonemu
~~urzędowi~~ ~~~~ Gospodarczemu Urzędowi cesarstwa ~~pod~~
bezpośrednio ~~bezpośred~~ podporządkowanemu kanclerzowi.
Cesarz zwolnił p. Helffericha z państwowego
sekretariatu spraw wewnętrznych i powstawił
go na stanowisku zastępcy kanclerza. —
Ponieważ sekretariat spraw wewnętrznych
tajnemu radcy Wallrafowi jeszcze było czy ~~~~ ~~zakomunikowanem~~
Stąd wnosić nie można ~~zakomunikowane~~
przesilenie całkowicie ~~zostało~~ i ostatecznie zakończone
zostało. —

~~2864~~ ~~2962~~ 430

Kerenski zagaił 20-t.m. posiedzenie wstępnego parlamentu mową której głównym wstępem jest „Dwa niezmiernie trudne zadania stoją przed rządem i wstępnym parlamentem: obrona kraju oraz wskrzeszenie wojennej siły armii"

Potem Kerenski ustąpił miejsca tak zwanej babce rewolucji Breszko-Breszkowskiej jako najstarszej w zgromadzeniu które ma nazwę: Tymczasowej Rady rosyjskiej rzeczypospolitej

Gdy weszła na mównicę powitaną została żywemi oklaskami Kerenski pocałował ją w rękę i oddał jej swoje krzesło. Usiadł na pierwszem miejscu w ministerialnej ławce.—

Babka rewolucji przemówiła i wezwała do wyboru przewodniczącego, został nim Aksentiew prezydent wydziału przedstawicieli chłopów.— ~~w tem [illegible]~~ Breszko-Breszkowska zażądała ~~kraju dla~~ ziemi dla wiejskiego ludu.—

~~Na Tak nazwany Naczelny Narodowy Komitet~~
~~zawiązany z [illegible] w Krakowie [illegible]~~. —

~~2861~~ 2963 431

Na[redacted]em zepsuto zabawę. Skrajny Trotzky przewodniczący petersburgskiej Rady żołnierzy i robotników zabrał głos i gwałtownie uderzył na rząd i mieszczańskie dążności. x Oświadczył, że skrajni tak nazwani maximaliści czyli bolszewicy nie mogą współpracować z rządem i wstępnym parlamentem. Po czem opuścił wraz z maximalistami salę obrad i zawołał iż odchodzi aby zawiadomić żołnierzy robotników i chłopów że Petersburg, rewolucja i lud są w niebezpie=czeństwie. Maximaliści wyszli przy okrzykach na cześć zarazytnego demokratycznego pokoju i demokratycznej Konstytuanty.—

Stało się coś podobnego do, zerwania ostatniego polskiego sejmiku w Krakowie przez socialistów, ludowców i narodowych demokratów które przypominało nałogowe zrywania sejmików w przedroz=biorowej Polsce.—

Główny wydział rady żołnierzy i robotników wybrał byłego ministra Skobelewa przedstawicielem rosyjskiej demokracji

~~2866~~ 2964

432

na Konferencji sprzymierzeńców w Paryżu i opatrzył go następującą instrukcją co się tyczy pokoju.–

Opróżnienie wszystkiego terytorium przez niemieckie wojska. Autonomia dla Polski, Litwy i Łotyskich prowincji.– Autonomia tureckiej Armenii.–

Rozwiązanie sprawy Alzacji i Lotaryngii głosowaniem ludowem.–

Przywrócenie Belgii; odszkodowanie jej z międzynarodowym funduszem.–

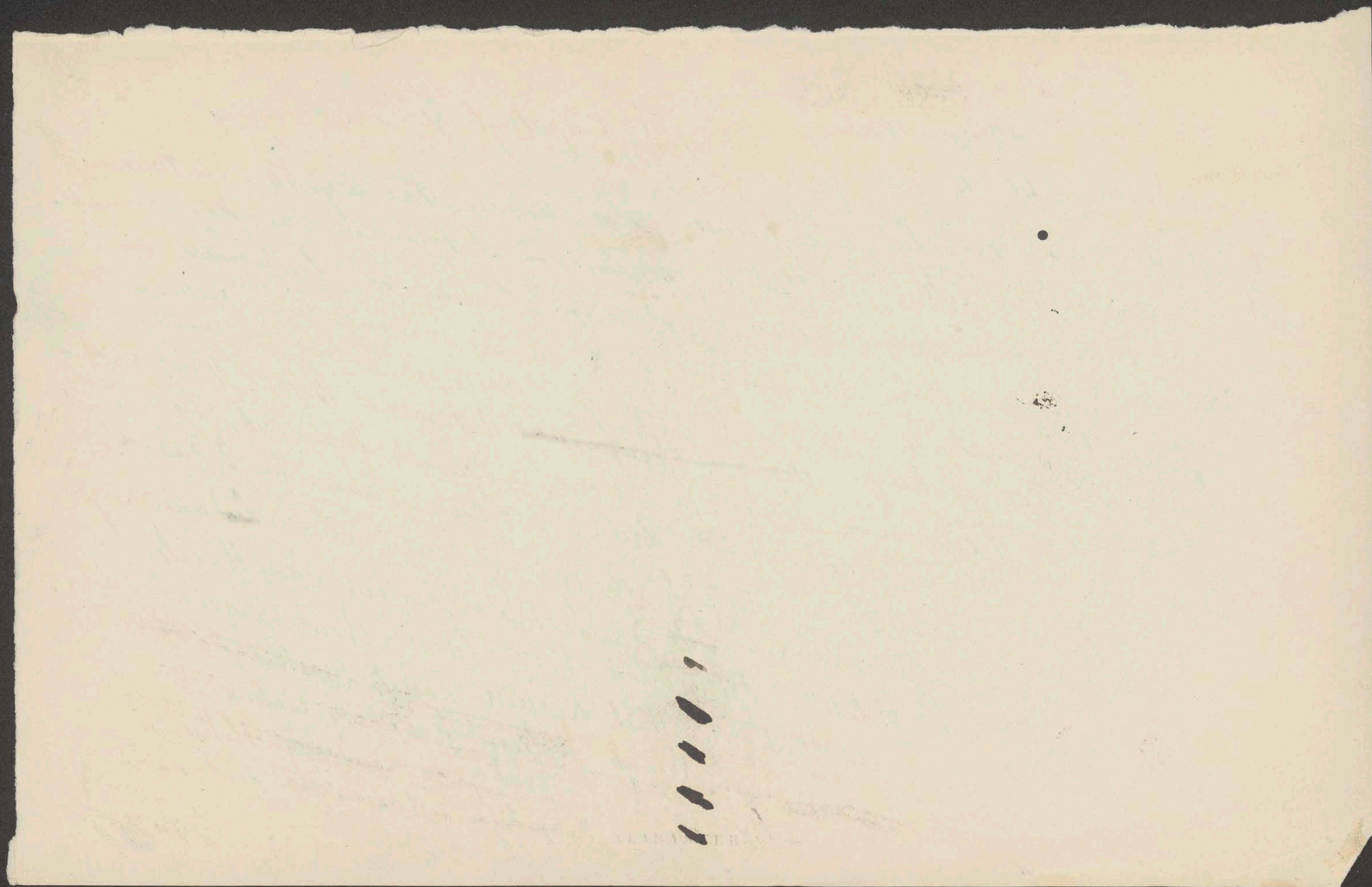
To samo co do Serbii i Czarnogóry z przystępem Serbii do morza adryjatyckiego. ~~Bośnia i Hercegowina~~ Autonomia Bośni i Hercegowiny.–

Rumunia ma być przywróconą w dawnych granicach, ma zapewnić autonomię Dobrudży i równouprawnienie żydów.–

Autonomia włoskich Austryi prowincji aż do ~~lud~~ ludowego głosowania. ~~Od~~ Zwrócenie Niemcom wszystkich kolonii. Przywrócenie Persji i Grecji. Neutralizacja wszystkich morskich cieśnin, Kanału sueskiego i panamskiego. Wolność handlowej żeglugi

Wszystkie kraje zrzekają się handlowej blokady

Warunki pokoju ustanowione zostaną

~~2967~~ ~~2968~~ 433

~~Zostaną~~ na Kongresie przez przedstawicieli wybranych, przez narodowe przedstawicielstwa; mają być potwierdzone przez parlamenty. Ogólne rozbrojenie na lądzie i morzu. ~~Wprowa~~ Ustanowienie milicji. —

Usunięte mają być wszelkie przeszkody wzajemnej z obcymi [illegible] paszportowe, stojące na przeszkodzie stockholmskiej Konferencji. —

Każdy ma dziś swój pokój, nikt nie zdoła osiągnąć takowego. —

Skoro nawet główny ~~[illegible]~~ wydział żołnierzy i robotników przyznaje Polsce jedynie autonomię, taką jak Litwie, bałtyckim prowincjom i Armenii, jasnem jest czego oczekiwać ona może od rewolucyjnej Rusi i sprzymierzonych z nią mocarstw.

Co od dawna widocznem było, stało się ~~niezawodnem~~: przymierze z Rosją wyklucza zadawalniające i porządne rozwiązanie sprawy polskie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~co~~ ~~[illegible]~~ ~~w rozpoznaniu~~ ~~[illegible]~~ ~~co spowodować~~ ~~[illegible]~~ ~~nie zawahał~~ ~~Gabinetu~~ ~~odwołanie~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~mocarstwom~~ ~~polskiej do Kongresu~~ ~~[illegible]~~ ~~środków~~ ~~przedstawicielstwa~~ ~~odebrania jej~~ ~~rozwiązania takowego~~ ~~mocarstwom~~ ~~polskiej~~ ~~Na~~ ~~[illegible]~~ ~~nie~~ ~~[illegible]~~ ~~demokracji~~ ~~Premier~~ ~~lecz narodowi~~ ~~dziś~~ ~~strona~~ ~~[illegible]~~ ~~mają jedynie~~ ~~[illegible]~~ —

przez Porozumienie

~~2966~~ ~~2868~~ 434

Kancelarja Nordd. Alg. Zeitung upatruje w ~~[illegible]~~ instrukcji Rady robotników i żołnierzy objaw zbliżający do ~~[illegible]~~ pokoju, ale dodaje „szereg pojedynczych jej punktów, najzupełniej niezgodnym jest z interesami" naszemi i naszych sprzymierzeńców.

~~2967~~ ~~2867~~ Narodowy Obrządowości 435

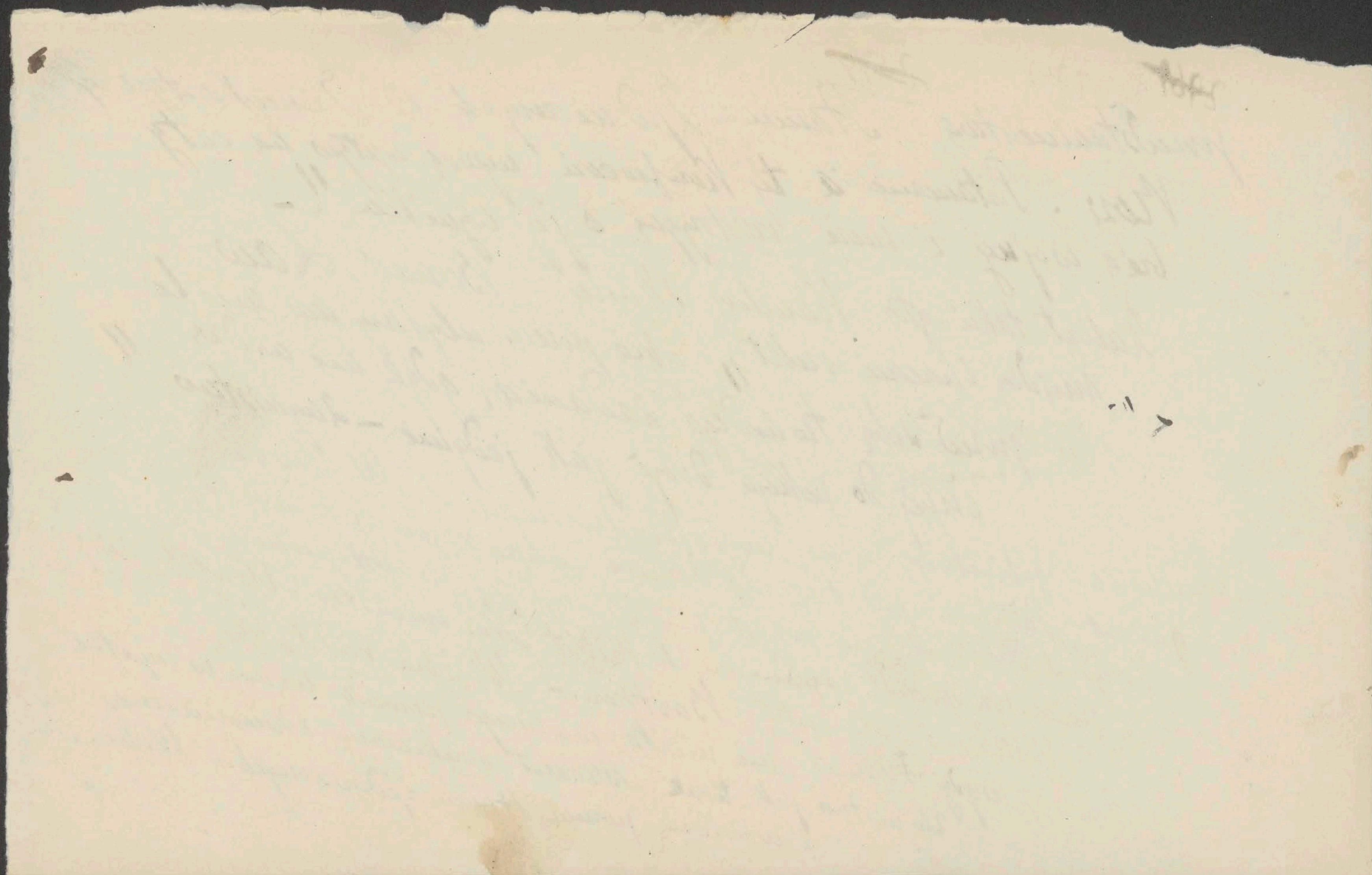
Wobec licznego zgromadzenia Sir Albert Hall
pierwszy minister Lloyd George wygłosił
wojowniczą mowę „Ani o godzinę nie mógłby
przedłużyć wojny, gdyby nadarzyła się sposobność
trwałego, prawdziwego pokoju, ale nie takiego któryby był
~~był~~ tylko wstępem do jeszcze większego zniszczenia
z największą pilnością badam widnokrąg, ale
rozpoznać nie mogę, aby ukazały się „
jakiekolwiek warunki trwałego pokoju"
„Nieprawdzenie Napoleona było nauką
którą Francja nigdy nie zapomniała
i nauka taka musi być wpojona w
serce i pamięć każdego Prusaka

~~2968~~ ~~2870~~ 436

zanim zakończony będzie ta wojna." " Czas jest po
naszej stronie " " Wojna podwodnemi łodziami zgotowała
Niemcom zawód " " Morska zwrócić uwagę na środki
współudział Ameryki której wydolność i środki
nie mają równych w całym świecie. — Dalej ~~na~~ na liczących
azjatyckich i amerykańskich ~~więcej~~ co nie będzie —
nieprzyjaciół Niemiec a chociażby — co nie będzie — to
militarna potęga Prus miała zwyciężyć,
ten związek ludzi przeciw pruskiemu wstrzymaniem
barbarzyństwu da się uczuć wstrzymaniem podania tradycji —
~~[struck]~~ produktów i odmową na światowym
Prusom ręki na światowym najważniejszej
" Jesteśmy w przededniu Konferencji, jaka kiedykolwiek
Sprzymierzeńców odbyta się. Będzie polityczną i wojskową
Powitamy na niej niezachwianie

~~2961~~ 2969 ~~2871~~ 437

przedstawicielstwa Stanów Zjednoczonych i demokratycznej Rosji. Postanowienia tej konferencji wywrą wpływ na cały bieg wojny i może rozstrzygną o jej wyniku!! — Zabrał także głos kanclerz skarbu Bonar Law i między innemi rzekł „Nie przeczę abyśmy nie mieli przed sobą twardego zadania, gdyż nie widzę innej do pokoju drogi jak jedynie — zwycięstwo" W Paryżu Przesilenia gabinetowe są na porządku dziennym. — po rozprawach w izbie gabinet Painlevé podał się do dymisji Prezydent Poincaré nie przyjął jej. Skończyło się na ustąpieniu ministra spraw zagranicznych Ribot oraz ministra Montel Następcą Ribota został Barthou. — W izbie rzekł, iż nigdy Francja nie miała większego powodu wiary w zupełne zwycięstwo jak teraz. Wskazał oczekiwaną ekonomiczną i wojskową pomoc Stanów Zjednoczonych. — Wspaniałe

~~2970~~ ~~2872~~ 438

Kühlmann rzekł, że Alzacja i Lotaryngia są
na mowę ~~...~~ zajętemi przez nieprzyjaciela
francuskiemi departamentami. ~~...~~ Lotaryngii ustępić
Francja nie może Niemcom żadnych co do Alzacji i Lotaryngii
" ustępstw. Nie! Nigdy!! – Potem izba uchwaliła rządowi
zaufanie 288 – 137 głosami. –
Wiźbie włoskiej wniosek zaufania dla rządu Boselliego
upadł 314 – 90 głosami. Izba uchwaliła prorogację
budżet tylko na dwa miesiące. Gabinet miał się podać
do dymisji. –
Przedtem minister spraw zagranicznych baron Sonnino
wystąpił mową o zamitoraniem pokoju. – Niezamiłkie
wyraził się o pokojowej ~~...~~ nocie Papieża, ale
~~odmow~~ odmówił jej mocy doprowadzenia do
pokoju. – Między innemi rzekł, ~~...~~ Belgijkę
minister spraw zagranicznych ~~...~~ polskiego narodu
wrócą, zrzekano publicznie, prawo niezawisłości i wolności! Co sprzy-
do zjednoczenia, niezawisłości i wolności! O spory=
= mniejszy najzupełniej się z tem zgadzają!! –

2971 2873 439

„ Włochy w trzech punktach ustąpić nie mogą: co do uzywolenia włoskich bram i zapewnienia własnej niezależności!" Jenerałby Komisarz wyjaśnienia jenerał porucznik Alfieri vrakt musi się w ten sposób wyrazić, w istocie „ Włoski nawet ~~[illegible]~~ możliwie wiele mieć wrażenia ~~[illegible]~~ mało chleba!" –

27. Sawdownika

CCVII

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

3' Listopada 1917 r

An Seine des Herrn

440

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates etc. etc.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

AGESORDNUNG

2972–2987

Krakau.

Wien,

IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CCVII 441

Austryjacko-węgiersko-niemieckie zwycięstwo
we Włoszech. Odzyskanie Gorycji i Monfalcone
Zdobycie Udine. – Włosi cofnęli się nad
Tagliamento. – Zapowiedź pomocy sprzymierzeńców.
Klęska włoskiego wojska pod Latisaną.
Cały wschodni brzeg Tagliamento w rękach
~~sprzymierzeńców~~ środkowych mocarstw. – Sto osiemdziesiąt tysięcy
Włochów wziętych do niewoli; tysiąc pięćset
dział zdobytych. – Ocena zwycięstwa. –
Siódma wojenna pożyczka. Pierwsi Amerykanie
Gwałtowna bitwa we Flandrii. Francuskie powodzenie
na zachodnim froncie. Niemcy cofnęli się
w Chemin des Dames.
swoje stanowiska.
Wprowadzenie Rady Regencyjnej w
Warszawie
Cesarz Wilhelm przyjął dymisję Kanclerza
Michaelisa. – Hr Hertling Kanclerzem

Demisja gabinetu Boselli. Gabinet Orlando. Brazylia w stanie wojennym z Niemcami

~~Mowa Tereszczenki we wstępnym~~ ~~parlament~~

Mowa Tereszczenki we wstępnym parlamencie.

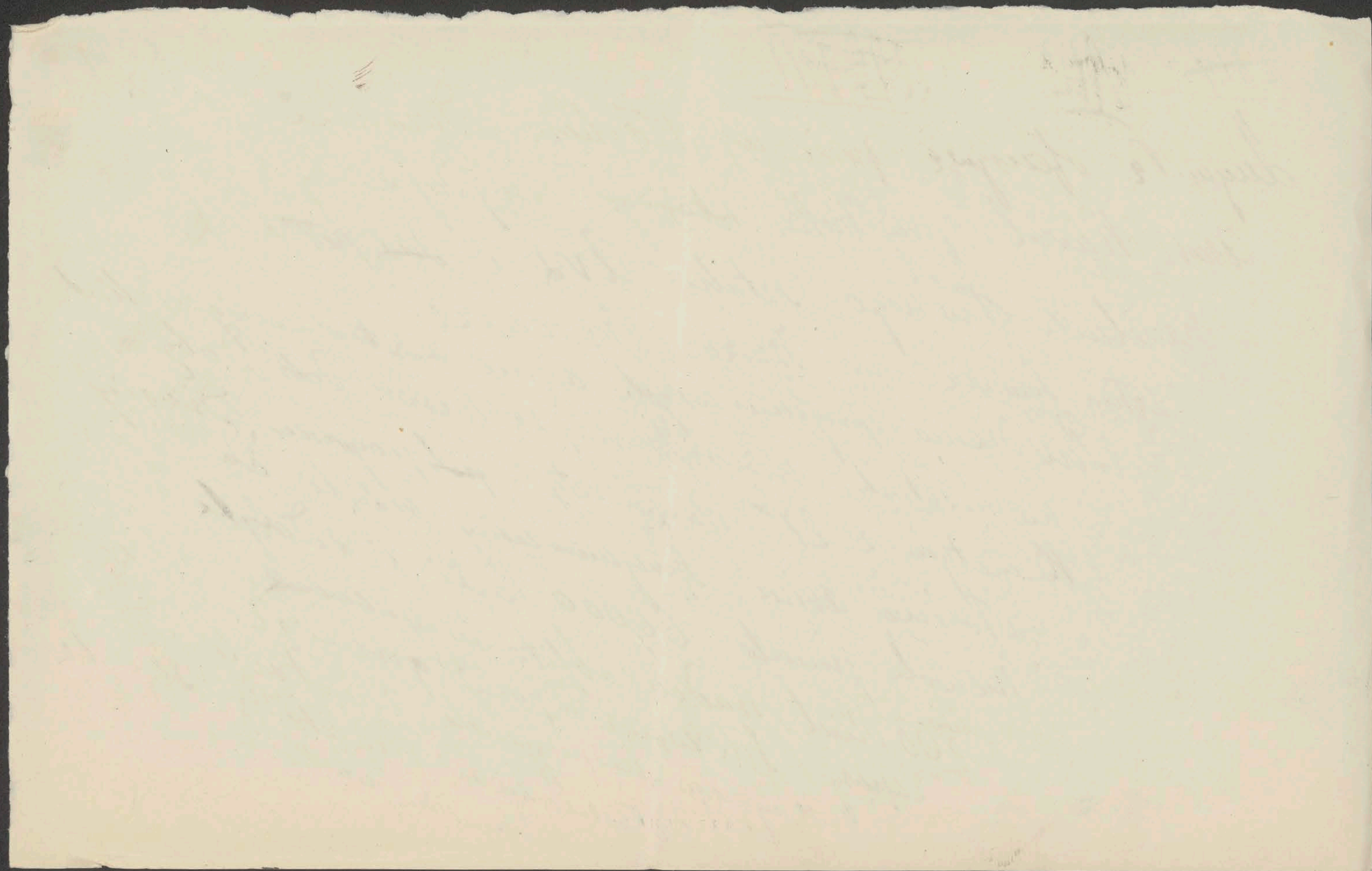
3go Listopada

~~2874~~ 2972 CLE VII 442

Zwycięską ofensywą przeciw Włochom dowodzi Cesarz Karol, przy jego boku ~~którego~~ znajduje się naczelnik głównego sztabu Arz i ~~[illegible]~~ petten zastępca dowódca nad Isonzo Borocevič.

Powodzenia sprzymierzonych armii ~~austro~~ austro-węgierskich i niemieckich mnożyły się, za każdą ~~dob~~ dobę

Bieletyny z 27e stwierdziły ~~pół~~ pogrom drugiej włoskiej armii. Sprzymierzeni wzięli do niewoli przeszło 60000 ludzi i zdobyli 500 dział, nadto obfite wojenne zapasy. Szli wciąż naprzód goniąc uciekającego nieprzyjaciela i dotarli do włoskiej ziemi, na której stoczyli zwycięskie walki.

~~2973~~ ~~2878~~ 443

~~W pierwszym dniu ofensywy walce~~

Rozpoczęto ofensywę wśród deszczu, śniegu, nieustającej słoty; ze zwycięstwem słońce zabłysło i ~~pew~~ nastała śliczna pogoda.–

Zwycięstwo sprzymierzonych armii coraz większe przybierało rozmiary katastrofalne już poniekąd dla włoskiej.– Sprzymierzone wojska odzyskały 27 Gorycę i zatknęły na zamku czarno-żółtą chorągiew. Odzyskały Monfalcone, zdobyły Cividale, stanęły pod Udine. Wśród chwilowo wznowionej ~~zamę~~ ~~Zamięć~~ zamieci zdobyły Wielki Pal– wkroczyły na włoską równinę. Zdobyły wzgórze Podgora. Sprzymierzone armie wzięły do niewoli 130.000 włoskich żołnierzy i zdobyły 900 dział.–

~~Zdaj~~ Sądzić można było że to nie tylko zwycięska bitwa ale wygrana kampania.– Feldmarszałek Hindenburg

~~297~~ 4 ~~2876~~ 444

powiedział był „Offensywa przeciw Włochom „będzie najstaranniej przygotowanym i największym działaniem tej światowej wojny" — telegramy

Cesarz Karol i cesarz Wilhelm zamienili żarliwe

Niemieckiemi wojskami dowodzi jenerał Otto von Below; austryjacko-węgierskim dygnitowany i już wiele zaszczycony jenerał Borojewić.

Podług biuletynu z 29 października, pobita włoska armia uciekła za Tagliamento. Trzecia włoska armia chciała tylko stawiła opór w wypadach do morza. Dotąd pojedyncze austryjacko-węgierskie i niemieckie wojska stanęły przed Udine, z której się jedna przez uciekła włoska kwatera główna, i powołano do szyldu

przesilenie gabinetowe i powołało do rządu króla Wiktora Emanuela. — prezydent ks. Windischgrätz

Na posiedzeniu izby panów 30 października, prezydent ks. Windischgrätz rozpoczął je oznajmieniem, że Udine zdobytą została pod dowództwem niemieckiego jenerała Belowa

~~2975~~ ~~2877~~

445

Biuletyn z 30 par[ździernika] niewielki posuw pobitego nieprzyjaciela nad dolnem Tagliamento jest w pełnym biegu i armia generała Krobatina nad górnym Tagliamento, stoi na wenecki[e]j ziemi.

Cadorna w swojem sprawozdaniu mówi o gwałtowności uderzenia nieprzyjaciela i o niedostatecznej oporności niektórych oddziałów drugiej armii włoskiej i temu przypisuje, że nieprzyjaciel stanął na ojczystej włoskiej ziemi po przełamaniu frontu.

Cesarz Karol odwiedził wyzwoloną Gorycę. Przedstawił mu się obraz zniszczonego miasta.

~~2076~~ ~~2078~~ 446

Biuletyny z 30, zawiadomiły dalej że Włosi w nieładzie idą dalej najpierw do linii Tagliamento. Armia Krobatina spiesznie szła naprzód. ~~Dotarły~~

Szły pod dowództwem jenerała Krausa dotarły do umocnionego obozu Gemona i opanowały opancerzone Monte Lauza.—

Wobec klęski Włoch w Paryżu i Londynie odgrażają się, że sprzymierzeńcy pospieszą ze skuteczną pomocą i pozbawią środkami mocarstwa Kwirytów [illegible] świętego dzieciństwa i niezwykłego wojennego orężu.—

Wiadomości z 31 października zwiastowały dalszy pochód sprzymierzonych wojsk we wschodniej ziemi. Zbliżały się do Tagliamento. Zajęty Palmanova. Armia austryjacko-węgierska stoi – jak wiadomo – pod dowództwem arcyksięcia Eugeniusza. Połączone sprzymierzone armie pod naczelnem dowództwem cesarza Karola.— Cesarz Karol odwiedził Triest.—

~~2977~~ 2879 4.97

Biuletyn z 1° listopada zawiastowat, ~~nadspodziewane~~ klęskę Włochów
Dwa prawie korpusy włoskie odcięte zostały pod Latisana przez sprzymierzone armie. W przeciągu wielkiej godzin. sprzymierzeni wzięli do niewoli sześćdziesiąt tysięcy Włochów i zdobyli wielkie dział. Austryjacko-węgierskie i niemieckie wojska stanęły nad dolnym i średnim Tagliamento. Do dnia tego liczba wziętych do niewoli Włochów wynosiła 180000 tysięcy, zdobytych dział 1500.- Wynik dwunastej Isonzo bitwy - zwycięstwo pod Latisana nazwano małym Sedanem.
Feldmarszałek Hindenburg wystosował z powodu zwycięstwa we Włoszech telegram do cesarza Wilhelma z prośbą o zarządzenie ogłoszenia Victori działami i ustrojenia ~~[illegible]~~ chorągwiami ~~miast~~ gmachów.-
Biuletyny z 2° t. m. stwierdziły, że cały ~~[illegible]~~ wschodni brzeg Tagliamentu znajduje się w rękach sprzymierzonych wojsk.-

~~2880~~
~~2978~~

448

Deputowany Nitti powiedział, że równie trudno o zwycięstwo jak o pokój. Zwycięstwo okazało się łatwiejszem od pokoju. Zwycięstwem bowiem i to znacznem, doniosłem jest, ~~[illegible]~~ Isonzo bitwa; ale pokój przez to nie stał się łatwiejszym, ani osobny ani ogólny.— Stąd prawda pozostaje że równie trudno o zwycięstwo jak o pokój, ~~[illegible]~~ o takie, któreby doprowadziło do pokoju.—

Pogrom włoski jest wielkiem dla habsburskiej monarchii ulżeniem, doskonałem zadośćuczynieniem. ~~Obawa~~ Troska o Triest usunięta. Wielkie stąd zadowolenie we wyższych warstwach społeczeństwa, nieco umartwienia iż znowu potrzebną była pomoc Niemiec. Przecież trzechletnia obrona włoskiego frontu jest zaszczytną kartą w dziejach austryjacko-węgierskiej armii. Przez ten czas włoskie wojsko okazało się bitniejszem niż oczekiwano. Skoro zawróciło w

2971 ~~2881~~ 449

Rosji, natychmiast ujawniły się jego słabe strony, znane z dawna, także z Abysyńskiej wyprawy i Trypolitańskiej wojny. — W publiczności tutejszej zmęczenie wojną, [nie wierząc że to na jej korzyść] kłopoty codziennego życia coraz cięższe ~~...~~ ~~potęga~~ zobojętnienie, przygłuszają ~~ot~~ wyraz patryotycznej radości z niespodziewanego zwycięstwa. — Umożliwionego przeniesieniem ~~przez...~~ ~~z ta~~ sił z pobitego i rozstrojonego frontu Rosji. —

2980 ~~2882~~

Rozpisana została siódma wojenna austryjacka pożyczka 450

~~2981~~ ~~2883~~ 451

We Flandrji krwawe toczyły się walki. ~~Wczorajszy~~
27. października – opiewał niemiecki biuletyn – gwałtowna
bitwa rozstrzygniętą była na korzyść Niemców. Ale
wrażeniem porażki nieprzyjaciel nie ponowił
w nocy uderzenia –

Urzędowe amerykańskie doniesienie stwierdza że kilka
batalionów pierwszego ~~[illegible]~~ korpusu Stanów-Zjednoczonych
przybyło na francuski front i zajęło ~~[illegible]~~ nowy pidiwszy wykształcenia
lini, w ~~[illegible]~~ odcinku spokojnym, gdzie dokonywują
Te bataliony wzmocnione są kilku bateriami. ~~Na~~ ~~[illegible]~~
W rozmaity sposób ~~[illegible]~~, nasi ludzie przyzwyczajają się – mówi doniesienie –
do życia w rowach strzeleckich.

Niemiecki biuletyn z 31 października „W pośrodku flandryjskiego
pola walki stoczono wczoraj zawzięte zapasy, bez
użyty prowadzone ze zmiennem powodzeniem, bez
znacznego [illegible]niku. Chwilowo stracone
miejscowości odzyskali Niemcy. –
W nocy z 1. listopada Niemcy
cofnęli swoje linie
ze wzgórz Chemin des Dames. –

~~2982~~ ~~2884~~ 452

W sobotę 27 Października ~~wy~~ odbyto się na warszawskim Zamku oraz w Katedrze nader przystojnie wprowadzenie ~~i~~ Rady Regencyjnej, przez jenerał-gubernatorów Beseler a ~~i Pan~~ Szeptyckiego. Zdrowym patryjotyzmem i politycznym rozumem nacechowane były przemówienia ~~x~~ regentów Ostrowskiego, Ks. Lubomirskiego, Arcybiskupa Kakowskiego, burmistrza Drzewieckiego, wice-marszałka Tymczasowej Rady-Stanu Pomorskiego; bardzo ~~niepospolite~~ niepospolite kazanie X Biskupa Zdzitowieckiego z Włocławka; wreszcie orędzie ~~orędzia~~ Rady Regencyjnej do narodu, odczytane z ambony przez jeneralnego jej sekretarza Ks. Prałata Chelmickiego. — Rada Regencyjna złożyła ~~uroczystą~~ uroczystą przysięgę Bogu Wszechmocnemu i narodowi polskiemu, w Królewskiej Katedrze św. Jana. —

Wiadomem jest że Polacy posiadają dar wymowy. ~~I~~ Teraz okazać, iż posiadają dar czynu — zależy on i jego skuteczność od dobrego zrozumienia

~~2940~~ ~~2881~~ 453

sprawy polskiej i dobrej woli wszystkich mocarstw, od dzielności i roztropności polskiego rządu, od karności i pracowitości społeczeństwa, wreszcie od ostatecznego przeprowadzenia ~~na~~ polsko-angielskiego załatwienia zadania. –

2984 ~~2488~~ 454

Cesarz Wilhelm przyjął dymisję kanclerza Michaelisa i
mianował kanclerzem oraz prezydentem pruskiego ministerstwa ✱ i
bawarskiego prezesa gabinetu hr. Hertlinga pruskim ministrem spraw zagranicznych.—
Hr. Hertling jest wytrawnym mężem stanu, gorliwym i światłym
katolikiem. Niezawodnie ocenia należycie ważność i konieczność
sojuszu z habsburgską monarchią, dla której gorliwie oddany
jest uczuciami. Spodziewać się można że i w sprawie polskiej
postępować będzie ze zrozumieniem interesów Niemiec
Austro-Węgier i Polski, ~~słowem~~ w przekonaniu, iż ~~[illegible]~~
należy je roztropnie, mądrze i beznamiętnie zespolić.—
Wróżyć można dobre skutki z objęcia przez zacnego
i doświadczonego hr. Hertlinga kanclerstwa. Jest to
✱ mąż stanu do którego zastosować przychodzi nazwę
człowieka pewnego.— Liczy 74. lat.— Jest siódmym
kanclerzem niemieckiego cesarstwa.—

Włoska rada ministrów postanowiła dymisję gabinetu
o czem prezydent ministrów Boselli zawiadomił izby
oraz telegraficznie Króla w głównej kwaterze. Król powodu
dotkniętych na polu walki wypadków, opuścił ją i
przybył 27 października do Rzymu dla załatwienia
gabinetowego przesilenia. — Jak się dowiadują —
Jenerał Bursati zwolniony został ze stanowiska
jeneralnego adjutanta Króla. Miejsce jego zajął
jenerał Cittadini. Dziewięciu jenerałów przemieszczonych
zostało do rezerwy. —
Agencja Stefani zapisuje utworzenie nowego gabinetu z
Orlando na czele, który oraz z prezydenturą obejmuje
teki spraw wewnętrznych. Sonnino pozostaje
ministrem spraw zewnętrznych. — Nitti
jest ministrem wojny, Alfieri marynarki
Bissolati oświecenia

~~2986~~ ~~1888~~ 456

Biavo Ventura zapewnia, że prezydent Brazylii
oświadczył w orędziu, że Niemcy zatopieniem
parowca Macao narzuciły Brazylii ~~[illegible]~~ stan wojenny
i zażądał ~~i [illegible]~~ od Kongresu pełnomocnictwa do wszelkich
zarządzeń odwetowych, mianowicie ~~konfiskaty~~ konfiskaty
niemieckich okrętów—

2987 ~~2881~~ 457

Rosyjski minister spraw zagranicznych Tereszczenko
wygłosił we wstępnym parlamencie, obszerną mowę
w której twierdził, że przypadkowe, strategiczne powodzenia
nieprzyjaciela nie mogą rozstrzygnąć ~~sprawy~~, ~~Vito~~ mówił –
Vito
jest pokonanym. „Na paryskiej konferencji – mówił –
Rosja może tylko przemawiać za pokojem, ale za
takim, który uczyni zadość interesom Rosji i ~~…~~ zapewni
nienaruszalność naszego terytorium, wraz z możnością rozwoju
na południu i północy!!" – Zatem odzyskanie także Królestwa Polskiego
chociaż o tego minister nie odważył się powiedzieć. –

7a Listopada

CLVIII

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

10 Listopada 1917 r.

An Seine des Herrn

458

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

2988 - 3029

GESORDNUNG

Reichsratsangelegenheiten.

~~Krakau.~~
Wien,
IV., Mayerhofgasse 11.

Rozdział VIII

Pierwszy okres dziewiąstej. włoskiej walki. Sprzymierzeńcy nad Tagliamento. Wyzwolenie i zdobycie. — Łup. Zwycięstwo. — Pomoc sprzymierzeńców Włochom. — Pismo Orlando do prefektów. — Cesarz Karol przeklina czyt 5. listopada Tagliamento. Drugi okres. Ciągłe zakście prowadzenia. Włosi cofają się. Przed armią Conrado w Tyrolu. Ministrowie Painlevé i Lloyd George we Włoszech. Ciągłe postępy armii Conrada od strony Dolomitów. — Cesarzowa Zita przy cesarzu w głównej kwaterze. Włosi cofają się za Piave. Sprzymierzeńcy dotarli do Livenzy. Odznaczenia dowódców. Ogółem wzięto do niewoli 250000 ludzi. Zdobyto 2300 dział. — Narada Lloyd Georgea, Painlevé i włoskich ministrów w Rapallo. — Livenza przekroczona. Bogactwo łupu. Król Ferdynand w głównej kwaterze cesarza Karola. —

Plan kampanii i jenerał Waldstetten.
Pow[illegible]zerwanie Wilsona.—
Ustąpienie Cadorny z dowództwa.—
Utworzona w Rapallo Naczelna
Międzynarodowa Rada.— Króla
Ministrowie zachodnią a ~~[illegible]~~—
Wiktora Emanuela.
Francusko-Angielska pomoc. Senegalczycy.—
Pierwsi Amerykanie wzięci do
niewoli. Ciężkie walki we Flandrii
Porażka Włochów w Trypolitanii.—
Porażka Turków w Mezopotamii
i w Palestynie. Anglicy zdobyli Gazę.
Hr. Czernin w Berlinie. Delegacje
zwołane do Wiednia na 3go grudnia.
Wytworzenie austryjacko-polskiego
rozwiązania. Zbyt wczesne
ujawnienie rokowań, wytoczyło
sprawy w dziennikach i parla=
=mencie. Oświadczenia rządu.
Wielka dzieło wywołuje opór
małych ludzi..

Hr. Czernin dobrze postawił zadanie. – I. D. Cesarskie pragnienia – i inny. – Przebieg rozpraw – Deklaracja Koła Polskiego. – Ambasador Wedel o austryjacko-polskiem załatwieniu. – Złośliwe przedwczesne rozgłoszenie. – Trudności wewnętrzne w Berlinie. Zażegnane. Ustąpienie Helfferichha. Payer wice-Kanclerzem. – Kerenski o Rosji. Rząd a chłopów. Rada robotników i żołnierzy w konflikcie. Tymczasowym Rządem. Dymisja i wygnanie niemiłtwa wojny Wercho-wskiego – Wielki przewrót w Petersburgu. Tymczasowy Rząd obalony. Maximaliści, Rada robotników i żołnierzy, Lenin i Trotzky Komitet władzy. Rewo olucyjny Pokój i podział ziemi. – Kongresu robotników i żołnierzy. Jego pokojowy program. Jego odezwa. Demokratyczny pokój i rozejm trzechmiesięczny

2

Ogólny

Balfour przeciw przedwczesnemu pokojowi. ~~Gabinet~~ Nowy gabinet Garcia Prieto w Madrycie, za neutralnością.
Układ Japońsko-Amerykański.
Cesarz Karol zwiózł pojedynek w armii.

10 Listopada

~~2988~~ ~~2890~~ CLVIII 460

Cesarz Karol przybył na krótki czas z włoskiego frontu do willi Wartholz w Reichenau dla załatwienia państwowych spraw. Przepędził tam 4 listopada dzień jego ~~swoich~~ imienin. Wydał do armii ~~zwycięskiej~~ ~~walczącej~~ we Włoszech ~~armii~~ rozkaz dzienny z podziękowaniem za zwycięstwo, w godnych wyrazach. Przypominał dawne, zwycięskie z Włochami walki.—

Pierwszy okres włoskiej kampanii, rozpoczętej z końcem przeszłego miesiąca, zdaje się być zakończonym.— Sprzymierzone wojska stanęły na lewym ~~prawym~~ brzegu Tagliamento i opanowały takowy. Oswobodziły terytorium monarchii. Zajęły znaczną część włoskiej ziemi, wzięły do niewoli przeszło 200000 ludzi, zdobyły przeszło 1800 dział i znaczny łup wojenny i zapasy żywności.—

Jak w każdej wojnie, sytuacja w obecnej nie podobna przewidzieć dalszego obrotu wojennych wypadków i następstw zwycięstwa.— Nie można dokładnie obliczyć w jakim stopniu i czy ~~[illegible]~~ jest siła zbrojna Włoch unieszkodliwiona, w jakim i czy nadejdzie ~~dalszą jest dalszych~~ pomoc ich sprzymierzeńców, w jakim ~~zwycięstwo ob~~ zdołamy się dalszych postępów austryjacko-węgierskie i niemieckie armie.—

~~2989~~ ~~2811~~

461

Nowy prezydent włoskiego gabinetu ~~Orlando~~ Orlando
wystosował do prefektów pismo w którem
— jak mu nakazuje jego urząd — wyraża
ufność niezachwianą że armia po wydobyciu
z niesłychanych wysileń owładnie ojczystą
ziemią i odniesie zwycięstwo.—

Cesarz Karol powrócił 4-tym miesiąca na włoski front i już 5-go
przekroczył Tagliamento pod Codroipo. Bezpośrednio zatem
otwartym został drugi okres obecnej włoskiej wojny.—
Walka podjęta ~~[illegible]~~ została nad Tagliamento. Sprzymierzone
dywizje zdobyły ~~środkowy bieg~~ przejście w środkowym jego
biegu i zajęły na drugim brzegu terytorium. Dywizja
Ks.-Feliksa Schwarcenberga która od 3-go stała na
zachodnim brzegu zaskarbiła sobie zasługę szybkiem, dzielnem uderzeniem.—

2996 ~~2997~~

Wzięto do niewoli sześć tysięcy nieprzyjaciela i zdobyto działa.

Bośniacki armia Krobatchia, byłego ministra wojny, ~~ciesząc~~ cieszyła się ciągłym postępem.

Także na froncie Dolomitów Włosi ~~chcieliby~~ chwiali się. –

Ministrowie prezydenci Painlevé i Lloyd-George przybyli 3-go do Włoch. Lloyd-Georgowi towarzyszyli naczelnik głównego sztabu Robertson oraz ~~Wilson~~ ~~jenerało~~ jenerałowie, między innymi Smuts. –

Biuletyn z 6-go dziękował, znacznie, nowe powodzenia i to w stronę Tyrolu i Dolomitów, z całem armią feldmarszałka Conrada. – Włoski front Dolomitów przestawał się rolle.

Włosi cofnęli się od Kreuzberga aż do ~~...~~ Cortina d'Am=

=pezzo i San Martino di Castrozza. Austrjacko – węgierskie wojska wkroczyły do Cortina d'Am=

Na drugiem polu walki, spostrzeżono wojska przekroczyły wrzodził Tagliamento

463

~~2001~~ 2991

Postępowały na północ na ~~po~~ zachodniej jego stronie

Feldmarszałek Conrad ~~ściga~~ rozpoczął posuwanie nieprzyjaciela od strony Tyrolu.—

Cesarzowa Zita towarzyszy cesarzowi Karolowi przy włoskich armiach i 6.7.m rozpoczęła zwiedzanie polowych szpitali.—

Bułgarzy z 7.7.m musiały się Włosi w pełnem cofaniu

Działali nad Piave. Skombinowane działania

zmusiły wielką tyzięcy Włochów do poddania się

Sprzymierzone wojska zajęły planowo nieprzyjaciela

Dotarły do ~~Livenzy~~ Livenzy.

Następiły odznaczenia dowódców za włoską kampanię

Był wspólny minister wojny Krobatin został feldmarszałkiem.—

2992 ~~2994~~ 464

Biuletyn z 8 " Sprzymierzone armie feldmarszałka Armstrong Eugeniusza w szybkim pościgu dotarły do Livenzy - Nieprzyjaciel stawił silny opór, jednak we wieli [illegible] odparty, zmuszonym został cofać się - Dzielny oddział włoski stawiał w tyle frontu sprzymierzeńcom kilkadniowy opór; dopiero 6-tym złożył po chwalebnej walce broń - Liczył kilka tysięcy ludzi. Wzięto do niewoli jenerała, sztab dywizji, dwóch pułkowników 80 dział - 170 oficerów 17000 ludzi, zdobyto Ogólna liczba wziętych do niewoli wynosiła 250000 a zdobytych dział 2300 - W poniedziałek 5 listopada odbyła się w Rapallo narada Lloyd George'a, Painlevé'go i jenerała Smutsa, prezydentem ministrów Orlando i Sonnino, Robertsonem ambasadorem Alfierem Barrère ministrem wojny i szefem sztabu Foch i naczelnikiem sztabu Dowo -

2993 ~~2891~~ 465

Biuletyn z 9o „Linia Livenzy przekroczona
zostata na całym froncie." — „Opór Włochów nad
Livenzą przełamany. Sprzymierzone wojska przekroczyły
rzekę na całym froncie i postępują ku zachodowi. Także
w ~~granicznych~~ tyrolskich, granicznych górach, wojska
nasze czynią postępy. — Wśród śnieżycy i ulewy
sprzymierzone armie w górach i w dolinie ~~Piave~~ Piave.
Tamuje opór nieprzyjaciela idą ku Cadore.
w okolicy"

Biuletyn z 10o „Włoska armia przełamana
„Cofa się aż do doliny Sugane
. Bardzo i coraz znaczniejszym ~~okazuje~~ okazuje się tu tiff
sprzymierzeńców, tak wojenny jak żywnościowy! ten
ostatni jest znaczny pomocą dla uzyskanego coraz te
Cesarz Karol zaprosił króla Ferdynanda bułgarskiego z synami ze
synami ~~do~~ na włoski front ~~aby~~ aby był świadkiem zwycięstwa
sprzymierzonych. Król przybył 9o do Triestu, gdzie
go cesarz powitał. —

2914 ~~2886~~ 466

W tutejszych wojskowych kołach twierdzą, że plan włoskiej kampanii jest dziełem ~~wiele~~ zdolnego i obiecującego członka głównego sztabu jenerała ~~bar.~~ Waldstetena. Opracowany w całości i szczegółach przedłożony został Mackensenowi przeznaczonemu na dowódcę sił niemieckich we Włoszech. Mackensen miał oświadczyć, iż nie może się [illegible] utworzonym z góry planom i że w tych warunkach nie podejmie się dowództwa. Wtedy oddano dowództwo niemieckich sił przeznaczonych dla włoskiej kampanii jenerałowi Belowi. Jak widzimy Plan Waldstetena miał pełne i świetne powodzenie. A przecież nie przeszkodziło to prezydentowi Stanów Zjednoczonych Wilsonowi w odpowiedzi na wezwanie premiera włoskiego gabinetu Orlando telegrafować: „Nie umiem dostatecznie wyrazić z jak żywem ludzi zajęciem

~~299E~~ 299E ~~2017~~ 2...

467

rząd Stanów-Zjednoczonych śledzą piękne powodzenia
włoskiej broni i z jak niezachwianem zaufaniem
wierzą w zwycięstwo i „dzielność wielkiego włoskiego narodu
którego mocy nieprzyjaciel nie przełamie”.
Nowy dowód iż ~~nie podatna~~ trudno poważnie brać w rachuby ~~profesora-prezydenta i słowo jego~~ słowo w tym wypadku
słów profesora-prezydenta –
nie są szyderstwem i szalbierstwem się.

~~28/10~~ 29/10

~~Jed~~ Znowu jeden z bojowników Porozumienia rozbił się i runął. Cadorna usunięty został z dowództwa armii, zastąpiony przez jenerała Diaz.-

Na Konferencji w Rapallo utworzono międzynarodową naczelną polityczną Radę, przy jej boku wojskowy centralny Komitet dla wspólnego zachodniego frontu w skład którego wchodzą dla Francji Foch, dla Anglji jenerał Wilson, dla Włoch Cadorna ~~[illegible]~~ ~~który ten podobno jest do~~ Diaz został naczelnikiem Komi[illegible] Królewskim dekretem, a więc naczelnikiem głównego sztabu Badoglio i Giardino.-

Lloyd-George, Painlevé oraz inni [illegible] francusko-angielskiej misji odwiedzili i [illegible] naradzili włoski front. Po naradzie z nią z Królem Wiktorem Emanuelem wykonali przegląd nowo tysięcy pięknej gwardii francuskich i angielskich żołnierzy.- Francja zamierza przysłać na pomoc Włoch bitne, senegalskie pułki które nie znaszą jeńców [illegible] [illegible]-

2997 ~~2898~~

469

Nad Kanałem Ren.-Marna, wzięto do niewoli pierwszych amerykańskich żołnierzy.—

Niemiecki biuletyn ze 7. t. m. zdał sprawę z cięższych walk we Flandrii tak piechoty jak działa ogniowej ze zmiennym, miejscowym obrotem rzeczy, bez znaczniejszego wyniku.— A tu już przecież jest węzeł położenia.—

~~2899~~ ~~2908~~ 2909

470

Z Konstantynopola donoszą o porażce Włochów w Trypolitanii.— Niemiecka też podwodna ostrzeliwała włoskie wojsko idące wybrzeżem.—

Urzędowy telegram z ~~Anglii~~ że 7e jenerała Allenby donosi o zdobyciu przez Angielskie ~~wojska [illegible] Gaza. Dalsze wiadomości o Mezopotamii przesłane Anglików przy i po zdobyciu Gaza.—~~

Gaza w Palestynie na sinajskim froncie..— Porażka Turków zdaje się być znaczną. Turecki biuletyn ~~[illegible]~~ donosi o cofnięciu się armii tureckiej na północy. Anglicy wzięli do niewoli ~~znaczne ilości~~ wiele wojska i zdobyli broni, działa, amunicję zapasy. Jednocześnie ~~nad~~ w Mezopotamii nad Tygrysem Anglicy zadali porażkę Turkom i zdobyli Tekrit.—

~~28~~ ~~2901~~ 2909

Hr. Czernin udał się 4.t.m. do Berlina. Towarzyszą mu ambasador Merey, poseł Mittag, naczelnik prezydialnego biura hr. ~~[illegible]~~ Colloredo i baron Andrian referent spraw polskich ~~[illegible]~~ w ministerium spraw zagranicznych.—

Nowy Kanclerz hr Hertling wystosował do hr. Czernina telegram w którym mówi „Ci wierny ~~[illegible]~~ wypróbowany polityce mojego dostojnego Pana upatruję moje najpiękniejsze ~~[illegible]~~ i najdonioślejsze zadanie w utrzymaniu najściślejszych i najprzyjaźniejszych stosunków z austryjacko-węgierską monarchią oraz z kierownikiem jej zagranicznej polityki".—

Hr. Czernin odpowiedział takiem samem zapewnieniem.—

Wspólna rada ministrów postanowiła zwołanie Delegacji we Wiedniu pierwszych dni grudnia.— Potem zwołane zostały na 9ª grudnia.—

2402 ~~3000~~ 472

Hr. Czernin po posłuchaniu u cesarza Wilhelma, poprzedzonem
rady Koronnej powrócił, do Wiednia 8 b.m. i ukazały się niewprost
urzędowe, lecz prawdopodobnie uzasadnione, ~~[illegible]~~ a
donośne i pomyślne wiadomości, iż uzyskano naraz w Berlinie
jest austryjacko-polskie rozwiązanie sprawy polskiej przez
połączenie Królestwa Polskiego z Galicją, personalną unię, pod
berłem cesarza austryjackiego jako polskiego Króla. — Byłoby
to ziszczeniem programu, który niezmiennie stawiałem
i jedynem zarazem ~~jedynem~~ odpowiadającem
potrzebom i przyszłości habsburgskiej monarchii oraz polskiego
narodu a najkorzystniejszem, najmniej kłopotliwem dla
Niemiec. Byłby to triumf rozumnej polityki świadomej
monarchów i polskiego narodu. ~~nie Dalszy [illegible]~~ i szczegóły — na
Przyszło czekać na urzędowe potwierdzenie
~~spos~~ stopniowy sposób przeprowadzenia historycznego
~~Dziejowego~~ zadania. —

~~2902~~ 3001 473

niepotrzebnie wiadomości

Ogłoszenia w dziennikach i przepuszczenie przez cenzurę ~~były~~ z Berlina i
przedwczesnemi i niepożądanemi. - Rzuciły na pastwę rozpraw ~~[illegible]~~ gminnych -
jedno z najtrudniejszych zadań (w których co stwarza to rozam -
Zarazem też ukazał się umiat kommunikat urzędowy „Krakowianka"

były ~~wiadomości~~ niegminne

nie są jeszcze ukończone i trwają dalej. Co dzienniki podały
o rzekomem załatwieniu sprawy polskiej, ~~jest tylko przypuszczeniem~~
~~Kombinacje~~ polega na kombinacji.

Wiadomości podane przez dzienniki wywołały ogólne, przeważnie
zajęcie, względnie niektórych stronnictw i czynników wzburzenie.
W komisji budżetowej i w komisji konstytucyjnej Rady Państwa poruszono natychmiast
sprawę i zarzucono rząd interpelacjami. Jedni poczęli ~~wiadomości~~
układy bezwiednie za szkodliwe dla pokoju, społeczne
oświadczeniem kierownictwa o pokoju bez aneksji
jakoby przyłączenie Galicji do Królestwa Polskiego
mogło uchodzić za ~~[illegible]~~ aneksję. Drudzy
podnosili zarzuty ze stanowiska konstytucyjnego
~~jakoby~~ ~~[illegible]~~ i prawa posiedzeń
Rady Państwa ~~[illegible]~~
było przedwczesnem i
niepożądanem

~~2001~~ 3002 474

przewidywaniem. Największy krzyk podnieśli Rusini w-
Ruski poseł Singalewicz, przerwał ~~w~~ parlamentarną
naradę u prezydenta ministrów Seidlera gwałtownym
protestem przeciw berlińskim układom, oświadczył że,
iż oddają ~~Rusi~~ Ukraińców na łaskę i niełaskę, i
na łup największych ich wrogów Polaków, i że
w skutku tego nie warto jakichkolwiek prowadzić
układów ze rządem i wspaniałym gestem
oburzenia zakończył swoje wystąpienie
oddaleniem się ze sali obrad..

Ukazał się drugi rządowy kommunikat który
stwierdza, że doniesienia berlińskie o przebiegu i
stanie rokowań w sprawie polskiej wcale
nie zgadza się z rzeczywistością.

475

~~2904~~ ~~3003~~

|| Między ministrem spraw zagranicznych a niemieckim rządem istotnie odbyły się za bytności hr. Czernina w Berlinie wstępne rozmowy o sposobie ~~[illegible]~~ załatwienia sprawy polskiej, które wzięły pomyślny obrót. Które jednak ~~bynajmniej~~ ~~nie~~ zakończonemi zostały a tem mniej doprowadzić mogły do konkretnego układu, iż przy mającem nastąpić ~~zał~~ rozwiązaniu, jeszcze inne miarodajne czynniki powołanemi będą do zabrania głosu ||

Ten logiczny wywód, który między innemi wskazuje, iż ~~...~~ przed końcem wojny, nie łatwo by było przeprowadzić ~~wał~~ ostatecznych rozwiązań, a następnie iż czynnikiem ~~...~~: wielce pożądane rozwiązanie, stanie rzeczy, społeczeństwo Polskie jest czynnikiem nie uspokoił ~~...~~ także powołanym ~~...~~ do zabrania głosu, wśród innych, i parlamentarnych ~~...~~ zbyt ~~...~~ batowanoż

13

~~2981~~ 3004 476

W Komisjach odłożono na bok wszelkie inne przedmioty zażądano wspólnego posiedzenia Komisji ~~bud~~ budżetowej i Konstytucyjnej oraz stawienia się ministra prezydenta dla dania odpowiedzi na odnośne interpelacje.

Ten odnośnie do ministerstwa spraw zagranicznych, nastąpi na wspólnem posiedzeniu dwóch Komisji. Dziennikarze złożyć oświadczenie, iż odnośnie do doniesień dzienników o rzekomych rokowaniach dla ~~wśród~~ zatarcia tak nazwanego austryjacko-polskiego programu, w porozumieniu z ministrem spraw zagranicznych powołuje się na przytoczony urzędowy Kommunikat.

Na tem się skończ. Na posiedzeniu izby 9 listopada wniesiono w tej sprawie ~~dalszą~~ jeszcze interpelację. Ukraińców, południowych Słowian, Czechów, niemieckich Socjalistów, Niemców oraz posłów Witka i Kędzi... Każda jest z różnych powodów nieprzychylna berlińskiej układowi. Izba uchwaliła ...

~~3005~~ ~~2907~~ ~~2906~~

477

wbrew Koła Polskiemu i przeważnej części Niemców, ~~Zap~~

~~Zapomni~~ rozprawy nad temi interpelacjami, która ~~d~~ to

odbyć się miała ~~[illegible]~~ w przyszły wtorek 13: W którym

Dniu nastąpi także wybór Delegacji

~~Ale Nie~~ ~~[illegible]~~ przewidzieć zarówno ~~[illegible]~~ namiętne jak krótkowidzące

Można było

Zdania, we wysokiej politycznej sprawie polityki; ~~nie d~~ nieprzystępnej oraz dla tych

Dla ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nie wyszkolonych sądziów wyglądaniu – Każde wielkie

które prowadzą się w niej stronnictwami

~~Nie~~ Jedynie rozumne rozwiązanie, jak zawsze,

Dzieło, wywołuje opór małych ludzi!

Niezawodnie trudności przeprowadzenia będą znaczne, którego ~~tam te~~ tamto

~~ale~~ odpowiednie doświadczenie ~~[illegible]~~ i załatwienia, musi jednak

zysk dla monarchii przeważy jednak, sądzę że hr. Czernin,

Hr. Gołuchowski zapewnia, i umiejętnie przeprowadzi dzieła

Dobrze rozpoczął rzecz i jego poprzednią. Cesarzowa w dnie wieść

trafniej niż się, że nawet

~~Dz~~ zerwała się polityka Królewska a cesarz

Karol pragnął polityki

Korony.–

3006 ~~2908~~ ~~2908~~ ~~29~~

Prezydent minister Seidler po porozumieniu z hr. Czerninem
gotów był zaraz odpowiedzieć na interpelacje, a stąd zamiast natychmiast
we wtorek, przystąpiła izba do rozpraw nad niemi,
w piątek.–

Były namiętnemi, pełnemi złości i [illegible]. Ani
na chwilę nie wzniosły się ~~[illegible]~~ do wysokości historyczno-politycznej,
pełzały jak gady.–

Niemieccy socialiści austriaccy wystąpili przeciw
wiekomym układom berlińskim, pod pozorem iż
szkodliwemi są dla pokoju, że ~~po~~ sprzecznemi są
z zasadą woli narodów, ~~ba~~ pokoju bez aneksji
wreszcie że narzucają Polsce monarchiczny
porządek rzeczy ~~a~~ nie pozwalając jej być rzecząpospolitą
i stawiają go
w końcu iż postawią parlament ~~a~~
przed dokonanym czynem. Fałsz pomimo tak
daleko, iż potem wszystkiem oświadczyli iż
życia najlepsze życzenia dla polskiego narodu
na co poseł Daszyński zawołał ,,Nie idzie
o życzenia ale o czyny" Socialiści widzą
w układach berlińskich pomimo tak wielkiego
serdecznego przyjacielskiego dla nich porzucenia
swojego ~~[illegible]~~ wszystkiego rewolucyjnego

~~2907~~ 3007

Ukraińcy z wściekłością rzucili się na berlińskie układy, twierdząc
że oddają ich na pastwę największego ich wroga i wytoczyli
znaną sorę skarg i obelg –
Czesi i Słoweńcy w samolubnej myśli sprzeciwili się układom,
w obawie iż po ~~prz~~połączeniu Galicji z Królestwem Polskiem
powstaną zdrobnienie w Radzie Państwa. Żądali utworzenia
czeskiego i słowiańskiego państwa –
Wszyscy ~~to po~~ zapomnieli, pominęli kwestji, bez pieczenia tam,
przyszłości monarchii i dynastji świetność –
Niemcy, w których imieniu przemówił poseł Waldner,
wyrazili zadowolenie i życzenie aby rozwiązanie
sprawy polskiej nastąpiło w duchu austrjacko-polskim,
to jest zgodnym z interesami habsburgskiej monarchii
oraz niemieckiego cesarstwa. Ich oświadczenie ~~[illegible]~~
nacechowane ~~była~~ było zrozumieniem dla austrjacko-polskiego
spokojem i życzliwością
rozwiązania –

~~2909~~ ~~2910~~ 3008

480

Koło Polskie ~~Wtedy~~ słusznie głosowało przeciw otwarciu rozprawy, skoro przyszło do niej, złożyło oświadczenie. Zważywszy jego obecny rozstrój i niedojrzałość jego mówców, wypadło ono nie tak wyraźnie jakby należało, przecież roztropnie i zadowalniająco. Złożyć je przyszło w imieniu Koła p. Głąbińskiemu jednemu z przywódców wszechpolskiego stronnictwa, zatem w stanie [illegible] porozumienia a przecież brzmiało potwierdzająco [illegible] układy. Głąbiński przemawiając w imieniu Koła Polskiego nie mógł odrzucić zatwierdzenia tak widocznie, tak dalece korzystnego dla Polski przekonani. Chociaż chciał, nie mógł. — Stwierdził że Polacy przekonani byli że cesarz Karol nie zamierza wnieść „w życie" sprawy polskiej i doprowadzić do szczęśliwego rozwiązania [illegible]. Mogli się tego także spodziewać od parlamentu. Polacy z góry sobie potępienia Galicji z Królestwem Polskiem. Pomimo historycznie i statystycznie odpart. rozszerzenia Ukraińców do wschodniej Galicji —

~~2911~~ 3009

481

Minister prezydent Seidler ~~oświadczył~~ powołał się na złożone w Komisji budżetowej oświadczenie z którego wynika że nie może ~~już~~ dziś być mowy że polska sprawa już rozwiązaną została. Dopóki rokowania z Niemcami ukończonemi nie zostaną nie można ocenić powiedzieć jak rozwiązaną zostanie,

„Jeżeli jednak w przyszłości Królestwo Polskie, miało by szukać zbliżenia do monarchii to odbyć się drogą całości tych spraw które prawodawczą drogą winny ~~musiały~~ by być załatwione, musiałaby być zastrzeżoną ludowemu przedstawicielstwu austryjackiemu obok danej sposobności w pracy i bez przesądzenia, żadna stanowiska" „Sprawa polska na wszelki wypadek nie może być przeszkodą – poruszenia pokoju, albowiem wykluczonem jest po zawarciu wedle woli Państwo polskie ma w przyszłości ~~[illegible]~~ skrępować w woli obrać swoją polityczną orientację – Na wszelki wypadek, rząd starannie będzie – cokolwiek nastąpi – aby Austrya nie ustalona, lecz wzmocniona ~~[illegible]~~ wyszła w ~~[illegible]~~ następstwie zmiany stosunków –

115

~~2011~~ 3010 482

Była to odpowiedź i było to odparciem wszelkich zarzutów.—

Dokładniej jeszcze określił rzecz półurzędowy artykuł Fremdenblattu:

„Polska jest samodzielnem państwem. Nowi władcy Rzeszy przyznają polskiemu narodowi prawo rozstrzygania o jego ~~przyszło~~ przyszłości. Niemcy i my zadośćuczyniliśmy życzeniu polskiego narodu i uznaliśmy jego samodzielną państwowość! Jeżeli Polska, w dniu zawarcia pokoju, objawi życzenie ściślejszego połączenia z austryjacko-węgierską monarchią, nie będzie zgoła prawa odpychania od nas Królestwa.. Polska jest samodzielnem i z nami zaprzyjaźnionem państwem; sama rozporządzi swoim przyszłym państwowym losem".

Jasno postawiona sprawa. Chce Polska połączenia Galicji z Królestwem, musi ściślej połączyć się z monarchią; chce ~~[illegible]~~ monarchia ściślejszego zespolenia ~~połączenia~~ z Królestwem, musi ~~zap~~ połączyć z nim Galicję: c'est à prendre ou à laisser.—

~~3013~~ ~~3011~~ 3011.

483

~~Mi~~ Dowiaduję się, ~~nie bezpośrednio~~, iż tutejszy niemiecki ambasador
p. Wedel towarzyszył cesarzowi Wilhelmowi podczas jego przejazdu
przez monarchię do Konstantynopola i stąd zdając mu sprawę
z pobytu we Wiedniu wyraził przekonanie ~~i podał~~
i uzasadnił iż nie może być innego rozwiązania ~~sprawy~~ zadania
polskiego jak oddanie Austro-Węgrom Królestwa Polskiego.
Niemcy będą zawsze – rzekł – potrzebowały przymierza z habsburską
monarchią i nie trzeba dopuścić ~~do~~ jej zbytniego osłabienia
a takowe by powstało, gdyby inaczej załatwioną została
sprawa polska. Cesarz Wilhelm odpowiedział, iż
podziela to zdanie i już za takiem załatwieniem"
dodał „Ale będę miał trudności z Hindenburgiem"

~~2914~~ ~~3012~~

484

Najniepotrzebniej i szkodliwie puszczano rzecz na pytel przed ukończeniem układów Wiednia z Berlinem, od których zależy ostatecznie ~~i [illegible]~~ załatwienie. Już posądzenie że stało się to za sprawą nie czynnych ale wszechniemieckich, aneksjonistycznych i hakatystycznych niemieckich kół, dla zaszkodzenia układom. Przypuszczają że wiadomość pochodziła z Berlina. — Wiadomość pochodziła z Berlina. — ~~pochodzi stąd~~ powstały stąd że nie trzymano w istotnie rzeczy Ks. Bülow — Wszelkie trudności i przeszkody stąd że nie trzymano się ~~stale~~ jedynie rozumnego i korzystnego dla obu zwaśnionych wzgl. zawiłego rozwiązania Polski załatwienia; że skręcono się wadliwie półśrodka ~~załatwienia~~ 5 listopada 1916 i że ~~stąd~~ zamiast przyłączenia Królestwa Polskiego do habsburgskiej monarchii, stanowią odwrotne żądanie połączenia Galicji z Królestwem Polskiem ~~[illegible]~~ o mniej Na razie Polska jest jak kobieta, im mniej się o niej ~~[illegible]~~ mówi, tem lepiej —

~~2914~~ 3013

Po ustępnych trudnościach przy objęciu ~~kanclerstwa~~ kanclerstwa 485
przez hr. Hertlinga widnokrąg się wyjaśnił. Wice-kanclerz
~~H~~Helfferich zażądał dymisji, której cesarz nie udzielił.
Jego następcą został ~~...~~ poseł do parlamentu tajny radca Payer ~~...~~ ma
a wiceprezydentem pruskiego ministerium
Wirtembergczyk a zostan poseł do sejmu tajny radca profesor Friedberg

~~2918~~ 3014

486

Kerenski w rozmowie z korespondentem Associated Press
rzekł: „Ludzie którzy twierdzą, że Rosja wykończona ~~jest~~ jest
mają krótką pamięć. Walczymy od początku do
końca; teraz jesteśmy wyczerpani; Mamy
prawo żądać aby sprzymierzeńcy wzięli na
swoje barki najcięższą część brzemienia. —

Piętrzyły ~~[illegible]~~ się co dzień rady nad radami.
Rada przedstawicieli chłopów odrzuciła owe. Do
instrukcji Rady żołnierzy i robotników, którą na paryską Konfe-
Skobelewa jako wysłannika na paryską Konferencję pokoju
=rencji i zbudowała swoje warunki pokoju w stylu socjalistyczno-
-rewolucyjnym bałamutne w stylu, różniące się tylko w odcieniach
wilsonowskim różniące się tylko w odcieniach
i szczegółach od tych, które teraz

~~2916~~ 3015

487

ogólnik myślą, teoretyczną idealiści i hipotezą; urzeczywistnić, świat-

Ustęp o Polsce brzmi „Polska rosyjska ogłoszoną zostanie

niezależną a polskim dzielnicom Niemiec i Austro-Węgier

nadaną ~~[illegible]~~ zostanie pełna autonomia"

2/5

~~2917~~ ~~2918~~ 3016

488

Rada robotników i żołnierzy powzięła starania dla opanowania wojskowego dowództwa w Petersburgu. Poczytano to za zamiar ~~[illegible]~~ przywłaszczenia sobie rządowej władzy. Tymczasem Rząd ~~zamierzał~~ chciał ~~[illegible]~~ temu stanowczo zapobiedz. Konflikt zaostrzał się.

Rada ministrów zganiła postępowanie ~~[illegible]~~ ministra wojny ~~[illegible]~~ zkolegi jego Werchowskiego, ~~[illegible]~~ wtrącania między urzędowe ~~[illegible]~~ czynności urzędowe ~~[illegible]~~ zagraniczną politykę. – Nad wziął on ~~[illegible]~~ Dwutygodniowy urlop i oddał ~~mu~~ urzędowe sprawy podsekretarzowi. – Nieporozumieniem rządu ~~otrzymał~~ Tymczasowym nastąpił bezterminowy urlop i zwolnienie z urzędu. ~~Mani~~ Manikowski pod ogólnym zastępca zatem jenerał Verchowski. Następnie Kiereńskiego – Wtem zaszły w Petersburgu ważniejsze doniosłości wypadki. Nowy przewrót bezkrwawy.

~~1911~~ ~~1916~~ 1917

Rada robotników i żołnierzy poparta przez skrajnych ~~tak~~ zwanych bolszewików czyli maximalistów dyktatorska przez petersburską załogę ~~zatrzymała~~ Ministrowie Konowałow, Kiszkin, Tereszczenko, Maliantowicz, Nikitin i inni ~~a~~ wtrąceni do więzienia przez Rewolucyjny Komitet.

Kereński uszedł. Wysłano rozkaz aresztowania go ~~[illegible]~~ pod zarzutem ~~karą~~ zdrady stanu. ~~[illegible]~~

Polityczni więźniowie poprzedniego rządu ~~[illegible]~~ i żołnierzy prawie wypuszczeni na wolność. Petersburska Rada robotników i żołnierzy wydała odezwę, w której zawiadamia o obaleniu 28 powołania władz tymczasowego rządu Kereńskiego. Rada uważa władzę Rewolucyjnego Komitetu. Program jest następujący:—

1sze Natychmiastowy wniosek demokratycznego pokoju.—

2gie Oddanie ziemi wszystkich właścicieli chłopom ~~bez [illegible]~~

3cie ~~Oddanie~~ Powierzenie władzy Radom ~~[illegible]~~ robotników i żołnierzy ~~[illegible]~~ i natychmiastowe zwołanie Konstytuanty. ~~zwołanie Konstytuanty~~

489

~~2?8~~ ~~3018~~

490

Hasła: Dla pokoju! Dla chleba! Dla kraju! Dla ludowej władzy!

Ogólny rosyjski Kongres robotników i żołnierzy postanowił znieść przywróconą przez Kiereńskiego karę śmierci.

~~Dnia~~ Dnia 7^go^ listopada na posiedzeniu robotników i żołnierzy, prezydent Trotzky ~~oic~~ zawiadomił że Tymczasowy Rząd przestał istnieć; ministrów część został aresztowaną, wstępny parlament rozwiązany. Ukazał się naczelnik maximalistów, Lenin, ~~[illegible]~~ postawił tezy ~~[illegible]~~ powitany że zapałem. Zakreślił główne punkty programu: a natychmiastowe zakończenie wojny, w tym celu nowa władza ~~wojny~~ ~~b~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ zwróci się do wszystkich wojujących państw i piętami stronom walczącym; b Oddanie ziemi chłopom; c uporządkowanie gospodarskiego przesilenia. Zgromadzenie uchwaliło szybkie wprowadzenie tego programu. — Komitet rewolucyjny opanował Petersburską Telegraficzną Agencję i kierując jego organami urzędowymi, jak też [illegible] poprzedniego rządu

~~2921~~ ~~3019~~

Po kilkugodzinnem oblężeniu, wojsko Rewolucyjnego Komitetu opanowało Zimowy Pałac. Nazajutrz petersburgski ogólny sztab– Lenin został mian. ministrem prezydentem a Trocki naczelnym dowódcą.

Dnia 8-ym ogólny Kongres robotników i żołnierzy całej Rosji otwartym został. Liczył 560 wysłanników. Do prezydium weszło 14 maksymalistów-bolszewików między niemi Lenin, Zinowiew i Trocki, oraz 7 rewolucyjnych socjalistów. Kongres uznał następujący porządek dzienny 1° Ustanowienie władzy 2° Pokój i wojna 3° Konstytuanta.

Szybkim jest logiczny przebieg rosyjskiej rewolucji. Doszła do niewiadomego ~~zatem~~ szaleństwa najskrajniejszego kierunku. Który musi doprowadzić do anarchii lub reakcji. – Rosja tak nisko upadła, że już nawet Kerenskiego i jego partyi otrzymać jest ~~[illegible]~~ ~~ich nie mogła~~ nie zdoła. Przewrót może doprowadzić do osobnego pokoju, niezabezpieczonego

~~2922~~ 3020 492

w skutku nieobliczalnej zmowy i trwałości nowego przewrotu rzeczy zwycię-
stwa metodą ~~[illegible]~~. Który jednak mógłby spowodować opuszczanie
szeregów ~~[illegible]~~ przez ~~[illegible]~~ żołnierzy i uwolnienie wszystkich których na
środkowych mocarstw, które dawali by one mogły ~~[illegible]~~ na
inne fronty, co znowu wpłynąć by mogło, na przyspieszenie
ogólnego pokoju.

Najskrajniejszy dotąd kierunek zwyciężył dzięki znowu
pomocy i współdziałaniu petersburskiej załogi, to
jest wojska, bez którego poparcia a wbrew nie ma dziś
niemu żadna rewolucja, żaden przewrót i sądzić można, jako władza
widoków przeprowadzenia. O ile z doniesień istnieje jako skrajny
O ile ze zawitych ostatnim przewrocie Komitet Rewolucyjny
wykonawcza Komitet z Leninem i Trotzkim oraz ciało
prawodawcze Kongres robotników także i żołnierzy w którym się zgrupowały, ale
mniej skrajne których ugrupowania przewrót i Komitet Rewolu-
cyjny. Niema

~~2122~~ 3021 493

Nic pewnego o ~~Kere~~ Kerenskim, nie wiadomo ~~był~~ co się z nim stało i gdzie przebywa.

Kongres robotników i żołnierzy wydał orezwę do robotników, żołnierzy i chłopów „Na podstawie woli przeważnej liczby robotników, żołnierzy i chłopów, oparty na udatnem powstaniu robotników i załogi Petersburga, Kongres obejmuje władzę. Wszystkim ludom, który przedłoży demokratyczny pokój i natychmiastowy rozejm który ma niebawem nastać na wszystkich frontach. Władza robotniczych i żołnierskich Rad, zapewni ~~[illegible]~~ bezpłatne oddanie prywatnej własności dóbr rządowych i kościelnych, chłopskim włodzicielom. Zaprowadzi ze zupełną demokratyzację armii. Zawadzi zostanie Konstytuanty we właściwym czasie. Zapewni wszystkim narodowościom ~~stawie~~ prawo ostatnie władzenia ich przyszłości. Żołnierze ~~[illegible]~~ stawią dzielny opór Kerenskiemu. ~~+~~ Powstrzymajcie dzielny, które Kerenski skierował przeciw Petersburgowi!"

Kongres przyjął ~~na~~ podstawowy zarys pokojowego wniosku. ~~Który~~ Kongres przedkłada rządom wszystkich krajów prowadzących wojnę ~~+~~ bezwłoczne rozpoczęcie rozmów o demokratycznym, sprawiedliwym pokoju. Uchwała brzmi dalej:

~~1924~~ 1022

494

~~Dalej powiedziano jest:~~ »Pod aneksyami względnie przywłaszczeniem sobie obszarów przemocą rozumie rząd wszelkie wcielenie małego słabego narodu do wielkiego potężnego państwa, bez jego zgody, zatrzymanie przemocą któregokolwiek narodu przez jedno z państw, odmawianie ludności wbrew jej objawionej woli prawa do przeprowadzenia głosowania ludowego, odmowa wycofania wojsk okupacyjnych, wreszcie odmowa prawa urządzenia formy rządu.

Rząd oświadcza, że wspomniane warunki nie mają być uważane za ostateczne, to znaczy, że rząd zgadza się z tem, aby zbadać wszystkie inne dążności pokojowe, **a obstaje tylko przy tem, aby te warunki z możliwie największym pośpiechem zostały zaproponowane przez kraje, prowadzące wojnę**, aby były nawskróś jasne, bez jakiegoś rysu tajemniczego.

3023 495

...d ...wej strony usuwa całą tajną dyplomacyę i podkreśla swoją silną decyzyę prowadzenia rokowań pokojowych otwarcie wobec całego świata oraz przystąpienia do ogłoszenia wszystkich przez poprzedni rząd po dzień 7 listopada 1917 r. uznanych, względnie zawartych tajnych umów. Rząd ogłasza te tajne układy za nieistniejące i nieważne.

Rząd, wzywając wszystkie narody do wdania się natychmiast w rokowania pokojowe, oświadcza ze swej strony gotowość urzeczywistnić tę wymianę zdań przez udzielanie pisemnych, względnie telegraficznych informacyi, jakoteż przez wymianę zdań zastępców różnych ludów, albo przez konferencye tychże zastępców. Aby te omawiania ułatwić, **rząd zamianuje swych pełnomocników w krajach neutralnych.**

~~3024~~

~~2926~~

496

Rząd proponuje rządom wszystkich wojujących, natychmiastowe zawarcie zawieszenie broni, przyczem jest zdania, że to zawieszenie powinno być zawarte **na trzy miesiące,** jako na przeciąg czasu, który wystarczy, aby rokowania doprowadzić do dobrego końca.

Rząd proponuje dalej, aby zastępcy wszystkich narodowości lub narodów, wmięszanych w wojnę, albo nią dotkniętych, wzięli udział w rokowaniach pokojowych«.

Odezwa, która jeszcze szczególniej zwraca się do robotników Anglii, Francyi i Niemiec, kończy się słowami: »Problemy oswobodzenia ludzkości od okropności wojny muszą być teraz ostatecznie wytoczone«.

Jak miewał wszystko ~~[illegible]~~
co od wszystkiej rewolucji pochodzi
uchwała ~~odezwa~~ jest bałamutna
żąda jasności a jasną
nie jest zato rozwlekłą. Nadaje się może socjalistom ale
nie rządom mocarstw. Na razie nie idzie o osoby nowej. Słowo
o rozejm na wszystkich frontach
Rada robotników i żołnierzy założyła swą główną kwaterę w Smoleńskim instytucie, którego ~~[illegible]~~ strzegł
silny oddział wojska. Stąd wychodzą wszystkie rozkazy..
Na gmachu wywieszona lista
nowego rządu..

~~2024~~ 3025 497

Angielski sekretarz stanu spraw zagranicznych Balfour przemówił T. 1
w izbie gmin przeciw niewczesnym rozstrzyganiom pokojowym, które
zdaniem jego nie przyspieszają lecz opóźniają pokój. Zwyczajem
obecnym wystąpił nienawistnie przeciw Niemcom. Zapytał ~~się~~
czy to zgodnem jest ze zdrowym rozsądkiem przypuszczać, że załatwione
wszystkie sprawy mogłyby być zadawalniająco
gdyby powiodło się doprowadzić europejskie mocarstwa
do zajęcia miejsc około stołu. Dla rokowań o takich
11 Zgodnem ze zdrowym rozsądkiem - dodał - byłoby, gdyby
Niemcy zgodziły się, jak to już publicznie przedniesiono,
przyznać dawne polskie królestwo w granicach
odpowiednich polskiej ludności. ~~[illegible]~~ Tego nie zechcą. Jakiż
zatem cel rokowań, na około stołu ~~[illegible]~~ rozprawy o takich sprawach

~~2928~~ 3026

498

Po demisji dotychczasowego gabinetu, przyszedł do władzy, w Madrycie, nowy, z Garcia Prieto przywódcą liberałów i demokratów, który zarazem objął tekę spraw zagranicznych, i gabinet oświadczył, iż w polityce zagranicznej zachowa ścisłą neutralność!..

~~2928~~ ~~2929~~ ~~3027~~

499

Układ japońsko-amerykański zawarty we Waszingtonie, przyznaje Japonii z powodu bliskości jej posiadłości, szczególne interesy w Chinach, przedewszystkiem w terytoriach graniczących. Terytorialna władza Chin pozostaje, pomimo tego, nie naruszona. Obydwa państwa nie zamierzają uszczuplić niezawisłości lub terytorialnej całości Chin i są zwolennikami zasady otwartych drzwi. — Przy tej sposobności Stany Zjednoczone i Japonia doszły do zupełnego porozumienia co do tyczy wspólnego, wojskowego, morskiego i gospodarskiego, działania we wojnie z Niemcami. —

Chiny założyły protest przeciw japońsko-amerykańskiemu przy[illegible] układowi.

~~220~~ 7028 500

Wielkodusznem i mądrem postanowieniem cesarz Karol zniósł
i zakazał w armii pojedynek.- Uzasadnił je wzniośle i przekonywująco
boskiem i ludzkiem prawem.
Pojedynek nieznany pogańskiej starożytności, nie znany wielkiemu
Rzymowi; wprowadzony przez barbarzyńców, powstał dopiero
w chrześcijańskich, średniowiecznych wiekach i był ~~[illegible]~~ sprzecz=
=nością z nauką przebaczenia Jezusa Chrystusa, moralnem i
duchowem nadużyciem. Wyrodził się, następnie z bohaterskiego, zadośćuczy=
dzikiego porywu w bezwzględny obyczaj osobistej zemsty, religijne
=nienia próżności ~~i~~ [illegible] nie dobrej sprawie.- Był zawsze nakazany.—
i ludzko nielogicznym. Ustawowo karany, w armii był obejście
Anglia świadczy, że wykształcone ogłaszane i cywilizowane społeczeństwo odwagi,
może bez pojedynku.-
Jeżeli dla zmazania obelgi potrzebnym jest, dowód odwagi, toczy się
niemal zawsze, gdzieś na kuli ziemskiej wojna ~~krwawa walka~~, dawała i daje

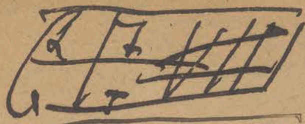
~~2930~~ ~~2931~~ 3029

501

niewinnie - lepszą, szlachetniejszą i pożyteczniejszą sposobność
złożenia go, niż wzajemne zarzynanie lub zastrzeliwanie się
i nieraz niesprawiedliwy wynik ~~walki~~ pojedynku.
Nietylko pięknem jest postanowienie cesarza, Karola ale także
chrześcijańskim, dobroczynnym; i jest światłym czynem. –

10 Listopada

=

C.Z. IX

502

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

17 Listopada 1917 r

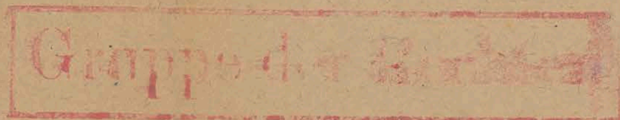
An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates rc. rc.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

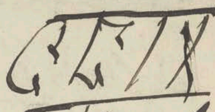
3030–3054

~~Krakau.~~
Wien,
IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

~~Wyp~~ Przypadek cesarza Karola
na włoskim froncie. – Dalsze
działania we Włoszech. – Zajęcie
Belluno. Pod Longarone włoska
dywizja 10000 ludzi wzięta do niewoli.
Odezwa króla Wiktora Emanuela.
Feltre zajęte. – Miejscowe, chwilowe
powodzenie Włochów. – Jenerał
Fayolle dowódcą francusko-angielskich
posiłków. – Mowa Orlando przy
otwarciu izby. Cesarza Wilhelma
przemowa do załóg podwodnych okrętów
w Adriatyku. Lloyd George ~~w~~ o Naczelnej Radzie. Goście
sprzymierzeńców we weneckich lagunach

Wirbie układ

Mowy Orlanda i Giolittiego we włoskiej izbie
Walki we Flandrii. — Postępy Anglików w
Palestynie. Cofnięcie się w Mezopotamii
Chiny i Ameryka. Sprzeczne z Rosji wiado-
-mości. Domowa wojna. Wiadomości o
porażce Kiereńskiego. Odezwa Trockiego
Niedokładne doniesienia. — Krwawy i rabunkowy
Zamęt w prowincjach. Zamordowanie ks. Romana
Sanguszko. Domowa walka pod Carskiem Siołem.
z 12 na 13 listopada. Pokój i podział ziemi.
Mowy Bonar Lawa, Lloyd Georgea i Upadek
Painlevé po naradach w Rapallo. — Gabinet Clemenceau —
gabinetu Painlevé. Gabinet Clemenceau — Politechnika
Rada Regencyjna. Uniwersytet i Politechnika
ponownie otwarte. Mianowanie rządu [illegible]
odrzucił kandydaturę hr. Tarnowskiego
z Ugrów o potrzebie [illegible] Szkodliwe wobec [illegible] pokojowa
berlińskich rokowań. Socjalistyczna, pokojowa
demonstracja we Wiedniu. Hr. Tisza i socjaliści
w sprawie polskiej

17 Listopada

~~2932~~ 3030 ~~CLVIII~~ CLIX

504

W przejeździe przez rzekę automobilem, na włoskim froncie cesarz Karol znalazł się w niebezpieczeństwie które zażegnanem zostało pomocą otoczenia zwłaszcza daną mu przez szwagra, ks. Feliksa Bourbon Parma. –

Dało to powód do szczerych objawów lojalności i przywiązania do monarchy, który nie przestał jednać sobie serc i dla którego chwilowo nieco ostudzone politycznemi zajściami ~~zło~~ uznanie, wzmocniło się włoskiemi zwycięstwami i szlachetnem postępowaniem cesarskiej pary. W obydwóch izbach Rady-Państwa odbyły się uroczyste posiedzenia dla wyrażenia radości z ocalenia z niebezpieczeństwa cesarza. Liczne, inne nastąpiły podobne objawy co monarchii. Cesarz Karol przebywa na zdobytym włoskim froncie, na którym objął naczelne nad zwycięskimi armijami dowództwo.

~~7031~~ ~~2433~~ 505

Nie nadaje sobie porowow prowadzenia dwojennych działań

nie ~~przyjmowa~~ przypisuje ~~sob~~ swej wojskowej między żołnierzy a zwycięstwa

Po królu bułgarskim ~~d~~ przybył, na wtasky widowni wojny

cesarz Wilhelm. – Powitał go cesarz Karol a cesarz Wilhelm

pospieszył następnie, do głównej cesarskiej kwatery, który

jest salonowy wagon i tam złożył ~~wizytę~~ uszanowanie cesarzowej

Zita. Obydwaj monarchowie zwiedzili ostatnie

ostatnie zwycięstwami pola walki, także zniszczone

Gorycji i pamiątki z rzymskich czasów Aquilei

~~Cezary~~ Augusta i Livi. –

Biletyny zwiastowały nowe powodzenia sprzymierzonych

wojsk które zdobyły Asiago, dotarły do Piave, zajęły Pieve

di Cadore i Agordo, podczas gdy armia feldmarszałka

Conrada postępowała na wschód Borgo ku granicy i walki ~~...~~ słowem

opanowała miasto Asiago. Wzięto w ogóle

7032 ~~2934~~ 506

Do niewoli 10,000 ludzi i zabrano 94 dział. —

Biuletyny z 11 t.m. mówiły o włoskim oporze na dolnej Piave. Działania w górach postępowały pomyślnie. Sprzymierzone wojska zajęły Belluno, w Siedmiu gminach ważne wzgórza. Silne przeciw uderzenia włoskie spełzły na niczem. Nad Piave sprzymierzeni zdobyli przyczółek mostowy Vidor. W górach działania pomyślnie postępowały, wzięto do niewoli kilka tysięcy ludzi. — Nadzwyczaj znaczne są straty włoskich w artylerii i wszelkich działach, których wprowadzić nie zdołali. —

Biuletyn z 12 t.m. donosił o wzięciu pod Longarone włoskiej dywizji, którą wzięto do niewoli w sile dziesięciu tysięcy ludzi wraz z jenerałem i obfitym łupem. Silną nawałą wyparty nieprzyjaciela poza Castel Tesino i Grigno. Następnie doniesiono o artylerii ... Dotarano do Feltre. Wzięto do niewoli cofające się Włochów. Na zachód od Belluno. —

~~7037~~ ~~2035~~ 507

Biuletyny z 13 zwiastowały przełamanie pasa Primolano.– Austryjacko-węgierskie wojsko zdobyło opancerzone Leona na Cima di Campo oraz wysadzone w powietrze Cima di Lan.. – Przez co najsilniejsze obronne graniczne stanowisko Włoch przedzierane zostało. Lamon i Fonzaso zdobyte.– Feldmarszałka Conrada armia wzięła do niewoli 2500 ludzi. W dolinie Cordevole wzięto do niewoli pułkownika, czterech sztabowców, cztery tysiące Włochów. Król Wiktor Emanuel wydał 10 z głównej kwatery odezwę do narodu w której mówi „Włosi! Odkąd naród dokonał swej niezależności i jedności nie doznał równie ciężkiej próby" Pomimo zaleca wytrwałości i (wygrania) pewności zwycięstwa przy poparciu sprzymierzeńców.

~~9034~~ ~~2936~~ 48,508

Biuletyn z 14. t. m. donosi o zajęciu Feltre i Primolano przez nieprzyjaciół, który od Adriatyku do Sasalbio stanął na włoskiej ziemi. – W Siedmiu gminach niemieckie wojska zdobyły górskie stanowiska na wschód Asiago oraz opancerzone … Monte Lisser. Włoski biuletyn z 13. t. m. mówi o włoskiem powodzeniu na wysokiej płaszczyźnie Asiago i odparciu nieprzyjaciela. Zdaje się że to ~~z~~ miejscowe powodzenie było chwilowe i bez wpływu na ogół działań wojennych.

Francusko-angielskiemi wojskami które spieszą na pomoc Włoch dowodzi jenerał Fayolle. Miał oraz ze sztabem

Po powrocie z Włoch p. Painlevé upadł jego gabinet
Po omówieniu dyplomatycznego i wojennego położenia
izba przyjęła porządek dzienny wyrażający zaufanie rządowi
tylko ~~192 głosami~~ 250 głosami przeciw 192 [illegible]. Wobec
tak małej większości ministerium ustąpiło,
podało się do dymisji.

7035 ~~7927~~

509

walki się do Włoch. Przewóz armii ~~rozpocząć się miał~~ miał się rozpocząć.—
Times donosi, że Cadorna nie przyjął przedstawicielstwa
Włoch w nowo stworzonej Naczelnej Radzie sprzymierzeńców.—
Przy otwarciu Izby 14 [listopada?] prezydent Orlando wygłosił
mowę przyjętą z uznaniem, poczem izba jednogłośnie
uchwaliła porządek dzienny deputowanego Boselli
w którym ponownie potwierdza mocną wolę narodową
zgody i skupienia wszelkich energii, aby dzielności
dzielności armii i w zaufaniu do sprzymierzeńców
stawić czoło ~~nieprzyjaciela takiemu~~ najazdowi nie=
=przyjaciela.
Cesarz Wilhelm w przemowie do załóg niemieckich
łodzi podwodnych torpedowych w Adriatyku zapewnił, że owocami
podwodne łodzie przypadło rozstrzygające co
przy zakończeniu walki tej
zwrotnej jeszcze nie zamknięty —

~~3076~~ ~~2738~~ 510

Lloy-George odczytał w izbie gmin układ francusko-angielsko-włoski o Naczelnej Radzie wojennej której siedzibą jest Versailles. Conajmniej raz na miesiąc zbierać się będzie. Zbyt jasnemi jej atrybucje nie są. Nie wzbudza ani takiej ufności jak wszystkie dotychczasowe ~~Rady~~ Rady Porozumienia.

Biuletyn z 16 donosi o postępach wojska austryjacko-węgierskiego we weneckich lagunach, gdzie zdobyty stanowiska w delcie Piavy i wzięty do niewoli 1000 ludzi. W dolinie Brenty zajęty Cismon. Także na północ Asiago wróg stracił zawzięcie bronione górskie miejscowości. Odznaczył się dowódca jednej austryjacko-węgierskiej

3837 ~~2939~~

511

armii Italia Wiktor Scheisch-enstuel – Jednostki austro-węgierskiej floty ostrzeliwały na lewem skrzydle ~~[illegible]~~ Cortellazzo nad nastepujących sprzymierzonych armii ujściem Piave. –

~~3038~~ ~~2440~~ 512

Na posiedzeniu właściwej izby 14, prezydent ministrów
Orlando zdał obszerne sprawozdanie z położenia a
„Po raz pierwszy nadchodzą do Włoch dumne wojska
podległe jednej, silnej woli i mocy Anglii, aby tu walczyć —
Nie po raz pierwszy zaś krew francuskich żołnierzy
zrosi włoską ziemię dla obrony wolności Włoch i
wspólnej wolności wszystkich narodów" Minister
mówił o powziętych w Rapallo postanowieniach,
oddał hołd jedności, ofiarności i okazanej silnej woli
rządu i narodu, przetrwania do końca.
Giolitti były prezydent ministrów który uchodził za przeciwnika
wojny ale skoro wybuchła przyłączył się do niej, rzekł, że teraz
nie czas na mowy ale na spokojne rozważania w obec ze energią
spokojem silnych mężów i na działanie z najwyższą spokoju
oraz szybkością — Zaufanie i gorący podziw dla rządu [illegible]
Uważają się usilnie zrządzeniem, by potrafił ich użyć i uratować ~~[illegible]~~
oraz przyszłość ojczyzny. Izba uchwaliła porządek dzienny
Boselliego i odroczyła się na nieograniczony
czas —

3039 ~~2414~~ 513

Orlando ~~przedstawił~~ swoją mowę w senacie i dodał, że zwycięstwo potrójne jest niezmiernie poważnem. Włochy mają przeciw sobie najlepsze [illegible] armii ~~[illegible]~~ Austro-Węgier i Niemiec—

~~2040~~ ~~2941~~ 514

Niemieckie biuletyn z 11, opisywał walki z Anglikami którzy wyprawie zostali krwawo za zajętego z początku terenu na flandryjskim froncie. Pięć razy ponawiali uderzenia bez ostatecznego powodzenia. Wzięto do niewoli między innemi oficera i dziesięć Portugalczyków. —

Jenerał Allenby donosił angielskiemu rządowi o dalszych powodzeniach jego wojsk w Palestynie i cofaniu się Turków.

W zamian z Mezopotamii rząd angielski zostawił wiadomość o cofnięciu się Anglików ze stanowisk zajętych ~~nad~~ nad Tygrysem, w skutku silnego naporu Turków —

Nie potwierdzone wiadomości niemieckie o objęciu ~~[illegible]~~ obrony, to jest zajęciu, przez Stany Zjednoczone portugalskich wysp Azorów, co wielkie w Lizbonie sprawiło wrażenie. —

3041 ~~2945~~ 515

Urzędowe wiadomości z Rosji ustały. ~~przez dni kilka nadchodzić~~

Brakło dokładnych i autentycznych.-

W Petersburgu miejski Komitet Bezpieczeństwa wydawał się nie sprzyjać przewrotowi i nowemu rządowi.- Kiereński miał stanąć na czele części wojska i wraz z Komitetem zwrócić się przeciw nowemu dyktatorowi w Petersburgu.- Znajdowano się w przededniu domowej wojny. Kiereński miał wydać odezwę, zwiastującą, iż przybył na czele wiernych wojsk Tymczasowego Rządu i rozpoczyna politykę. Rozkazy do wojskom okręgu petersburskiego które przystąpiły się do Tymczasowego Rządu.- przywołuje ~~do~~ do spełnienia obowiązków względem Tymczasowego Rządu ~~i wezwać delegatów~~ ~~do~~ ~~uwięzić tych którzy ich oszukali~~ i połączyć się z jego armią ~~do ... w Petersburgu wojsk~~ ~~Do partycypujących w Petersburgu~~ Wiernej Tymczasowemu Rządowi wojska w związku z Rządem radio-telegraficznie. Kozakowie mieli zająć Carskie Sioło i stację Radio ~~...~~.

Kongres robotników i żołnierzy uchwalił wniosek mediacyjny demokratycznych partji i trzech wojennie.-

3042 | ~~1944~~ 516

Nadeszły nie pewne wiadomości o bitwie pod Petersburgiem, zwycięstwie Kerenskiego i wkroczeniu do stolicy Komitetowa[nia?] ~~Doniesienia telegraficzne i ... donosiły~~ przyczyły się do Komitetu Bezpieczeństwa pod przewodnictwem burmistrza Umiarkowani socialiści opuścili Smolny Instytut i ~~...~~ następujący

Petersburga Schröder[a]

Admiralicja angielska otrzymała 13. t.m. Po zawarty telegramem bez drutu ~~telegram~~ komunikat rosyjski "walce wzrowej pod Carskiem Siołem rewolucyjne wojsko, kontrarewolucyjne siły Kerenskiego i Komitetowa zupełnie pobito"

Obrzwa Trockiego Żyda a gtównego dowódcy ~~...~~ wojsk nowego rządu zwiastowała ~~...~~ o chwalebnym ~~...~~ cios zadany ~~...~~ w nocy z 13" ~~...~~ w pobliżu stolicy ~~...~~ Kerenskiemu walka trwała jaszcze, ale sprawa warta ofiar" Pomimo tego nie były te wiadomości ~~Doniesienia ...~~ pewnemi i nie można było ~~...~~ jaki będzie ostateczny wynik

7043 ~~2044~~

517

Doniesienia telegraficzne z Rosji przerwanemi zostały —
Ostatnie ~~przyjęte~~ przybyłe wiadomości angielskiej admiralicji ~~z [illegible]~~
zaznaczały zwycięstwo Lenina nad Kerenskim. —
Inne doniesienia mówiły o czterech dyktatorach, który[ch]
Kerenskim, Kornilowie, Kaledinie ~~od~~ dowódcy Kozaków i
miał z nimi się potykać i Leninie naczelniku nowego
rządu. W Moskwie zaś miały krwawe starcia. —
A tymczasem w kraju straszny chaos, rabunki i
mordy popełniane przez chłopów i dezerterów.
Ofiarą ~~[illegible]~~ padł ~~miał~~ sędziwy, szlachetny Ks. Roman
Sanguszko w Sławucie, która splądrowana
i zniszczoną została, co zgrozą przejęło
nie tylko Polaków ~~ale~~. — ~~Podole~~ Wołyń
Ukraina a także inne prowincje mają być
widownią barbarzyńskich grabieży i
gwałtów. —
Rosja w pełnym zamęcie z dnia na dzień żyje strasznem
i szalonem życiem. — Wszelkie przewidywania
są niemożliwe. ~~[illegible]~~
Rosja stacza się w przepaść

3044 ~~2440~~ 518

I to także zaszkodzić miało Kerenskiemu iż zamieszkał
w Zimowym pałacu i sypiał w łóżku cara.
Wiadomości z Rosji nie tylko niepewnemi i niedokładnemi
ale wprost sprzecznemi były. Podług jednych zwyciężyli
Kerenski i Komitet, podług drugich Lenin i Trotzky. Jednopewnem
Tymczasowy Rząd lub Komitet Rewolucyjny.
było, że wybuchła domowa wojna, nierozstrzygnięta.
Wśród labiryntu Rad, Komitetów, organizacyj
Kongresów, Konferencyj nie podobna ~~[illegible]~~ się
rozpoznać. Zamięszanie sprawia zawrót głowy.
Podług wiadomości z 14. jenerał Murawiew
naczelny dowódca wojsk walczących przeciw
Komitetowi ogłosił biuletyn o zwycięstwie
rewolucyjnej armii w nocy z 12 na 13 pod

No. 1

~~2045~~ ~~2141~~ 519

Carskim Sztabem, nad kontrrewolucyjnem wojskiem Kiereńskiego i Korniłowa, biletyny ~~zgodny~~ z domniemaniem angielskiej admiralicji; ~~biuletyn~~ mówi, ~~że~~ ono zawarty walkę z mocarstw nakazuje w imieniu rewolucyjnego rządu, stanić oraz wszystkim wrogom rewolucyjnej demokracji i zarządzić wszystko co postarają może do pochwycenia i aresztowania Kiereńskiego.

Trocki ~~Trotzky~~ wydał rozkaz ~~wczoraj~~ w imieniu noc ~~[illegible]~~ z 12 na 13 b.m. ludowych komisarzy w którym zawiadomił, że narzucił historyczny i dalej ruszał wojska Kiereńskiemu, który ruszał wojska przeciw Petersburgowi. Dla ~~[illegible]~~ stanowcza rewolucji, ~~[illegible]~~ została ~~[illegible]~~ a my ~~[illegible]~~ rady odpowiedź. Cofa się. Panowanie rozbitków i ~~[illegible]~~ może nie jest rozpoczęły ofensywę.

~~2744~~ 3046 520

przejściowemu — głosi — Trocki — lecz nie zmieniamy faktu —
~~przejściowego rządu~~
zwalczać Kiereńskiego znaczy ~~ustalenie~~ ustalić prawo ludu do
pokoju, wolności, ziemi, chleba i władzy. Musimy
jeszcze walczyć, ale droga jest już wolną i ~~pewną~~
zwycięstwo —

W głównej kwaterze naczelnik ogólnego Komitetu
armii Perekrestow wydał odezwę do
~~na~~ Konstytuanty, i
z żądaniem likwidacji przesilenia zwołania
na podstawie bezwzględnego pokoju i
natychmiastowego wniosku ogólnego
oddanie ziemi, ~~[illegible]~~ ziemiańskiej Komitetom —
Wieść sprzeczne nadchodziły te wiadomości. Dotąd
była że zacięta wojna Dokoła miasta Petersburga
Domniemania mnożyły raz o powodzeniach nowego
rządu, to znów dawnego i Kiereńskiego —
W Petersburgu wybuchać miały
znaczne pożary —

2047 ~~2948~~ 521

Wydział zagraniczny Rewolucyjnego Komitetu maksymalistów-bolszewików miał postawić na porządku dziennym zawarcie pokoju, albowiem ani jeden dzień dłużej nie chce prowadzić wojny ~~o zam~~ oraz miał zaznaczyć, że gdyby Francja, Anglia, Włochy, Ameryka miały odmówić udziału w rokowaniach, ~~wojnie~~ podczas gdy środkowe mocarstwa gotowemi byłyby przystąpić do nich, rosyjski proletaryat nie mógłby zasłonić tamte ~~tamte~~ przed przerzuceniem sił środkowych mocarstw na Zachód. — Maksymalistyczne bolszewickie stronnictwo musiałoby jednak dalej prowadzić wojnę, gdyby środkowe mocarstwa zamierzały rozwiązać jednostronnie przed pokojowemi rokowaniami polską, kurlandzką i litewską sprawy. Stronnictwo zresztą udziela zupełną wolność wszystkim narodom Rosji, orzeczenia, czy chcą żyć wspólnie z rosyjskim, czy też odłączyć się od niego. —

~~3048~~ ~~2940~~ ~~2974~~ 522

Wobec ostatnich wypadków wyrazowe Porozumienia szczodrzejszemi się stają niż czynów.–

Na cześć lorda majora Kanclerz skarbu Bonar Law między innemi powiedział iż dziś przyszłość Rosji jest księgą o siedmiu pieczęciach. Zakończył słowy „Niemcy nigdy nie wygrają, dopóki nie pobiją francuskich i angielskich armii”

Zapowiedział utworzenie jednego, generalnego sztabu Anglii, Francji i Włoch. Odtąd od angielskiego Kanału do Adriatyku front będzie mógł być poczytany ~~[illegible]~~ za jednolity. Braku dotąd takowego przypisał niepowodzenia.– Objawił wielkie nadzieje ~~[illegible]~~ w pomoc Stanów Zjednoczonych.

~~Po powrocie z Włoch~~ Deschanel Prezydent izby francuskiej dał śniadanie na cześć ~~Lloyd George~~ Lloyd-Georgea po powrocie jego ~~z~~

3049 ~~2750~~

Pierwszy angielski minister wypowiedział mowę

z Włoch. ~~Pr~~

w której zwinnie przypisał włoską przegraną brakowi jedności

między sprzymierzeńcami i powitał utworzenie Rady sprzymierzeńców ~~nadzieję~~ nadzieję

których armie walczą na zachodnim froncie i wyraził + [illegible]

że osiągnięta zostanie współpraca Stanów-Zjednoczonych opóźnienia

Brak jedności Niezgoda między sprzymierzeńcami, był powodem oddany.

zwycięstwa. Każdy kraj był sam także w prowadzeniu wojny Francja.

były powodzenia, ale klęski stąd powstały, że zamiast

Anglia, Rosja, Włochy prowadziły osobne wojny zdało

jednej. Stąd klęska Włoch. Na nic było by nie ~~nie~~ szczęścia

nie uznać całej doniosłości

Nieprzyjaciel postąpił 50 kilometrów po za

włoskie linie, wziął do niewoli 200000 ludzi

zdobył 2500 dział najlepszych. Zapobieżenie

katastrofie zależy od szybkiego i dostatecznego

stworzenia jedności frontu. Po tamtej

ustanowiliśmy Najwyższą Radę

~~3050~~ ~~7937~~ 529

Wojna przedstawiła partykularyzm, z którego jednolitość.
Gdybym nawet zwątpił o Rosji, nie zachwiany byłbym przecież
przekonany o ostatecznem, na~~szem~~ dłuższym stanie.—
Minister prezydent Painlevé na śniadaniu - które
dał dla ~~powitania~~ Lloyd Georgea po powrocie
z narad w Rappolo powitał go długą mową
Zawiadomił że francuskie dywizje opuściły
front i żądną podziwu szybkością pospieszyły
do Włoch. Licznemi pociągami nadjeżdżają
tam francuscy i angielscy żołnierze, ~~str~~ stanowić
działa i amunicja. ~~Ma~~ Musi
jeden front, jedna armia, jeden
naród. Będzie to zadaniem międzynarodowego
wojennego Wydziału czy też naczelnej wojennej
Rady, które wielkie sprzymierzone
narody, właśnie, stworzyły.

~~3097~~ ~~2252~~ 525

ci którzy w obecnych stosunkach myślą o polityce zdradzają najświętsze interesy ojczyzny i ludzkości. Nie ~~Nasza~~ ~~jest~~ jest walka i tylko walka aż do dnia triumfu prawa na polach bitew

Wobec p. Painlevé wygłosić mowę o wojennem położeniu. Francja uznaje odznaczenie Włochom albowiem przez ich neutralność w 1914 pozwoliła Francji stawić czoło niemieckiemu najazdowi. To też pospieszy im z pomocą. Stanowisko utworzenie Naczelnej Rady Wojennej do której ale współdziałanie przystąpi Stany Zjednoczone. Także oczekiwania Rosji i Japonii. O współudziale w niej

Współudział Stanów Zjednoczonych w polityce wspólnej pracy wojskowej i gospodarczej jest ~~...~~ zdecydowany. Ich przedstawicielem będzie pułkownik House

3092 ~~2954~~ 526

Nadchodzą ciężkie miesiące. Przy nieistniejących środkach którymi sprzymierzeńcy rozporządzają potrzebna jest ścisła między niemi jedność. –

Po tej mowie i rozprawie nad nią izba przyjęła porządek dzienny wyrażający zaufanie rządowi tylko 250 głosami przeciw 192. Było to już nie dobra dla gabinetu zapowiedzią.

Painlevé zażądał odroczenia się rozpraw nad interpelacjami o wewnętrznej polityce aż po konferencji sprzymierzonych i postawił sprawę zaufania.

Wniosek odrzucony dostał 277 głosami przeciw 186. Ministrowie wśród wołany opuścili salę obrad. Gabinet podał się do dymisji. – Prezydent Poincaré polecił najuniżeniej zwykłemu przeciwnikowi

3053 ~~2~~ 527

Clémenceau utworzeniu gabinetu, ~~wszem~~ ~~ten~~ ~~a~~ (ego ten) się podjął
Był dotąd zwolennikiem wojny aż do zniszczenia
jednej z walczących stron.—
Połączenie się dwóch przeciwników jest patryjotycznym czynem.
Który stawia ponad wszystko zbawienie Francji.
Clémanceau przedstawił prezydentowi Poincare
swój gabinet który jest mieszczańsko- Koncentracyjnym.-
Socjaliści nie biorą w nim udziału i zapowiadają
opozycję. Clemanceau przy naczelnictwie gabinetu
objął tekę wojny. Ministrem spraw zagranicznych ~~dawki~~ (naturalnie)
jest Pichon. Który już był nim dawniej. Ministrem spraw wewnętrznych jest Pams który
był Kandydatem na prezydenta rzeczypospolitej
przeciw Poincaré.—

9054 ~~2456~~ 528

Rada Regencyjna we Warszawie ukonstytuowała się wewnętrznie i jeneralnym jej sekretarzem jest, były z Dolnej i zasłużony ks. Kanonik Chełmicki. Do działania nie przystąpiła dotąd, albowiem utknęła na nominacji prezydenta ministrów, na którego dwukrotnie przedstawiła rządowi środkowych mocarstw hr. ambasadora Adama Tarnowskiego, co dwukrotnie niemiecki rząd odrzucił, skąd wynika pożałowania godna strata czasu. Rada Regencyjna, powiadają, kieruje się nie tylko tem iż hr. Tarnowski byłby najwłaściwszym ministrem prezydentem, ale także skłaniającym jest brakiem innego odpowiedniego kandydata

~~2757~~ 3055 529

Co nie było objawiającem jest dla państwowości —

~~Pałacu~~ Do utworzenia rządu, z prezydentem ministrów

na czele, Komisja przyjmowała byłej Tymczasowej Rady

Stanu. Wydawać będzie za zgodą Rady Regencyjnej

zarządzenia. —

Uniwersytet i Politechnika po grzesznej [?] stracie czasu i

otwartemi zostały ponownie, już pod polskim,

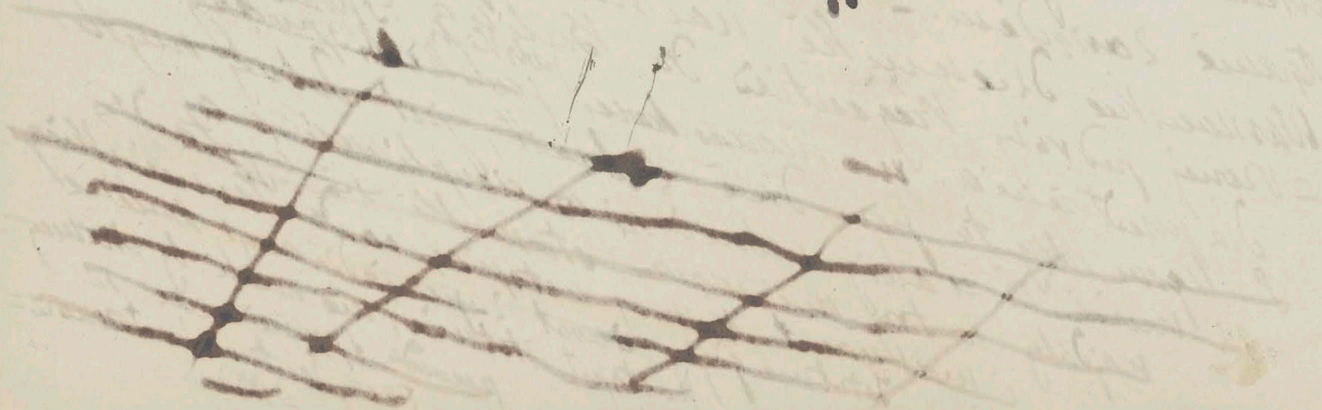
wyłącznie zarządem. — Dzienniki

Warszawskie nadmieniają o zamie=

=rzonej podróży Regentów do Berlina i Wiednia

dla przedstawienia się monarchom w sprawie polskiej [?]

[illegible]

3096 530

P. Ugron który te parę dni bawił nie jest zbyt zadowolony
z położenia. Między Austro-Węgrami i Niemcami są znaczne
różnice w sprawie polskiej, wcale jeszcze nie wygładzone. Poczytuje
za niedołęgowatą pierwotne odrzucenie przez Berlin
prezydentury ministrów hr. Tarnowskiego. Stanowi, albowiem
gdyby miało przyjść do austryjacko-polskiego rozwiązania,
wpadłby główny powód dla Niemiec obawy. Z wysłannikami
Wiednia toczyły się narady z niemieckimi, wcale nie co do mi
ale o szczegóły na podstawie podwójnej okupacji, wcale nie co do
ogólnego i ostatecznego załatwienia. P. Ugron mniema że
jednak iż należy się uzbroić w cierpliwość a może
jakie trzy miesiące stosunki się wyprostują i może
nawet wtedy Niemcy nie stawiałyby veto co do przypuszczenia
hr. Tarnowskiego. Ale są to tylko przypuszczenia
P. Ugron bardzo nie miło dotknięty był szkodliwą

2959

5-31

3077

~~Rada Regencyjna przyjęła z powodu szczęśliwego~~
~~zakończenia wypadku cesarza Karola pewne~~
~~z zadowoleniem i powinszowania~~
~~z pełnem wzięta i politycznego~~

rozgłoszeniem berlińskich rokowań.– Nastąpiło ono z Berlina
i stąd obudziło podejrzenie iż w tym zamiarze z tej lub owej
niemieckiej strony.– Niemniej dziwnem się wydaje że nie tylko
tutejsza cenzura ~~pozwoliła~~ przepuściła odnośne doniesienia ale
że ministerstwo spraw zagranicznych zachęciło tutejsze wielkie
dzienniki do omawiania ich we wstępnych artykułach.–
Mogło to pochodzić z ~~[illegible]~~ niezorientowania się, lub z chęci
pozyskania Koła Polskiego we wewnętrznych sprawach
oraz podczas delegacyjnych ~~[illegible]~~ rozpraw.–

Rada Regencyjna przesłała z powodu szczęśliwego zakończenia
wypadku cesarza Karola wzięte i polityczne wzruszenie
powinszowanie.–

~~Wak~~ ~~2160~~ ~~2989~~ 3058 532

W niedzielę 11.1. odbyła się ~~trz~~ tu we Wiedniu
trzydziestotysięczna, socjalistyczno-robotnicza
Demonstracja, za natychmiastowym pokojem porozumienia. –
Zgodnie ze żądaniami się niemieckich socjalistów wśród
~~Zgodnie~~ mowy ~~swoiny~~ i rezolucje oświadczyły się obradujące pod pozorem
uchronienia ~~aby uchronić~~ Polski od wszelkiej zależności od
monarchii, przeciw austryjacko-polskiemu
rozwiązaniu tej ~~tej~~ te sprawy, dla tego, aby
nie było przeszkodą przyjaźni z nowym w
Rosji wywrotem, który demonstracja
najserdeczniej ~~powitał~~ powitała. –
Dowiedziałam się że w 1914 r kiedy, jako o tem poprzednio
mówiłem, miał być po wkroczeniu do Królestwa Polskiego
austryjacko-węgierskiej armii wydany tworzący manifest

~~2961~~ 3059

cesarza do polskiego narodu w duchu ~~polskim~~ ~~austryjackim~~ polskiego rozwiązania. Franciszek Józef przyjął, przedtożony mu przez wspólnego finansowego ministra Bilińskiego ~~?~~ który dla i rzecz była postanowioną oraz gotową już. Wszystko to zmieniło ~~?~~ ~~sz. Tiszy~~ ~~który~~ po przybyciu do Wiednia ~~krótko~~ ~~?~~ ~~dla~~ ~~?~~ który z Krakowi wytoczył nie tylko powiedział i ~~przechadzanie~~ zapobieżenia temu wrażeniu przed uczynić i dygnitarzom i że nie należy tego uczynić przed ogłoszeniem Królestwa Polskiego ale główne opanowaniem ten, że po takim akcja nigdy już nie mogło by ~~?~~ przyjść do porozumienia i przyjaźnie między rosyjskim a węgierskim królem, ~~?~~ austryjackim, cesarzem ~~?~~ tak samo, jak teraz ściśle porozumienia, z obawy carem; z rewolucją. są austryjacko-polskiemu rosyjską o dobre stosunki z rosyjską

17 Listopada

~~GEX~~ ~~GEIX~~

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

24 Listopada 1917 r

534

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates ꝛc. ꝛc.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

3050-3097

~~Krakau.~~
Wien,
IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

C G 7 X

535

Pierwsza rocznica zgonu cesarza Franciszka Józefa. – Dymisja hr. Polcera. –

Wojna we Włoszech. – Angielsko-niemiecka morska potyczka pod Helgoland. – Przerwa we ~~Pers...~~

Włoski opór nad Piavą. – Pomocnicy francusko-angielski korpus. – wszystkich działaniach.

Bitwa pod Cambrai. – Z Palestyny. – Z Finlandii. –

Sprzeczne z Rosji doniesienia. –

Niewyjaśnione w Rosji położenie.

Pierwsze urzędowe wiadomości – Rząd skrajnych w Petersburgu pod nazwą Rady Komisarzy Ludu z Leninem na czele. –

Przesyła rozkaz zawieszenia broni i Jego komisarz spraw zagranicznych Trocky wzywa ambasadorów żądanie ogólnego rozejmu i spokojnych rokowań. – Odpowiedź i rządów w Radzie Państwa i węgierskim sejmie na zapytania o rozejmie. – Niemieccy socjaliści i hr. Tisza wobec Rosji – Anglia nieuznaje rosyjskiego skrajnego rządu Lenina –

Najwyższa Rada wojenna – Porozumienia –
Opozycja z jej powodu przeciw Lloyd-Georgeowi
Obrona Lloyd-Georgea. Narada w jego
mieszkaniu angielsko – amerykańska. –
Wysłanie japońskich wojsk do Europy. –
Balfour o Niemczech –
Program gabinetu Clémenceau. –
Rada Regencyjna Królestwa Polskiego –
Niemieckie warunki – Odezwa do
pisma Rady – Regencyjnej do
monarchów sprzymierzonych mocarstw. –
Odpowiedzi cesarzy. – J. Jan
Kucharzewski prezesem ministrów. –
Sprawa polska w sejmie węgierskim.
Oświadczenie prezydenta ministrów
Wekerlego. Hr. Tisza przyjmuje do
wiadomości
Polska i Węgry. – ~~24 Listopada~~

24 Listopada.

3060 ~~2162~~ ~~CLIX~~ CLX

Cesarz Karol i cesarzowa Zita przybyli z włoskiego frontu do Laxenburga
dla obchodu pierwszej rocznicy zgonu cesarza Franciszka-Józefa. 536
Po czem cesarz powrócił na włoski front
~~Za~~ Za tego krótkiego tu pobytu, dyrektor cesarskiego gabinetu
Polzer otrzymał niespodziewanie dymisję. Był ~~[illegible]~~ pozostał
ulubieńcem cesarza, który go ~~[illegible]~~ i szybko posunął - nadał mu
~~[illegible]~~ i więcej dwunastokrat; ~~[illegible] tygodni~~ ~~[illegible]~~ jedynego
tajne radztwo ~~tam~~ hrabstwo. P. Polzer uchodził, za [illegible] przypisywano ~~[illegible]~~
to głośnego dzieła [illegible] manifesty, między innemi
wiele aktów swego panowania. Posiadając faworyta uważano ~~[illegible]~~ i że
przedwczesną amnestii - Posiadając prawdopodobnie ~~[illegible]~~ - Mówią mi że cesarzowi
mieć ważne powody a prawdopodobnie obowiązków - przedstawić [illegible] ustąpienia z
Swiadczyć będzie o zrozumieniu ~~[illegible]~~ władczych obowiązków. P. Polzer miał nie [illegible] zamiar ustąpienia [illegible] działalności
od [illegible] już od pewnego czasu ciągnęła się. Trzeba ratował zatwierdzenia i okazał zamiar [illegible] niedopowiedzialność ~~[illegible]~~ i zamiast
aktu amnestii (i już wtedy tej [illegible] takich przeciwnym był ~~[illegible]~~ dyrektor cesarskiego
urzędu. P. Wekerle także przeciwny. Dowody ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] gabinetu
Okrągłej

~~3061~~ ~~Oddalił~~ ~~po~~ ~~2763~~ posłuchania u cesarza chorwackiej deputacji nie zawiadomiwszy go o tem. Cesarz ~~postawił~~ ~~ulubieńca~~ dla państwowej potrzeby –

~~2763~~

Wojska sprzymierzone uczyniły dalsze postępy między Brentą i Piave 17 listopada; zdobyły Monte Prassolan i Senuna. Na dolnej Piawie przednie ich straże wobec przewagi nieprzyjaciela cofnęły się na wschodnim brzegu rzeki Lirano usadowiły się nowy wróg dotąd –

Biuro Wolffa donosi iż 17. t. m. rano po raz pierwszy w początku wojny potężne, zbrojne, morskie, angielskie siły próbowały wtargnąć do niemieckiej zatoki. Niemiecka straż spostrzegła je już na linii Hornsrit – Terschelling i napotkały bez trudu i strat odparły je natychmiastowem przeciwuderzeniem –

Na włoskim froncie przednie straże staczały walki. Włosi dość silny w wielu miejscach stawiali opór. Sprzymierzeńcy zdobyli wielka ważnych wzgórz. –

Biletyny z 19 świadczyły że Włosi stawiali opór nawet miejscami podejmowali ofensywę że walki były dość ciężkie. Na południu w Feltre wojska Verailesa

~~2464~~ 3062 538

po zaciętych zapasach zdobyty zos[tały] Quero oraz Monte Cornella Włosi każdą piędź ziemi w korzystnych stanowiskach bronili, nowe wprowadzali siły, ale – stwierdza niemiecki biuletyn – "nie dorosło do nieporównanej zaciętości, zaczepnej siły naszej piechoty. Mimo to wroga nieprzyjaciel zatrzymał odparty." Wieczorny biuletyn "Żywe walki w górach między Brentą i Piave". Biuletyn z 20° "W górach między Brentą i Piave, zawzięta walka na północnej pochyłości Monte Tomba. Wszystkie ~~[illegible]~~ próby Włochów odzyskania straconych miejscowości pozostały bezskutecznemi."

Obydwie armie stanęły nad Piave i tu nastąpiła przerwa wielkich działań. Przednich straży wycieczki na drugą stronę rzeki, przerywały chwilowo bezczynność a odpowiednio jak przymierzonych, włoskie biuletyny śmiało głosiły jako powodzenia. Z urzędowej austryjacko-węgierskiej strony, zapowiedziano przerwę ~~w~~ we wszystkich działaniach dla wprowadzenia posiłków i wypoczynku. Zajęły 22 sprzymierzone wojska Monte Fontana i Monte Spinuccia

~~2765~~ ~~3063~~

539

Sprawozdanie z dnia dzisiejszego brzmi: „Między Piave a Brentą
i w Siedmiu gminach, nieprzyjaciel przedsięwziął wczoraj
znowu silną ofensywę. Wszystkie jego uderzenia rozbiły się
przy ciężkich dla Włochów stratach. Przeciw ich opór ~~[illegible]~~
silniejszym i bardziej wytrwałym jest, niż wnosić
można było, ~~[illegible]~~ po zachowaniu się w ostatnich walkach
włoskiej piechoty.-
Nic niezauważono dotąd o działaniu francusko-angielskiej
pomocniczej armii. Według zeznania jeńców, stać
mają w pogotowiu angielska, siedem francuskich
i włoska dywizje przybyłe z macedońskiego
frontu.-

~~2961~~ 3064 540

Niemiecki wieczorny biuletyn z 20go „Między Bapaume a Peronne na drodze do Cambrai, Anglicy uderzyli ~~sił~~ licznemi siłami i zdobyli okolicę. Nasze przeciwdziałanie jest w biegu"

Biuletyn z 21go opisywał bitwę pod Cambrai i przyznawał, że w głównem jej miejscu powiodło się nieprzyjacielowi zdobyć okolicę, podczas gdy rezerwy zatrzymały go; jednak w rękach nieprzyjaciela pozostały Graincourt i Marcoing i wojskowego straciliśmy wiele znajdującego się tam.

Zapasu

Wieczorny biuletyn „Pod Cambrai Anglicy po południu ponownie uderzyli. Walka jest w biegu. Po południu znaczne francuskie siły uderzyły na front od Craonne do Berry-au-Bac."

3065 ~~2967~~ 541

Niemiecki biuletyn z 22 opisywał nie zakończoną bitwę pod Cambrai

~~Wieczorny~~ biuletyn „Pod Cambrai, po silnem ogniowem przygotowaniu,

nowe angielskie uderzenia ~~na~~ niczem spełzły"

Pomimo iż Niemcy zapewniają, że Anglicy nie dopięli celu pod

Cambrai, widocznie jednak poczynili postępy i nie bez prowadzenia walczki

Wieczorny ~~Niemie~~ Niemiecki biuletyn z 23 donosi, iż ponowne usiłowanie

Angielskie przełamania frontu spełzło na niczem przy znacznych

stratach nieprzyjaciela. Po zawziętej walce niemieckie wojska

odrzuciły i wyparły nieprzyjaciela z lasu La Folie

Fontaine Anglicy cel główny zdobycie podstawy niemieckich

Angielski cel główny zdobycie podstawy niemieckich

tudzież podwadnych nie został dopięty

3066 ~~2168~~ 542

Podczas gdy turecki biuletyn zmniejsza powodzenia Anglików w Palestynie, angielski z 18. t.m. donosi o zajęciu Jaffy bez oporu i o dalszym cofaniu się Turków.

Turecki biuletyn z 22. donosi o silnym uderzeniu na front w Palestynie, odpartym na całej linii. Anglicy zmuszeni zostali cofnąć się.

20

Niewyjaśnionem pozostawało położenie w Rosji
Krzyżowały się wieści o zwycięstwach nowego rządu,
losie Kerenskiego, zachowaniu się Kaledina na czele
Dońskich Kozaków, Korniłowa. Ci dwaj mieli się
połączyć dla tymczasowego poparcia Kerenskiego
przeciw maximalistom-bolszewikom.
We Finlandii wybuchnęła znowu wojna domowa. Socjaliści
przy pomocy rosyjskiej marynarki mieli wzięli górę
w Helsingforsie i dokonali zamachu stanu, zajęli
wszystkie publiczne instytucje, rozwiązali sejm i nowy
senat, ogłosili jako prawomocny dawny socjalistyczny
sejm i nowy senat. Potem jednakże, gwardia obywatelska
opanowała urząd ~~telegraficzny~~ policyjny. Ogólny
oraz zastrzegła kolejarzy strajk, przerwał wiado=
=mości. Zdawało się jednak że socjaliści byli
panami położenia i wzięli władzę w swe
ręce.– Niemal cała służba poczt.
kolei i telegrafów ustała była.

~~2969~~ ~~2970~~ 3068 544

Rosja rozpaść się może na wiele rzeczypospolitych zanim powstałaby ~~władza~~ ze zamieszania władza; wtedy trudno jej ~~przyjdzie~~ przyszłoby przywrócić całość i jedność państwa które były dziełem wieków i wielu znakomitych władców.

~~2971~~ ~~3069~~

545

Z Rusi wciąż sprzeczne nadchodzące wiadomości. Wskutku ogólnego bezrobocia w Finlandii i wojny domowej zupełny brak doniesień. Wieści o próbach utworzenia koalicyjnego rządu ze skrajnych maksymalistów umiarkowanych socjalistów i Kozaków, którego głównym programem: pokój. – Wprawdzie powiodło się skrajnym – Leninowi utworzyć rząd w Petersburgu ale nie mają możności rządzić całą Rosją. Władze Maszyna ustała, ~~...~~, urzędnicy odmawiają służby nowemu rządowi. W Moskwie po kilku dniach terroru, miał zapanować pokój, pokój wyczerpania i trwogi, który nie zapewnił żadnej stronie zwycięstwa. Pogłoski o Kaledinie, o Kiereńskim który miał ujść za granicę. – Zgoła nie wie się nic o tem co się co

Temps pisał 18/11 ~~...~~ 9/11

Mój dzień

Jedynie ważniejsze wiadomości zdawało się ~~dzisiejsi~~ zawierać oświadczenie w izbie gmin ministra spraw zagranicznych Balfoura 9/11 Potocznie o

~~3070~~ ~~2292~~

546

Rosji jest jeszcze nie wyjaśnione, aczkolwiek zdaje się że najskrajniejsi
najzupełniej stolice opanowali w Petersburgu i Moskwie. Rokowania
o utworzenie koalicyjnego rządu nie doprowadziły, dotąd do
skutku. Przerwane telegraficzne połączenie z angielską ambasadą
jest przyczyną. Ambasador angielski pozostaje na swojem
stanowisku

Na czele Gabinetu najskrajniejszych ~~stoi~~ stanął Lenin, ministrem spraw
zagranicznych ma być Trocki; majątek Horwicz ministrem magnatki
podsekretarzem socjalistycznego ministerstwa pani Kollontay
aresztowano ~~[illegible]~~ z rozkazu Kerenskiego jako szpieg. W Moskwie zajście
miały krwawe walki, przy czem
wiele budowli dziejowych dostało
Nowy rząd bolszewików ma[?]t usunąć Lednickiego
z prezesostwa polskiej Komisji likwidacyjnej i
powołać na jego następcę adwokata Kozłowskiego.
Zaprzeczono temu następnie, co znów
świadczy jak ostrożnie przychodzi przyjmować
doniesienia z Rosji.

~~2472~~ 3071

547

Wtem, Biuro Kontra doniosło, że nowy rząd rosyjski tak nazwany
bolszewików, polecił ~~zawiadomił~~ ~~głównego~~ głównemu dowódcy ~~zbliżyć się do~~
~~nieprzyj~~ zwrócić się do nieprzyjacielskich dowódców
~~z w~~ z oświadczeniem rosyjskim, dla rozpoczęcia
~~za~~ pokojowych rokowań.

Oficerowie przybyli tu z galicyjskiego frontu mówią że rozejm choć
nie zawarty istnieje. Po obu stronach walka ustała a kiedy
niekiedy z naszej strony padnie strzał, z tamtej poczytują to
za obrazę i żądają aby się nie powtórzyło. Na rosyjskim froncie grają w bridgea. — Na obydwóch frontach
wywieszone są białe chorągwie — Biuro Wolffa zapisuje że Rosjanie wywiesili w strzeleckich
rowach białe chorągwie i gromadnie zbliżyli się do niemieckich
wojsk, te obznajomiły ich z wewnętrznemi wypadkami
w Rosji, które ukrywanemi są przed rosyjskiemi
z oburzeniem.

3072 ~~2071~~ ~~2071~~

Nowe doniesienia o tyle wyjaśniły narazie położenie w Rosji iż Kongres
robotników i żołnierzy ustanowił w Petersburgu rząd który
przyjął nazwę Komisarzy Ludu; ~~którego~~ prezydentem jest
Ulianow-Lenin, Komisarzem spraw zagranicznych
Trocky, Komisarzem wojny Krylenko, Sekretarzem
Gubanow.—
Rząd ten ~~ostatnio~~ który się mieni Radą Komisarzy Ludu
wydał ostatnio 20. tego rozkaz głównodowodzącemu Duszoni-
=nowi ofiarować wszystkim toczącym wojny — rozejmu.
Duszonin odmówił stanowczo wykonać ten rozkaz i
Rada odwołała go z głównego dowództwa i w jego miejsce
mianowała Krylenko. Zdaje się że Duszonin
nie chce zastosować się do tego zarządzenia.—
Instrukcja dla Duszonina podpisana przez Lenina
Trockiego, Krylenko, Gubanowa ~~z~~ opatrzona

3073 ~~2975~~ 549

stary: Obywatelu Naczelny Dowódco armii! zawiadamiała ci Rada wczoraj [illegible]
sprowadzaną przedstawić wszystkim krajom prowadzącym wojnę
i ich rządom wniosek aby ogłosiły na wszystkich frontach rozejm
i do układów pokojowych ~~przystąpiły~~ na demokratycznych
podstawach przystąpiły. Dziś kiedy władza Rady ustaliła się w
najważniejszych ośrodkach kraju, poczytuje ona za naglące
stawić ten wniosek krajom sprzymierzonych i nieprzyjacielskich
krajów. Rada poleca ci Obywatelu Głównodowodzący
zwrócić się do dowódców nieprzyjacielskich armii z wnioskiem
natychmiastowego zaniechania wojennych działań
w celu przystąpienia do pokojowych konferencji
Zawrzeć rozejm dopiero po nadejściu zezwolenia
Rady, której masz zdać sprawę z przebiegu
układów.—

~~3075~~ 3074 550

Komisarz dla spraw zagranicznych Trocki przesłał jednocześnie ambasadorom ~~oświadczenie~~ zawiadomienie o powstaniu 8 listopada nowego rządu rosyjskiej rzeczypospolitej, czyli Rady Komisarzy Ludu. ~~Przedstawia~~ ~~Prz~~ Przekłada im zawarcie wniosek uchwalony przez Kongres robotników i żołnierzy rozejmu i demokratycznego pokoju bez aneksji i odszkodowań opartego na zasadzie niepodległości narodów i ich prawa stanowienia o sobie i ma zaszczyt prosić ich, aby uznali ~~[illegible]~~ w nim ~~za~~ urzędowy wniosek natychmiastowego zawarcia rozejmu na wszystkich frontach oraz natychmiastowego zapoczątkowania pokojowych układów. Rząd rosyjskiej rzeczypospolitej przedkłada ten sam wniosek wszystkim narodom i ich rządom. W zamian od ominięcia francuskiego ambasadora końcowy ustęp brzmi: „Zechciej Panie Ambasadorze przesłać francuskiemu narodowi zapewnienie najwyższego uszanowania ~~[illegible]~~ będącej ~~rządu~~ Rady Komisarzy Ludu, który nie ~~[illegible]~~ mógł nie postarać się o pokój, jak zresztą wszystkie inne prowadzące wojnę narody ~~wy~~ skrwawione i wyczerpane światową rzezią."

~~2077~~ 2075

551

Pierwsze ~~[illegible]~~ nasuwa się pytanie [illegible] czy ten nowy rząd daje rękojmię
tak dla wojny jak dla pokoju.— Jest on ~~rządem~~ na razie rządem
w Petersburgu, nie rządem już Rosji. Nie zdaje się mieć wewnętrznych
i zewnętrznych warunków trwałości. ~~Dowodem że~~ Sam mówi że
ustala się w najznaczniejszych częściach kraju, zatem nie w całem
państwie. a odmowa usłuchania jego rozkazu ~~Dowiedzie~~ jego wykonania.—
~~Dowództwa~~ Duchonina każe czekać ~~nie~~ jego
Rada Komisarzy Ludu nie odłącza się od sprzymierzeńców
słowo żąda rozejmu na wszystkich frontach i ogólnych dla
pokojowych rokowań. Jednocześnie w [illegible]
Duchonina nakazuje mu rozpocząć ~~natychmiast~~ froncie
rokowania o rozejm, zatem na jednym froncie
z czego wnosić można iż nie cofnie się przed
osobnym pokojem.—
Wbrew posłowie Rady Państwa sojuszników postawili
natychmiast ~~zapytanie o rozejmie~~
pytanie o rozejmie.—

~~2974~~ ~~2478~~ ~~3076~~

552

Minister prezydent Seidler po porozumieniu z ministrem
spraw zagranicznych odpowiedział, iż dotąd nie nadszedł
wniosek o rozejm, gdyby nadszedł c.k.k. rząd ~~natychmiast~~
życzliwie zbadałby go wraz ze sprzymierzeńcami
i możliwe ~~dla~~ jego warunki przyjąłby. Jednak
minister spraw zagranicznych dodaje, że niewyjaśnione
wśród wrzenia stosunki w państwie rosyjskiem nie
dozwalają jeszcze stanowczo rozpoznać, czy stronnictwo
pokojowe może istotnie przeprowadzić swoją wolę. —
Zauważyć można iż ~~stanowisk~~ oświadczenia Trockiego ~~narodów~~
~~o niepodległości i prawie rozporządzania~~ sobą narodów
o niepodległości i prawie stanowienia o sobie narodów wobec
jest ~~zgodne~~ ze stanowiskiem hr. Czernina wobec Królestwa Polskiego
potwierdzeniem ~~jest zgodnem~~ ~~sprawie polskiej~~ —

~~2070~~ ~~2071~~ 3 ~~074~~ 553

~~W sejmie peszteńskim~~

Jak w Radzie Państwa wiedeńskiej socjaliści tak samo w sejmie peszteńskim hr. Tisza przypuszczał, zapytał się o rozejm. Prezydent ministrów Wekerle dał taką samą odpowiedź jak p. Seidler i dodał: „Na wszelki wypadek musimy się zapewnić czy ten który ofiaruje rozejm jest w posiadaniu władzy”. –

W interpelacji odnośnej hr. Tisza przypominał że już w czasie układów w Miervzsteg stwierdził, iż spółczynnikowstwo między Rosją i monarchją nie jest nie do przezwyciężenia. Co wtedy było prawdą, ~~[illegible]~~ jest nią dzisiaj więcej. – Okazała się, że jest rewolucyjną Rosją i dlatego Niemieccy socjaliści ~~niemieccy~~ chcą przyjaźni z Władzą Rosją. – ~~hr.~~ Tisza pragnie jej z rosofilskim polityków i że dla nie chcą austryjacko-polskiego rozwiązania monarchji z Rosją rozwiązanie związku monarchji z Rosją austryjacko-polskiem przeciwnym był ~~i jest~~ rozwiązaniu sprawy polskiej. To jest niekrótkowidzenie albo zaślepienie –

~~2400~~
~~2470~~
3078 O

559

Biuro Reutera zapewnia że członek angielskiego rządu lord Robert Cecil oświadczył że nie ma mowy o dyplomatycznem uznaniu albo związku z e stworzonemi w Rapallo, Najwyższej Radzie wojennej stworzonej w Rapallo, ~~przyjęcie~~ ~~przyjęte~~ podzielone

Tą zdania, przeważają ujemne, które też dość gwałtownie zwracają się przeciw jej twórcy Lloyd-Georgeowi.—

Journal des Debats pisze „Od lat trzech zanadto rozważa się w Porozumieniu, za mało działa się. Nowa Rada wojenna spowoduje jedynie stratę czasu i do niczego zapewne innego nie doprowadzi jak do nowych rozczarowań

Rząd włoski nie wykluczył był dotąd Cadorny z listy członków swej rady, pomimo że ten miał odmówić w niej udziału.

Wiele gniewu ~~z wielu~~ wywarzono na Lloyd-George'a że z powodu Rady. W Anglii obawiają się że postawi do ~~...~~ podporządkowania angielskiego wojska pod francuskie dowództwo.— W obronnej mowie rzekł „Dać tylko

rzeczy mogły nam zgotować przegraną i wojna pod wodą ucichnie [?]
tożsamie; gdyby była nas porzuciła wolność mórz wtedy
istotnie zachwianemi byłyby nasze nadzieje; ale teraz
nie ma zgoła ~~obawy~~ już ~~[illegible]~~ obawy co do mojej ~~drugiej~~
Druga to jedynie brak jedności „Popierani każdy plan
który nas zbliża do zwycięstwa"
W mieszkaniu pierwszego ministra odbyła się narada wojennego
gabinetu z amerykańskiem, szczególnem poselstwem.
Lloyd George zaznaczył że dwie są ~~wagi~~ sprawy: wojska
na froncie i żegluga. Chciałby wiedzieć kiedy pierwszy
milion amerykańskich wojsk oczekiwanym być
może we Francji. Ustaleniu ~~[illegible]~~ potrzebnia sprawy mniej [?] ... amerykańskiego
zawisło ~~[illegible]~~ od przeprowadzenia amerykańskiego
programu wybudowania statków dla szeciu [?] milio=
=nów tonnażu, obiecanych na 1918 r. –
Odpowiedzi amerykański admirał Benson zapewnił
że Stany-Zjednoczone całem sercem

~~2401~~ ~~3080~~

i całą duszę ~~twe wojsko~~ brońą zadziałać we wojnie i zapewnił że uczynią wszystko

co możliwe, wydrzeć co już przedsięwzięty —

Same ogólniki i zwarcia. Które zła ~~wywołały na angielskie wyprawy~~

wywołały u angielskiego uważenia —

556

~~2983~~ 3081 557

Biuro Reutera donosi, iż japoński minister finansów wygłosił mowę w której zaznaczył, iż zgoła niemożliwem jest, wysłać do Europy japońskie wojska. Sprzymierzeńcy oceniają trudności i nigdy nie kładli na to nacisku. Japonia okazała swą gotowość służenia sprawie sprzymierzeńców, przez danie im do rozporządzenia statków marynarki, pomocą ~~w statkach~~ w budowie statków w przemyśle oraz pieniężnemi środkami; te ~~wymien~~ wynoszą miliard funtów szterlingów. To samo biuro twierdzi, że Japonia zmuszona była zerwać rokowania ze Stanami Zjednoczonemi o dostarczeniu 1/4 miliona tonnów okrętowych, gdyż nie jest w możności zadość uczynić żądaniu Ameryki.

~~2984~~ 3082 '558

Balfour, na zebraniu ku uczczeniu Venizelosa który przebywa
w Anglii wypowiedział mowę, w której przypiął Niemcom
zamiar szybkiego opanowania świata w przekonaniu, że
nie może być wielkiego dla każdego kraju szczęścia jak
dostać się pod niemieckie panowanie. Następnie twierdził Niemcy
że mocarstwa ~~przez~~ Porozumienia nie zadowolnią się niczem
innem jak tylko rozbiciem Niemiec. Są to dwa fałsze.
Nigdy ~~rozbicie Niemiec nie~~ celem Porozumienia, było
rozbicie Niemiec. Zniweczenie niemieckiego handlu
nie jest celem wojny, lecz wojennem zarządzeniem
zupełnie uzasadnionem...

~~2985~~ 3083 559

Podmiotny, patryjotyczny, męski program rządu Clemenceau otrzymanym dostał w izbie deputowanych i w senacie.—

„Zgodziliśmy się objąć rząd aby wojnę prowadzić z podwojonemi wysiłkami i aby wszelkie siły lepiej zużytkowane były". Stanęliśmy przed wami w jedynej myśli: nieograniczonej wojny. Słabość byłaby współwiną: Precz z pasożytami! Precz z niemieckiemi knowaniami! Ani zdrady ani półzdrady. Armie nasze nie powinny się między dwa fronty dostać."

Program zapowiada „Wszyscy winni, przed sąd wojenny."

Zapytany o cele wojny Clemenceau dał patryjotyczną odpowiedź „Moim celem jest, być jedynie zwycięzcą!"—

I to powód dla czego pokój zawartym być nie może.

Izba 418–65 uchwaliła rządowi zaufanie

~~2988~~ 3084

560

Po dwukrotnej odmowie niemieckiego rządu przyjęcia hr. Adama Tarnowskiego na prezydenta ministrów Rada-Regencyjna przedłożyła na to stanowisko, referendarza Regencji p. Kucharzewskiego. Jest politykiem i publicystą ~~z Kongr.~~, który popiera budowę polskiego państwa w związku ze środkowemi mocarstwami. Podczas dwóch pierwszych lat wojny bawił w Szwajcarii. Jest stanowczym przeciwnikiem demokracji narodowej, był kontrkandydatem p. Dmowskiego przy ostatnich wyborach do Dumy, co wielce za nim przemawia. Przecież ~~nie jest to~~ można żałować, iż nie stanie na czele pierwszego polskiego ministerstwa mąż polityczny więcej znany i wybitniejszy. Jednak należy ~~żywić~~ nadzieję że p. Kucharzewski sprosta zadaniu.

Wiadomość o podróży Regentów do Berlina i Wiednia była przedwczesną. Udać się zaś mają do Lublina. Z niemieckiej strony ~~stanie~~ postanowionem ma być 29 Dum., w razie

~~2787~~ 3085 561

austryjacko-polskiego rozwiązania, aby monarchia habsburgska Austryjacko – polskiego rozwiązania, aby monarchia habsburska

wraz z połączoną z nią Polską i Niemcami utworzyły środkowo-

europejski; ścisły, polityczny, wojskowy i celowy związek. –

Rektorem Uniwersytetu Warszawskiego wybranym został Dr Brudziński

który w pierwszym okresie po otwarciu wystąpił przeciw

politycznie czynnie i jeździł do Berlina na czele deputacji, która przeciw

o władzy tzw. 5 listopada 1916 r. – Wybornie nie przyjęto i

rektorem został profesor Kostanecki. – Ponieważ otworzenia

polskiego uniwersytetu, pod polskim zarządem, gwarę nim

zamierzał z strony intudrcy, podjedzanej i przez

krajowe stronnictwa. –

Cesarz Karol przesłał Radzie Regencyjnej serdeczne podziękowanie

za życzenia z powodu znanego wypadku na włoskim

froncie. –

29 87
30 87

562

Wręczenie pism odręcznych.

~~Lublin 21 listopada.~~ dwudziestego listopada

~~(B. k. p.) Wczoraj~~ po południu nastąpiło równoczesne wręczenie pism odręcznych monarchów mocarstw centralnych Najdostojniejszej Radzie regencyjnej. Pismo odręczne cesarza Karola wręczył przedstawiciel austro-węgierskiego ministerstwa spraw zagranicznych poseł Ugron, a zaś niemal tej samej treści pismo odręczne cesarza Wilhelma poseł hr. Hutten-Czapski.

Przy uroczystym akcie wręczenia byli obecni: jeneralny sekretarz Rady regencyjnej X. prałat Chełmicki i referendarz koronny Kucharzewski.

Pismo Rady regencyjnej, wystosowane do cesarza Karola w dniu 28 października 1917 roku brzmi:

Wasza Cesarska i Królewska Mości!

Uznani pismem odręcznem Waszej Cesarskiej i Królewskiej Mości z dnia 14 października 1917 r,, my członkowie Rady regencyjnej Królestwa Polskiego, ustanowionej patentem z dnia 12 września 1917 r,, oznajmiamy, iż wstępujemy w sprawowanie najwyższej władzy państwowej.

Dwie kamienice

FABRYKA

do farbowania materyj

2711 2448
3087

563

Złożyliśmy uroczystą przysięgę w królewskiej katedrze św. Jana, że będziemy sprawować rządy dla dobra powszechnego, ugruntowania niepodległości, potęgi, sławy, wolności i szczęścia ojczyzny polskiej, dla zachowania zgody i spokoju między obywatelami kraju, ceniąc ponad życie i widoki osobiste pomyślność powszechną i ślubowaliśmy rządy oddać w ręce króla, lub regenta państwa polskiego.

Chcemy prowadzić naród ku jego niepodległości państwowej, na podstawie aktów, wydanych przez Waszą Cesarską i Krńlewską Mość i przez Waszego wielkiego poprzednika, w Bogu spoczywającego cesarza i króla Franciszka Józefa I, w pamiętnych dniach 5 listopada 1916 r. i 12 września 1917 r. Na tym gruncie stajemy z lojalnością, godną powagi i wielkości dziejowej chwili, godni dobrej sławy polskiego narodu.

W charakterze członków Rady regencyjnej uważamy, że z aktów tych wypływające logiczne konsekwencye są miarodajne dla naszego stanowiska politycznego.

Jako Rada regencyjna powstającego niepodległego państwa polskiego i powołani przedstawiciele narodu składamy Waszej Cesarskiej i Królewskiej Mości wyrazy czci i głębokiej wdzięczności za wydanie aktu z 5 listopada 1916 i 12 września 1917,

Przy tem oświadczeniu powołujemy się na życzliwe myśli i zamiary, którym Wasza Cesarska i Królewska Mość dałeś wyraz w Najwyższem piśmie odręcznem z dnia 12 września 1917.

Oczekujemy, że naród polski w dalszym rozwoju wydarzeń dziejowych, oparty na własnej sile zbrojnej i na własnym interesie narodowym, oraz na podstawie łączności w kulturze zachodniej, zmierzać będzie z obu mocarstwami centralnemi ku wspólnym celom politycznym i ekonomicznym.

Korzystamy z tej sposobności, aby Waszą Cesarską i Królewską Mość wraz z nami Boskiej opiece polecić.

X. Aleksander Kakowski. Józef Ostrowski.
Zdzisław Lubomirski.

~~2989~~ ~~2990~~ ~~308~~
~~3088~~ 564

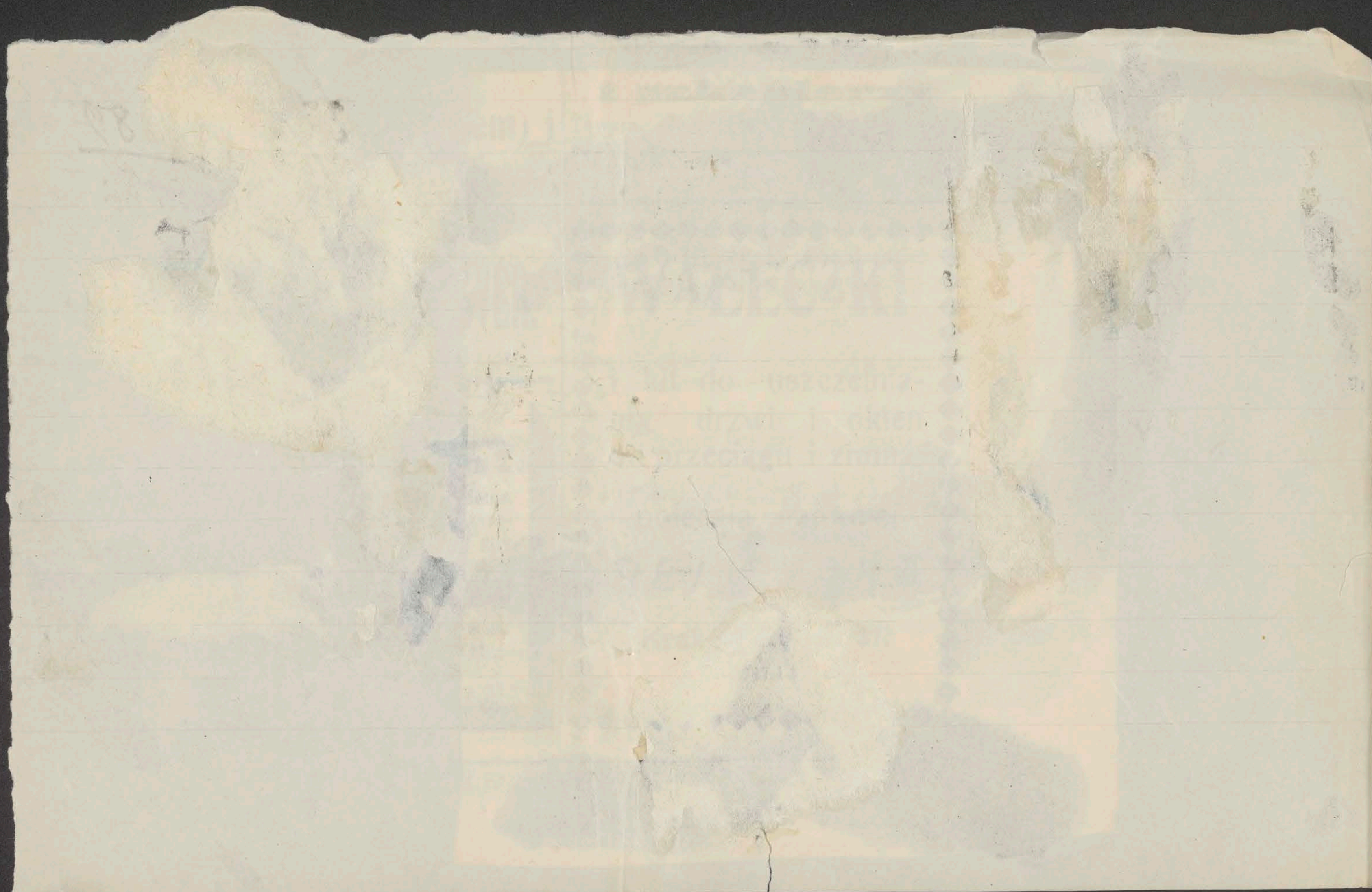
~~2791~~ 3089
565

Najwyższe pismo odręczne cesarza Karola do Rady regencyjnej brzmi:

Do Wysokiej Rady regencyjnej Królestwa Polskiego!

Ze szczerem zadowoleniem przyjąłem do wiadomości pismo odręczne, którem polska Rada regencyjna zawiadomiła o objęciu swego urzędu. Głos narodu polskiego wskazał Was, Dostojni Panowie, jako najbardziej powołanych do piastowania najwyższej godności w nowem państwie polskiem, a mój Najdostojniejszy sprzymierzeniec i ja chętnie dokonaliśmy na wniosek Komisyi przejściowej tymczasowej Rady Stanu powołania Panów na regentów Królestwa Polskiego.

Oświadczenia, złożone w piśmie do mnie wystosowan..., dowodzą, że zdajecie sobie, Panow.. w całej pełni sprawę z wielkich obowią..ów zadań, jakie Polska stawia pierw..ym przedstawicielom pierwszej władzy ..ństwowej. Nie mniej świadomi jesteście, Panowie, konieczności dalszego budowania Polski na stworzonych dla niej nowych podwalinach i daliście temu niedwuznaczny wyraz, wskazując na akty 5 listopad.. 1916 i 12 września 1917, jako podstawy ..alszej swej działalności. Uroczystemu uznaniu przez Panów tych

doniosłych aktów państwowych ufam najzupełniej i wiem, że Wysoka Rada regencyjna pozostanie zawsze wierną wytycznym, które zakreśliła sobie sama w piśmie do mnie wystosowanem.

Podzielam przekonania Panów, że na gruncie łączności z państwami centralnemi dane są warunki bytu, zapewniające państwu polskiemu bogaty rozkwit, a obywatelom jego dobrodziejstwa pokoju, kultury i dobrobytu i żywię nadzieję, że Polska powołana jest do tego, by w wolnem, z własnego postanowienia płynącemu połączeniu z zachodniemi mocarstwami sąsiedniemi wejść w nowy okres wielkości państwowej i tak stać się dla Europy ważnym czynnikiem rozwoju w duchu ideałów kultury zachodniej.

Witam więc Panów serdecznie w Waszej nowej godności i życzę Panom owocnej działalności dla dobra zmartwychwstałego narodu polskiego.

Błogosławieństwo Wszechmocnego niech towarzyszy Waszej pracy.

Kwatera cesarska 1[illegible] listopada 1917.

Karol m. p.

~~2993~~ 3091 567

Pismo odezwa cesarza Wilhelma.

Do Wysokiej Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego!

Ze szczerem zad[illegible] pr[illegible] do wiadomości pismo odezwane którem polska

Rada regencyjna za[illegible]ladomiła Mnie [illegible] ciu Swojego urzędu.

Głos polskiego narodu wskazał Was, Dostojni Panowie, jako najbardziej powołanych do piastowania najwyższej godności w nowem Państwie Polskiem, a Mój Najdostojniejszy sprzymierzeniec i Ja chętnie dokonaliśmy, na wniosek komisyi prze[illegible]wej Tymczasowej Rady stanu, powołania Panów na Regentów Królestwa Polskiego.

Oświadczenie, złożone w piśmie, do Mnie wystosowanem, dowodzą, że zdajecie sobie Panowie, w całej pełni sprawę z wielkich obowiązków i zadań, jakie Polska stawia pierwszym przedstawicielom swojej władzy państwowej. Niemniej świadomi jesteście, Panowie, konieczności dalszego budowania Polski na stworzonych dla Niej nowych podwalinach i daliście temu niedwuznaczny wyraz, wskazując akty z dnia 5. listopada roku 1916 i z 12. wrześ[illegible] roku 1917, jako podstawy dalszej swojej działalności. Uroczystem uznaniu przez Panów tych doniosłych aktów państwowych ufam najzupełniej i wiem, że Wysoka Rada regencyjna pozostanie zawsze wierna wytycznym, które zakreśliła sobie sama w piśmie, do Mnie wystosowanem

...nych trosk, jakie wytworzyła woj- | w

...m. Po-
ielam ...zekonanie Panów, że na gruncie
ączności z państwami centralnemi dane są
warunki bytu, zapewniające Państwu Polskiemu bogaty rozkwit, a obywatelom jego dobrodziejstwa pokoju, kultury i dobrobytu, i żywię nadzieję, że Polska powołana jest do tego, aby w wolnem, z własnego postanowienia płynącem połaczeniu z potężnemi mocarstwami sasiedniemi weiść w nowy okres wielkości państwowej i tak stać się dla Europy ważnym czynnikiem rozwoju w duchu ideałów kultury zachodniej.

Witam więc Panów serdecznie w nowej godności i życzę Panom owocnej działalności dla dobra zmartwychwstałego narodu polskiego. Błogosławieństwo Wszechmocnego niechaj towarzyszy Waszej pracy.

Wielka kwatera główna, dnia 17. listopada 1917.

Wil[illegible] I. R.

W dniu 21 [illegible] m. Rada regencyjna otrzymała od rządów mocarstw okupacyjnych urzędowe odpowiedzi, zatwierdzające p. Jana Kucharzewskiego na prezesa ministrów. [illegible] dniem tym p. [illegible]rzewski przestał p[illegible] obowiązki refe[illegible]arza Rady regencyjnej. [illegible]ko to obejmuje p. Józef Siemieński. Preze[illegible] ministrów, zgodnie z patentem z dnia 12 września, podejmie obecnie potrzebne kroki, ażeby w tych działach administracyi, które są przekazane polskiej władzy w Królestwie, przeprowadzić organizacyę ministerstw. Wydawane odtąd przez Radę regencyjną akty rządowe będą już kontrasygnowane przez prezesa ministrów.

~~2991~~ ~~2994~~
~~3092~~
568

w skrzyniach po

~~2114~~ 3093 569

Hr. Tisza przerażony berlińskiemi rokowaniami w sprawie polskiej, zadrżał znowu o Dualizm i wniósł w sejmie odnośną interpelacyę.–

Prezes gabinetu Wekerle dał znakomitą odpowiedź, która świadczy o dobrem zrozumieniu doniosłości sprawy i pozwala wróżyć pomyślne jej załatwienie.– Wnosić z niej można, że hr. Czernin wziął na właściwą drogę i umiejętnie po niej postępuje, w przekonaniu o ważności dla monarchii austryjacko-polskiego rozwiązania.– Wreszcie pokazuje się że z wyjątkiem hr. Tiszy oceniają we Węgrzech należycie zbliżenie się Polski do Monarchii i ich połączenie. a nawet hr. Tisza który i tym razem wyraził swoje ~~współczucie~~ ~~[illegible]~~ musiał platoniczne dla sprawy polskiej, przyjąć ~~[illegible]~~ ~~do~~ do wiadomości

~~2916~~ 3094

570

Odpowiedź Wekerlego: ~~[illegible]~~ Brzmi ona:

11 Strzeżenie naszych interesów wymaga, aby nasz minister
spraw zagranicznych, w związku z przygotowaniem
warunków pokojowych, zajmował się nie tylko temi nowemi
tworami państwowemi i zmianami terytorialnemi, które
nas bezpośrednio, lecz także temi, które nas dotyczą pośrednio
a tem samem był przygotowany do strzeżenia naszych ~~in~~ interesów
wobec wszelkich ewentualności. Stąd każdy też ~~wie~~ uzna, za zrozumiałe ~~naturalne~~
przyjętości[illegible] ~~[illegible]~~ y bezpośrednio ~~[illegible]~~
i najdokładniej wyprawianie dziwione, że w ciąż, ~~pra~~ ~~państwa~~ ~~[illegible]~~
i w pierwszym rzędzie nas ~~obchodzącą~~ ~~polskiego państwa~~
obchodzącego państwa polskiego, zajmujemy się. Byliśmy
pierwszemi, przecież którzy w porozumieniu z naszymi

~~2996~~ 3095

571

Z przymierzeniem popieraliśmy wskrzeszenie polskiego państwa i które dziś także nieustannie pracujemy nad ~~zapewn~~ zabezpieczeniem utworzeniem polskiego państwa.

W jaki sposób uskuteczniliśmy uświadomienie państwowej niezależności polskiego narodu, ~~aż do chwili~~ ~~także~~ także aż do punktu, w którym otrzymała ogólne, ~~międzyna~~ międzynarodowe uznanie i w jakim kształcie popieramy zdolność do życia i wzmocnienie tego nowego państwowego tworu, podczas gdy zajmujemy jego terytorium, to oświetlone jest dostatecznie znanemi faktami; mianowicie utworzeniem polskiego ministerium oraz Rady Regencyjnej, dalej stopniowem przekazaniem administracji jej organom i przygotowaniem ~~armii~~ ~~organizacji~~ polskiej siły zbrojnej. —

2096 ~~2110~~ 572

W jakim kształcie zamierzamy urządzić nowy państwowy ustrój i ta
przyszłość stale ubezpieczyć, o tem się teraz w kręgu rokowania
i mogę ostatecznego (do) uporządkowania ~~sprowadzić~~ doprowadzić, dopiero przy
zawarciu pokoju. Stąd uważam obecnie jedynie moją radość
i z powstałymi(?) polski naród, przebudza się do nowego państwowego życia
Owar(?) nadzieję, że nowem państwowem życiu wzmożoną siłą i
polskiego narodu, odpowiednio do w stałej bogatej przeszłości, zapewni
mu piękniejszą i lepszą przyszłość w rodzinie narodów
Wierzę że tą radością ~~z życzenia~~ tem życzeniem nie tylko ja ale i
cały wojenny(?) naród ożywionym jest. Jesteśmy niezliczone(?) stawie
[illegible] stuletniej historycznej przeszłości w potrzebie i zespoleni
potężni a twórcze dla narodowej wolności walki, od(?) najnowszego czasu — ~~będą~~ towarzyszy(?)
niezliczone nasze uczucia aż do najnowszego czasu towarzyszyć
Wierzę zatem że naszym uczuciom towarzyszyć sobie, aby nowe
będzie ogólna sympatia, skoro życzemy sobie, aby w bliższych z naszą
polskie państwo ~~doprowadzonem~~ [illegible] w bliższych — Jeśli co do dawniejszych
monarchią stanęło stosunkach. —

w tej chwili nic więcej powiedzieć – nie mogę
uzasadniać ni mogę ~~dziś~~ w tej chwili – i jeszcze zakończonemi
już dla tego że rokowania są w biegu – i jeszcze zakończo=
nie zostały i dopiero po zawarciu pokoju ostatecznie zakończo=
=nemi być mogą – to mogę już teraz dziś dać ~~[illegible]~~ naszego państwa,
rękojmię zapewnienia: że państwowe stanowisko oraz nasze
nasza zagwarantowana ustawami samodzielność oraz nasze ~~[illegible]~~ żywe
~~go~~ gospodarcze interesa będą bezwarunkowo strzeżone i ~~[illegible]~~
~~powtórze: że ta [illegible] o ile dotyczy stosunku nowego~~
~~państwa polskiego do takiej monarchii będzie przedstawione~~
~~kompetentnemu orzeczeniu legislatywy~~
~~Odpowiedź prezydenta ministrów~~ ~~[illegible]~~ ~~wśród~~ ~~[illegible]~~
~~Członków przyjęła do wiadomości~~; także przyjął ją do
~~wiadomości interpelant hr. Tisza:~~
powtórze: że rozwiązanie tej ważnej sprawy, o ile
dotyczy stosunku nowego, polskiego państwa do naszej
monarchii, przedłożymy kompetentnemu orzeczeniu
legislatywy!!

~~2111~~ ~~3098~~ 579

Odpowiedź prezydenta ministrów izba wśród żywych oklasków, z jej treścią i znaczeniem
przyjęła do wiadomości; przyjął ją musiał także do wiadomości,
interpelant hr. Tisza; co więcej zgodził się, w imieniu węgierskiego narodu przemówić był
hr. Juliusz Andrassy, który pierwszy ~~przemawiał~~ rozwiązaniem
przed trzema laty za austryjacko-polskiem rozwiązaniem w publicystyce –
popiera je nader silnie i politycznie w publicystyce ~~wszystko tracą Węgry i Polska~~ za przód działaliśmy
~~Nic nie rozdziela Polski i Węgrów wszystko~~ uznawanie Węgrów
Niech mi wolno będzie przypomnieć, iż przeciwny byłem ~~Węgrów~~ wielu ~~[illegible]~~
który jako sprzeczny z dualizmem jest dla ~~[illegible]~~
czerwoną chustą, podczas gdy teraz ~~[illegible]~~ ~~hr. Tisza nie sprzeciwia się~~
jest usuniętym ~~[illegible]~~ zgadzają się ~~jej a nawet~~ hr. Tisza nie może się
jednomyślnie na austryjacko-polskie rozwiązanie a nawet ~~[illegible]~~ ważniej do zatarcia
nie sprzeciwić. ~~Tak~~ Przyznawałem zawsze austryjacko-węgierskiego ~~[illegible]~~ że ~~[illegible]~~ czego
pozyskania Węgrów dla ~~zatem~~ austryjacko. ~~Doświad~~. Doświadczenie ~~z Węgrami~~ od Węgier
polskiego żądania. – Doświadczenie to się zwykle staje –
Węgry sobie życzą ~~z~~ rozdziela Polski
Nic nie rozdziela Polski
wszystko tracą Węgry z Polską

24 Listopada

CCXI

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

1. Grudnia 1917r

An Seine des Herrn

575

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates rc. rc.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

3099–3120

Krakau.

Wien,

IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CCXI

576

W czerwcu w bez delegatów — Bitwa pod Zurdnieniem. Cambrai. Trocky zawiadamia neutralne państwa o wojnie i pokoju. Niepewne wiadomości z Rosji. Wszystkie pełnomocnicy Porozumienia założyli protest przeciw wojnie. Odpowiedź Trockyego. Ogłoszenie tajnych dokumentów ministerstwa rosyjskich. Władza nowego rządu rosyjskiego rozszerza. Rozpoczęcie wyborów do Konstytuanty. Z Finlandii i Kijowa. Szwajcarska rząd dziś otrzymała notę Trockyego o wojnie i pokoju — Naczelne dowództwo c.k. armii otrzymało okólny telegram Trockyego ze zapytaniem co do wojny i pokoju. Odpowiedź niemieckiego kanclerza. Odpowiedź niemieckiego gabinetu. Oświadczenie prezydenta ministrów Seidlera w sprawie poselskiej. Przestanie takiego do Petersburga

Pierwsza mowa Kanclerza Hertlinga w parlamencie. Ustęp o Polsce, Litwie i Kurlandii. – Uwagi. – Mowa Kühlmanna w Głównym Wydziale. – Prawo rozporządzania sobą narodów. –

Temps o sprawie polskiej

Mowa lorda R. Cecil. Anglia w wojnie. – List otwarty lorda Lansdowne z pokojowemi dążnościami. –

Otwarcie w Paryżu Wojennej Konferencji Porozumienia. –

Zmiana ustawy wyborczej pruskiego sejmu

1. Grudnia

~~3007~~ 300 CCXI 577

Hr. Czernin na Konferencji przed Delegacyjnej z członkami Izby Panów nadmienił, że germańska [jakieś] ~~rozwiąz~~anie sprawy polskiej ustąpiła teraz przed austryjacko-polskiem.

Nie może występować z ~~[illegible]~~ takiej okazji wnioskiem będzie wobec Niemiec. Mniema że może zawarcie rozejmu z Rosją —

Delegatom Koła Polskiego St. Leopoldowi Jaworskiemu powiedział hr. Czernin, iż 90% ~~[illegible]~~ porozumienia dziś ~~jest~~ za austryjacko-polskiem rozwiązaniem. O odłączeniu wschodniej Galicji od państwa polskiego ~~się~~ nie ma mowy.

Ukrainom ~~jed~~ poczynione przecież będą ustępstwa jednak, takie, na które Polacy będą mogli się zgodzić. —

Hr. Czernin usposabiał dobrze polskich delegatów. —

Na zachodnim froncie toczyły się dalsze walki. Niemiecki wieczorny biuletyn z 25go mówi: „We Flandrii i pod Cambrai żywy ogień. Na wschodnim brzegu Mozy francuskie uderzenie w toku".

„Pomyślne walki między Brentą i Piave. Włosi próbowali ofensywy. Sprzymierzeńcy dalsze poczynili postępy i na nowych swoich stanowiskach odparli z ciężkiemi dla nieprzyjaciela stratami włoskie wielokrotne ~~liczne~~ uderzenia.

Na razie nie oczekiwano rozstrzygających działań na włoskim polu wojny. Cesarz Karol powrócił do Laxenburgu.

Niemiecki biuletyn z 26go zdawał sprawę z dalszych walk na zachodnim froncie, które trwały bez ważniejszych wyników.

Wieczorny biuletyn z 27go „Na polu bitwy pod Cambrai spełzły silne angielskie uderzenia. Zawzięte miejscowe walki trwają jeszcze. Na wschodzie i na włoskim froncie nic znaczącego".

~~7101~~ ~~3003~~

Prezydent ministrów Orlando zawiadomił Agencji Havasa, że francuskie wojsko stoi już przy boku włoskiego na linii bojowej —

Chwilowo walka zwolniała ogólnie.

Jednak wieczorny niemiecki biuletyn z 30/11 „Na polu bitwy pod Cambrai nowe walki dotąd dla nas pomyślne”

~~2102~~ 580

Nie nadeszło było 27° listopada do ówczesnych mocarstw żadne zawiadomienie o rosyjskim wniosku rozejmu.—

Trocky zawiadomił dyplomatycznych przedstawicieli neutralnych państw o powziętych zarządzeniach co do rozejmu. Dodał " Żądanie natychmiastowego pokoju jest życzeniem wszystkich walczących krajów. Rząd rosyjski ~~[illegible]~~ oczekuje ~~na~~ niezachwianego poparcia robotników wszystkich krajów, we walce za pokojem "

Dalsze wiadomości nie były pewnemi, opiewały że jenerał Duchonin został aresztowany, dla tego że odmówił zawiadomić cały front o wniosku rozejmu. Rząd polecił wszystkim ~~do~~ armiom na froncie ~~do~~ rozpocząć pokojowe rokowania.—

Duchonin zawiadomił armię iż przedstawiciele Porozumienia przy głównem dowództwie zaprotestowali przeciw wszelkiemu naruszeniu londyńskiego traktatu z 5 września 1914 wykluczającego osobny pokój i ~~rząd~~ oświadczyli, że osobny rozejm pociągnął by za sobą ciężkie następstwa.— Amerykański rząd zawiadomił, iż nie może dozwolić przewozu do Rosji, dopóki położenie nie wyjaśnionem nie będzie. Gdyby [illegible] pozostali przy władzy i zawarli pokój z Niemcami utrzyma zakaz przewozu.—

~~3408~~

581

Trocki w orędziu ~~odparł~~ umieszczał zawiadomienie odwołanego zawiesili ~~[illegible]~~
Duchonina. Zaznaczył że przedstawiciele sprzymierzeńców
niedozwolonym wmieszaniem się we wewnętrzne sprawy kraju
w zamiarze wywołania domowej wojny. Próba ta zmierzała do
dalszego prowadzenia wojny, nie przeszkodzi wszystkiemu rządowi. Nie
szukać drogi do uczciwego, demokratycznego pokoju.
Nie Rosja robotników, chłopów i żołnierzy pozostać pod
knutem sprzymierzonych imperialistów. – Odezwa
wzywa do walki za natychmiastowym rozejmem
z dyplomatycznemi
„Precz z tajnemi traktatami!”
„Precz z matactwami!”

Pewnem było, bo ~~[illegible]~~ doniosła o tem ~~[illegible]~~ urzędowa Telegraficzna Petersburgska Agencja
że Trocki ogłosił szereg tajnych dokumentów carskiego i Kiereńskiego
rządów. Dowiadujemy się z nich że Sazonow w 1915 r. żądał Konstantynopola,
cieśnin, dwóch brzegach ~~[illegible]~~ naszych po europejskim i azjatyckim brzegach
dwóch wysp po za Dardanellami Imbros i Tenedos. Sprzymierzeńcy
postawili szereg żądań, mianowicie aby Konstantynopol był wolnym
portem, uwarunkowania ich praw co do azjatyckiej Turcji, włączenia
w angielską sferę neutralnej części Persji. Rosja gotowa była
przyjąć wszystkie te warunki. Zgodziła sobie wstąpić

3104 ~~3106~~

582

Kalifat w Persji i żądała ~~uznania~~ dla siebie w Persji Ispahana i Jezd.—

Co do ustanowienia granic ~~między~~ z Niemcami obydwie strony zastrzegały sobie zupełną wolność. Rosja zgodziła się na żądanie Francji odzyskania Alzacji i Lotaryngii z dodatkiem okolicy kopalń żelaza i węgla — Kraj po lewej stronie Renu miał być odebrany Niemcom i z niego utworzone miało być wolne, neutralne państwo ~~bez~~ żadnego z Niemcami związku.

Co się tyczy władzy Kerenskiego dokumenta ~~pod~~ świadczą, iż ambasadorowie zachodnich mocarstw przybyli do niego i oświadczyli iż koniecznością naglącą jest, aby powzięto zarządzenia ta dla przywrócenia ~~bit~~ bitności ~~armii~~.

próba wmieszania się we wewnętrzne sprawy przykro dotknęła rząd. Minister spraw zagranicznych Tereszczenko polecił rosyjskiemu ambasadorowi we Washingtonie oświadczyć tamtejszemu ministrowi wojny że rosyjski rząd wielce ocenia wstrzemięźliwość w tej sprawie amerykańskiego ambasa=

=dora.—

~~3105~~ ~~3007~~ Iswolsky telegramem tajnym z 28 lutego 1917 zawiadomił ministerstwo spraw zagranicznych, że rząd francuskiej rzeczypospolitej życzy sobie zaznaczyć ~~dawn~~ ważność układu z 1915 r z cesarskim rządem, aby przy zawarciu pokoju sprawy Konstantynopola uregulować ~~wedle~~ zgodnie z życzeniem Rosji a ~~drugiej strony~~ zarazem chce dać sprzymierzeńcom wszelkie rękojmie wojskowe i przemysłowe potrzebne ~~cesarskiego~~ wszystkiego dla bezpieczeństwa i gospodarczego postępu państwa " i dla tego uznaje nieograniczone prawo Rosji co do ustanowienia jej zachodniej granicy " Zatem oddaje Rosji na łaskę i niełaskę sprawy polskie. Prawdopodobnie to oświadczenie francuskiego rządu spowodowanem zostało obawą ~~że powstał~~ osobnego pokoju Rosji o którym ukazywać się poczynały wieści. W tajnym telegramie do ambasadora w Paryżu Iswolskiego z [illegible] ministerium spraw zagranicznych omawia i francuskie ... od strony Niemiec wyraża życzenie uzyskania zezwolenia

583

2108 584

Francji, po zakończeniu wojny, na zniesienie serwitutu nie umocowania
Alandskich wysp. –
W tajnym telegramie z 9 Marca 1916 r. do ambasadora w Paryżu
Izwolskiego, Sazonow poleca mu sprzeciwić się na paryskiej
Konferencji wszelkiej ruszeniu dawnych układów. Kwestia pozostawienia
Francji i Anglji wszelkiej wolności ustanowienia zachodniej
granicy od Niemiec, w nadziei że pozostawią jej zupełną
wolność ustanowienia granic od Niemiec i Austro-Węgier
„Przedewszystkiem potrzebnem jest żądać, aby sprawa
polska wykluczona została z terytorjalnych rokowań
i aby zapobieżonem było wszelkim próbom, postawienia
przyszłości Polski pod kontrolę mocarstw"
Następca Sazonowa Pokrowski telegrafował do
Izwolskiego 20 Stycznia 1917 r. że Doumergue
wyraził cesarzowi Mikołajowi ~~życzenie~~ żądanie
życzenia Francji co do odzyskania Alzacji i
Lotaryngji i lewego brzegu Renu

A tak aby Rzesz stanowił trwałą i strategiczną przeszkodę
przeciw napadowi Niemiec – Cesarz zgodził się zasadniczo
Przypomnieć należy że ~~żądania opinii~~ liczymy na to iż w
zamian, sprzymierzeni przyznają nam prawo
~~dążyć się~~ do ustanowienia granicy od Niemiec
i Austro-Węgier i że pragniemy jednoczesnego
zezwolenia na zupełną wolność omawiania
przyszłej naszej na zachodzie granicy. –
Z naciskiem i uporczywie żądał carski rząd
o oddanie mu bez zastrzeżeń w ręce Polski. Drogą
i wielką do tego przywiązywał wartość.
i spodziewał się z dużą

~~3070~~ ~~3104~~ 586

~~Powodem po zakończeniu wojny na Wschodzie ... Alandzkich wysp~~

~~Ale Finlandii powstać miała zupełna anarchia~~

Powód wojny potęga Niemiec ukrywał zaborcze zamiary i żądze mocarstw porozumienia którym na przeszkodzie stała potęga Niemiec ~~zupełna anarchia~~

~~Ale Finlandii powstać miała zupełna~~ ~~Żadne stronnictwo nie jest panem~~ ~~położenia~~

~~9011~~ 9109

Dalsze wiadomości z Rosji były znowu niejasne i sprzeczne.
Aresztowanie Duchonina miało się nie sprawdzić.
Trocki czynił usiłowania aby doprowadzić do rozejmu
lecz nie dopiął był jeszcze tego. — W głównej kwaterze w
Mohilewie odbywały się narady. Nowy naczelny wódz
Krylenko wydał rozkaz dzienny który zawiadomił
armii i flotę o objęciu dowództwa
Władza nowego bolszewickiego rządu miała się rozszerzać i
obejmować najważniejsze miasta Rosji —
Kiereński miał się ukrywać przy jedenastej armii.
Rozpoczęły się wybory do Konstytuanty. —

We Finlandii powstała zupełna anarchia; żadne stronnictwo nie było panem położenia.

Rada Ukraińska ogłosiła w Kijowie ukraińską rzeczpospolitą. ~~Rzeczpospolita powstanie~~ z tworzenia z Rosją; Rada zjednoczenie, która dołoży wszelkich starań, aby bronić wszystkiej rzeczpospolitej i pojedynczej. Ukraińska rzeczpospolita objąć ma gubernie Kijowską, Podolską, Wołyńską, Jekaterynosławską, Czernihowską, Połtawską, Charkowską, Chersońską, Taurydzką. Wszystkie urzędy w Kijowie mają ~~mieć~~ być w rękach Ukraińców. Rada Ukraińska wydać ~~wydała~~ miała manifest, który przy ogłoszeniu rzeczypospolitej stanowi, iż prywatne ~~zie~~ dobra ziemskie oraz klasztorów i domeny przechodzą na własność państwa; zwołuje ukraińską Konstytuantę na 28 stycznia. Wszystko to wymagało potwierdzenia i wyjaśnienia.

~~3111~~ ~~3013~~ 589

Szwajcarska Rada Związkowa zawiadomiła 28 listopada
że Komisarz spraw zagranicznych Trocky wręczył przedstawicielom
w Petersburgu sieci neutralnych państw notę którą podaje
do wiadomości wniosek ~~po~~ przedłożony ambasadorom porozumienia
rozejmu i pokoju. Żąda urzędowego udzielenia tego wniosku
rządom środkowych mocarstw. Poseł szwajcarski potwierdził
Trockyemu, po porozumieniu się z neutralnemi posłami, otrzymanie
noty. Rada Związkowa ~~potwierdziła~~ zażądała od posła ~~dalszych~~
wyjaśnień i stąd ~~postanowienie~~ zastrzegła sobie postanowienie-
Po tej pierwszej wiadomości o ~~rozejmie i pokoju~~ ~~...~~ przebiegu sprawy i to stanowcze-
wszystkiego rozejmu i pokoju, szły spiesznie dalsze
W izbie gmin minister spraw zagranicznych Balfour
potwierdził iż wszystkie rząd postawił wniosek natychmiastowego
rozejmu na wszystkich frontach oraz rozpoczęcia pokojowych
rokowań. Angielski rząd żadnej zgoła nie dał na to
odpowiedzi i o ile mu wiadomo, żaden ~~z~~ sprzymierze-
=niec nie dał jej.

~~3112~~ ~~3014~~ 590

Naczelne Dowództwo C. K. armii otrzymało 29 listopada telegram
Komisarza spraw zagranicznych Trockiego i prezydenta Rady Komisarzy
Ludowych Lenina datowany z Carskiego Sioła 28 listopada z
nagłówkiem: Do narodów krajów prowadzących wojnę! W telegramie
postawione jest żądanie: Wzywa się wszystkie rządy, wszystkie
warstwy, wszystkie stronnictwa wszystkich krajów prowadzących
wojnę do dania kategorycznej odpowiedzi na pytanie: czy
zgadzają się na przystąpienie wraz z nami do rokowań
w sprawie natychmiastowego rozejmu i ogólnego pokoju,
wyraźnie.— Rada Komisarzy stawia to pytanie
rządom sojuszników, sprzymierzonym ludom w pierwszym
rzędzie pracującym warstwom i od tych najpierw żąda
bezwłocznej odpowiedzi: czy godzą się na rozpoczęcie pokojowych
rokowań. Pokój ma być pokojem ludów, pokojem
honorowym, porozumienia „który każdemu

narodom zapewni wolność gospodarczego i kulturalnego rozwoju"
Na nasz wniosek odpowiedzieli rządy sprzymierzeńców odmową
uznania rządowi Rady Komisarzy Ludu i nie zgodziły się na porozumienie
się z nami co do pokojowych rokowań. Precz z kampanią zimową!
Niech żyje pokój i zbratanie się ludów!"—
Na to austryjacko-węgierski rząd udzielił 29 listopada rosyjskiemu
rządowi następującą odpowiedź:

Rząd austro-węgierski otrzymał okrężny telegram Rady komisarzy ludowych z dnia 28 listopada b. r., w którym rząd rosyjski oświadcza gotowość rozpoczęcia rokowań w sprawie zawarcia rozejmu i ogólnego układu pokojowego. Podane przez rząd rosyjski wytyczne dla mającego się zawrzeć rozejmu i układu pokojowego, w sprawie

~~7016~~ 3114

592

której oczekuje rząd rosyjskiej republiki kontrpropozycyi, tworzą według zapatrywania austro-węgierskiego rządu odpowiednią podstawę do rozpoczęcia tych rokowań. — Rząd austro-węgierski oświadcza dla tego gotowość wejścia w zaproponowane przez rosyjski rząd rokowania w sprawie zawarcia natychmiastowego zawieszenia broni i ogólnego pokoju.

C. i k. minister spraw zagranicznych hr. Czernin.

Przy otwarciu 29 listopada sesji niemieckiego parlamentu Kanclerz hr. Hertling udzielił następującą wiadomość: „Rosyjski rząd wystosował wczoraj otwarty telegram z Carskiego Sioła podpisany przez Trockiego i Lenina, do rządów i ludów krajów prowadzących wojnę z wnioskiem o rozpoczęcie w bliskim terminie rokowań o ~~ro~~ rozejm i ogólny pokój. — Oświadczam iż w znanych dotąd wnioskach rosyjskiego rządu, można dopatrzeć się przypuszczalnych podstaw dla rozpoczęcia rokowań i że gotów jestem do takowych przystąpić, skoro rosyjski rząd wyśle upełnomocnionych przedstawicieli. Żywię nadzieję i życzę sobie aby te usiłowania przybrały rychło stały kształt

~~3017~~ 3115

593

i przynieśli nam pokój." ~~"Z wzruszeniem współczuciem~~

~~Ujrzeliśmy [illegible]~~

~~"Z wzrusz~~

Z wzruszeniem współczuciem śledziliśmy

" Dalszy rozwój, ciężko nawiedzionego rosyjskiego

narodu. Oby danym mu był rychło powrót do uporządkowanego

stanu rzeczy = ~~stosunków~~ Niczego bardziej nie pragniemy jak niedz

powrócić do dawnych, sąsiedzkich stosunków, zwłaszcza

w gospodarczej dziedzinie!! –

Na posiedzeniu izby poselskiej Rady – Państwa ~~w~~ 30 listopada

minister prezydent Seidler złożył oświadczenie

~~3116~~ ~~3018~~ 599

Którem potwierdził przyjęcie przez austryjacko-węgierski rząd wniosku rosyjskiego rządu o natychmiastowe rokowania w sprawie rozejmu i ogólnego pokoju – ~~Ale~~ Równocześnie postanowienie prowadzenia ich w pojednawczym duchu, gdyż jego zamiarem jest doprowadzić do rychłego pokoju również zaszczytnego dla wszystkich stron, bez terytorialnych i gospodarczych pogwałceń!! – Przy tem uzna prawo państwo które przystąpią do pokoju ~~udzielenia~~ prawo wkwierania [illegible] ~~do [illegible]~~ o swojej ~~państwowej~~ ~~o [illegible]~~ postanowienia ~~[illegible]~~ ~~[illegible] do nich narodom~~ ~~narodów~~ ~~[illegible]~~ swobodę wolności postanowienia ~~o wszelkiego~~

by przynależącym do nich narodom ~~[illegible]~~ przyznać ~~[illegible]~~ państwowej przyszłości i ostrzyma się wszelkiego wmieszania się w ich wewnętrzne sprawy państwowe; ale żąda zaniechania wszelkiego wmieszania się w nasz państwowy ustrój.. –

Oświadczenie to przestanem zostało radiotelegraficznie do Petersburga względnie do Carskiego Sioła a tamtejsza stacja potwierdziła ~~odebranie~~ odebranie w nocy telegramem 30 listopada

~~3117~~ ~~3019~~ 595

Pierwszy występ w parlamencie nowego Kanclerza hr. Hertlinga zaznaczył się głównie wiadomością o rosyjskim rozejmie i pokoju.— Mowa Kanclerza była dokładnie wymierzona, spokojna, ~~ale~~ ale podobna do ~~wsz~~ poprzednich Kanclerskich mów i z materii wyjątkami mógł ją był wypowiedzieć ostatni i przedostatni ~~i A~~ hr Hertlinga poprzedników.— Zadowolnił jednak lepiej izbę, która uchwaliła nowy kredyt 15 miliardów –

W ustępie o Polsce dał się ~~ze~~ już czuć wpływ nadziei pokoju z Rosją „Co się tyczy dawniej podległych berłu cara krajów, Polski, Litwy, Kurlandji, szanujemy prawo rozporządzania sobą, tych narodów.— Oczekujemy iż same nadadzą sobie taki ~~ks~~ państwowy kształt, który odpowiada ich stosunkom i kierunkowi ich kultury. Zresztą sprawy te są najzupełniej w zamieszaniu. Wiadomości które przed niedawna podały dzienniki, jakoby „w pewnym punkcie ostateczny ~~stały~~ stanął układ" wyprzedziły fakta"

~~[illegible]~~ Widoczna, zresztą uzasadniona i usprawiedliwiona jest chęć nieporuszania w tej chwili sprawy polskiej. Oczywisto tem, iż ostateczne jej załatwienie nie nastąpić może dopiero przy lub po zawarciu pokoju.— W tej chwili jednak góruje nad wszystkiem pragnienie ~~sw~~ pokoju środkowych zwłaszcza mocarstw. Pokój potrzebniejszy pożądańszy im już ~~ze~~ niż nabytki.—

~~3118~~ ~~3924~~ 596

Skwapliwie też chwycili się widoków pokoju choćby z nie ustalonym a najkrwawszym
wszystkim rządem i unikają chcą wszystkiego co mogłoby im stanąć
na przeszkodzie.- Rząd zaś ten oświadczył był iż zmuszonym ~~by~~ się
ujrzał ~~był~~ do dalszej wojny, gdyby środkowe ~~[illegible]~~ mocarstwa rozporządziły ostatecznie ~~zaś~~
Polską, Litwą i Kurlandią przed ~~po~~ rozejmem i pokojem.
Zaznaczyć trzeba [illegible] w ostatnim telegramie Trockiego i Lenina „~~i~~ pokój ma każdemu
narodowi zapewnić wolność gospodarczego i kulturalnego rozwoju" O
wiele pokrewniejszym jest wersji W. Ks. Mikołaja Mikołajewicza ograniczył się
autonomii.- wstrzemięźliwość Kanclerza Rzeszy przyczem w jednym
Stąd zapewne
do uznania prawa rozporządzania sobą, podczas gdy
rzekł stanął, Polską z Litwą i Kurlandią, 5 listopada 1916 i
środkowe mocarstwa ~~już~~ aktami z niepodległe państwo
12 września 1917 uznały i stworzyły już
polskie, samodzielne Królestwo Polskie i wziąły względem
niego zobowiązania inne zupełnie jak względem
Litwy i Kurlandii.-

~~3021~~ 3119 597

Hr. Hertling uznaił, życzenie przywrócenia dawnych, sąsiedzkich z Rosją stosunków a tego samego pragnie dla Austro-Węgier hr. Tisza. –

Na przyjaźni środkowych mocarstw z Rosją nic Polska zyskać nie może, bo to przyjaźń rozbiorowych mocarstw a Polski znaczenie dla środkowych mocarstw, wynika z ich nieprzyjaźni do Rosji. – Wskrzesić Rosję w rozkładzie i upadku mniej byłaby potrzebna dla środkowych mocarstw Polska, jako obronny mur. # Z tego wszystkiego mogłaby wyniknąć szkoda dla Polski, która acz chwilowem ustatecznieniem dla środkowych mocarstw, nie mniej byłaby ostatecznie dla nich także szkodą. –

Nie tyle pragnienie jak potrzeba pokoju mogłaby zwichnąć sprawę polską a dla osiągnienia go ~~przyjęto~~ przyjść by mogło do posunięcia ~~tez~~ niejednego rozejmu i pokoju zawartymi by były teraz z wojskiem, chwilowym rządem nie z Rosją. Jedyny ~~rozejmu~~ jego rękojmią byłaby trwałość tego rządu. Środkowym mocarstwom przyszło by unikać, tego, coby temu rządowi szkodziło i zagrażało jego istnieniu. Nie wzmocniłaby go strata Litwy, Kurlandii – ani nawet Polski. –

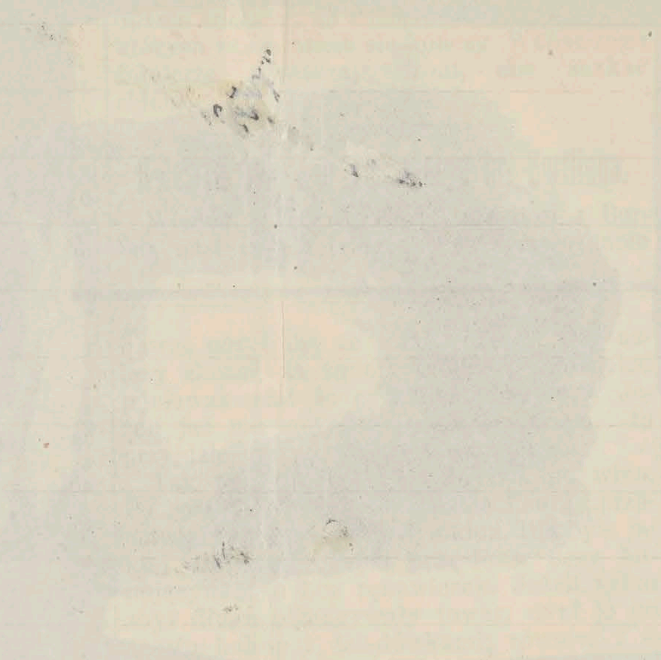
598

Dla zrozumienia i ocenienia ustępu mowy niemieckiego Kanclerza o Polsce, postawienia w nim w jednym rzędzie Litwy, Kurlandii i Polski, przyjęcia zasady rozporządzania sobą, zastrzeżenia „że sprawy te są najrzetelniej w zamierzeniu" najlepiej a naucząco posłuży oświadczenie w stokholmskim organie zagranicznego przedstawicielstwa bolszewickiego „Bote der russischen Revolution" czyli rosyjskiego rządu Rady Komisarzy

„Tuż przed zwycięstwem rewolucyi robotniczej w Petersburgu toczyły się między rządem niemieckim a austryackim rokowania w sprawie utworzenia Królestwa Polskiego, pod berłem cesarza austryackiego i księstwa litewsko-kurlandzkiego, pod panowaniem króla pruskiego. Gdyby to miało nastąpić, wówczas stanąłby rząd rosyjski przed pytaniem, czy paść na rozkaz Berlina na kolana, czy też toczyć wojnę dalej. Rewolucya rosyjska nie wyciąga ręki po obcą własność, przeciwnie, pozostawia wszystkim przez carat gnębionym narodom zupełną swobodę decyzyi, czy chcą żyć z narodem rosyjskim, czy też się od niego odłączyć. —

...złączyć. Nigdy jednak nie zgodzi się rewolucya na to, by narody te bez pytania o zdanie ich i bez wysłuchania ich głosów oddawano pod obce panowanie. Jest ona odpowiedzialna za interesy tych ludów tak samo, jak za interesy narodu rosyjskiego. Jeżeli Niemcy oświadczą, że kwestya kurlandzka, litewska i polska jest rozwiązana przed rokowaniami pokojowemi, jeżeli spróbują postawić rewolucyę rosyjską przed fakt dokonany, wówczas postawią Niemcy własne narody przed drugi fakt dokonany: przed wojnę aż do zupełnego upływu krwi. W takim razie musiałby rosyjski rząd robotniczy obstawać przy dalszem prowadzeniu wojny, a pokój nastąpiłby dopiero po zupełnem rozgromieniu jednej lub drugiej ze stron wojujących".

~~Ale pomysłu też wzór dla Austryaków polskiego [illegible] jest [illegible], jednocześnie wydany rozkaz w Warszawie inspektora szkolnictwa jenerała [illegible], aby powstający się na [illegible] zarządzenie jenerał-gubernatora [illegible] [illegible] poddani austryjaccy odeszli do polskiego [illegible] [illegible] jak [illegible] przeniesionego do Austryi". Tem [illegible] [illegible] temu [illegible]~~

~~3122~~ ~~2074~~ 600

Korzyści przedstawia Rosyi, bo dopełnia wojska i wojskowości jej wojskowej armii. Pokój jednak byłby rękojmią, zależną od utrzymania się obecnego rosyjskiego rządu i nie pozwoliłby tem samem na ~~bardzo~~ zbyt znaczne opróżnienie wschodniego frontu.–

Dla chwilowej dogodności, która okazać by się mogła ułudą,
przyjęto by może posiadać jedyne, istotne rękojmie przyjaźni
istotne Rosyi i bezpieczeństwo środkowych mocarstw, które zdobyć –
chiba ~~toczą~~ toczą tą potworną wojnę, nie, na to aby ich nie zdobyć –
Przyczynienie nawet potrzeba pokoju nie powinnaby zaślepić.–

Kanclerz postanowieniem w jednym rządzie Polski z Litwą i Kurlandią
liczyć się może z ~~a~~ aneksjonistami, z wszechniemcami, z opozycją –
Zasada samookreślenia sobą może być taktyczną trwogą ostatecznie zastosować. Dla [illegible]
która jednak z trudnością dałaby się
Polaków, których większa część, nie wie czego chce, mogła by
być szkodliwą.

Kanclerz jednak potwierdził, poprzednio rokowania o austryjacko-
–polskiem rozwiązaniu, skoro powiedział że wiadomości

~~3113~~ ~~3025~~ 601

o nich wyprzedzi ostateczny układ. Wyraził się o Polsce jak o kraju „dawniej" podległym berłowi cara. Wprawdzie to samo powiedział o Litwie i Kurlandii ~~Bezpieczniem~~ obejrzawszy to potrzebne nie jest. – A berlińskie rokowania odbywały się przed rosyjskim wyjściem wojennem. W głównym wydziale parlamentu sekretarz stanu spraw zagranicznych Kühlmann złożył najpierw sprawozdanie o zewnętrznem położeniu między innemi powiedział, „Co się tyczy rosyjskiego wojennego i pokoju to i w tej sprawie nie oddalamy się od zasad stałej i umiarkowanej państwowej sztuki, opartej na gruncie faktów. Uważamy dotąd ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ świata przez władców w Petersburgu, zasady, wydają się być właściwemi podwalinami ~~[illegible]~~ ~~jako podwaliny~~ do nowego ukształtowania porządku rzeczy na Wschodzie; ~~[illegible]~~ a tem samem przez przyznanie narodom ~~[illegible]~~ zupełnego prawa rozporządzania sobą i państwo Rosji mogą zapewnić główne i trwałe interesy, dwóch wielkich, sąsiednich państw i naszemi sprzymierzeńcami. „Dążymy do tych celów w świetnem porozumieniu Niemiec ~~[illegible]~~ Faktem ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ stanowi Nowe ukształtowanie na Wschodzie obejmuje sprawę polską. – jest, że środkowe mocarstwa ogłosiły niepodległe Królestwo Polskie. że je zdobyły i zajmują. ~~[illegible]~~ P. Kühlmann zaznaczył że opieka mniejszości i samorozporządzania musi znaczny cześć" polityki narodów. Odnosi się to mogło także do Rusinów. –

~~3026~~ 9114 602

Czy potrzeba może koniecznie

W gorącej chwili polityka hr. Czernina i ks. Hertlinga, p. Kühlmanna przyjęła
zasadę ~~wed~~ wszystkiego rządu Rady Komisarzy Ludu, samorozporządzania sobą
narodów. — Zastosowana w całej pełni byłaby nader nie tylko niebezpieczną
ale szkodliwą, zgubną dla Niemiec i Austro-Węgier i natychmiast
skorzystali z okoliczności Czesi, Słoweńcy i Rusini w Radzie Państwa
aby wystąpić z antypaństwowemi dążnościami wraz z żądaniem
stwierdzenia wyraźnego tej zasady ~~które~~ gdyż dopatrzyli się jego braku
w oświadczeniu prezesa gabinetu Seidlera, chociaż pośrednio wiedeński
gabinet przyjął ją był. Na to odpowiedział on we Fremdenblatt ~~mówi~~ musi
że prawo ~~to~~ rozporządzania sobą narodów ograniczonem być musi
prawem państwa rozporządzania sobą. Czyni to najzupełniej utrudnieniem
i bezwartościowem prawo narodów rozporządzania sobą, i tak
wszystko się w błędne koło antypolitycznych teorii z którego wyjście
wskaże praktyczna polityka. —
Pokojowe wystąpienie obecnego petersburskiego rządu oddziałało
na sprawę polską niekorzystnie i naraziło przynajmniej

~~3024~~ ~~3027~~ 3115 nastąpiła zmiana ogólnych stosunków. Dz. Temps
Ale już daje znać, natychmiast dał temu wyraz.
Dziennik bliski francuskiego rządu

[redacted] w artykule wstępnym [redacted] zajmuje się sprawą pol[illegible] zapowiada jej uregulowanie na konferencyi państw koalicyi, jaka ma się odbyć w najbliższych dniach w Paryżu. Stara się określić, jakie stanowisko koalicya w swoim projekcie regulacyi sprawy polskiej powinna zająć. Wedle niego winna naprzód uznać w zasadzie integralność polskiego państwa wedle formuły Wilsona. Dalej powinno nastąpić — jego zdaniem — faktyczne uznanie dzisiejszego niezawisłego Królestwa Polskiego. Zaznacza też, że byłoby rzeczą niesprawiedliwą i niepolityczną utrudniać sytuacyę odpowiedzialnych za politykę polską ludzi, którzy rokują z okupantami, zwłaszcza wobec tego, że jest rzeczą niemożliwą udzielić im pomocy. O regencie Ostrowskim i premierze Kucharzewskim wyraża się bardzo pochlebnie. Koalicya powinna zażądać jedynie gwarancyi niepodległości dla państwa polskiego.

3918 604

Temps uważa, że zrealizowanie projektu hr. Czernina, co do złączenia Polski z dynastyą Habsburgów, byłoby poniekąd należytą pod tym względem rękojmią. Równocześnie jednak porusza projekt zwierzchnictwa papieskiego nad Królestwem kongresowem. Po opuszczeniu militarnem Królestwa przez państwa okupacyjne, ma nastąpić polska administracya, a wreszcie samopostanowienie ludności o dalszych losach.

Wobec rady komisarzy ludu który odstąpił zamiaru od mocarstw [illegible] w sprawie polskiej z [illegible], francuski rząd przestaje liczyć się z Rosją w sprawie polskiej i ~~[illegible]~~ bezwłocznie zwiększyć ją pragnie w nowy sposób przeciw ~~[illegible] bez przyjęcia, którą jednak~~ środkowym mocarstwom. ~~Polaków [illegible] do [illegible] obstawania przestając może do [illegible] polityki w sprawie polskiej, nie trzymania się. Następstwa [illegible] polityki [illegible] austryacko-polskiego rozwiązania~~ — Artykuł *Temps* chce zawieść nadzieje i oczekiwania Polaków [illegible] środkowych mocarstw w stronę paryskiej konferencji. Przedewszystkiem popsuć szyki Niemcom, nawet wysiłki [illegible] w tym [illegible] z rozwiązaniem austryacko-polskiem [illegible]

3011

605

Minister blockady lord Robert Cecil wygłosił, w Norwich znamienną
mowę która wykazuje, że Anglia jedna skorzystała z wojny. Tłomaczy
to dlaczego usiłuje przedłużyć ją. – „Niema – rzekł bezpieczeństwa
dla Anglii dopóki Niemcy nie są ostatecznie pokonanemi"
Tu szlachetny lord dopuścił się grubej pomyłki twierdzeniem że Niemcy
zaprowadzili u siebie podwójne małżeństwa dla zwiększenia ludności. !!
Jak Clemenceau, tak lord Robert zawołał „Naszym celem jest zwycięstwo!
„W dwóch ostatnich latach a nawet dawniej nie było między angielskiemi
i niemieckiemi wojskami bitwy, w której by Niemcy zwyciężyli. Do
Strata kolonii i nasze w Palestynie zwycięstwa [illegible] Mezopotamii
wyplenia Niemcom. To samo odnosi się do ~~Palest~~ Mezopotamii. [illegible] jednego cala brytańskiej
Morskiej stanowczo. Niemcy nie zajęli ani [illegible] coby zrównać się
ziemi. W dziejach świata nie ma nic [illegible] najściślejszą jaka
mogło z naszą blockadą. Przeprowadziliśmy [illegible] że w wypadku
kiedykolwiek ustanowioną została. Niech [illegible] ten wielki [illegible]
w które zgotowały dawniej. Mojej nadziei [illegible] było uzasadnione. Mniej [illegible]
var jeszcze [illegible] że nasze zaufanie [illegible]. Najdonioślejszą jednak że nie gorzej
ważnem jest co się we wszech dzieje. Niemcom [illegible] wyżywienia. Jeśli wojna się będzie
jest sprawa statków. [illegible] brak [illegible] [illegible] mogła
nam bezpośrednio [illegible] [illegible] Kardeln
jak dotąd zapobiedz niebezpieczeństwom

Mniej

~~3115~~ ~~2030~~ ~~2028~~ 606

Minister Clémenceau powiedział był, że Francja nie weszłaby do związku narodów, albowiem należałyby do niego Niemcy. Oświadczenie to Lord R. Cecil zapytany w Izbie czy p. Clemenceau uczynił to w porozumieniu z angielskim rządem, odpowiedział przecząco.–

~~3029~~ ~~3031~~ 3119 607

Lord Lansdowne wystosował do *Daily Telegraph* otwarty list natchniony myślą pokoju a wolny od nienawiści do Niemiec. Zaleca Paryskiej Konferencji wojennej aby naradzała się nie tylko nad wojną ale także nad pokojem „Nie przegramy wojny ale jej przedłużenie byłoby ruiną cywilizowanego świata." Wzmocniłoby to pokojowe stronnictwo niemieckie, gdyby uwiadomione było, że nie życzymy sobie zniweczyć Niemcy jako mocarstwa, ani narzucić jej rządu, ani odmówić im miejsca wśród wielkich handlowych narodów i że gotowi jesteśmy po wojnie rozpatrzyć wspólnie sprawy wolności mórz.-

W gronie spraw sprzymierzonych w Paryżu otwartą została ~~pierw~~ ~~dzisiaj~~ wczoraj Konferencja mocarstw Porozumienia. Powitał uczestników Clemenceau. Przybył także Paderewski.

1912 ~~1910~~

Ogłoszony projekt zmiany pruskiej sejmowej ~~wyborczej~~ ustawy, potwierdzony przez cesarza, od dawna oczekiwany, zaprowadza równe, bezpośrednie ~~tajne głosowanie~~ prawo wyborcze oraz tajne głosowanie. Zarazem nowy skład izby panów. Jest to w publicznem życiu Prus doniosły zwrot w demokratycznym kierunku; dotyka on historycznych społecznych i państwowych podstaw ich bytu i chcą uprzedzić wielkiego rozwoju. Monarchowie i rządy ~~[illegible]~~ otwierają bramy demokratycznym socializm a torują mu drogę i

1 grudnia

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

CLXII

609

An Seine des Herrn

8 Grudnia 1917 r.

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

3121-3164

Gruppe der Rechten

Krakau.

Wien,

IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CCXII

610

Otwarcie sesji delegacji wspólnych we Wiedniu.–
Mowa tronowa.– Exposé hr. Czernina.–
Ustęp o Królestwie Polskiem. Polski wniosek.–
Rozprawa w Kole Polskiem nad zachowaniem
się delegatów.– Mowy o Polsce we węgierskiej
Wydziale spraw zagranicznych. Mowa
hr. Czernina.– Prawo rozporządzania sobą
narodów.– Prowizorium ugodowe z Węgrami.–
Opanowanie głównej rosyjskiej kwatery przez Radę
Komisarzy Ludu. Rozejm między czteroprzymierzem
a Rosją.– Rozmowa delegata Daszyńskiego ~~obiad~~
z hr. Czerninem.– Rokowania o rozejm.–
~~hr. Czernina dla warszawskich polityków~~
Krylenko zajął główną kwaterę w Mohylewie.
Duchonin poległ.– Amerykański wojskowy
pełnomocnik Johnson ~~u~~ Trockiego. Rząd
amerykański ~~do~~ zaprzecza jego oświadczeniom.–
Dziesięciodniowe zawieszenie broni zawarte.–
Objazd hr. Czernina dla warszawskich polityków.–
Z tajnych dokumentów.– Wybory do rosyjskiej Konstytuanty.–
Z Finlandii.– Mowa prezydenta Wilsona przy
otwarciu Kongresu i wypowiedzenie wojny
Austro-Węgrom.– Paryska Konferencja ogólna.
List lorda Lansdowne.– Mowa Bonar Lawa.–
Minister Nitti [illegible] terytorialne żądania Włoch.–
Unia łacińska.–

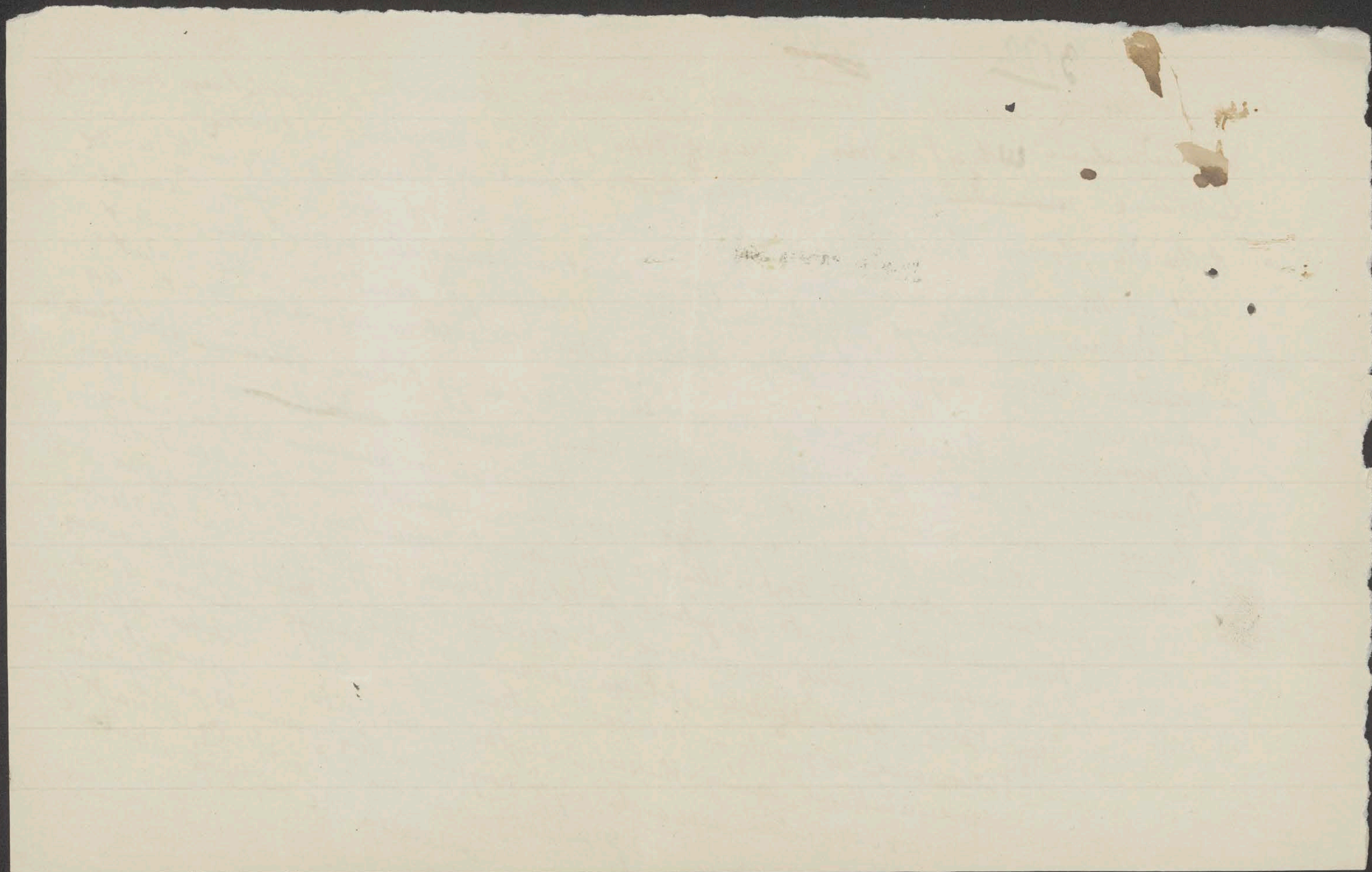
Z tajnych dokumentów. [illegible] – Szwecja.–
~~Powodzenia armii br. Conrada~~
Bitwa pod Cambrai.– Powodzenia i zdobycze
armii br. Conrada we Włoszech.–
Reforma wyborcza w sejmie pruskim.–
Kühlmann o Litwie.– Z Warszawy.– Antyjący
~~z~~ legioniści.– P. Steczkowski ministrem finansów
Program prezydenta ministrów Kucharzewskiego.
Protest realistów.– Potworne uwłaszczenia ziemi
~~Z~~ Rząd a Rady Komisarzy Ludu.–
Biskup Pelczar u cesarza Karola.–

8 Grudnia

Austryjacko-węgierskie Delegacie zebrały się [illegible] Prezydentem
austryjackiej wybranym został Hauser ze stronnictwa chrześciańsko-spo-
=łecznego, wiceprezydentem Biliński; + Prezydentem węgierskiej został wybrany
Khuen-Hedervary, wiceprezydentem hr. Augusta Zichy-
Najjaśniejszy cesarz przyjął w Burgu obydwie delegacie i wygłosił
mowę tronową. Zawiera ~~ogi~~ o ogólnem położeniu uwagi. Mówi o
rozpoczęciu rokowań z wszystkimi rządami, wyraża życzenie „ogólnego
pokoju" ~~W tym~~ W ten sam sposób jak niemiecki Kanclerz
wyraża się „Ciężko nawiedziony wszystki naród który pierwszy
z naszych przeciwników, odpowiedział na niespokojny głos, przywiecania
pewnym być może że szczere życzenie sobie przywrócenia"
z nim poprzednich przyjacielskich stosunków
Nic ważniejszego nie zawiera zresztą mowa tronowa. Wydziale zagranicznym Delegacji ~~delegacji exposé~~
Minister hr. Czernin wygłosił najpierw we węgierskiej ~~…~~ obraz
exposé. Znakomicie zbudowane, pełne treści, zrównoważone, dało ~~…~~ obraz
wypadków od rozpoczęcia wojny. Po wspomnieniu o zmarłym

3122 ~~3014~~ 612

cesarza hr. Czernin zaznaczył że Cesarz Karol świadomy obowiązków „nowożytnego" ~~monarchy~~
i odpowiedzialności ~~w~~stąpił na tron i pewną ręką, przejęty prawdziwą, głęboką
ludzkością" ~~prowadzi~~ władzę nad narodami Austro-Węgier. – Monarchia rozpoczęła wojnę
„tylko dla obrony. Daleką była od niej wszelka zaczepność lub chęć zdobyczy. Dowodem
jest że sami nieprzyjaciele przyznali, że od początku zamierzali rozbić monarchię
i dokonać gwałtownego przywłaszczenia sobie znacznych jej posiadłości. Nie dość
że powodem głównym wojny była potęga Niemiec, która też owym zamiarom stała na
przeszkodzie..
Wspominając o Albanii exposé zaznacza, że objawia się jej życzenie ~~zbliżenia~~ zbliżenia się
do monarchii. Świadczy to że zjazd we Wiedniu, pewne albańskie ~~w do Albanii~~ zamierzo-
Exposé wyraża się o przyszłym stosunku do Rosji odpowiednio do dłuższego ustępu mowy
tronowej. Stwierdza iż Austro-Węgry stoją w przededniu zapoczątkowania układów
na podstawie pokoju bez terytorialnych i gospodarczych pogwałceń, do którego już
w kwietniu Rosja okazała się gotową a który znowu przyjął jej dzisiejszy rząd.–
„Nie pragniemy żadnej wymuszonej" terytorialnej zdobyczy i żadnego gospodarczego
pogwałcenia, prócz „żądamy istotnego zabezpieczenia dla naszego wolnego i nie-
tamowanego w przyszłości rozwoju". „Gotowi zatem jesteśmy zawrzeć z naszemi
przeciwnikami, ogólny, słuszny, zaszczytny pokój, któryby zapewnił teryto=
=rialną całość monarchii i jej przyszły wolny rozwój w politycznej
i gospodarczej dziedzinie.–" „Muszę jednak oświadczyć że nie mogę ustanowić

~~3123~~ ~~3035~~

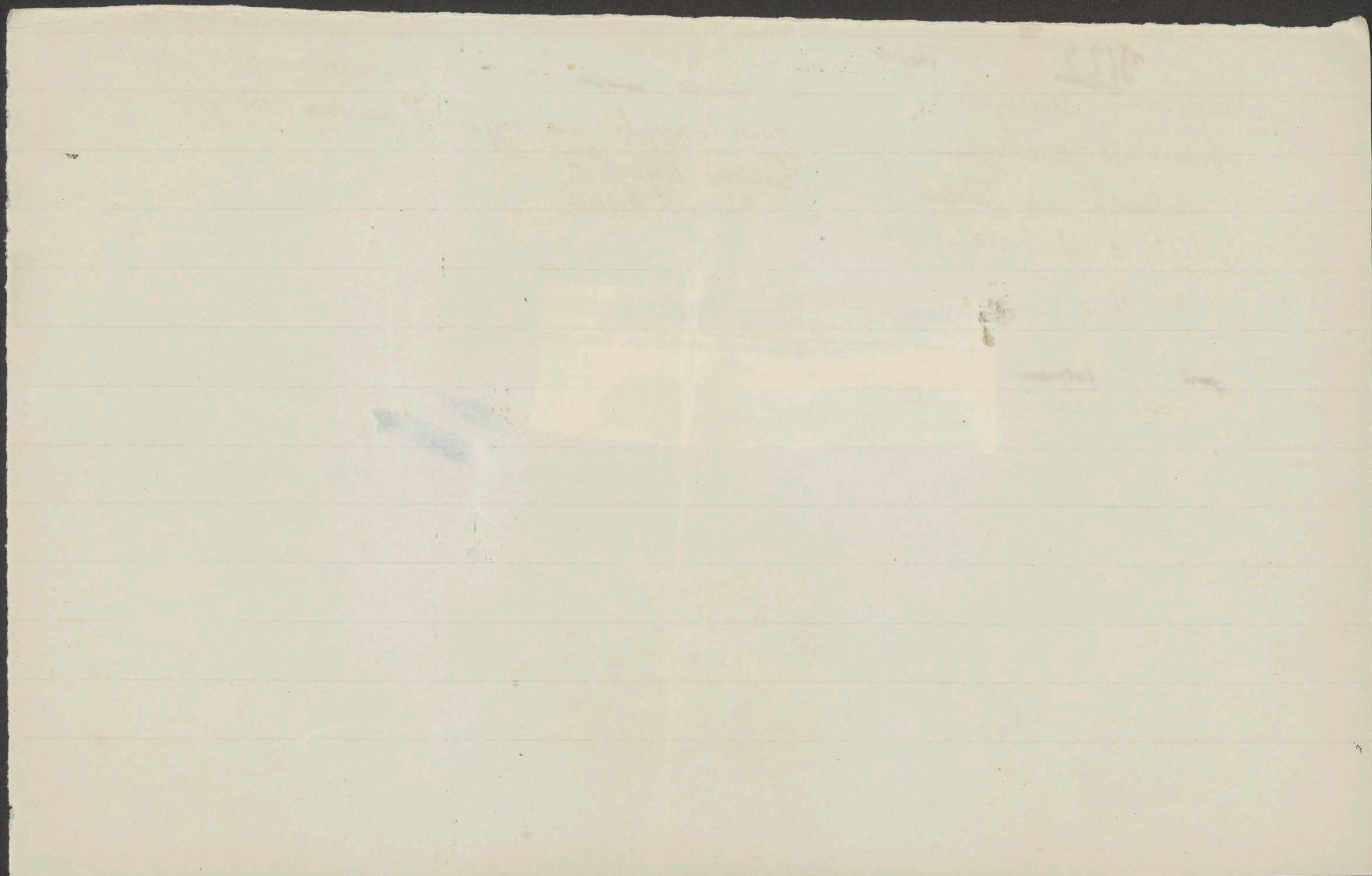
613

jednostronne naszych wojennych celów ~~wobec~~ na całą przyszłość, wobec otwarcie objawionych aneksyjnych dążeń tych naszych nieprzyjaciół, ~~którzy~~ którzyby obstawali za dalszem prowadzeniem wojny!! –

Ustęp o odbudowaniu Królestwa Polskiego brzmi

" Powodzenia ~~Sukcesy~~ mocarstw centralnych na froncie rosyjskim, które doprowadziły do obsadzenia obszarów polskich, nad którymi władała Rosya, umożliwiły mocarstwom centralnym

~~po~~ ~~postanow~~ postanowienie ~~decyzye~~ o znaczeniu historycznem: Odbudowanie Królestwa polskiego.

3124 3036

614

Uwolnione od ucisku rosyjskiego i powołane do własnego życia państwowego, będzie miało Królestwo polskie, jako wysunięta naprzód placówka zachodniej kultury, wielką misyę do spełnienia. Podczas trwania wojny i wobec blizkości frontu nieprzyjacielskiego, może odbudowa państwa polskiego następować tylko stopniowo i krok za krokiem. Ustanowienie prowizorycznej rady stanu, jakoteż zarządzenia celem wystawienia armii polskiej, a dalej utworzenia wyposażonej daleko sięgającą władzą rady regencyjnej, której pierwsze prace zmierzają do utworzenia polskiego ministerstwa, — były to stanowcze kroki na tej drodze, po których odpowiednio do rozwoju nastąpią dalsze. Aktem z 5. listopada 1916 w wielkim stylu i nie samolubnym oraz zbudowanymi na nim statutami ustroju z dnia 12. września 1917 mocarstwa centralne spełniły życzenie od dziesiątek lat drzemiące w duszy ludu polskiego i od chwili uwolnienia z pod panowania rosyjskiego, walczące o spełnienie. Podczas gdy inne mocarstwa czyniły polskiemu narodowi ciągle tylko obietnice, po których nigdy nie następowało ich wypełnienie, Austro-Węgry i Niemcy w miejsce główne wstawiły czyny: uwolnienie rosyjskiej Polski ich zwycięską bronią i przywrócenie państwowości królestwa polskiego. Gdy przy zawarciu pokoju odpadną przeszkody, które dziś jeszcze stoją na drodze wprowadzeniu w czyn pełnej jej samodzielności, wtenczas Polska będzie mogła sama rozstrzygnąć o swej państwowej przyszłości. W jakim kierunku według swych skłonności i interesów będzie ona grawitować, nie wyda się nam wątpliwem.

umeblowanego z opałem, el-
ktryką i usługą. Zgłoszenia tyl
listowne: Świeżawski-Horodyski, Ho
Saski.

Przed końcem wojny austryjacko-węgierski minister spraw zagranicznych więcej powiedzieć nie mógł. Skoro ~~[illegible]~~ zakończył słowy „W jakim kierunku według swych skłonności i interesów będzie Polska grawitować, nie wydaje mi się wątpliwem" tem samem wskazał austryjacko-polskie rozwiązanie a to rzecz główna. Exposé winno wzbudzić zaufanie do hr. Czernina.

Jeżeli w ~~mowie~~ tronowej nie było wzmianki o polskiej sprawie jak zresztą o żadnej, to także dla tego, że niepodobieństwem ~~to~~ było podczas niezakończonej wojny.-

Polscy delegaci postawili tak nazwany wniosek Daszyńskiego i otrzymaliśmy następującej treści.

3126 616

»Rząd austro-węgierski oświadczył w dniu 30 listopada br. gotowość rozpoczęcia rokowań o pokój powszechny. Przy tych rokowaniach, według oświadczenia rządu austro-węgierskiego, dążyć się będzie do zawarcia pokoju z temi państwami, które na podstawie zaproszenia rosyjskiego oświadczą gotowość zawarcia pokoju równie honorowego dla obu stron i kierowanego zasadą »bez terytoryalnych i gospodarczych pogwałceń«. Stwierdzamy, że tymczasowy rząd rosyjski, proklamując zasadę stanowienia narodów o sobie samych i przez uznanie specyalnie niepodległego państwa polskiego, które ma się utworzyć, w powstaniu tego państwa nie może widzieć ani pogwałcenia, ani przeszkody do pokoju. Dalej stwierdzamy, że oba mocarstwa centralne uznały uroczyście samodzielność państwa polskiego. Ponieważ wobec bliskich rokowań pokojowych, na razie z Rosyą, ostateczne urzeczywistnienie tych decyzyj bezpośrednio się zbliża, stawiają niżej podpisani wniosek:

Delegacya zechce uchwalić: Delegacya pochwala politykę p. ministra spraw zagranicznych, zmierzającą w tym kierunku, by możliwie szybko zawrzeć powszechny pokój i spodziewa się, że p. minister energicznie przy rokowaniach pokojowych wystąpi za urzeczywistnieniem żywotnego, zdolnego do rozwoju, prawom narodowym narodu polskiego, odpowiadającego państwa polskiego i równocześnie występować będzie za zapewnieniem interesów monarchii w sposób skuteczny«.

[redacted]

Wniosek potrzebny, właściwi i rozumnie określił stanowisko polskich delegatów. Nie należało nic do niego dodać ani nic z niego ująć. –

Wniosek ten pochwalił ks. Czerwin i zgodził się na niego. –

Na zebraniu Koła Polskiego na które zaproszeni zostali polscy członkowie Izby panów dla omówienia stanowiska delegatów, przemówiłem też za przyjęciem tego wniosku jako podstawy i drogowskazu dla delegatów. – Po dwudniowych rozprawach podczas których p. Biliński znakomicie świecił przykładem i wytknął drogę, wtedy ~~podczas~~ gdy z kilku stron dały się słyszeć najdziwaczniejsze i bałamutne zdania, Koło Polskie przyjęło przeciw znacznej większości, tak zwany wniosek Daszyńskiego, za ~~zasad~~ podstawę stanowiska ~~nie~~

[illegible]

polskich delegatów. W takich warunkach, ~~zadanie~~ rzecz zatem pomyślnie i właściwie załatwiona została –

Przed głosowaniem przemówiłem

3129 ~~3041~~ 619

~~Przemówienie~~

~~[illegible]~~

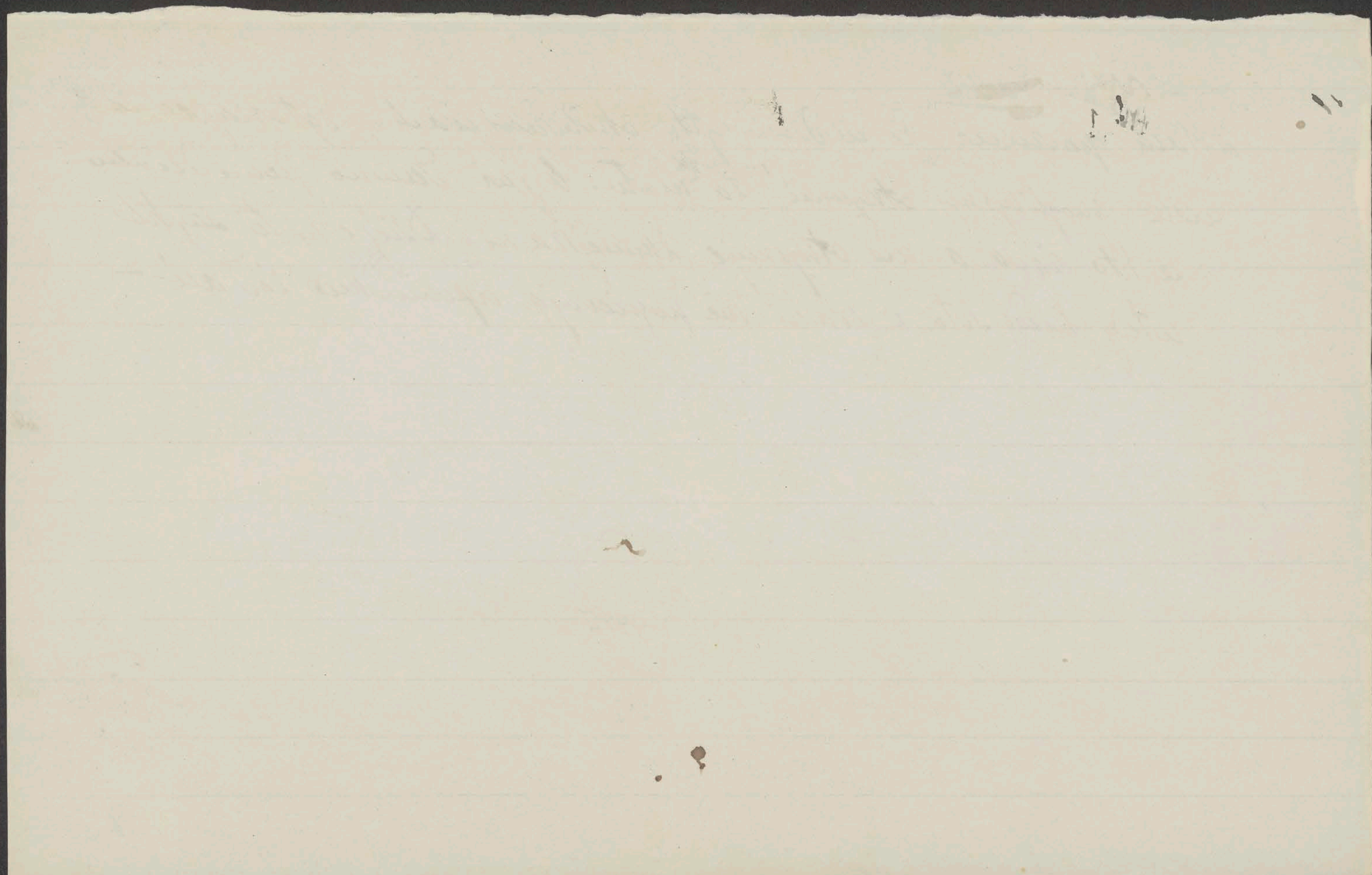
Szanowni Panowie. Pozwólcie wypowiedzieć słowo ~~kilka~~, wiekiem najstarszemu między wami, który tem samem jeśli ~~[illegible]~~ czem innem, doświadczeniem służyć wam może. — Mam je Szanowni Panowie! Przeżyłem bolesne zawody ~~1848~~ 1863 r i przeżyłem cały okres narodowego życia w ~~tym~~ naszym kraju, nie pozbawiony — jak ten mój przyjaciel Delegat ~~[illegible]~~ Jędrzejowicz starzec podeszły — pożytku, nawet świetności. —

Nie może być wątpliwości co do celu. Gdzież jest ten Polak który nie życzył by sobie najsilniejszej, najpotężniejszej Polski — jak się wyraził Delegat Tetmajer — od morza do morza? Nie tylko z patryjotyzmu, ale dla własnego dobra, albowiem w takiej Polsce ~~byłby~~ silniejszym byłby, bezpieczniejszym, zamożniejszym, dostojniejszym. — Różnice zdań odnoszą się tylko do środków i możliwości. —

Mniemam że w polityce nie można a przynajmniej nie zawsze należy, jak na kramskim jarmarku stawiać wygórowane żądania w nadziei uzyskania wyższej ceny. —

~~3130~~ ~~3042~~ 620

Mam pewność że w dzisiejszych okolicznościach, zgłaszając za wiele, moglibyśmy otrzymać za mało. A już dawno powiedziano że kto żąda a nie otrzymuje zmniejsza się. Dzieje się to zwykle wtedy, kiedy siła i środki nie popierają odpowiednio żądań.—

~~Mam pewność że w dzisiejszych okolicznościach ... za wiele ... wszystkiego otrzymać za mało.~~ — I dla tego pozwolę się objawić

z wielkiej stron wyrażonych niezawodnie szlachetnych, idealnie pięknych życzeń i wzniosłych haseł, w obecnych warunkach, za wyjątkiem [illegible] lub werbowanych uczuć, ~~może lub~~ może za ~~[illegible]~~ potrzeby poklasku lub szkodliwe stronnicze wymagania, ale nie za wytrwałe, bodaj czy nie szkodliwe. — Ta więc zachodzi dla wielkiej sprawy która nas wszystkich troska — potrzeba i pożytek różnica co do środków. —

Pan przewodniczący (Daszyński) zaznaczył wczoraj silnie potrzebę i pożytek solidarnego wystąpienia w Delegacji. Nikt bardziej odemnie nie ceni narodowej solidarności; zawsze ~~[illegible]~~ stałem w jej obronie i wiem jak obfity ~~[illegible]~~ plon przyniosła solidarność Koła Polskiego ~~[illegible]~~ jednak stronnicze ~~[illegible]~~ zabiegi konsekwencji a jego w przeszłości. ~~Ale~~ Wtedy ~~walka~~ ... solidarnego wystąpienia progu. — Dziś uważaj ważność solidarnego wystąpienia w tej delegacyjnej ~~[illegible]~~ sesji dla powodów przytoczonych przez pana przewodniczącego. Umiejętny i jasny wykład Ekscelencji Bilińskiego określił ~~środki~~ ... Dokładnie że ~~[illegible]~~ środki ~~jakich~~ jakie ... stosunkami, żeby Panu ... z własnej i między niemi a z wielkich stron uskarżanemi zachodzą i ich polityczni przyjaciele pozwólcie

3132 ~~3044~~ 622

woźnica. Jeżeli solidarność ma być istotną, żywą nie martwą, wskazany tu jest kompromis. Nie należy z jednej strony obrażać wywarzonych uczuć i z drugiej krzyżować drogi wskazanej przez Ż Wilińskiego. –

Szanownemu Panowi! Ta droga jest prosta, zgodna z obraną od początku ~~[illegible]~~ wskazaną – bezpośrednio przez Koło Polskie. – Przyszłość Polski – jak to powiedział p. – obchodzi Habsburgską monarchię, ona jedna ma prawdziwy, żywotny interes w należytem załatwieniu polskiego żądania. A co ważniejsze niepośredniczący, bezpośrednio więcej jest ma przystęp do Polski, którego nie ma ani prezydent Wilson ani Lloyd George ani p. Clemenceau. ani żadna ~~Wystąpienie~~ tu do tego, mają ~~[illegible]~~ kierunek Rosja i Niemcy. – Skoro habsburgska monarchia obrała w tym kierunku ~~Ale gdy~~ postępuje, a na to mamy dowód w ustępie ~~jest~~ pomyślnego załatwienia polskiego żądania, skoro w tym razie niej popierajmy ją w ~~tem~~ ~~[illegible]~~ o Polsce zaakcentujmy expressis ~~[illegible]~~ verbis, i szkodzić na razie nie mogło. –

Chcę jeszcze ~~Chci~~ ✗ unikajmy ~~[illegible]~~ wszystkiego, coby nie mógł mi: Przed skończeniem wojny zwrócić uwagę na pielęgnowanie porozumienia więcej niż dotąd i dobrego stosunku z Węgrami i na danie temu wyrazu w Delegacji. W monarchii zwykle dzieje się to czego sobie Węgry nie życzą a przynajmniej nic ~~[illegible]~~ ~~wbrew~~ ich życzeniu. ~~[illegible]~~ dzieje

~~3133~~ ~~3041~~ 623

Przywiązuję ważność do oświadczenia prezesa gabinetu Wekerlego w sejmie
o polskiej sprawie. ~~Dość~~ albowiem świadczy że skoro usunie tym
jest trializm, Węgry ~~gdzie~~ się z przemianami austryjacko-polskiemi
nie mógł przeciw niemu wystąpić. Skoro
~~[illegible]~~ zatatuiemi a nawet hr. Tisza nie mógł przeciw niemu wystąpić. Skoro
śliwia Veto Polskie; było tego samego zdania ~~[illegible]~~ Nic nie oddziela Węgier od Polski a wszystko łączy
jak klasyczna tragedia —
Polski z Węgrami —
czasie
Panowie Panowie! Polityka rozgrywa się w ~~[illegible]~~ i miejscu. ~~Na razie~~ Nie przesadzając
Na razie czasem dla naszej jest delegacyjna sesja, miejscem sala obrad delegacji. ~~[illegible]~~ właściwym
przyszłości ani prowokujące o niej ~~[illegible] [illegible]~~ jestem zdania, że dla obecnej sesji odpowiednia
Drogowskazem jest wniosek delegata Daszyńskiego, że umożebnia
potężnemu, gdzie wszystko o czem mówiłem i Niech delegacji trzymają się w chwili
prawdziwą nie sztuczną solidarność. — Niech delegacji wstąpią wspólnie do socjalistów —
niewolnej od niebezpieczeństw ~~[illegible]~~ drogi której użyteczna dla wszystkich, a władze prawdziwie konserwatystów do
który jest wspólnym wszystkim, ~~[illegible]~~ bytowi i przyszłości Polski. "
Na tem samem posiedzeniu Veto Polskie przyjęto z powodem p. Stapińskiego i
jego trzech towarzyszy —

3/34 ~~30/46~~

624

W Wydziale zagranicznym węgierskiej delegacji hr. Juliusz Andrassy przemówił o sprawie polskiej zgodnie ze ~~swym~~ znakomitem stanowiskiem jakie w niej od początku zajął; ~~i~~ Oznaczył sprawę polską

~~[illegible] jej należytego i rozumnego [illegible] polskie. [illegible] mogłaby [illegible] Mamy do tego [illegible] politycznej [illegible] Austrji Węgier [illegible]~~

[illegible] skrajnego ~~[illegible]~~ stronnictwa poprowadził hr. Michał Karolyi do zdania hr. Andrassego

~~[illegible] Hr. Juliusz Andrassy porusza również kwestyę polską, którą oznacza~~ jako najważniejszą wśród kwestyi pokojowych. Mowca oświadcza przedewszystkiem, że o ile Polska w jakiejkolwiek formie miałaby być przyłączoną do monarchii, to kwestya formy prawno państwowej tego przyłączenia nie należy przed delegacye, lecz o tem mają decydować: rząd austryacki i węgierski. Gdyby kwestya ta miała być przedmiotem dyskusyi, to mowca zastrzega sobie prawo zabrać głos ponownie w tej sprawie. Ze stanowiska polityki zagranicznej byłoby rzeczą słuszną, ożeby **Polska mogła być wprowadzoną w pewien stosunek do monarchii przez stałą organizacyę. Zupełnie niezawisła Polska byłaby niebezpieczeństwem dla pokoju, dla nas, dla Niemiec a nawet dla samej siebie. Mała Polska kongresowa nie jest zdolną w obecnych warunkach tworzyć samodzielnego państwa.** Polska musi zawrzeć ściste węzły nie z Niemcami, lecz z Austro-Węgrami, zwłaszcza że między Niemcami a Polakami istnieje więcej przeciwieństw, aniżeli między Polakami a Austro-Węgrami." ~~Mowca domaga się dalej oswobodzenia Walony z rąk włoskich, przed oswobodzeniem Walony nie możnaby oddać Włochom obsadzenia [illegible]~~

3/34 ~~30/46~~ 624

W Wydziale zagranicznym węgierskiej delegacji hr. Juliusz Andrassy poruszył o sprawie polskiej zgodnie ze ~~...~~ znakomitem ... jakie w niej od początku zajął. i Oznaczył sprawę polską

~~[illegible struck-through lines]~~

silnie ... stronnictwa. Nawet skrajnego niepodległościowego przywódca hr. Michał Karolyi przyłączył się do zdania hr. Andrassego

...drassy porusza
...órą oznacza ja-
...kwestyi pokojo-
...przedewszyst-
...wiek for-
...rchii,

W. Kossak: „Przysięga Kościuszki na rynku krakowskim“, okazały obraz barwny, wielkość 64×86 cm. . . . . Cena K. 14·—

Jul. Kossak: „Sobieski na koniu, Czarnecki na koniu“, wielkość 65×51 cm. po . . . „ 2·50

Jan Styka: 1) „Kościuszko pod Racławicami“, wielkość 43×64 cm. po . . . . „ 2·50

2) „Zdobycie armat“, wyd. barwne, wielkość 43×64 cm. po . . . . „ 2.50

Kossak: 1) „Bartosz Głowacki na zdobytej [illegible] moskiewskiej“, wyd. barwne, wiel[illegible]

3047
3135

625

Hr. Michał K a r o l y i ~~domaga się, by jak długo obecnie aktualne kwestye nie są wyjaśnione, delegacye pozostały w permanencyi. Co do exposee ministra spraw zagranicznych zaznacza, że nie jest jasnem, jaki kierunek polityczny zajmie minister wobec Rumunii.~~ w kwestyi polskiej podziela zapatrywanie Andrassego, sądzi jednakowoż, że exposee ministra w tym punkcie jest niejasne. Mowca cieszyłby się, gdyby między Polską a Węgrami i Austryą mógł być s t w o r z o n y ś c i s ł y s t o s u n e k n a p o d s t a w i e u n i i p e r s o n a l n e j lecz sprzeciwiałoby się to naszej państwowej egzystencyi, gdyby Polska przyłączoną została do wspólnych Austro-Węgier, które j a k o t a k i e n i e i s t n i e j ą.

Hr. Tisza w mowie swej powiedział: Jest nadzwyczaj radosnem następstwem rewolucyi, że wskutek niej kwestya oswobodzenia Polski automatycznie została rozwiązaną, ponieważ z zasady, którą uznał rząd rosyjski sama przez się wynikła samodzielność Polski rosyjskiej. Węgry jednomyślnie powitają, jeżeli naród polski rozstrzygnie o swoim losie w ten sposób, że wejdzie w stały stosunek przyjaźni do monarchii i trwałej solidarności pod względem polityki zagranicznej. U n i a p e r s o n a l n a i d u a l i m n i e t w o r z ą p r z e c i w i e ń s t w. Na wypadek, gdyby Polska z samodzielną armią polską do nas się przyłączyła powstałyby pewne komplikacye, jednakowoż ich usunięcie nie byłoby trudne. Co do wpływania Polski na naszą politykę zagraniczną, to musimy obstawać przy tem, że Węgry na politykę zagraniczną muszą mieć bezwarunkowo wpływ równorzędny.

Hr. Czernin ~~[illegible]~~ zamilczał o sprawie polskiej i w dalszym ciągu jakby za wspólnem porozumieniem poruszona już nie została w przeświadczeniu że nie pora po temu i że nic więcej w tej chwili powiedzieć się nie da jak to co znajduje się w exposé hr. Czernina

~~3037~~ ~~3049~~ 627 2

Hr. Andrassy świetnie przedstawił, że nie należy i tak skomplikowanej
monarchii, z wielkimi narodami, których interesy zjawiskne, mogłyby
stanąć w sprzeczności z naszemi. Z drugiej strony nie przedobrze
po tej wojnie nie zabezpieczy strategicznie monarchii, że której
morza przytoczy tylko Lovcen, bez posiadania którego
nie~~ma~~ dla Cattaro bezpieczeństwa. Zaufanie do ministra
Hr. Andrassy wywarł w Wiedniu
spraw zagranicznych.

Hr. Czernin pomijając sprawę polską odpowiedział na inne
pytania i żądania. Stwierdził, że pod pewnym względem monarchia
znajduje się w lepszem położeniu niż Niemcy. Ma bowiem w
posiadaniu niemal całe swoje terytorium, podczas gdy
niemieckie kolonie są w rękach nieprzyjaciela i również [illegible] walczony
że niemcy Niemcy zawrzeć pokoju dopóki ich niedyskusyjne [illegible] walczyły
dla Alzacji i Lotaryngii. Tak samo jak Niemcy walczyły o Strassburg
o Lwów i Tryjest. Niema dla mnie rozmowy [illegible] z radością
a Triest.

3 ~~3138~~ ~~3080~~ 628

chwilę w której byliśmy [illegible] długi także na innych frontach
zachodnich walczyć wspólnie z naszemi sprzymierzeńcami. Jeżeli
są ludzie w obozie <u>Porozumienia</u> którzy myślą, że uda im się odciągnąć
nas od sprzymierzeńców, to nic innego powiedzieć nie mogę jak
tylko, że są z temi psychologami i dziecinnemi umysłami.
„Włochom nie powiem: możecie prowadzić wojnę tak długo jak
się wam podoba, zaręczamy że nic wam się nie stanie. Nie!
Jeżeli Włochy przedłużą wojnę, otrzymają z tym pokój."
„Gdy Ameryka wypowiedziała nam wojnę, nie zmieni to
w niczem wyniku wojny."
Wreszcie hr. Czernin wyjaśnił i uprawdziwił owo
sławetne prawo narodów rozporządzania dobą, które
mąci umysły i złudzeniami wielu stronnictw...

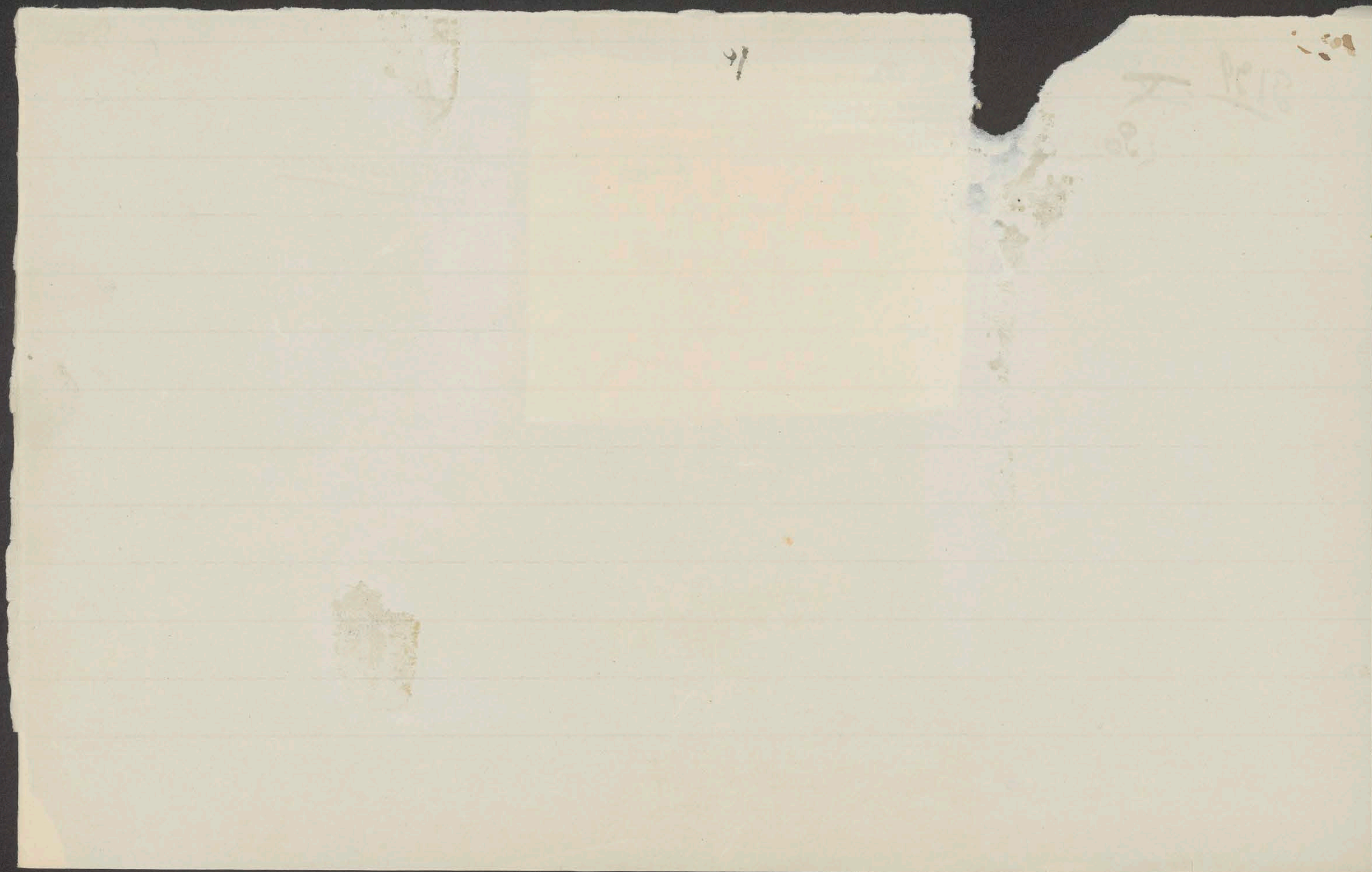
~~3139~~ ~~3027~~

Porozumienie

629

[redacted] Minister poruszy [redacted] hasło prawa samopostanawiania ludów, podnosząc zmiany, jakie hasło to przeszło w ustach i przekonaniach mężów stanu [redacted] aby w końcu posłużyć do brutalnego żądania mocarstw [redacted] gwałtownego oddzielenia niektórych części Austro-Węgier. Za tem słowem kryje się obecnie żądanie, aby monarchia zrezygnowała

Porozumienia

~~3072~~
~~3120~~

630

wa uregulowania stosunków narodowo-
wych między sobą i stosunku narodo-
ości do państwa.
Dziś żądają, aby byt terytor... i we-
nętrzne stosunki Austro-W... poddane
stały votum czyto konferencyi europej-
j, czy też plebiscytu. Minister wskazuje,
odmiennie to prawo narodów do stano-
nia o sobie tłumaczone jest wobec mo-
nii, a jak wobec państw koalicyi.
pytanie, w jakiej mierze uznaje mini-
prawo narodów do stanowienia o sobie
minister wypowiedzieć się tylko w ra-
en swojej kompetencyi, a mianowicie, o
kwestya ta ma charakter międzynarodo-
Prawo państwa rozporządzania swem
ytoryum nie ulega żadnej wątpliwości.
ak samo nie ulega żadnej wątpliwości, że
ce państwo nie może występować z pre-
nsyą mięszania się do wewnętrznych sto-
nków drugiego państwa. To są granice,
ytyczone prawu stanowienia o sobie państw
punktu widzenia międzynarodowego. O ile
dzie o to, aby w obrębie poszczególnych
państw, narodowości regulowały swój sto-
sunek między sobą, względnie swój stosunek
do państwa, to nie jest to sprawą między-
narodową, lecz sprawą wewnętrzno-państwo-
wą. Minister z całą stanowczością odrzuca
wszelkie wpływy zewnętrzne na ukształto-
wanie się naszych stosunków wewnętrznych,
musi też odrzucić pojawiającą się myśl, aby
pewne wewnętrzno-państwowe
kwestye miały być rozwiązane
w drodze międzynarodowej. Sto-
sunek obu państw monarchii austro-węgier-
skiej polega na ustawowych podstawach.
Możność zmiany tego stosunku przewidziana
jest w drodze urządzeń konstytucyjnych. O
ile życzenia takiej zmiany pojawiłyby się,
to musiałyby one być załatwione w dro-
dze konstytucyjnej przy współ-
działaniu ciał ustawodawczych,
które gwarantują prawo stanowienia naro-
dów o sobie w ramach państwa. W obrębie
obu państw monarchii austro-węgierskiej po-
szczególne narody także w drodze urzą-
dzeń konstytucyjnych mają możność uregu-
lowania swoich stosunków. Nie jestem w
możności uznać jakiejkolwiek innej moż-
wości rozwiązania.

Dokąd pójść?

TEATR MIEJSKI
IM. JUL. SŁOWACKIEGO

UL. LISTOPADA 16.

Od piątku 30 listopada do czwartku 6 grudnia b. r.

Pięść losu

~~3141~~ ~~3053~~ 631

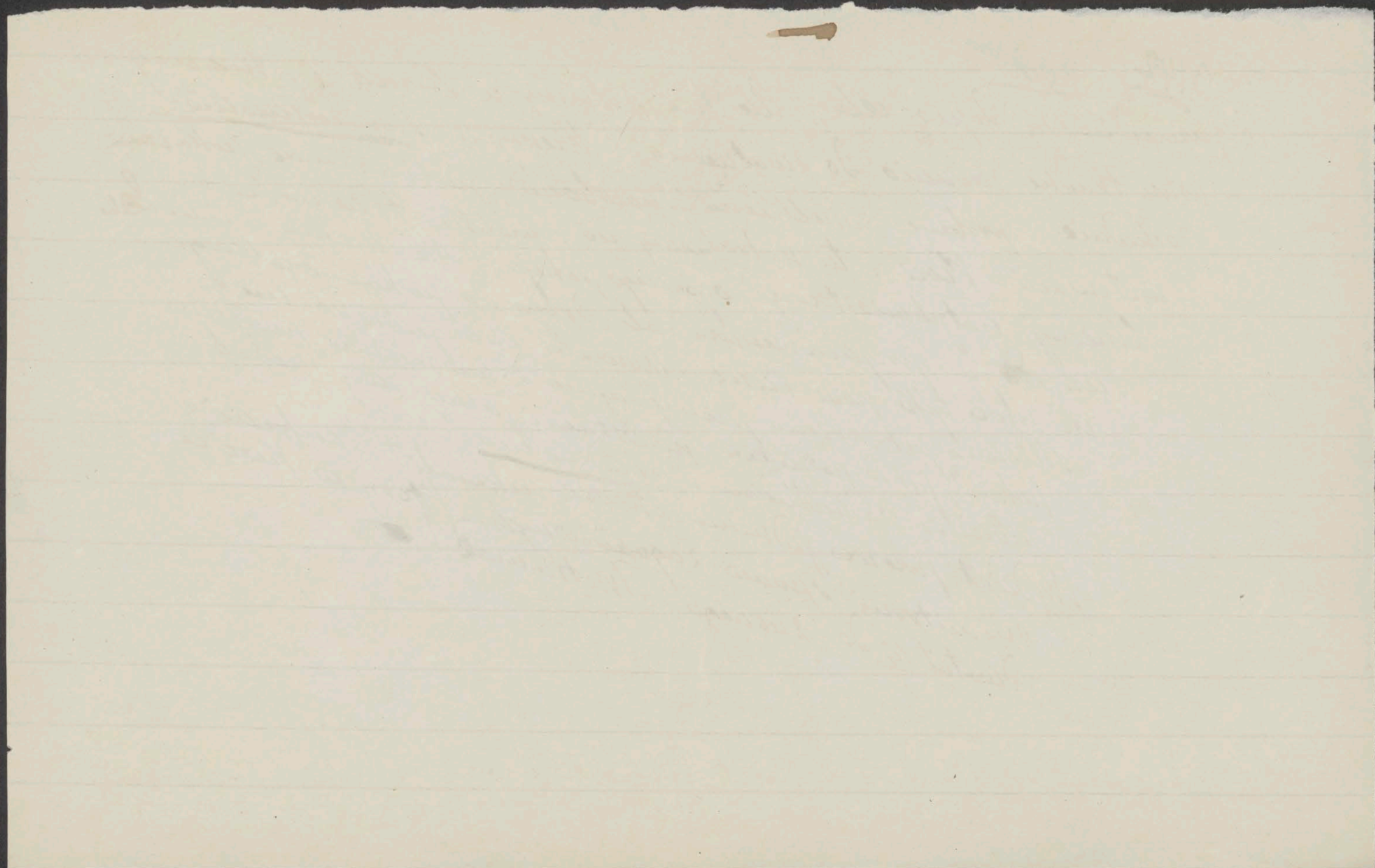
Jest to nieuniknione ukrócenie prawa rozporządzania sobą które je w głównym punkcie unicestwia w międzynarodowych stosunkach. Widocznem było że Austro-Węgry nie mogły co znaczenia międzynarodowem takowego pojęć i uznać. Hr Czernin przyznał go Królestwu Polskiemu, jako niezawisłemu państwu; ale nie uznaje go dla narodów należących do niezawisłych państw. Szybko rozbiła się teoria o praktykę.

Hr. Czernin rzekł „Tak jak w najnowszych czasach prawo rozporządzania sobą okrzyczanem zostało, kiedy zebrania ludowe orzeczenia stronnictw, ba nawet głosy dzienników, podniesionemi zostały do międzynarodowego znaczenia, prowadzi to do zupełnej anarchii i do zniszczenia pojęcia państwa, ~~do [illegible]~~ poniekąd regionalizmu ~~i jednostki~~ jednostek do „uwzględnienia" ~~[illegible]~~ śmieszne narodowości z manowców.

Przytem Hr. Czernin wyraził stałe przekonanie

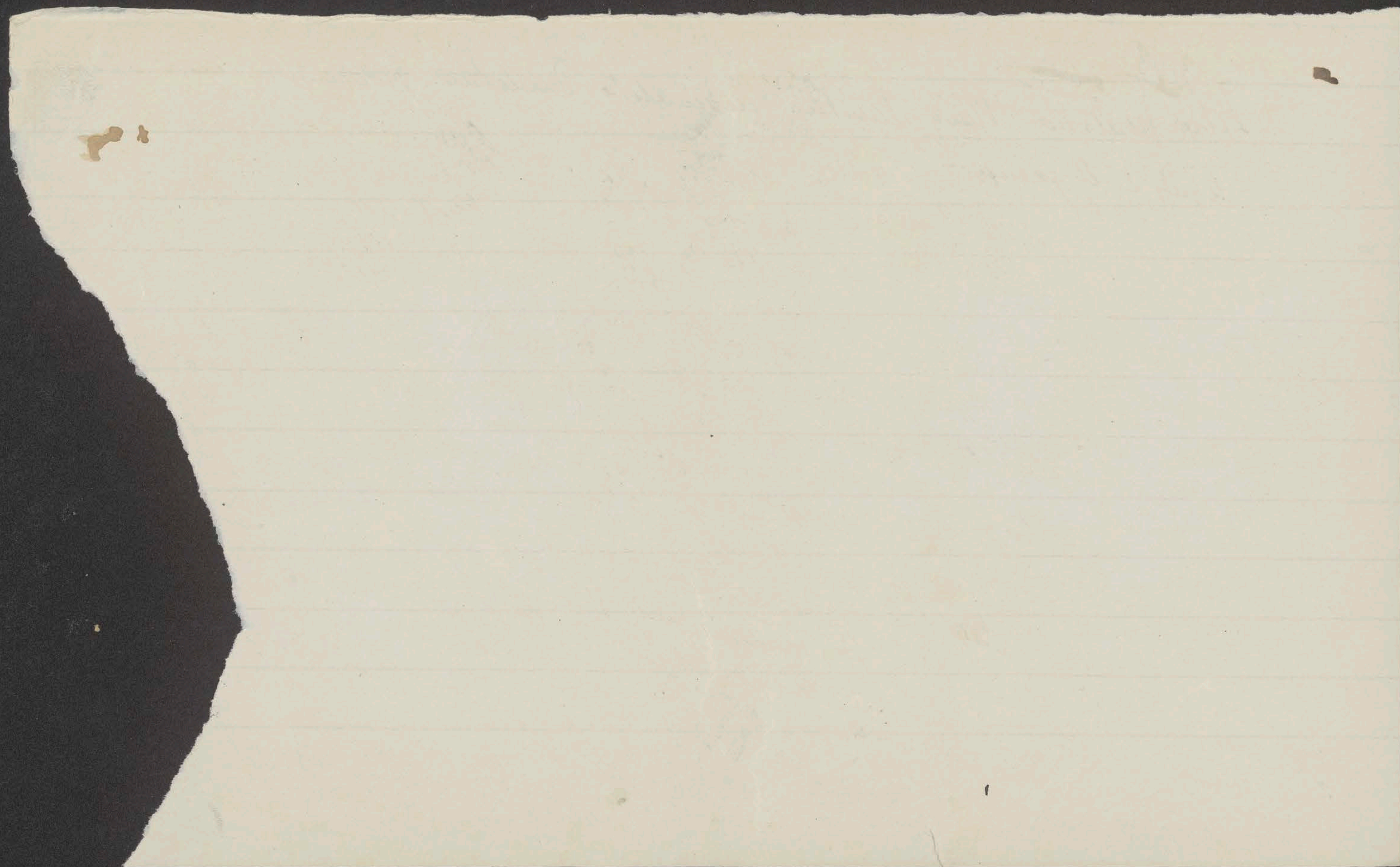
~~3142~~ ~~7084~~ 632

ić powiedzie się dopiąć celu". Ale nie jesteśmy u końca i mamy
jeszcze trudne zadania do zwalczenia. Wiemy że Porozumienie
zachodnie spróbuje wszelkiemi sposobami, pokrzyżować pokojowe
usiłowania Rosji i tu natrafiemy na wielkie trudności; oddzielnego
Chcemy natychmiastowego, ogólnego pokoju. Nie chcemy ogólnego
Rosji [illegible] jej sprzymierzeńcom, ale droga do pokoju ogólnego
iść" może tylko przez Rosję, albowiem ona jedna do niego
skłonna jest. Rosja jeżeli pragnie a niezawodnie pragnie
pokoju, jest w położeniu przedstawić jasno swój sposób
widzenia zachodniemu Porozumieniu". Zaufanie
Wydział przeciw jednemu głosowi uchwalił zaufanie
ministrowi spraw zagranicznych, który w końcu
odwołał się do znanego: Przetrzymać!

~~3148~~ ~~3099~~ 633

Izba poselska Rady Państwa uchwaliła dwuletnie prowizorium ugody z Węgrami.—

~~3484~~ ~~3076~~ 634

Wiadomość z 2ª oznajmiła iż główna, rosyjska Kwatera w Mohilewie, gdzie
knuto zamiary przeciw rządowi Rady Komisarzy opanowaną została
przez niego. Biuro Wolffa donosi, że jenerał Duchonin i jego oto-
=czenie i przedstawiciele mocarstw Porozumienia ~~rat~~ uciekli z głównej
Kwatery. Radiotelegraficzna stacja głównej Kwatery znajduje się
w rękach Rady Komisarzy

Austryjacko-węgierski naczelnik głównego sztabu zawiadomił 3.ta
// W ostatnich dniach we wielu odcinkach rosyjskiego frontu
przyszło ~~[illegible]~~ między dywizjami i dywizjami, między
Korpusami i Korpusami do rozejmu.— W dzielnicy Prypeci
rosyjska armia zawarła z przeciwległem dowództwem
sprzymierzeńców formalne zawieszenie broni.—
Rosyjskie postannictwo przekroczyło w czwartek nasze linie,
aby z pełnomocnikami sprzymierzonych armii zawrzeć
rozejm na całym rosyjskim froncie //

Przeważa Wam że to koniec wojny z Rosją,
bo na wszelki wypadek rosyjskie wojsko
już bić się nie zechce.— udał się do Brześcia
Ambasador Mairey Litewskiego.—

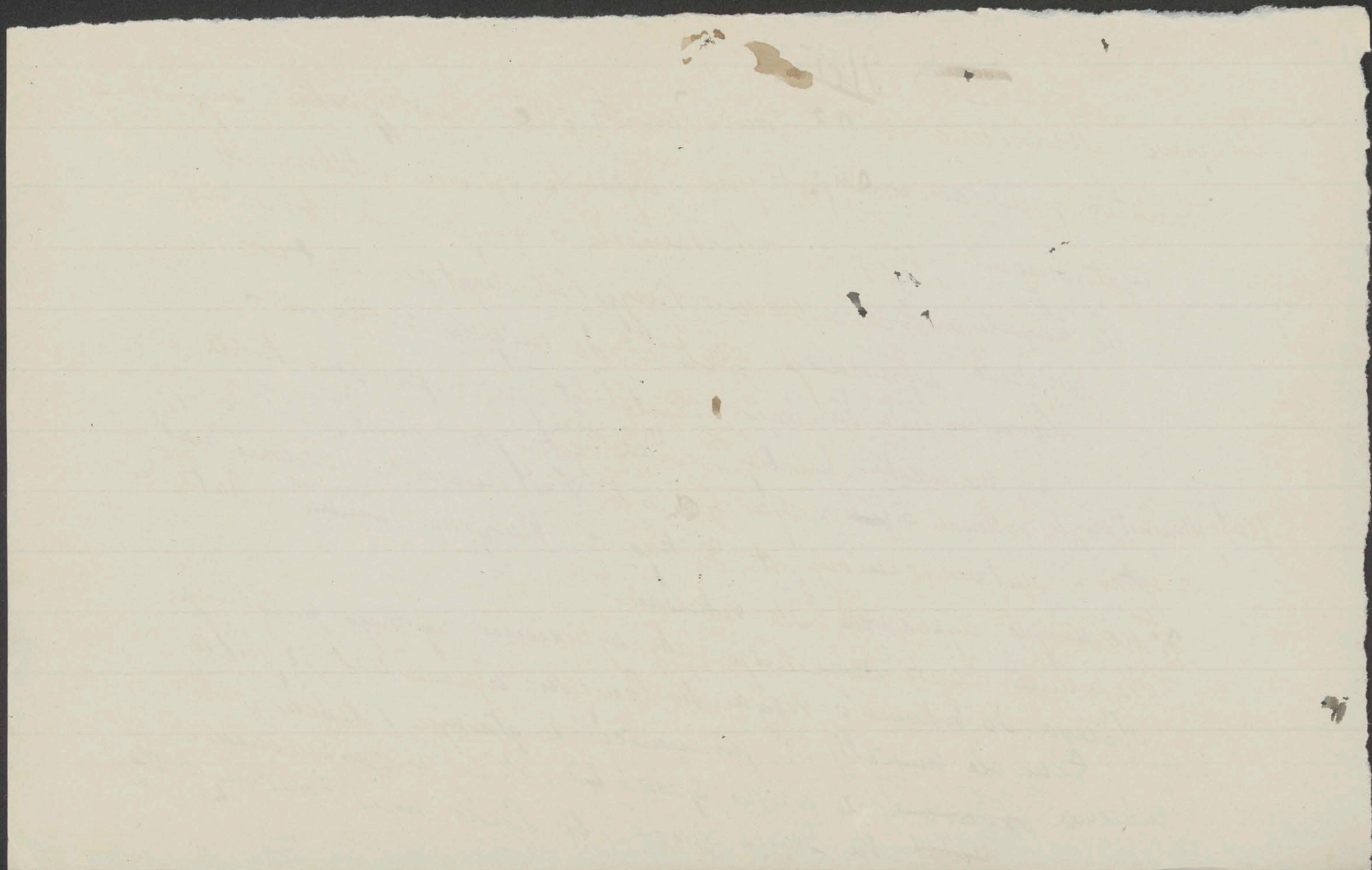
~~[illegible]~~

~~3057~~ ~~3145~~ 635

Urzędowe Doniesienia z 3/X zawiadomiły, że austryjacko-węgierskie Dowództwo przedstawionem jest przez wyższych oficerów sztabowych upełnomocnionych, przy rokowaniach o rozejm na froncie Ks. Leopolda Bawarskiego. Rosyjskie wysłannictwo już dnia poprzedniego udało się do miejsca rokowań. Komisarz Ludu Krylenko zapytał był przez parlamentarza czy niemiecki naczelny dowódca gotów jest przystąpić do natychmiastowych rokowań o ~~pok~~ rozejm, ~~na~~ co Ks. L. Bawarski odpowiedział że gotów i upełnomocniony jest do tego — Rosyjska ~~Komisja~~ Komisja udała się 3/go na miejsce wyznaczone dla rokowań.

Na żądanie Delegata Daszyńskiego aby wyznaczono wyższego polskiego oficera do rokowań o rozejm hr. Czernin odpowiedział, iż jest za tem, ale musiałby się porozumieć z głównym sztabem i niemcami ~~obawia się~~ że wnosi żądanie ~~tej~~. Okaże się z późniejszemi.

~~Dodał~~ Na drugie żądanie aby Polska przedstawioną była

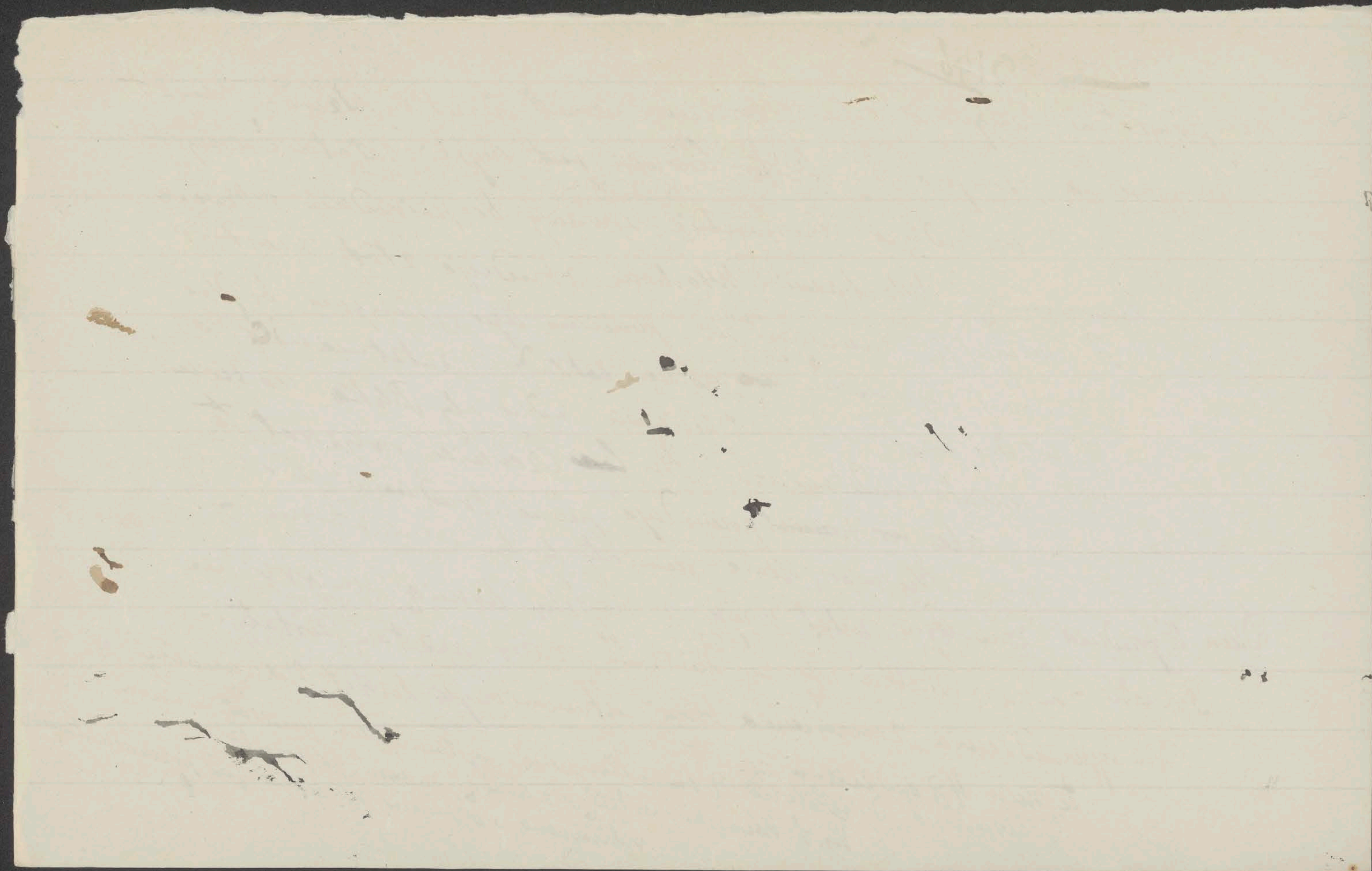
~~3058~~ ~~3146~~ 636

Na przyszłym Kongresie hr. Czernin uznał wrecht, skąd delegat przyjmowano Kongres? On hr. Czernin ~~już~~ myśli załatwić wszystkie najbliżej obchodzące monarchię sprawy bezpośrednio z Rosją Rumunią, Włochami. Włochom zbuduje złoty most.

P. Daszyński zauważył iż pomimo tego i Kongres będzie musiał uprawnić ~~ws~~ ogólne zasady i załatwienie a wtedy pożądanem i wskazanem będzie aby Polska na nim miała przedstawiciela. Hr. ~~Cz~~ Czernin przyznał to ale ~~prz~~ ~~musiał~~ przewiduje pewne trudności ze strony Niemiec, które musiałyby być usunięte.

Dnia 1 grudnia zawartym został rozejm z wojskami armii na froncie Prypeć - Lipa. Wszelkie wojenne działania zatrzymane tam zostały. Dla uprzedzenia zawieszenia broni ustanowionym został minimalny termin 48 godzin.

Urzędowo doniesiono 4. tm. Rosyjskie wystannictwo powitał w czasie Ks. L. Bawarski krótką przemową, poczem rozpoczęły się rokowania o ogólnem rozejmie pod przewodnictwem

~~3147~~ ~~3017~~ 637

naczelnika sztabu Hofmanna, przy udziale pełnomocników Austro-Węgier, Bułgarii i Turc-

Zawiadomiono, że po zaciętej walce Krylenko naczelny wódz Rady Komisarzy opanował główną Kwaterę w Mohilewie. Były naczelny wódz Duchonin poległ.

Naczelnik amerykańskiej misji Johnson odwiedził Trockiego i oświadczył że nie może jeszcze mówić w imieniu swojego rządu, albowiem ten uważał dotąd władzy Rady, ale przyszedł aby zawiązać stosunki i zakomunikował „Czas protestów i gróźb ~~minął~~ przeciw Radzie minął." „Na drugi dzień zawiadomił że amerykańska ambasada nie wmieszała się do udziału w pokojowych rozmowach i że przystąpi do dyplomatycznego Porozumienia z Rosją.

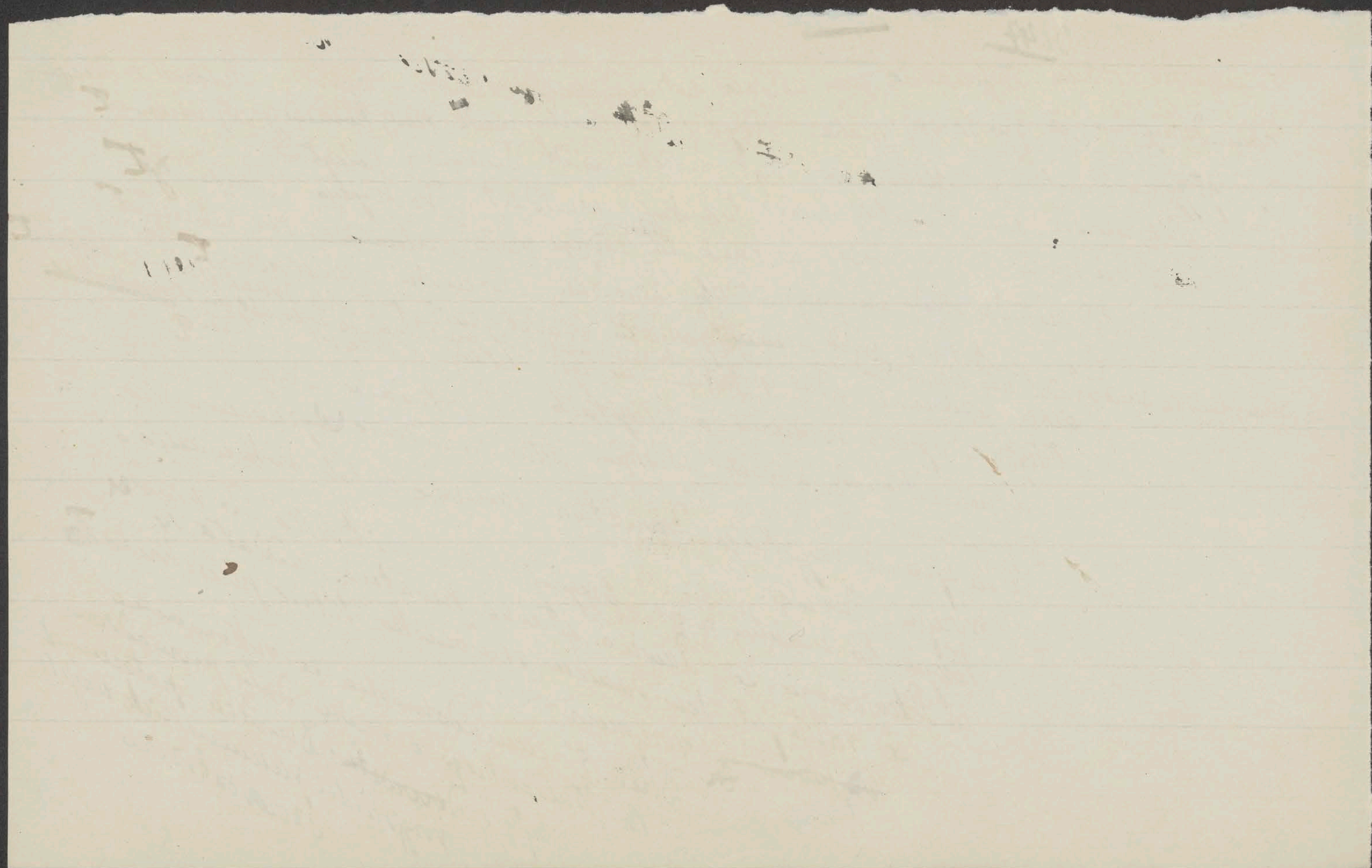
Dalsze doniesienie. Dnia 4 prowadzone były układy o rozejm z ... Odbyła się ogólna rozmowa o szczegółach. Po południu odbyła się wspólne Komisji narady. Następne pełne posiedzenie wyznaczone na 5 grudnia.

Na życzenie rosyjskiego dowództwa zawiązane zostały rokowania o rozejm z Turcją.

Krylenko naczelny wódz telegrafował z Witebska do rządu w Petersburgu, że dawna główna Kwatera poddała się i że rozbite jest tem samem środowisko które przeszkadzało rozejmowi.

~~Wojennemi~~ ~~D~~

Dnia 5go zawiadomiono że rokowania z ks. Bawarskiego o rozejm dalej prowadzone były. ~~Dowództw~~ Dowódca połączonych wojsk rosyjskich i rumuńskich Szczerbaczow

638

zażądał od Cr. Józefa i feldmarszałka Mackensena rozmowy o rozejm
na co się ci zgodzili i pełnomocnicy udali się na miejsce rokowań.
Ogień ustał na tym froncie.-
Doniesienie z 6go brzmiało „Pełnomocnicy Niemiec, Austro-Węgier
Turcji i Bułgarii zawarli 5. t.m. z rosyjskiemi pełnomocnikami
zawieszenie broni dziesięciodniowe na wszystkich frontach, pisemnie.
Rozpoczyna się 7. t.m. ~~o dzie~~ w południe. Czas ten ma być zużytkowany
rokowaniami o rozejm. Posiedzenia komisji odbywają się

Dalej:
Na obiedzie danym 6. t.m. przez hr. Czernina dla warszawskich polityków,
przedstawicieli wielkich stronnictw, który tu z Berlina przybył; minister
powiedział delegatom jednocześnie, że niecałkiem pomyślne otrzymał
wiadomości z rosyjskiego frontu. Mocarstwa zachodnie wszelkiemi
sposobami usiłują przeszkodzić rozejmowi. — Clemenceau zapowiedział się
Biuro Wolffa doniosło 7. t.m. „Pełnomocnicy sprzymierzonych
mocarstw i państw i pozostali członkowie rosyjskiej delegacji
odbyli wczoraj konferencyjne posiedzenie, dla którego
zakończoną została redakcja protokółu narad
i przedostępna praca dla przyjętego pełnego
posiedzenia.-

~~nie zaniedbanem~~ zaniedbanem nie będzie co wzmocnić
morale, ruch przeciw obecnemu
rosyjskiemu rządowi a w żadnym
razie uchwalonym nie będzie.-

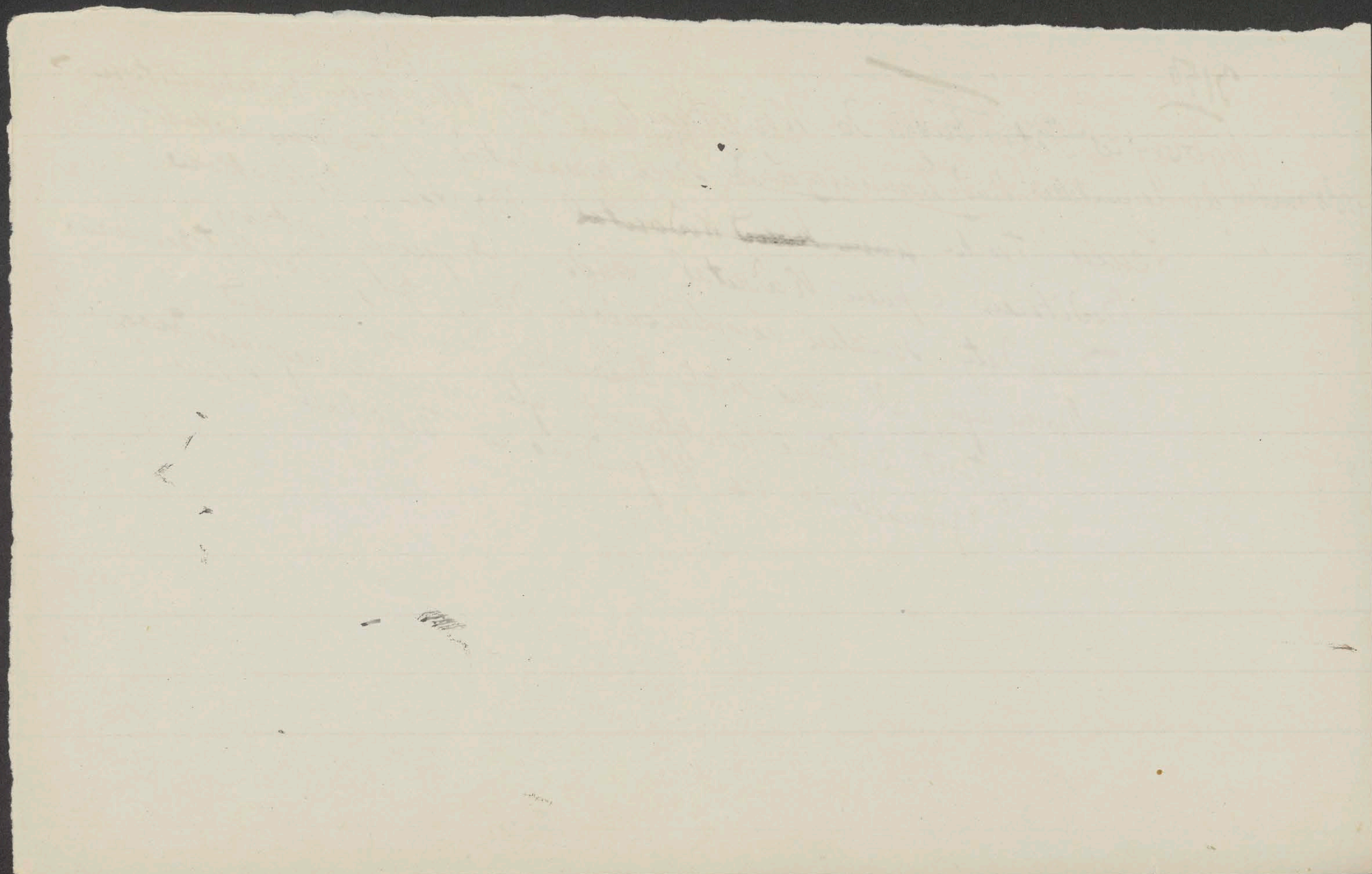
~~3061~~ 3149 639

Z ogłoszonych tajnych wszystkich dokumentów dowiadujemy się ~~…~~ że
w maju 1916 ~~…~~ niemiecki poseł w Stokholmie zwracał się daremnie
do japońskiego z życzeniem pokoju Niemiec z Rosją
i Japonią. Tajemne odpowiedzi miał iż wziętoby pod uwagę
ten niemiecki wniosek gdyby jednocześnie postawiony
został Anglii i Francji.

~~3190~~ ~~3012~~ 640

Wybory w Petersburgu do Konstytuanty dały skrajnym maximalistom" (bolszewikom) zwolennikom Rady Komisarzy Ludu sześć mandatów, wybranemi zostali Lenin, Trocki, ~~pani Kad Kadontal~~, Kadziten, Miliukow, Kreditszew i pani Kadontal. Kadeci otrzymali cztery mandaty, socjaliści rewolucjoniści dwa, z tych jeden Czernow.

Ogólne wybory ukończone zostały. Dzienniki donoszą że rząd ogłosił zwołanie Konstytuanty czyli prawodawczego narodowego zgromadzenia na 11 grudnia w Taurydzkim Pałacu

3141 ~~7063~~ 641

We Finlandii miało w sejmie zwyciężyć mieszczańskie stronnictwo i ustanowić swój senat ze Svinhufvudem jako przewodniczącym. Mniejszość socjalistyczna chce się oprzeć temu, stąd obawa nowego ogólnego bezrobocia

~~3064~~ . ~~3152~~ 642

~~Naczelna Rada Wojenna w Paryżu a nasz Wersalu zakończyła~~

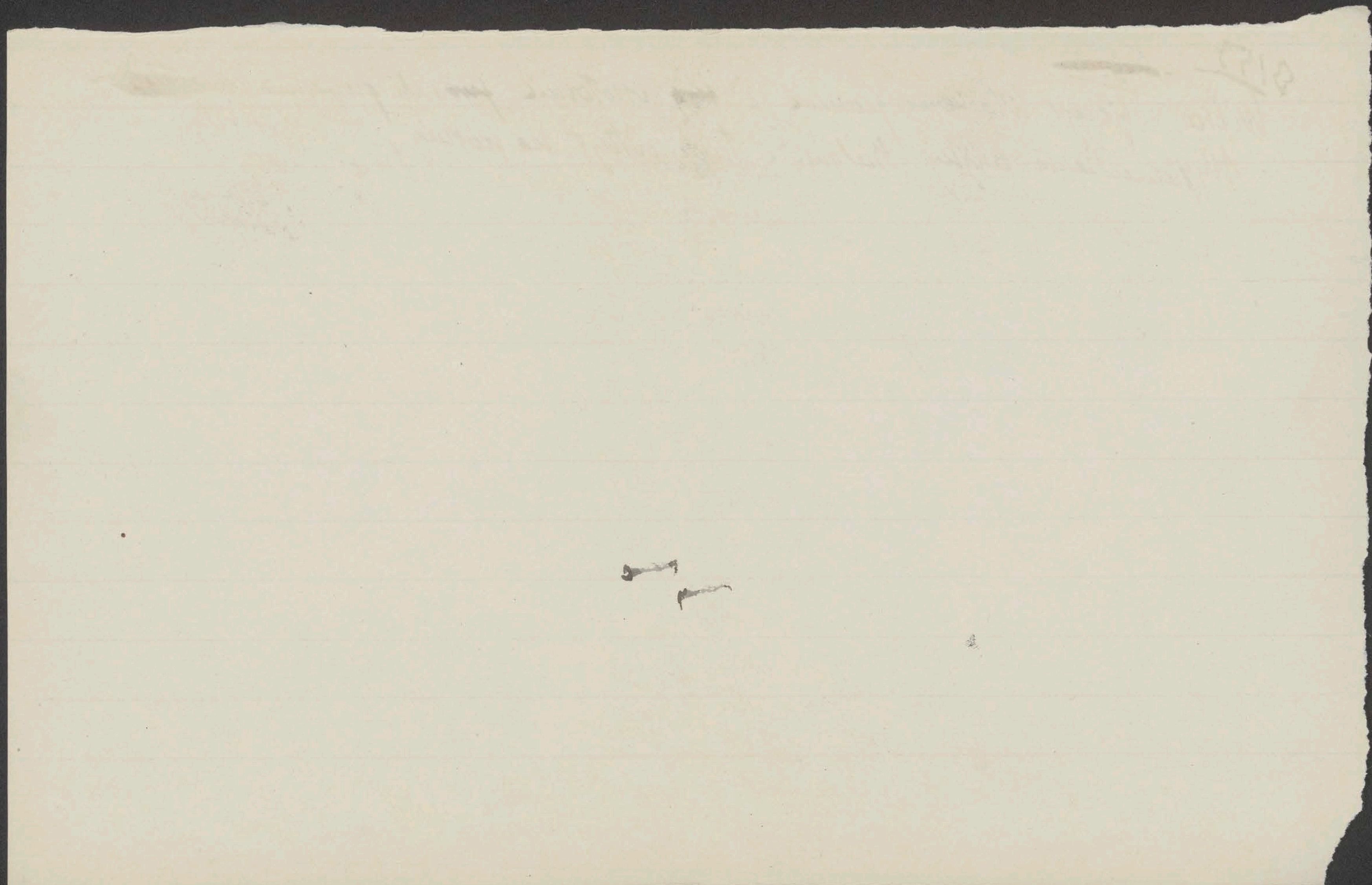
Prezydent Wilson otworzył Kongres mową pełną znanych myśli światłych
i przesadnych i pełną sprzeczności. Głównym tematem pokonanie nie
Niemiec, ale ich obecnych władców, z którymi nie można
wchodzić w układy ani przypuścić Niemiec do związku ~~ludów~~
dopóki pozostają pod ich panowaniem. Przyczem prezydent
zaręcza że nie miesza się we wewnętrzne ich sprawy.
Pokój ~~Wojna~~ musi wyzwolić narody z pod pruskiego uścisku a i
~~także~~ Austro-Węgry. „W żadnej mierze niechcemy szkodzić
Austro-Węgrom i nie naszą rzeczą jest zajmować się instytucjami
narodów. Życzymy tylko aby wielkie i małe sprawy same
uporządkowały”.
Stąd zalecił prezydent Kongresowi naglące ogłosić
natychmiast wojny między Stanami Zjednoczonemi
i ~~Austro~~ Austro-Węgrami. Sam zaznaczył że to wywoła
zdziwienie ale Austro-Węgry nie są panami własnych
losów lecz wasalami niemieckiego rządu. Austryjacko-
-węgierski rząd nie działa podług własnej woli
lecz jest narzędziem innego narodu. Krwawą
~~[illegible]~~ pertraktowania jest iż przyjście z boginą
~~[illegible]~~ zmierzyć się że [illegible]
Austro-Węgier. co znaczy iż

3153 - ~~3065~~

Wilson obiecuje Włochom pomoc i ~~ni~~ zaspokoić ~~po~~ ich pragnienia ~~oraz~~ ~~także~~ 643

Wypowiedzenie wojny Bułgarii i Turcji odłożyć na później

~~7066~~ 3174 644

Na paryskiej wojennej Konferencji Rosja nie ~~ma~~ ~~miała~~ miała przedstawiciela. W skład jej wchodzą Clémenceau, Pichon, jenerał Pau i Lloyd George, Balfour, naczelnik angielskiego głównego sztabu Robertson; Orlando i Sonnino i Cadorna. Amerykę przedstawia jenerał Bliss.—

Konferencja zamknięta została 4go t.m. Dokładnych o jej postanowieniach wiadomości nie mamy. Miała zapewnić jednolitość gospodarczą, finansową i wojskową. Przed zakończeniem wysłannik prezydenta Wilsona, pułkownik House wyraził przekonanie, że ~~u~~ postanowienia równocześnie i zjednoczenie zapatrywań zapowiadają najlepsze na przyszłość następstwa. Minister prezydent Clémenceau wypowiedział patetyczną, porywającą mowę, zawołał „Po tamtej stronie Renu nie rozumieją, że świat oczekuje naszego zwycięstwa". Orlando wyraził się o Konfe=rencji, iż postanowiła zaostrzenie blokady i ~~zap~~ zaradziła odpowiedniej wojennej [illegible], pomocą Ameryki i że przybycie wojsk sprzymierzeńców na włoski front wielkie sprawiło wrażenie.

Zdaje się że Konferencja nie odpowiedziała oczekiwaniu. Konferencja nie pokona ni środkowych mocarstw.—

W pokojowym kierunku ~~3067~~ ~~3155~~ 64~~5~~

~~Pokojowy~~ list lorda Lansdown wywołał, wrażenie i zaniepokojenie –

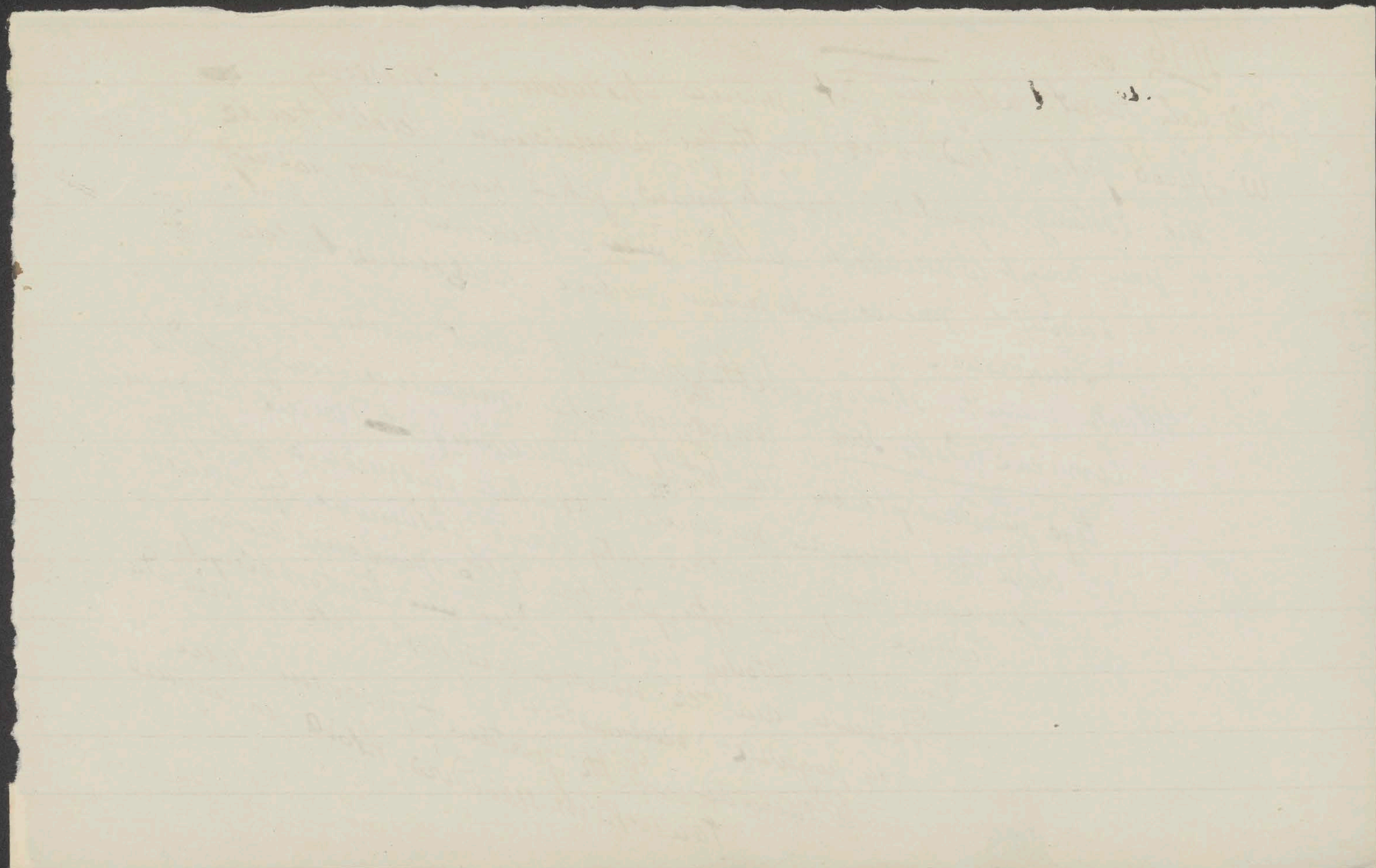
Lord Lansdowne przywódca Konserwatystów w izbie wyższej, były minister spraw zagranicznych, jest powagą co ich dziedzinie, ~~jest z [illegible]~~ ~~gabinetu~~. Pospieszył oświadczyć, iż we własnem wyłącznie przemówił imieniu, bez porozumienia z ~~sw~~ Kolegami. Natychmiast dlatego to zaznaczył Komunikat rządu i stwierdził że żadna zgoła nie zaszła zmiana co 11 jego wojennej polityce V, że zgodnie z tezą Clemenceau, „celem wojny którą prowadzimy jest: zwycięstwo –

Zgromadzenie przedstawicieli, Konserwatywnych i unionistycznych zjednoczonych w Londynie, zganiło zapatrywania pokojowe Lansdowna zawarte w jego liście i wyraziło stałe trzymanie się celów wojennych, sprzymierzeńców. Kanclerz skarbu Bonar Law zganił list Lansdowna rozpoczęliśmy – rzekł – wojnę nie tylko dla tego aby otrzymać trwały pokój ale dla zapewnienia go w przyszłości. Jak możemy to obecnie pokojem osiągnąć?

~~3197~~ ~~3068~~ 646

Dziś cały świat uzbrojony jest przeciw Niemcom i zrzeszony ~~[illegible]~~ w sposób jaki z trudnością mógłby być wzmożonym. Jeżeli teraz nie zdołamy wywalczyć naszych praw, jakże moglibyśmy później przy których warunkach walczyć ~~[illegible]~~ z Niemcami? W końcu zwrócił się przeciw pokojowemu ruchowi zachowanym listem Lansdowna..

Włoski minister skarbu Nitti oświadczył współpracownikowi Corriere della Sera: „Wojna przy boku sprzymierzeńców jest dla tego przedewszystkiem dla Włoch koniecznością, ~~[illegible]~~ iż nie mogą się obejść bez przywozu surowców i środków wyżywienia z krajów sprzymierzonych. Wszystkie siły kraja poświęcone być muszą jedynie obronie bytu, gdyż tym tylko sposobem może zwyciężyć. Włochy nie żądają dziś ~~ani~~ terytorialnych dążności ani też marzą o wielkości która nie da się pogodzić z rzeczywistością”. W zamian Nitti postawił program unii łacińskich narodów, która po wojnie

~~9157~~ ~~3004~~ 647

postuczyta być ~~dla~~ z przewagi słowiańskich, niemieckich i anglosaksońskich ludności. Włochy, Francja, Hiszpania, Portugalia, Rumunia, łacińska Ameryka, winny być członkami tej unii i dążeń do wspólnych, cywilizacyjnych, handlowych i politycznych celów. —

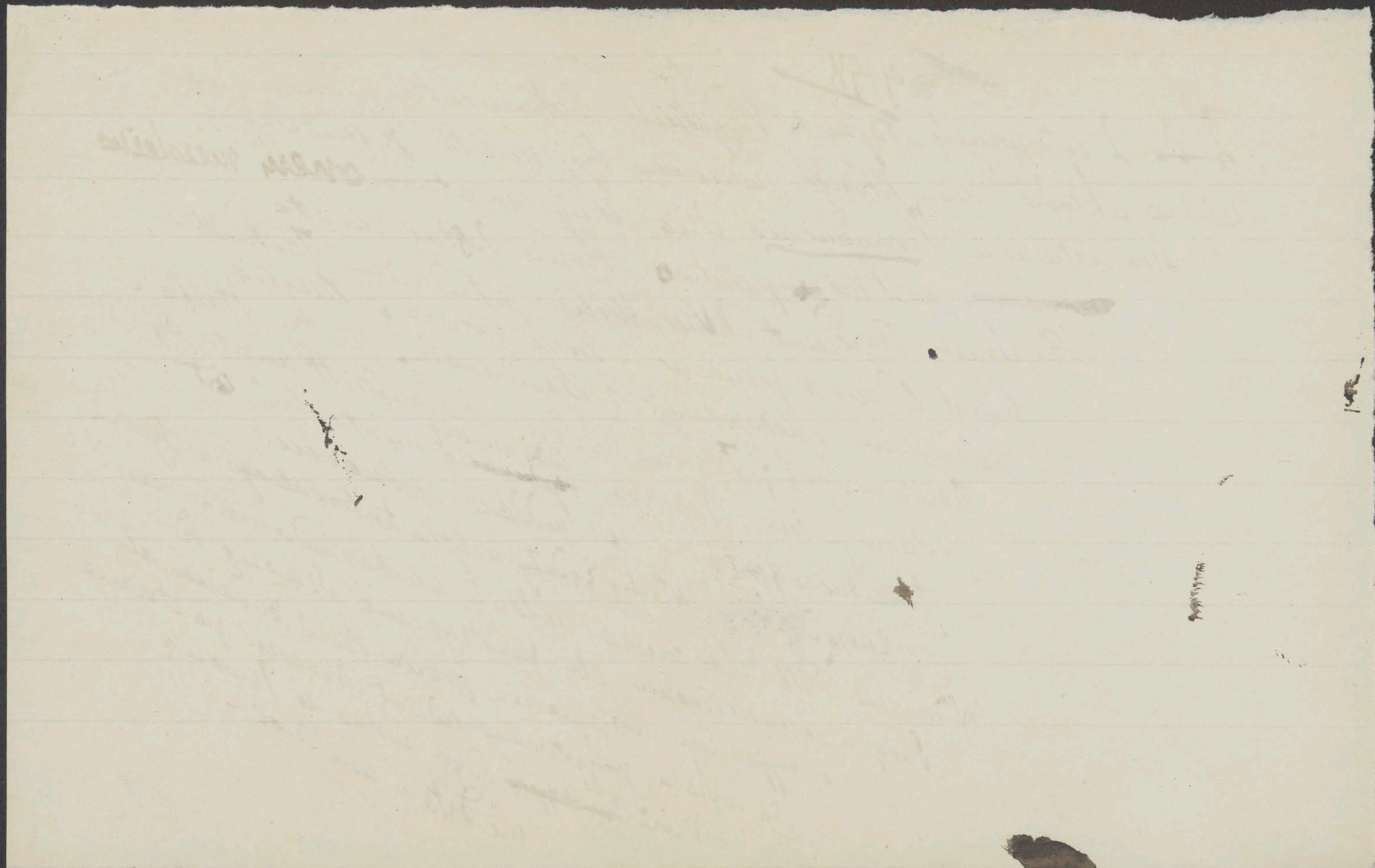
List Lansdowna i słowa Nittiego są to objawy ~~swego~~ pokojowego w Europie prądu, ~~rozgrzewanego~~ hamowanego dotąd widokami pomocy Ameryki dla mocarstw porozumienia a wzmocnionego odpadnięciem od nich Rosji. —

~~3070~~ ~~9158~~

Z ~~dn~~ Z ogłoszonych tajnych wszystkich dokumentów dowiadujemy się dalej ~~o~~ o układzie mocą którego podzieloną być miała między mocarstwami Porozumienia Azja Mniejsza i utworzone ~~niem~~ niezależne ~~niezależnego~~ arabskiego ~~go~~ państwo. Rosja dostać miała Erzerum, Trapezunt, ~~Wan~~. Bitlis, południowy Kurdystan, Anglia wilajet Adana i graniczne z Persią terytoria, i porty Haifa i południową Mezopotamię z Bagdadem, Alexandrett miała być ~~od~~ Akka w Syrii; Francja Syrię. ~~oddzielona~~ odgraniczoną miała być wolnym portem. Palestyna i poddana osobnemu tureckiego terytorium zarządowi. Włochy żądały nabytku terytorialnego w Azji.

W marcu 1916 Sazonow polecił ambasadorowi w Paryżu Izwolskiemu aby powstrzymano Szwecję od nieprzyjaznego wystąpienia przeciw Rosji zarazem aby za wczasu przygotowano udział Norwegji po stronie Rosji ~~na wypadek~~ gdyby wojna ze Szwecją nie dała się uniknąć.

~~3071~~ Pojawiła się wieść iż feldmarszałek Conrad usunięty został ze swego dowództwa we Włoszech – 649

3159

Niemiecki biuletyn z 1go donosi o odnowieniu bitwy pod
Cambrai z wielką gwałtownością. Niemieckie przeciw uderzenia
uniały zupełne powodzenie. Niemiecka piechota wkroczyła
w nieprzyjacielskie stanowiska i wyparła go z kilku
miejscowości. Zdobyta wzgórza. Wzięto do niewoli [illegible] tysiące
Anglików. Uderzenia nieprzyjaciela w celu odzyskania
utraconych stanowisk odparte zostały.
Wczorajszy biuletyn „Na polu bitwy pod Cambrai
silne angielskie ~~przeciw~~ uderzenia przeciw
wczoraj przez nas zdobytym stanowiskom
spełzły. Z innych frontów nic nowego".
Biuletyn z 2 4.p.m zwiastował dalsze walki pod
Cambrai. Nieprzyjacielskie uderzenia piechoty zostały odparte.
Wyparto nieprzyjaciela ze wsi Masnières. Silne
uderzenia licznych sił nieprzyjacielskich na zdobyte
poprzednio stanowiska odparte zostały. Zestrzelano
nadchodzącą z Epehy wdzierającą konnicę. Zabraliśmy
60 ~~40~~ dział i 100 karabinów maszynowych
Biuletyn z 3/4 zapisał odparcie angielskich
w wielu miejscach pod Cambrai. Od 30 listo-
= pada wzięto do niewoli 6000 ludzi
zdobyto 100 dział –

650

~~3160~~ ~~3072~~

Austryjacko-węgierski biuletyn z 4.tym wieczór „Pomyślne walki armii feldmarszałka Conrada. Zdobyto tysiąc i wzięto do niewoli Włochów" Jest to pośrednie zaprzeczenie usunięcia barona Conrada z dowództwa.–

Czterech włoskich jenerałów, przebranych zostało z stopnie.

Cesarz Karol po przyjęciu delegacji, powrócił na włoski front

Wojska bar. Conrada przystąpiły następnie do ofensywy w Siedmiu gminach. Miała wreszcie i w ciężkiej walce zdobyły Monte Badelecha, Pondavecar, Monte Meletta. Margiatez Monte Zomo.– Do niewoli wzięto 9000 ludzi

Dwóch jenerałów brygady, czterdzieści dział zdobyto

Biuletyn z 6 zapisał ciężką klęskę Włochów w Siedmiu gminach. Włoska załoga na Monte Castelgomberto w 24 godzin odbita, złożyła broń

Niemiecki biuletyn opiewa „Rozpoczęta 4.tym w Siedmiu gminach ofensywa armii feldmarszałka" Conrada wielkie miała powodzenie. Zdobyta silne stanowiska wzgórzy Meletta i przeciw szturmom zachowała–

Niemiecka artylerja współdziałała. Wzięto do niewoli 11.000 Włochów Zdobyto 60 dział.–

Wieczorny niemiecki biuletyn ze 6ego donosił o na południowy zachód Cambrai wyparto nieprzyjaciela z Marcoing. Niemcy przedstawiają bitwę pod Cambrai jako klęskę Anglików–

Biuletyn ze 7ego donosi o dalszych dwu włoskich powodzeniach. Przełamano opór Włochów na Monte Sisemol.– Wzięto do niewoli tysiąc ludzi.–

~~3073~~ ~~3161~~ 651

~~W głównym wydziale niemieckiego parlamentu sekretarz stanu Kühlmann~~
~~dał wyjaśnienia o Litwie ... wyjaśnienia ... tego~~
~~pośrednia~~

Rząd wniósł do pruskiego sejmu znaną zmianę ustawy wyborczej. Poparł ją i zespolił się z nią w zasadniczej mowie prezydent pruskiego ministerium, kanclerz Rzeszy hr. Hertling.

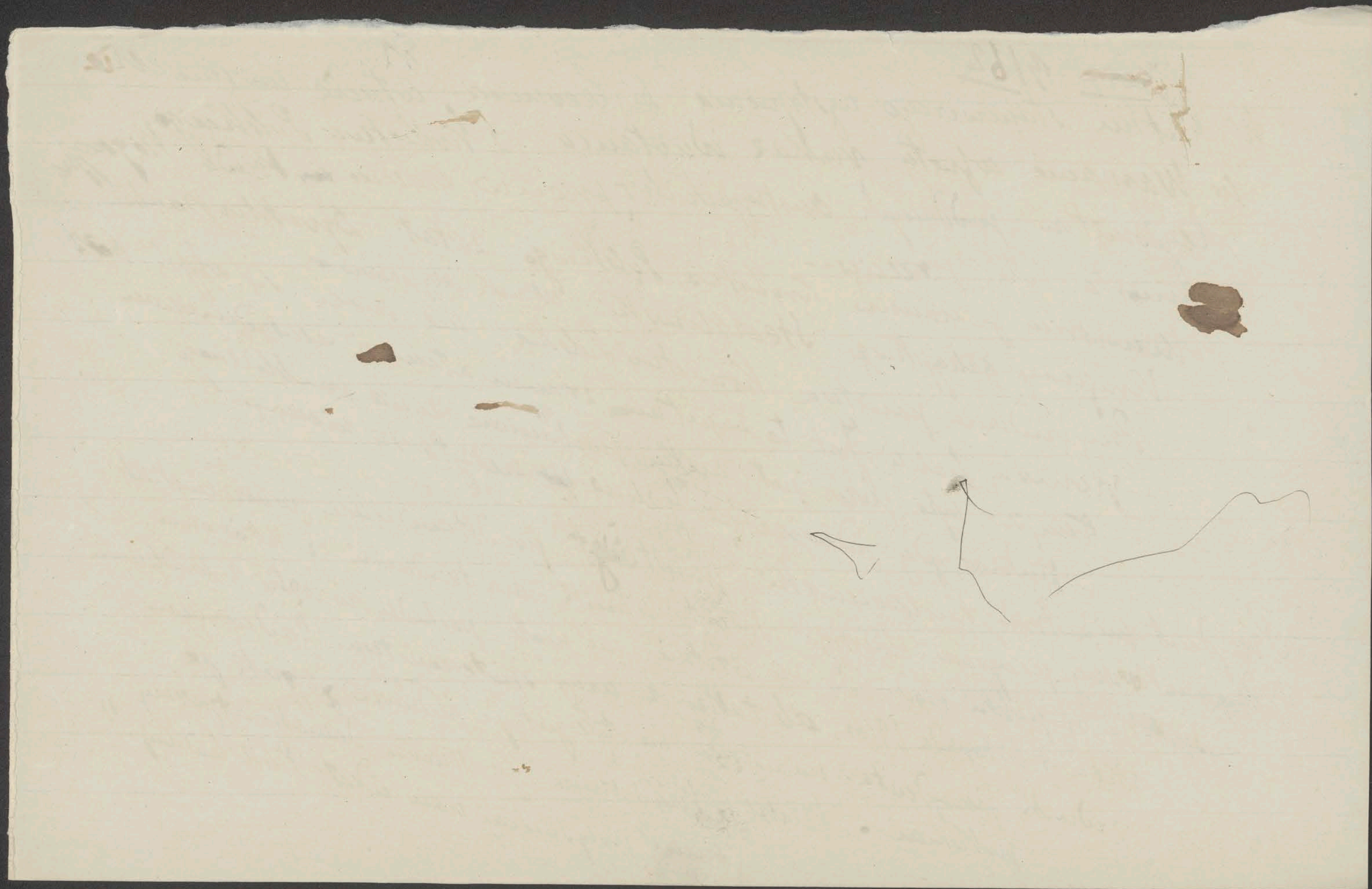
Zanosi się na wielką w sejmie walkę. —

W głównym wydziale niemieckiego parlamentu sekretarz stanu Kühlmann dał wyjaśnienia o Litwie pewne. —

~~3071~~ 3162 652

W skutku stanowczego wystąpienia hr. Czernina, wtedy niemiecka w Warszawie wycofuje rozkaz wydalenia z Królestwa Polskiego legionistów poddanych austryjackich i przeciw Czernowi ~~wy~~ Rada Regencyjna: zamiast była przeciw — Ministrem finansów Królestwa Polskiego został Dyrektor Banku Krajowego galicyjskiego, Steczkowski, człowiek oczywiście nie może się obejść bez Przy budowie państwa Królestwo Polskie z uczonym i urzędnikiem ~~z~~ kronowej Galicji. Jest to zupełnie zrozumiałem, publicznego tem, że było przez jest wielu pozbawione życia ~~w~~ cieszyła się niem- podczas gdy jednocześnie Galicja

Prezydent ministrów Kucharzewski przedłożył przedstawicielom warszawskich dziennikarskiej program obszerny. Położył nacisk na trudności z którymi ~~spotyka~~ się polski rząd. Są one istotnie nie małe, pochodzą w części z wadliwości aktu 5 listopada 1916 r. ale także z winy społeczeństwa. Zadaniem jednak prezydenta ministrów nie tyle jest je podnosić, że jak je pokonać. Rzekł „Rząd musi być raczej demokratycznym" musi przyświecać nam ideał Polski ludowej."

3165 ~~3077~~ 653

Uzasadnit to potrzebą nie porzestania w tyle i niebezpieczeństwem spóźnienia się… Można odpowiedzieć, że niebezpiecznym jest także pośpiech ~~i to~~

Przedwczesne przeobrażenia są szkodliwe, są nadużyciem gwałtu. Dalekie od przeszłości Polski i układ jej społeczny nie zgodnemi są z ideą demokratyzacji; nie daje ona dostatecznych narodowych rękojmi ani państwowych i ma ~~znam~~ ostatnie znamię owego ideału, który nie nadaje się do polityki. Stąd uskarżanie jest ostrożności i wstrzemięźliwości których brak w programie prezydenta ministrów, co nawarzyć może ważnej części zarządu… ~~Polska~~ Polska nie, przedsięwzięcie wymaga demokratyzacji ale umiejętnej i = czystej administracji… ~~nie…~~ P. ~~Kucharzewski~~ ~~potrzeb polskiej armii~~

Polska znajduje się w krytycznem położeniu w którem dawny ustrój społeczny ustępuje a nowy jest niedojrzały.

P. Kucharzewski nie rozwinął dostatecznie i wszechstronnie zarysu potrzeby i ważności polskiej armii. Sprawa tworzenia wojska ~~polskiego~~ narodowego w warunkach dzisiejszych jest pierwszorzędnej wagi i sądzę, że zasada ta uznana jest jednomyślnie. Faktem jest jedno, że stworzenie armii drogą poboru stanowi ~~niezbędną~~ niezbędne dopełnienie i pilny dziś obowiązek narodowy. //

~~3164~~ ~~3076~~ 659

Niestety pomylił się prezydent ministrów. Natychmiast pojawił się
protest, zbiorowe liberum veto. i to ze strony stronnictwa
konserwatywnego, tak nazwanego polityki realnej. Pod obstadnem
uznaniem Rady-Regencyjnej wystąpiło ono, prowadzone na
pasku Demokracji narodowej, przeciw zamiarowi prezesa
ministrów mianowanego przez Radę Regencyjną i w głównem
żądaniu ~~narzuciło~~ narzucić jej chciało swoją samowolę.
Nietylko wyrządziło krzywdę sprawie narodowej ale
podziałało, ~~w~~ w niesłychanem zaślepieniu, na ~~xxx~~ korzyść
przedwczesnej Demokratyzacji. – Występuje w obecnym
okresie wszystkie przedrozbiorowe typy i ~~nałogi~~
i ~~wy~~stępuje zgubny wstręt do stałej armii.
Istotnie wielkie trudności napotyka polski rząd
i ~~b~~ wielkiemi są niedomagania państwa polskiego.

~~3165~~ ~~3077~~ 655

Rosyjski rząd, Rada Komisarzy Ludu ogłosiła ogólne wywłaszczenie ziemi i gwałtowną, brutalną, barbarzyńską konfiskatę bez wynagrodzenia na podstawie najdalej idącego komunizmu, który wytwarza powszechny zamęt, zniszczenie i burzy cały porządek rzeczy nowożytnego społeczeństwa, stanowi bezprawie i zadaje śmiertelny cios cywilizacji. Wobec tego stanowisko rządu, który dopuszcza niemal jest prawie wywłaszczenie. – Z rządem który dopuszcza i upakarzającym nie tylko przykro ale i niebezpiecznie się takiego samogwałtu, nie tylko wchodzić w styczność i układy, już dla tego, że nie daje zatem przewijającego. – Niemniej może chwilowo spowodować by nadto przez skutków we wielkich rozmiarach przy podobny w polskich prowincjach i w Rosji klęski, której ofiarą polski żywioł w dawnych polskich prowincjach i w Rosji ma się do czynienia i liczenia ze skutkiem. –

~~3078~~ ~~3166~~ 656

Biskup przemyski Ks. Pelczar miał posłuchanie u cesarza Karola.
Przedłożył mu w imieniu Episkopatu niedostatki znane i potrzeby ludności
galicyjskiej. Znalazł u monarchy szczere współczucie i chęć pomocy, przy czem
cesarz przyznał iż zaszły zaniedbania, ~~[illegible]~~ niesprawiedliwości i dodał
„Nawet ze strony wojskowości”
Ks. Biskup nawiązał do ~~dawniej z ces.~~ pośredniej z cesarzem rozmowy życzenia
w ogólnej sprawie polskiej które streścił w pragnieniu, aby monarcha
przywrócił polską koronę i dodał, że wraz bardziej rozpowszechnia się ono
i ustala w Królestwie Polskiem. Ks. biskup przeszedł dalej, zaznaczył
polskość Grodna i Litwy z czego wynika, że winny być złączone
z polskiem państwem. Cesarz chętnie i życzliwie słuchał.
Powiedział, co do polskiej na jego głowie Korony „Byłoby to pięknie”
Grodno i Wilno zapisał sobie w notatce. Ks. biskup
przeszedł do jawnego żądania Ukraińców wydzielenia wschodniej
Galicji z polskiego państwa i silnie przeciw temu wystąpił
jako wielkiej dla Polaków krzywdzie a niemniej dla
Austryi szkodzie. Zapewnił że w przyszłem polskiem
państwie Kościół unicki i ruska narodowość
otrzymają wszelkie możliwe rękojmie

~~1071~~ ~~3167~~ 657

owe warunki bytu, ale że oderwanie wschodniej Galicji ~~by~~ miałoby tylko ten
skutek iż Ukraińcy uszliby do Ukrainy złączonej z Rosją i wytworzyło
by to niebezpieczeństwo nowe dla monarchii. ~~Cesarz~~ Trzeba zauważyć, że
w dniu poprzednim Metropolita Szeptycki był na posłuchaniu u
cesarza i mówiły przemawiał o ukraińskim duchu ~~za~~ administracji
wschodniej Galicji. Cesarz też bronił nieco wobec Ks. biskupa Pelczara
Ukraińców, zauważył że ruskie pułki dzielnie i ~~[illegible]~~ wiernie walczyły
Ks. biskup zwrócił wtedy uwagę monarchy na znane ruskie
zdrady podczas, zwłaszcza na początku wojny, na ruskich
księży którzy podczas rosyjskiego najazdu przyjęli prawosławie i
Cesarz przyjął to ~~[illegible]~~ nie dostatecznemu materialnemu
finansowemu ~~[illegible]~~ bytowi unickiego kleru. –

Ks biskup powinszował cesarzowi ~~Ks biskupa Pelczara~~ zwycięstwa nad Włochami i przemówił wreszcie za sprawą Papieża i usiłował
Prosił cesarza aby ją wziął pod swoją opiekę i zapewnić zupełną
przy zawarciu ogólnego pokoju, zapewnić zupełną
niezależność Stolicy Świętej. Zwolnił natychmiast

~~3080~~ 3168 658 3

wdzięk i gorące łzy zadziwienia. Cesarz zapytał: Ale jakże
ks. biskup przyznał, że przywrócenie dawnego państwa papieskiego
natrafiłoby na wielkie trudności i pociągnęłoby za sobą
poważne niebezpieczeństwa, albowiem wywrotowe i skrajne
żywioły nie dopuściłyby do spokojnego posiadania i prawdopodobnie
zburzyłyby dzieło. Zabezpieczająca zaś obca okupacja wytworzyłaby
by tymczasowość i nieprawidłowe stosunki. Ks. biskup
wyraził jednak zdanie, że należałoby może rozszerzyć do
Trastevere obecne panowanie Papieża nad Watykanem,
przy którem włoskie szyldwachy stoją u bram papieskiego
pałacu. Cesarz zauważył, że nie byłoby to dostatecznem
i że ~~nat~~ trzebaby rozszerzyć papieskie panowanie ~~[illegible]~~ pasmem
sięgającem do morza, w kierunku Ostii. —
~~Przystępu do morza~~ Przystępu do morza żądała ~~stawna~~ krakowska
rewolucja artysty tetrującego, nazwanego polskim
Annunzio. —

~~3081~~ ~~3169~~

659

Cesarz przecież miał widocznie na myśli bezpieczeństwo Ojca Świętego w razie rewolucyjnego napadu i otwarcie mu drogi do Katolickiego świata. —

Ks. biskup Pelczar wniósł ~~zakomunikował~~ prośbę aby cesarz zabezpieczył Ojcu Świętemu przedstawicielstwo na przyszłym pokojowym Kongresie, co monarcha uznał za słuszne i potrzebne. —

W układzie Włoch z mocarstwami Porozumienia o ich udział we wojnie zawarowały one sobie, iż Francja, Anglia i Rosja poprą ich opór przeciw dopuszczeniu przedstawiciela Papieża do pokojowych ~~układów~~ rokowań. —

Ks. biskup wyraził życzenie aby cesarz jako król Jerozolimy objął protektorat nad ~~Miejscami Świętemi~~ Miejscami Świętemi. —

8 Grudnia

CCXIII

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

15 Grudnia 1917. r

660

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates rc. rc.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

3170 - 3205

TAGESORDNUNG

~~Krakau.~~
Wien,
IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CCLXIII

661

Rokowania o rozejm. — Sprzymie=
=rzeńcy Rzeszy i rozejm. — Pomyłka
biura Wolffa. — Japonia wobec
rozejmu. Powody mocarstw i
porozumienia. Nowy ministrów. —
Wypowiedzenie wojny Austro-Węgrom
przez Stany Zjednoczone. — Ustęp
o Polsce w mowie Wilsona. —
Skarga wniesiona przeciw
byłemu prezydentowi ministrów. —
Caillaux na tle pacyfizmu
Mowa kanclerza skarbu Bonar
Law przy wojennym kredycie. —
Przepowiednie rosyjskiego posła w Sztokholmie
Dalsze rokowania o rozejm. — ~~Pokojowe próby z sierpnia bieżącego~~
~~roku Pokojowe próby we wrześniu~~
~~bieżącego roku~~
Nowy przewrót w Portugalii.
Pokojowe próby we wrześniu bieżącego
roku. — Z Rosji. — Z Finlandii. —

Groźba zniesienia zagranicznych
długów Rosji.– Przywrócenie
Patriarchatu. Neutralność
Ukrainy.– Rewolucyjne sądy –
Rada Komisarzy i Konstytuanta.–
aresztowanie Kadetów.– Odezwa
Rady Komisarzy; obraz położenia
w Rosji. Wojna domowa. Proletariat
przeciw posiadaczom. Kaledin przeciw
Leninowi. Nieudany zamach Kadetów
X za pomocą otwarcia, wbrew rządowi,
Konstytuanty.–
Wojenne biuletyny. Anglicy zajęli Jerozolimę.
Orlando o zajęciu Jerozolimy.–
Cesarzy Karola i Wilhelma powinszowania
przesłane feld. Conradowi. Podwodna
wojna.– Rozmowa hr. Czernina z
hr. Ronikierem.– Posiłkowy korpus polski
i jenerał Zieliński.– Ks. Hatzfeld o przyszłej
Polsce. Pierwsze polskie ministerium
w Warszawie.– Demonstracje młodzieży. Spisek.–
za Piłsudskim i Szczypiórkami. Regencja.– Hr. Jabłon
Polacy w Rosji uznają zadania. List hr. który
Andrassy o polskim
Dok. Z. Tarnowskiego.–

15 Grudnia.

~~3086~~ 3170 CCXIII 662

Mylną była wiadomość że cesarz Karol wyjechał ~~na wschodni front~~ udał się bowiem na wycieczkę podobno do Brześcia Litewskiego – czy ~~raczej~~ Kowla. Mówiono że miał tam podejmować cesarz Wilhelm. – Do układów o zawieszenie broni przybyło z Brześcia bolszewików ~~[illegible]~~ i jedna kobieta. – Oraz wojskowi znawcy.

Sprzymierzeńcy zawarli zawieszenie broni na Rumuńskim froncie między Dniestrem z rosyjsko-rumuńskiemi armiami które stoją między Dniestrem a ~~[illegible]~~ ujściem Dunaju.–

Urzędowe biuro Wolffa dało sprawozdanie z przebiegu wojennych rokowań. Okazało się, że obustronne pełnomocnictwa złożyły się do [?] – rosyjscy pełnomocnicy zażądali ogólnego rozejmu ale nie do pokoju. Rosyjscy pełnomocnicy [?] Dowód że to ~~że~~ to że rząd swoich [?] rozejmu na wszystkich frontach ~~ogólnej~~ wojny. Na to ze strony sprzymierzeńców [?] nie przyjęli rozejmu ze sprzymierzeńcami. pełnomocnictwa. ~~za~~ oświadczono [?] rosyjski liczyli jeszcze ze sprzymierzeńcami zgodzić się nie można było, skoro sprzymierzeńcy rosyjskim pełnomocnikom ani nie udzielili ~~rosyjskim~~ pełnomocnictwa. Z rosyjskiej strony rokowania o ogólny [?] Przeszło się do rozejmu z Rosją. Z rosyjskiej [?] nastąpić rokowania wojującemi.– Przyjęto to i mają ~~[illegible]~~ po nim bezpośrednio [?] pokój między wszystkiemi ~~[illegible]~~ wojującemi.

~~3083~~ 3171 663

że zadowoleniem, ale z braku ~~zup~~ obopólnych pełnomocnictw, co do pokoju, było to niemożliwem. Z dalszemi były warunki rozejmu postawione przez Rosjan. Między innemi żądali opróżnienia wysp ryskiej zatoki bez przy tem wycofania stąd Niemiec ich wojsk. Dalej chcieli aby ~~ś~~ [swobodne mocarstwa] podczas zawieszonego rozejmu. Nie mieli ~~b~~ bo prawa wycofania ze wschodniego frontu ~~...~~ [swoich] wojsk. ~~Na to~~ Co się tyczy [zachodnich mocarstw] Nieubywania od mocarstwa ~~...~~ przyjąć nie mogły. I do tego okresu Jedrzejowicza [jeszcze wywarnięstem od poprzedniego było zawiadomienia] [Na ~~to~~, pisze biuro Wolffa] się zapewne ~~+~~ wzmianka w. lumina do Delegata mówiąc dalej o mniej pomyślnych wiadomościach. Biuro Wolffa ~~...~~ prócz że przy omawianiu szczegółów okazało się jednak, że łatwo osiągnąć w jednym ~~...~~ [nieprzyzwyczajonym] co do wysp ryskiej zatoki, łatwo rozejmu można porozumienie. Przekonano się o tem kiedy rozejmu ustalić ~~...~~ pełnomocnicy powiedzieli ~~...~~ iż muszą zasięgnąć dalszych instrukcji z Petersburga, albowiem szybko wtedy ~~...~~ ~~u~~ ustanowionego porozumienia, co do warunkiów ~~...~~ wszystkie miał pozostać zawieszenia ~~...~~ Podług wiadomości z Konstytanty ~~...~~ postanowienie co do rozejmu ostatecznego. Dobry znaki ~~...~~ wszystko miał ~~...~~ możemy

~~3081~~ ~~3172~~ 664

Dzienniki obecnego ~~w~~ wszystkiego rządu silnie zaznaczają i dowodzą,
że rząd ~~ten~~ ani wojnie ani pokoju nie zawsze, któreby
~~sprzecznemi były, nie tylko Rosjan~~ ale także ~~mas~~
~~ludów sprzymierzonych~~
sprzecznemi były, nie tylko z interesami Rosjan, ale
także mas ludowych sprzymierzeńców
Ukazały się objawy które wytykać mogłyby na całą sprawę.
Doniosło Biuro Reutera że ambasador w Petersburgu Buchanan zapewnił wszystkich dziennikarzy rosyjskich
i pozostał zapewnieniem wiernego wypełnienia Anglii. Ale ~~[illegible]~~ Nie życzeniem zgoła gniewne osobnego pokoju
narodu ofiarami wojny i wrogiem wyczerpanego przez Rosję ~~[illegible]~~
nie prawdą jest abyśmy, na wypadek zawarcia przez Rosję, ~~[illegible]~~ sierpnia 1914.
chwycić się przymusowych środków lub wymierzyły traktatu ze sierpnia 1914, który nie chce
Rokowania rozpoczęte o wojnie są pogwałceniem londyńskiego traktatu sobie sprzymierzeńca, który ~~[illegible]~~
Tego ~~[illegible]~~ uznać nie możemy ale nie życzymy sobie, odsunąć od wspólnych usiłowań. Rząd angielski życzy sobie
dalej współdziałać,

~~3088~~ ~~3173~~ 665

Taksamo jak rosyjska Demokracja, polityka Demokratycznego. Mylnem

jest, że ci takiemi ciągnęli żądaniem natychmiastowego rozejmu, po którym

dopiero nastąpiłyby układy. Sprzymierzeńcy przeciwnie życzą sobie najpierw

układów zgodnych ze znanemi ich celami a dopiero potem rozejmu.

Nie mogą ~~one~~ uznawać przedstawiciela do rozejmowych rokowań, ale

skoro powstanie rząd odpowiadający woli całego rosyjskiego narodu

gotowi są zbadać z tym rządem cele wojny i możliwe warunki

sprawiedliwego, trwałego pokoju. Ukazał się ^Buchanan ~~na~~ nieprzyjaciel[illegible]

Dziennikom obecnego rządu do Anglii i ~~we~~ objawy niemocy wzmocniły tylko

Takowe i próby wywołania w ^Anglii ~~[illegible]~~ rewolucji ^prowadzenia ~~[illegible]~~ wojny aż do końca

postanowienie brytańskiego narodu,

i skupiły około swojego obecnego rządu

Rosyjski rząd zawiadomił 11. tm telegraficznie, że ^na zaprzestawanie

sprzymierzeńcy zasadniczo zgodzili się ~~[illegible]~~ wciągnęli nietylko

przez nas, rokowań o rozejm, przy czem

~~3086~~ 3174 666

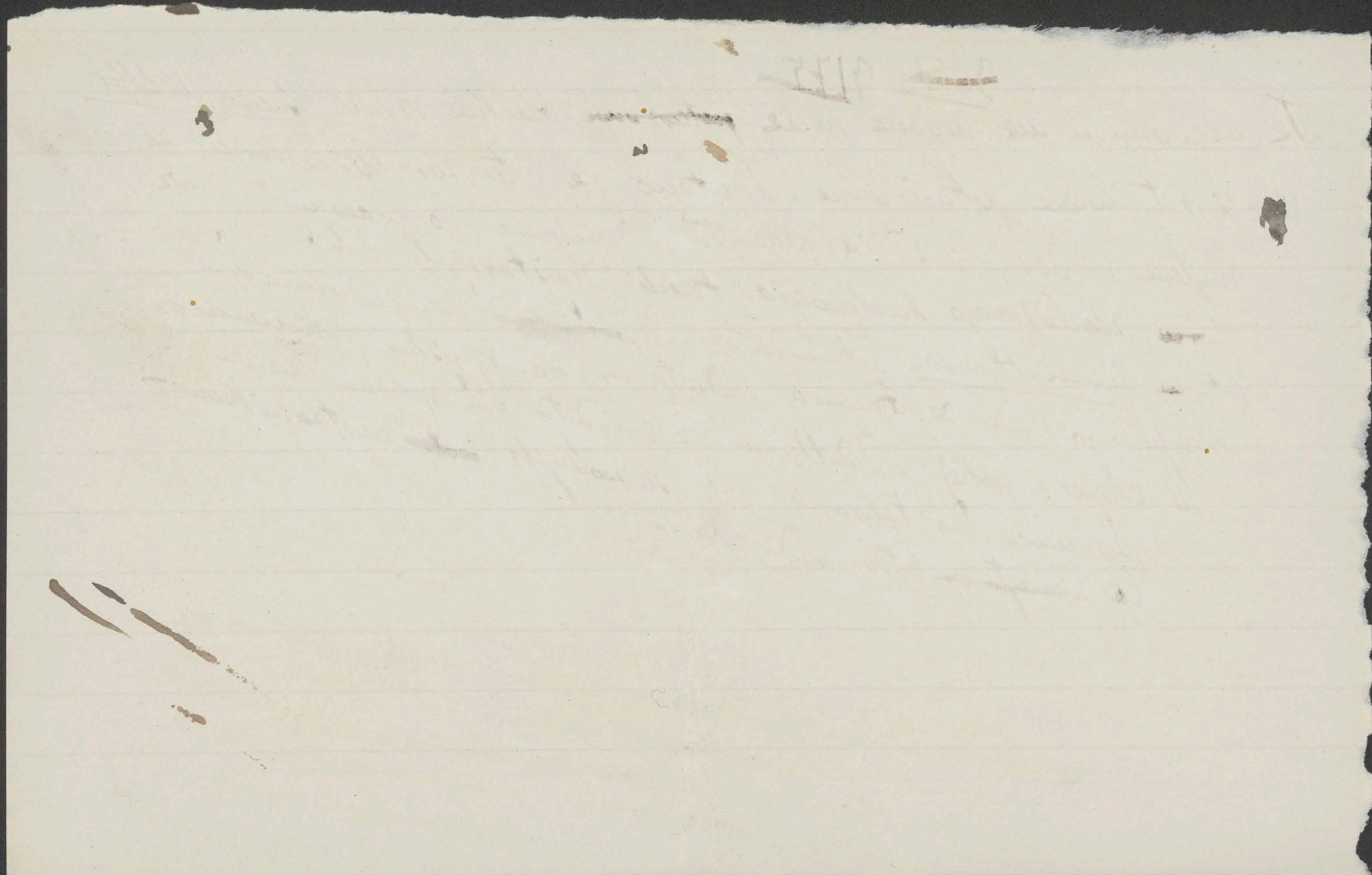
Nasz ~~ale~~ front ale także ich frontu i to pod warunkiem
że o wiośnie nie ofiarujemy się i niedostarczymy niemcom
wojskom środków wyżywienia.
Też niejasne co do pierwszego warunku żądania, odnosi się
zapewne do ~~statusu~~ postawionego przez rosyjskich pełnomocników
zastrzeżenia, przestawienia na froncie wschodnim sprzymierzonych
wojsk, aby nie mogły być przerzucone ~~[illegible]~~ na zachodnie.
Dalej ruch donosi, że publiczność będzie zawiadamianą o
przebiegu pokojowych rokowań. Biuro Wolffa ~~donosi~~ [illegible]
zawiadomiło że jenerał Szczerbaczew, za poparciem sprzymierzonego
mianowany naczelnym wodzem, otrzymał pełnomocnictwo ~~[illegible]~~
zapoczątkowania pokojowych rokowań z Niemcami, ~~[illegible]~~
ale dusić się mają jedynie do rosyjskiego frontu ~~[illegible]~~
Demobilizacja rosyjskiego rozpoczęła się ~~[illegible]~~
= ~~[illegible]~~

~~3087~~ ~~3175~~ 667

Te wiadomości są podane przez ~~półurzędowe~~ bliskie rządu Biuro Wolffa nie zostały wcale potwierdzone. Poczytano je tu we Wiedniu za mylne. Demobilizacja odnosiła się jedynie do dawniej już ~~Ze~~ zarządzonego zwolnienia trzech najstarszych klas.

Nota w Agencji Havasa potwierdziła zaś ~~[illegible]~~ zawiadomienie rosyjskiego rządu że Francja zgodziła się na rosyjskie rokowania o wojnie i pokój z dodatkiem iż zażądała dla sprzymierzeńców dopuszczenia do takowych ich szczególnych ~~[illegible]~~ wysłanników. —

Co ~~znaczyłoby~~ byłoby nadzwyczajnem!

~~Demobilizacja odbywa się pojąc do dalszego jej urzędowego zwolnienia przed wystawienia klas~~

~~2001~~ Urząd rosyjski zawiadomił telegraficznie z Carskiego Sioła

3176 iż japoński ambasador oświadczył ~~że~~ Japonia nie ma ~~nie~~ ata i nie ~~ma~~ ma
Pojawiły się jednak doniesienia ~~wiadomości~~ że Japonia 668

zamiaru wydania Rosji wojny. potwierdzenia urzędowego. –

Gazeta Władywostok, ale wymagały Sprzymierzeńcy

Łaty szereg pewniejszych wiadomości świadczy, że sprzymierzeńcy ~~ze~~ odtrącam

nie chcą zrywać z Rosją nawet wtedy kiedy ona z ~~Ale~~ ~~[illegible]~~ nie

od nich, ale także dźwigać z nimi nie życzą sobie. ~~[illegible]~~ neutralności ~~Ks~~

= uczuły straszną dzika bestię. podniatać mogło to, iż wolą neutralności

~~NO~~ sprzymierzeńcowi przymusić także groźba

Rosz nie jej ~~[illegible]~~ we wojnie przeciw nim; także groźba innych obrażonych państw

w sam czas podniesiona, zniesienia mniejszych. ~~[illegible]~~ To pozostało w ich teczkach dawno

Francji ~~zaś~~ Anglii i Ameryki. Przytem wszystkiem jest także ~~[illegible]~~

z ~~[illegible]~~ ugody pomiędzy ~~światem~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Ku ogól wemu pokojowi przestroń Pojedno ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ – B –

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Tymczasem zgodnie ~~3089~~ ~~3174~~

~~zgodnie~~ z równoczesnem oświadczeniem ambasadora Buchanana minister Churchill wygłosił mowę za wytrwaniem we wojnie i zaznaczył że niezmienionemi są cele Anglii. — Oparł się głównie na tem że ubytek Rosji sowicie wynagrodzonym zostanie Stanami Zjednoczonemi i niewyczerpanemi ogromnemi ich zasobami. W nadchodzącym okresie największą część ciężarów ponieść musi Anglia. Imieniem rządu lord Cecil omawiając list Landsdowna rzekł „Rząd zamierza ludzi i więcej niż kiedykolwiek postanowił dopiąć ostateczne zwycięstwo." Asquith tak samo oświadczył się za dalszą wojną — Anglia chce dalszej wojny bo najwięcej na niej zyskuje, najmniej będąc narażoną. —

W tak ważnej chwili hr. Czernin zasłabł, co nader pożałowania godnem było. W zamian dobrze się stało że z tego powodu odroczonemi zostały we Węgrzech ale nie na czasie rozprawy o zagranicznej polityce, austryackiej delegacji rozprawy

Przy otwarciu Izby ~~minister~~ prezydent Orlando, pocieszał zatrzymaniem
wojny nad Piawą i wyparciem wojny Austro-Węgrom przez
Stany Zjednoczone, co ~~zapow~~ zapowiada ich pomoc. — Przyznał że niedopisanie
Rosji ma bardzo poważne, wojenne następstwa. Sprzymierzeńcy czekają
aby uznać za upoważniony jedynie ten rząd który będzie prawdziwym, trwałym
wyrazem woli narodu i będzie miał prawo przemawiania w jego imieniu
Nie tail ~~ek~~ gospodarczych ~~t~~ braków i trudności. — Zbawienie
widzi w dalszem prowadzeniu wojny. — W międzynarodowej dziedzinie godnem
~~A~~ Polsce poświęcił ustęp ~~„ Ale~~ „W międzynarodowej rozważań między rządami bierze
uwagi jest, że los Polski jest przedmiotem rozważań obydwóch krajów rządy te
Niemiec i Austro-Węgier. Opinia publiczna obydwóch krajów. Tymczasem ~~tem prawo~~, szlachetnego
w nich udział z odmiennemi dążeniami ~~nie troszczą się~~ a ~~tem prawo~~ czynią go przed-
troszczą się mniej o opiekę ~~nie~~ a ~~zaś~~ nierównie więcej Kompensat.
nieszczęśliwego polskiego narodu, ~~zaś~~ i wzajemnych zasad ~~gm~~ stworzenie
=miotem politycznych Kombinacji i wzajemnych zapewniających
~~Sprzymierzeni~~ Sprzymierzeni zaś niezachwiania, kierowane zasadą że stworzenie
uszanowania narodowości, połączonej w poszanowaniu, w warunkach zapewniających ~~stanowi~~ jest
niezawisłej i niepodzielnej Polski, w warunkach rozwoju, ~~stanowi~~ jest
jej woln. polityczny i gospodarczy ~~żywotnego prawo~~ żywiotem, sprawiedliwego, "
trwałego pokoju i prawa Europy
To samo ~~zawsze podstawą~~
~~tudia~~ Tudzenia Polaków

~~3071~~ 3179

671

Izba deputowanych przeciw jednemu głosowi socialisty, senat jednogłośnie przyjęty wniosek prezydenta Wilsona wypowiedzenia wojny Austro-Węgrom. Prezydent wypowiedzenie podpisał: Stan wojenny rozpoczął się 7 t.m. miesiąca.

W konkurencji ustępie ~~orędzia~~ swojej mowy Wilson stwierdza, iż powiedział już: „że narody świata mają nietylko prawo do korzystania z dróg wodnych lecz muszą mieć także wolny, nieutrudniony niczem dostęp do tych dróg. Wówczas i dlatego miałem na myśli zarówno Austro-Węgry, jak Polskę i Serbię".

~~Prezydent Wilsona zgodnym jest z pustem Jetmajowem.~~

~~Prezydent Wilsona z postem Jetmajowem~~

~~Zgodność prezydenta~~

Biuro Reutera donosi, że kubański parlament ogłosił wojenny stan między Kubą i Austro-Węgrami.

~~3012~~ ~~3180~~ 672

W Paryżu rozgrywa się dramat na tle wojny lub pokoju. ~~Minister~~ prezydent ~~minister prezydent~~

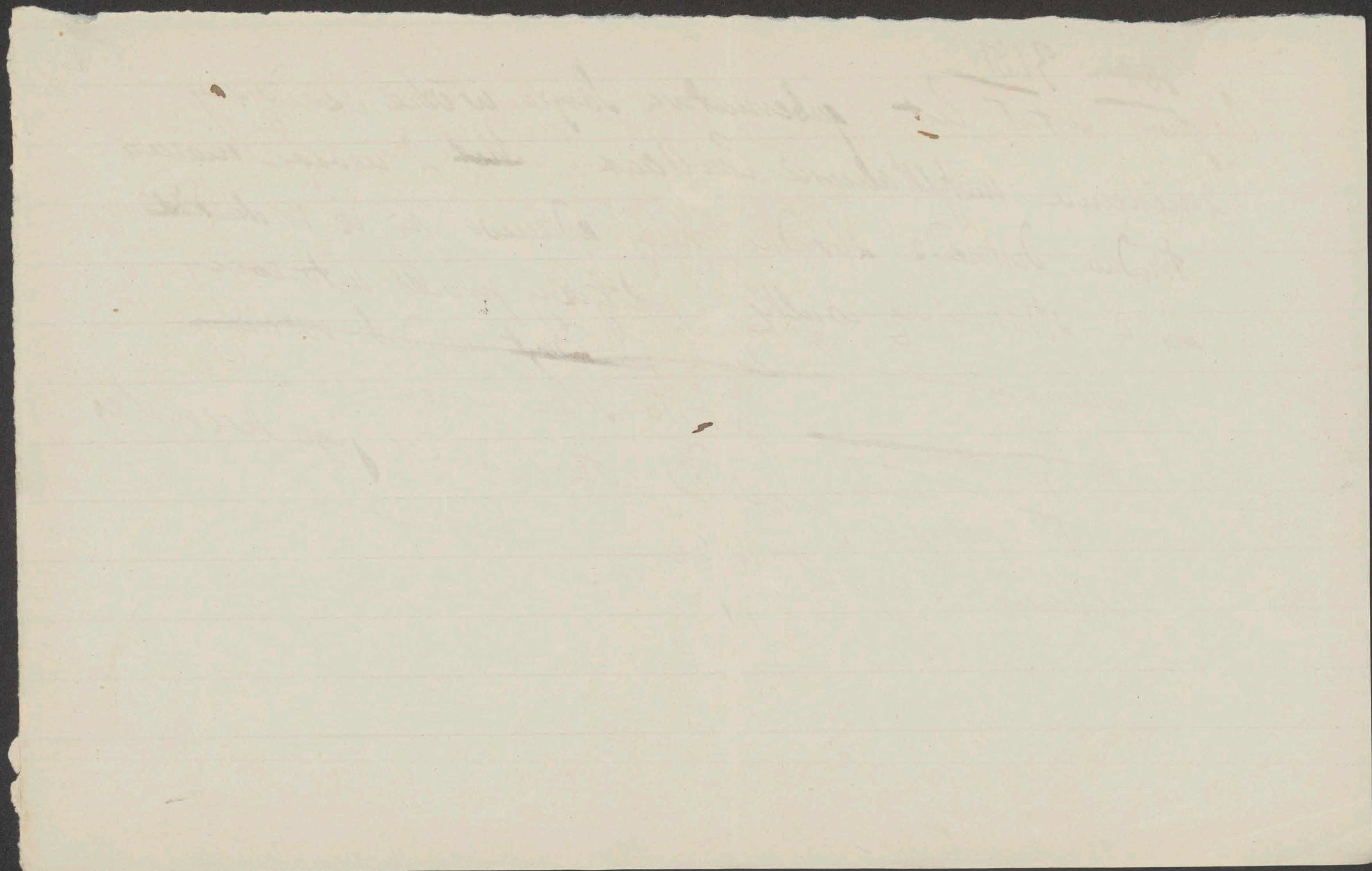
Clémenceau sprawował zarządzanie wojskowego gubernatora Paryża od czasu zniesienia nietykalności poselskiej największego przeciwnika p. Clémenceau, byłego dwukrotnie ministra prezydenta Caillaux, oskarżonego ni mniej ni więcej, jak o zamach na bezpieczeństwo państwa, między innemi przez porozumienie z nieprzyjacielem i szerzenie pacyfizmu.

Od dawna Clémenceau ~~szukał~~ szukał podejrzenia i po[illegible] tak iż przekładał oskarżać Caillaux, wodze go [illegible] aby zamachał otwartym listem, nareszcie zaaresztował go z ukrytych zaczepek a stawił go przed sądem. ~~Minister~~ zadrżał! — prezydent Clémenceau dorzynał temu ~~Ścisły zawsze w Paryżu — skandal~~

~~3093~~ ~~3181~~ 673

Odczytany został list gubernatora Paryża, w izbie, żądający zniesienia nietykalności Caillaux. ~~Ale~~ Z uzasadnienia trudno dostrzedz zbrodni, raczej wydawać się, iż wchodzi tu o stronniczą walkę i polityczny proces, wytoczony przeciwnikowi. ~~Caillaux po ... żądał rozmowy z Clemenceau~~ Jest to silne uderzenie w ~~Jes~~ pokojowy prąd dla zatrzymania jego wzrostu.

Caillaux żądał rozmowy z Clemenceau. —

~~3074~~ ~~3182~~ 674

Przy ~~uzasad~~ uzasadnieniu 550 milionowego funtów sterlingów kredytu
Kanclerz skarbu Bonar Law wyraził przekonanie że wcześniej czy
później Rosja otrzyma ustalony rząd i że wtedy finansowe poparcie
nie możliwem by było, przed uznaniem przez ten rząd dawnych długów
I dla tego wcześniej czy później dawne pieniądze będą ~~zwrócone~~ mogły być
zwrócone.-

Kanclerz przyznał cofnięcie się pod Cambrai, oraz potwierdził z danie
niemieckich dowódców że bitwa pod ~~Cambrai była~~ zakończyła się znaczną
porażką Anglików; Kanclerz pocieszał tem, że była mniejszą i bez
wpływu na całość wojny.-

Mocarstwa Porozumienia opierają dalsze prowadzenie wojny na dwóch
nadziejach, pomocy Stanów Zjednoczonych i ~~powstania~~ utworzenia
w Rosji rządu któryby nie zawarł pokoju. Wszelkiemi sposobami
popierają przyjście do władzy takiego rządu-

~~3095~~ ~~3143~~ 675

Nowy poseł rosyjski w Sztokholmie (Ostrowski) oświadczył iż ma nadzieję ogólnego pokoju w ciągu miesiąca. Bliski osobny pokój pociągnie za sobą mocarstwa Porozumienia. Zaznaczył iż nie możliwem jest aby Rosja spłaciła wszystkie długi dawnego porządku rzeczy i Będą ~~[illegible]~~ odpisane.

Telegraficzna Petersburska Agencja donosi 11a. Przedstawicielstwo rosyjskie dla rokowań odjechało dziś w nocy i zjedzie się jutro z przedstawicielstwem środkowych mocarstw, prócz ~~p~~ [illegible] politycznych stronnictw przydzieleni są ~~[illegible]~~ wojskowi znawcy. "Rada Komisarzy Ludu" ponownie Aliantom sprzymierzonym krajom wniosek wzięcia udziału w pokojowych rokowaniach. Gdyby nie dały odpowiedzi, spadłaby na nich cała odpowiedzialność". Rosyjskie przedstawicielstwo prowadzić będzie dalej rokowania o rozejm i doprowadzić je do końca.

Komentarz paryskich dzienników zaznaczył, że dotychczasowe rokowania nie miały znaczącego wyniku. Maksymaliści Bolszewicy zamierzyli przerwać ~~prowadzić~~ rokowania jedynie dla sformułowania programu ogólnego pokoju i wezwania sprzymierzonych przystąpienia się do niego; w razie odmowy poczytają się upoważnionemi zawrzeć osobny pokój

~~1086~~ ~~3184~~ 676

Rosyjska delegacja przybyła 12.1. do Brześcia-Litewskiego dla dalszego prowadzenia układów o pokój. Następnie odbyło się miało pełne posiedzenie

Cesarz Karol powrócił onegdaj z rosyjskiego frontu do Laxenburga.

W Brześciu Litewskim odbyło się 13 pełne posiedzenie na którym omawiano wzajemne szczegóły pokoju.

~~Da~~ Dalsze posiedzenia miały się odbyć 14.tego. Rokowania turecko-rosyjskie o dalszy rozejm rozpoczęły się. Także na Kaukaskim froncie rosyjski dowódca oświadczył gotowość ~~do~~ rozpoczęcia ~~wymiany~~ układów ~~Władiwostoka. Wymagały~~ ~~Powziąły się wiadomości o rejsie poza Japonii~~ ~~jednak~~

~~3097~~ ~~9185~~

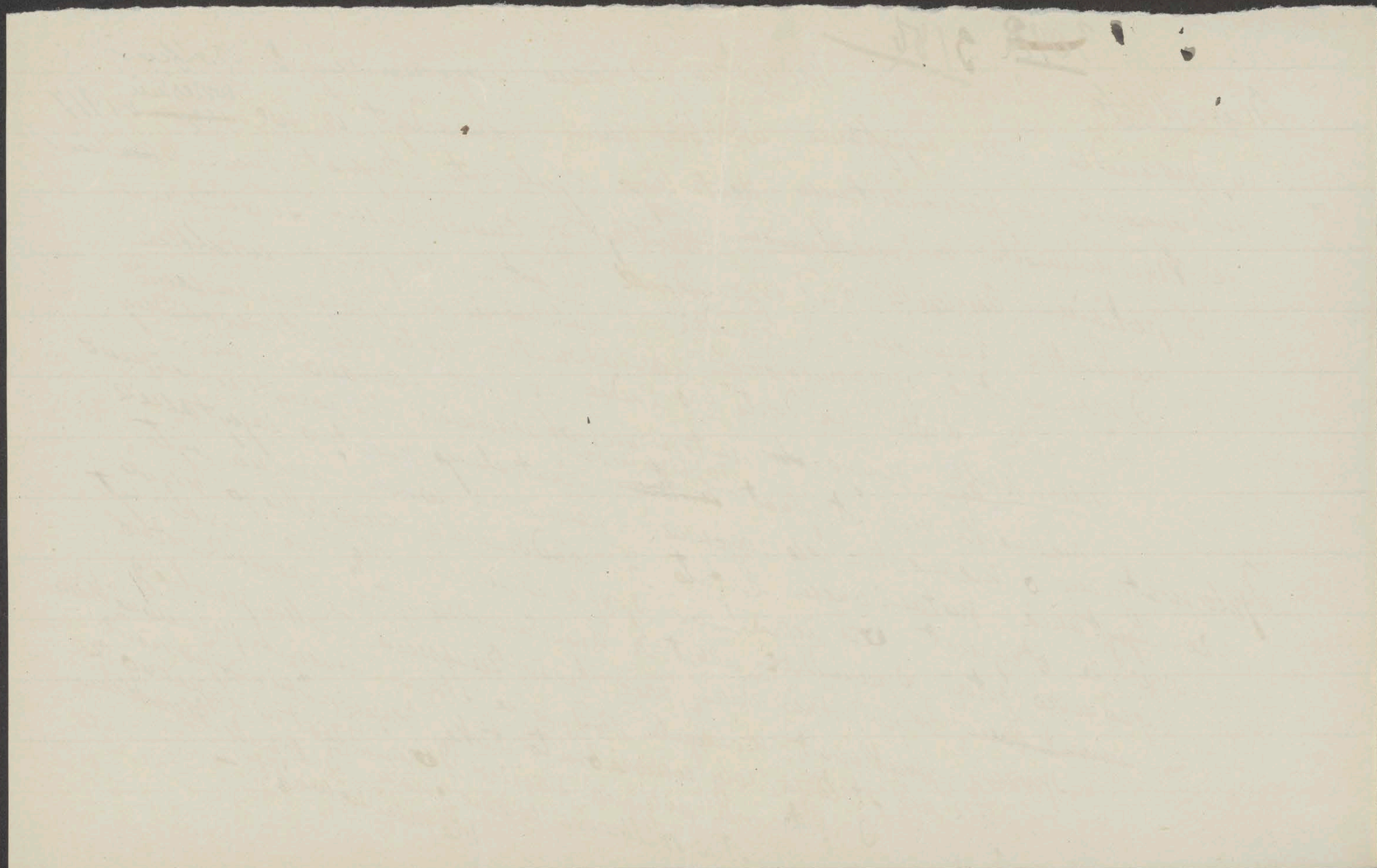
677

W Portugalii wybuchła rewolucja [twierdzono że także] pod wpływem wojskich ~~[illegible]~~ [bolszewików] i
przeciw udziałowi we wojnie. Przyszło czekać na wyjaśnienia i dokładne
wiadomości. Okazało się że była to wojskowa rewolucja w Oporto i
Lisbonie, przeciw demokratycznemu rządowi, zwyciężyła i
ministerium ustąpiło. Utworzonem zostało nowe zwycięskiego
stronnictwa, z prezydentem gabinetu Sidonio Paes na czele.
Stronnictwo zwycięskie oświadczyło miało ... [illegible] jest
z obowiązaniom zagranicznym i przymierzu z Anglią. —

~~3092~~ ~~3186~~ 678

Biuro Wolffa donosi, że Minister spraw zagranicznych Balfour w odpowiedzi na zapytanie w izbie gmin, oświadczył iż we ~~[illegible]~~ wrześniu 1917 rząd angielski za pośrednictwem neutralnego dyplomaty otrzymał zawiadomienie że rząd niemiecki ze zadowoleniem przedłożył by angielskiemu zamierzenia o pokoju. Angielski rząd odpowiedział, że gotów jest przyjąć wszelkie niemieckie zamierzenia i naradzić się nad niemi ze sprzymierzeńcami. Na to nie otrzymaliśmy odpowiedzi. O czem istotnie sprzymierzeńców zawiadomił. – Dotąd nie doszło nas żadne urzędowe zawiadomienie.

Biuro Wolffa podaje ~~[illegible]~~ następujące objaśnienie. Na początku września niemiecki rząd otrzymał ~~[illegible]~~ za pośrednictwem neutralnego państwa zapytanie dyplomatyczne o niemieckie cele wojenne. Z pewnością wnosić można było że zapytanie postawionem zostało z wiadomością angielskiego rządu ~~[illegible]~~ zasadniczo gotów odpowiedzieć. Uważał iż najwłaściwsza byłaby odpowiedź ustna ~~wspomniał dana~~ bezpośrednio dana przez męża zaufania. Dalszy przebieg sprawy przekonał niemiecki rząd, że ze strony naszych przeciwników nic nie stało się coby umożliwiło taką bezpośrednią odpowiedź. Zwrot że o gotowości przyjęcia zamierzeń dowiedział się dopiero ze słów Balfoura w izbie gmin. Dalszych kroków nie przedsięwziął. –

~~3077~~ ~~3187~~ 679

Rada Komisarzy zaprowadziła w Nowoczerkasku stan wojenny dla zapobieżenia działaniom Kaledina przeciw władzy wymierzonym.

Petersburska Agencja Telegraficzna zaprzecza jednocześnie puszczonej w świat wiadomości o oderwaniu się Syberii i Kaukazu.

Sejm finlandzki – wedle wiadomości ze Stokholmu – przy nieznacznej zwykłej większości, uchwalił niepodległość Finlandii. Najwyższa władza przekazana została prezydentowi rzeczypospolitej, wybranemu bezpośrednio przez lud.

Ostan

~~3100~~ ~~3188~~ 680

Daily Telegraph ogłosił wiadomość o dekrecie rządu
rosyjskiego znoszącym wszystkie zagraniczne pożyczki czyli długi
~~i zapowiedź~~ i zapowiadającym zaprzestanie wypłacania procentów
czyli kuponów. Wobec miliardów w górę wywołała ta
wiadomość niesłychany popłoch. Urzędowa Petersburgska Telegraficzna
Agencja zaprzeczyła ~~natychmiast~~ istnieniu takiego dekretu i wytłumaczyła, że
wiadomość odnosi się do artykułu Prawdy organu ~~t~~ bolszewików w
tym duchu napisanym. — Pozostała groźba. —
Koncylium prawosławnego Kościoła w Moskwie przywróciło
patriarchat zniesiony przez Piotra W., z odpowiedzialnością
i obowiązkiem zdawania mu sprawy
patriarchy przed Koncylium. Siedziba patriarchy Moskwa. Patriarchą wybranym
~~Ale~~ ~~a~~ został przez Koncylium metropolita Moskwy Tichon. —
Doniosła to zmiana która znosi państwowy Kościół. Otwiera to
~~i~~ z trwogą ale i daleko sięgająca broń polityczna. — w Rosji —
gdzie pomyślniejsze już dotąd pole dla Katolicyzmu ~~wiadomego~~ potwierdzenia stanowczego
wiadomość ~~także~~ wymagała ostatecznego

3189

681

Takie potwierdzenia wymagało domniemanie że Rada Ukraińska w Kijowie
poleciła jeneralnemu sekretaryatowi wysłać pełnomocników na front
dla rozpoczęcia rokowań o rozejm. ~~Za~~ Postawiła żądanie pokojowych
układów i program pokojowy Rady; uznanie w ramach rosyjskiej
federacji ukraińskiej rzeczypospolitej. – Na wniosek mocarstw
zachodnich aby Ukraina stanęła po ich stronie we wojnie
za co otrzyma żądane uznanie, ukraiński parlament zachowania neutralności –
miał odpowiedzieć postanowieniem

Rząd rosyjski zaprowadza w całej Rosyi rewolucyjne sądy
dla zwalczenia przeciwrewolucyjnych działaczy i przed niczem
Dzieło rewolucyjny ten rząd nie cofa się przed otworzyć
i nic przed sobą nie uznaje. Postanowił ~~o~~ obecnych będzie
Konstytuantę która zebrała się z członków zapowiadający że jeżeli
w Petersburgu ale jego dziennik dla Rady Komisarzy Ludowych większości
nie będzie stanowczą uniewaźnienie uchwał rozwiązanie Konstytuanty
i postanowienie rządu nie wypuszczenia

~~3102~~ 3196

682

z tak stanu i ~~któ~~ odda[dzą] tylko zgromadzeniu które podda się
woli ludu a mają jego poparcie, jednakże taką Konstytuantę
których ostatkowie dadzą im ziemię, pokój i wolność
Zatem ponad w razie danym, większą niż Konstytuantę –
Rada Komisarzy to Komitet publicznego zbawienia, przed
którym ~~wszy~~ wszystko z większością ustąpić musi –

Ukaz ateny Dekret podpisany przez prezydenta Lenina i Komisarza Trockiego mocą
którego przywódcy Kadetów jako nieprzyjaciele ludu mają być aresztowani
i stawieni przed rewolucyjnemi sądami. Mają być zawiadamiane
nadzory nad kadeckiemi organizacjami z powodu ich
stosunków z przywódcami domowej wojny przeciw
rewolucji: Kaledinem i Korniłowem
Rząd odsunął ze stanowisk dyplomatycznych wszystkich
ambasadorów, posłów, konsulów, którzy odmówili
służyć pod obecnym rządem i
pozbawił pensji, oraz prawa
objęcia innego
urzędu

~~3103~~ ~~3112~~ 3191

683

O stanie rzeczy ~~w~~ ~~[illegible]~~ w Rosji daje objaśnienia odezwa Rady Komisarzy Ludu wymierzona przeciw Kadetom.– Wynika z niej najpierw, że zawrzała wojna domowa.– Odezwa twierdzi że stronnictwo mieszczańskie pod ~~[illegible]~~ przywództwem Kadetów wytężyło wszystkie siły aby w chwili zebrania się Konstytuanty ~~[illegible]~~ przedsięwzięli Kontrrewolucyjny zamach Komitetów – Kaledin Dutow Kornilow – Którym udało się uciec z aresztu – wznieśli sztandar wojny domowej przeciw Radzie Komisarzy. Bogajewski prawa ręka Kaledina szczerze rozpowiadał, że powstanie urządzone zostało na żądanie stronnictwa Kadetów. Pierwsze starcie nastąpiło pod Bjelgorodem. Ten ruch pokrywa się Konstytuanty. Rada Komisarzy ~~zam~~ wyznaczyła otwarcie Konstytuanty na dzień w którym połowa deputowanych zatem 400 przybędzie do Petersburga. Mieszczaństwo nie wyczekało tego dnia. Gromada ludzi Którzy podali się za deputowanych 11. t.m. wieczór w towarzystwie biały gwardii i junkrów przy pomocy tysiąca mieszczan i urzędników, wywalczyli bramy Taurydzkiego Pałacu. Kadeci chcieli nadać pozór legalności ~~po~~ ruchowi Kaledina i Komitetów

~~3104~~ 3192

684

Rada Komisarzy zawiadamia o tym spisku, w grze są
wszystkie zdobycze ludu wraz z bliskim pokojem.
Na południu Kaledin, na wschodzie Dutow a w
stolicy sprzysiężenie. – Komitet Kadetów wciąż przesyła lub
Kaledinowi posiłki. Najmniejsze zawahanie się
ze strony ludu może spowodować upadek Rady
i zaprzepaszczenie pokoju, reformy agrarnej oraz
spowodzić nowe samowładztwo wielkich właścicieli
i kapitalistów
Rada ogłasza Kadetów nieprzyjaciółmi ludu i buntowni=
=kami. Na-złożyć broni w walce z niemi i wojskiem
Kaledina. Twórcy kontrrewolucji i wojny domowej zostaną
aresztowani. Cokolwiek by to kontrowało bunt zostanie
stłumiony. Przez z niesz[illegible] samowładztwa! Dla którego
na-ma miejsca w Konstytuancie rozwagami. Przez zwiększenie ludu ~~[illegible]~~ ciemiężycieli
właścicielami i kapitalistami z przedstawicieli ~~[illegible]~~ Niech
Tylko Konstytuanta złożona z przedstawicieli ~~[illegible]~~ niech
=cych i wyzyskanych uratuje kraj, niech żyje rząd,
żyje! ~~wolność~~ rewolucja! niech żyje pokój!

Rada Komisarzy Ludu

7193 685

Zamach nie powiódł się; nie udała się próba otwarcia Konstytuanty w Taurydzkim Pałacu wbrew Radzie Komisarzy. Jakieś trzydzieści osób ogłosiło się Konstytuantą. Wybrano Komisję. ~~Która~~ Ułożyła ona manifest do ludu, w którym zawiadomiła że otwartem zostało posiedzenie Konstytuanty i założyła protest przeciw awanturniczemu [illegible]. Ze strony rządu oświadczono iż awanturnicy Kadetów nie mają żadnego związku z ową śmieszną próbą otwarcia Konstytuanty, lecz z pomocą udzieloną przez Kadetów buntowi Kaledina. —

Z tego pokazuje się że Konstytuanta jest fikcją i że albo nie zbierze się, albo będzie posłusznem narzędziem w rękach ~~Rady Komisarzy~~ Ludu. Inaczej nie dopuści ona do słowa. —

Wreszcie stwierdzić przychodzi że toczy się walka domowa między proletariatem a posiadaczami, dawna jak świat, tym razem krwawa o władzę na barbarzyńskiem tle i walka między Leninem i Kaledinem.

686

319 ~~4~~

Jej wynik oddziała bezpośrednio na wojnę i pokój; podczas gdy na wszelki wypadek wojnom i pokojowi brakuje starych wskazówek ~~a dalsza wojna~~ musiałaby jednocześnie brakować w kraju istotnych warunków dalszej wojny. – Potworna zagadka. –

3107 3195 687

Biuletyn 28go: Wojska nasze odparły szereg ataków na wschód od Asiago silne stanowisko Stenfle. Liczba wziętych do niewoli przez armię Conrada wzrosła do 16000.-

Niemiecki wieczorny biuletyn z 9. Z pól walki nic nowego.

U ujścia Piave austryjacko-węgierskie wojsko zdobyło przyczółek mostowy Bressanin.=

Bonar Law zawiadomił izbę gmin, że ~~Anglicy Jenerałem~~ Jerozolima poddała się Anglikom. Urzędowe biuletyny z obydwóch stron przyniosły potwierdzenie.- Jerozolima znów uległa losowi który ją tylekroć w dziejach spotkał.- Jej los i przyszłość obchodzą cały chrześcijański, zwłaszcza katolicki świat.- Tym razem Jerozolimę zajął angielski jenerał Allenby i powiewa nad nią angielska flaga.-

~~Cesarz Karol [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Do [illegible] [illegible] przesłał także [illegible]~~ Cesarz Wilhelm [illegible] Generalne[illegible] [illegible] powinszowanie z powodu zdobycia Monte Meletta i innych pozycji.-

319a

688

Prezydent ministrów Orlando w mowie przy otwarciu parlamentarnej sesji rzekł „Z radosnem zadowoleniem dowiedzieliśmy się o wyzwoleniu Jerozolimy przez angielskie armie, przy współudziale francuskiej i włoskiej broni. Wojenny ten wypadek wskrzesza wzniosłe wspomnienia dziejowe i kulturalne wielkich chrześcijańskich narodów. Widzimy w nim nietylko wyswobodzenie miasta czy narodu ale także zapowiedź ~~[illegible]~~ wolności świata, usunięcia ucisku i gwałtu"

Cesarz Karol wystosował pozdrowienie i podziękowanie feldmarszałkowi Conradowi i jego wojsku, za ostatnie jego czyny i powodzenia we włoszech. Cesarz Wilhelm przesłał mu także pozdrowienie z powodu zdobycia Monte Meletta i dalszych zwycięstw.

~~[illegible]~~

W pierwszym tygodniu ~~st~~ grudnia Anglia poniosła ~~p~~ podwodną wojną straty w statkach od trzech miesięcy największe.— Pierwszy Lord admiralicji Sir E. Geddes oświadczył w Izbie gmin: groźba wojny podwodnemi łodziami jest zaszachowana, ale jeszcze nie pokonana.—

~~3108~~ 3147 Po objeździe u hr. Czernina danym dla warszawskich polityków 689

minister w rozmowie z jednym z nich ks. Ronikierem

powiedział „Upoważniam Pana, powiedzieć w Królestwie Polskiem

że użyję ~~cał~~ stanowiska monarchii i całej jej siły, aby połączyć ~~ę~~ nieokazyjnie

Królestwo Polskie z Galicją a w związku z Austro-Węgrami ~~tu~~

Dołożę starań usilnych aby przydzielono do Polski polskie części

Litwy.— Mam zapewnione przyzwolenie cesarza Wilhelma, kanclerza

Hertlinga sekretarza stanu Kühlmanna. Trudności ~~napotykam~~ „

w niemieckim głównym sztabie i te nie są jeszcze usunięte ~~[illegible]~~

~~Wy popierajcie sprawę w Berlinie a my popierajmy ją [illegible] w Warszawie~~

~~Ks. [illegible] dyplomatyzmu [illegible] dla [illegible]~~ Wy popierajcie sprawę w Berlinie i w

~~Nie [illegible]~~ „

~~3109~~ 3198 690

głównej Kwaterze niemieckiej ~~głównej~~ a my popierać ją stąd będziemy.
Nie radził aby Regenci przybyli teraz do Berlina i Wiednia, bardzo
zalecał aby minister prezydent Kucharzewski udał się do Berlina,
Wiednia i do głównej Kwatery niemieckiej. –
Po opłakanem rozbiciu Legionów naczelnikiem uratowanego posiłkowego
Korpusu polskiego został pułkownik Zygmunt Zieliński. Korpus ten
przydzielony do austryjacko-węgierskiej armii, stoi na bukowińskim
froncie i ratuje sławę polskiej karności i bitności. Cesarz Karol
mianował pułkownika Zielińskiego jenerał-majorem. na czele
Po pobycie w Przemyślu posiłkowy Korpus polski z Zielińskim
udał się był na linii bojowej. –
Warszawska Gazeta Polska ~~D...~~ podała program prezydenta ministrów Kucharzewskiego
i pułkownika Januszajtisa. 1° Formalne oddanie utworzenia armii Regencji
2° Utworzenie ministerstwa wojny albo wojennego departamentu. 3° Rekrutacja
4° ~~Po...~~ Powołanie pomocniczego polskiego Korpusu
jako kadrów polskiej armii. –

~~3110~~ ~~3171~~ ~~3199~~

Von Hachfeld dyplomatyczny urzędnik w Warszawie przy niemieckiem przedstawicielstwie
w rozmowie ze współpracownikiem Czasu Beaupré który brał
udział w podróży austrjackich dziennikarzy do Berlina i zachodniego
frontu powiedział „Wielkiej Polski nie stworzymy. Damy małą.
Wykluczonem jest aby cesarz Karol został królem polskim. Ale
mamy kandydata Karola Stefana. Może być polskim królem a
potem róbcie sobie co chcecie"

Kühlmann sekretarz stanu rzekł o Polsce „To austrjacko-węgierska sfera"

Utworzonym i potwierdzonym przez Radę Regencyjną został gabinet
Królestwa polskiego. Minister prezydent Jan Kucharzewski; minister
spraw wewnętrznych Jan Stecki; sprawiedliwości Stanisław Bukowiecki;
finansów Jan Kanty Steczkowski; wyznań i oświaty Antoni Ponikowski;
wyżywienia Stefan Przanowski; rolnictwa i dóbr koronnych
Józef Mikułowski-Pomorski; przemysłu i

691

~~3~~200 692

3.II.

i handlu Jan Zaglenczny; spiżarnej opieki i ochrony pracy Stanisław Staniszewski

Nie można powiedzieć aby to był świetny gabinet; może być wytrzymały; wybitnym nie jest. złożony z nieznanych ludzi ani też ze zajmujących wyższe społeczne stanowiska lub rodowe.

Minister spraw wewnętrznych Stecki jest jednym z przywódców ~~Demokracji~~ Demokracji narodowej i może, obsadzeniem w nieprzyjaznym ~~posiadanym~~ starostw wpłynąć na wybory do sejmu ~~nie daj jako co przewidywać~~ wiele ~~Wiceminister~~ ~~nie daj~~ ~~obstrukcji~~ ~~politycznej~~

Odbyła się w niedzielę 9.tu we Warszawie Demonstracja młodzieży akademickiej na rzecz (tak zwanego Piłsudskiego internowanego w niemieckiej twierdzy oraz) Izby pierwsza, niejasnością w której niemieckie władze internowały legionistów którzy

~~7112~~ 3201

693

pod wpływem spisku i Piłsudskiego opuścili sztandar legionowy, polskiej przysięgi odmówili złożyć i wyzwolili się z wojskowej karności. Demonstranci przy spiskowej pieśni udali się do prezydenta ministrów i Rady Regencyjnej. Policjantom wyrwano szable ~~i wtedy~~ i zraniono go, wtedy policja poczęła tam strzelać i raniono 12 uczestników. Wojsko niemieckie wystąpiło i powstrzymało demonstrację. Obawa nowego pochodu. Nowy powód wzburzenia. Zawieszenia wykładów na uniwersytecie i politechnice. — Skutek opłakany wskutek spiskowania i demonstracji przy lekceważeniu i zaniedbaniu istotnej, pozytywnej, czynnej narodowej pracy. ~~Życzyć wszystkim~~ Stany nie czynami zapewniaczy ~~zniszczonego~~ stworzenia państwa polskiego.

~~3114~~ ~~3202~~ 694

~~*~~ rozstrój i można żyć obawę czy gdyby ~~powstała~~ utworzoną zostałaby polska armia ~~nie~~ zamiast ~~tymczasem~~ organizatorem tada nie stałaby się ~~organizatorem~~ narzędziem nieporządku i nie rozpadła by się na dwa przeciwne obozy. –

Pocieszającem jest zachowanie się Polaków w Rosji, którzych organizacje postanowiły zachować neutralność we wewnętrznych rosyjskich walkach i ~~na~~ tej zasady trzymać się mają wojskowe polskie oddziały złączone z armią. Polacy pozostają się za obcych i za poddanych polskiego państwa, uznają za prawny jego rząd, ten który istnieje w Warszawie. – Wysłali hołdowniczy adres do Regencji. – Poselstwo stanowisko zajął wielce zasłużony Lednicki który przestał przewodniczyć likwidacyjnej komisji. – Tak donosi Polskie Biuro korespondencyjne. –

Polskie dzienniki w Rosji ~~habsburgsko~~ omawiają habsburgsko-polskie rozwiązanie ~~[illegible]~~ i wiele z nich pozostaje takowe za ~~[illegible]~~ cenne. –

~~3114~~ ~~3203~~ 695

Hr Juliusz Andrassy umieścił we **Fremdenblatt** nadzwyczaj znakomity i wyczerpujący artykuł o sprawie polskiej w którym obstaje za stanowiskiem które od początku zajął i jedyne rozwiązanie zadania widzi w ~~pełn~~ zespoleniu Królestwa Polskiego z habsburgską monarchią. Ani akt 5 listopada 1916 ani rewolucja rosyjska nie zmieniają tej konieczności; wzmacniają potrzebę takiego załatwienia. Przekonywująco dowodzi hr. Andrassy że zupełnie niezależne państwo polskie nie oparte o Austro-Węgry nie dałoby

3116

3204

696

Ani dziś ani swiatkowej Europie w której siły i towarzystwa

Hr. Chudzicky dowodzi potrzeby zastosowania się przez jakiekolwiek

Rosję przyszłości a zatem można ją uważać jedynie

pretekstem Polski z monarchią Habsburgską za czem

wszystko, polityka, etyka i religia przemawiają.

~~Zasto~~ Jest to także jedyny sposób zabezpieczenia się

i ochronienia przez rosyjską rewolucję i jej uzurpatorem

rosyjską, ~~...~~ praktyką, propagandą

Rozumowanie całe jest ~~ścisłe~~ ścisłe, logiczne we wspólnie ~~...~~ oświatowe

stopnia polityczne i jeżeliby nie stało się o polityce

przekonywającem, zwątpić by przyszło o polityce wszystkich ~~...~~

- tym rozumie tych ~~...~~ przypada rozwiązanie zadania.

~~3117~~ ~~3205~~ ~~697~~

Hr. Tisza napisał do hr. Zdzisława Tarnowskiego list w którym mówi iż szczęśliwym się poczyta, jeżeli danem mu będzie dopomódz do należytego i pomyślnego załatwienia sprawy polskiej. Ze Saula-Paweł.-

15° Grudnia

═════

CLXIII

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

22 Grudnia 1917 r

An Seine des Herrn

698

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates ꝛc. ꝛc.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

3206 – 3231

Krakau.
Wien,
IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CCXIII 699

Rozejm do 14 stycznia 1918 zawarty między czteroprzymierzem i Rosją. Bezpośrednie pokojowe rokowania. Widoki ogólnego pokoju i mowy ministrów.
Hr. Czernin i p. Kühlmann w Brześciu Litewskim. Rokowania pokojowe tamże. – Mieszana komisja w Petersburgu. Przedstawiciele stronnictw u kanclerza. – Skład rosyjskiej delegacji. – Biuro Wolffa o żądaniu prezydenta ministrów Kucharzewskiego, polskiego przedstawicielstwa przy pokojowych układach. Żądanie Czechów i Rusinów o udział narodów w rokowaniach pokojowych. – Odpowiedź prezydenta ministrów Seidlera. Uwarzenia namiestnika Huyna z polityki na wszystkim froncie. Zawarc. Sprawa agrarna. Uniwersał Rady Ukraińskiej o konfiskacie ziemskiej własności. Węgierska reforma wyborcza w sejmie. Zatarg między Radą Komisarzy Ludu a Radą Ukraińską.

Ultimatum Rady Komisarzy. Porażenie Kiereńskiego i Kaledina. — Walka z Radą Komisarzy. Ukraina po stronie Kaledina. — Trockiego rozmowa z francuskim ambasadorem. Francuscy oficerowie na Ukrainie. Rosyjski rząd przeciw p. Clémenceau. Socjalistyczny pośrednik rzeczy w Rosji. — Wypowiedzenie zaliczek zachodnich mocarstw. — Clémenceau i Caillaux. — Cesarz Karol odwiedził z frontów. — pomocniczy Korpus polski. — Hr. Szeptycki zawezwany przez cesarza do Kowla. — Prezydium Koła Polskiego na posłuchaniu u cesarza. —

22 Grudnia

~~3118~~ GEXIII 3206 700

Na pełnem posiedzeniu 14. b.m. ustanowione zostały ostatecznie ~~ogólne~~ szczegółowe warunki umowy rozejmowej. Rosyjscy ~~peł~~ pełnomocnicy ~~ch.~~ pragnęli zasięgnąć od rządu dalszych instrukcji co do niektórych ~~szczegółów~~ punktów — postanowiono się odłożyć ~~dal~~ obrady do następnego dnia 14. grudnia — Wieczorem odbyło się posiedzenie Komisji protokółu.

Wreszcie 15 grudnia podpisaną została w Brześciu Litewskim umowa o rozejm przez ~~Ks. Leopolda bawarskiego oraz~~ pełnomocników naczelnego rosyjskiego dowództwa z jednej strony, z drugiej przez ~~Ks. Leopolda bawarskiego oraz~~ pełnomocników naczelnych dowództw Niemiec, Austro-Węgier, Bułgarii, Turcji. Rozejm rozpoczął ~~ęła~~ się 17 grudnia w południe i ma moc do ~~10~~ 14 stycznia 1918 r. Gdyby nie był wypowiedziany tydzień naprzód, trwa na automatycznie dalej. Obejmuje wszystkie rosyjskie, lądowe, powietrzne, morskie fronty.

W Focsani jenerał Szczerbatiew zawarł tymczasowe zawieszenie broni między rumuńską armią i rumuńskim frontem a niemieckiemi, austro-węgierskiemi, bułgarskiemi, tureckiemi armiami.

~~Niemiecki Kanclerz Hertling w rozmowie z dyrektorem Biura Wolffa~~
~~jako odpowiedź na mowę Lloyd Georgea pierwszego angielskiego~~
~~ministra „Lloyd George nazywał nas zbrodniarzami i bardzo tanio~~
~~obelgami nie wygrywa się nowoczesnych wojen ale może~~
~~przedstawia się także..., albowiem wiadomem jest, że dla nas~~
~~wytłumaczeniem jest więcej w układach z ludźmi takiego~~
~~sposobu myślenia"...~~

~~3119~~ ~~3207~~ 701

Urzędownie zawiadamiają że teraz po zawarciu rozejmu, ~~mocarstwa~~ ~~czteroprzymierza i Rosja~~ czteroprzymierze i Rosja szybko przystąpią do pokojowych rokowań. ~~W ... jest~~ Przygotowuje się wybór i wysłanie pełnomocników do tych rokowań. Aż do chwili ich zebrania się przedstawiciele odnośnych rządów którzy w początku rozejmowych układów znajdowali się w Brześciu Litewskim prowadzić będą nieobowiązujące rokowania ~~pokojowe o ... mającym~~ o mających być zapoczątkowanych pokojowych układach. Rozpoczęły się 17. t.m. —

Stało się zatem i ~~teraz~~ pokój z Rosją, czteroprzymierza zależy od obrotu wypadków w Rosji i od zobopólnych warunków. ~~pokoju~~ — Przełomowa chwila w czteroletniej wojnie. — Najważniejsze jak wpłynie na ogólne zakończenie wojny. Rozejm a zwłaszcza pokój z Rosją są ~~...~~ to wielkie w niej ułatwienie dla środkowych mocarstw. —

Hr. Czernin udał się 19. t.m. do Brześcia Litewskiego dla prowadzenia osobiście pokojowych rokowań w jego otoczeniu znajduje się bar. Andrian referent spraw polskich. Z powodu wyjazdu ministra obrady delegacji odłożone zostały aż po nowy rok. Do Brześcia Litewskiego udał się także niemiecki sekretarz stanu spraw zagranicznych Kühlmann

Odnośnie do widoków ogólnego pokoju zapisać przyszło co następuje —

~~2208~~ 702

Na uczcie dla kierowników lotnictwa w Londynie Lloyd-George wygłosił jedną z tych mów w których uwydatnia się jego wybitna postać: „Nie ma — zawołał — półśrodka między zwycięstwem a pogromem" Nie ma pokoju przed pokonaniem pruskiego militaryzmu; nie byłby to pokój, tylko początek nowych wojen — „Rosja swem ~~...~~ ~~...~~ wydzieleniem się wzmocniła Hohencolernów, osłabiła siły demokracji. Jej postępowanie nie skłoni nas — jak ona mniema — do zawarcia ogólnego pokoju!! — Niedorzecznem byłoby niedocenić niebezpieczeństwa ale również przeceniać je. Największa niedorzecznością byłoby nie stawić mu czoła." „Jeżeli wielka demokracja postanowiła zaniechać walki z wojskowem samowładztwem, to w zamian podejmuje ją amerykańska demokracja. To najgodniejsze zdarzenie bieżącego roku!! Zwycięstwo zależy obecnie od ilości statków; zatarcza potrzebnych dla przewozu olbrzymich amerykańskich wojsk — Zawsze to samo. Wiara w pomoc Ameryki oraz też udawanie że się na nią liczy.

bandytyzm ~~bandytów~~ i 26 odmiany

~~3121~~ ~~3209~~

703

Kanclerz hr. Hertling w rozmowie z dyrektorem Biura Wolffa dał odpowiedź Lloyd Georg. Krótki: ~~ż. ten~~ „Nazwał on nas bandytami i ~~z~~ zbrodniarzami. Nie puszczę się na ~~tem~~ ~~...~~ tę kommerżyaną ~~spośród~~ walkę. Mniemam, że w nowoczesnej wojnie ~~wojnach~~ nie może zapanować zwycięstwa, ale przedtem ją zdolna ~~może~~. Wykluczonem już, abyśmy weszli w układy z ludźmi tego sposobu myślenia!!"

Lloyd George nie chce wchodzić w układy z cesarzem Wilhelmem i jego otoczeniem. Kanclerz Hertling nie chce rokować z Lloyd-Georgem i jego kolegami...

3~~210~~

704

Przed świątecznemi feriami parlamentu Lloyd George wygłosił jeszcze wielką mowę w której dał przegląd ostatnich wypadków.
Trudności żywnościowe Anglii przypisał w znacznej części Kome=
=czności zaopatrzenia sprzymierzeńców.—
Zaznaczył zmniejszenie szkód i niebezpieczeństwa podwodnej wojny.
Przyznał że Koalicja oczekiwała w bieżącym roku stanowczego zwycięstwa. Nadzieja zawiedziona została odpadnięciem Rosji
i przegraną Włoch.— Jakich wielkich zdarzeń angielskich
Podniósł znaczenie zwycięstw w Azji Mniejszej, zwłaszcza zdobycia Bagdadu
i Jerozolimy oraz udziała stanie-Zjednoczonych w
polityce i wojnie Koalicji.—
Odkąd Rosja przystąpiła do osobnych układów, odpadła sprawa Konstantynopola. Zresztą cele wojny pozostały te same
które tylekroć tacie dawniej zaznaczył.—

705

~~3123~~ ~~3211~~

Minister spraw zagranicznych Balfour oświadczył w izbie gmin, że nigdy angielski rząd nie życzył sobie i nie zachęcał do oderwania od Niemiec części ~~jej~~ ~~ter~~ ich terytorium dla utworzenia na lewym brzegu Renu ~~niepodległego~~ ~~państwa~~ niepodległej rzeczypospolitej między Francją i Niemcami. — Odnosiło się to do tajnych dokumentów ogłoszonych przez Radę Komisarzy. Balfour jednak także obstawał za dalszą wojną i porstawaniem pruskiego militaryzmu.

~~3124~~ - 3212 706

Przy pokojowych rokowaniach w Brześciu-Litewskim naczelne dowództwo austryjacko-węgier=
=skiej armii przedstawia ~~[illegible]~~ P.M.Ł. Csicserics oraz dodani mu oficerowie. Brał on udział
w rosyjsko-japońskiej wojnie, jako oficer głównego sztabu, po rosyjskiej stronie. Poznałem
go po powrocie. Trafnie i ze znajomością sztuki wojennej osądził kampanię
i wojskowe stosunki w Rosji.—

W następstwie rozejmu postanowiono, że natychmiast zbierze się w Petersburgu mieszana
Komisja stron prowadzących wojnę, dla załatwienia zamiany cywilnych osób wziętych
do niewoli oraz inwalidów, polepszenia położenia wojskowych jeńców, przywrócenia ~~[illegible]~~
poczty i handlowego ruchu tymczasowego w ~~[illegible]~~ ramach rozejmu.
Przedstawiciele austryjacko-węgierskiego ministerstwa spraw zagranicznych z
jeneralnym konsulem Hempel na czele oraz urzędnicy węgierskiego ministerstwa
spraw wewnętrznych udali się 19. tm do Petersburga dla wzięcia udziału w
pracach Komisji. Można oczekiwać żywotniejszego polepszenia.

Bułgarię przedstawiają w Brześciu Litewskim minister sprawiedliwości Popow
i pełnomocny minister Kosew. Turcji minister spraw zagranicznych Nazim bej.

Kanclerz Hertling przyjął przedstawicieli stronnictw parlamentarnych
zawiadomił ich, że cesarz upoważnił go do zakończenia pokojowych
rokowań i że on wyznaczył jako pełnomocnika p. Kühlmanna.
Ten naszkicował bieg zamierzonych rokowań i stanowisko
rządu. Obecni pochwalili zapowiedziane postępow=
=anie

~~3125~~ 3213 707

Kanclerz powierzył ministrowi stanu Helfferich przygotowania prac do gospodarczych części pokojowych układów z Rosją. Następnie do całości gospodarczych spraw ogólnego pokoju –

~~3118~~ ~~3214~~ 708

~~Wskład Rosyjska Delegacja do pokojowych rokowań~~ wchodzą, nacjonalny
W skład rosyjskiej delegacji do pokojowych rokowań admirał Iwanow
profesor Pokrowski, dyplomata Dobrowolski,
i finansista Oboleński...

Hr. Czernin przybył do Brześcia 20.I.n. Pierwsze spotkanie z
wszystkiemi pełnomocnikami nastąpiło przy wieczerzy. ~~Odbyłam~~
Odbyły się najpierw nieobowiązujące rozmowy.

Biuro Wolffa doniosło, „Polski minister prezydent wystosował
do ~~cesarskiego~~ niemieckiego rządu i do austryjacko-węgierskiego rządu, przedstawienie
prośbę o przypuszczenie do pokojowych rokowań z Rosją, przedstawiciela
polskiego rządu. Dla omówienia tej rzeczy minister prezydent
Kucharzewski spotka się z sekretarzem stanu Kühlmannem i z
podczas jego podróży do Brześcia Litewskiego. W związku z tem ~~do zaproszenia do Kandora~~
udał się minister prezydent odpowiednio do zaproszenia Kandera do Berlina. Kucharzewski ~~wraz~~ w
towarzystwie naczelnika polskiego politycznego departamentu
hr. Rostworowskiego przybył do Berlina 22.I.n."

~~3124~~ 3215

709

W dalszym psotliwem i anarchicznem postępowaniu Czesi i Rusini
podnieśli w Radzie Państwa żądanie aby dla układów pokojowych
dodaną była ministrowi spraw zagranicznych rada złożona z
przedstawicieli narodowości Austryi i Węgier. Na ten bezwzględny
prezydent ministrów Seidler po porozumieniu z ministrem spraw
zagranicznych odpowiedział że wedle konstytucyjnych ustaw pokojowe
układy prowadzić ma minister spraw zagranicznych i że sprzecznem by
było z duchem ~~ustaw~~ konstytucyi wszelkich konstytucyjnych państw, gdyby był
nadzorowanym przez taką radę jakiej interpelanci życzą sobie. —
W układach o pokój z Rosią trzymać się będziemy dawnej już przyjętej zasady: bez
terytorialnych i gospodarczych pogwałceń. Proponowaliśmy na tej samej zasadzie
zawrzeć ogólny pokój, ale nie możemy jej na wszelkie czasy postawić wobec
nieprzyjaciół którzy upierają się dalej prowadzić wojnę. —

~~3128~~ 3216

710

Namiestnik Galicji hr. Huyen towarzyszył cesarzowi do Kowla ~~i był świadkiem wojennych rokowań~~. – Doznał ~~przerażenia i~~ obrzydzenia ~~na widok wszystkich pełnomocników~~ i wobec komicznego ~~wojska~~ w układach z tak ustrojonymi żywiołami i niskiego poziomu ludźmi. – Są ~~najpierw jakieś~~ przeważnie żonaci & ~~przy tem~~ ~~stanowi~~ Dostawili daleko idące warunki i wymagania; zarzut, łżący i bezwładni. Bolszewiki prowadzą rokowania, przydzieleni oficerowie stoją na uboczu, & dopiero gdy ~~są wezwani~~ techniczny szczegół Bolszewiki powołują ich do pomocy. Przy czasem ~~woląc~~ muszą zasięgać nowych instrukcji w Petersburgu. ~~Do ks~~ ~~Kryzysik Kuliści Krytyczny bolszewicki żądał by przy rokowaniach~~ ~~Ks~~ Leopold Bawarskiego ustąpił ~~musiał~~ ~~by~~ i ~~stawić przed nimi~~ ~~musiał wszystkie~~ ~~warunki~~ ~~stawić~~ ~~zanać wszystkie~~ ~~za obiadem~~. – ~~gwarantki; że traciła się & wojna zniszczy wszystko~~ ~~przyjmie byłą~~ ~~Kiliński, że więcej armii~~ z rozbitymi wojsk i zrozumianymi ~~i demoralizującymi~~ poczyna ~~na~~

Podobno zetknięcie się ~~z~~ sprzymierzonych ~~od~~ wszystkimi żołnierzami, ujemnie na nich oddziaływał.

~~3129~~ ~~3217~~ 711

Zawara przenosi się szybko.–

Przywódcy czechów ściągnęli na siebie wszystkie sądów wojennych, czeskie pułki zdradzały i przechodziły do nieprzyjaciela. Czesi zwracają się w stronę prezydenta Wilsona i Mocarstw ~~porozumienia~~, wzywają ich pomocy i opieki ~~i antypaństwowe~~ zajmują stanowisko w Radzie-Państwa; ciążyli ~~zaw~~ do carskiej Rosji, tem więcej ciążą do rewolucyjnej. Przez posła swojego i przywódcę Udrżala Czesi zgłosili, w Komisji budżetowej wniosek: o zniesienie prywatnej, ziemskiej własności i podział tejże ~~na wzór dekretu bolszewickiego Lenina~~ na wzór bolszewickiego dekretu Lenina.–

±

~~3130~~ ~~3218~~ 712

~~Zawsze przeniesie się szybko. Czesi którzy zwracają się w sprawie~~
~~prezydenta Wilsona i mocarstw zachodnich, którzy wzywają ich~~
~~pomocy i antygermańskie rządy stanowisko w Wiedniu – Państwa~~
~~Którzy zgłosili [illegible] przez prawa swojego i przyjaźni Ukraińca w Niemczech Centralnej~~
~~wniosek o zniesienie prywatnej, ziemskiej własności i przekazanie~~
~~jej na rzecz chłopów [illegible] [illegible]~~

[Arbeiter Zeitung główny organ stronnictwa socjalno-demokratycznego
w Austrii uważa dekret Lenina i żąda takiego samego obejścia się
ze ziemską własnością w Austrii i Węgrzech. „U nas – pisze – ~~[illegible]~~ musi
podziałać silnie wszelki przykład".

Na sejmiku w Samborze Ukraińcy uchwalili wniosek, aby ukraińska
parlamentarna reprezentacja przeprowadziła wykupno wielkiej własności
ziemskiej i oddanie wszystkiej ziemi w ręce mniejszej ukraińskiej
ludności która ~~[illegible]~~ chce na roli pracuje.

Ukraińska Rada ukraińskiej rzeczypospolitej w Kijowie ~~wydat~~
wydała ~~uniwersał~~ jako tymczasowy rząd, uniwersał znoszący ~~[illegible]~~
prawo własności ziemskiej i zarządzający zabór
obszarów ziemi należących do Kościołów i
~~s~~ rozparcelowanie całej licznej ludności

3219 713

dla obdarzowania innej. — Przeciw temu pierwszemu aktowi ukraiń=
=skiej rzeczypospolitej, który ~~zapowiada~~ niweczy i zagraża byt
polskości w tak zwanych zabranych prowincjach, Wołyniu, Podolu
Ukrainie, polskie organizacje na Rusi zaniosły uroczysty, silny
znakomicie uzasadniony protest. —
Widocznem jest, że dla Polski nie mniej jeśli nie więcej niebezpieczną
i groźną jest rewolucyjna Rosja, niż carska, już tem że jest
zarazą, która zatruwa i podkopuje. i ze wszech stron zagraża Polsce. —
Nic nie oświetla jaskrawiej porządku ~~naszej~~ rzeczy, naszej żywotu i
metodu jakie zapoczątkować zamierza dekret Lenina, jak cynizm
~~cynizmy~~ jego ustępu, którym, przy wywłaszczeniu bez odszkodowania
rozporządza, iż wywłaszczonym danem będzie ~~ustępowanie~~ utrzymanie do chwili
w której wejdą się w nowy porządek rzeczy — nie mają w
żywot i metod się ~~zmian~~ przemijającemi, i burzące,
sobie mocy trwałości; ale mają siłę niszczącą bytowi —
a ta zdolną jest zadać cios polskiemu bytowi. świat starożytny zwłaszcza
agrarna sprawa uznała już świat starożytny, bezwzględnie i brutalnie, dziko
rzymski, nigdy jednak nie była tak zatakowana, jak to zamierza rosyjska rewolucja
Nigdy naruszenia własności ~~ow~~ war

3132 3220 7 / 14

przeciw rzemiennie

Cwytworzyły stałego ani też zadawalniającego stanu społeczeństwa –
Dalsze doniesienia zawiadomiły, że wobec silnego protestu Polaków ukraińskie
Sekretariat jeneralny wydał komentarz do uniwersału Rady że dopiero ukraińska
Konstytuanta powezmie uchwałę o wywłaszczeniu wielkiej własności ziemskiej. W
skutku tego polski przedstawiciel w Radzie usunął dymisję – Zasada postawiona wywłaszczenia własności polska ~~[illegible]~~
wykonanie własne –
Na Ukrainie zapętla anarchia której ofiarą jest polska w końcu wszelkie
i Polacy. Rozbestwione żołdactwo, dezertery a w końcu wszelkie
chłopi napadają dwory, rabują, niszczą, podpalają, lasy wycinają
przy czem nie obchodzi się bez krwawych ofiar. Ogólny pogrom
których niszczy z polskiej własności i polskiego bytu na Ukrainie zmierzał
Polonia Ukrainie to czego drakońskie rządy carskie prześladowania
nie zdołały i co powstało z czasów carskiego

Jak polscy socjaliści którzy stanęli na gruncie narodowym i dzięki
temu wpuszczeni zostali do Koła Polskiego, zachowują się wobec tej
roboty podkopującej polski byt? – Albo przeciwnie się znaj...
~~[illegible]~~ = dom stronnictwa albo bytowi Polski. Dla tego nie należ
= zato ich wpuszczać do Koła Polskiego ~~[illegible]~~

terroru

Postęp demokratyczny porywa nawet narody obdarzone politycznym zmysłem.
3~~221~~
7~~1~~5
Rząd węgierski przedłożył sejmowi reformę wyborczą nadającą
prawo wyborcze czynne i bierne mężczyznom i kobietom
od 24 lat wieku, przy posiadaniu stawem i pismem języka
węgierskiego. - Reforma ta daleko sięga i wprowadza
wbrew dotychczasowym pojęciom i obyczajom kobiety w
~~w~~ parlamentarne życie. Zbyt śmiała próba. -
Pożądanem ograniczeniem jest - z małemi wyjątkami -
wymaganie większego wykształcenia czyli alfabetyzmu
co zwiększa z mniejszy liczbę kobiecych wyborców
Przecież ogółem potężną będzie liczba wyborców a
kobiety zasiąść mogą w sejmie, co po raz pierwszy
stałoby się w środkowej ~~Europie~~ i zachodniej
Europie. - Do czardasza potrzeba mężczyzny i kobiety -

~~3134~~ ~~3222~~

Petersburgska Telegraficzna Agencja ~~donosi~~ donosiła „Kaledin zawezwał do Nowoczerkaska burmistrza Rostowa, dla rokowań o 716

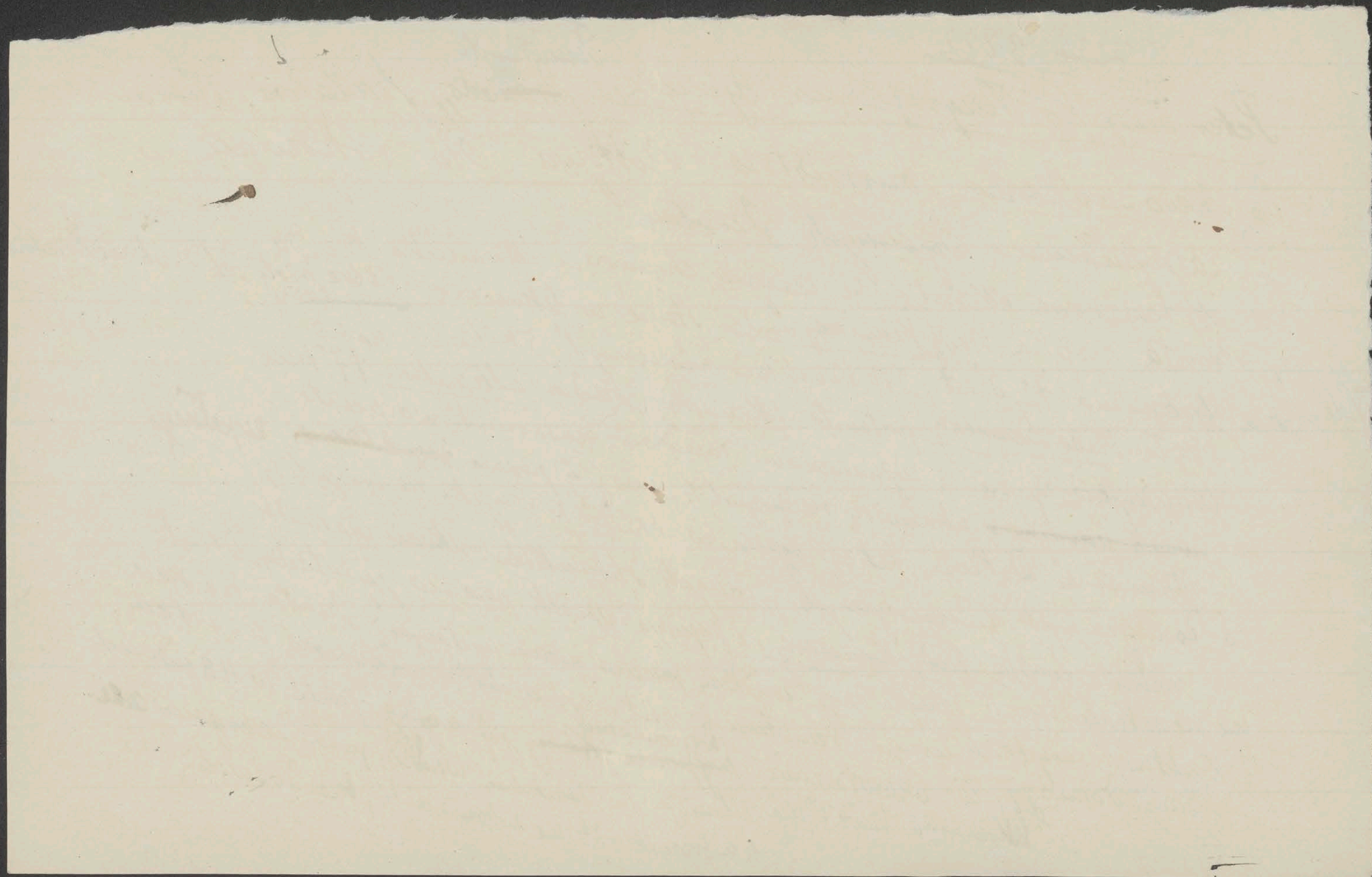
zatrzymanie wojennych działań”

W tem nowa ukazała się czarna chmura. Ukraińska Rada a które miały iść ~~przyczem~~ z walczącemi Kozakami Kaledyna, przyczem

rozbroiła wojska Rady Komisarzy Ludu stojące w Ukrainie, zatrzymano 72 dział, 350 karabinów maszynowych, 5 milionów naboi.

Na to Rada Komisarzy postawiła ukraińskiej Radzie ultimatum 17 t.m.

Oświadczała że zgodnie z wyznawanemi zasadami, bezwarunkowo uznała ~~prawo ukraińc~~ ukraińską rzeczpospolitą oraz jej prawo ~~być osobnego~~ zupełnego oderwania się od Rosji, także wejścia w układy z rzeczpospolitą co do wzajemnych federalistycznych i innych stosunków. Ukraińska Rada rozbroiła wojsko Rady-Komisarzy i popiera spisek przeciwko jej władzy. Działa na rzecz Kaledina i zamyka drogę wojskom przeciwko niemu wystawionym. Działa na rzecz kadetów i wszystkich wrogów rewolucji i robotniczych warstw. Zmusza nas tem, ~~wypowiedzieć~~ wypowiemy jej wojnę”, jeżeli w 48 godzinach zawiadomić ją, że bezwłocznie Ukraińska Rada: 1° nie zobowiąże się zaniechać wrogiej próby dezorganizacji na froncie 2° nie zobowiąże się, nie dozwoli na

~~3135~~ ~~3223~~ 717

przemarsz wojsk w kierunku Donu, Uralu, lub innych wojsk bez zezwolenia naczelnego wodza siły zbrojnej... ~~że nie zobowiąże się pułki Rady Komisarzy~~ ~~= wojsk czerwonej gwardii na Ukrainie~~ pułków Rady Komisarzy i czerwonej

3) że nie zobowiąże się zaniechać rozbrajania pułków ... Zamiast to

gwardii i oddać natychmiast broń tym wojskom zabraną.

na wojnę między dwoma rewolucyjnemi rzeczypospolitemi Ukraińską

oskarżona jest o popieranie antibolszewickiego buntu kozaków i Kaledina a że owaki że tak Kaledin jak Rada ukraińska zachęcane i popierane są przez mocarstwa Porozumienia; twierdzono że wojskowi pełnomocnicy tych mocarstw urzędują w Kijowie

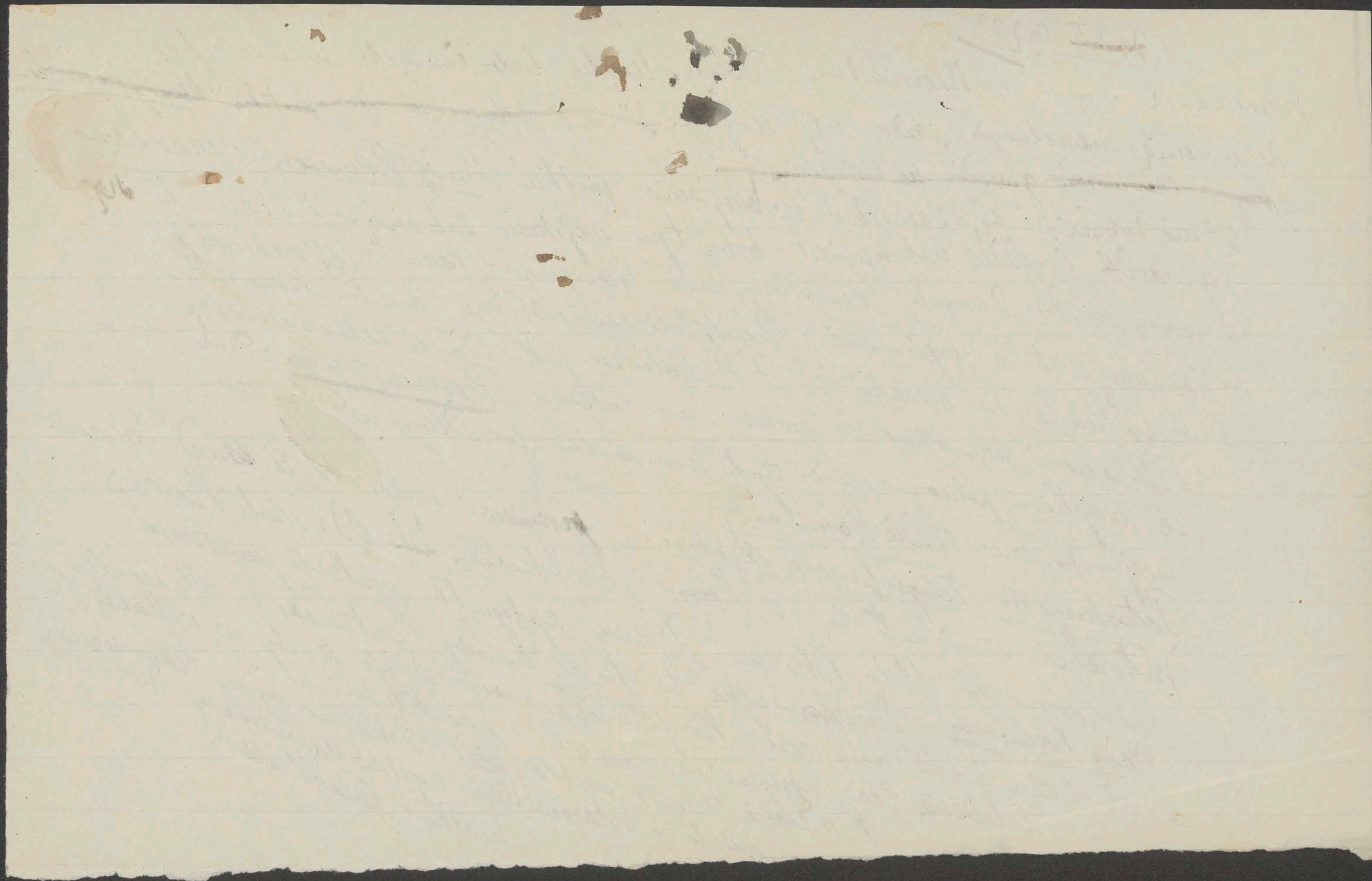
wojnę przeciw Radzie Komisarzy. —

Petersburska Telegraficzna Agencja ~~przyznać~~ musiała że nad Donem powodzenie zmieniło się na klęskę kozaków. ~~Tak~~ Odzyskali Rostów

Czarnomorska flota która Donem wystąpiła walczyła przeciwko Rady Komisarzy. Poważna walka toczyła się między Rostowem i Mineralnymi-

Cała wschodnia część kraju nad Donem zdaje się być w rękach Kaledina który otrzymuje posiłki z Kaukazu. Pomimo oporu Ukraińców do

W Odessie miała walka ustać udało się bolszewikom wysłać marynarzy walki z Kaledinem —

~~3136~~ 3224 ~~..~~ uskarżał się 7.18

Trocky w rozmowie z francuskim ambasadorem Noulens o zachowanie ~~..~~ francuskich oficerów w Ukrainie którzy utrzymują stosunki z Radą Ukraińską, ~~która~~ ała popierają antyrewolucyjny ruch Kaledina. Ambasador odrzekł że francuscy oficerowie mają polecenie wstrzymania się od wszelkiego mieszania się we wewnętrzne i polityczne walki

Rada Komisarzy Ludu przesłała z Carskiego Sioła gwałtowny telegram wymierzony przeciw prezydentowi ministrów Clémenceau. Oskarża go o szerzenie kłamstw i potwarzy o wszystkim obecnej władzy i zwycięskiej rewolucji

~~3225~~ ~~7137~~ 719

Dekretem Rady Komisarzy czyli rządu rosyjskiego utworzoną została Naczelna Rada ludowego gospodarstwa która zaprowadzić ma w Rosji socjalistyczny system.

Prawda organ bolszewików donosi, że sprzymierzeni wypowiedzieli zaliczki udzielone rosyjskiemu państwu za rządów cara i Kereńskiego.

O prawomocności tych zaliczek postanowi Konstytuanta.

~~[illegible]~~

~~Rada Komisarzy [illegible]~~

~~telegram [illegible] [illegible] którym oświadcza go o dziennie [illegible] Rady Komisarzy [illegible]~~

~~i potwierdzony [illegible] obecnie rewolucji~~

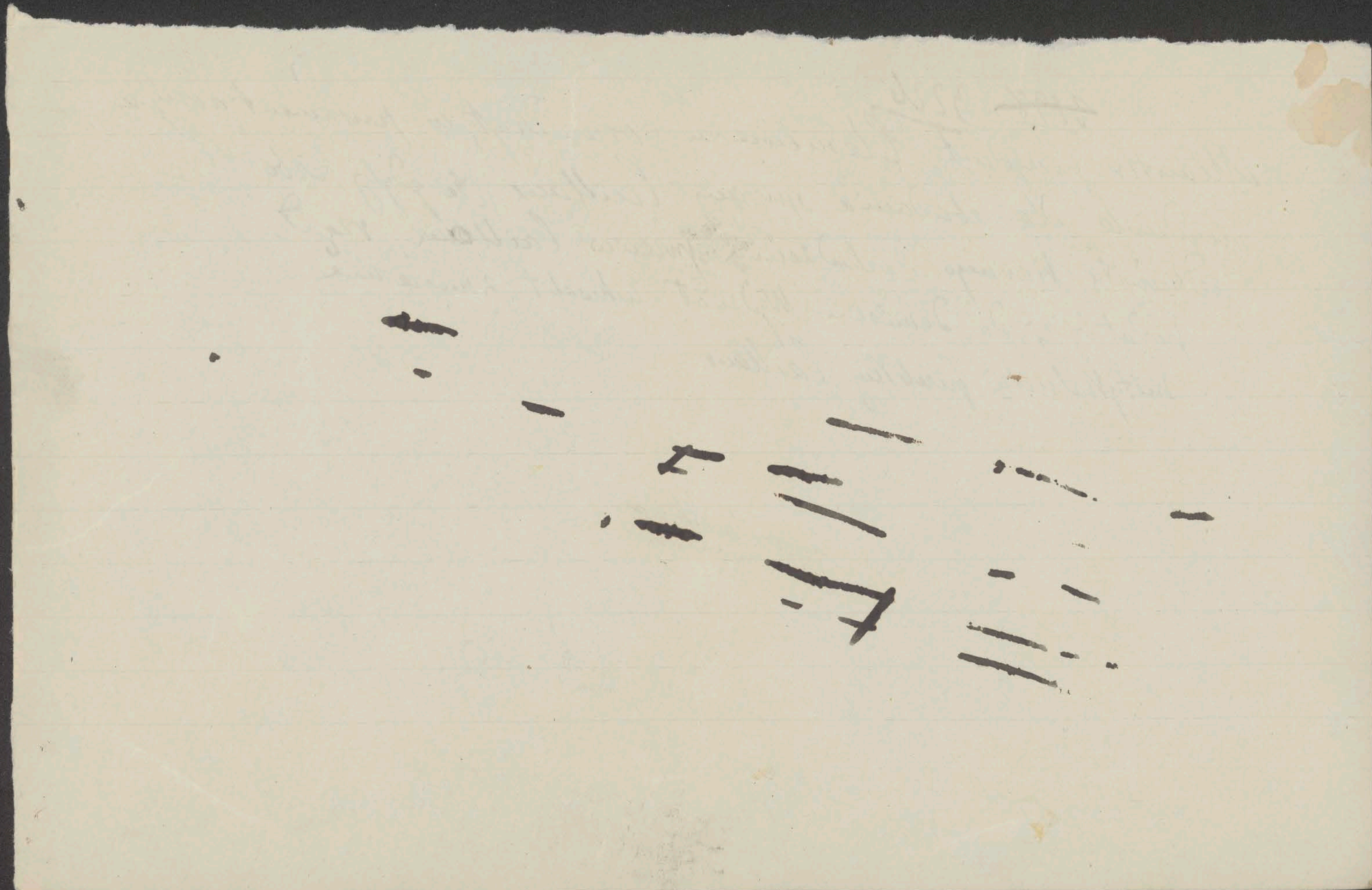
~~i [illegible]~~

~~3178~~ 3226

720

Minister prezydent Clémenceau oświadczył w parlamentarnym wydziale dla zbadania sprawy Caillaux, że gdyby izba odmówiła karnego dochodzenia przeciw Caillaux, rząd podałby się do dymisji. Wydział uchwalił zniesienie nietykalności poselskiej Caillaux.

3227 721

Kiedy już z 15.I.a zawiadomił, że wojsko jenerała Krausa
zdobyło stanowiska na Col Caprile
Niemieckie sprawozdanie stwierdza, że od czterech tygodni
Anglicy zamierzali uderzeń we Flandrji. Ich tam
nieprzewidzenia ~~ciężkiemi ustały~~ wzmogły się ~~ich~~
ciężka przegrana pod Cambrai
Wielka ... czterotygodniowa ofensywa Anglików we
Flandrji, poczytaną być może na równi za zakończoną
ciężką porażką Flandrji..
~~Jego ofensywa się z pod Cambrai~~
Już uderzenie na Cambrai, zakończone ciężką porażką
Anglików, zaznaczyło znaczną przegraną we Flandrji
Celem szesnastu wielkich bitew we Flandrji było
zdobycie podstawy naszej wojny podwodnej działań
przeciw którym nie znaleziono skutecznego środka.
Cel dopiętym nie został.
Siódma wojenna austryjacka pożyczka przyniosła
~~5804~~ 5801,6 milionów koron —
Siedem austryjackich i węgierskich pożyczek wojennych przyniosło
przeszło 42 miliardów koron —

3220 722

Włosi opróżnili stanowiska między Ledro i jeziorem Garda, zniszczyli wszystkie wojenne urządzenia, wojsko austryjacko-węgierskie zajęło natychmiast odnośne miejscowości.— Na wschód Brenty nowe powodzenia austryjacko-węgierskiej armii, wzięto do niewoli przeszło tysiąc Włochów.—

Biuletyn z 19. donosi, o zdobyciu przez austryjacko-węgierskie wojsko Monte Asolone przy czem wzięto do niewoli 2000 Włochów.

Na publicznem posiedzeniu izby minister wojny Alfieri oświadczył, iż na ostatniem tajnem posiedzeniu izba wyrażała ~~izba~~ głęboki podziw dla armii, która między Brentą i Piavą godnemi uwielbienia czynami odznacza się, a ~~[illegible]~~ z Monte Grappa zrobiła drugi Verdun.—

W Wiedniu obiegały pogłoski o niepowodzeniu i stratach spowodowanych ~~[illegible]~~ zrównoważonemi powodzeniami które jednak pomniejszonemi i przesadzonemi zostały.—

Na wschód od Brenty Włosi uderzyli 20.tm siedem razy na stanowiska ~~[illegible]~~ austryjacko-węgierskie a na wschód Sil Lepre trzy razy. Wszystkie te uderzenia odparte zostały przy znacznych stratach nieprzyjaciela.—

W listopadzie niemieckie i austryjacko-węgierskie łodzie podwodne zatopiły 607.000 tonów nieprzyjacielskich. Ogółem od rozpoczęcia ~~[illegible]~~ nieograniczonej wojny 8,256,000.—

~~3271~~ ~~3229~~ 723

Cesarz [Karol] przybył 12. t.m. na odcinek frontu wschodniego

~~Dnia wczorajszego przybył cesarz na odcinek frontu,~~ na którym stoi II brygada Legionów polskich i dokonał szczegółowego przeglądu obu pułków brygady. Wszystkich oficerów i żołnierzy zaszczycił rozmową i własnoręcznie udekorował dwóch oficerów i czterech żołnierzy.

Z najwyższem uznaniem wyraził się cesarz o postawie i bitności Legionów i serdecznie podziękował dowódcy brygady, pułkownikowi Hallerowi i dowódcom pułków podpułkownikowi Żymirskiemu i majorowi Zającowi. Odwiedziny monarsze wywarły na II brygadę bardzo silne i podniosłe wrażenie.

Jest to tak nazwany polski posiłkowy Korpus Legionów.. który ocalał po rozbiciu przez demagogów ~~i zwolenników Piłsudskiego Legionów~~

Cesarz zawezwał do Kowla jenerał-gubernatora lubelskiego hr. Szeptyckiego, i dziękował mu za oddane usługi i zapewnił, że nigdy ich nie zapomni. Cesarz wyraził pragnienie [?]

austryjacko-polskiego rozwiązania. Dodał, że ma z Niemcami
trudności co do tego. Zapytał hr. Szeptyckiego co mniema czy
należałoby uczynić. Hr. Szeptycki wyraził zdanie, iż trzeba już
zażądać od niemieckiego rządu stanowczej odpowiedzi i ostatecznego
postanowienia co do zgody na austryjacko-polskie rozwiązanie przy
czem obstawać należy aby Królestwo Polskie nie było w swoich granicach okrojone.

W skutku tej rozmowy odbyła się w ministerstwie spraw zagranicznych
narada, na którą proszono hr. Szeptyckiego, ministra Ugrona, bar. Andriana.

A zatem ~~to~~ samo nam zaznaczył od początku: jedyne zadowalające
jedyne prawdziwe rozwiązanie polskiego zadania austryjacko-polskie zależy
od zgody na nie Niemiec, a nie ma dziś możliwości przeprowadzenia ~~go~~ takowego
przeciw ich woli. O dobrej zaś ich woli wciąż powątpiewać potrzeba

~~3143~~ 2231 -725

Prezydium Koła Polskiego bez prezesa, albowiem Dzi[?]ki

opłakanym w nim stosunków nie zdołało go dotąd ~~[illegible]~~ wybrać

w Badenim

otrzymało posłuchanie u cesarza. Przewodniczący z kolei ~~Głąbiński~~ Nazwał [?] cesarza, cesarzem polskiego

Głąbińska przemówił, o bieżących krajowych sprawach. — ~~Przed posłuchaniem~~

Przed posłuchaniem prezydium spotkało się z ambasadorem hr. Adamem Tarnowskim

który wychodził od cesarza. Ambasador z wielkim naciskiem cesarzowi

zalecił, aby prezydium poruszyło oddanie polskiej korony i jej polityki

J. Głąbiński przypomina w Galicji narodowej demokracji i jej ~~bardzo~~ nie potrafił

opartej na mocarstwach ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i w rozmowie z cesarzem ~~[illegible]~~

tego uczynić zastąpił go poseł Zaleniewski ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ to

wyraził życzenie aby przywodził polskiej Koronie. bardzo dobrze — mówił obecnie

~~[illegible]~~. Cesarz odrzekł, że byłoby to bardzo dobrze, który wrócił z Warszawy o tamtejszych stosunkach — ~~[illegible]~~ Po czem prezydium

J. Daszyński ~~[illegible]~~ cesarz przyjął ukraińskie ~~[illegible]~~

22. Grudnia

~~CCXIV~~ ~~CCXIV~~ CCXV

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

29 grudnia 1917.

An Seine des Herrn 726

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

Stanislaus von Koźmian,

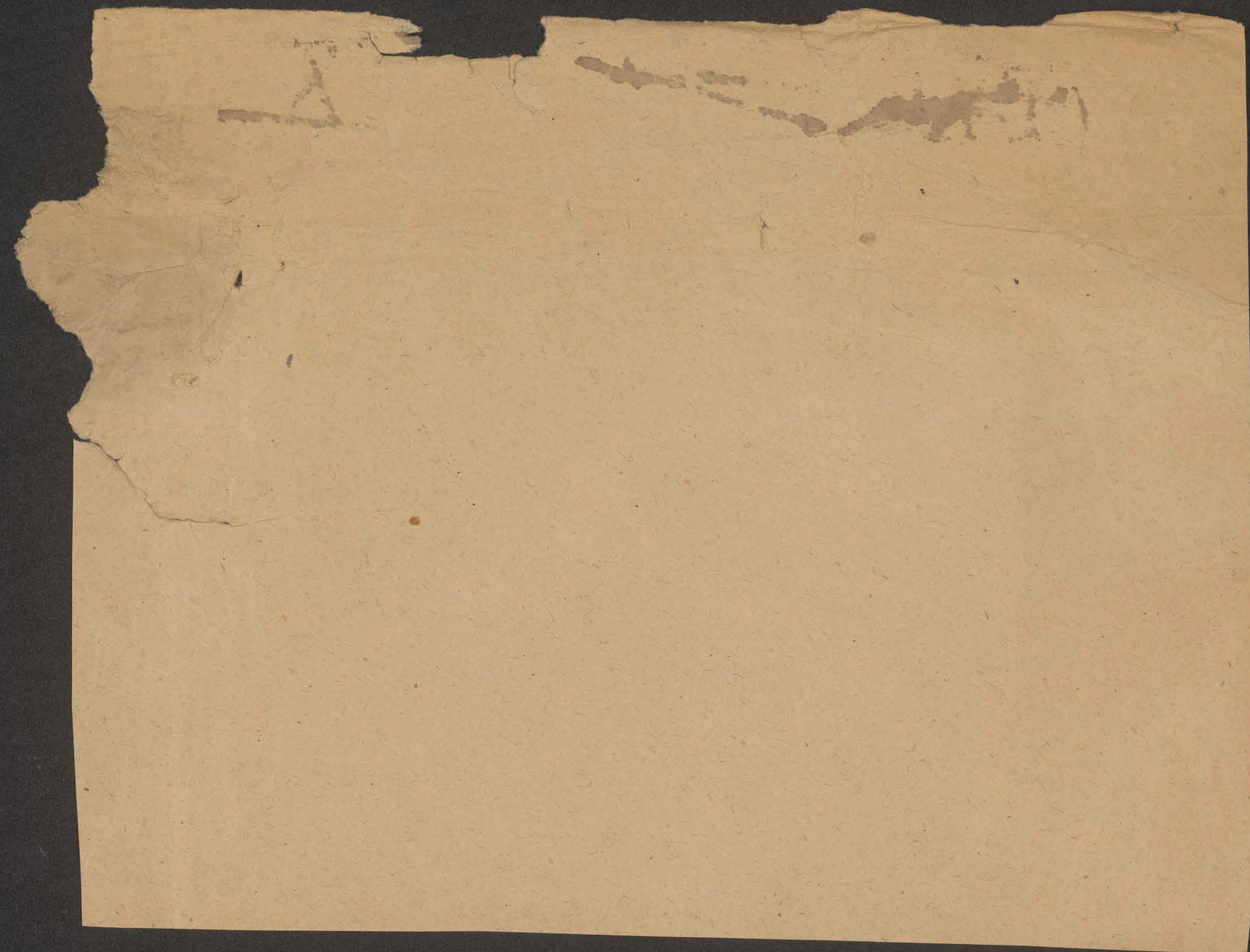
Hochwohlgeboren.

3232-3253 Brez

TAGESORDNUNG

~~Krakau.~~
Wien,
IV., Mayerhofgasse

In Reichsratsangelegenheiten.

CCXIV 727

Pierwsze pokojowe posiedzenie w Brześciu Litewskim.

Spotkanie polskiego prezydenta ministrów Kucharzewskiego z Kühlmannem i jego pobyt w Berlinie. Żądanie polskiego przedstawicielstwa przy układach w Brześciu. — Sekretarz stanu Kühlmann przewodniczy pierwszemu posiedzeniu w Brześciu. — Regulamin. Program wszystkich pełnomocników. — Program wszystkich w Berlinie. — Narady Kucharzewskiego w Berlinie. Odpowiedź czteroprzymierza na wszystkie program przedłożony przez hr. Czernina. Punkt 3ci. — Wezwanie zastosowane do sprzymierzeńców Rosji, względem udziału w rokowaniach. Stąd przerwa w posiedzeniach do 4go stycznia. — Uwagi o podstawie pokoju. — Odniesienie do Polski. — Odniesienie do Austro-Węgier. Odniesienie do Europy. — Usposobienie w Królestwie Polskiem. Brak politycznego zmysłu. Hart i [illegible]. Rokowania w Brześciu o szczególne sprawy między czteroprzymierzem i Rosją.

Ostatnie posiedzenie 28^go przed
przerwą przedpołudniowe posiedzenie
o szczególnych sprawach między czterema mężami
i Rosją. — Na temże sprawa polska —
Zastosowanie do Polski, Litwy i Kurlandii
referendum czyli plebiscytu. — Milczenie
o 5 listopada i 12 września. — Opuszczenie czy
zawieszenie podstawy tych aktów, zastąpienie ich
referendum. — Wycofanie wojsk i zaręczeniem przyszłości
referendum. Znowu zagadkowa konieczność pokoju. —
Polski. Gorycze
Hr. Czernin przybył do Wiednia. —
Mowa ministra Pichona we
francuskiej izbie. — Mowa Orlanda
i przyczyna przedłużania wojny. —
Zatarg między Radą Ukraińską a
Radą Komisarzy Ludu. — Napady
rabunki, mordy, pożogi w zabranych
prowincjach. — Walki domowej wojny w
Rosji. —
Izba zniosła nietykalność poselską
Caillaux. —

Lloyd George o warunkach
rosyjskiego rozejmu. Anglia
nie odda Jerozolimy Turcji. —
Czesko-słowacka armia we Francji. —
Wojsko Conrada zdobyło Col del Rosso
„Z pól wojny" zresztą nic nowego
Przemowa Benedykta XV do
Kardynałów. —

29 Grudnia

CCXIV 3145 3232 728

W Brześciu Litewskim 22 grudnia rozpoczęte zostały na uroczystem posiedzeniu pokojowe rokowania —

Udział w nich wzięli:

ze strony Austro-Węgier, minister spraw zagranicznych hr Czernin, ambasador Merey, poseł Wiesner radca legacyjny hr. Colloredo, sekretarz legacyjny hr Csaky, jenerał Csicserics. —

ze strony Niemiec, sekretarz stanu Kühlmann, poseł Rosenberg sekretarz legacji Hösch, jenerał Hoffmann, major Brinckmann. —

ze strony Bułgarii, Popow, Kossew, Stojanowicz, Gantczew Anastazjew

ze strony Turcji, minister spraw zagranicznych Nessimi-bey, Hakki-basza były w. wezyr, Rechad Hikmet bey Zeki-basza.

ze strony Rosji, Joffe, Kamenew, pani Bizenko, Pokrowsky, Karaszan, Lubinsky, Weltmann-Pawłowicz, admirał Altvater, jenerał Samoiłko, pułkownik Fokke, pułkownik Zeplit, kapitan Lipsky. —

3 ~~3145~~ 3237 729

Ks. Leopold Bawarski jako głównodowodzący na Wschodzie
powitał w swej głównej kwaterze obecnych przemową,
w której zważywszy pomyślny wynik rokowań o rozejm, wyraził
pewną nadzieję, że także układy rozpoczęte, możliwie niedługo
doprowadzą do ~~sz~~ szczęśliwego dla narodów pokoju. — Z Warszawy
Prezydent ministrów Kucharzewski wyjechał 22. t. m. Bodnar
naprzeciw niemieckiej misji pokojowej do stacji Kutno. Po
aby towarzyszyć sekretarzowi stanu Kühlmann do Warszawy. do Brześcia
południa udali się p. Kucharzewski i hr. Rostworowski tego dn.
na zaproszenie kanclerza Hertlinga i przybyli ~~tego~~ tam Wiśniewski —
dnia. Towarzyszył im zastępca sekretarza skarbu przy układach pokojowych
życzenie, aby polski rząd miał przedstawicieli poparte i
miał hr. Czernin życzliwie przyjąć. Słuszne i rozumne, byłoby stronnictwo
dobrze uzasadnione istnieniem polskiej armii. Znalazło się życzeniu
w Królestwie Polskiem, demokracji narodowej, które owemu niechętnie wobec
przedstawicielstwa przeciwstawiło się; realiści zaś, chłodno i ponieważ najwidoczniejszego
niego zachowało się. — Zła wiara i zapoznanie z jednej strony
patryotycznego i politycznego obowiązku
nieprzyjęte zaślepienie z drugiej. —

~~3146~~ ~~3238~~ 730

ze starszeństwa

Ks. Leopold Bawarski zaprosił na przewodniczącego pierwszego pokojowego
zebrania w Brześciu Litewskim Jego Wysokość Hakki baszę. Ten powitał
zgromadzenie, otworzył posiedzenie i wniósł aby p. Kühlman przewodniczył
pierwszemu posiedzeniu, co też przyjęto. — Sekretarz stanu objął
przewodnictwo ~~[illegible]~~ przemówieniem. W obecnem położeniu — rzekł —
nie można sprawdzić podczas rozpoczętych obrad ~~[illegible]~~ traktatu ustanowienia
~~instrument~~ pokoju we wszystkich szczegółach. Chcemy przyjąć ot. sąsiedzkiego i przyjacielskiego stosunku
głównych zasad i warunków pokojowego
zniszczona w dziedzinie kulturalnej i gospodarczej, dla zbliżenia
Łaskawa Pani! Mer
nam zadanych ~~[illegible]~~ wojną.
Wasza Wysokość! Łaskawa Pani! otrzymano
Rozpoczął zaś stary „Po raz pierwszy w dziejach dyplomacji pełnomocnika
Panowie. Zwiane do rosyjskiego parlamentu ale
owo „Łaskawa Pani. Nie tylko drzwi
„pani Biżenko", także dyplomatycznej konferencji otwarta dla mieszczan
rosyjska rewolucja

~~3147~~ ~~3235~~ 731

Postanowiono iż przewodnictwo prowadzić będą kolejno pierwsi
pełnomocnicy pięciu państw. Językami rozpraw uznano
niemiecki, bułgarski, rosyjski, turecki — i francuski, bez
którego objąć się nie można było, pod niebezpieczeństwem
pomieszania języków jak pod wieżą Babel. — Jedno z
niezliczonych dziwactw (z stulecia ~~[illegible]~~) francuskiej kultury i jej
wyższości. — Austro-Węgry musiały się zadowolić niemieckim
językiem, skoro nie mają własnego. — Przypomina to owego Francuza, który
pytał o austriackim języku? Urzędowe sprawozdania z posiedzeń będą wspólnie sporządzane.
Zabezpieczenie wszelkie przeciw zapowiedzianemu, bezwarunkowemu
ujawnianiu natychmiasto-
przez rząd Rady Komisarzy Ludu
potrzebnych rokowań. —
z wehm ~~[illegible]~~ Na wezwanie przewodniczącego, pierwszy rosyjski pełno-
-mocnik w długiej mowie przedłożył, zasady rosyjskiego
pokojowego programu, który wistocie swej jest ~~ten sam, co już postawione przez~~
~~rząd bolszewików i [illegible]~~

zgodny ze znanemi uchwałami Rady robotniczo-żołnierskiej i wszechrosyjskiego Kongresu
~~3148~~ chłopskiego—
~~3276~~ Pełnomocnicy czterech sprzymierzeńców oświadczyli gotowość zbadania
732

wszystkiego programu. Poświęcili też następny dzień 23. tej pracy
i sporządzenia odpowiedzi której główne części wspólnie ustanowionemi zostało
zostały— Sformułowanie odpowiedzi niemal dokończonem było
posiedzenie najpóźniej przewidzianem
24. tm. tak że drugie pełne

~~3149~~ ~~3277~~ 733

Biuro Wolffa donosi: „W ciągu 22go grudnia polski prezydent ministrów Kucharzewski przyjęty został przez kanclerza hr. Hertlinga i miał sposobność omówić z nim bieżące sprawy, przyczem także życzenie polskiego rządu co do pokojowych rokowań z Rosją było przedmiotem rozmowy. W związku z przyjęciem odbyło się śniadanie w małem kółku, przy którem z niemieckiej strony zasiedli jenerał-gubernator Beseler, sekretarz ~~[illegible]~~ stanu hr. Rödern, podsekretarz stanu baron von dem Busche i Lewald oraz bawarski minister spraw wewnętrznych Brettreich. Wieczór zaproszenie bar. von dem Busche dało sposobność polskim gościom zetknięcia z całym szeregiem politycznych ludzi. Także nastąpiły dziś posiedzenia był polityczne rozmowom. Powrót do Warszawy nastąpi w niedzielę 23 wieczór."

~~3238~~ 734

Ogłoszono pokojowy program postawiony przez rosyjskich
pełnomocników w Brześciu Litewskim na posiedzeniu
22 grudnia oraz odpowiedź ~~czterowprzymierza~~ pełnomocników
czterowprzymierza ~~25 w dniu~~ przedłożoną ~~...~~ 25 w dniu
Bożego Narodzenia.–

Program rosyjski rozwlekły i zawiły jak wszystko co pochodzi od
rewolucyjnej Rosji, sprawia raczej wrażenie rozprawy o nowem, demo-
=kratycznem – rewolucyjnem prawie międzynarodowem, niż poważnych
i istotnych warunków pokoju. Za to teorii którym dopiero przyjęto by
nadać ciało, gdyby to możliwem było. Socialistyczny Vorwärts trafnie
określa rosyjskie warunki pokoju „Przyjdzie niemieckiemu rządowi
poważnie zbadać, czy zabezpieczenie życiowych interesów naszego narodu
możliwem czyli dalsze rokowania na podstawie rosyjskiego programu.–
Rosyjski program pokoju jest tak teoretycznym i abstrakcyjnym

~~3291~~ ~~3239~~ 2a 735

iż cały szereg konfliktowych, spornych spraw nie może być

jego pomocą, bezpośrednio rozstrzygniętym

Po bałamutnym nieco, ~~pełnym~~ wyraszonym rewolucyjną frazeologią wstępie, rosyjscy

pełnomocnicy postawili następujące punkty:

1° Nie ~~nastąpi~~ będzie dozwolonem żadne gwałtem połączenie

ziem zajętych podczas wojny. Wojska które je zajęły będą w

~~najkrót~~ najkrótszym czasie cofnięte.

2° Samodzielność ~~narodów~~ polityczna narodów ~~które je~~ które je

w tej wojnie straciły, będzie w całych rozmiarach przywróconą

3°. Narodowym grupom które przed wojną nie były politycznie samodziel=

=nemi, dana będzie możliwość rozstrzygnięcia, za pomocą

referendum, o ich przynależności, do tego czy owego państwa

lub o ich państwowej samodzielności. To ~~referendum~~

~~2240~~ ~~3172~~ 736

winno być tak zarządzone, aby zabezpieczoną była przy głosowaniu zupełna niezależność całej ludności wiejskiej i emigrantami i wychodźcami

4º Co się tyczy ziem o mieszanych narodowościach, prawo mniejszości zabezpieczonem będzie ustawą, Litwa ~~da jej~~ oraz ~~samo~~ przyzna jej samodzielności narodowej Ukrainy – jeżeli się to da praktycznie przeprowadzić – autonomiczną administrację. –

5º Żaden kraj ~~uczestniczący~~ we wojnie obowiązanym nie jest zapłacić drugiemu, tak nazwane [illegible] wojenne; ściągnięte już kontrybucje mają być zwrócone. Co się tyczy odszkodowania prywatnych, nastąpią one z funduszu utworzonego proporcjonalnie przez ~~uczestników we w~~ prowadzących wojnę. –

3241 ~~3153~~ 737

6ᵉ Sprawy kolonialne rozstrzygniętemi zostaną wedle zasad zawartych w N-rach 1 do 4. —

Na te bezwzględne, z dotychczasowemi regułami i doświadczeniami polityki, niezgodnemi, raczej krzyczącego sprzecznemi warunkami, w Czerwcu, z kolei przeważającymi, z których, pod naciskiem potrzeby pokoju i ~~...~~ dogodności odrębnego z Rosją, na posiedzeniu 25 grudnia czteroprzymierza. —

Odpowiedź pełnomocników czteroprzymierza wyraził, zgodnie zamiar czteroprzymierza dążenia do możliwie prędkiego zawarcia ogólnego, sprawiedliwego pokoju. ~~Pełnomocnicy~~ są zdania, ~~...~~ że kierownicze ustępy rosyjskich wniosków mogą postawić za podstawę, o której da się mówić, takiego pokoju. Zgadzają się na natychmiastowy, ogólny pokój bez gwałt~~...~~ przeprowadzonych zmian terytorialnych i bez odszkodowań wojennych. Ale ~~do~~ tego zobowiązania także muszą sprzymie=rzeńcy Rosji, albowiem inaczej czteroprzymierze jednostronnie, bez ~~być~~ przyjęłoby zobowiązanie tych warunków, ręczącymi wzajemności. —

~~3754~~ 3242

738

Poczem następuje odpowiedź na sześć punktów

1° Gwałtem dokonanego ~~przyłączenia~~ ziem zajętych podczas wojny nie zamierzają sprzymierzone rządy. Co do tych wojsk K. znajdujących się obecnie w zajętych ziemiach, to zapadną postanowienia w traktacie pokoju o ile przedtem nie nastąpi porozumienie co do cofnięcia wojsk K. z pewnych miejscowości.

2° Sprzymierzeni nie zamierzają pozbawić którego kolwiek samodzielności politycznej, który w tej wojnie narodu, ~~sadzr~~ samodzielności utracił.

3° Sprawa ~~państwowej~~ przynależności narodowych grup, które nie posiadają państwowej niezależności, nie może być, wedle zapatrywania sprzymierzeńców, międzypaństwowo uporządkowana. ~~[illegible]~~ Ma być w danym wypadku rozwiązaną przez każde

~~3175~~ 3243 739

państwo ze swojemi narodami samodzielnie, ~~na~~ konstytucyjną ~~drodze~~ drogą —

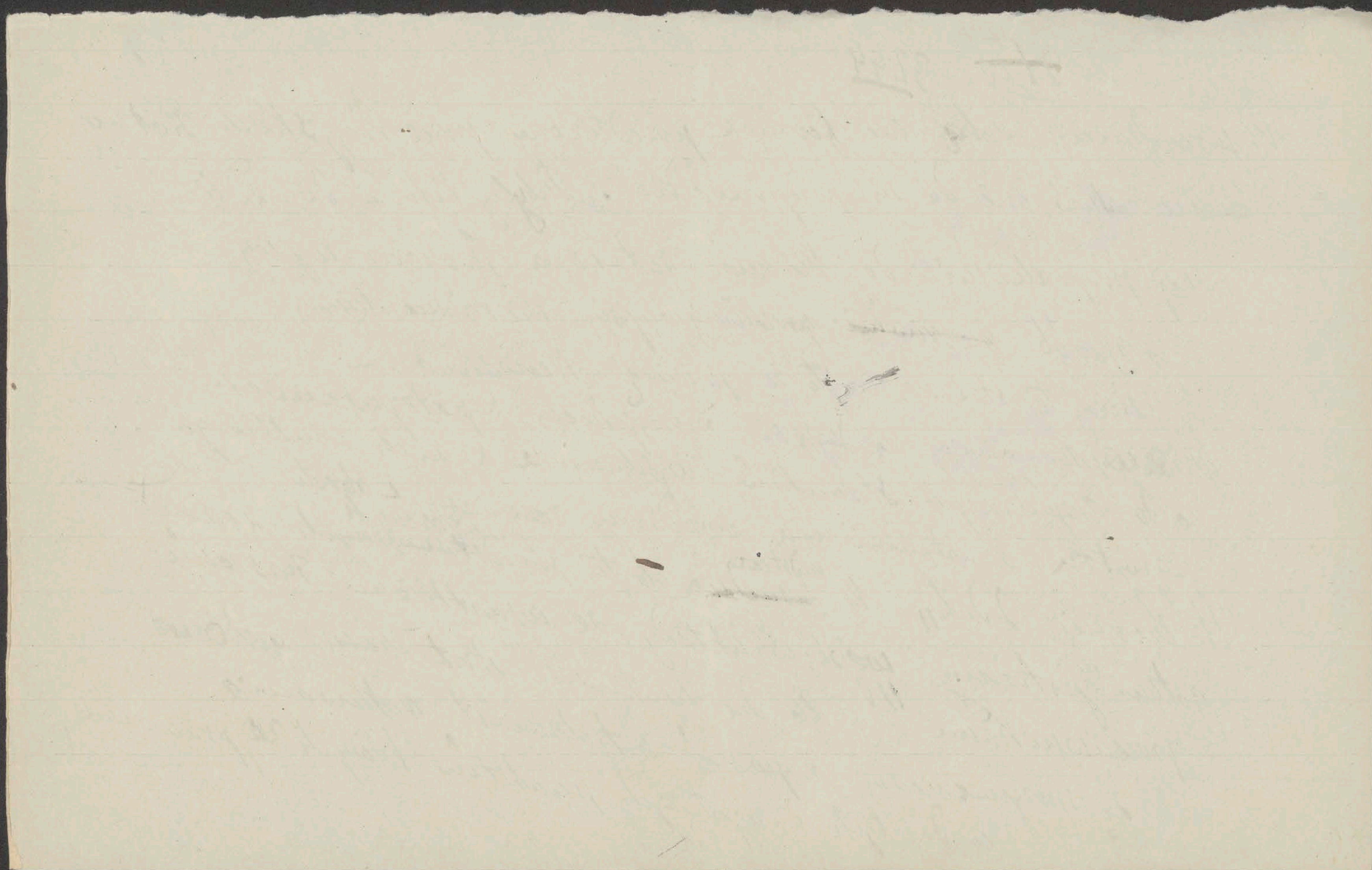
4° Tak samo, opieka praw mniejszości, jest częścią konstytucyjnego wyposażania sobie narodów. Rządy sprzymierzeńców uznają także ~~t. z.~~ ~~ojcow~~ wszędzie tę zasadę o ile praktycznie da się przeprowadzić.

5° Odszkodowań wojennych nie żądali i nie żądają sprzymierzeńcy. Ograniczają je co do Niemiec ~~wszystkich~~ do szkód wyrządzonych cywilnej ludności do ~~rzeczy~~ ~~wynagrodzeń~~ oraz wynagrodzeń

6° Niemcy tylko posiadają kolonie — Niemcy pełnomocnicy oświadczają: zwrócenie kolonii jest częścią główną niemieckich żądań od której pod żadnym warunkiem Niemcy ~~nie ustąpią~~ ustąpić nie mogą — ~~Zast~~ Zastosowanie tu prawa

~~3175~~ 3244 740

wypowiadania sobie we formie przedłożonej przez wszystkich pełno=
=mocników nie da się przeprowadzić. Tubylcy koloni dowiedli
swej przynależności do Niemiec, zwłaszcza podczas wojny,
w sposób ~~nie ważni~~ przekonywujący nie ważnie silny
niżby to stać się mogło za pomocą głosowania. —
Wreszcie pełnomocnicy zgadzają się z wszystkiem zapatrywaniem
co do gospodarczych stosunków i wykluczenia z nich owelkiego
gwałtu a ustanowienia gospodarczej zamiany i obrotu
Hr. Brennick swiat „ Na ~~zasadzie~~ podstawie oto tu ~~przedstawionych~~ przedłożonych zasad
gotowi jesteśmy wejść w układy, że wszystkiemi naszemi
przeciwnikami „ Ale dla uniknięcia straty czasu, gotowe
są spostrzeżeniu wypowiedzieć natychmiast rozważania, wypracowanie,
co do tych szczegółowych punktów, których

~~3177~~ 3245 741

na wszelki wypadek, okaże się potrzebnem, tak dla rosyjskiego rządu jak też dla sprzymierzeńców.

Rosyjska delegacja ze zadowoleniem stwierdziła x że odpowiedź przyjęła zasady ogólnego, demokratycznego pokoju bez aneksji. Musi jednak zauważyć że odpowiedź zawiera znaczne ograniczenie punktu 3go.

Wnosi wreszcie aby rzecz o oznajmieniu wolnej woli tubylczej ludności w koloniach oddaną została do rozstrzygnięcia osobnym komisjom. —

Joffe ~~p~~rzewódca rosyjskiej delegacji oświadczył, że pomimo zaznaczonych różnic jest, ona zdania iż odpowiedź sprzymierzonych daje, ~~faktyczną~~ możliwość przystąpienia natychmiast do układów, między wszystkiemi wojującemi państwami, o ogólny pokój: ~~[illegible]~~

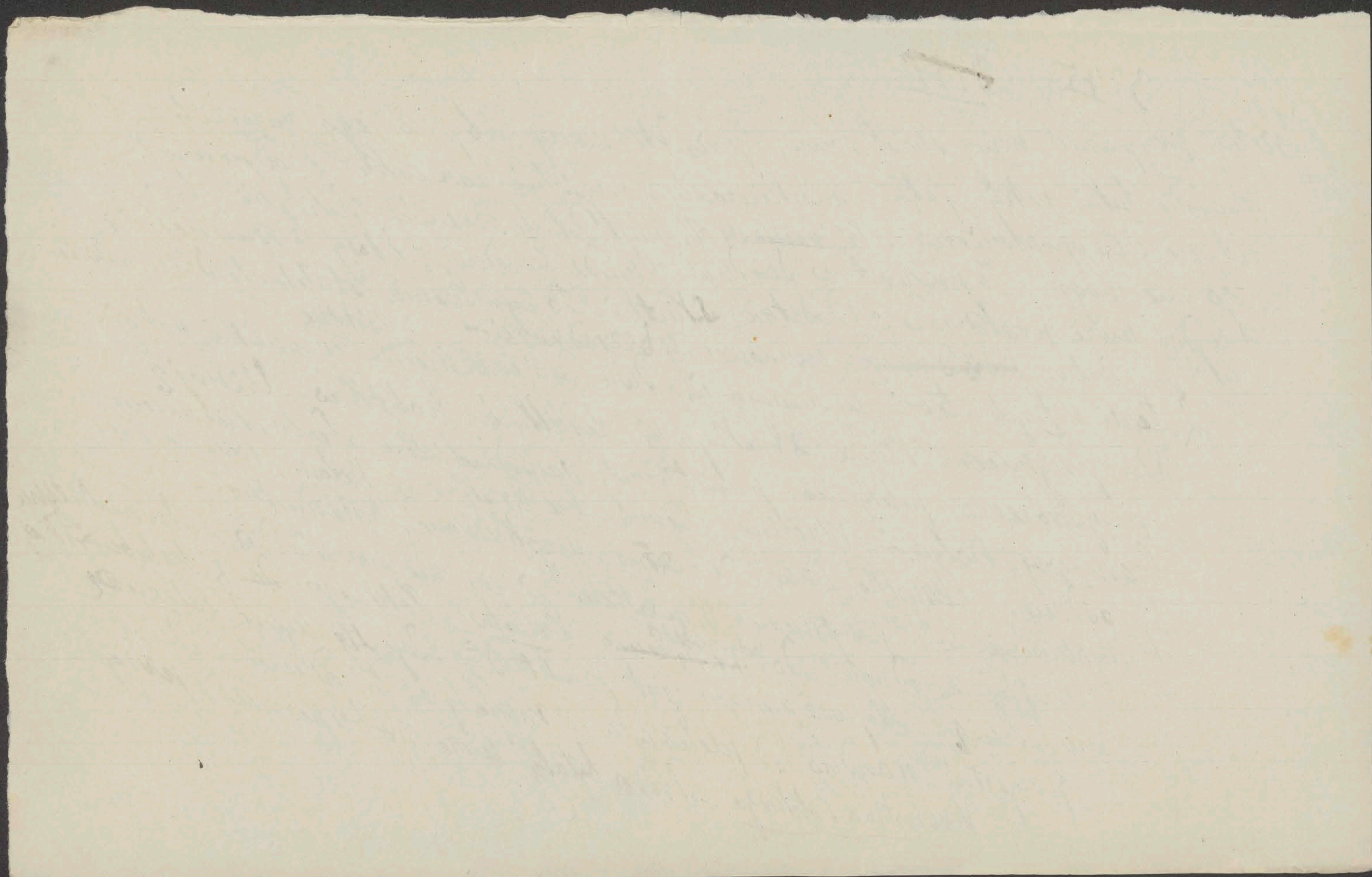
–

3246 ~~1118~~ 7.42

Z uwagi na to, wnosi, dziesięciodniową przerwę w rokowaniach
to jest do 4 stycznia 1918 r. aby narody których rządy
nie przystąpiły do obecnych pokojowych układów; otrzymały
możność oświadczenia się, co do postawionych tutaj zasad
ogólnego pokoju. Po upływie tego czasu, rokowania mają
być na wszelki wypadek dalej prowadzone.
Przewodniczący hr. Czernin wniósł przystąpienie natychmiastowe
do rokowań o szczegółowe punkty między sprzymierzeńcami rozpocząć się mogły –
i Rosją. Na co uzyskał zgodę, tak że narazie i że mają ~~nastąpiła~~
Jakoż telegram z 26 donosi że się już toczą stosunków —
za przedmiot przywrócenie wzajemnych ~~in~~ instrukcji od rządów
Nastąpiła chwilowa przerwa dla zasięgnięcia

3245 ~~3159~~ 743

Trzeba przypuścić nowy świat, nowy porządek rzeczy aby w jego ramach
umieścić taki pokój jaki naszkicowały wszystkie wnioski i odpowiedzi
na nie czteroporozumienia. W ramach rzeczy dotychczasowej polityki objąć
go nie mogę. To przewrót w dziedzinie międzynarodowej, który z trudnością
wydać może praktyczne i dodatnie skutki. To zaprzeczenie stuletnich doświadczeń
i świadectwo ~~bezradności~~ nowoczesnej bezradności – istotne warunki pokoju
Z tych mętnych teorii wysuwają się dwa najważniejsze. Uznają
Czteroporozumienie i Rosja zrzekają się wszelkich nabytków. Serbii, Niemcom, muszą im
przywrócenie polityczno-państwowej samodzielności nie zrzekną się kolonii,
Czarnogóry, Belgii. Wreszcie Niemcy nie zrzekną się nieokreślone, bałamutne – dobrowolnemu
być oddane. Wszystko inne mgliste, 4 ziem nie przeszkadza ~~do~~ z habsburską
Wyłączenie w 1° przyłączenia i gwałtem Królestwa Polskiego zdaje się czynić zależnej
i mogłoby się odnosić do połączenia ~~przyłączenia~~ punkt 3° ~~się~~ odnosić do
monarchią. Najważniejszym jest i mogłoby się to niebezpieczna, przy
przyszłości narodów od plebiscytu byłaby może
Królestwa Polskiego. Próba

8246 ~~3160~~ 744

tak bardzo zachwalonem i zalecanem przez p. Kucharzewskiego
powszechnem głosowaniu, przeważyłyby w referendum
głosy chłopów a ci mogliby zapragnąć potężenia z Rosją
dla korzystania z podziału ziemi. Odpowiedź czteroprzymierza
na ten punkt ~~nie~~ pominięta jak mi zdaje Królestwo Polskie i wprost
przeczący
wracając do wewnętrznych stosunków państwowych i jako najś
przeciwko
pełnomocnicy, przed samemi hr. Czernina i zastrzegli się
dziedzinę,
wciągnięciu ich w międzynarodową i międzypaństwową
wmieszanie się
co ~~to~~ jednak samo przez się rozumie się, albowiem wykluczonem-
we wewnętrzne sprawy państwa jest prawnie wykluczonem. wobec Czesko-
Ale wobec postępowania Czechów i Słowaków, wobec potrzeby
słowackiej armii we Francji hr. Czernin czuł potrzebę
protestu i zamknięcia drogi zamachom. Mógł także przestrzec
V Dostrzedz w tym punkcie 3. panslawistyczne Rosji. Delegacja czwór-
odrastające na palcach rewolucyjnej odpowiedź czwór-
wszystka nie zadowolniła —przymierza na punkt 3ci —

~~3247~~ ~~316~~ 745

brak polskiej armii dotkliwie ~~da się uczuć~~ dotkl. się uczuć ~~Przy braku~~

Przy usunięciu wojsk, ~~zachodzi pytanie jakie je zastąpią~~ ~~dla Królestwa Polskiego~~ drażliwą

~~polskiej armii, przez mogłaby być~~

~~i tylko by mogło rosyjskie wojsko~~

Losy Polski rozstrzygają ważne się w Brześciu Litewskim, lecz o Królestwie

Polskiem, nie było wzmianki ani w rosyjskim programie ani w

odpowiedzi czterouprzymierza. Dotyczyć by go mógł jedynie punkt 3ci

w bardzo zagadkowy i niepewny, wcale nie uspokajający sposób.

Przyszło czekać na wyjaśnienie. Dla wszystkich mocarstw Królestwo Polskie

jest stało się podczas wojny faktycznie samodzielnem państwem. Przez

inne mocarstwa i państwa ~~prócz Turcji i Bułgarii~~, nie jest za takie

uznanem.

~~Gdyby mocarstwa porozumiały się w Brześciu, Porozumienie to by~~

~~A teraz w tym całości sprawy~~ ~~statusquo ante w Europie~~

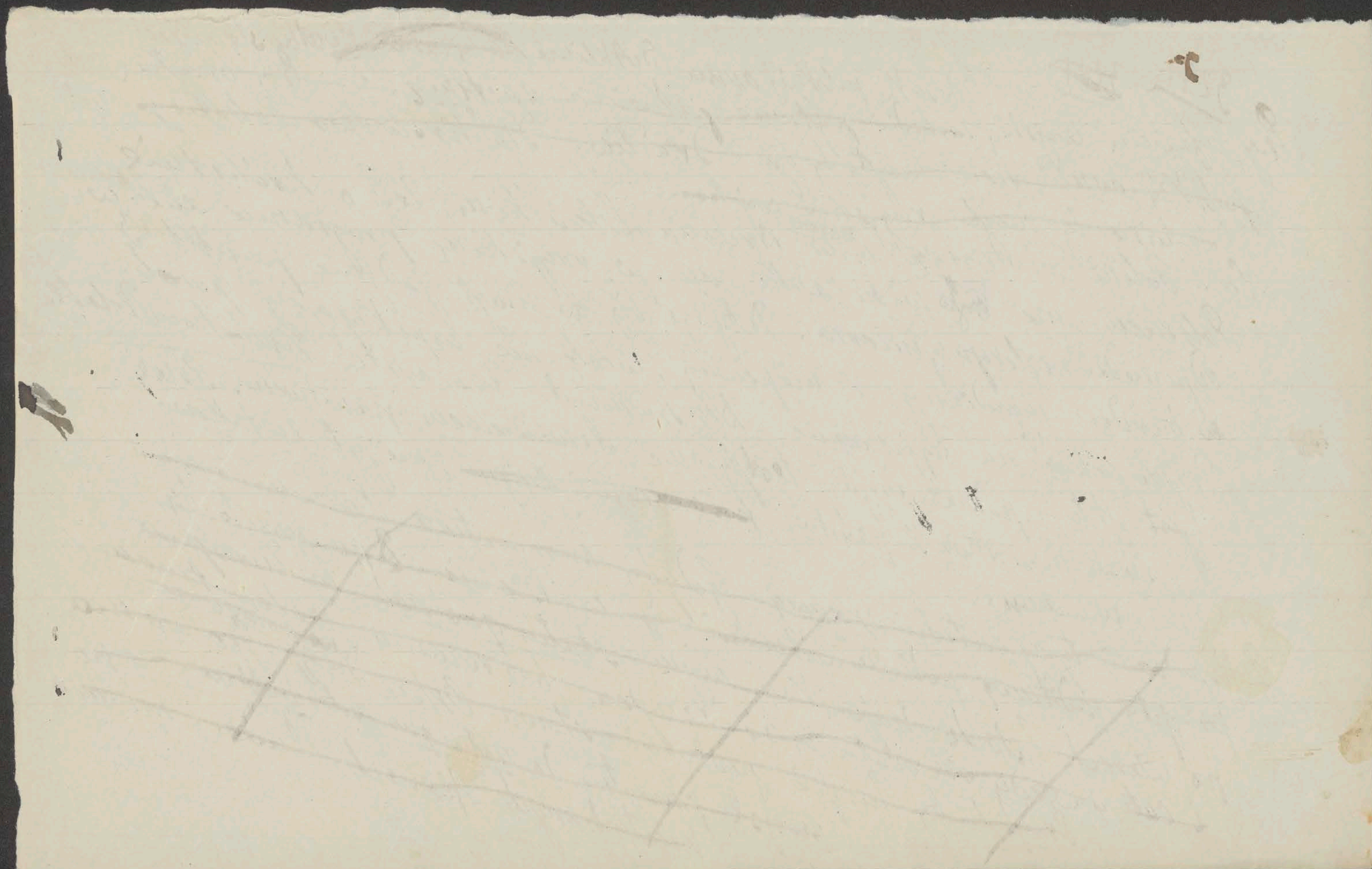
~~przyjętą podstawą pokoju ... wojny~~ ~~bez zmiany, ...~~

~~po czterech latach najcięższej ... ze zmianą ... Holandia ... po~~

~~i cała ... Zwrócić by się ... Belgia~~

~~Przyszłoby Europie ... słowa ... do statusquo ante ... i mienia~~

~~myśl powrotu ... w ... niezmierzonych ofiarach~~

~~3248~~ ~~3162~~ 746

Do jakiej kategorii zaliczonem będzie Królestwo Polskie.[2] Wedle interpretacji ~~punktem 3°~~ danej punktowi 3° przez hr. Czernina, ~~stan~~ Królestwo Polskie, jako takie, które przed wojną nie posiadało państwowej niezależności, ~~zaliczon~~ byłoby wewnętrzną sprawą Rosji, w której wykluczonem by było mieszanie się obcego państwa. Wedle zaś rosyjskiego brzmienia nawet i w tem przypuszczeniu rozstrzygnięcie zależnem by było od plebiscytu.

A teraz co się tyczy całości sprawy. Gdyby mocarstwa Porozumienia przyjęły podstawę pokoju ogłoszoną w Brześciu Litewskim, po czterech latach największej i najcięższej wojny, powróciłoby status quo ante w Europie i okazałaby się ta wojna szczytem bezrozumu, szaleństwem. Ludy gorzko zapytać by mogły monarchów i rządów: po co tak srogie ~~prz~~ narzucono im ofiary.[2] Przyszłoby Europie powtórzyć słowa Orlando, „Sama już myśl powrotu do status quo ante bellum po niesłychanych ofiarach ludzi i mienia,

~~3249~~ ~~3165~~ 747

Które zupełnie wtedy byłyby bezużytecznemi, byt byłaby ciężka"
Byłoby to uznaniem środkowych mocarstw iż nie zwyciężyły:—
Austro-Węgry znalazłyby się wśród tych samych, co przed
wojną, wrogich, sąsiedzkich stosunków, wystawione na
serajewskie zamachy. I gdzież byłyby owe na przyszłość dla
środkowych mocarstw rękojmie, o których tyle mówiono
i ~~bez~~ które miały być warunkami zawarcia dłuższego
i zaszczytnego pokoju? Austro-Węgry nie mogłyby ~~zatrzym~~
zatrzymać nawet [illegible]. Niedowiarkowi gdzie
zabezpieczenie przed bramami najazdu o których mówił i kanclerz
Bethmann. Zachodzi jednak różnica. Pokój może przywrócić dawne między
Niemcami a Rosją stosunki; nie będzie między niemi sporných
spraw i Niemcy mogłyby się czuć bezpiecznemi na wschodzie
i zwrócić. Dla Austro-Węgier pozostałyby wszystkie irredenty
a nawet w razie nie dojścia austryjacko-polskiego rozwiązania
przybyć by mogła nowa.— Jedynem dla nich wyjściem
ówczas pozostaje austryjacko-polskie rozwiązanie.—

~~3250~~ ~~3164~~ 748 ~~11~~

~~Które dopiero wtedy byłyby bezużytecznemi, gdyby ... szczytki~~
~~Byłoby to uznaniem, że strony środkowych mocarstw się nie dający~~
~~Austro-Węgry zwalczały by się wśród tych samych wrogich ...~~
~~stosunków jak przed wojną.~~ I jakkolwiek chciano by upiększyć taki pokój, byłby pokojem z konieczności. Jeśli zaś nie przyjdzie do ogólnego pokoju, to środkowe mocarstwa dla uzyskania osobnego zwrócą się we wszelkich kierunkach w stronę Rosji i szukać ich będą musiały na Zachodzie lub zwrócić się ich w ogóle nawet przy dalszej wojnie. — Optymistycznie zapatrywać się na Rosję dotąd nie ~~można~~ podobna — nie jest. — Ale obecnie dziać się może — Badającym ~~obecnie~~ dotąd i pokojowem

Ambasador Merey który ~~wziął~~ uczestniczył w pierwszem posiedzeniu, przyjętym został na posłuchaniu u cesarza w Laxenburgu 26. t.m. Zapewne ambasador Merey przybył dla zdania cesarzowi sprawozdania z przebiegu rokowań ~~Brześcia~~ w Brześciu. Pierwszym Turcja wzmocniła swoje przedstawicielstwo w Brześciu mianował Sułtan W. Wezyra pełnomocnikiem Talaat baszę —

3291 ~~3169~~ 749

Rosyjski który przyniósł Rosyjsi światkowym mocarstwom i był stwierdzeniem już istniejącego stanu rzeczy, albowiem wojsko armia ani mogła ani chciała prowadzić wojny

Natychmiast przybyło do Warszawy wielu rosyjskich oficerów,

~~Ale~~ W kawiarniach, gospodach bratają się i certują z niemi

niemieccy. Publiczność polska życzliwie ich wita.

Rosyjscy oficerowie nie kryją się z tem, że przedewszystkiem nie chcą wojny — ✱

✱ W Warszawie i kraju Regencja jest przedmiotem ~~[illegible]~~ ~~a także i szlachty~~ ~~Nie tylko uznaniem~~ ~~za dobre~~ żarcik, rzeczy

~~W Warszawie i kraju [illegible]~~ ~~Wszyscy dworzanie [illegible]~~ ~~[illegible] Dmowski. Liga nie dotknięta~~ ~~[illegible] władzą angielskim językiem~~

brak zmysłu politycznego jest ogólnym. Nic dziwnego. Są ludzkie rzeczy tak jak zwierzęce pozbawione pewnych właściwości i zdolności. Nie można żądać od konia aby miał węch wyżła —

~~3166~~ ~~7252~~ 750

Doniesienia z Brześcia z 28 grudnia ~~wyjaśniają mało~~ Daty dalsze szczegóły o rokowaniach.

Dnia tego przewodniczył, trzeciemu pełnemu zebraniu, ostatniemu przed przerwą bułgarski minister sprawiedliwości Popow i zaznaczył, iż układy otwierają nową erę w rozwoju prawa międzynarodowego. Co istotnie nie da się zaprzeczyć. Czy jednak ludzkość ma być za to wdzięczną — jak dodał Popow — to rzecz inna i <u>wielce</u> wątpliwa. Rozwodził się w pochwałach dla rosyjskiej Delegacji.

Tejże ~~przew [illegible]~~ przewodniczący Joffe, oświadczył, iż skoro co do szczegółowych spraw zamknięte ~~to~~ ~~[illegible]~~ zostały rozmowy między Rosją i czterema mocarstwami, najbliższe pełne posiedzenie odbędzie się 4 stycznia. Hakki-basza stwierdził <u>przewodzenie</u> trudnych rokowań i zatarcie niemal wszystkich trudnych spraw wysuniętych wojną. Zaintonował hymn pochwalny dla rosyjskiej delegacji i uczcił jej prawdomówność.

~~316~~ ~~3253~~ 751

uczciwość, sprawiedliwość, praktyczny zmysł, wreszcie dyplomatyczny talent i rozum stanu. Życzył ~~mu~~ jej szczęśliwej do domu podróży oraz szczęśliwego powrotu w oznaczonym dniu.

Joffe wyraził ~~je~~ także przekonanie że kończąca wojna niebawem zakończona będzie. Milionu cierpiących ludzi; oczekuje pokoju –

Ważniejszy przebieg miały szczegółowe rokowania między czterosprzymierzem a Rosją. Przed posiedzeniem 28 grudnia ~~ważnych~~ odbyły się one; i na razie zakończono. – W szeregu ~~ważnych~~ rezultatów, dana została podstawa dla porozumienia Mianowicie co do komunikacji, prawnych i gospodarczych, obrotowych i handlowych stosunków. Rozpatrzono skutki wojny i szkody wojenne. Powzięto zarządzenia co do powrotu jeńców wojennych. ~~Prz~~ Postanowiono ~~...~~ wznowić przywrócenie dyplomatycznych i konsularnych stosunków.

Wciągnięto w te rokowania sprawy polskie i to nadano im niemałe znaczenie.

~~3254~~ ~~3168~~ 752

Ze strony rosyjskiej wniesiono ~~[illegible]~~ z obopólne wycofanie wojsk z zajętych ziem przez

czem wymieniono Polskę, Litwę, Kurlandię o prawie rozporządzania

Odpowiednio do zasady rosyjskiego rządu o prawie ludnościom tych

sobą aż do oderwania się, także oderwania się danej będzie ~~przynależności~~

Wyrażono możność ~~[illegible]~~ oświadczenia w najkrótszym czasie o samodzielnego

~~do~~ połączenia się z innem państwem lub utworzenia wojska

państwa. Wykluczony jest przy tem pobyt jakiegokolwiek do rozstrzygnięcia administracji

prócz narodowego lub miejscowej milicji aż do rozstrzygnięcia używanych na

pozostaje w rękach przedstawicieli miejscowej ludności ~~[illegible]~~

demokratycznej zasadzie

~~[illegible] pełnomocnik niemiecki wniósł [illegible] Austro-Węgier [illegible] zakończenie wojny [illegible]~~
~~wstępnego traktatu, który [illegible]~~
~~1° Austro-Węgry i Rosja stwierdzają [illegible]~~
~~Austro-Węgry gotowe są [illegible] wojska [illegible] 2° [illegible]~~
~~[illegible]~~

3299

753

Na to Niem[illegible] mówią: Pierwszemu z dwóch artykułów
mającego się zawrzeć prelimin. naszego traktatu, należy dać wyraz
~~wyjątek~~ który odnośnie ~~w w nawiązaniu~~ do Austro-Węgier brzmi
jak następuje:

Art I. Austro-Węgry i Rosya oświadczają, że stan
wojenny zakończył się. Obie strony zamierzające układ
postanawiają żyć razem nadal w pokoju i przyjaźni
Austro-Węgry byłyby gotowe, pod warunkiem przyznania zupełnej

wzajemności wobec ich sprzymierzeńców, skoro tylko pokój z Rosyą będzie zawarty i demobilizacya wojsk rosyjskich przeprowadzona, opróżnić teraźniesze stanowiska i obsadzone obszary, o ile art. II czego innego nie postanawia. Równocześnie opróżniłaby Rosya obsadzone przez się obszary.

3170 / 3256

754

Art. II. Rząd rosyjski, ogłosiwszy odpowiednio do swoich zasad, dla wszystkich narodów bez wyjątku, żyjących w związku z państwem rosyjskiem, prawo samostanowienia, sięgające aż do zupełnego odłączenia się, przyjmuje do wiadomości uchwały, w których wyrażoną jest wola ludu, aby dla Polski, jakoteż Litwy, Kurlandyi, części Estonii i Inflant uzyskać pełną państwową samoistność i wystąpić z rosyjskiego związku państwowego. Rząd rosyjski uznaje, że te manifestacye wśród teraźniejszych stosunków mają być uważane za wyraz woli narodu i jest gotów wyciągnąć wynikające stąd następstwa.

Ponieważ w tych obszarach, do których mają się stosować powyższe przepisy, kwestya opróżnienia nie przedstawia się w ten sposób, aby to opróżnienienie wedle artykułu I mogło być już przeprowadzone, przeto zastrzega się dla specyalnej komisyi przedyskutowanie i oznaczenie terminu i sposobów, zapomocą których ma nastąpić konieczne wedle rosyjskiego poglądu potwierdzenie istniejących już deklaracyj o odłączeniu się. Potwierdzenie to ma być dokonane przez głosowanie ludowe na szerszej podstawie, przyczem należy wykluczyć wszelki wojskowy nacisk w jakiejkolwiek postaci.

~~3172~~ ~~3277~~

755

Odpowiedź delega[...]w rosyjskich.

Rosy[...] delegacya przyjęła te oświadczenia do wiadomości i ustaliła swoje zapatrywanie w następujący sposób:

Stoimy na stanowisku, że za faktyczny wyraz woli ludu można uważać tylko taki objaw woli, który będzie wynikiem swobodnego głosowania, przeprowadzonego w dotyczących obszarach po zupełnem ustąpieniu wojsk obcych. Dlatego proponujemy i obstajemy przy tem, żeby ten punkt sformułowano jaśniej i dokładniej. Zgadzamy się jednak na to, żeby celem zbadania technicznych warunków dla urzeczywistnienia takiego referendum, tudzież celem ustalenia określonego terminu dla opróżnienia obszarów, ustanowić specyalną komisyę.

Polska tak samo jak w ostatniej mowie Kanclerza Hertlinga, postawiona jest
w brzeskich rokowaniach na równi z Litwą i Kurlandią, podciągnięta
została pod punkt 3ci rosyjskiego programu. Nie ma mowy o Królestwie Polskiem.
Wprawdzie art. II wedle niemieckiego wniosku, poczytuje dotychczasowe objawy
[woli] wymienionych Krajów za pełną państwową samodzielność i wystąpieniem z rosyjskiej
państwowości, [uważa] za przekonywujące i dostateczne i obowiązujące. Rosja i
jednak nastaje na potwierdzenie woli ich wedle rosyjskiego poglądu

3258 ~~3172~~ 756

przez głosowanie ludowe na szerszej podstawie. — Delegacja rosyjska obstaje zatem i żąda ścisłego określenia i wykonania —
Jakkolwiek środkowe mocarstwa zdają się być pewnemi ostatecznego wyniku i odłączenia tych krajów od Rosji, ~~to~~ sposób na jaki się godzą, jest pomimo wszystko przekreśleniem, w każdym razie zamąceniem, aktów 5 listopada i 12 września, na które tak dobitnie odwołało się jeszcze expose hr. Czernina. Przyszłość Królestwa Polskiego zależną ~~jest~~ się staje ostatecznie od referendum, od ludowego głosowania z rozmaitemi zadaniami mogłoby wypaść inaczej i w innym duchu jak zamierzały i ustanowiły były akty 5 listopada i 12 września. Nie one rozstrzygną zadanie, rozstrzygać je ma referendum, plebiscyt, ludowe głosowanie, co może oddać w ręce ciemnych, niewykształconych mas, dążących porządkowości i mierne apetyty materialne, los historycznego kraju i kulturalnego społeczeństwa. —
Jest to zwrot nowy w sprawie polskiej pomimo stanowczości i zastrzeżeń ~~Art~~ Art II, nie wolny od niebezpieczeństw, narażę od niepewności i zagadkowości. Otwarte pole dla zabiegów, intryg chorobliwej

3259 ~~3173~~ 757

agitacji, kontrowersji, sporów, także dla politycznego bezrozumu.
Polakom jednak pozwól się i czegóż można sobie lepszego życzyć
jak prawa stanowienia o sobie !? –

3260 ~~3168~~ ~~3171~~ ~~3173 (bis)~~ 758

Czteroprzymierze stosuje punkt 3ci wedle swojej interpretacji – Stosuje go do Polski, Litwy, Kurlandii które były przed wojną częściami składowemi rosyjskiego państwa i są jeszcze "[illegible]" prawnie; ale hr. Czernin wyklucza go dla Austro-Węgier a Niemcy dla Kolonii. – ~~Vérité d'un côté des Pyrénées, delà de l'autre~~ Vérité au deçà des ~~Pyr~~ Pyrénées erreur au delà ~~mensonge~~. ~~Wszechna podstawa~~ – Wszechna podstawa. –

Jednak mogłoby jeszcze przeważyć austryjacko-polskie załatwienie, przecie nie bez przeszkód i trudności. –

[illegible] pokoju idzie przed wszystkiem innem. Pełnomocnicy czteroprzymierza nie wzdrygają się obcować i rokować z rosyjskiemi z pod ciemnej gwiazdy, czy też z pod latającej ropuchy, nie szczędzą im pochlebstw, dworują im. –

Rosyjscy pełnomocnicy są przeważnie semickiego pochodzenia. –

W 18 stuleciu Król pruski zawarł bazylejski traktat z rewolucyjną rzeczpospolitą francuską. –

3261 3166 ~~2173 (Tom) VI~~ 759

Hr. Czernin opuścił z częścią swojego otoczenia Brześć Litewski 28. grudnia i pojechał do Wiednia dla ~~naradzenia~~ omówienia się z najważniejszemi czynnikami dotychczasowe wyniki Konferencji. Dla przedstawienia cesarzowi wojennych ustaleń i politycznych niedomówień.—

Wyraziłem Bilińskiemu obawę, aby pod obuchem widocznej Konieczności pokoju nie poświęcono w Brześciu dla niego polskiej sprawy; i odrzekł „Mogę Ci uspokoić. Czernin zapewnił mnie, że opiekować się będzie sprawą polską i nie dopuści aby wyrządzono jej krzywdę”

3262 ~~3167~~ ~~3173 ([illegible])~~ IV 760

Nowy minister spraw zagranicznych w gabinecie Clemenceau Pichon wygłosił w izbie programową mowę którą rozpoczął słowy „Wypadki w Rosji tyczące z przystąpieniem Stanów-Zjedno=czonych do wojny są jej najważniejszemi faktami" w zupełnym rozkładzie Dzięki bolszewikom Rosja znajduje się dziś

Uniemożliwili ich rząd. stosunki urzędowe ze sprzymierzeńcami"

„Nasze cele wojenne są niezmienione: najpierw zwyciężyć!"

Odzyskanie Alzacji i Lotaryngii daje rękojmię trwałego pokoju=

„Albo pokojowe układy doprowadzą do celu, będzie to kapitulacją Rosji, albo spełzną na niczem. W obydwóch wypadkach wojna dla nas trwać będzie dalej."

Posiedzenie odbyło się 28. t.m. Kiedy Pichon rzekł że środkowe mocarstwa nigdy jasno nie przedstawiły swoich wojennych celów, Brizon zawołał „Nie czytał Pan dzisiejszych dzienników!"

Minister Pichon wtrącił ~~tutaj~~ „Sprzymierzeńcy

~~3268~~ ~~3168~~ ~~3174~~ 761

chcą także niezawisłej i niepodzielnej Polski, z wszystkiemi skutkami wolnego, gospodarczego i wojskowego rozwoju. –

Dla mocarstw Porozumienia sprawa polska weszła w nowy obrót, Wrogi jej chcą przeciw pokojowi czteroprzymierza z Rosją i jak nie na jej korzyść, lecz przeciw środkowym mocarstwom za pomocą dawnej gry, która przeciwstawia niezawisłemu Królestwu Polskiemu, zjednoczoną Polskę kosztem Niemiec i Austro-Węgier. Jest to manewr a nie program. Pierwszymi posługują się; ~~drugiego ani mogą ani chcą~~ Drugi nie w ich mocy dziś przeprowadzić. ~~przeprowadzić~~ –

~~2264~~ ~~3164~~ ~~3175~~ 762

Podczas wielkiej, politycznej rozprawy w izbie włoskiej, prezydent ministrów Orlando odpowiedział ~~[illegible]~~ użyję przytoczone słowa:

„Już sama myśl, powrotu jedynie do status quo ante bellum po niesłychanych ofiarach ludzi i mienia, które zupełnie władzy bezużytecznie byłyby poniesione, z tym byłaby ciężką"

I oto jedna może ~~dziś~~ nie najmniejsza przyczyna przedłużania wojny.— Dzisiejszy wojskę

Rząd w Petersburgu, może ją zakończyć gdyż nie jest za nią odpowiedzialny.—

~~3178~~ ~~3265~~ 763

Rada Komisarzy stwierdziła, że wielu poddanych Stanów-Zjednoczonych brało udział w spisku Kaledina, mianowicie oficerowie Anderson i Perking, którzy usiłowali przesłać Kaledinowi do Rostowa zapomogę i potrzebne mu przedmioty.

~~3177~~ ~~2266~~ 5 764

Rada Ukraińska odpowiedziała na ultimatum Rady Komisarzy Ludu milczeniem o jego żądaniach, w zamian postawieniem warunków zgody i zażegnania konfliktu: 1° Uznanie praw Rzeczypospolitej ukraińskiej i nie mieszanie się w jej sprawy. 2° Ukrainizacja wojsk i przeniesienie ukraińskich na ukraiński obszar. 3° Załatwienie sprawy finansowej skarbu państwowego. Rada zażądała była od Rady Komisarzy miliarda rubli na niezbędne potrzeby na co już pierwej otrzymała była odpowiedź, że w międzyczasie, aż do załatwienia konfliktu, Bank państwa nie udzieli żadnej zaliczki. 4° Niewysyłanie Komisarzy wszystkiego rodzaju ~~[illegible]~~ do ukraińskiego frontu. 5° Rozwiązanie sprawy pokoju przy udziale Rady Ukraińskiej. —

Na tej podstawie Rada Ukraińska życzy sobie uniknięcia wojny między Ukrainą a Wielką Rosją. Co do tego udziała co zwierzchnym rządcą Ukraina musi mieć, trzeba owić zastępowi- Rada Ukrainy ma w Bogu nadzieję że spór bratni będzie załatwiony ku obopólnemu zadowoleniu. —

Na to Rada Komisarzy Ludu odpowiedziała że uważa

~~3178~~ ~~3267~~ 765

zażegnanie konfliktu za pożądane. Co do tych postawionych warunków zasadniczych Rada Komisarzy uznaje pełne ich urzeczywistnienie. Ale pomijają one głębokiem milczeniem rzeczywisty przedmiot ~~sporu~~ sporu polegający na tem że Rada Ukraińska popiera przeciwrewolucję mieszczaństwa, Kadetów i Kaledina zwróconą przeciw Radzie Komisarzy. Porozumienie z Radą Ukraińską jest możliwe tylko pod tym warunkiem jeżeli ona wyraźnie zrzeknie się popierania czy to ~~buntu~~ buntu Kaledina czy też przeciwrewolucyjnego spisku Kadetów i mieszczaństwa—

~~Ale~~ Tyle wiadomem było ~~do~~ na początku tygodnia świątecznego. Inne doniesienia i wiadomości były niepewne, nader mętne i nie można było orzec jaki obrót weźmie konflikt, obrót nie bez wpływu na rokowania w Brześciu. — Trzeba by wiedzieć, jakiemi istotnie siłami mogłaby rozporządzać ukraińska Rzeczpospolita we walce z Radą Komisarzy i czy jej zachowanie się nie jest ...

~~3179~~ ~~3268~~ 766

mutatis mutandis takiem samem szalbierstwem i fantasmagorią jak państwowe zachcianki i zapędy ukraińskich przywódców w Galicji. —

Prześcignęło zaś wszystkie skoki ozwanego uniwersału Rady Ukraińskiej ~~to~~ ~~autentyczny~~ Komentarz Sekretariatu Rady opiewa że z uwagi prawa własności do czasu zwołania ukraińskiej Konstytuanty należy ~~rozumieć~~ jako przestrzeganie ~~dotych~~ własności ziemską oraz że odszkodowanie właścicieli będzie rozstrzygnięte przez Konstytuantę, to we wielu ~~rozporządzanie~~ rozporządzanie miejscach chłopi nie czekają na orzeczenie Konstytuanty, dzielą się gruntami większej własności, wyrzucają administratorów, dzierżawców, służby i niewiele rabują wszystko bezkarnie. Do tego największą klęską są napady dezerterów i żołdactwa. Dzienniki podają przerażający spis dworów, folwarków, budynków do szczętu ~~zni~~ zrabowanych i zniszczonych, wśród

3174 ~~3180~~ ~~3269~~ 767

Mordów takich jak ten ~~którego~~ którego ofiarą padł
Ks. Roman Sanguszko w Sławucie, gdzie zniszczenia
i krwawego pogromu dokonało nie chłopstwo, lecz
żołdactwo załogi sławuckiej. Zamiast stanie polskie
państwo, niszczeje polskość i w tej chwili w niewidzianie
gorszych znajduje się warunkach niż przed wojną tłuszczy.
Dzikiego ~~wyg...~~ wyniszczenia ~~tłus~~ barbarzyńskiej Polaków –
padają ofiarą, mienie, pamiątki, byt przeważnego
Antoniny hr. Józefa Potockiego nie uszły ~~wyprowadzenia~~ Pałac ocalał ~~lub do szczętu~~
w tych stronach losu. ~~zrabowanem~~ ~~...~~ wykwintnego Ukraińskiej
z ~~ale~~ wytwornem urządzeniem ~~Uratowanem~~ uniwersał Rady jeden z najża-
~~zniszczonem zostało~~ ... Gdyby
środowiska ~~siedlisko~~ cywilizacji. wprowadzonym był w życie, hr. Józef Potocki pozostałby bez ~~zasobów~~ mienia. –
– możniejszych Polaków

~~3175~~ ~~3181~~ ~~3270~~ 768

Dilo organ galicyjskich Ukraińców wszelkie uniwersał Rady Ukraińskiej i wciąż występuje za zaborem i podziałem ziemi, jako najskuteczniejszą bronią przeciw Polakom..

Jeszcze za rządów Kereńskiego ~~chłopi~~ u Kercidy chłopi poczęli rąbać las hr. Tyszkiewicza a ten zawezwał opieki znajomego ministra Tereszczenki, otrzymał z Petersburga odpowiedź „tak musi być"..

Konferencja chłopskich posłów wysłała do Kijowa delegatów aby załatwić konflikt między Radą Ukraińską a Radą Komisarzy Ludu. Wydział Lewicy rewolucyjnej wysłał takież delegata.

Bolszewiki opanowali w Charkowie wszelkie środki komunikacji

Oddział Komitetu 6000 ludzi. Do Rostowa polityczny dostał przez oddziały ~~ze polskich legionu~~ i ściągany był

Marynarzy bałtyckiej i Czarnego Morza floty

Stowiarsk w gubernii charkowskiej

Dla ~~uwolnienia~~ Centrrewolucji ogłoszonym dostał w Moskwie stan oblężenia. Petersburska Telegraficzne Agencja donosiła 26°, u wojska Kaledina

~~3182~~ ~~3176~~ ~~3271~~ 769

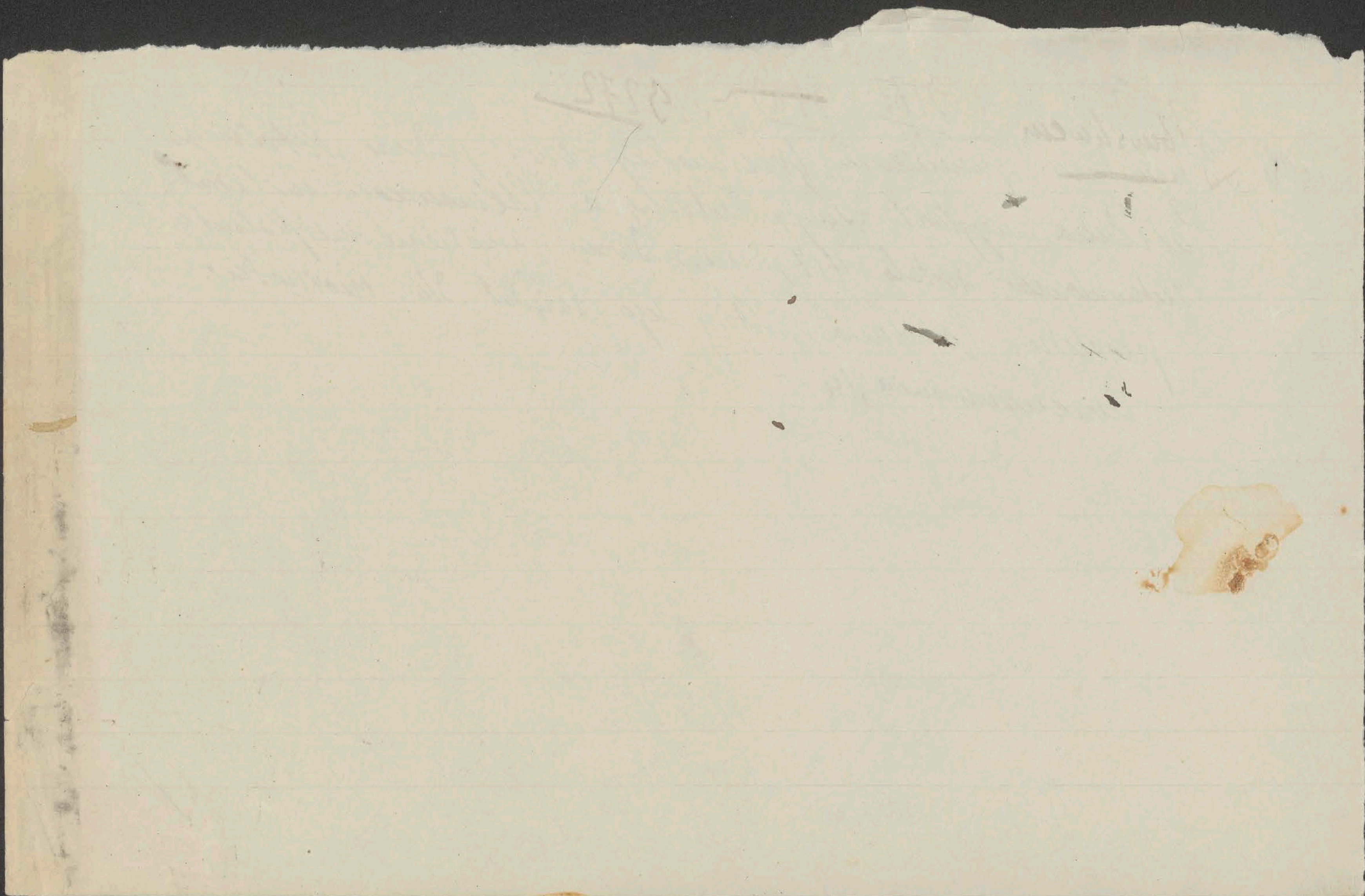
pobiteni zostały pod Białogrodem. – Awantura ~~t~~
tego jenerała tak samo ~~niż~~ niezgodnie się skończy
jak dwóch band w Gatczynie.
Z tego tyle dowiadujemy się, że stoczone są walki domowe
nie większych rozmiarów –

Prawda dziennik bolszewików zapisuje że ostatnich delegatów
ukraińskiego rządu poprzedzonych zostało wydawanie
petersburskiemu Wydziałowi, dla wspólnego rozważania
sprawy pokoju i sporządzenia ~~in~~ instrukcji dla
pełnomocników. –

Petr. Ag. Tel. zapewnia że kozacy znajdują się w stanie
wzburzenia. Na froncie nie chcą wystąpić przeciw wojskom
rządowym. Dywizja Krótova stoi pod Aleksandrowskiem
złożyła broń. Inne oddziały poszły za jej przykładem

~~3177~~ ~~3183~~ 3272 770

Na ~~Po~~ burzliwem ~~namiętnem~~ posiedzeniu francuskiej izby posłów, którego Caillaux wygłosił swoją obronę a Clemenceau milczał uchwaleniem dostało 417 przeciw dwom zniesienie nietykalności poselskiej Caillaux, który tego zażądał, dla umożliwienia uniewinnienia się.

~~3184~~ ~~3174~~ ~~3273~~ 771

W przedświątecznej mowie Lloyd George twierdził iż warunkiem wszystkiego wojnom jest ~~iż Niemcy zobowiązały się~~ zobowiązanie Niemców iż nie będą dyslokowali ~~[illegible]~~ wojsk z frontu wschodniego na zachodni i świat „My jednak znaliśmy już przedtem kawałki-papieru" czyli że Niemcy niedotrzymają. — Wprawdzie takiego warunku nie można się w wojnie dopatrzeć a jest w nim tylko mowa o nie przesuwaniu wojsk na wszystkim froncie, zaś o zachodnim froncie nawet wzmianki nie ma. Zdaniem Lloyd Georgea na jedno to wychodzi czy warunek jest czy go nie ma, gdyż dotrzymanym nie będzie. Stąd przewidywania wielkiej niemieckiej na zachodzie ofensywy. Lloyd George zapowiedział że Anglia nigdy nie odda Jerozolimy Turcji. — Rozporządzeniem francuskiego rządu, utworzona ma być samodzielna czesko-słowacka armia, pod francuskim naczelnym dowództwem która pod własnym sztandarem walczyć ma z mocarstwami środkowemi. — Zapewne ~~na~~ zechce ona ~~pod~~ podać rękę czeskim posłom w Radzie Państwa. Polska

~~3185~~ ~~3179~~ ~~3274~~ 772

Narodowa demokracja oczekuje ~~wiwiacei~~ nadciągnięcia ~~takiej~~ polskiej armii stworzonej przez Dmowskiego, Paderewskiego, Pilca i hr. Zamojskiego i Platera. —

Biuro Reutera twierdzi że czesko-słowacka armia liczące będzie conajmniej 120000 ludzi, których ~~większość~~ walczy na zachodnim froncie. Armia ta uważana ~~uznana~~ przez wszystkich sprzymierzeńców, składa się prawie z oficerów i żołnierzy którzy dobrowolnie poddali się Rosjanom lub Serbom. Czesko-słowacka Rada, której armia złożyła przysięgę, ma przedstawicieli w sprzymierzonych krajach. —

Polska narodowa - demokracja na emigracji bawi się ~~taki~~ w rząd narodowy z Dmowskim na czele.

Biuletyn z 23º zapisał(e) odparcie włoskich uderzeń między Asolone i Osteria di Lepre, przyczem wzięto do niewoli pierwszego Francuza we włoszech. —

~~3186~~ 3275

Między Asiago i Brentą wojska Conrada Col del Rosso zdobyły 773

oraz okoliczne wzgórza. Wzięto do niewoli przeszło 6000 włochów.

Ostatni przed świętami niemiecki biuletyn z 24 " z pól wojny ~~nie~~ nic nowego " !..

Benedykt XV

~~Ojciec Święty~~ we świątecznej przemowie do Kardynałów ubolewał że jego ~~[illegible]~~

pokojowy wniosek nie został przyjęty. ~~[illegible]~~ Wspomniał o Jerozolimie i Miejscach Świętych.

~~przed chwilą Jerozolimy~~

29° Grudnia

═══

